

МАТЕРІАЛИ

VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ

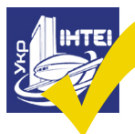
КОНФЕРЕНЦІЇ

18 ЖОВТНЯ 2024 РІК • М. КИЇВ, УКРАЇНА

НАУКОВИЙ ПРОСТІР:
АНАЛІЗ, СУЧАСНИЙ СТАН,
ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ISBN 978-617-8440-35-0

DOI 10.62732/liga-ukr-18.10.2024

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

VI ВСЕУКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

НАУКОВИЙ ПРОСТІР:
АНАЛІЗ, СУЧАСНИЙ СТАН,
ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

 18 ЖОВТНЯ 2024 РІК

 М. КИЇВ, УКРАЇНА

УДК 082:001

Н 34

Голова оргкомітету: Коренюк І.О.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 58 від 17.10.2024 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та інформаційному бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення №321 від 12.06.2024).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії CC BY-SA 4.0 International.

Н 34

Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи: матеріали VI Всеукраїнської студентської наукової конференції, м. Київ, 18 жовтня, 2024 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. — 544 с.

ISBN 978-617-8440-35-0

DOI 10.62732/liga-ukr-18.10.2024

Викладено матеріали учасників VI Всеукраїнської мультидисциплінарної студентської наукової конференції «Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи», яка відбулася 18 жовтня 2024 року у місті Київ, Україна.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2024

© ГО «Молодіжна наукова ліга», 2024

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024

ISBN 978-617-8440-35-0

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ФУНКЦІЙ ВИРОБНИЦТВА ТА ФУНКЦІЙ ВИТРАТ У КОРОТКОСТРОКОВОМУ ТА ДОВГОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДАХ Ушива Т.Д., <i>Науковий керівник: Павлюк Т.І.</i>	20
ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШОВИХ СИСТЕМ: ВІД БАРТЕРУ ДО ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ Єрух А.А., <i>Науковий керівник: Маршук Л.М.</i>	23
ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ Пунейко С.Р., <i>Науковий керівник: Козьмук Н.І.</i>	26
ПОПИТ І ПРОПОЗИЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПОНЯТТЯ МІКРОЕКОНОМІКИ Кравець Г.Ю., <i>Науковий керівник: Павлюк Т.І.</i>	29
ТЕОРІЯ СПОЖИВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН Голіонко В.Д., <i>Науковий керівник: Голіонко Н.Г.</i>	31

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНОСТІ Власова І.В., Войхевич Д.С., <i>Науковий керівник: Нагорна О.О.</i>	33
ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Новікова А.В., <i>Науковий керівник: Ковальова М.Л.</i>	35
МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКОМУ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ Гарькава А.О., <i>Науковий керівник: Калюжна Н.Г.</i>	37
ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА Мацюк В.В., <i>Науковий керівник: Нечипоренко Т.Д.</i>	40
ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ Гриценко І.С., <i>Науковий керівник: Красняк О.П.</i>	42
ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РИЗИК: ЙОГО ПРИРОДА, ФОРМИ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ Ханас А.Ю., <i>Науковий керівник: Луценко І.В.</i>	44
РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ Лаута А.Б., <i>Науковий керівник: Красняк О.П.</i>	47

РОЗВИТОК КООПЕРАЦІЇ В БІЗНЕСІ Єрух А.А., <i>Науковий керівник: Красняк О.П.</i>	49
РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ Богдашевський Я.С., <i>Науковий керівник: Траченко Л.А.</i>	51
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ Драмарецька К.А., <i>Науковий керівник: Траченко Л.А.</i>	53
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ Зайцева Д.С., Германюк О.О., <i>Науковий керівник: Траченко Л.А.</i>	55

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

HISTORICAL ASPECTS OF ACCOUNTING DEVELOPMENT IN GEORGIA Sadagashvili M., <i>Scientific Supervisor: Bidzinashvili D.</i>	58
MAIN DIRECTIONS OF THE MONETARY POLICY OF THE NATIONAL BANK OF GEORGIA Kuchukashvili N., <i>Scientific Supervisor: Giguashvili G.</i>	62
АНАЛІЗ ТА МЕТОДИ РОЗВ’ЯЗАННЯ ПРОКЛЯТТЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ Бережньов Д.О., Горбатов І.А., Стайко А.О., <i>Науковий керівник: Несветов О.О.</i>	65
ГРОШОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ Босовик С.І., <i>Науковий керівник: Ковалевич Д.А.</i>	69
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ Серховець Д.В., <i>Науковий керівник: Кругла М.М.</i>	71
КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Макарук Я.С., <i>Науковий керівник: Сисоєва І.М.</i>	74
КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ Любина К.А., <i>Науковий керівник: Сисоєва І.М.</i>	77
КОНТРОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ Нечай М.В., <i>Науковий керівник: Сисоєва І.М.</i>	80
ОПОДАТКУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ Жданова К., <i>Науковий керівник: Фролов М.</i>	84
ПРАВОВІ ПІДСТАВИ РОЗКРИТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ Гулій М.М.....	86

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА РИЗИКІВ ВПЛИВУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ Жовторіпенко Х.О., Науковий керівник: Примаченко Т.А.	88
ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА У СУЧАСНОМУ СВІТІ Єрух А.А., Науковий керівник: Павлюк Т.І.	91
ГЛОБАЛЬНІ ТRENДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ БЮДЖЕТНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ АВІАПЕРЕВЕЗЕНЬ Маюра К.П., Науковий керівник: Кудирко Л.П.	93
ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У МАРКЕТИНГОВІЙ СТРАТЕГІЇ ТА РЕПУТАЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ Завидей С.В., Науковий керівник: Примаченко Т.А.	95
МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ КОРМІВ ДЛЯ ДОМАШНІХ ТВАРИН: АНАЛІЗ ТА ВПЛИВ НА СПОЖИВЧИЙ ПОПИТ Плахотіна О.В., Науковий керівник: Слоква М.Г.	98
ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ЗАПАСІВ Моїсєєнко А.Ю., Науковий керівник: Курденко О.В.	102
СИЛА ВПЛИВОВОГО МАРКЕТИНГУ: ЯК ФОРМУЛА 1 ВИКОРИСТОВУЄ СУЧАСНІ МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ Щербак Д.О.	104

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ІМІДЖ ПІДПРИЄМСТВА: ВПЛИВ, ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА Горбань С.В., Науковий керівник: Калачевська Л.І.	107
ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ У МЕНЕДЖМЕНТІ Жук Т.А., Науковий керівник: Єлісєєв В.С.	109
ОРГАНІЗАЦІЙНІ СТРУКТУРИ ТА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ Жуковець О.О., Науковий керівник: Калініченко О.М.	112
ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА НЕЇ Цалін Н.В., Науковий керівник: Тешева Л.В.	114

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОРГАНІЗАЦІЇ Цаліна К.О., Науковий керівник: Тешева Л.В.	118
РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ Головко Д.А., Науковий керівник: Калініченко О.М.	122
СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ У МЕЖАХ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ Шкуратенюк Н.Г., Науковий керівник: Івашко Л.М.	124
СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРА Гармаш К.О., Науковий керівник: Бондар Т.І.	128
СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ: ПОВОЄННІ ВИКЛИКИ Гриценко І.С., Науковий керівник: Корж Н.В.	130
СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ Русанов О.Д., Науковий керівник: Тешева Л.В.	133
ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ М. ЗАПОРІЖЖЯ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД Розумний А.М., Науковий керівник: Солідор Н.А.	136

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

SOCIAL PROTECTION POLICY IN GEORGIA Sadagashvili M., Kapanadze T., Scientific Supervisor: Giguashvili G.	138
--	-----

СЕКЦІЯ 7.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

DIPLOMATIC MECHANISMS IN MANAGING UKRAINIAN MIGRATION WITHIN THE EU Tertychna Yu., Scientific supervisor: Zalizniuk V.	141
РОЛЬ КИТАЮ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ Хан Руї, Науковий керівник: Шуба О.А.	144
СУЧАСНІ МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ Убийконь К.Ю., Науковий керівник: Даниленко С.І.	146

СЕКЦІЯ 8. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

DESCRIPTION OF APPEARANCE: THE HALO EFFECT IN THE JUDICIAL SYSTEM Tolmachova Yu., <i>Scientific supervisor: Serafymova O.</i>	149
АГРАРНА РОЗПИСКА ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ Буй К.В.	152
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ПРОКУРОРУ КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ Панасенко К., <i>Науковий керівник: Зуєв В.В.</i>	154
АРЕШТ МАЙНА ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ Сачко Я.М., Корнієнко С.О., <i>Науковий керівник: Шендрик Ю.В.</i>	157
ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЇХ ПОДОЛАННЯ Костур В.О., Лисенко О.Ю., <i>Науковий керівник: Сергєєв Ю.В.</i>	160
ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛУЗІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Ніколайчук Д.О., <i>Науковий керівник: Фролов М.М.</i>	163
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ Чернишов М., <i>Науковий керівник: Фролов М.</i>	165
ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Сачко Я.М., <i>Науковий керівник: Фролов М.М.</i>	168
ЗАХОДИ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ ТА ПРИ ОГЛЯДІ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ Зуб Д.О., <i>Науковий керівник: Турчанікова Г.О.</i>	171
ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ Степаненко А.В., <i>Науковий керівник: Логінова М.В.</i>	173
КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ Єремєєк М.І., <i>Науковий керівник: Семенюк-Прибатень А.В.</i>	175
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ Козир В.С., <i>Науковий керівник: Череватюк В.Б.</i>	178
МЕХАНІЗМ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТИ РОСЛИН В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ Ісарєва В.Ю.	180

НАГЛЯД ТА КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ Сачко Я.М., <i>Науковий керівник: Марієнко А.О.</i>	183
НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ Богдан Д., <i>Науковий керівник: Фролов М.</i>	185
ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ Чернишов М., Богдан Д., <i>Науковий керівник: Шендрик Ю.В.</i>	188
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ Перетятко К.С., <i>Науковий керівник: Лавренко Д.О.</i>	191
ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ Федоренко С.Ю., <i>Науковий керівник: Фролов М.М.</i>	194
ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ Власова В.С., <i>Науковий керівник: Марієнко А.О.</i>	196
ПОРІВНЯННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В ІНОЗЕМНИХ КРАЇНАХ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ПРАКТИКИ Комашко А.Р., <i>Науковий керівник: Череватюк В.Б.</i>	199
ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ Богдан Д., <i>Науковий керівник: Марієнко А.</i>	202
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЇХ РЕАБІЛІТАЦІЯ Чернишов М., <i>Науковий керівник: Марієнко А.</i>	204
ПРОБЛЕМА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ Корнієнко С.О., <i>Науковий керівник: Марієнко А.О.</i>	206
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Мишко К.В., <i>Науковий керівник: Фролов М.М.</i>	208
РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗБЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ Герасименко М.Є., <i>Науковий керівник: Турчанікова Г.О.</i>	210
САНКЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТ Геля Є.К., <i>Науковий керівник: Голубєва В.О.</i>	214

СПАДКОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Роменська П.О., *Науковий керівник: Нагорна О.О.*217

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Зуб Д.О., *Науковий керівник: Петренко С.П.*219

СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Толмачова Ю.М., *Науковий керівник: Чорна А.Г.*221

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ПРО ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ

Серемчук К.В., *Науковий керівник: Павлова Н.В.*225

СУЧАСНІ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Юдченко А.О., Мандрик Ю.А., *Науковий керівник: Варава В.В.*228

УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Зуб Д.О., *Науковий керівник: Логінова М.В.*230

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Корнієнко С.О., *Науковий керівник: Фролов М.М.*232

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я

Зуб Д.О., *Науковий керівник: Нагорна О.О.*234

ЮРИДИЧНИЙ КОНФЛІКТ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Доценко Л.П., *Науковий керівник: Калаченкова К.О.*236

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Комар Д.В., *Науковий керівник: Фролов М.М.*239

СЕКЦІЯ 9.**ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ**

ORGANIZED CRIME

Molodetskaya A., Skyba L., *Scientific supervisor: Serafymova O.*241

PRIORITY DIRECTIONS OF THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN WAR CONDITIONS

Shebela V., *Scientific supervisor: Serafymova O.*244

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

Сотніков А.В., *Науковий керівник: Гіденко Є.С.*246

ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ СИСТЕМ У ВОГНЕВУ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	
Красільніков В.П., Науковий керівник: Турчанікова Г.О.	248
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	
Бичихін М.С., Науковий керівник: Пісоцька К.О.	250
ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	
Бичихін М.С., Науковий керівник: Неклеса О.В.	253
ЗАХОДИ ТА ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Бичихін М.С., Науковий керівник: Варава В.В.	256
КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРАВИЛ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ	
Шаблевська К.Д., Євдокимов І.І., Науковий керівник: Молчанов Р.Ю.	259
КРИМІНОЛОГІЧНЕ ВЧЕННЯ ПРО ОСОБИСТІТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШНИКА	
Шевченко Д.В., Науковий керівник: Марієнко А.О.	261
МІЖНАРОДНІ МЕТОДИ В ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	
Роменська П.О., Науковий керівник: Пожидасєв М.Ю.	264
МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙ ЗЛОЧИНЦЯ НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ ЗБРОЙНОГО НАПАДУ З ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	
Горпинич Д.С., Науковий керівник: Павлова Н.В.	267
МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СЛІДОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ	
Горпинич М.С., Науковий керівник: Павлова Н.В.	270
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ	
Поміщик В.В., Маркова К.О., Науковий керівник: Варава В.В.	273
ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ РЕАГУВАННЯ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ТА ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	
Шаблевська К.Д., Євдокимов І.І., Науковий керівник: Дерев'янка К.В.	276
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ	
Решетун А.О.	278
ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Бичихін М.С., Науковий керівник: Назорна О.О.	281

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ІЗОЛЯЦІЄЮ ВІД СУСПІЛЬСТВА Карпець Т.І., <i>Науковий керівник: Марієнко А.О.</i>	284
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТРАСОЛОГІЇ Бичихін М.С., <i>Науковий керівник: Кривоносок О.Г.</i>	286
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Бичихін М.С., <i>Науковий керівник: Марієнко А.О.</i>	289
ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ЕВАКУАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ Бичихін М.С., <i>Науковий керівник: Гіденко Є.С.</i>	291
ТАКТИКА КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО Степаненко А.В., <i>Науковий керівник: Турчанікова Г.О.</i>	293
ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Будчик Д.А., Іщенко Д.С., Степаницький І.Р., <i>Науковий керівник: Гіденко Є.С.</i>	295

СЕКЦІЯ 10. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ Скрипка В.С., <i>Науковий керівник: Турчанікова Г.О.</i>	297
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПИТАНЬ ОБОРОНИ Задорожній В.О., <i>Науковий керівник: Гіденко Є.С.</i>	299
ІНТЕРНЕТ ЯК НОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ СУГЕСТИВНОГО МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ Яскевич А.О.	301
ІНФОРМАЦІЙНИЙ МОДУЛЬ СИСТЕМИ НАВЕДЕННЯ НА РАДІОЕЛЕКТРОННЕ ВИПРОМІНЮВАННЯ Корчемний Р.Є., <i>Науковий керівник: Нечипорук О.П.</i>	303
ТАКТИЧНІ ДІЇ БІЙЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ Конюхова О.Ю., Ревкова А.А., <i>Науковий керівник: Гіденко Є.С.</i>	306

СЕКЦІЯ 11. ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГКОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

ADVANTAGES OF PROTECTING WOOD WITH OILS Ivanchenko D.V., <i>Scientific supervisor: Horbachova O.Yu.</i>	308
--	-----

EVALUATION OF WOOD HYDROPHOBIZATION TOOLS

Sovakov A.A., Scientific supervisor: Horbachova O.Yu. 311

СЕКЦІЯ 12.

ЗАГАЛЬНА МЕХАНІКА ТА МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

ОПТИМІЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ КОЛОНИ РЕКТИФІКАЦІЙНОЇ К-3600
УСТАНОВКИ АВТ

Бака В., Науковий керівник: Яшинова А. 314

ОПТИМІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИГОТОВЛЕННЯ КОРПУСУ
РЕДУКТОРА РМ-400 ШЛЯХОМ СТРУКТУРНО-ПАРАМЕТРИЧНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Нездійминога М.В., Науковий керівник: Стівник О.В. 317

СЕКЦІЯ 13.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

SCADA-СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Крицький М.О., Костогриз В.І., Науковий керівник: Лебеденко Ю.О. 319

ПРИЦЕЗІЙНЕ КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ ДОЗУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ З
ФУНКЦІЄЮ САМОНАВЧАННЯ У МОБІЛЬНОМУ БЕТОННОМУ ЗАВОДІ

Ісай А.О., Науковий керівник: Самойленко М.І. 322

СЕКЦІЯ 14.

ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ВЗАЄМОДІЯ ВІДЕОНАГЛЯДУ З СИСТЕМАМИ АВТОМАТИЗОВАНОЇ БЕЗПЕКИ

Зеленський Д.М. 325

СЕКЦІЯ 15.

ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАКОПИЧУВАЧІВ В СИСТЕМАХ
ЕЛЕКТРИЧНОЇ ТЯГИ

Томс О.М., Фурса М.Г. 327

СЕКЦІЯ 16.

ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ВІЙНА І ДОВКІЛЛЯ

Лижичка В.Б., Науковий керівник: Лижичка Б.М. 330

СЕКЦІЯ 17. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ETHEREUM'S BLOCKCHAIN DATA STRUCTURE: MERKLE-PATRICIA TRIES
Berest P., Vyshniak V., *Academic supervisor: Tereshchenko G.*.....332

ВЕБ-ЗАСТОСУНОК МОНИТОРИНГУ АКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ З
ЕЛЕМЕНТАМИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ
Надточей М.О., *Науковий керівник: Росінська Г.П.*335

СЕКЦІЯ 18. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРИ ПРОГРАМНИХ ЗАСТОСУНКІВ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ
ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
Погоріла В.М., *Науковий керівник: Висоцька О.О.*.....337

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА КІБЕРПРОСТІР. АКТУАЛЬНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ
Лізак А.В.341

ОПТИМІЗАЦІЯ МАРШРУТІВ У ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМАХ З
ВИКОРИСТАННЯМ ГРАФІВ
Шевченко В.І., *Науковий керівник: Маріщук А.В.*343

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА
Гулій А.М.347

СЕКЦІЯ 19. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

АКУСТИЧНА ЛОКАЦІЯ В УМОВАХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА
Шинкарьов В.В., *Науковий керівник: Кучеров Д.П.*350

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ В ІТ СФЕРІ
Панько Є.Р., *Науковий керівник: Радзіховська Л.М.*352

СЕКЦІЯ 20. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

FEATURES OF NEOLOGISM TRANSLATION
Korsun V.V., *Scientific adviser: Yuvkovetska Yu.*354

СЕКЦІЯ 21. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

语言学视域下的嗅觉领域
Lysenko A., *Scientific supervisor: Kravchenko O.*.....356

LEGAL EUPHEMISMS AND CHALLENGES IN THEIR TRANSLATION Shapoval Ye.O., Scientific supervisor: Terekhova S.I.	359
LEXICAL FEATURES OF NEWS LANGUAGE: BETWEEN PHILOLOGY AND GOYRNALISM Tomyshynets Yu.S., Supervisor: Yuvkovetska Yu.O.	361
METHODS OF TRANSLATING PHRASAL VERBS Shylo K., Scientific supervisor: Sydoruk H.I.	364
THE LINGUISTIC EXPRESSION OF GENDER IN THE ENGLISH LANGUAGE: CURRENT TRENDS AND SOCIOLINGUISTIC ASPECTS Reshetun A., Scientific supervisor: Terekhova S.I.	365
THE PROBLEM OF APPROACHING TRANSLATIONS OF EXPRESSIONS OF APOLOGY IN CULTURALLY-VARIED WORKS Onyshchuk O., Scientific supervisor: Dovhan O.	367
АЛОМОРФІЗМИ В СИСТЕМІ ІНФІНІТИВА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ АННА З ГРІН ГАБЛЗ ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ) Самойленко К.О., Науковий керівник: Крилова Т.В.	369
ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕМПАТІЙНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ Беляковський І.О.	372
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЕВОЛЮЦІЮ ЦИФРОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ Ткаченко К.А., Науковий керівник: Афанасьєва О.М.	375
ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ Рабчевська О.О., Науковий керівник: Сітко А.В.	378
ЕВОЛЮЦІЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Білашенко К.М., Науковий керівник: Саноян А.О.	380
ЕЛІПТИЧНІ РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ Логвиненко К.Ю., Науковий керівник: Сітко А.В.	382
ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АСТІОНІМІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ КЕЛЬТСЬКОГО ПЕРІОДУ Орешкіна Л.Г., Науковий керівник: Демчук А.І.	385
ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ІМПЕРСОНАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МАТЕРІАЛІ МЕДІАДИСКУРСУ Батрак К.В., Науковий керівник: Крилова Т.В.	388

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЛОГІЧНОЇ ЕМФАЗИ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ РЕЧЕННЯХ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ»	
Мельник І.В., Науковий керівник: Крилова Т.В.	391
ІНВЕРСІЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ РЕЧЕННІ ЯК СИНТАКСИЧНИЙ ЕКСПРЕСІВНИЙ ЗАСІБ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ «АННА З ГРІН ГЕЙБЛЗ» ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)	
Чорноіваненко А.О., Науковий керівник: Крилова Т.В.	394
КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	
Куракіна І.Є., Науковий керівник: Сітко А.В.	396
КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ.МАРТІНА "ГРА ПРЕСТОЛІВ"	
Гавриш Н.С., Науковий керівник: Крилова Т.В.	398
ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САЙТУ ІТ-КОМПАНІЇ	
Мартинюк Д.П., Науковий керівник: Сольська Т.М.	401
МІЖГАЛУЗЕВА ТА ВНУТРІШНЬОГАЛУЗЕВА ТЕРМІНОЛОГІЧНА ОМОНІМІЯ	
Василевська Є.В., Науковий керівник: Головня А.В.	403
МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	
Миголь К.Ю., Науковий керівник: Михайленко О.А.	405
НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ФІЛЬМІВ І СЕРІАЛІВ ІСТОРИЧНОЇ ТЕМАТИКИ	
Українець А.С., Науковий керівник: Головня А.В.	408
ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ»	
Маштабрика О.А., Науковий керівник: Довгань О.В.	411
ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ СПОЛУЧНИКІВ УМОВИ ТА САМОБУТНІСТЬ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: КОРПУСНИЙ ПІДХІД	
Ступакова М.Д.	414
РОЛЬ МЕДІА В ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА: КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВПЛИВУ	
Матузка А.С., Тимошенко В.В., Науковий керівник: Бондар Т.І.	415
САМОБУТНІСТЬ ПОРЯДКОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ ПЕРШОГО ДЕСЯТКА ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	
Рудіна А.О., Науковий керівник: Довгань О.В.	418
СПЕЦИФІКА АНГЛІЙСЬКИХ ПІДРЯДНИХ СПОЛУЧНИКІВ МЕТИ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ»	
Кобзар А.А., Науковий керівник: Довгань О.В.	420

СУБСТИТУЦІЯ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ
Л.М. МОНТГОМЕРІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)
Кушніренко А.С., Науковий керівник: Крилова Т.В. 422

ТЕМО-РЕМАТИЧНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ
Стадніченко Л.А., Науковий керівник: Сітко А.В. 425

ТИПОЛОГІЯ ОБСТАВИН В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ
Черненко Г.К., Науковий керівник: Сітко А.В. 428

ТИПОЛОГІЯ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ
Коваленко О.Ю., Науковий керівник: Сітко А.В. 432

СЕКЦІЯ 22.

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

НЕГАТИВНИЙ ІМІДЖ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ
Підчибій А.В., Науковий керівник: Гусєва Н.Ю. 434

ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ У ХХІ СТОЛІТТІ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ
ДЕМОКРАТІЇ
Шосталь В.О., Науковий керівник Синюченко А.М. 437

СВОБОДА ВОЛІ В КОМПАТИБІЛІЗМІ
Стоцька Д., Науковий керівник: Сулятицька Т.В. 439

СЕКЦІЯ 23.

ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

СТЕМ-ОСВІТА В УКРАЇНІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ
Брич Н.А., Науковий керівник: Юрченко Н.В. 443

ВИКОРИСТАННЯ БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНИХ ІГОР У СУЧАСНИХ
УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Бутова Н.В., Науковий керівник: Задорожна Г.С. 445

МОВА І ВЛАДА: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИСКУРСУ ПОЛІТИЧНИХ ВИСТУПІВ
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ
Радкевич Ю.Ю., Науковий керівник: Чайка О.І. 448

НАУКОВІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ 5-7 РОКІВ ЯК
АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Мірошніченко Л.О., Науковий керівник: Задорожна Г.С. 451

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Горбенко Л.М., Науковий керівник: Родіонова І.Г. 454

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ КІНЕМАТОГРАФУ Єрух А.А., <i>Науковий керівник: Западинська І.Г.</i>	457
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВИ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК ОДНІЄЇ З ОBOB'ЯЗКОВИХ ДИСЦИПЛІН ІЗ ЯДРА БАЗИСНИХ ПРЕДМЕТІВ Боголюбська А.В., <i>Науковий керівник: Тимчук М.В.</i>	459
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАГІСТРАНТІВ – МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ Лавренова І.О., <i>Науковий керівник: Дем'яненко Н.М.</i>	463
ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ Машина О.В.	466
РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ЦІКАВИХ ЗАНЯТЬ З АПЛІКАЦІЇ Мудракова Т.Ю., <i>Науковий керівник: Задорожна Г.С.</i>	468
РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ АМЕРИКАНСЬКОЇ РАДИ З ФІЗИЧНИХ ВПРАВ) Кирієнко М.Г., <i>Науковий керівник: Мединський С.В.</i>	471
СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ Болотова О.В., <i>Науковий керівник: Нікітіна О.О.</i>	474
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ П'ЯТОГО КЛАСУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ» Кліщунова А.Ю.	479
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ТЕРАПІЇ Рабчук К., <i>Науковий керівник: Косарева Г.</i>	481
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК У ПРОЦЕСІ ДИТЯЧОГО МАЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ Іваненко А.А., <i>Науковий керівник: Задорожна Г.С.</i>	483

СЕКЦІЯ 24. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ Жир Ю.О.	486
ВПЛИВ ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ НА СТАН ПЕРЕЖИВАННЯ ВАГІТНОСТІ Болгарина А., <i>Науковий керівник: Яблонський А.</i>	488

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ПРИЙНЯТТЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ Собчук Я.С.	490
КОПІНГ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ Боднар Т.А., <i>Науковий керівник: Шутяк І.А.</i>	492
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕГУЛЯЦІЇ Немикіна Н.В.	494
ПРЕДМЕТ, ФУНКЦІЇ ТА ВИДИ СПІЛКУВАННЯ Ублієва В.С., <i>Науковий керівник: Шутяк І.А.</i>	496
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ Яковенко М.М., <i>Науковий керівник: Кошіль О.П.</i>	498
ПСИХОЛОГІЯ МАНІПУЛЯЦІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: МАНІПУЛЯЦІЯ ЯК ЗБРОЯ В РУКАХ ЮРИСТА Гулько Н.С., <i>Науковий керівник: Гуменюк О.Г.</i>	500
РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН Целуйко А.О., <i>Науковий керівник: Кушніренко К.О.</i>	502
ФЕНОМЕН МАТЕРИНСТВА У МОЛОДОМУ ВІЦІ: ВІД СОЦІАЛЬНИХ ДО ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ Болгарина А., <i>Науковий керівник: Яблонський А.</i>	504

СЕКЦІЯ 25.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

3D-ДРУК У ХІРУРГІЇ: ПЕРСОНАЛІЗОВАНІ ІМПЛАНТАТИ ТА СИМУЛЯТОРИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СКЛАДНИХ ОПЕРАЦІЙ Козирев С.Д., Кушнарєнко С.І., <i>Науковий керівник: Колесник В.П.</i>	506
АНАЛІЗ ЧАСТОТИ ВИПАДКІВ АСФІКСІЇ У НОВОНАРОДЖЕНИХ Поваляєв О.А., <i>Науковий керівник: Рибка О.С.</i>	508
ВПЛИВ АУТОІМУННОГО ТИРЕОЇДИТУ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН ХВОРИХ Гасанова Нармін Бакір кизи, Гасанова Гулчін Бакір кизи, <i>Науковий керівник: Котелюх М.Ю.</i>	509
ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ПАРОКСИЗМАЛЬНОЇ НІЧНОЇ ГЕМОГЛОБІНУРІЇ Пилипенко В.С., <i>Науковий керівник: Екштейн К.С.</i>	511
СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІКУВАННІ ПРІОНОВИХ ХВОРОБ Маслюков Є.В., <i>Науковий керівник: Пилипенко О.О.</i>	513

СЕКЦІЯ 26.**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ**

АТЛЕТИЧНА ГІМНАСТИКА - ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ АКТИВНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ НА НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Шарко С.В., Науковий керівник: Барсукова Т.О.515

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ СЕРЕД
СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Мельников М.П., Науковий керівник: Штефюк І.К.518

МІСЦЕ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Нороха С.В., Науковий керівник: Петренко С.П.520

РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНИХ ФІЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІД ЧАС СПОРТИВНОЇ
ПІДГОТОВКИ ТАНЦЮРИСТІВ 8-9 РОКІВ

Авраменко А.А., Науковий керівник: Бобошко В.В.523

РОЗВИТОК ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ

Серемчук К.В., Науковий керівник: Порохнявий А.В.526

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ШВИДКІСНИХ
ЗДІБНОСТЕЙ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Денисенко Н.І., Іванов М.І., Науковий керівник: Тітова Г.В.528

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ – ОСНОВА ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ
ЮРИДИЧНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Панченко В.М., Науковий керівник: Барсукова Т.О.531

СЕКЦІЯ 27.**ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ**

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Корж С.М.533

МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ У СЕРЕДОВИЩІ ЖІНОК ПОЛІТВ'ЯЗНІВ У
РАДЯНСЬКИХ ТАБОРАХ

Богуцька О.Л., Науковий керівник: Христан Н.М.535

РИЗЬКИЙ МИР 1921 РОКУ: ПЕРЕДУМОВИ, ХІД ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Білик А., Науковий керівник: Яблонська Д.538

СЕКЦІЯ 28.**ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ**

КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ФАСТІВСЬКОГО РАЙОНУ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Капоян С.А.541

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Ушва Тетяна Дмитрівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Павлюк Тетяна Іванівна, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ФУНКЦІЙ ВИРОБНИЦТВА ТА ФУНКЦІЙ ВИТРАТ У КОРОТКОСТРОКОВОМУ ТА ДОВГОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДАХ

Взаємозв'язки між функціями виробництва та функціями витрат є ключовими елементами для розуміння економічної діяльності підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах. У короткостроковому періоді, коли деякі виробничі ресурси є фіксованими, підприємства стикаються з обмеженнями у можливостях збільшення виробництва без пропорційного збільшення витрат. Це призводить до зміни показників середніх і граничних витрат, що впливає на рішення щодо обсягів виробництва. У довгостроковому періоді, коли всі ресурси можуть бути змінені, підприємства отримують більшу гнучкість у своїх виробничих рішеннях, що дозволяє оптимізувати витрати та максимізувати прибутки. Аналіз цих взаємозв'язків допомагає оцінити ефективність виробничих процесів, прогнозувати зміну витрат та приймати стратегічні рішення щодо розвитку підприємства. Розуміння цих аспектів є важливим для ефективного управління ресурсами та оптимізації виробничих процесів.

У світлі глобальної конкуренції, зростання цін на сировину та енергію, а також нестабільної економічної ситуації, оптимізація витрат є критичним фактором для виживання та розвитку компаній. Аналіз взаємозв'язку між витратами і виробництвом допомагає підприємствам краще розуміти, як зміни у виробничих процесах впливають на їхні витрати, і навпаки. Для ефективного управління виробничими процесами компанії повинні мати чітке уявлення про те, як їхні рішення впливають на витрати в різні часові періоди. У зв'язку з цим розмежування короткострокового і довгострокового періодів допомагає виявити різні закономірності взаємодії між виробничими факторами і витратами [1].

У короткостроковому періоді виробничі функції характеризуються тим, що деякі ресурси або фактори виробництва є фіксованими, а інші – змінними. Наприклад, у виробничих процесах площа виробничих приміщень чи вартість обладнання можуть залишатися незмінними впродовж певного часу, тоді як робоча сила або сировина можуть змінюватися залежно від обсягів виробництва. У такій ситуації підприємства стикаються з різними типами витрат – постійними і змінними. Постійні витрати залишаються однаковими незалежно від обсягу виробництва, тоді як змінні витрати зростають або зменшуються залежно від рівня випуску продукції. Це створює

специфічну динаміку витрат у короткостроковому періоді [2].

Однією з основних проблем для підприємств у короткостроковому періоді є управління середніми і граничними витратами. Середні витрати визначаються як сума постійних і змінних витрат, поділена на обсяг виробленої продукції. Граничні витрати відображають зміну загальних витрат у результаті виробництва ще однієї додаткової одиниці продукції. Коли підприємства збільшують обсяги виробництва, вони стикаються з тим, що їхні граничні витрати спочатку знижуються завдяки більш ефективному використанню фіксованих ресурсів, а згодом починають зростати через зниження продуктивності змінних ресурсів (закон спадної віддачі). Це важливо для прийняття рішень про оптимальний обсяг виробництва, оскільки при збільшенні граничних витрат підприємствам стає менш вигідно продовжувати розширювати виробництво.

У довгостроковому періоді всі виробничі фактори є змінними, що дає підприємствам більшу гнучкість у прийнятті рішень. Вони можуть змінювати масштаб виробництва, модернізувати обладнання, розширювати або скорочувати виробничі потужності, а також переглядати стратегії використання робочої сили та інших ресурсів [3]. У довгостроковому періоді підприємства прагнуть оптимізувати свої витрати шляхом вибору такого поєднання ресурсів, яке дозволяє мінімізувати витрати на одиницю продукції.

Одним із важливих аспектів у довгостроковому періоді є економія на масштабі (scale economies), коли збільшення обсягів виробництва призводить до зниження середніх витрат унаслідок більш ефективного використання ресурсів. Економія на масштабі може виникати завдяки кільком факторам, таким як розподіл постійних витрат на більший обсяг продукції, підвищення продуктивності праці завдяки спеціалізації, вдосконалення технологій та зменшення витрат на закупівлі сировини у великих обсягах. Однак у довгостроковому періоді також можливе виникнення дисекономії масштабу, коли надто велике розширення виробництва призводить до зростання середніх витрат через проблеми з управлінням, координацією та ефективністю використання ресурсів.

Взаємозв'язки між виробничими функціями і витратами мають важливі наслідки для стратегічного планування на підприємствах. Підприємства повинні розуміти, коли доцільно збільшувати виробництво і коли це може призвести до перевитрат. У короткостроковому періоді компанії можуть намагатися досягти економії за рахунок тимчасового збільшення виробництва, але на довгострокову перспективу необхідно враховувати можливість повної модернізації процесів для зниження витрат.

Крім того, сучасні зміни в технологіях також впливають на взаємозв'язки між виробничими функціями і витратами. Застосування автоматизації, штучного інтелекту і цифрових технологій дозволяє підприємствам значно підвищити продуктивність і знизити витрати на робочу силу та інші змінні фактори. У довгостроковому періоді це може призвести до суттєвого зниження середніх витрат, що дає підприємствам конкурентні переваги. Проте впровадження нових технологій вимагає значних інвестицій, що може збільшити витрати у короткостроковому періоді [4].

Таким чином, взаємозв'язки між виробничими функціями і витратами мають ключове значення для ефективного управління підприємством як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Розуміння того, як зміни у виробництві впливають на витрати, дозволяє підприємствам оптимізувати свої ресурси, приймати раціональні

рішення щодо обсягів виробництва і адаптуватися до змін ринкових умов. У короткостроковому періоді важливо стежити за граничними витратами і уникати перевитрат, тоді як у довгостроковій перспективі стратегічне планування має враховувати можливості для економії на масштабі, впровадження нових технологій та зменшення витрат через оптимізацію виробничих процесів [5].

Взаємозв'язки між функціями виробництва та витрат у короткостроковому і довгостроковому періодах є ключовими для розуміння економічної ефективності підприємств. У короткостроковій перспективі обмеженість ресурсів диктує специфічну динаміку витрат, що потребує управління середніми та граничними витратами для оптимізації виробничих процесів. У довгостроковому періоді, коли всі ресурси стають змінними, підприємства мають більше можливостей для оптимізації виробництва та зниження витрат через ефект масштабу та впровадження нових технологій. Однак разом із можливостями виникають і ризики дисекономії масштабу та потреба в значних інвестиціях для модернізації. Таким чином, глибоке розуміння цих взаємозв'язків дозволяє підприємствам приймати раціональні рішення щодо обсягів виробництва, розподілу ресурсів та інвестицій у технології. Це є важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності та стійкого розвитку в умовах динамічного ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Вітлінський В. В., Наконечний В. М. Економічний аналіз виробництва та витрат: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 352 с.
2. Ковальчук В. А. Основи виробничих функцій і витрат в економічній теорії. Харків: ХНУ, 2020. 296 с. URL: <https://openedu.khnu.edu.ua/economics-production-costs> (дата звернення: 04.10.2024).
3. Самуельсон П. А., Нордхаус В. Мікроекономіка: підручник. Львів: Видавництво ЛНУ, 2022. 423 с.
4. Піндайк Р., Рубінфельд Д. Мікроекономіка: принципи та підходи. 8-е вид. Київ: Видавництво КНЕУ, 2021. 512 с. URL: <https://kneu.edu.ua/library/microeconomics-pindyke> (дата звернення: 04.10.2024).
5. Чугунов І. Я. Теорія витрат і економічної ефективності. Київ: Наукова думка, 2019. 365 с.

Єрух Андрій Анатолійович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Маршук Ліна Миколаївна, канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШОВИХ СИСТЕМ: ВІД БАРТЕРУ ДО ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ

У людей в усі часи були безмежні бажання. Спочатку люди добували все, що їм було потрібно самотужки. Потім люди почали збиратись в общини, а це стало приводом до виникнення обміну і торгівлі. Спочатку не було грошей, але люди вигадали метод бартеру. З часом були створені металеві гроші, потім паперові гроші, кредитні і згодом електронні. Цей шлях зайняв приблизно 8 тисяч років і ми не знаємо куди нас цей шлях приведе. Самі ж гроші це особливий товар, що є загальною еквівалентною формою вартості інших товарів та послуг [2]. Розглянемо кожен вид грошей окремо (табл. 1):

Таблиця 1

Види	Значення	Переваги
Бартер	прямий безгрошовий обмін товарами або послугами [1]	Прямий обмін, гнучкість, можливість обміну унікальними товарами та послугами, стимулювання місцевої економіки, вихід із кризових ситуацій
Металеві гроші	грошові знаки, виконані з металу	Довговічність, гігієнічність, тангемільність (відчуття стабільності та надійності), захист від шахрайства, емоційний фактор, автономність
Паперові гроші	це грошові одиниці, виготовлені з паперу або пластику, які використовуються для здійснення платежів [2]	Доступність, зручність використання, анонімність, захист від збоїв, психологічний комфорт, використання в неофіційній економіці
Кредитні гроші	це неповноцінні знаки вартості, які виникли на основі кредитних відносин [3]	Стимулювання економічного зростання, збільшення споживчого попиту, зручність та гнучкість, можливість придбання великих покупок, інструмент для інвестування
Електронні гроші	це цифровий еквівалент традиційних грошей, що зберігається на електронних пристроях та використовується для здійснення платежів	Швидкість та зручність, безпека, доступність, контроль над витратами, інтеграція з іншими сервісами, екологічність, інновації

Бартер був винайдений приблизно 6000 років до н.е. Люди зібравшись в общини почали контактувати одне з одним, можливо спочатку створення общин всі тримались разом і обмінювались речами на безоплатній і безповоротній основі. З плином часу суспільство розвивалось і люди почали задумуватись над платністю послуг і товарів. Так і виник бартер. У бартері використовувались товарні гроші, а товарні гроші — це різновид грошей, які є товаром або предмети, які можна безпосередньо використовувати, але вони ще й виступають як еквівалент вартості інших товарів [2].

Можна подумати, що бартер зник під час еволюції грошей в світі, але він був присутній як у середньовіччі, так і зараз. Відмінність в тім, що з виникненням нових видів грошей, кількість операцій пов'язаних з бартером зменшилась.

Металеві гроші спочатку з'явилися як шматки металу різної форми та ваги, а також це одна з найдавніших форм грошового обігу, яка використовувалася людством протягом тисячоліть. З часом вони трансформувались у форму монет. Монета — грошовий знак, виготовлений з металу (золота, срібла, міді або сплавів) стандартної ваги і форми [4].

Перехід від бартеру до металевих грошей відбувся через те, що суспільство розвинулось і йому потрібно було щось, задля того, щоб торгувати, якийсь еквівалент вартості, який був би довговічним, портативним і універсальним.

Паперові гроші, або банкноти є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, хоча їх роль поступово зменшується з розвитком електронних платежів. Паперові гроші не мають самостійної вартості або ця вартість не співмірна з номіналом. Вони випускаються державою і нею наділяються вартістю примусово, визнаються законним платіжним засобом на всій території.

Після деякого періоду, навіть монети перестали влаштовувати людей, через те, що ціни вирости і потрібно було мати при собі важкі монети, тому їх вирішили замінити на більш легкий папір. Це було дуже не просто, бо папір доволі легко підмінити, але водяні мітки стали спасінням у цій ситуації.

Кредитні гроші, як і інші форми грошей, виникли стихійно внаслідок подальшого розвитку товарно-грошових відносин, коли кредит став їх іманентною складовою частиною [3].

Кредитні гроші виникли доволі давно, майже в один час з грошима, але популярним явищем кредит став у середньовіччі. Кредитні гроші стали популярними з розвитком банківської справи, за появи векселів. Також значно вплинули на кредити прив'язка до золота, та випуск власних паперових грошей банками по всьому світу.

Електронні гроші представляють собою одиниці вартості, які можна використовувати для оплати товарів та послуг через інтернет або інші електронні канали. Такий тип грошей виник через поширення впливу інтернету у всіх сферах нашого життя. Через вірусне захворювання, яке виникло у 2019 році, безготівкові кошти стали спасінням для людей. А можливість не контактувати з грошима, на яких міг залишитись вірус від інших людей, а оплатити щось за допомогою електронних грошей значно полегшили життя людей.

Підсумовуючи вище сказані думки, можна зрозуміти, що всі ті перетворення грошей, які відбулись, були підштовхнуті через певні потреби. Гроші змінювали свій вид, але залишили сутність: вираження ціни за допомогою них самих, а через повну цифровізацію економіки і розширення можливостей мобільних платежів безготівкові розрахунки стрімко розвиваються і стають все більш популярними у всьому світі. З'являться нові технології оплати, такі як біометрична ідентифікація, оплата за допомогою смарт-годинників, окулярів тощо. Також, електронні гроші легше відстежувати, що дозволяє підвищити прозорість фінансових операцій та боротися з ухиленням від сплати податків.

Список використаних джерел:

1. Бартер, Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Бартер>.
2. Гроші, Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гроші>.
3. Кредитні гроші, Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кредитні_гроші.
4. Монета, Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Монета>.
5. Аранчій В.І., Бойко Л.М., Черненко Л.В. Гроші та кредит: навч. посіб.. Львів: Магнолія 2006, 2020. 363 с.
6. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит : навч. посіб.. 2-ге вид., стер. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 432 с.

Пунейко Софія Романівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Козьмук Наталія Ігорівна
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Впорядкування суспільних відносин є важливою умовою стабільного функціонування будь-якої сфери суспільного життя, особливо соціального захисту населення. Формування України як правової, демократичної та соціально орієнтованої держави, а також використання європейського досвіду в цьому напрямі сприяють удосконаленню системи соціального захисту. Ця сфера є надзвичайно важливою для громадян, адже її якість і обсяг відображають рівень соціального, економічного, правового та культурного розвитку держави та суспільства.

Дослідження концепції публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення допомагає розкрити механізми та особливості регулювання суспільних відносин. З цієї причини важливо спочатку визначити поняття «публічне адміністрування», яке тісно пов'язане з терміном «публічне управління». Такий підхід охоплює ширше коло питань і є основою для побудови системи публічного адміністрування в галузі соціального захисту.

Поняття «публічне адміністрування» та «публічне управління» вперше були введені в 1887 році майбутнім 28-м президентом США Вудро Вільсоном у його есе «Вивчення адміністрації» («The Study of Administration»). Ця робота стала основою для формування окремого наукового та освітнього напрямку, який згодом отримав подальший розвиток [1, 2].

На думку О. Ю. Оболенського, публічне адміністрування— це управління людьми, яке здійснюють органи публічної влади, впливаючи на окремих осіб та різні колективи, що виникли природним шляхом або були створені за ініціативою громадян (наприклад, політичні партії). Воно також охоплює дії, спрямовані на суспільство в цілому. У відповідь громадяни, їхні колективи та суспільство реагують на заходи публічного управління, створюючи зворотний зв'язок з органами влади та державою загалом [3].

С.І. Чернов зазначає, що публічне адміністрування – регламентована законами та іншими нормативно-правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, спрямована на здійснення законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг [4].

Науковці О. Амосов та Н. Гавкалова вважають, що публічне адміністрування можна визначити як взаємодію суб'єкта управління та носія влади з суспільними процесами і відносинами на основі виконання суспільно значущих функцій і повноважень.

У вузькому значенні, це поняття, стосується виконавчої гілки влади та включає:

1) професійну діяльність державних службовців, спрямовану на реалізацію урядових рішень;

2) аналіз, розробку та реалізацію напрямів державної політики.

У широкому розумінні, публічне адміністрування, охоплює систему управління, що включає адміністративні інститути в межах існуючої структури влади [5].

Аналіз наведеного вище щодо понять «публічне управління» та «публічне адміністрування», показує, що, з одного боку, немає єдиного підходу до їх трактування. З іншого боку, в цих підходах простежуються спільні закономірності, зокрема, спрямованість на досягнення загальної мети — організацію суспільства для забезпечення його ефективного функціонування.

На нашу думку, можна вважати, що публічне адміністрування це діяльність публічних органів управління спрямованих на наступні сфери: законодавчу, виконавчу та судову, єдиною метою яких є ефективне функціонування суспільства задля зміцнення, а також розвитку соціального сектору.

Цілеспрямований механізм публічного адміністрування у сфері соціального забезпечення реалізується через конкретні соціальні інститути та суб'єктів управління, які разом формують систему управління. Вона включає уряд, політичні партії, громадські організації та інші складові. На регіональному та місцевому рівнях ці функції виконують місцеві органи влади та інші установи. Публічне адміністрування в соціальній сфері служить інструментом для досягнення цілей соціальної політики, що базується на нормативних засадах, які визначають реальний рівень життя, соціальне благополуччя, зайнятість та соціальну підтримку[6].

Публічне адміністрування у сфері соціального захисту є діяльністю органів влади, яка відрізняється від інших форм управління, перш за все тим, що здійснюється через уряд та державні інституції за чітко визначеною ієрархією від вищих рівнів до нижчих. По-друге, така діяльність повинна бути відкритою і прозорою, спираючись на демократичні принципи, що забезпечує її публічний характер. Важливу роль у цьому процесі відіграє політичне керівництво, адже політика є концентрованим виразом соціальних інтересів різних груп та громадян.

В Україні розвиток системи соціального захисту стикається з низкою проблем, які ускладнюють або обмежують реалізацію держави щодо прав громадян на соціальний захист.

Отже, особливу увагу варто приділяти публічному адмініструванню у цій сфері в періоди становлення, трансформації та реформування країни. Ефективне розв'язання соціальних питань залежить не лише від економічних ресурсів, але й від змісту та напрямків державної політики, адже публічне адміністрування потребує спеціальних знань, особливих форм і методів регулювання, а також має свої специфічні цілі, завдання та функції.

Список використаних джерел:

1. Федорченко А.А. Публічне адміністрування діяльності місцевих судів в Україні: дисер. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 215 с.
2. Ястремська О., Мажник Л. Публічне адміністрування. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.

3. Оболенський О. Ю. Розвиток суспільства та публічне управління / О. Ю. Оболенський // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2013. - № 3. - С. 27-33. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_3_6.
4. Чернов С.І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування (для студентів всіх форм навчання за спеціальністю 7.03060101, 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності) / С, І, Чернов, С. О. Гайдученко, - Х, :ХНУМГ, 2014. – 97 с.
5. Амосов О. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма) / О. Амосов, Н. Гавкалова // Публічне управління: теорія та практика. - 2013. - Спец. вип.. - С. 6-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_spets.vip._3.
6. Скуратівський В. Соціальна політика /Скуратівський В., Палій О., Лібанова Е. - К.: Вид-во УАДУ, 2007. - 360 с.

Кравець Ганна Юріївна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Павлюк Тетяна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ПОПИТ І ПРОПОЗИЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПОНЯТТЯ МІКРОЕКОНОМІКИ

Попит і пропозиція є фундаментальними поняттями мікроекономіки, які визначають поведінку учасників ринку та принципи формування цін. Взаємодія цих двох сил створює механізм, за допомогою якого функціонує ринкова економіка і врівноважує інтереси споживачів та виробників. Важливо розуміти, як попит і пропозиція впливають на ціни та обсяги виробництва товарів і послуг, оскільки ці знання допомагають формувати ефективну економічну політику та забезпечувати стабільний економічний розвиток.

Попит - це готовність і здатність споживачів придбати певний товар або послугу за певною ціною. Однак попит - це не просто теоретичний показник, він відображає реальні вподобання та економічну спроможність людей. Наприклад, якщо ціна на товар зростає, більшість споживачів утримаються від його купівлі. Це відображає закон попиту. Однак попит залежить не лише від ціни. Такі фактори, як рівень доходу, тенденції, зміна смаків та уподобань і поява альтернативних продуктів, також впливають на коливання попиту.

Наприклад, коли пандемія COVID-19 загострилася у 2020 році, попит на деякі товари, такі як засоби гігієни та медичні товари, різко зріс, тоді як попит на розваги та подорожі впав. Це підкреслює, як зовнішнє середовище може кардинально змінити поведінку споживачів [3].

Пропозиція - це кількість товару, яку виробники готові запропонувати ринку за певною ціною. На відміну від попиту, закон пропозиції діє напроям. Чим вища ціна, тим більше виробники готові виробляти і продавати. Це логічно, оскільки виробники прагнуть максимізувати свій прибуток. Однак, як і попит, пропозиція також залежить від різних факторів, окрім ціни (наприклад, виробничих витрат, податків, доступності ресурсів, технологічного прогресу тощо).

Наприклад, нещодавній розвиток зеленої енергетики в Україні мав значний вплив на пропозицію в енергетичному секторі. Урядові субсидії та стимули збільшили виробництво енергії з відновлюваних джерел і знизили вартість традиційних джерел енергії [1]. Це показує, як політичні чинники можуть впливати на зміни з боку пропозиції в різних секторах економіки.

Ринки завжди прагнуть до рівноваги, коли кількість товарів, яку споживачі готові купити, відповідає кількості, яку виробники готові продати за певною ціною. Це точка рівноваги, в якій ринок функціонує без надлишку або дефіциту товарів. Однак ринкова рівновага може бути порушена зовнішніми або внутрішніми факторами, такими як зміни в державній політиці, стихійні лиха або зміни у світовій економіці.

Наприклад, різке падіння цін на нафту у 2020 році порушило рівновагу світового енергетичного ринку, оскільки виробники не змогли достатньо швидко адаптувати свою пропозицію до нових умов. Це призвело до надлишку пропозиції нафти на ринку,

а виробники зазнали подальших збитків.[2]Ця ситуація показує, що навіть стабільні ринки можуть бути виведені з рівноваги раптовими змінами.

Еластичність попиту та пропозиції визначає, наскільки чутливими є споживачі та виробники до зміни цін. Еластичність попиту відображає, як зміни в ціні товару впливають на бажання споживачів купувати його. Якщо еластичність попиту на товар висока, то навіть незначне підвищення ціни призведе до значного зниження попиту. Для товарів першої необхідності еластичність зазвичай низька, оскільки споживачі продовжуватимуть купувати їх незалежно від ціни.

Пропозиція також буває еластичною та нееластичною. Наприклад, сільськогосподарська продукція часто є нееластичною, оскільки цикл вирощування сільськогосподарських культур є довгим і виробники не можуть швидко змінювати обсяги виробництва у відповідь на зміну цін [4].

Попит і пропозиція є основними силами, які формують ринки і визначають ціни на товари та послуги. Взаємодія між ними створює ринкову рівновагу, але постійні зміни у зовнішньому середовищі порушують цю рівновагу, змушуючи ринок адаптуватися. Розуміння принципів та еластичності попиту і пропозиції є ключовим для прогнозування ринкових тенденцій та прийняття правильних економічних рішень як на державному, так і на індивідуальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Богдан, О. В. (2020). "Розвиток відновлюваної енергетики в Україні: проблеми та перспективи". Економіка і держава.
2. Іванов, М. П. (2020). "Ринкова рівновага та нафтова криза". Світова економіка і міжнародні відносини.
3. Мазур, О. В. (2021). "Вплив пандемії COVID-19 на попит та пропозицію в Україні". Економічний вісник.
4. Мартинюк, В. І. (2019). "Еластичність попиту та пропозиції на аграрних ринках України". Аграрна економіка.

Голіонко Владислав Дмитрович, здобувач вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Голіонко Наталія Григорівна, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ТЕОРІЯ СПОЖИВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН

Актуальність. Теорія споживання є важливою складовою економічної науки, яка досліджує, як споживачі приймають рішення щодо розподілу своїх доходів між різними товарами та послугами. Вона допомагає зрозуміти, як індивіди максимізують свою користь від споживання, враховуючи свої потреби та обмеженість ресурсів. За останні десятиліття теорія споживання еволюціонувала під впливом нових досліджень та зміни поведінкових моделей споживачів. Актуальним є дослідження сучасних підходів та викликів у цій сфері.

Сучасні умови економічного розвитку характеризуються глобалізацією, диджиталізацією та швидкими технологічними змінами, які впливають на споживчу поведінку. Зростає важливість розуміння таких аспектів, як екологічна відповідальність, стійке споживання та соціальна відповідальність споживачів. Актуальність дослідження сучасної теорії споживання зумовлена потребою аналізу впливу цифрової економіки на поведінку споживачів та адаптацією традиційних теорій до нових реалій.

Постановка задачі. Метою дослідження є аналіз сучасного стану теорії споживання, визначення основних тенденцій та викликів, що впливають на споживчу поведінку в умовах диджиталізації та глобалізації. Задачі дослідження включають: аналіз основних класичних теорій споживання та їхнього розвитку; вивчення впливу цифрових технологій на поведінку споживачів; дослідження трендів екологічного та стійкого споживання; визначення ключових викликів, з якими стикаються сучасні теорії споживання.

Результати дослідження. Класичні теорії споживання, такі як теорія корисності та теорія доходу-споживання, залишаються основою для розуміння поведінки споживачів. Згідно з теорією корисності, споживачі прагнуть максимізувати свою загальну корисність, вибираючи найкращі комбінації товарів та послуг. Теорія доходу-споживання передбачає, що зміна доходу змінює споживчі пріоритети [1].

Проте, сучасні дослідження показують, що поведінка споживачів значно ускладнилася з появою цифрових технологій. Зростання онлайн-торгівлі, соціальних мереж та платіжних систем призвело до зміни моделей споживання. Споживачі тепер мають доступ до більшого обсягу інформації та можуть швидше приймати рішення про покупку. Водночас, змінився сам підхід до процесу купівлі: споживачі часто орієнтуються на відгуки, рейтинги та рекомендації, що підсилює роль цифрового контенту у прийнятті рішень.

Екологічні тренди в споживанні також набули важливого значення. Зростання усвідомленості споживачів щодо впливу їхніх рішень на довкілля сприяло розвитку концепцій стійкого споживання та "зеленого" маркетингу. Це створило нові можливості для бізнесів, орієнтованих на екологічну відповідальність, але також і

виклики для традиційних компаній, які змушені адаптуватися до нових вимог споживачів.

Окрім того, виникають нові виклики у сфері приватності та безпеки даних споживачів. Використання цифрових технологій пов'язане з потребою обробки великих обсягів даних, що породжує питання про етичне використання персональних даних та збереження конфіденційності. Це впливає на рівень довіри споживачів до цифрових платформ і, відповідно, на їхню поведінку.

Висновки. Сучасна теорія споживання є багатогранною та складною через вплив нових цифрових технологій та зміни в соціально-економічних пріоритетах споживачів. Класичні моделі потребують адаптації до нових реалій, зокрема врахування ролі інформаційних технологій, диджиталізації та зростання значущості стійкого розвитку. Основні виклики для сучасної теорії споживання включають необхідність аналізу впливу цифрової економіки на поведінку споживачів, розвиток екологічно відповідального споживання та забезпечення конфіденційності даних. Розуміння цих аспектів дозволить розробити більш точні прогнози споживчих тенденцій та підтримати формування економічної політики, орієнтованої на сучасні потреби суспільства.

Список використаних джерел:

1. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність: підручник / Е. М. Забарна, О. М. Козакова, Н. О. Задорожнюк та ін. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 412 с.

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Власова Інна Володимирівна, курсант 3-го курсу ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Войхевич Даша Сергіївна, курсант 3-го курсу ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Нагорна Олена Олександрівна, старший викладач
кафедри цивільно правових дисциплін, старший лейтенант поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНОСТІ

Право власності є одним із найважливіших інститутів правової системи будь-якої країни, оскільки його належне регулювання має значний вплив на механізми функціонування інших аспектів цивільного права. Непорушність приватної власності закріплена в Конституції України (ст. 41), а також у Цивільному кодексі України, де підкреслюється неприпустимість позбавлення права власності, за винятком випадків, прямо визначених Конституцією та законом (ст. 3 ЦК України) [4].

Існують ситуації, коли право власності може бути під загрозою, як для фізичних, так і для юридичних осіб. Відтак, держава має обов'язок захищати права всіх суб'єктів власності та господарювання, про що свідчить стаття 13 Конституції України. Захист права приватної власності є невід'ємною частиною охорони цивільних прав та інтересів, гарантованих законодавством. Відповідно до статті 15 Цивільного кодексу, кожна особа має право на захист своїх цивільних прав у разі їх порушення, невизнання чи оспорювання [4].

Дослідження теми «захист права власності» завжди було важливим у юридичній науці, зокрема в галузі цивільного права. Норми, що регулюють захист права власності, мають пряме або опосередковане відношення до багатьох галузей права, таких як цивільне, кримінальне та адміністративне. Однак у наукових колах існують різні погляди на це поняття, які зумовлені неоднозначністю цивільно-правових засобів захисту порівняно з іншими механізмами, а також відсутністю єдиного підходу в законодавстві та розбіжностями в тлумаченні термінів «правовий захист» і «правова охорона».

На сьогодні юридична наука ще не визначила чіткі критерії для розмежування змісту захисту цивільних прав, зокрема права власності, та його відмінностей від правової охорони. Ця проблема продовжує залишатися предметом наукових досліджень [1, с.22].

У правовій літературі часто стверджується, що правовий захист охоплює систему правових засобів, які забезпечують реалізацію відповідних цивільних прав. Зокрема, правовий захист включає в себе не тільки встановлення норм, які регулюють права і обов'язки, але й діяльність суб'єктів, які реалізують свої права та захищають свої

інтереси.

Сучасне правове поле України визнає важливість охорони і захисту права власності, що є невід'ємною складовою правової системи. Охорона права власності розглядається як встановлення загального правового режиму, тоді як захист права власності включає заходи, що застосовуються у випадках, коли це право порушене, оспорене або невизнане [3, с.79].

Судова практика відіграє вирішальну роль у питанні захисту права власності. А саме абсолютність прав власника не виключає можливість їх обмеження. Разом із цим, відповідно до статті 319 Цивільного кодексу, обмеження права власності не повинно підлягати розширеному тлумаченню.

Важливе питання також стосується цивільно-правового захисту майна, що знаходиться у спільній власності. Після ухвалення Закону України про приватизацію державного житлового фонду в 1992 році розпочалася приватизація житла, яка триває до сьогодні. З метою реалізації житлових прав громадян багато гуртожитків, які раніше належали державним підприємствам, отримали статус житлових будинків. Це дозволило мешканцям приватизувати кімнати, в яких вони проживали. Проте, незважаючи на юридичну трансформацію статусу, конструктивні особливості будівель залишаються незмінними [1, с.23].

У мешканців таких житлових об'єктів зазвичай є спільна власність на приміщення загального користування, такі як коридори, підвали та інші допоміжні приміщення. Однак на практиці часто виникають проблеми, пов'язані з порушенням прав мешканців, які стосуються приватизації майна, що перебуває в спільній власності. Відчуження таких об'єктів часто здійснюється через житлово-експлуатаційні організації, на балансі яких раніше знаходились ці будинки [2, с.33].

Отже, захист прав власності є невід'ємною складовою правової системи України, яка потребує комплексного підходу до регулювання та реалізації правових норм. Охорона права власності забезпечує створення загального правового режиму, тоді як захист прав реалізується через заходи, що вживаються у випадках порушення, оспорення чи невизнання цього права. Судова практика відіграє критично важливу роль у формуванні правозастосовної діяльності, підкреслюючи необхідність чіткої інтерпретації законодавства. Водночас проблеми, пов'язані зі спільною власністю, зокрема в контексті приватизації житлових приміщень, потребують особливої уваги, адже можуть суттєво вплинути на реалізацію прав усіх співвласників.

Список використаних джерел:

2. Білянський С. Захист права власності: окремі аспекти. НЮУІ Ярослава Мудрого Харків: 2022. 22-25 С.
3. Нагорна, О.О. Захист права власності: провідний європейський досвід. Дніпро: ДДУВС 2019р. 32-34 С.
4. Резворович КР, К. Р., Юніна, М. В., Ділігул, А. С., Нагорна, О. О., Мітусова, К. С., & Логінова, М. В. Цивільне право. Навчальний практикум Дніпро: ДДУВС 2022р. 219 С.
5. Цивільний кодекс України Відомості Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Новікова Анна Володимирівна, студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Ковальова Марія Леонідівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Міжнародний лізинг - лізингова діяльність, в якій беруть участь лізингові компанії та господарюючі суб'єкти будь-яких двох і більше іноземних держав відповідно до Конвенції про міждержавний лізинг[1].

Основною метою організації лізингових операцій є підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Лізингові операції здійснюються за такою схемою: 1- укладання договору лізингу; 2 – укладання договору з поставки майна з постачальником (умови оплати встановлюються за домовленістю сторін); 3 – передача продавцем (постачальником) предмета лізингу лізингодержувачу (предмет лізингу може бути передано продавцем як лізингодержувачу так і через лізингодавця); 4 – сплата лізингодавцю лізингових платежів. Схема лізингових операцій представлена на рис.1 [1].

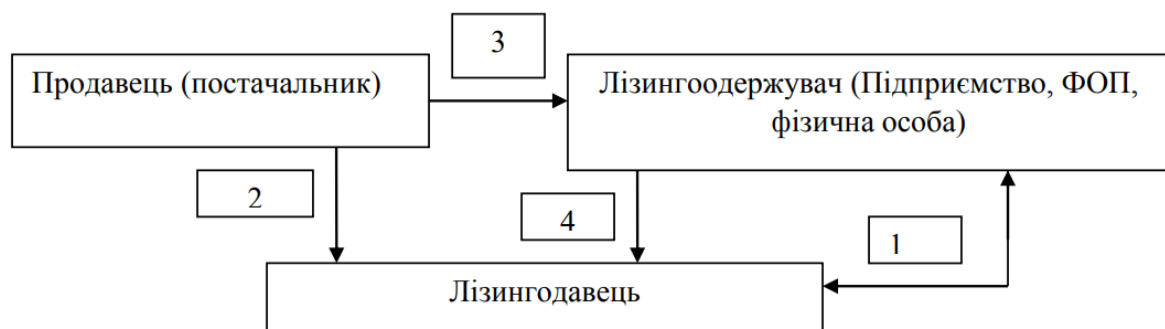

Рис. 1. Схема здійснення лізингових операцій

Основні властивості лізингу:

1. Право приватної власності на активи суттєво відокремлено від права користування цими активами. Лізингодержувач має можливість користуватися об'єктом без права власності.

2. Лізингодержувач повинен здійснити ряд платежів лізингодавцю.

3. Термін оренди – це період часу, протягом якого можливість використовувати актив відокремлюється від права власності на цей актив. До або після цього періоду право власності та користування активом пов'язані з орендодавцем або орендарем.

4. Термін оренди, як правило, збігається зі строком корисного використання орендованого майна.

Існує ряд переваг як для орендодавця, так і для орендаря. Міжнародний лізинг дозволяє стимулювати технічне та науково-технологічне переоснащення виробництва, інтенсивне оновлення частки основних фондів компаній за допомогою

високотехнологічного обладнання. Ця процедура не вимагає великих початкових внесків. Здійснюючи міжнародний лізинг, інвестор знижує ризик невиконання зобов'язань лізингоодержувачем, оскільки орендоване майно знаходиться в заставі [2].

На сьогодні лізинг є ефективним фінансовим інструментом інвестування розвитку економіки. Прикладом цього може слугувати той факт, що через лізинг у Європі фінансується в середньому 25–30% усіх інвестицій. Крім того, це один із найпоширеніших у світовій практиці методів фінансування технічного оснащення та оновлення виробництва, який має давні традиції [3].

У країнах із розвинутою ринковою економікою лізинг становить майже третину інвестицій в основні засоби, а в решті країн із високими показниками зростання – від 10 до 15% (в Україні – лише 1,5%). У таких країнах Східної Європи, як Естонія, Чеська Республіка, Угорщина, Польща співвідношення річного обсягу ринку лізингу та ВВП коливається від 2 до 5% (в Україні – всього 0,3%) [3].

Лізинг виконує підприємницьку функцію, оскільки є належною підтримкою становлення малого та середнього бізнесу. Перетворюючи користувача майна на його власника, формує психологію підприємця, підвищує цілеспрямованість і незалежність у прийнятті рішень. У свою чергу реалізуючи фінансову функцію, яка виражається через розстрочку платежів за оренду майна та отримання довгострокового кредиту. Орендар може не залучати значних коштів, сплачуючи повну вартість майна, а лише його частку, і спрямовувати власні кошти на інші цілі.

З вище зазначеного можемо зробити висновки, що лізинг дозволяє лізингоодержувачу ефективно та оперативно вирішити питання матеріально-технічного забезпечення виробничого процесу через тимчасове використання майна, а не його купівлю. Учасникам лізингової угоди надається можливість покращити своє фінансово-економічне становище шляхом раціонального, спланованого використання ресурсів та розширення виробничої (комерційної) діяльності. Це в свою чергу веде до покращення соціально-економічного клімату в державі.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про міждержавний лізинг: Конвенція Співдружності незалеж. держав від 25.11.1998 р.: станом на 28 квіт. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_179#Text.
2. BELIANKO L. Potential for the development of financial leasing in Ukraine. SCIENTIA FRUCTUOSA. 2024. Vol. 153, no. 1. P. 127–142. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(153\)08](https://doi.org/10.31617/1.2024(153)08).
3. Bestuzheva S., Kozub V., Dobryn S. METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF LEASING OPERATIONS IN THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE. Black Sea Economic Studies. 2023. No. 80. URL: <https://doi.org/10.32782/bses.80-1>.

Гарькава Анастасія Олегівна, здобувачка вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Калюжна Наталія Геннадіївна, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри світової економіки
Державний торговельно-економічний університет, Україна

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКОМУ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України та розв'язання повномасштабної війни велика кількість бізнесів зіштовхнулася із труднощами, що пов'язані із забезпеченням їхнього функціонування. Так, у першому півріччі 2024 року було закрито майже 92000 ФОПів, що на 52% більше, ніж за аналогічний період 2023 року. В той же час, відкрито було більше 148000 ФОПів – майже на 11% більше, ніж за аналогічний період 2023 року (рис. 1). Ці дані вказують на те, що невеликі бізнеси замінюють одне одного, проте є тенденція до зростання кількості осіб-підприємців. Така ситуація стала можливою завдяки підтримці нових підприємців як з боку української влади, так і завдяки міжнародній допомозі.

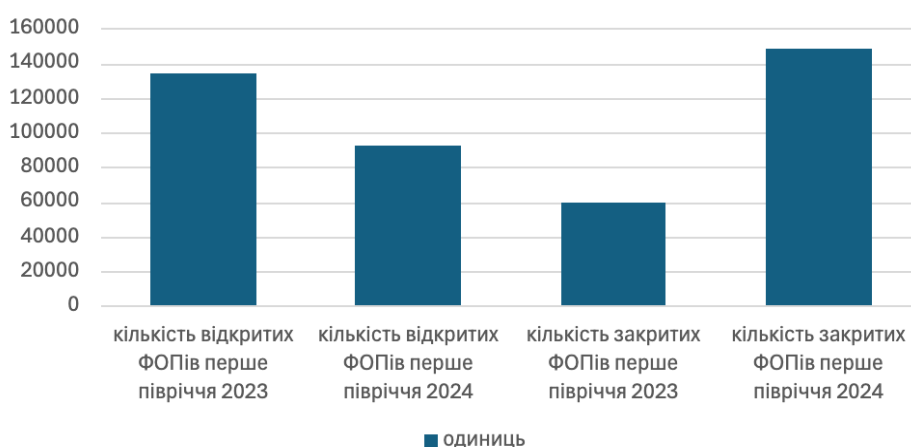

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств малого бізнесу в Україні у 2023-2024 рр. [1]

Розглянемо докладніше роль міжнародної підтримки малого бізнесу в Україні під час війни. Передусім зазначимо, що у законодавстві України відсутнє універсальне визначення поняття «грант». Проте, згідно із статтею 1 Закону України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», грант – це грошові кошти (фінансові ресурси), що надаються на безоплатній, безпроцентній і безповоротній основі суб'єктам господарювання та фізичним особам за результатами конкурсного відбору, для реалізації програм, проектів, заходів, а також для інституційної підтримки суб'єктів видавничої справи незалежно від форми власності [2]. Для суб'єктів, що не мають відношення до видавничої справи, також може бути застосовано застосовувати таке визначення.

Основну частину міжнародної допомоги для малого та середнього бізнесів в

Україні складають як раз гранти, а однією з найбільших ініціатив, що підтримують наших підприємців, є програма EU4Business за сприяння Європейського Союзу. Ініціатива функціонує також у Азербайджані, Вірменії, Грузії, Молдові, та займається не тільки фінансовою підтримкою, а також надає консультування щодо розвитку бізнесу та формування сприятливого бізнес-середовища [3]. Таким чином, ініціатива EU4Business є всеохоплюючою, і не тільки виділяє гроші, а ще й пропонує інструменти для всебічного розвитку підприємств. Далі детальніше розглянемо декілька прикладів проєктів, що було створено в рамках цієї ініціативи саме для України та українських підприємців.

Наразі функціонує Програма підтримки українських мікро-, малих та середніх підприємств України (26.01.2023 р. – 26.01.2036 р.), на яку виділено 10 млн доларів. Метою Програми є сприяння відновлення української економіки через фінансову підтримку, відбудову сільськогосподарських підприємств та компаній, що постраждали від війни (знаходяться поблизу фронту / біля кордонів Білорусі та Придністров'я / у регіоні, що частково зазнав руйнувань). Завдяки цій програмі фінансування отримують ті підприємства, що не отримали би звичайний кредит за теперішніх обставин [4]. Протягом минулого року більше 6000 сільськогосподарських підприємств отримали позики, а в поточному році фінансування планують тільки збільшувати [5].

Завдяки програмі відновлення малих та середніх підприємств Євросоюз допомагає впроваджувати інновації та розширювати експортний потенціал українського бізнесу, що сприятиме сталому економічному зростанню. Також існують інші ініціативи, що спрямовані, наприклад, на збільшення частки жінок-підприємців [6].

Як вже було зазначено, програма EU4Business також сприяє узгодженню державної політики України із вимогами ЄС, що не тільки допомагає функціонувати та розвиватися бізнесу, а ще й прискорюють процес адаптації українського законодавства до європейського, наслідком чого буде швидший та легший процес євроінтеграції [7].

У межах EU4Business у 2023 році було виділено 241,2 млн доларів на фінансування українських підприємців, а в цілому реалізовано 46 програм підтримки [5]. Окрім програм підтримки підприємств, що залишаються в Україні, міжнародна спільнота підтримує і релоковані до Європейського Союзу українські підприємства. Як приклад можна навести грант на суму до 50 тис. євро для українських технологічних стартапів та малих чи середніх бізнесів, метою якого є підтримка інноваційних компаній та підтримка у процесі інтеграції в європейські ринки. Програма діятиме до 25 квітня 2025 року, а підприємства отримають фінансову підтримку у масштабуванні бізнесу [8].

Підбиваючи підсумки варто сказати, що існуючі програми підтримки для українського бізнесу не тільки надають фінансову допомогу, а ще й сприяють адаптації до сучасних реалій та формують правову базу, що допомагає розвиватися українському бізнесу. Таким чином, вітчизняні підприємці отримують грошову підтримку та допомогу в інституційному розвитку, країна загалом продовжує свій євроінтеграційний шлях, а Європейський Союз може експортувати якісний товар та послуги українського виробництва.

Список використаних джерел:

1. Прасад А. Закриття ФОПів в Україні зросло на 54%, компаній – на 15% у першому півріччі – дослідження YouControl.Market – Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/news/zakrittya-fopiv-v-ukraini-zroslo-na-54-kompaniy-na-15-u-pershomu-pivrichchi-doslidzhennya-youcontrolmarket-0407202422194>.
2. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні: Закон України від 06.03.2003 р. № 601-IV: станом на 20 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text>.
3. Про нас. EU4Business в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua/about/>.
4. Підтримка ЄС українських ММСП. EU4Business в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua/projects/eu-support-for-ukrainian-msmes/>.
5. EU4Business: звіт по країнам 2024 – Україна. EU4Business в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua/reports/eu4business-country-report-2024ukraine/>.
6. Жінки у бізнесі, фаза II. EU4Business в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua/projects/women-in-business-phase-ii/>.
7. Узгодження правил і практики конкуренції та державної допомоги з законодавством ЄС. EU4Business в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua/projects/competition-and-state-aid-rules-and-practices-alignment-with-the-eu-acquis/>.
8. Seeds of Bravery (UASEEDs). OnePass. URL: <https://getonepass.eu/opportunities/uaseed>.

Мацюк Вікторія Вікторівна, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

Науковий керівник: Нечипоренко Тетяна Дмитрівна, канд. екон. наук,
викладач фінансово-економічних дисциплін
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Оптимізація виробничих витрат підприємства набуває актуалізації в сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, інфляційного тиску та зростання вартості ресурсів. Для багатьох підприємств це питання стає критичним, втрати ефективного управління витратами на ринку, на їхню здатність залишатися конкурентоспроможними, підтримувати прибутковість та забезпечити стійкий розвиток. За умов економічних викликів, пов'язаних з війною в Україні, підприємства змушені переглядати свої виробничі стратегії, впроваджувати сучасні технології та шукати нові підходи до управління витратами для підтримки своєї діяльності. Це підтримується як великих виробничих підприємств, так і малого та середнього бізнесу.

Дослідження оптимізації виробничих витрат підприємств висвітлені у працях багатьох українських та зарубіжних вчених таких як: Г. М. Колісник, О. Є. Лактіонова, Л. В. Нападовська, О. В. Косинська, В. С. Лень, О. Г. Мельник, Г. В. Попович, М. Портер, Джоел Г. Сігел, О. А. Топоркова, Ю. С. Цал Цалко, М. Г. Чумаченко, Джей К. Шим, Дж. Шанк та ін. Однак враховуючи цінність праць науковців дана тема є досить дискусійною, чим обумовлено її вибір.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції та мінливості зовнішнього середовища підприємства стикаються з необхідністю постійного вдосконалення своїх виробничих процесів. Одним з ключових аспектів такого вдосконалення є раціональне управління витратами. Оптимізація витрат виробництва є стратегічним завданням, спрямованим на мінімізацію собівартості продукції за умови збереження її якості та збільшення обсягів виробництва. Це, в свою чергу, дозволяє підприємству підвищити свою конкурентоспроможність та максимізувати прибуток.

Оптимізація виробничих витрат – це процес, який спрямований на зниження собівартості продукції або послуг, що виробляються підприємством [1, с. 34].

За економічною сутністю витрати є грошовим вираженням витрачених за певний період матеріалів виробництва та інших ресурсів, необхідних для здійснення підприємництвом своєї діяльності. Управління витратами слід розглядати як комплексний, динамічний процес, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства. Його метою є не просто зниження витрат, а досягнення оптимального співвідношення між витратами та результатами діяльності. Це передбачає:

- планування витрат: розробку детальних бюджетів витрат, встановлення стандартів витрат на одиницю продукції та аналіз відхилень від планових показників;
- аналіз витрат: виявлення резервів зниження витрат, оцінку ефективності використання ресурсів та ідентифікацію факторів, що впливають на рівень витрат;
- контроль витрат: постійний моніторинг витрат, порівняння фактичних витрат з плановими та вжиття корективних заходів у разі виявлення відхилень;

оптимізація витрат: впровадження заходів, спрямованих на зниження витрат, таких як: удосконалення технологічних процесів, автоматизація виробництва, раціональне використання матеріальних ресурсів, оптимізація логістичних схем тощо [2, с. 68].

Ефективне управління витратами дозволяє підприємству не тільки збільшити прибуток, але й підвищити свою стійкість до зовнішніх впливів, покращити якість продукції та задовольнити потреби клієнтів. Очевидно, що управління витратами є одним з найважливіших інструментів досягнення стратегічних цілей підприємства.

Розуміння суті та значення оптимізації виробничих витрат дозволяє підприємствам розробити ефективні стратегії управління витратами, що сприяють їхньому успішному розвитку.

Оптимізація виробничих витрат є важливою для:

- збільшення прибутку: зниження витрат безпосередньо впливає на збільшення прибутку підприємства;
- поліпшення конкурентоспроможності: нижча собівартість продукції дозволяє підприємству встановлювати більш конкурентні ціни на ринку;
- збільшення ефективності виробництва: оптимізація виробничих процесів дозволяє підвищити продуктивність праці та зменшити кількість браку.
- зменшення ризиків: зниження витрат робить підприємство більш стійким до економічних потрясінь.

До основних напрямків оптимізації виробничих витрат відносимо:

- аналіз витрат: детальний аналіз структури витрат дозволяє виявити найбільш витратні статті і сконцентрувати зусилля на їх оптимізації;
- оптимізація виробничих процесів: пошук більш ефективних технологій, автоматизація виробництва, впровадження нових методів організації праці;
- скорочення витрат на закупівлю: перегляд умов постачання, пошук нових постачальників, консолідація закупівель;
- енергозбереження: впровадження енергозберігаючих технологій, раціональне використання енергоресурсів;
- управління запасами: створення оптимальних запасів сировини, матеріалів і готової продукції;
- оптимізація логістики: зменшення витрат на транспортування та зберігання продукції.

Оптимізація виробничих витрат є ключовим інструментом підвищення ефективності підприємства та його конкурентоспроможності. Вона передбачає аналіз всіх витрат з метою виявлення можливостей їх скорочення без втрати якості продукції. Завдяки правильно проведеній оптимізації підприємство може підвищити свою рентабельність та покращити фінансові показники. Це дозволяє більш ефективно використовувати ресурси та забезпечує довгострокову стабільність бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Косинська О. В. Оптимізація витрат як засіб підвищення прибутковості підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 7(122). С. 32-38.
2. Колісник Г. М. Складові системи управління витратами підприємницьких структур. Економічний вісник університету. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди». 2022. Вип. 17/2. С. 66-79.
3. Леонов Я.В. Система управління витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності. Економіка розвитку. 2023. № 1. Том 2. С. 175-183.

Гриценко Інна Сергіївна, здобувач вищої освіти ФЕМП
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Красняк Олена Петрівна, канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні створила безпрецедентні виклики для підприємницької діяльності, змусивши бізнес адаптуватися до нових реалій. Однак, попри складнощі, українські підприємці продовжують шукати шляхи розвитку, проявляючи стійкість та інноваційність. Військові дії призвели до руйнування інфраструктури, обмеження доступу до ринків і ресурсів, але одночасно стимулювали впровадження нових технологій і переорієнтацію на інші галузі. У таких умовах важливо досліджувати підприємницьку діяльність, щоб застосувати, як бізнес може подолати труднощі та знайти нові можливості для економічного відновлення.

Актуальність підприємницької діяльності в умовах війни виникає у суттєвих змінах економічного середовища України. Військовий конфлікт не тільки трансформував економічну структуру країни, але й поставив підприємців перед серйозними викликами [1]. Руйнування об'єктів інфраструктури, втрата робочої сили та зниження споживчого попиту наклали відбиток на ведення бізнесу. Водночас ці умови стали поштовхом для підприємств, спонукаючи їх до адаптації та переосмислення своїх стратегій в умовах нестабільності.

Одним із ключових викликів для бізнесу стала втрата фізичних активів та виробничих потужностей, що змусило компанії переміщувати діяльність у безпечніші регіони, що потребувало значних фінансових ресурсів. Для малих і середніх підприємств цей процес був особливо складним, проте створив нові можливості для розвитку в менш економічно активних регіонах [2]. Крім того, багато компаній стикнулися з дефіцитом робочої сили через мобілізацію, що призвело до змін у виробничих процесах та пошуку технологічних рішень для оптимізації праці.

Ще одним наслідком війни стали зміни в споживчих настроях. Бізнеси змушені адаптувати свою продукцію відповідно до нових переваг, таких як безпека, допомога армії та підтримка економіки. Виробники перенаправляють свої виробничі лінії на виробництво для Збройних сил України та цивільної оборони, що стимулює попит на товари першої потреби. Одночасно з цим, зростає інтерес до продукції національного виробництва, що підтримує вітчизняну економіку [3].

Фінансові труднощі також суттєво впливають на бізнес. Обмежений доступ до кредитних ресурсів, зростання витрат на сировину та енергоресурси викликали кризу у багатьох компаніях, деякі з яких опинились на межі банкрутства. У відповідь на це уряд України запровадив низку заходів підтримки, включаючи фінансові пільги, субсидії та програми кредитування для підприємств, особливо для малого та середнього бізнесу.

Попри всі складнощі, війна також стимулювала інновації та пошук нових можливостей на зовнішніх ринках. Багато українських підприємств почали активно розвивати експортну діяльність, зосереджуючись на нових галузях, таких як ІТ,

агросектор та виробництво оборонної продукції. Особливої ваги набуло соціальне підприємництво, яке спрямоване на допомогу вразливому населенню та відбудову постраждалих регіонів [4].

Таким чином, підприємницька діяльність в Україні під час війни зіштовхується з численними викликами, але водночас відкриває нові перспективи для адаптації та розвитку. Бізнес, здатний швидко реагувати на змінені умови, має шанси не тільки вижити, але й стати руйнівною силою економічного відновлення після завершення конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Витвицька О., Суворова С., Корюгін, А. Вплив цифрового маркетингу на розвиток підприємництва в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. № 40.
2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати регіональних досліджень. Вісник Пенсійного фонду України. 2022. № 7. С. 30-37.
3. Банева І.О., Величко О.В. Перспективи післявоєнного відновлення готельно-ресторанної галузі в Україні. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 67. С. 46-50.
4. Боковець В.В. Стан і тенденції впливу військових подій на економічну ситуацію в країні. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. X Міжнар. наук.-практ. конф. 06-07 жовт. 2022 р. / ред. Н. Л. Замкова, Л. Б. Мартинова. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2022. Ч. 1. С. 109-115.

Ханас Артур Юрійович, здобувач фахової передвищої освіти відділення транспортних технологій

Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, Україна

Науковий керівник: Луценко Ірина Віталіївна, викладач вищої категорії, викладач-методист

Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, Україна

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РИЗИК: ЙОГО ПРИРОДА, ФОРМИ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ

Підприємницька діяльність характеризується прийняттям бізнес-рішень, які пов'язані з певним ступенем ризику. Ризик у контексті підприємницької діяльності може впливати як на позитивні, так і на негативні результати підприємницької діяльності. Що стосується позитивних аспектів ризику, товар то зазначити, що суб'єкти господарювання можуть отримати прибуток або інші сприятливі результати від прийняття на себе ризику.

З метою передбачення впливу господарських ризиків доцільно створити відповідну систему управління ризиками, яка дозволить удосконалити систему управління, зокрема шляхом надання можливості суб'єкту господарювання ідентифікувати господарські ризики, управляти такими ризиками та, крім того, належним чином оцінювати результати, отримані в процесі запобігання таким ризикам, має ґрунтуватися на формуванні відповідних методичних комплексів, які дають змогу здійснювати вплив [1].

У сучасних умовах суб'єкти господарювання все частіше звертають увагу на системи та процеси управління, оскільки від рівня якості та ефективності цих бізнес-процесів залежить стабільність та прибутковість кожного суб'єкта господарювання. У багатьох випадках зміна чистого прибутку є індикатором рівня ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Однак саме ефективне функціонування системи управління бізнес-ризиками визначає подальшу результативність функціонування компанії в непередбачуваних ситуаціях, спричинених факторами внутрішнього та зовнішнього середовища.

З огляду на вищезазначене, варто зазначити, що бізнес-ризик є важливим елементом підприємницької діяльності. Виникнення бізнес-ризиків не може залежати ні від управлінських, ні від економічних взаємодій. Загалом формування комплексної системи управління бізнес-ризиками не може охоплювати всі види господарської діяльності.

На виникнення бізнес-ризиків у цьому контексті впливає низка факторів. Зазвичай значний вплив на прояв бізнес-ризиків мають економічний клімат, особливості технічного прогресу, рівень конкуренції, специфіка та складність господарської діяльності та географічне розташування. З огляду на ці фактори, бізнес-ризик впливає не тільки на результати господарської діяльності суб'єкта господарювання, а й на потенційні результати його господарської діяльності[1].

Серед інших бізнес-ризиків, не згаданих вище, на особливу увагу в даному дослідженні заслуговують такі ризики: ризик втрати належного рівня ефективності від використання основних засобів; ризик зниження рівня фінансової стійкості; ризик

зниження рівня ефективності використання ресурсного потенціалу (дистанційна форма організації праці); ризик зниження рівня внаслідок неналежного контролю за виконанням завдань працівниками); ризик зниження рівня платоспроможності споживачів через втрату значної частки доходів; ризик прийняття державних нормативно-правових актів щодо використання основних засобів.

Поява вище зазначених ризиків може бути спричинена низкою факторів. Наприклад, ризик втрати належного рівня ефективності використання основних засобів проявляється через недостатній обсяг інвестицій у модернізацію виробничих процесів або відсутність таких інвестицій взагалі. Наслідками цього ризику можуть бути простоти основних засобів, невикористання основних засобів у виробничому процесі і, як наслідок, скорочення обсягів виробництва. Якщо зосередитися на ризику зниження фінансової стійкості, то першопричиною його виникнення є зниження платоспроможності споживачів щодо придбання продукції. Як наслідок, суб'єкт господарювання не тільки втратить здатність забезпечувати ефективний розвиток у майбутньому, але й підтримувати належний рівень конкурентоспроможності з іншими суб'єктами господарювання, що здійснюють аналогічну діяльність.

Першопричиною виникнення ризику зниження рівня ефективності використання ресурсного потенціалу є зниження рівня вимог до якості ресурсного потенціалу. Цей ризик призводить до зниження продуктивності праці, що, в свою чергу, призводить до збільшення кількості зайнятих у виробництві, що є недоцільним.

Ризик зниження платоспроможності споживачів через втрату значної частини доходів виникає внаслідок скорочення доходів споживачів та населення в цілому. У такій ситуації зменшується обсяг продукції, що виробляється суб'єктом господарювання, що призводить до зменшення доходу від господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Процес управління бізнес-ризиками повинен бути безперервним і структурованим. Основною метою цього процесу є виявлення, аналіз, оцінка та запобігання виникненню бізнес-ризиків та різних загроз, пов'язаних з ризиками [2].

Отже, процес управління бізнес-ризиками повинен бути спрямований на управління суб'єктом господарювання в цілому або його окремими підрозділами. Він також повинен враховувати фактори, що спричинили виникнення ризику.

Для систем управління бізнес-ризиками поняття є ширшим, ніж процес управління бізнес-ризиками, оскільки включає в себе як методи, так і механізми виявлення, аналізу, оцінки та попередження ризиків або запобігання впливу факторів, що спричиняють бізнес-ризиками.

Як свідчить практика, формування та розвиток системи управління бізнес-ризиками має ґрунтуватися на проектуванні та вдосконаленні структур і механізмів, що забезпечують процеси прийняття управлінських рішень. Такі процедури повинні враховувати весь життєвий цикл суб'єкта господарювання та сфери його діяльності. Однією з основних її складових має бути безперервний аналіз факторів, що впливають на результати господарської діяльності [3].

В умовах нестабільного економічного клімату зрозуміло, що одним з основних завдань системи управління бізнес-ризиками є моніторинг бізнес-ризиків та вибір і застосування методів і механізмів зниження рівня впливу бізнес-ризиків на результати господарської діяльності. Таким чином, рівень ефективності системи управління бізнес-ризиками можна визначити шляхом формування системи заходів та механізмів

щодо виявлення, аналізу, оцінки впливу та подолання бізнес-ризиків.

З вищесказаного можна зробити висновок, що підприємницький ризик є важливим елементом підприємницької діяльності. Процес управління бізнес-ризиками повинен бути безперервним і структурованим, з метою виявлення, аналізу та оцінки бізнес-ризиків і різних загроз, пов'язаних з ними, а також запобігання їх виникненню.

Список використаних джерел:

1. Підприємницькі ризики: причини, наслідки та управління [Електронний ресурс] – Режим доступу: <file:///C:/Users/user/Downloads/1137-3088-1-PB.pdf>.
2. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. – К.: ТОВ «Борисфен-М», 1996. – 336с.
3. Бізнес-планування: навч. посіб./Т.Г. Васильців, Я.Д. Качмарик, В.І. Блонська, Р.Л. Лупак. – К.: Знання, 2013. – 173 с.

Лауга Аліна Богданівна, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Красняк Олена Петрівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Основною метою підприємницької діяльності є отримання прибутку, і для досягнення цього результату кожен суб'єкт господарювання повинен заздалегідь визначити можливі ризики, які можуть виникнути. Об'єктивно оцінювати ступінь їх впливу на свою господарську діяльність, розробляти та активно впроваджувати методи аби нейтралізувати їх вплив. Виявлення небезпек і контроль над конкретними ризиками є головним питанням ефективності бізнесу.

Підприємницький ризик – це ймовірність настання події, які можуть негативно вплинути на досягнення цілей підприємства. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як зміни на ринку, економічні коливання, політичні події, технологічні прориви та багато інших. Основними елементами зовнішнього середовища є політичні, економічні, ділові, соціальні та фінансово-кредитні умови в яких працює компанія і до яких вона повинна постійно адаптуватися. Невизначеність ситуації полягає в тому, що вона обумовлена багатьма факторами, партнерами та особами, поведінку яких неможливо завжди точно передбачити. На сьогодні це питання є дуже важливим і повинно повністю до сучасних змін адаптуватись. Метою цієї тези є аналіз бізнес-ризиків та визначення шляхів їх виявлення та мінімізації.

Під підприємницькою діяльністю розуміється незалежна, здійснювана на власний ризик діяльність, спрямована на регулярне отримання прибутку від використання майна, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг особами, які зареєстровані відповідно до вимог закону [1].

Складність класифікації бізнес-ризиків полягає в їх різноманітності. Підприємства схильні до ризику як у своїй поточній діяльності, так і в стратегічній та довгостроковій діяльності.

Залежно від джерел виникнення, підприємницькі ризики можна класифікувати як внутрішні та зовнішні, короткострокові та постійні. Також підприємницький ризик можна поділити за видами на комерційний, виробничий, фінансовий.

Комерційний ризик – пов'язані із можливістю втрати прибутку через зміну цін, попиту або дій конкурентів.

Виробничий ризик – стосується проблем у виробничому процесі, таких як нестача сировини, технологічні або кадрові проблеми.

Фінансовий ризик – виникає через коливання грошових потоків, зміни у відсоткових ставках, валютні коливання або погіршення платоспроможності.

Я вважаю, що на сьогодні фінансові ризики залишаються найпопулярнішими не тільки для компаній які давно працюють на ринку, а й для тих які тільки починають розвиватись. Стрімкі зміни в економіці та політичні події, що впливають на розвиток

України пов'язані з фінансовими ризиками. Останнім часом фінансовим ризикам приділяється підвищена увага. Оскільки прийняття неправильно рішення в умовах фінансової нестабільності може призвести до банкрутства.

Проведене мною дослідження дало змогу визначити основні категорії ризиків на підприємстві та проаналізувати підприємницький ризик загалом. Та виявити що на даний час фінансовий ризик є найактуальнішим. Передбачення та своєчасне виявлення ризикових ситуацій сприяє своєчасному вирішенню проблеми і перспективного розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. Київ: Атіка, 2005. 432 с.
2. Горсул В. А., Усова М. О. Ризик: сутність, причини виникнення та основні види. *Економічний простір*. 2021. №176. С. 58–64.

Єрух Андрій Анатолійович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Красняк Олена Петрівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

РОЗВИТОК КООПЕРАЦІЇ В БІЗНЕСІ

Кооперація як соціально-економічне явище є важливим елементом ринкових відносин, особливо в сільській місцевості. Вона виникає і стрімко розвивається в міру того, як до цих відносин залучається дедалі ширше коло людей, які починають відчувати потребу об'єднуватися для спільного вирішення економічних проблем, актуальних для більшості [1].

Ще у XIX ст. люди зрозуміли, що завдяки кооперації можна заробляти більше, ніж отримувати працюючи самому. Перше в Україні споживче товариство було засноване 6 жовтня 1866 року, товариство об'єднувало 356 членів.

В перше крамницю споживчого товариства відкрили 27 січня 1867 року і незабаром вона склала серйозну конкуренцію місцевим купцям, адже в крамниці споживчого товариства продавались товари за більш низькими цінами і “повною вагою”. У 1869 році у складі споживчого товариства було вже три магазини, завод мінеральних вод, їдальня, швейна майстерня, кафе. Річний оборот становив близько 260000 руб. Розвиток споживчої кооперації припав на 90-ті роки 19 століття та початок 20 століття. У цей час активно виникали споживчі кооперативи, організовані підприємцями та сільськими робітниками: з 1891 по 1904 рік в Україні з'явилося понад 400 нових споживчих кооперативів, а на початку 1914 року кількість споживчих кооперативів досягла 3280, а в 1917 році — 4873 [2].

Опираючись на викладену раніше інформацію, можна сказати, що кооперація — це система взаємодії членів кооперації та збуту товару, вона давня і детально вивчена, вона для тих, хто прагнув покращення ситуації в своєму житті і Укркоопспілка є гарним доказом цього.

Ось декілька фактів про кооперації:

1. Понад половина людей у світі користується послугами кооперацій, а на самих кооперативах працює більше 250 мільйонів чоловік.
2. Обороти таких підприємств складає 2,2 трильйони доларів.
3. В Японії понад 90% фермерів входять до кооперативів.
4. У світі працює Міжнародний кооперативний альянс, до якого входять майже триста кооперативних організацій з 95 країн, представляючи інтереси більш ніж мільярда людей.

Одними з найкращих прикладів кооперації у світі є: кооператив ZEN-NOH (Японія), кооператив CHS (США), кооператив: Мондрагон (Іспанія). У кооперативу з Японії оборот склав 48,7 млрд доларів у 2015 році, коли оборот Американської компанії склав 34,5 млрд доларів того ж року.

Україна має сприятливий клімат та землі для сільського господарства, але під впливом війни ціни на зерно дуже впали. Фермери зі всієї країни почали кооперуватись під впливом зовнішніх чинників, таким чином отримуючи більше користі від культур, які вони збирають, завдяки чому вони підвищують свою конкурентоспроможність. Так

вчиняли виробники в інших галузях підприємницької діяльності. На початок 2021 року в Україні зареєстровано 28106 кооперативів, серед них 1269 аграрних. Станом на 01.01.2023 в Україні нараховується 2 292 сільськогосподарські кооперативи [3].

У підсумку, кооперація – це інструмент, який може значно змінити правила гри на ринку. Компанії, які вміють ефективно співпрацювати, мають більше шансів на успіх у довгостроковій перспективі, ніж ті, що намагаються впоратись з кризою самостійно.

Список використаних джерел:

1. Пантелейменко А.О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 347 с.
2. Історія споживчої кооперації, Укркоопспілка URL: <http://www.coop.ua/uk/pro-nas/istoriya-spozhyvchoyi-kooperatsiyi-v-ukrayini-osnovni-etapy-rozvytku/>.
3. Сільськогосподарські кооперативи: види, плюси та мінуси. URL: <https://eos.com/uk/blog/silskohospodarski-kooperatyvy/>.

Богдашевський Ярослав Сергійович, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту інформаційних технологій та інноваційного підприємництва
Одеський національний морський університет, Україна

Науковий керівник: Траченко Людмила Анатоліївна, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри підприємництва і туризму
Одеський національний морський університет, Україна

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розвиток малого та середнього підприємництва – це соціально-економічний фундамент, основа будь-якої інноваційно-орієнтованої економіки європейської держави. На сучасному етапі розвитку економіки України малий та середній бізнес є невід’ємною складовою ринкової економіки, сприяє вирішенню цілої низки соціальних, економічних та науково-технічних проблем суспільства, породжує конкурентне середовище, забезпечує зростання експортного потенціалу й наповнює внутрішній ринок товарами та послугами [1].

Малі та середні підприємства в Україні створюють робочі місця, що є ключовим фактором для економічного розвитку країни. Малі та середні підприємства становлять близько 70% всіх робочих місць в Україні. Зайнятість населення на малих та середніх підприємствах допомагає зменшити рівень безробіття, особливо серед молоді та жінок, які часто стикаються з труднощами при пошуку роботи у великих компаніях.

Безперечно, держава не може розвивати свою економіку без розвитку приватного підприємництва, і саме малий та середній бізнес відіграють важливу роль. Разом з тим, рівень розвитку малого та середнього бізнесу в Україні набагато нижчий ніж у багатьох розвинених європейських країнах [2].

Доцільно наголосити, що розвиток малого та середнього бізнесу спроможний зменшити кризові явища в національній економіці. Успішна підприємницька діяльність забезпечує збільшення виробництва, рівня зайнятості населення, підвищення доходів населення, сукупного попиту, а як результат збільшення податкових надходжень [3].

Варто зосередитись на важливості внеску малого та середнього підприємств у розвиток національної інноваційної системи. Суб’єкти підприємництва сприяють впровадженню інновацій та новітніх технологій, швидко адаптуються до специфічних потреб споживачів щодо якості товарів та послуг. Вони є носіями інновацій, оскільки здатні швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі та запроваджувати нові ідеї.

Суттєву роль відіграє державна підтримка підприємництва серед молоді, що стимулює розвиток стартапів. Це забезпечує створення нових робочих місць у перспективних сферах, таких як технології, екологічні рішення та послуги.

Малі та середні підприємства відіграють ключову роль у розвитку регіонів, сприяючи створенню нових підприємств у малих містах та селищах. Це, в свою чергу, має позитивний вплив на економіку на місцевому рівні і зменшує міграцію населення до великих міст [3].

Не менш важливим аспектом у діяльності малого та середнього підприємств є

розвиток локальної економіки, коли залучаючи інвестиції, вони сприяють появі нових підприємств у різних секторах, таких як агропромисловість, торгівля, послуги та технології. Створення нових робочих місць в регіонах стимулює населення залишатися у своїх рідних містах та селах, зменшуючи відтік молоді до великих міст у пошуках кращих можливостей працевлаштування.

Разом з тим, очевидним є те, що успіх малих та середніх підприємств у регіональному розвитку залежить від політики державної підтримки, спрямованої на фінансування, податкові пільги, спрощення регуляторних процедур та доступ до навчальних програм для підприємців.

Важливу роль відіграють малі та середні підприємства у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. Вони здатні адаптуватися до нових умов та потреб споживачів, підвищуючи рівень життя соціуму. Інноваційні продукти та послуги, розроблені малими та середніми підприємствами, можуть запроваджуватися на міжнародному рівні,

Отже, мале та середнє підприємництво відіграють економічну та соціально-політичну роль у структурі національної економіки України. Це провідні сектори ринкової економіки, що сприяють розвитку конкуренції, визначають темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП, здійснюють структурну перебудову економіки, характеризуються свободою ринкового вибору, забезпечують насичення ринку споживчими товарами та послугами, реалізують інновації, створюють велику кількість робочих місць, мають високу мобільність та раціональні форми управління. На мале та середнє підприємництво покладається визначальна роль у підтримці і відновленні національної економіки України у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Ангелко І. Роль і місце малого підприємництва у структурі економіки України. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. Т.1. № 6. С. 110-114.
2. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні проблеми і перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2020. Т.4. № 1. С. 63–71.
3. Лойко В. В., Александров Б. В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. № 1(11). С. 228–237.

Драмарецька Ксенія Андріївна, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту інформаційних технологій та інноваційного підприємництва
Одеський національний морський університет, Україна

Науковий керівник: Траченко Людмила Анатоліївна, д-р. екон. наук, професор, професор кафедри підприємництва і туризму
Одеський національний морський університет, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Підприємництво є однією з основних складових економіки України, що стимулює інноваційні процеси, створює робочі місця та сприяє економічному зростанню країни. Однак, на сучасному етапі розвитку, підприємницька діяльність зіткнулася з низкою викликів, пов'язаних з повномасштабним воєнним вторгненням російської федерації на територію нашої країни. Воєнні дії, починаючи з лютого 2022 року, спричинили економічну нестабільність, руйнування інфраструктури, порушення логістики, дефіцит електроенергії, низьку платоспроможність населення та його міграцію. Це все призвело до падіння попиту на товари та послуги, збільшення витрат на ведення бізнесу і, навіть, до його знищення в деяких сферах діяльності.

Війна створила складний та непередбачуваний контекст для розвитку українського бізнесу. Поглиблене дослідження цього явища дозволяє зрозуміти, як воєнні дії впливають на економіку країни, зосередитись на ключових проблемах підприємництва на сучасному етапі функціонування, шляхах його виживання та подальшого розвитку.

За результатами дослідження виявлено такі ключові проблеми щодо ведення бізнесу в Україні під час війни: складнощі транспортування, збільшення курсу іноземних валют, зростання цін на сировину, перебої з постачанням комунальних послуг, зниження попиту на продукцію, невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу, небезпечні умови праці та оплата праці персоналу, високий рівень оподаткування, відсутність чітко сформованої державної політики у сфері підтримки підприємництва, високий рівень корупції.

Проте, незважаючи на складні умови діяльності, підприємці зберігають оптимізм щодо перспектив розвитку свого бізнесу, докладаючи значних зусиль для підтримки та стабілізації економіки країни.

«Підприємницький сектор є одним із основних джерел підтримки функціонування національної економіки в умовах війни. Він відповідає за забезпечення ринку та населення необхідними товарами та послугами, наповнює бюджети різних рівнів доходами у вигляді податкових платежів, створює робочі місця, забезпечує формування справедливих ринкових відносин у державі» [1]. Наразі, розвиток підприємництва – це основа відновлення України.

На сучасному етапі функціонування підприємництва важливе значення має підтримка з боку держави, яка передбачає створення сприятливих організаційних та економічних умов для його розвитку. Нині держава запроваджує дієві програми підтримки бізнесу. Це в першу чергу пільгове кредитування та надання грантів на власну справу. Разом з тим, держава формує привабливе інвестиційне середовище для

залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

«Більшість економістів, як науковців так і аналітиків-практиків стверджують, що сегмент малого та середнього підприємництва формує економічне зростання найбільших економік світу», тому під час військових дій і у поствоєнний період державна політика має бути спрямована на надання максимальної підтримки малому бізнесу, так як саме він «грає надважливу роль у стабілізації економіки держави у надскладних умовах існування» [2].

Погоджуємось з думкою автора, що «під час війни пріоритетним завданням для бізнесу стало збереження суб'єкта господарювання, виведення його із шокового стану, пошук методів та шляхів відновлення активності» [1]. Вважаємо, що це надзвичайно важлива складова збереження підприємництва в Україні в складних умовах воєнного стану.

Важливими заходами для виживання підприємництва є: переорієнтування виробництва на випуск товарів, на які є попит у воєнний час; переміщення підприємств у регіони, де є більш сприятливі умови для безпечної діяльності; поповнювати втрачений персонал за рахунок фонду безробітних; пошук можливостей для виходу на міжнародний ринок.

Доцільно акцентувати увагу на удосконаленні чинного законодавства для підприємницької діяльності, зокрема, щодо збереження спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва та створення фондів підтримки підприємництва [3].

Отже, український бізнес в умовах воєнного стану стикається з серйозними проблемами, і всі вони потребують швидких та ефективних рішень. Економіка країни зазнає значних збитків, і для її відновлення та розвитку необхідна консолідована робота держави, бізнес-спільноти, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Воєнний стан спонукає підприємців шукати нові можливості, творчо мислити та розробляти стратегії виживання, вимагає гнучкості та інноваційного потенціалу в розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Мельник Т. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. Т. 7. № 3. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07> (дата звернення 10.10.2024).
2. Бортнік С. Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-46> (дата звернення 09.10.2024).
3. Сачинська Л. Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. Вип. 3. С. 45–48.

Зайцева Дар'я Сергіївна, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту інформаційних технологій та інноваційного підприємництва
Одеський національний морський університет, Україна

Германюк Олександра Олександрівна, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту інформаційних технологій та інноваційного підприємництва
Одеський національний морський університет, Україна

Науковий керівник: Траченко Людмила Анатоліївна, д-р. екон. наук, професор, професор кафедри підприємництва і туризму
Одеський національний морський університет, Україна

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розвиток підприємництва в Україні є важливим компонентом для економічного зростання, створення нових робочих місць і підвищення рівня життя населення. Українські підприємці стикаються з численними викликами, які формують бізнес-середовище. Фактори, що впливають на розвиток підприємництва, можна розділити на макроекономічні, регуляторні, технологічні, зовнішньоекономічні та соціально-культурні.

Створення сприятливого бізнес-середовища для розвитку підприємництва в Україні є необхідною передумовою для досягнення країною сталого економічного розвитку та інтеграції до Європейського Союзу. Бізнес-середовище формується чинниками економічного, політичного, правового, соціального, екологічного, культурного характеру. Система цих факторів забезпечує умови для ефективного функціонування та розвитку бізнесу, сприяє підприємцям для здійснення ділових відносин та функцій [1].

Варто зосередитись на одному з ключових факторів, що впливає на розвиток підприємництва, є макроекономічна стабільність. На думку Герасимової В.О. та Резанова Е.О., «нестабільність економічної ситуації в Україні призводить до зниження рівня підприємницької активності» [2]. Наприклад, під час економічної кризи 2014 року підприємства стикалися з серйозними проблемами через девальвацію гривні, зростання вартості сировини та зниження купівельної спроможності населення. Це змушувало бізнеси зменшувати виробництво або навіть закритися.

Разом з тим, стабільна макроекономічна ситуація створює передумови для зростання підприємництва. За результатами проведених досліджень доведено, що стабільність валютного курсу, контрольовані рівні інфляції та доступ до фінансування сприяють збільшенню кількості нових підприємств. Так, у 2020 році кількість нових малих і середніх підприємств зросла на 15% порівняно з 2019 роком, що свідчить про позитивний вплив макроекономічної стабільності на підприємницьку активність.

Доцільно акцентувати увагу на формуванні державної політики та регуляторному середовищі як важливих факторів, що впливають на розвиток бізнесу в Україні. Високі податкові ставки, складні процедури державної реєстрації бізнесу та корупція залишаються серйозними проблемами для підприємництва.

Державна підтримка суттєво впливає на підприємництво в Україні, особливо під час воєнного стану. Для покращення умов ведення бізнесу уряд запровадив програми, спрямовані на підтримку підприємців. Однією з таких програм є «Доступні кредити 5-7-9%», яка сприяє доступу до фінансування для малого та середнього бізнесу. У 2021 році кількість підприємств, що отримали кредити за цією програмою, зросла на 30% [2].

На підвищення конкурентоспроможності підприємств суттєво впливають технологічні інновації. В умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій, підприємства, які активно впроваджують інновації, мають суттєві конкурентні переваги. Герасимова В.О. та Резанов Е.О. відзначають, що «впровадження інноваційних технологій допомагає підприємствам знижувати витрати та підвищувати ефективність» [2].

Нині в Україні особливо стрімко розвивається ІТ-сектор. За даними досліджень, у 2021 році експорт ІТ-послуг зріс до \$6,8 млрд, що свідчить про величезний потенціал цієї галузі [2]. Підприємства, що займаються розробкою інноваційних продуктів та послуг, отримують доступ до міжнародних ринків і залучають іноземні інвестиції. Разом з тим, малий та середній бізнес часто стикаються з проблемами впровадження інновацій через обмежений доступ до фінансування та відсутність технологічних знань. Важливо, щоб держава та інвестори підтримували стартапи, надаючи їм необхідні ресурси для розвитку.

Великий вплив на розвиток підприємництва в Україні має зовнішньоекономічна діяльність. Інтеграція України в Європейський Союз потребує від підприємництва виконання вимог щодо модернізації виробництв та впровадження сучасних управлінських технологій для усунення бар'єрів у міжнародній торгівлі товарами та послугами. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС надало українським підприємцям доступ до ринку Європейського Союзу, що відкриває нові можливості для експорту продукції. Однак ці можливості супроводжуються викликами, оскільки підприємства мають відповідати суворим європейським стандартам якості та безпеки.

Створення сприятливого соціально-культурного середовища також має вагомий вплив на розвиток підприємництва. Важливу роль відіграють рівень освіти, підприємницька культура та готовність до ризику. За останні роки в Україні спостерігається зростання інтересу до підприємництва, особливо серед молоді. Проте для успішного розвитку бізнесу необхідно підвищувати рівень освіти у сфері підприємництва [3].

Незважаючи на дію воєнного стану в Україні, активно розвиваються освітні програми та ініціативи, спрямовані на підвищення компетенцій підприємців. Особливо дієву підтримку молодим підприємцям надають бізнес-асоціації та інкубатори, пропонуючи їм доступ до ресурсів, фінансування та менторства. Ці програми є важливими для формування нового покоління підприємців, готових до викликів сучасного бізнес-середовища.

Отже, розвиток підприємництва в Україні залежить від багатьох чинників, які впливають на внутрішньому та зовнішньому рівні. Макроекономічна стабільність, державна політика, технологічні інновації, зовнішньоекономічні можливості та соціально-культурні умови є ключовими факторами, що визначають траєкторію

розвитку бізнесу. Для забезпечення сталого зростання підприємництва необхідна підтримка з боку держави, доступ до фінансування, впровадження інновацій та освіта нових підприємців.

Список використаних джерел:

1. Пікулик О. І. Бізнес-середовище в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Держава та регіони. 2021. №2 (119). С. 23–26.
2. Герасимова В. О., Резанов Е. О. Конкуентоспроможність підприємства: сутність та фактори впливу в сучасних умовах. Економічний простір. 2020. №154 С. 93–97.
3. Хринюк О. С., Очеретяна О. В. Фактори виникнення кризових явищ та забезпечення сталого розвитку підприємства. Економіка та суспільство. 2021. №26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-47> (дата звернення 12.10.2024).

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

Sadagashvili Mariam, a second-year student, Bachelor of Economics educational program
Gori State University's, Georgia

Scientific Supervisor: Bidzinashvili Davit, Doctor of Economics, Professor
Gori State University, Georgia

HISTORICAL ASPECTS OF ACCOUNTING DEVELOPMENT IN GEORGIA

The origin of accounting is related to the distant past, to the primordial thematic structure of the history of human social development. Why do we need today to search for when accounting originated?! To understand the past, use the ancestors' experience and outline the ways of development. Pythagoras said that the beginning is half of the whole. The same can be said about the origin of accounting. Thus, accounting arose along with human civilization, as scientists believe, about 6 thousand years ago. The first steps of its development were of great importance for history [1].

Scholars have different views on the time and place of accounting's origin, but studying examined material monuments reveals that the search for the birthplace of accounting leads us to the present-day Middle East territory, i.e., the middle of the Tigris and Euphrates valleys and ancient Egypt. Other independent centers of accounting culture include Babylon, India, Arabia, Iran, and others.

As a means of documenting and recording events, accounting has historically passed through four main stages: 1. Memory or mental accounting; 2. Accounting based on symbolic marks; 3. Accounting after the introduction of writing; 4. Accounting by specifically hired persons.

A careful study of accounting techniques and organization shows that various methods and techniques existed as early as 5,000–6,000 years ago, many of which are still widely used today. First, economic resources were grouped by type. For example, grain was accounted for separately from construction materials. Thus, elementary accounting rules were maintained, especially the grouping of economic resources by similarity. That was a precursor to the creation and emergence of future accounting systems. Furthermore, monetary resources were tracked in motion, with revenue and expenses being recorded separately, allowing for the easy determination of total income and expenses.

In ancient Mesopotamia, Egypt, Babylon, Phoenicia, Judea, and Iran, many scribes produced agricultural records and accounts. In Egypt, records were made on papyrus scrolls, and in Babylon, on clay tablets. In 630 BCE, the Greeks minted the first coin, which should have brought some changes to accounting methods. However, the coinage spread was slow and gradual, and its impact on accounting developed over time. In ancient Greece and Rome,

accounting focused more on registering facts than making decisions or managing property. It was more about preserving assets rather than their active management.

Historical sources confirm that China was the first to create a so-called audit and control system. As early as 700 BCE, the position of general inspector (or auditor, in today's terms) existed there. Their main duty was to stand as a guarantor for officials who, by virtue of their duties, had the right to use state funds and other property.

Towards the end of the Middle Ages, the term "bookkeeper" emerged. Holy Roman Emperor Maximilian I appointed his first bookkeeper, Christopher Stecher, in 1498. "Bookkeeper" is a German word that means "keeper of the book" or "record keeper." After that, the science and profession became associated with accounting registers or ledgers. For several centuries, merchants and hired bookkeepers maintained records in special ledgers, which played a significant role in the life of the society at that time.

The development of accounting led to the emergence of double-entry - old and new Italian accounting in the mid-14th century, though some sources suggest it began a century earlier. The key feature of the old Italian accounting system was using two books: a journal and a ledger. The journal contained chronological entries of economic transactions in the order they occurred, while the ledger organized them systematically.

The first accounting book that has survived to this day was written in 1494 by the Italian mathematician Luca Pacioli (1445–1515). The book, titled *Summa de "Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalità"*, includes an 11th chapter called "Treatise on Accounts and Records," which discusses double-entry bookkeeping, also known as the Venetian method. Another significant contributor to the justification of the double-entry system was the Italian scholar Benedetto Cotrugli, who wrote the book - *On Commerce and the Perfect Merchant* in 1458. However, it was only published in 1573 in a printed manner. Due to this delayed publication, Pacioli's work is considered the first textbook on double-entry bookkeeping.

Georgia has an ancient culture and boasts a 3,000-year-long state history. Among the 14 writing systems known worldwide, the Georgian alphabet is considered one of the most unique and ancient. Thus, it can be deemed that accounting practices in ancient Georgia were also well-developed. It is worth noting that the ancestors of the Georgians - such as the Hittites and Urartians (Chaldeans) - had a well-established accounting culture comparable to that of Egypt, Mesopotamia, or Babylonia. They had an independent accounting tradition. Interestingly, in Urartu, the accountant's role was often filled by women.

Around 5,000-6,000 years ago, the Stone Age in Georgia ended, and a new era began - the Bronze Age, which lasted about 2,000 years. During this time, accounting based on symbolic marks transitioned to written accounting. Written accounting can be observed as early as the 2nd millennium BCE during the reign of Aetes in the Kingdom of Colchis. The wealth and strength of Aetes' kingdom were founded on its gold reserves. Aetes managed to build this wealth not only through a well-functioning tax and expenditure mechanism but also through a sound accounting policy.

In Georgia, King Pharnavaz of Kartli significantly contributed to shaping proper accounting practices. During his reign, construction costs were calculated separately for each project, ensuring careful accounting of construction expenses.

Another stage in the development of accounting can be associated with the era of King

Vakhtang Gorgasali. During wartime, it was crucial not only to keep track of army expenses but also to maintain accurate records of prisoners, tributes, and other vital data.

David IV the Builder (Davit Aghmashenebeli) made a significant contribution to the Georgian nation and state. He was not only a powerful king and military leader but also a visionary. He understood that the country's strength was impossible without economic growth. Therefore, he created a monetary system, ordered its protection (accounting), and ensured its proper usage.

From the 13th to the 18th centuries, a series of legal codes emerged which highlighted the importance of accounting in Georgia. For example, The Regulations of the Royal Court (12th century, first half) and King Vakhtang's Dasturlamali (18th century, first half) stipulated that a whole inventory had to be conducted once a year.

Building on the laws of Vakhtang VI, King Erekle II established a stable monetary system in Georgia. The Georgian coin, known as the "Georgian Tetri," became a powerful currency in both the northern and southern Caucasus due to its stable exchange rate. Ilia Chavchavadze's contributions to implementing accounting practices in the Georgian language are invaluable. Through his 30 years of banking activities, he created an entire era of Georgian economic thinking.

As previously mentioned, at that time, there was almost no Georgian-language literature on accounting, except K. Kandelaki's book *Accounting and Operations in Small Credit Cooperative Institutions*, which was published in 1914. The first book on accounting theory in Georgia - *Bookkeeping (or Ledger Production)* by Soprom Taruashvili, was published in 1918. During the same year, was published A. Kakhetelidze's *A Short Guide to Accounting in Consumer Cooperatives*; In 1924, Professor Ambrosi Intskirveli's *General Course of Accounting*; And *General Accounting* (1932) by K. Gigineishvili, accounting courses founder in Poti in 1899.

After the "People's Economy Accounting" department was established at Tbilisi State University in 1933, and later, with the founding of the "Accounting" department by order of August 8, 1944, extensive and productive work began to advance the development of accounting as an independent science.

Many scholars contributed to the scientific development of accounting, including L. Mamisashvili, N. Dgebuadze, L. Asatiani, T. Ch'iaia, G. Gurgenidze, F. Ment'eshashvili, T. Arbolishvili, I. Vasadze, G. Bigvava, M. Duchidze, and many others.

Accounting is divided into financial and managerial (or management) accountings [2]. Financial accounting provides a way to record, evaluate, and summarize economic transactions and events in financial reports. Managerial accounting, on the other hand, is an information support system for management [3]. Unlike financial accounting, which serves external users (such as governments, banks, and business partners), managerial accounting is intended for internal use. The main goal of a managerial accounting specialist is to accurately understand the economic processes within the organization and provide timely advice to leadership.

Georgia operates the Service for Supervision of Accounting, Reporting, and Auditing. Its primary mission is to establish international standards to ensure the credibility of financial and managerial information necessary for effective economic decision-making. [4].

At present, reforms are actively underway in Georgia to align dynamically with

European Union directives and regulations. That is particularly important for introducing best practices in the country and fostering closer ties with the European Union.

References:

1. Kharabadze, E. (2009). Accounting. Georgia, Tbilisi: Universal, 149p. (In Georgian).
2. Chiladze I. (2018). Management Accounting. Tbilisi.
3. Bauchadze B. (2022). Evolution of essence of management accounting (in Georgian). Vol. 17, 1(23), P. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.04>.
4. Service for Accounting, Reporting and Auditing Supervision (2024). <https://www.saras.gov.ge/ka/Home/Mission>.

Kuchukashvili Nutsa, a second-year student, Bachelor of Economics educational program
Gori State University's, Georgia

Scientific Supervisor: Giguashvili Giuli, Doctor of Economics, Professor
Gori State University, Georgia

MAIN DIRECTIONS OF THE MONETARY POLICY OF THE NATIONAL BANK OF GEORGIA

Monetary policy is the credit policy through which the National Bank influences the money market in the country. The National Bank needs to influence the money market to control inflationary processes. The main goal of monetary policy is to maintain low inflation.

In 2022, Russia's invasion of Ukraine presented the world with new challenges. The world economy, which is still in the process of post-pandemic recovery, found itself in a difficult situation. The increased prices on the international markets increased inflation sharply. Globally raised prices were transmitted to the Georgian market as well, and the inflation level in the country remained high. The average annual inflation rate in Georgia in 2020-2022 was 8.9%, in 2022 - 11.9%, and in 2023 - decreased to 2.5%, in which, along with external factors, the correctly selected monetary policy of the National Bank also played an important role. [1]

The study analyzes the main directions and contemporary challenges of monetary policy based on quantitative-statistical research methods, using the example of the National Bank of Georgia.

The formation and development of modern monetary policy is associated with the names of John Maynard Keynes and one of the founders of monetarism, Milton Friedman. They formulated ideas about stimulative and long-term anti-inflationary monetary policies, influencing the development of modern monetary policy. [2]

On the one hand, monetarism is based on individual principles of the neoclassical synthesis, such as the property theory, the Phillips curve, etc. On the other hand, it represents the continuation and development of the pre-Keynesian classical quantity theory of money.

The central banks' monetary policy affects not only interest rates and the general level of prices but also the overall level of the country's economic development, meaning the well-being of every citizen. The central banks of different countries have different strategic goals, which in many cases derive from the socio-economic and other realities in the country. In general, in modern economic literature, several strategic goals of central banks are distinguished, which are: Price stability; Economic growth; High level of employment; Stability of interest rates; Stability of financial markets; Stability of currency markets.

High inflation generates significant social and economic costs, which is why price stability is considered one of the noteworthy strategic objectives of monetary policy. Price stability is crucial because an increase in the overall price level (inflation) creates uncertainties and unpredictability about the future. Various studies confirm that society has a negative attitude towards inflation. Inflation itself significantly hinders economic growth. [3]

The National Bank of Georgia implements monetary policy through several instruments. These include the monetary policy rate, liquidity management (cash supply), open market operations (like buying and selling deposit certificates), minimum reserve

requirements, overnight loans, and currency auctions. All these instruments aim to maintain stability in the money market and prices. When there is high inflation in the country, the National Bank tightens monetary policy (reducing the pace of lending to the economy) using these instruments. When inflation is low, it eases monetary policy (increasing the pace of lending to the economy). [4]

High and volatile inflation negatively impacts the economy. During such times, economic uncertainty is created, which hinders new investments and increases unemployment. Volatile inflation also complicates consumers' decision-making and ultimately leads to the inefficient use of resources in the economy. On the other hand, deflationary processes are also harmful to the economy. A decrease in the overall price level leads to a decline in total income and an increase in unemployment.

Macroeconomic forecasts are one of the main components of the monetary policy formation. In this regard, the National Bank of Georgia has implemented a Forecasting and Policy Analysis System (FPAS). For the successful implementation of monetary policy, it is significant to conduct a detailed analysis of the current economic situation and develop a macroeconomic forecast. This process requires a synthesis of analytical models and expert opinions. The National Bank, in collaboration with leading global institutions, has introduced the FPAS system. FPAS includes various analytical tools divided into three categories: short-term forecasting tools, the basic macroeconomic model, and additional satellite models.

Each year, on a date no later than May 1, the National Bank of Georgia presents its annual report to Parliament. The report is worked out under Articles 68 and 69 of the Organic Law of Georgia on the National Bank of Georgia. It embraces the "Report on Conducting the Monetary and Foreign Exchange Policies," the "Report on the Condition of the Economy," the "Report on the Operations State of the Affairs for the Reporting Year," and "Financial Reporting" as approved by the auditors. The priority trends that the NBG had been guiding are discussed in the Annual Report. There are also assessments of those processes in the country and abroad that have significantly influenced the economy of Georgia and the fulfillment of the goals set by the National Bank of Georgia. [5]

According to the latest data, inflation in Georgia remains below the target of 3%. In June 2024, the overall price level increased by 2.2% annually, while core inflation was 1.4%. The stable level of inflation for domestically produced goods and services contributes to keeping inflation within the target range. On the one hand, this indicates the normalization of long-term inflationary expectations in the economy, which reflects consistent monetary policy in tightening and easing directions. On the other hand, low inflation is supported by increased competition in the economy. According to the updated forecast of the National Bank, other things being equal, low inflation will persist in 2024 and gradually approach the target by the end of the year. The updated forecast projects that inflation in 2024 will average 1.9%. [6]

According to the main directions of the monetary and foreign exchange policy for 2024-2026, presented by the National Bank of Georgia, the inflation target rate is 3%. The policy takes into account the possible risks arising from external factors that could impact the expected dynamics of consumer prices during 2024-2026: changes in prices for energy resources, raw materials, and food products on global commodity markets; the potential escalation of geopolitical risks, and believes that monetary policy will not respond to external factors and will not alter the inflation target, except in cases where there is a significant impact on the fundamental factors affecting inflation. [7]

Thus, monetary policy refers to actions taken by central banks to control the money supply and interest rates, achieving various economic goals such as controlling inflation, creating more jobs, and promoting economic development. Since monetary policy impacts available income, it may also indirectly affect crypto markets. The more effective the monetary policy is, the easier it will be to achieve price stability with lower societal costs.

It is noteworthy that, currently, the monetary policy of the National Bank of Georgia ensures price stability in the country. Low and stable inflation is a necessary condition for macroeconomic stability, which, in turn, is essential for high and sustainable economic growth, low interest rates, and high employment. Accordingly, the National Bank continuously works to improve the effectiveness of its monetary policy.

References:

1. National Statistics Office of Georgia. Consumer Price Index (Inflation). <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/26/cpi-inflation>.
2. Irakli Kvantaliani (2021). Main Aspects of Monetary Policy and Its Contemporary Challenges. <https://geoeconomics.ge/?p=13428>.
3. Giorgi Kokhreidze (2020). Monetary policy - General View and Georgia. <https://geoeconomics.ge/?p=12726>.
4. What is Monetary Policy? (2023). <https://forbes.ge/ra-aris-monetaruli-politika/>.
5. National Bank of Georgia. Annual Report 2023. https://nbg.gov.ge/fm/პუბლიკაციები/ანგარიშები/წლიური_ანგარიში/2023/annual-geo-2023.pdf?v=v5b45.
6. National Bank of Georgia. Main Directions of Monetary Policy. <https://nbg.gov.ge/monetary-policy/main-directions>.
7. Decree of the Parliament of Georgia “On the main directions of monetary and exchange rate policies for 2023-2026”. https://nbg.gov.ge/fm/მონეტარული_პოლიტიკა/ძირითადი_მიმართულებები/2024-2026.pdf?v=kdudm.

Бережньов Денис Олександрович, здобувач фахової перед вищої освіти
*ВСП «Роменський фаховий коледж Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана», Україна*

Горбатов Іван Андрійович, здобувач фахової перед вищої освіти
*ВСП «Роменський фаховий коледж Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана», Україна*

Стайко Анастасія Олексіївна, здобувач фахової перед вищої освіти
*ВСП «Роменський фаховий коледж Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана», Україна*

Науковий керівник: Несветов Олександр Олександрович, канд. екон. наук,
доцент, викладач економічних дисциплін
*ВСП «Роменський фаховий коледж Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана», Україна*

АНАЛІЗ ТА МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОКЛЯТТЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Актуальність теми: «Ресурсне прокляття» - це парадоксальна ситуація, коли країна має цінні природні ресурси, але її економічні показники є низькими. Швидке збільшення експорту газу в результаті розробки нафтових родовищ призвело до структурної незбалансованості в економіці, зростання інфляції та безробіття, а також зниження темпів зростання експорту та доходів населення. Зростання та падіння цін на нафту протягом 1970-х та 1980-х років мали схожі наслідки в Саудівській Аравії, Нігерії та Мексиці. Також ціни на нафту призвели до розпаду Радянського Союзу. Видобуток та експорт сировини є одним з основних секторів української економіки і потенціал українських надр ще нереалізований, тому при правильному підході розробка нових родовищ може стати рушієм зростання економіки України. Основні очікування покладаються на вуглеводні. Незважаючи на сучасну світову тенденцію до відмови або скорочення споживання вуглеводнів, газ і нафта залишаються основними енергоносіями в довгостроковій перспективі. І Україна може на цьому отримати прибуток.

Мета: дослідження проявів «прокляття природних ресурсів» в Україні та інших країн світу в минулому і зараз. Розгляд економіко-політичних проблем під час та передумови виникнення такого стану. Дослідження й аналіз фінансово-економічних інструментів для розв'язання цього парадоксу.

Виклад основного матеріалу: Ресурсне прокляття є особливо помітне, коли мова йде про один конкретний природний ресурс, а саме нафту. Факультет політології Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі провів дослідження, в якому проаналізовано зв'язок між багатством природних ресурсів і політикою. Вчені дійшли висновку, що в багатих на нафту країнах існує ресурсне прокляття. Це підкреслює важливість диверсифікації. Якщо країна стає надто залежною від одного чи двох ресурсів, це може мати серйозні та негативні наслідки для її економіки. Наприклад, між 1965 і 1998 роками зростання ВВП на душу населення в країнах ОПЕК впав в середньому до 1,3%, тоді як в інших країнах, що розвиваються, він становив в

середньому 2,2%. [1]

Тридцять років тому Індонезія та Нігерія, які залежали від нафти, мали схожий дохід на душу населення. Сьогодні дохід на душу населення в Індонезії в чотири рази вищий, ніж у Нігерії. Віктор Лір зазначає, що «ресурсне прокляття» економісти зазвичай називають «голландською хворобою», або ефектом Гронінгена (від назви Гронінгенського газового родовища). Зростання експорту газу внаслідок освоєння родовища призвело до структурних диспропорцій розвитку економіки, падіння експорту продукції обробної промисловості й темпів зростання доходів країни [2]. Інші приклади прокляття ресурсів.

В Анголі, проживає близько 34 мільйонів населення. Її економіка залежить від сировинних ресурсів, зокрема від нафти та газу які дають приблизно 75% національних доходів. Ще одна країна, — це Саудівська Аравія. Вартість експорту нафти королівства перевищила \$202,1 млрд у 2021 році. Але на відміну від Анголи, її уряд вжив заходів для постійної диверсифікації своєї економіки та відходу від ресурсного прокляття. Країні вдалося збільшити експорт різноманітних промислових товарів, проте вони знаходяться далі в ланцюжку створення вартості. Нація зменшила свою залежність від сирової нафти та вжила заходів для розвитку економіки, зробивши менш вразливою. [3]

Наразі Україна має тисячі законсервованих газових свердловин і десятки перспективних газових родовищ, які не розробляються. За аналізом Національного інституту стратегічних досліджень нині Україна тільки-но приступає до вирішення складних проблем екологічної рекультивації більшості гірничодобувних районів. Застарілі технології, критично зношені основні фонди призводять до накопичення виробничих відходів, які вже стали одним із основних факторів впливу на навколишнє природне середовище, причиною втрат мінеральної сировини (в надрах залишається до 70% запасів нафти, до 50% — солей, до 28% — вугілля, до 25% — металів). Розвивається ерозія ґрунтів, інші несприятливі процеси, порушується стійкість геологічного середовища, погіршуються гідрогеологічні та гідрологічні умови, і це за того, що Україна в розрахунку на одного жителя є однією з найменш забезпечених водними ресурсами на Європейському континенті [4]. Це стосується не лише нафтогазової галузі, а також видобутку урану, за запасами якого Україна посідає 12-те місце у світі, проте власну атомну енергетику держава забезпечує ураном лише на 40%.

Одним з проявів «прокляття ресурсів» є перегрів або перенавантаження економіки експортом природних ресурсів, що негативно впливає на інші сектори економіки, зокрема, фінансовий, загострюються соціальні проблеми. Подальші наслідки цієї «хвороби» проявляються в зменшенні рівня інвестицій та коливанні цін на природні ресурси, що може зупинити інвестиції від компаній, які не впевнені в майбутніх економічних умовах. Корупція по відношенню до відсталих галузей також входить до переліку вищеперерахованих наслідків. Збільшення бюджетних доходів, від експорту ресурсів, часто призводять до зростання державних видатків, що спричиняє подальше поглиблення соціально-економічних проблем, роблять економіку надзвичайно залежною від змін на ринках природних ресурсів. Наслідки ресурсного прокляття знижують якість державного управління та підвищують вразливість держави до інших конфліктів. Якщо прибутки державного бюджету формуються в основному від експорту природних ресурсів, ці коливання вносять хаос в державні

витрати, спричиняють зміни економічного клімату, призводять до масових порушень контрактів, підриваючи стабільність економіки [1].

У багатих на природні ресурси країнах найпростіший спосіб залишитися при владі – це проводити економічну політику, орієнтовану на зростання, і перерозподіляти багатство на користь привілейованих класів, а не встановлювати чіткі правила гри. Величезні прибутки від природних ресурсів стимулюють цей вид політичної корупції. У таких ситуаціях уряди не бачать необхідності у створенні інституційних структур для регулювання внутрішньої економіки поза межами видобувного сектору, тоді як, інші сектори починають відставати. Обізнаність про ці проблеми дає достатньо методів подолання хвороби. Так, у Ботсвані, були створені фонди стабілізації, які відкладають частину доходу у період, коли ціни вищі за звичайні, допомагають зменшити економічну кризу, пов'язану з цінами на ресурси. Нігерія також запропонувала створити фонди стабілізації, і в майбутньому вона продаватиме свої природні ресурси на прозорих, конкурентоспроможних умовах [5]

Із відкриттям запасів вуглеводів у норвезькому шельфі Північного моря видобуток нафти і газу склав понад п'яту частину всього ВВП країни, близько третини доходів державного бюджету та близько половини експорту. Із такими «шаленими» грошима треба було щось робити, – розповідає Гро Анундскаас. аби убезпечити економіку від «перегріву» та інфляції, а також залежності від цін на енергоносії, норвежці створили спеціальний фонд – Державний пенсійний фонд, який все частіше називають також і фондом майбутніх поколінь, бо він має забезпечувати не тільки гідну пенсію для нинішніх норвежців, але й сталий розвиток для держави у майбутньому: всі доходи акумулюються у фонді, кошти якого інвестуються за кордоном. [6]

Експорт-промоушн – це державні заходи, спрямовані на спрощення процесу збуту продукції, шляхом стимулювання експортерів всередині країни та надання допомоги за її межами. В цей процес входять консультації щодо місцевого законодавства та комерційної практики, надання експортних кредитів та гарантій на вигідних умовах, а також інформаційної допомоги. Державна підтримка експорту має на меті посилення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародних та зовнішніх ринках. Державна підтримка експорту інтегрує національну економіку у світове господарство та стимулює зростання міжнародної конкурентоспроможності країни. Враховуючі це, необхідно інтенсивно розробляти стратегії, які дадуть змогу забезпечити стійке економічне зростання та мінімізацію ризиків, пов'язаних із «голландською хворобою».

Висновки: Нафтовидобувні країни демонструють, що залежність від одного або декількох природних ресурсів має негативні наслідки на економічний розвиток держави. Дослідження, проведене на факультеті політології Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, підтверджує існування ресурсного прокляття в країнах, багатих на нафту. Зокрема, статистика показує, що економічне зростання в країнах ОПЕК відстає від економічного зростання країн, що розвиваються і менше залежать від експорту нафти. Для мінімізації ризиків ресурсного прокляття країни повинні диверсифікувати економіку, стимулювати розвиток альтернативних секторів, покращувати якість управління та знижувати залежність від коливання цін на світових ринках. До стратегічного управління природними ресурсами відносять довгострокові інвестиції в людський капітал, інфраструктуру та екологічну стійкість, що дозволить

забезпечити сталий розвиток держав у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Прокляття ресурсів - Wikiwand. URL:https://www.wikiwand.com/uk/articles/Прокляття_ресурсів.
2. Про вплив фактору «ресурсного прокляття» на економічну динаміку та шляхи подолання так званої «голландської хвороби»: фаховий погляд учених Академії. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4935>.
3. Fernando J. Resource Curse: <https://www.investopedia.com/terms/r/resource-curse.asp>.
4. «Редакція газ. «Голос України». Природні ресурси – власність українського народу. URL: <http://www.golos.com.ua/article/196378>
5. Прокляття ресурсів. URL: <https://day.kyiv.ua/article/nota-bene/proklyattya-resursiv>.
6. Як перетворити прокляття у благословення - BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news/2011/02/110223_transparent_energy_ob.

Босовик Світлана Іллівна, здобувач фахової передвищої освіти
*ВСП «Фаховий коледж Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича», Україна*

Науковий керівник: Ковалевич Дарія Адамівна, канд. екон. наук,
доцент, викладач
*ВСП «Фаховий коледж Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича», Україна*

ГРОШОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни грошовий ринок України зазнав значних труднощів. Через активні воєнні дії, відбулися суттєві зміни в економіці, що мало негативний вплив на фінансовий ринок. Однак, Національний банк України використовує всі механізми для врегулювання ситуації на грошовому ринку.

Один з наслідків війни – інфляція, упродовж останніх місяців вона очікувано пришвидшилася та наблизилася до 7.5%. Оскільки рівень інфляції залишається на високому рівні, це зменшує купівельну спроможність населення. Внаслідок цього посилилася девальвація гривні, яка станом на вересень 2024 року становить 41.44 грн/дол.США. Також ціновий тиск посилюється через збільшення витрат бізнесу на оплату праці й електроенергію, внаслідок атак на систему енергетики України. Беручи до уваги облікову ставку ще рік тому вона була 20%, що було вжито для стимулювання інфляції, на даний момент облікова ставка становить 13%[1].

Для регулювання ситуації НБУ застосовував фіскальну політику, що була основним чинником у забезпеченні високих темпів зростання економіки. Як наслідок реальний ВВП у I кварталі 2024 року досяг 6.5% р/р, що перевищило очікування. Крім того, активна розбудова експортних шляхів пожвавила зовнішній попит, що також підтримує зростання економіки України. Зростання світової торгівлі, відновлення попиту на ринкові товари та поліпшення логістики забезпечує збільшення реальних доходів.

З початком повномасштабного вторгнення ВВП суттєво знизився через втрату робочої сили, капіталу. Зросло безробіття, знизився рівень доходів населення, нестабільна економіка - це все негативно вплинуло на споживчий попит.

НБУ систематично проводить інтервенції та політику захисту гривневих інструментів від інфляційного знецінення, що допомагає контролювати ситуацію на валютному ринку. Також центральний банк активізував частину валютних обмежень: зміни спрямовані на залучення приватного іноземного капіталу, підтримати волонтерську спільноту та сприяє підвищенню обороноздатності України. Активна присутність НБУ на валютному ринку підтримує курсові коливання, покриває дефіцит валюти та захищає гривневі заощадження від інфляції, що є дуже важливим аспектом.

Підтримка банківського сектору залишається на стабільно високому рівні. Незважаючи на атаки з сторони загарбників, банки відновлюють свої мережі у звільнених регіонах. Завдяки довірі клієнтів зросли депозити на поточних рахунках, що вплинуло на збільшення готівкових коштів в обігу та активів банків. Головним джерелом нарощування активів були депозитні сертифікати НБУ та кошти на рахунках

в інших банках[2]. Збільшення попиту на державні цінні папери спостерігалось на початку 2023 року.

У II кварталі 2024 року кількість діючих в Україні банків зменшилася на один до 62[2]. Обсяг чистих активів платоспроможних банків упродовж II кварталу зріс на 4.7%. Найшвидше зростали обсяги коштів, які банки тримають на коррахунках в інших банках та нарахунках в НБУ. Також у II кварталі зобов'язання банків відновили зростання, як висновок збільшившись на 4.7% за квартал внаслідок приросту коштів клієнтів.

Основними факторами, які вплинули на функціонування грошового ринку, були:

1. Цифровізація послуг. Фінансові установи впроваджувати нові інструменти у секторі надання фінансових послуг.

2. Обмежений доступ до фінансових ресурсів. У таких умовах грошовий ринок швидко реагував на зміни та здійснював пошук альтернативних шляхів фінансування.

3. Волатильність регуляторної політики. Воєнні дії створили нестабільні умови для фінансових установ, що вимагало швидкої адаптації до змін.

Водночас, Національний банк України застосовує заходи для уникнення емісійного фінансування дефіциту бюджету, зміцнення стійкості валютного ринку та створення відповідних умов для послаблення валютних обмежень.

Грошово-кредитна політика НБУ складна і багатогранна. Враховуючи воєнний стан в країні, центральний банк відіграє важливу роль у розвитку ринкової економіки України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України: <https://bank.gov.ua/>.
2. Огляд банківського сектору Серпень 2024 року: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-08.pdf?v=8.

Серховець Діана Вікторівна, здобувач вищої освіти
факультету обліку та податкового менеджменту
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Кругла Марина Миколаївна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Для забезпечення безперервності виробничого процесу підприємства накопичують виробничі запаси, які включають сировину, матеріали, паливо, запасні частини та інші ресурси, необхідні для створення продукції або надання послуг. Виробничі запаси є важливим елементом оборотних активів підприємства та забезпечують гнучкість і стійкість у виробництві, дозволяючи уникнути перебоїв в роботі через можливі зовнішні або внутрішні ризики.

Наукові дослідження економічної сутності та класифікації виробничих запасів допомагають глибше зрозуміти роль запасів у виробничому процесі, оптимізувати їх використання та виробити шляхи зниження матеріальних витрат підприємства. Серед науковців, які досліджували виробничі витрати Жук Н.Л.[1], Кучмєєв О.О.[2], Шендригоренко М.Т.[3] та інші. Метою даного дослідження є встановлення економічної сутності та класифікації виробничих запасів та розробка ефективних підходів до облікового відображення виробничих запасів на підприємстві.

Шендригоренко М.Т. [3, с.183] зазначає, що для цілей бухгалтерського обліку тлумачення терміна «виробничі запаси» як облікової категорії має містити такі складники, як визначення термінів і напрямів використання, джерел відшкодування вартості виробничих запасів. Отже виробничі запаси як облікова категорія — це матеріальні ресурси, які підприємство набуває для забезпечення безперервного виробничого процесу та створення готової продукції або надання послуг. Вартість виробничих запасів повністю переноситься на собівартість продукції.

Виробничі запаси у вигляді сировини та інших матеріалів, які використовуються у виробництві, проходять декілька етапів обробки, перш ніж стати готовою продукцією для споживача. Вони поєднуються з іншими ресурсами і піддаються численним виробничим операціям. Важливо зазначити, що матеріальні запаси на кожному етапі виробничого циклу тимчасово затримуються, перш ніж бути використаними в наступних процесах.

Жук Н.М. зазначає, що «основними характеристиками запасів, як правило, визнаються їх існування в матеріальній формі, наявність певного функціонального призначення, нетривалий період їх використання, що обмежується терміном 1 рік або одним операційним циклом, а також можливістю надання їм вартісної оцінки. Саме зазначені аспекти разом з можливістю оцінювання складають сукупність невід’ємних умов визнання активів для їх реєстрації в системі бухгалтерського обліку з подальшим розкриттям у формах фінансової, податкової, статистичної та інших видів звітності» [1, с.78].

Виробничі запаси відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності

виробничого процесу та задоволенні потреб споживачів. Проте надмірне накопичення запасів призводить до значних фінансових витрат, пов'язаних із їх зберіганням, обслуговуванням та ризиком псування, тоді як недостатній рівень запасів може спричинити перебої у виробництві та втрату прибутку.

Основною проблемою є визначення оптимального рівня запасів, який дозволить мінімізувати витрати на їх утримання та водночас уникнути втрат від простоїв виробництва чи невиконання замовлень. Крім того, важливим питанням залишається впровадження ефективних методів управління запасами або впровадження в практику довгострокових договорів з постачальниками для зниження витрат і підвищення якості обслуговування.

Виробничі запаси — це один з основних елементів обліку на підприємстві, що забезпечує ефективність виробничого процесу. Класифікація виробничих запасів в обліку використовується для систематизації та контролю різних видів матеріальних ресурсів. Завдяки класифікації легше відстежувати запаси, контролювати їхнє споживання, уникати надмірних закупівель або дефіциту, а також забезпечувати коректне відображення у фінансовій звітності.

Запаси класифікують за різними ознаками. Однією з таких класифікаційних ознак є їх поділ на виробничі і товарні запаси (рис.1):

- Виробничі запаси — це ресурси, що знаходяться на підприємстві до моменту їх використання в процесі виробництва.
- Товарні запаси — готова продукція, яка знаходиться на етапі транспортування або зберігання між виробником і кінцевим споживачем.

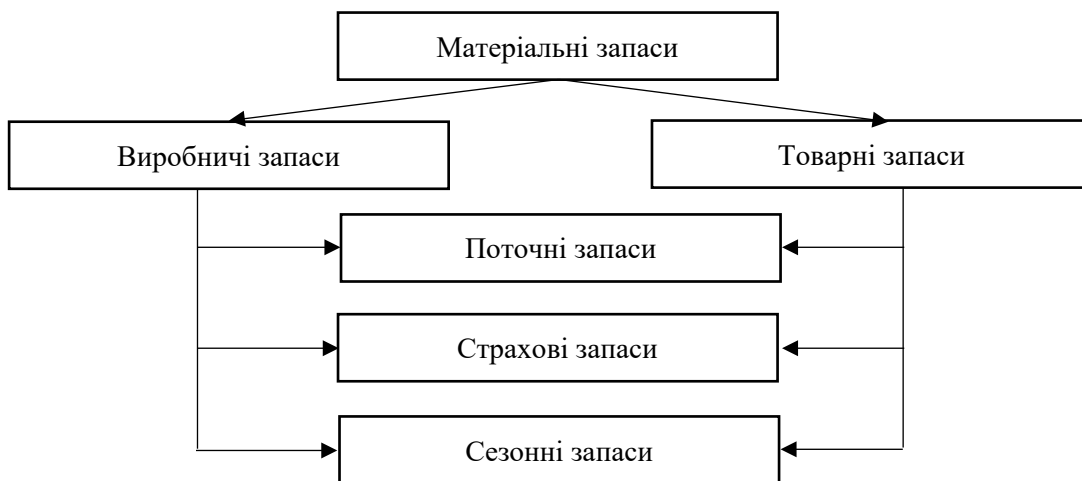

Рис. 1. Класифікація матеріальних запасів

Поточні запаси забезпечують безперервність виробничого процесу; страхові запаси створюються для покриття можливих перебоїв у постачаннях; сезонні запаси утворюються у випадках, коли виробництво або попит мають сезонний характер.

Класифікація виробничих запасів за Планом рахунків бухгалтерського обліку здійснюється на основі функціонального призначення і економічного змісту матеріальних ресурсів. Запаси поділяються на різні категорії, такі як сировина, матеріали, паливо, купівельні напівфабрикати, комплектуючі вироби, тара та інші ресурси, які використовуються у виробничих процесах. Така класифікація дозволяє підприємству ефективно організувати облік та контроль за рухом запасів, забезпечити

належне відображення їх вартості у фінансовій звітності.

Заслугує на увагу думка Кучмєєва О.О., що застосування системного підходу до логістичного управління матеріальними потоками підприємства дає змогу враховувати такі важливі властивості системи, як: саморегулювання, динамізм, комплексність, емерджентність, відкритий характер підприємства щодо зовнішнього середовища [2, с. 102].

Отже, управління виробничими запасами є одним із ключових елементів, що забезпечує ефективну роботу підприємства. Виробничі запаси дозволяють підтримувати безперервність виробничого процесу та виконання замовлень, проте надмірні обсяги запасів можуть призвести до значних фінансових витрат, пов'язаних із зберіганням, обслуговуванням та ризиком втрат від псування чи морального старіння товарів. Водночас недостатній рівень запасів може спричинити простої у виробництві та втрату клієнтів через неможливість вчасно задовольнити попит. Завдяки обліку підприємство може контролювати наявність, витрати, надходження та залишки запасів, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення. Облік сприяє ефективному використанню ресурсів і покращенню фінансових результатів.

Список використаних джерел:

1. Жук Н.Л. Методичні аспекти обліку запасів підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2023. С. 77-83.
2. Кучмєєв О.О. Особливості управління матеріальними потоками в логістичних системах торговельних підприємств. Причорноморські економічні студії. 2018. № 30-1. С. 99-103.
3. Шендригоренко М.Т. Виробничі запаси: нормативно-правове регулювання обліку та пропозиції щодо підвищення ефективності внутрішнього аудиту. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент 2019. №(36). С. 182-188.

Макарук Ярослав Сергійович, здобувач вищої освіти
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна

Науковий керівник: Сисоєва Інна Миколаївна, д-р. екон. наук, професорка,
професорка кафедри економіки, обліку та оподаткування
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна

КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Жодне підприємство не може функціонувати без ефективної організації бухгалтерського обліку. Цей відділ відповідає за постійний контроль і ведення фінансових операцій. Будь-яке підприємство, яке займається продажем продукції, виконанням робіт чи наданням послуг, перебуває у фінансових стосунках з іншими суб'єктами господарювання. Ці взаєморозрахунки є основою комерційної діяльності, що робить облік дебіторської заборгованості важливим елементом у роботі підприємства.

Наразі багато компаній стикаються з проблемою збільшення обсягу дебіторської заборгованості, що часто виникає через фінансову неспроможність контрагентів. Це негативно позначається на обох сторонах – як на покупцях, так і на продавцях. Невчасне отримання платежів може мати серйозні наслідки для діяльності обох суб'єктів господарювання [1;6].

Для продавця вчасне отримання платежів критично важливе, адже це забезпечує наявність оборотного капіталу для підтримки виробничих процесів. Якщо кошти не надходять вчасно, підприємство може зіткнутися з браком фінансів для закупівлі матеріалів та сировини, що може змусити його залучати додаткові ресурси, що своєю чергою збільшує витрати. Оборотний капітал є основою безперервної діяльності, і його нестача може поставити під загрозу стабільність бізнесу [3;5].

З іншого боку, покупець, не виконуючи свої зобов'язання щодо своєчасної оплати, ризикує зіткнутися з додатковими фінансовими санкціями, передбаченими в умовах договору купівлі-продажу. Затримки в оплаті можуть погіршити стосунки з постачальником, що може вплинути на подальшу співпрацю. Для мінімізації ризиків, продавці можуть вимагати передоплату або оплату під час доставки, але через високу конкуренцію іноді погоджуються на оплату після відвантаження продукції, що збільшує ризик фінансових втрат [7;13].

Отже, контроль та управління дебіторською заборгованістю є ключовим елементом, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємства, а також підтримувати довготривалі та надійні партнерські відносини.

Сьогодні кожне підприємство стикається з наявністю дебіторської заборгованості, оскільки в процесі купівлі-продажу не завжди дотримуються термінів розрахунків. Покупці можуть не вчасно здійснювати оплату, а продавці – затримувати постачання товару, за який уже отримали кошти. Таким чином, під час операційної діяльності наявність дебіторської заборгованості є природним і невідворотним явищем для будь-якого підприємства.

Варто відзначити, що оцінка дебіторської заборгованості залежить від причин її виникнення та умов. Відповідно до П(С)БО 10, дебіторська заборгованість визнається

активом підприємства лише за умови наявності ймовірності отримання майбутніх економічних вигод і можливості достовірного визначення її суми [2].

Для обліку дебіторської заборгованості використовуються такі рахунки, як 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» і 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Якщо заборгованість забезпечена векселями, для її обліку застосовується рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані». У випадку довгострокової заборгованості використовується рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість».

Однак для забезпечення ефективного обліку дебіторської заборгованості кожне підприємство розробляє власний робочий план рахунків, враховуючи специфіку своєї діяльності [8].

Для того щоб приймати управлінські рішення щодо подальшої діяльності підприємства, необхідно забезпечувати інформацією зацікавлених користувачів. Що стосується дебіторської заборгованості, важливим є відображення реальної суми цієї заборгованості, яка з великою ймовірністю буде сплачена. Для того, аби в балансі дебіторська заборгованість відображалась за чистою реалізаційною вартістю, потрібно цю заборгованість зменшити на резерв сумнівних боргів. Значить основною метою формування резерву сумнівних боргів є достовірне відображення у фінансовій звітності суми, яку дебітори мають повернути підприємству. Якщо наприкінці звітного періоду заборгованість відображається без відповідного коригування резерву сумнівних боргів, така інформація вже вводить в оману користувачів [11]. Дебіторська заборгованість щодо якої у підприємства виникає невпевненість у її погашенні боржником називається сумнівною. Але питання «сумнівності» заборгованості не регулюється жодним нормативним документом, а залишається на розсуд професійного міркування бухгалтера [1]. На нашу думку, слід більше уваги приділити саме сумнівній та безнадійній дебіторській заборгованості, оскільки у П(С)БО 10 наводиться лише визначення цих термінів. І якщо про сумнівну дебіторську заборгованість можна сказати що це заборгованість щодо якої існує невпевненість, то в ст.14.1.11 ПКУ [2] наведений повний перелік ознак за допомогою яких дебіторську заборгованість можна вважати безнадійною. Тобто визнати дебіторську заборгованість безнадійною потребує менше зусиль, ніж сумнівну, оскільки остання немає точних ознак.

Отже, основною ознакою, якої варто дотримуватись під час визнання сумнівної дебіторської заборгованості є несплата заборгованості в терміни, які прописані в договорі. Але будь-яке підприємство може розробити власні ознаки, за допомогою яких підприємство може відносити нормальну заборгованість до сумнівної, тоді слід це прописати в обліковій політиці підприємства [7].

Контроль дебіторської заборгованості є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Ефективні методи контролю та управління можуть суттєво знизити ризики, пов'язані з неплатежами, і покращити ліквідність. Рекомендується впроваджувати системи моніторингу та аналізу, а також чітко визначати умови співпраці з клієнтами.

Список використаних джерел:

1. Олійник С.О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Журнал науковий огляд. 2018. №5 (48). С. 1 – 8.
2. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 03.11.2020 № 304. – URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення 30.09.2024).
3. Charles. K. S. Accounts receivable management and financial performance of Kericho water and Sanitation company limited, Kenya. Kenyatta University. 2018. P. 1 – 63.
 4. Якимова Л.П., Мацкуляк К.І. Аналітичне забезпечення управління розрахунками з контрагентами в контексті забезпечення платоспроможності підприємства. Проблеми економіки. 2018. №2 (36). С. 396 – 402.
 5. Бондарчук Н.В. Відмінності обліку дебіторської заборгованості в умовах застосування П(С)БО та М(С)БО. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VI Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2020 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 9 – 11.
 6. Сисоєва І. М. Контроль якості надання аудиторських послуг. Економіка та держава. 2021. № 1. С. 104–107. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.104.
 7. Сисоєва І.М., Балазюк О.Ю. Особливості облікової політики для промислових підприємств різних масштабів. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3458&p=1>.
 8. Сисоєва І.М. Прогнозування прибутку підприємства в залежності від методів облікової політики. Економіка та держава. 2010. № 10. С. 93–94.
 9. Сисоєва І.М. Особливості моделювання облікових процесів. Ефективна економіка.– К., 2010. – Випуск №10. – С.45-51.
 10. Ягольницький О.А., Федоренко Н.С. Облік дебіторської заборгованості за вітчизняною та міжнародною практикою. Інфраструктура ринку. 2019. № 31. С. 780 – 786.
 11. Сисоєва І. М. Моделі прогнозування прибутку підприємства в залежності від методів облікової політики. Режим доступу: <http://intkonf.org/sisoeva-im-modeli-prognozuvannya-pributku-pidприємствavzalezhnosti-vid-metodiv-oblikovoyi-politi>.
 12. Мордань Є.Ю., Соломаха А.О. Системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства. Вісник СумДУ. 2019. №2. С. 70 – 79.
 13. Мокієнко Т.В., Прийдак Т.Б. Резерв сумнівних боргів: особливості обліку. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф, м. Полтава, 23 квіт. 2020 р. Полтава, 2020. С. 375 – 377.
 14. Мозолєвська А.Р. Особливості управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022.С.56-59.

Любина Карина Анатоліївна, здобувачка вищої освіти
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна

Науковий керівник: Сисоєва Інна Миколаївна, д-р. екон. наук, професорка,
професорка кафедри економіки, обліку та оподаткування
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна

КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Українські підприємства мають значний економічний потенціал, однак ефективність їх діяльності залежить від того, наскільки раціонально цей потенціал використовується. Одним із головних завдань суб'єктів господарювання є забезпечення максимальної ефективності у використанні наявної матеріальної та технічної бази, особливо в умовах нестачі інвестиційних ресурсів [7].

Основними складовими матеріально-технічної бази є основні засоби, які відіграють ключову роль у виробничих процесах. Через постійні зміни в економіці країни важливо приділяти увагу контролю, моніторингу та аналізу стану і використання основних засобів. Ефективне управління основними засобами забезпечує стабільну роботу підприємства, покращує його фінансово-господарську діяльність та позитивно впливає на соціальні аспекти.

Бухгалтерський облік основних засобів охоплює процеси контролю за їхнім надходженням, переміщенням, зберіганням та ліквідацією. Цей облік також сприяє ефективній роботі підприємства, дозволяючи раціонально розпоряджатися ресурсами. Важливим аспектом є правильне трактування термінології, оскільки точне визначення основних засобів у бухгалтерському обліку та звітності є основою для обліково-інформаційного забезпечення підприємства.

Методологічні принципи визнання та оцінки основних засобів, а також правила складання фінансової звітності регулюються П(С)БО 7 «Основні засоби» [11]. Крім цього, при веденні обліку основних засобів підприємства повинні дотримуватися вимог інших обов'язкових нормативно-правових актів.

Під контролем зазвичай розуміють будь-яку процедуру, яка спрямована на зниження ризиків. Контроль є важливим етапом управління підприємством. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна об'єктивна і релевантна інформація, яку можна забезпечити лише через здійснення контролю [6;7].

Основна мета контролю основних засобів на підприємстві – це об'єктивна оцінка достовірності відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності даних, що стосуються наявності та руху необоротних активів. Це забезпечує підприємству точну інформацію для ухвалення рішень та управління активами.

Сучасний стан української економіки диктує потребу в посиленому контролі для запобігання правопорушенням на підприємствах. Це зумовлює важливість контролю на нинішньому етапі розвитку господарської діяльності.

Основні завдання контролю за основними засобами включають:

- визначення збитків через недостачі та крадіжки основних засобів;
- аналіз доцільності придбання нових основних засобів;
- перевірка правильності використання норм експлуатації активів;

- контроль за дотриманням законності та належною документальною фіксацією операцій з основними засобами;
- правильність розрахунку амортизації та оцінка збитків від зменшення корисності активів.

Основні елементи контролю за операціями з основними засобами включають: об'єкт та суб'єкт контролю, методи і прийоми, а також інформаційні джерела. Відповідно до завдань, обираються об'єкт, суб'єкт та інформаційні джерела, які підлягають перевірці [1-3].

Процес експлуатації основних засобів вимагає постійного технічного обслуговування та своєчасного ремонту. Витрати на покращення цих засобів є неоднорідними, тому важливо застосовувати різні підходи до класифікації таких витрат, зважаючи на відповідність вимогам П(С)БО 7 і чинні податкові норми [10;11;12].

Витрати на ремонт основних засобів займають значну частину у собівартості продукції, тому власники підприємств зацікавлені у якісному обліку та контролі цих витрат. Однак наявний «План рахунків» не передбачає окремого рахунку для обліку таких витрат, що ускладнює можливість накопичення інформації про витрати на ремонт і розподіл їх за відповідними періодами [12]. Введення додаткового облікового реєстру дозволило б підприємству контролювати витрати на ремонт за окремими об'єктами, мати інформацію про незавершені ремонти, що є важливим для управління активами підприємства.

Доцільно також ввести додатковий контроль за обліком основних засобів з боку керівництва підприємства. Це передбачає регулярний перегляд бухгалтерських документів керівником, ознайомлення з нормативними актами, які стосуються цієї сфери. Такий підхід дозволяє ефективніше використовувати фінансові ресурси для придбання нових об'єктів основних засобів, знижуючи час на переконання керівництва у доцільності таких придбань, а також покращує дисципліну використання основних засобів співробітниками підприємства.

Реалізація запропонованих заходів на підприємстві сприятиме збільшенню обсягів випуску продукції, підвищенню фондівіддачі, зростанню прибутку та покращенню рентабельності основних засобів підприємства.

Отже, основні засоби є ключовою частиною матеріально-технічної бази будь-якого підприємства. Підвищення ефективності їх використання сприяє зростанню економічного потенціалу та виробничих можливостей, а також технічному розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Чорна І. О. Ефективність використання основних виробничих фондів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://firearticles.com/economika>.
2. Борисюк І. О. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів. Науковий вісник НЛТУ. 2010. № 18.5. С. 287.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: у 2 т. К.: Хвиля-Прес; Донецьк: Пошук, 2011. Т. 1. С.35.
4. Податковий кодекс України. Редакція від 10.04.2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Сисоєва І. М. Контроль якості надання аудиторських послуг. Економіка та держава. 2021. № 1. С. 104–107. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.104.
6. Сисоєва І.М. Особливості аудиту облікової політики підприємств. Галицький економічний вісник. 2007. Вип. 4 (15). С. 188–192.

7. Сисоева І.М. Прогнозування прибутку підприємства в залежності від методів облікової політики. Економіка та держава. 2010. № 10. С. 93–94.
8. Сисоева І.М. Особливості моделювання облікових процесів. Ефективна економіка.– К., 2010. – Випуск №10. – С.45-51.
9. Sysoieva I., Pukas A., Pushkar Z., Radynskyu S., Yushchenko N., Vatslavskyi N. 2022 Information Support of Social Audit. ACIT'2022 Spisski Kapitula Slovakia 26 –28 September 2022 pp. 255–261.
10. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV (редакція від 01.07.2021 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
11. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92.
12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 №291 (редакція від 10.08.2021 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

Нечай Марія Володимирівна, здобувачка вищої освіти
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна

Науковий керівник: Сисоєва Інна Миколаївна, д-р. екон. наук, професорка,
професорка кафедри економіки, обліку та оподаткування
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна

КОНТРОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сьогоднішній день процес розвитку та становлення організації бухгалтерського обліку як науки відбувається з великою динамікою. Зміни, викликані переходом на ринкові умови господарювання, інтеграційними процесами, а також кризою в політиці та економіці, істотно впливають на національну систему бухгалтерського обліку. Існуюче наукове знання про організацію бухгалтерського обліку виявляється недостатнім для розв'язання нових завдань, що виникають перед національною системою бухгалтерського обліку в сучасних умовах [5;7].

Орієнтація бухгалтерського обліку лише на питання впорядкування та ведення обліку підприємств призводить до відриву облікової системи від загальнонаціональної економічної політики. Це також не сприяє створенню міждержавної системи регулювання, яка б забезпечила узгодженість у проведенні спільної облікової політики та посиленні взаємодії між суб'єктами, які формують політику на державному та міжнародному рівнях, а також на рівні окремих економічних суб'єктів. Такий підхід робить науку організації бухгалтерського обліку певною мірою автономною від впливу зовнішніх факторів.

Актуальність вивчення національної системи бухгалтерського обліку з урахуванням впливу соціально-економічного середовища, в якому вона функціонує, стало викликом і стимулом для перегляду методологічних підходів до її дослідження. Переосмислення організації бухгалтерського обліку можливе завдяки синтезу традиційних підходів і застосуванню теорій, що аналізують розвиток економічних систем під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників.

Одним із ключових напрямів розвитку наукового знання в сучасних умовах є систематичне використання теоретичних концепцій, які дають змогу оцінити стан системи та розробити на їх основі концептуальні засади її подальшого розвитку. Цей підхід важливий для формування сучасної парадигми організації бухгалтерського обліку, яка враховує політичні, економічні та соціальні зміни, що відбуваються в умовах інтеграції України у світовий та європейський економічний простір, і визначає вибір комплексного інституціонального підходу [1;2].

Контроль за організацією бухгалтерського обліку є важливим елементом управління підприємством та забезпечує належну точність і відповідність облікових даних чинним стандартам і законодавчим вимогам. Ефективна система контролю гарантує, що всі операції підприємства будуть відображені в бухгалтерських документах своєчасно, точно та в повному обсязі.

Основні цілі контролю організації бухгалтерського обліку:

1. Забезпечення точності та надійності облікової інформації – контроль допомагає зменшити ризик помилок і неточностей у фінансових звітах.

2. Дотримання законодавства та стандартів – важливо, щоб усі операції були виконані згідно з чинним законодавством та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСФЗ або GAAP).

3. Захист активів підприємства – контроль запобігає несанкціонованому доступу до активів, а також шахрайству та зловживанням.

4. Оцінка ефективності діяльності – регулярний контроль дає змогу керівництву оцінювати ефективність управлінських рішень та діяльності підприємства.

Методи контролю в організації бухгалтерського обліку:

Внутрішній аудит – систематична перевірка облікових процесів та фінансових звітів з боку спеціально призначених співробітників підприємства або зовнішніх аудиторів.

Документальний контроль – перевірка наявності та відповідності всіх первинних документів, які є основою для здійснення бухгалтерських записів.

Автоматизовані системи контролю – використання спеціальних бухгалтерських програм для автоматичного контролю операцій та запобігання помилкам.

Впровадження належної системи контролю за бухгалтерським обліком підвищує прозорість і надійність фінансової інформації, що є ключовим фактором для залучення інвесторів, партнерів та відповідальних органів.

Організація бухгалтерського обліку є важливою складовою ефективного управління підприємством. Контроль за веденням обліку забезпечує прозорість фінансової інформації, допомагає запобігати помилкам та шахрайству, а також сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Системний підхід до контролю дозволяє підприємствам дотримуватися законодавства та покращити фінансові показники [10;11].

1. Поняття контролю в бухгалтерському обліку

Контроль в бухгалтерському обліку – це процес перевірки достовірності та точності відображення господарських операцій у фінансових звітах, дотримання законодавчих норм та внутрішніх стандартів підприємства. Метою контролю є забезпечення точності, надійності та повноти облікових даних, що використовуються для складання фінансової звітності та прийняття рішень керівництвом.

2. Види контролю в бухгалтерському обліку

Залежно від мети, завдань та методів здійснення, контроль в бухгалтерському обліку можна класифікувати на кілька основних видів:

1. Внутрішній контроль – здійснюється самим підприємством для перевірки відповідності облікової інформації внутрішнім правилам, політикам та стандартам. Його головна мета – забезпечення ефективного управління та попередження ризиків.

2. Зовнішній контроль – виконується незалежними аудиторськими фірмами або державними органами, такими як податкові служби, для перевірки дотримання підприємством нормативних вимог і законодавства.

3. Попередній контроль – проводиться до здійснення господарських операцій, з метою запобігання можливим помилкам чи порушенням.

4. Поточний контроль – здійснюється під час ведення обліку в реальному часі, дозволяючи оперативно реагувати на можливі відхилення.

5. Подальший контроль – проводиться після завершення облікового періоду або окремих операцій для виявлення недоліків та порушень.

3. Елементи системи внутрішнього контролю

Система внутрішнього контролю на підприємстві складається з таких елементів:

1. Контрольне середовище – це загальний підхід до управління підприємством, який визначає рівень обізнаності та відповідальності керівництва та працівників щодо контролю облікових процесів.

2. Оцінка ризиків – визначення потенційних ризиків для організації бухгалтерського обліку та їх мінімізація через розробку відповідних заходів.

3. Контрольні процедури – конкретні дії, спрямовані на запобігання, виявлення та виправлення помилок у бухгалтерському обліку.

4. Моніторинг – постійне відстеження та аналіз ефективності системи внутрішнього контролю, внесення необхідних коректив.

4. Контроль за дотриманням принципів бухгалтерського обліку

Контроль в бухгалтерському обліку передбачає перевірку дотримання основних принципів обліку, таких як:

1. Принцип повноти – відображення всіх господарських операцій без винятків у відповідних звітних документах.

2. Принцип достовірності – забезпечення точного та правдивого відображення інформації в бухгалтерському обліку.

3. Принцип обачності – застосування облікових методів, що мінімізують можливість завищення активів або доходів.

4. Принцип нарахування – облік доходів та витрат у момент їх виникнення, а не в момент фактичного отримання чи виплати коштів.

5. Основні проблеми контролю бухгалтерського обліку

Незважаючи на наявність розвинених систем контролю, підприємства стикаються з низкою проблем:

- Неправильне або несвоєчасне відображення господарських операцій.
- Відсутність належного контролю за дотриманням внутрішніх процедур.
- Недостатня кваліфікація персоналу, що здійснює контроль.
- Недосконалість автоматизованих систем обліку, що призводить до помилок.

Отже, контроль організації бухгалтерського обліку є ключовим елементом забезпечення фінансової стабільності та ефективного управління підприємством. Система контролю повинна бути побудована на основі законодавчих вимог, внутрішніх стандартів та з урахуванням специфіки діяльності підприємства. Ефективна організація контролю дозволяє мінімізувати ризики, підвищити якість облікової інформації та сприяти прийняттю обґрунтованих рішень.

Список використаних джерел:

1. Організація бухгалтерського обліку та МСФЗ <https://ips.ligazakon.net/>.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». //В редакції закону N 1829-III від 22.06. 2020, ВВР, 2020, N 46.
3. Сисоева І. М. Контроль якості надання аудиторських послуг. Економіка та держава. 2021. № 1. С. 104–107. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.104.
4. Сисоева І.М. Особливості аудиту облікової політики підприємств. Галицький економічний вісник. 2007. Вип. 4 (15). С. 188–192.
5. Сисоева І.М. Прогнозування прибутку підприємства в залежності від методів облікової політики. Економіка та держава. 2010. № 10. С. 93–94.
6. Сисоева Інна Миколаївна. Організаційно-методологічне та інформаційне забезпечення соціального аудиту. Автореф. дисерт. докт. екон. наук, ЗУНУ. 2021. 43 с.

7. Сисоєва І.М. Особливості моделювання облікових процесів. Ефективна економіка. К., 2010. Випуск №10. С.45-51.
8. Колісник А.С. Правове регулювання фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання. Право та інновації. 2020. № 3 (31). С. 71– 77.
9. Настенко М.О. Державний фінансовий контроль як засіб правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 6. Т. 2. С. 91–94.
10. Al-Shaer, H. and Zaman, M. (2018), Credibility of sustainability reports: the contribution of audit committees, *Business Strategy and the Environment*, vol. 27, pp. 93–86.
11. Buble, M., Juras, A. and Matic, I. (2014), The relationship between managers' leadership styles and motivation, *Management*, vol. 19, pp. 161–193.

Жданова Катерина, курсантка факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ФПФПКПНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Суспільство і держава – як невід’ємні та взаємопов’язані елементи функціонують шляхом сталої взаємодії та фактично-існуючих обов’язків один між одним. Одним із обов’язків громадян України, відповідно до змісту конституційної норми викладеної у ст. 67 Основного Закон України: кожен зобов’язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1]. В свою чергу – податки є інструментом здійснення державно-владного впливу уповноважених інституцій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, що спрямований на забезпечення належного рівня відповідних сфер життєдіяльності суспільства. Загалом, податки за своїм змістом – є загальнообов’язковими платежами, якими здійснюється наповнення державного бюджету, а також, відповідно до тенденцій децентралізації державної влади – бюджет місцевого самоврядування (міських громад, територіальних селищних громад, об’єднаних територіальних громад).

Податки є складовою бюджетної системи та одним із головних чинників впливу на розвиток суспільно-економічних процесів, виконує одну з ключових ролей у збалансованому розвитку всіх територій та держави в цілому. Загалом бюджетна політика потребує досконалого підвищення, які ставляться стратегічним задачам сьогодення для подальшого економічного та соціального розвитку України. Основу бюджетної системи, що складається з податків, становить бюджетний устрій, що визначає організацію та принципи побудови, функціонування бюджетної системи, взаємозв’язок між окремими ланками [2, с.63].

Держава - специфічна та масштабна форма суспільної організації, а отже, як і будь-яка інша форма організації має власні надходження та витрати. Система оподаткування є найбільшою за обсягами формою надходжень в державний бюджет, адже оподаткування охоплює значну сферу суспільних відносин та покладає відповідні зобов’язання на її суб’єктів, в тому числі: доходи фізичних осіб, акцизні збори, мито, рентна плата, прибуток підприємства, збір з місць для паркування транспортних засобів тощо.

Для врегулювання системи оподаткування законодавцем був прийнятий кодифікований закон – Податковий кодекс України (далі – ПКУ), який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов’язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов’язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [3].

Система оподаткування є край специфічною формою здійснення державою своїх владних повноважень, однак, зазначимо, що безумовно, існування держави неможливе без належного унормування системи обліку та сплати загальнообов'язкових платежів її громадянами чи іншими особами, які здійснюють діяльність, що підлягає оподаткуванню на території конкретної держави.

Розвиток соціальної системи, інфраструктурного потенціалу, сфер що є соціально-значущими (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, благоустрій, правоохоронна система), вимагає від платників податків безумовної «правової дисципліни» та усвідомлення, що за справною сплатою податків слідує поліпшення рівню життя, соціального захисту, інфраструктури та інших сфер, що адмініструються державою та мають вплив на загальний рівень життя. Ефективність використання податкового механізму залежить від того, наскільки держава враховує внутрішню сутність податків та їхню суперечливість [4, с. 480].

Однак, для усвідомлення вищевказаного, не менш важливою є наявність відкритої, доступної та прозорої системи використання податкових надходжень до державного бюджету та їх цільового спрямування, зокрема край актуальним вказане питання є в контексті існуючої та наразі діючої децентралізованої системи оподаткування, коли податки сплачені платниками з конкретної адміністративно-територіальної ділянки повертаються до місцевого бюджету та мають спрямовуватись на поліпшення сфер суспільного інтересу конкретної громади. Однак, існуюча системи потребує постійного удосконалення, врахування новітніх викликів та тенденцій [5, с. 318].

Узагальнюючи, визначимо, що система оподаткування є невід'ємною в контексті функціонування суспільства та держави, однак існування прозорої та відкритої системи відслідковування цільового спрямування коштів, що були сплачені платниками податків – є запорукою формування ідеї «податкової дисципліни», що унеможлиблювала б факти ухилення від сплати податків та існування явищ тіньової економіки.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 06.10.2024).
2. Фінансове право: навч. посіб. / О. С. Юнін, К. Р. Резворович, М. П. Юніна та ін. – Дніпро: ДДУВС, 2023. – 180 с.
3. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 06.10.2024).
4. Шведун В. О. Державна податкова політика: проблеми та механізми модернізації / В. О. Шведун, О. О. Воробйов // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2023. – С. 479-481.
5. ЯРОВИЙ, Олександр Юрійович; ФРОЛОВ, Михайло Михайлович. ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ. Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням Харківського національного університету внутрішніх справ від 17.04. 2024 № 31, 2024, 317.

Гулій М.М., здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту Інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій
Національна академія Служби безпеки України, Україна

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ РОЗКРИТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Актуальність теми. Питання захисту банківської таємниці є надзвичайно важливим у сучасних умовах розвитку фінансових ринків та інформаційних технологій. Особливого значення це набуває в умовах правового режиму воєнного стану, коли виникають додаткові ризики витоку конфіденційної інформації та зростає необхідність ефективного правового регулювання. Аналіз правових підстав для розкриття банківської таємниці, а також проблеми, пов'язані з цим процесом у період воєнного стану, є актуальним та важливим завданням як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

В умовах воєнного стану підвищується загроза витоку інформації, що пов'язана з безпекою держави та її громадян. Банківська таємниця, як частина конфіденційної інформації, стає особливо вразливою. Правові механізми захисту такої інформації повинні враховувати нові виклики та загрози, які виникають під час воєнних дій. Забезпечення інформаційної безпеки у фінансовій сфері є ключовим фактором стабільності економічної системи держави, що робить цю тему надзвичайно актуальною.

Метою цієї роботи є дослідження правових підстав розкриття банківської таємниці та проблем, що виникають у цій сфері під час дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Досягнення мети здійснювалось шляхом вирішення наступних **завдань**:

1. Проаналізувати поняття та значення банківської таємниці;
2. дослідити правове регулювання банківської таємниці в Україні;
3. оглянути міжнародний досвід захисту банківської таємниці;
4. визначити законодавчі підстави для розкриття банківської таємниці;
5. проаналізувати повноваження правоохоронних органів щодо доступу до банківської інформації;
6. дослідити судові практики розкриття банківської таємниці;
7. вивчити загрози та ризиків витоку банківської інформації в умовах воєнного стану;
8. проаналізувати правові аспекти та обмеження щодо розкриття банківської таємниці під час воєнного стану;
9. визначити шляхи вирішення проблем розкриття банківської таємниці у період дії воєнного стану.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають з приводу захисту та розкриття банківської таємниці.

Предметом дослідження є правові підстави розкриття банківської таємниці та проблеми, що виникають у цій сфері під час дії правового режиму воєнного стану.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались такі методи, як аналіз нормативно-правових актів, порівняльний аналіз, методи системного підходу, а також інтерпретаційний та логічний методи для вивчення судової практики та

правових аспектів захисту банківської таємниці.

Новизна дослідження полягає у всебічному аналізі правових підстав для розкриття банківської таємниці в умовах воєнного стану, що дозволяє виявити та запропонувати шляхи вирішення існуючих проблем у цій сфері. Дослідження також містить порівняльний аналіз міжнародного досвіду та його адаптацію до українських реалій.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для вдосконалення законодавчої бази та практики розкриття банківської таємниці в Україні, особливо в умовах воєнного стану. Результати дослідження можуть бути корисними для фахівців у сфері банківського права, правоохоронних органів, а також для науковців, що займаються дослідженням проблем захисту конфіденційної інформації.

Структура курсової роботи зумовлена метою і завданнями дослідження і включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел.

Висновки. Аналіз міжнародного досвіду показує різноманітність підходів до захисту банківської таємниці, що включає як суворі норми конфіденційності, так і гнучкі механізми для забезпечення прозорості та боротьби з фінансовими злочинами. Міжнародні практики можуть слугувати важливим орієнтиром для вдосконалення українського законодавства, адже інтеграція найкращих світових стандартів може підвищити ефективність захисту банківської таємниці в Україні.

Узагальнюючи, банківська таємниця є критично важливою для довіри до фінансової системи. Її захист забезпечується через комплексний правовий механізм, що включає як національні, так і міжнародні норми. Для підтримання ефективного захисту важливо враховувати світовий досвід та постійно вдосконалювати існуючі правові та практичні підходи.

Список використаних джерел:

1. Адаменко С.І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. Стратегічна панорама. 2004. № 4. С. 48–52.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування Київ: Фенікс. 2008. 338 с
3. Вовчак О.Д., Самура Ю.О., Сидоренко В.А., Вареник В.А. Банківська безпека: навч. посіб. К.: Знання, 2013. 237 с.
4. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: підручник. К.: КНЕУ, 2003. 599 с.
5. Зубок М.І. Організаційно-правові основи безпеки банківської діяльності в Україні: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / М.І. Зубок, Л.В. Ніколаєва. К.: Істина, 2002. 84 с.

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Жовторіпенко Христина Олександрівна, здобувачка фахової передвищої освіти
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Науковий керівник: Примаченко Тетяна Анатоліївна, викладач
вищої кваліфікаційної категорії маркетингових дисциплін
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА РИЗИКІВ ВПЛИВУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ

Застосування штучного інтелекту (ШІ) у будь-якій діяльності стає все більш перспективним, корисним і цікавим завданням на кожний день. Це пов'язано з тим, що можливості штучного інтелекту швидко зростають й вражають, тим самим допомагаючи спеціалістам у різних галузях зекономити час та справитися із монотонними, рутинними операціями сумлінно і з найменшою кількістю помилок. Маркетинг не є виключенням.

Останні прогнози дослідників з Вищої школи економіки є песимістичними і свідчать, що до 2025 року ШІ залишить без роботи значну частину маркетологів. Робота зі штучним інтелектом стане обов'язковою навичкою маркетологів-професіоналів. У HubSpot очікують, що ШІ перерозподілить споживацький попит на перевагу 99% телемаркетингу. У Unbounce штучний інтелект сприймають як «вирівнювач», який Більшість професіоналів-маркетологів виступають за застосування ШІ, але вважають, що це надає як певні суттєві переваги, так і має серйозні недоліки і загрози. І до 100%-ної заміни технологією ШІ креативних рішень фахівців у стратегіях маркетингової діяльності ще дуже далеко. Водночас тема впливу ШІ на маркетингову діяльність компаній у розрізі різних галузей і підгалузей залишається мало дослідженою та затребуваною часом. [1]

Сьогодні на ринку та у свідомості споживачів відбуваються значні зміни, що перешкоджають ефективному використанню традиційних маркетингових засобів. Тому, у практиці з'явилося безліч нетрадиційних методів формування попиту та реклами товарів. Маркетинг змінюється разом із соціальними та ринковими процесами, а його інструментарій адаптується до поточної ситуації [2].

Споживачі дивляться на товари та послуги з іншої перспективи, а їх потреби та очікування змінюються. У зв'язку з цим, маркетологи повинні адаптуватися до цих змін та використовувати нові технології та методи, щоб ефективно рекламувати товари та послуги та створювати попит на них.

Маркетинг є динамічною галуззю, яка постійно розвивається та пристосовується

до змін на ринку та у свідомості споживачів [3]

Для досягнення конкурентних переваг, підприємства мають зрозуміти потреби своїх клієнтів і використовувати технології штучного інтелекту та когнітивного маркетингу, щоб підвищити свій прибуток, залучити нових клієнтів і відслідковувати зміни в їх потребах та вимогах без проведення дорогих маркетингових досліджень [4].

Штучний інтелект вже став необхідним інструментом в маркетингу та є ключовою тенденцією нашого часу. Великі корпорації та молоді стартапи активно використовують ефективні AI-інструменти, такі як:

- персоналізація стрічок новин, спрямованих на конкретний контент та аудиторію;
- визначення мови як інструменту для роботи з великою кількістю неструктурованих даних, що зустрічаються в роботі;
- орієнтування цільових оголошень та реклами;
- аналіз вхідних даних клієнтів та їх сегментація в реальному часі;
- соціальна семантика, аналіз настроїв аудиторії;
- автоматизований веб-дизайн;
- інтелектуальне обслуговування клієнтів, включаючи застосування чат-ботів [1, 4]

З розвитком технологій і появою нових алгоритмів штучного інтелекту, генеративні моделі стануть ще потужнішими і точнішими. Це призведе до того, що вони зможуть ще краще адаптуватися до потреб маркетологів і пропонувати нові, раніше недоступні можливості для поліпшення взаємодії з клієнтами.

З іншого боку, суспільство стає дедалі більш обізнаним про проблеми, пов'язані з використанням ШІ, і можуть виникнути нові законодавчі ініціативи, що регулюють використання генеративних моделей у маркетингу. Маркетологам доведеться адаптуватися до цих змін і знаходити баланс між інноваціями та соціальною відповідальністю.

Щоб максимально використовувати переваги генеративних моделей і мінімізувати ризики, необхідно знайти баланс між автоматизацією і контролем над створенням контенту. Маркетологи повинні стежити за якістю згенерованого контенту і коригувати його за необхідності, щоб забезпечити релевантність та актуальність інформації для клієнтів.

Щоб успішно використовувати генеративні моделі у своїй роботі, варто врахувати такі рекомендації:

- комбінувати творчий підхід і автоматизацію: використовувати ШІ для виконання рутинних і трудомістких завдань, водночас зберігаючи людський вплив на стратегічному і креативному рівні.
- навчати й адаптувати моделі під конкретні завдання: активно використовувати навчання з підкріпленням та інші методи для адаптації моделей під потреби вашого бізнесу.
- враховувати інтереси та вподобання цільової аудиторії: аналізувати поведінку користувачів і створювати контент, який буде релевантним і цікавим для них.
- оцінювати результати та коригувати стратегію: регулярно аналізувати ефективність застосування генеративних моделей і вносити корективи в стратегію маркетингу, якщо це необхідно. [5]

Штучний інтелект має потенціал значно підвищити ефективність маркетингових

стратегій. Однак, існують ризики. Важливою є збалансована інтеграція для мінімізації ризиків та максимізації можливостей.

Список використаних джерел:

1. Петухова О.М, Бергер А.Д, Вплив штучного інтелекту на маркетингову діяльність підприємства м'сної промисловості. URL: <https://journals.kyumu.kyiv.ua/index.php/economy/article/download/84/82>.
2. Zaika S., Kuskova S., Zaika O. Trends of marketing development in the condition of digital economy. Economy digitalization in a pandemic conditions: processes, strategies, technologies: International scientific conference (January 22-23, 2021. Kielce, Poland). Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2021. P. 150-154. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-028-5-31>.
3. Савицька Н.Л Тренди сучасного маркетингу в контексті цифрової трансформації бізнесу. Сучасний маркетинг: стратегічне управління та інноваційний розвиток: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. до 90-річ. заснув. ХНТУСГ /Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка.-Харків: ХНТУСГ, 2020.С. 267-269.
4. Савицька Н.Л., Забаштанська Т.В., Забаштанський М.М., Борисович В.А. Соціальні медіа як сучасний інструмент просування бренда. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2020. Вип. 2. С. 116-130.
5. Юренко В. Штучний інтелект у маркетингу: переваги та ризики використання генеративних моделей для створення контенту та поліпшення взаємодії з клієнтами. URL: <http://surl.li/bidwzf>.

Єрух Андрій Анатолійович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Павлюк Тетяна Іванівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі, де конкуренція на ринку досягла безпрецедентних масштабів, розуміння поведінки споживачів стало ключовим фактором успіху будь-якого бізнесу. Саме маркетинг, як наука про управління товарними потоками та інформацією про них з метою задоволення потреб і бажань, відіграє визначальну роль у формуванні споживчих уподобань та стимулюванні попиту, бо як казав Лазар Філіп: "Споживач - це король ринку. Його бажання - закон для виробника." Так як інтернет зараз має визначальне місце у житті людей, то й маркетинг зараз націлений на цифрові джерела (табл. 1) [1]:

Таблиця 1

Види цифрового маркетингу

Види	Значення
Реклама	Таргетована, контекстна, банерна, нативна, вірусна, дисплейна реклама у цифровому маркетингу привертає увагу цільової аудиторії
Ретаргетинг	Працює з користувачами, які раніше виявляли інтерес до продукту, компанії. Ретаргетинг виконує функцію нагадування про бренд, повторне залучення аудиторії
Social Media Marketing	SMM спрямований на залучення трафіку із соціальних мереж
Мобільний маркетинг	Виконує функцію просування за допомогою стільникового зв'язку
Розсилка рекламних оголошень	Здійснюється на мобільні пристрої користувачів
Партнерський маркетинг	Просування через партнерів, яке відбувається по взаємній згоді. Посередник отримує безпосередню вигоду, винагороду за залучення покупця
SEO просування	Підвищення позицій у видачі сайту підприємства при пошукових запитах користувачів
E-mail маркетинг	Утримує раніше залучених клієнтів. Даний інструмент визнано найбільш ефективним на сьогоднішній день
QR-коди	Крім залучення аудиторії виконує аналітичну функцію: допомагає аналізувати відгуки

Завдяки цифровому маркетингу формуються потреби та бажання споживачів, створюється імідж бренду, також цифровий маркетинг маніпулює сприйняттям та впливаю на рішення про покупку. Це основні способи його впливу. Розглянемо їх детальніше:

-Формування потреб та бажань: маркетинг не просто задовольняє існуючі потреби, а й створює нові. Через рекламу, PR та інші інструменти ми дізнаємося про продукти, яких раніше не знали і які нам, можливо, навіть не були потрібні.

-Створення іміджу бренду: кожен бренд має свою історію, цінності та образ. Маркетинг допомагає сформувати у споживачів позитивне сприйняття бренду,

викликати емоції та лояльність.

-Маніпуляція сприйняттям: маркетологи використовують різноманітні прийоми, щоб вплинути на наше сприйняття товарів та послуг. Це можуть бути яскраві візуальні образи, емоційні слогани, використання авторитетів тощо.

-Вплив на рішення про покупку: маркетинг допомагає нам зробити вибір серед величезної кількості товарів та послуг. Через рекламу, відгуки та рекомендації ми формуємо свою думку про продукт і приймаємо рішення про покупку.

За умови Коронавірусу у світі суттєво збільшилось число користувачів інтернетом, а отже збільшився й вплив маркетингу на користувачів, а війна в Україні сприяла занепаду ринку та краху для тих, хто не знайшов вихід із цієї ситуації.

Війна 2022 року призвела до того, що половина українських підприємств повністю закрилася. Ті, що залишаються на плаву, працюють значно нижче своїх можливостей. Власники бізнесу змушені шукати нові можливості для свого розвитку, враховуючи при цьому потреби споживачів, які також змінила війна [1].

Цифрові технології трансформують та адаптують економічне середовище до сучасних потреб. У поєднанні з іншими чинниками, такими як конкуренція, сезонність, споживчі вподобання та соціальні процеси, вони створюють кумулятивний ефект, що докорінно змінює сферу маркетингу у світі. Саме поняття цифрового маркетингу постійно розвивається, надаючи умови для успішного розвитку бізнесу [2].

Цифровий маркетинг став невід'ємною частиною нашого життя, кардинально змінивши спосіб, яким ми взаємодіємо з брендами та робимо покупки. Його вплив на споживача в сучасних реаліях є значним і багатограним. Цифровий маркетинг – це потужний інструмент, який змінює наш світ.

Список використаних джерел:

1. Витвицька, О., Суворова, С., & Корюгін, А. ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ. Економіка та суспільство. 2022. №40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-66>.
2. Кримська, А. О., Балик, У. О., Клімова, І. О. Цифрова трансформація у сфері маркетингу: нові підходи та можливості. Академічні візії. 2023. №26. ISSN 2786-586X URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10374255>.

Маюра Катерина Павлівна, здобувачка вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Кудирко Людмила Петрівна, кандидат економічних
наук, професор, професор кафедри світової економіки
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ БЮДЖЕТНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ АВІАПЕРЕВЕЗЕНЬ

Світова авіаіндустрія відіграє ключову роль у глобалізації, поєднуючи країни та культури. Попит на авіаперевезення випереджає економічне зростання в міру повного відновлення внутрішніх ринків. Зміни в глобальному середовищі, такі як розвиток технологій та посилення конкуренції, стимулювали появу нових підходів в авіаційній галузі. Одним з таких підходів є модель низьких тарифів, яка запропонувала споживачам більш доступні авіаперельоти.

Міжнародний ринок пасажирських авіаперевезень переживає перманентну еволюцію, спричинену комплексом економічних, соціальних, технологічних та політичних факторів. Наприкінці 2019 року прогнози розвитку авіаційного транспорту виглядали надзвичайно сприятливо. Корпорації виробники літаків Airbus та Boeing передбачали відповідно +4,3% та +4,6% щорічного зростання попиту на авіаперевезення в період з 2019 по 2038 рік, а попит на нові літаки мав становити 39 000 та 44 000. Такі сприятливі прогнози свідчили про стабільність галузі, незважаючи на фінансові, економічні та геополітичні кризи [1]. Але COVID-2019 вніс свої корективи. Не менше значення для ситуації в авіагалузі мали масштабні дерегуляції, що втілилися у скорочення державного регулювання, завдяки чому відбулося розширення діяльності лоукостерів. У підсумку це стимулювало скорочення витрат у всій авіаційній галузі і призвело до значного зниження тарифів [2]. Конкурентний статус бюджетних авіакомпаній істотно підвищився завдяки цим змінам в системі національного та міжнародного регулювання. А відтак мали фінансові можливості відреагувати на скорочення попиту пасажирів в цих нових умовах шляхом більш різкого зниження тарифів, ніж класичні перевізники.

Якщо характеризувати у цілому стан справ світової галузі, то за даними міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA), міжнародні перевезення значно зросли в 2023 році порівняно з роком раніше. У 2023 році пасажиропотік у всій галузі відновився до рівня до пандемії. У березні 2024 р. загальний трафік зріс на 13,8% порівняно з 2023 роком. Ці високі темпи пов'язані не тільки з поточним нарощування міжнародних операцій, але також і розширенням ринку в різних країнах. Європейські та азіатсько-тихоокеанські перевізники зробили основний внесок у чисте зростання галузі [3, р. 15]. Таким чином важливо зауважити, що нехай і поступово, але міжнародний ринок авіаперевезень демонструє ознаки відновлення після пандемії COVID-19. Разом з тим не можна не помітити, що темпи зростання значно відрізняються в різних регіонах, відтак геопросторова структура міжнародних перевезень є асиметричною та різниться від континента до континента.

Важливо вказати на істотний факт щодо конкурентної структури ринку: наразі на частку лоукостерів припадає близько 35% світової індустрії авіаперевезень[4]. Зокрема, така значна частка ринку відображає високу ефективність і привабливість лоукостерів у туристичному секторі. Саме завдяки міжнародним туристам у всьому світі продажі квитків повернулися до обсягів продажів 2019 року та були вищими ніж у попередніх роках, тим самим показуючи бажання споживачів до подорожей при оптимізації їх бюджетів.

Незважаючи на загальну позитивну динаміку, галузь бюджетних перевезень все ще стикається з низкою викликів, включаючи інфляцію, нестабільність цін на паливо та зміни в поведінці споживачів. За таких обставин, майбутнє бюджетного сегменту авіаційної галузі виглядає багатообіцяючим, але повним ризиків. Авіакомпанії, які зможуть адаптуватися до нових умов, інвестувати в технології та забезпечити релевантний рівень обслуговування, матимуть найбільші шанси на успіх. Окреслені секторальні фактори впливу коригуються впливом і інших детермінант глобального рівня як то: яких технологічний прогрес в умовах стрімкого поширення здобутків Індустрії 4.0, великомасштабні зміни кліматичних умов, нестабільність та волатильність ринків та глобальної економіки у цілому та загострення геополітичних конфліктів. Таким чином урахування як секторальних, так і глобальних факторів впливу дозволить операторам галузі своєчасно реагувати на ці виклики та формувати ефективні управлінські стратегії одо їх мінімізації.

Список використаних джерел:

1. Висоцька М. Глобальні тренди розвитку авіаперевезень. Економіка та суспільство, 2024. №62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-60>.
2. OECD. Job retention schemes during the COVID-19 lockdown and beyond, OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). OECD Publishing, Paris, 2020. <https://doi.org/10.1787/0853ba1d-en>.
3. IATA-ANNUAL-REVIEW. 2024. URL: <https://www.iata.org/iata-annual-review-2024.pdf> (дата звернення 11.10. 2024).
4. Low Cost Carrier Market Size, Share & COVID-19 Impact Analysis, By Aircraft Type. 2024-2032. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/low-cost-carrier-market-108420Source>: <https://www.fortunebusinessinsights.com/low-cost-carrier-market-108420> (дата звернення 11.10. 2024).

Завидей Софія В'ячеславівна, здобувачка фахової передвищої освіти
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
 Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Науковий керівник: Примаченко Тетяна Анатоліївна, викладач вищої
 кваліфікаційної категорії маркетингових дисциплін
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
 Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У МАРКЕТИНГОВІЙ СТРАТЕГІЇ ТА РЕПУТАЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

СММ — це те, про що ми часто чуємо, і ще частіше взаємодіємо в повсякденному житті, позаяк всі ми користуємося соціальними мережами щодня.

Маркетинг у соціальних мережах — це використання платформ для зв'язку з аудиторією задля розвитку вашого бренду, збільшення відвідуваності сайту і продажів. Це поняття включає публікацію різного контенту у ваших профілях у соцмережах, комунікацію зі старими підписниками та залучення нових. [1]

У 2024 році рейтинг найпопулярніших соціальних мереж в Україні очолили телеграм (78,1%), ютуб (59,5%) та фейсбук (44,6%). Про це свідчать підсумки дослідження, проведеного Громадянською мережею «Опора».

Трохи більше ніж 42% опитаних читають новини у вайбері, 29,6% — в інстаграмі, 26,8% — у тіктоці, 7,8% — в іксі (раніше твітер). [5]

В епоху цифрового розвитку, щоб залишатися на плаву та досягати бажаних результатів, без маркетингу в соціальних мережах не обійтися. Адже, споживачі звикли проводити багато часу в застосунках, вони відстежують діяльність блогерів, брендів, спостерігають за їх активністю і формують власне враження про них.

Регулярні публікації та цікавий контент (а більшість соц. мереж комбінують візуальний і текстовий вміст, де перший є більш дієвим) привертає увагу цільової аудиторії, тим самим, збільшує впізнаваність бренду та виділяє його серед конкурентів.

Для того, щоб сподобатись споживачам, отримати любов і лояльність необхідно докласти певних зусиль. Для цього всі функції та можливості, що надають соціальні мережі, маркетологи мають використовувати по максимуму:

- надавати цікавий та корисний контент;
- спілкуватися та взаємодіяти зі своїми клієнтами;
- просувати свої товари чи послуги за допомогою реклами;
- аналізувати отримані результати;
- слідкувати за конкурентами та потребами споживачів і при необхідності оптимізувати маркетингові стратегії. [3]

Після того, як компанія обрала конкретні платформи для просування, необхідно визначити ключові напрями роботи. За О. Вовчуком, основні напрями SMM включають: брендинг сторінок, контент-менеджмент, таргетована реклама та репутаційний менеджмент.

Репутаційний менеджмент (зв'язки з громадськістю у соціальних мережах) також

займає важливу роль у соцмережах. Це пов'язано з тим, що у будь-який момент репутація компанії може знизитись через відгуки інтернеткористувачів. Такий вид негативу відволікає інших споживачів від покупки, стимулює зменшення кількості потенційних покупців і ставить під сумнів вибір постійних клієнтів. На нашу думку, компаніям варто звернути увагу, що під час SMM-діяльності погіршення образу бренда та його продажів більшою мірою може бути спричинене не через факт існування негативу, а саме через відсутність правильної відповіді на нього. Якісний контент і підхід до спілкування з аудиторією допомагає нейтралізувати негатив і сформуванню позитивний образ бренда.

Варто розуміти, що «репутація будь-якої компанії формується з таких шести компонентів, які беруться до уваги цільовими групами під час складання про компанію стійкої думки: емоційна привабливість, якість продукції, відносини з партнерами, репутація керівництва, соціальна відповідальність, фінансові показники».

Соціальні мережі дають можливість розкрити потенціал будь-якого бренда або ж взагалі створити новий; знижують витрати і кількість зусиль необхідних для досягнення цілей. Щоб правильно досягнути поставлених цілей, необхідно визначити переваги SMM-діяльності. Касьяненко М. виділяє 5 основних переваг SMM:

1. Низькі фінансові бар'єри.
2. Інтерактивність.
3. Цільовий ринок.
4. Соціальна взаємодія.
5. Обслуговування клієнтів. [2]

Сильні конкуренти – це можливості для розвитку креативності:

- Пряма реклама у конкурента блогера;
- Емоційна активація;
- Стратегічна фотосесія;
- Стандартний підхід.

Справжнім ключем до успіху є **не боятися конкуренції**. Ми відчуваємо справжнє задоволення, спостерігаючи за тим, як наші конкуренти творять щось цікаве, оскільки це для нас не просто виклик, але й можливість.

Йдучи стандартними шляхами, ми визнаємо, що не завжди слід вигадувати колесо. Проте, коли розуміємо, що існують десятки інших, які вже обрали стандартний шлях, де відбувається битва бюджетів і креативу, ми вибираємо альтернативний підхід. Це історія, що викликає емоції, спрямована на цільову аудиторію, вона заповнена усе контентом і робить нас ближче до наших клієнтів. Це взаємодія, яка надає нам конкурентну перевагу.

Якщо інші гравці на ринку прийматимуть подібний підхід, це стане підґрунтям для крутого креативного маркетингу, який змінить обличчя SMM у сфері фармації. Я бачу велику перспективу в цьому і буду радіти, якщо наші конкуренти поділять цей візіонерський підхід. [4]

Соціальна мережа є не тільки платформою для розваг, але й ефективним інструментом для просування бізнесу. Однак, якщо ви бажаєте просуватися в інтернеті, ви маєте розуміти, що ви маєте подолати всі негаразди на своєму шляху. Боятися конкурентів – це боятися самого себе. Щоб не відчувати себе у цій пастці ви маєте розробити власні унікальні стратегії та пропозиції, які будуть вас виділяти серед конкурентів і споживачі будуть надавати перевагу саме вам.

Список використаних джерел:

1. «Маркетинг в соціальних мережах. SMM агенство» / компанія Авеб / 2022 / URL: <https://cases.media/article/marketing-v-socialnikh-merezhakh-smm-agenstvo>.
2. «Стратегія просування за допомогою інструментів SMM (на прикладі компанії Balloon Sharon)» / Булатова Анастасія / ст. 14-26 / URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/cc1f8781-031a-49ee-970f-b065cb498368/content>.
3. «Маркетинг у соціальних мережах для бізнесів» / bannerboo.com / URL: <https://bannerboo.com/ua/blog/marketyng-u-sotsialnykh-merezhakh-dlya-biznesiv/>.
4. «Соціальні мережі, як рушійна сила для розвитку фарми» / Ганна Счастлива / webpromoeexperts.net / URL: <https://webpromoeexperts.net/ua/blog/socialni-merezhi-yak-rushiyna-sila-dlya-rozvitku-farmi/>.
5. ««Опора»: найпопулярнішими соцмережами в Україні є телеграм, ютуб та фейсбук» / ms.detector.media / 2024 / URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/35557/2024-07-16-opora-na-populyarnishymy-sotsmerezhamy-v-ukraini-ie-telegram-yutub-ta-feysbuk/>.

Плахотіна Олеся Володимирівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Слоква Марина Григорівна, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ КОРМІВ ДЛЯ ДОМАШНІХ ТВАРИН: АНАЛІЗ ТА ВПЛИВ НА СПОЖИВЧИЙ ПОПИТ

У нашому світі неможливо уявити сьогодення без чотирилапих друзів. Домашні любленці все частіше стають справжніми членами сімей. Ця світова тенденція набуває значно більших масштабів, ніж просто індустрія. Кожен відповідальний власник тварини піклується про його вигляд, стан здоров'я, дозвілля тощо. Проте першочергова потреба будь-якого пухнастика – це харчування. Останні ринкові тенденції свідчать про більшу вибагливість споживачів і їх уподобань у бік більш якісних і здорових кормів. У відповідь на ці зміни виробники адаптують свої маркетингові стратегії, включаючи сегментацію ринку, розробку інноваційних продуктів та активне використання цифрових каналів для просування. Маркетинг у галузі виробництва кормів для домашніх тварин відіграє вирішальну роль у забезпеченні конкурентоспроможності. Через умови сьогодення та вибагливих споживачів, ефективні маркетингові стратегії можуть допомогти не лише залучити нових покупців, але й утримати існуючих завдяки механізмам лояльності, впізнаваності бренду та впровадженню нових комунікаційних технологій.

Ринок кормів для домашніх тварин в Україні існує близько 20 років. Основними видами є корми для котів, собак, гризунів і птахів. Оскільки проміжок часу відносно невеликий, український ринок значно відстає за обсягами від світових. Проте, продажі кормів для домашніх тварин в Україні щороку зростають. Згідно слів Сергія Демченко, директора компанії у сфері оптової торгівлі на ринку зооіндустрії «Suziria Distribution», за підсумками 2022 року в Україні зріс попит на корми для домашніх тварин. У кількісному вираженні - на 0,2%, у грошовому — на 25%. А у 2023 році продажі кормів для тварин зросли ще на 3,1% (у тонах) порівняно з 2022 роком [1]. Вагомою причиною цього став початок повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави. Це завдало вагомих наслідків, проте і дало поштовх для змін тенденцій і адаптації маркетингових стратегій під сьогодення. Від початку повномасштабного вторгнення, українці почали надавати споживчу перевагу вітчизняним компаніям. Сьогодні провідним вітчизняним виробником кормів для домашніх тварин, ввійшовши в ТОП-50 найбільших європейських виробників, яка істотно наростила виробництво, збільшивши свій портфель до 350 позицій і налагодивши експорт своєї продукції у 18 країн світу стала компанія «Кормотех» [2]. Після 24 лютого 2022 року компанія почала займати лідируючу позицію серед інших іноземних виробників, продукція яких є також в Україні (рис.1).

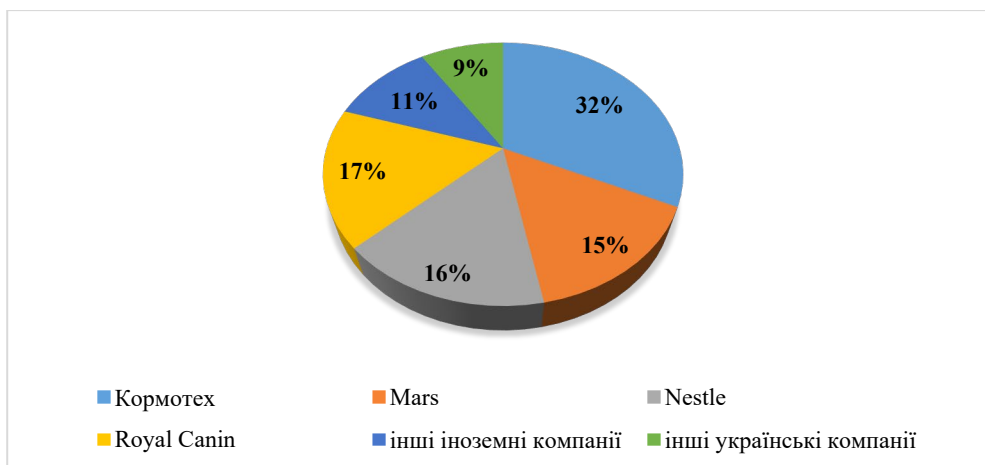

Рис. 1. Споживчий поділ ринку кормів для тварин в Україні за виробниками, %
Джерело: [3]

Для досягнення ефективних продажів кормів для улюбленців компаніям необхідно впроваджувати різноманітні маркетингові стратегії, які відповідають потребам споживачів і ринковим умовам. Основними різновидами є сегментація ринку, позиціонування бренду, цінова стратегія та рекламні канали. Згідно проведеного опитування компанією «Кормотех» у своєму телеграм-каналі наприкінці 2023 року перед споживачами було поставлене питання про те, за якими параметрами вони обирають корм для домашніх улюбленців. Було отримано наступні результати (рис.2).

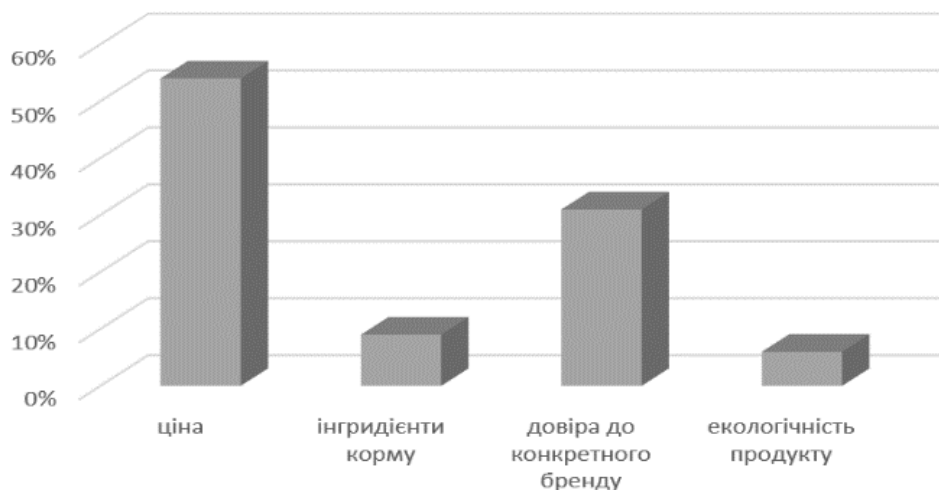

Рис. 2. Параметри вибору корму для тварин серед споживачів продукції «Кормотех» у 2023 р.
Джерело: [2]

Проаналізувавши дане опитування можна сказати, що найважливішим критерієм для 54% споживачів є ціна. Це свідчить про те, що значна частина ринку чутлива до цінових коливань, і для них вартість корму є визначальним фактором при виборі продукції. Тож українським компаніям, у тому числі й «Кормотех» слід пам'ятати про можливість запровадження акцій, знижок та програм лояльності, які будуть стимулювати покупців і підвищувати продажі. Ефективними також можуть бути такі

стратегії, як запровадження лінійки продуктів економ-класу та регулярні розпродажі. Тож найбільший акцент серед маркетингових стратегій слід робити саме на цінову політику.

Також не менш важливим аспектом стала довіра споживачів до конкретного бренду (31%). Це свідчить про те, що компанії, які мають хорошу репутацію, можуть залучити більше покупців. Для «Кормотех» це означає, що важливо інвестувати в брендову ідентичність, акцентуючи увагу на позитивних відгуках, відзнаках якості та відповідальності перед споживачами. Комунікаційні кампанії, що підкреслюють соціальні ініціативи та участь у благодійності, також можуть посилити довіру до бренду. Окрім цього зазвичай ця довіра будується завдяки рекламі бренду з різних джерел, то компаніям на вітчизняному ринку слід також робити на цьому потужний акцент.

Ще одним аспектом став склад корму. Хоч і менша кількість споживачів, порівняно з двома іншими, зазначають інгредієнти як ключовий фактор, якість складових може стати важливим сегментом для диференціації бренду. Компаніям потрібно акцентувати увагу на натуральності та поживності продуктів у кормі, надаючи більше інформації про їх походження та користь для здоров'я тварин. Наприклад, розробка лінії продукції з органічних або преміум-інгредієнтів може привернути увагу споживачів, які піклуються про здоров'я своїх домашніх улюбленців.

Окрім цього, хоча лише 6% споживачів вважають екологічність важливим фактором, глобальні тенденції свідчать про зростаючий інтерес до екологічно чистих продуктів. Наприклад, «Кормотех» використовує цю інформацію для розробки екологічно чистих продуктів та просування їх на ринку. Впроваджує сталі практики у виробництві і маркетинг екологічності, що допомагає залучити свідомих споживачів, які цінують відповідальність компаній за довкілля.

Дослідження ефективності маркетингових стратегій на вітчизняному ринку кормів для домашніх тварин показало, що адаптація до мінливих споживчих вподобань та потреб є ключовим фактором успіху компаній цієї галузі. Як очікувалось, що обсяг ринку зросте до 1,2 млрд грн у 2023 році [3], з подальшим зростанням, що свідчило про позитивну динаміку та зростаючий інтерес до кормів для домашніх улюбленців. Ефективність маркетингових стратегій є ключовим елементом конкурентоспроможності на ринку кормів для домашніх тварин. Розробляючи маркетингові стратегії, компанії повинні швидко реагувати на стрімкі зміни національного ринку та специфіку поведінки різних груп споживачів. Це дозволяє організаціям чітко налаштовувати свої пропозиції та стратегії для досягнення максимальних результатів у динамічному ринковому середовищі. Оскільки домашні тварини стають частиною сім'ї, ринок кормів для тварин стає місцем, де конкуренція та креативність визначають успіх.

Сучасні споживачі стають більш вибагливими у своєму виборі, озброєні інформацією та уявленнями про якість продукції. Вони не просто купують корм, вони інвестують у здоров'я та добробут своїх чотирилапих друзів. Тож, маркетингові стратегії, які не враховують цю нову реальність, ризикують опинитися в тіні.

Список використаних джерел:

1. Попит на корми для домашніх тварин: веб-сайт. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/korm-dlya-kotiv-i-sobak-yakim-brendam-naubilshe-doviryayut-ukrajinci-50337495.html> (дата звернення 07.10.2024).
2. Компанія «Кормотех»: веб-сайт. URL: <https://kormotech.com/uk> (дата звернення 08.10.2024).
3. Мамчин М.М. Ринок кормів для домашніх тварин в Україні: маркетингові аспекти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Економічні науки. 2018. № 14. С. 203-205. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/765991.pdf> (дата звернення 09.10.2024).
4. Тенденції щодо кормів для домашніх тварин: веб-сайт. URL: <https://ga-petfoodpartners.co.uk/> (дата звернення 09.10.2024).

Моїсеєнко Анна Юріївна, здобувачка вищої освіти факультету інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Курденко Олександр Васильович, старший викладач кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ЗАПАСІВ

Управління запасами є критично важливим аспектом будь-якого бізнесу, оскільки воно безпосередньо впливає на прибутковість та операційну ефективність. Оптимізація витрат на запаси передбачає досягнення балансу між витратами на утримання запасів, витратами на замовлення та витратами на дефіцит. В цій роботі розглядаються різні методи оптимізації запасів та їхні потенційні переваги.

Оптимізація – це процес пошуку найкращого рішення проблеми, враховуючи набір обмежень. Загалом, вона передбачає визначення найбільш ефективного або результативного способу досягнення бажаного результату. Оптимізація витрат у логістиці зосереджена на пошуку найбільш економічного способу транспортування товарів з однієї точки в іншу. Це передбачає мінімізацію витрат, пов'язаних з транспортуванням, складуванням та управлінням запасами.

Деякі ключові сфери, де оптимізація витрат може бути застосована в логістиці, включають:

- Оптимізація маршрутів: Пошук найкоротших або найефективніших маршрутів для транспортування.

- Управління запасами: Визначення оптимального рівня запасів, щоб збалансувати витрати на утримання запасів і витрати, пов'язані з дефіцитом запасів.

- Вибір способу транспортування: Вибір найбільш економічно ефективного способу транспортування (наприклад, автомобільний, залізничний, повітряний або морський).

- Планування складу: Організація складських приміщень для мінімізації витрат на обробку та максимального використання простору.

- Вибір постачальників: Визначення постачальників з найбільш конкурентоспроможними цінами та умовами доставки.

Можемо виділити такі методи та моделі зниження витрат на утримання товарних запасів (табл.1):

Таблиця 1

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ

Методи	Опис	Приклад
Кількісні методи	Заснований на математичних методах	Економічний розмір замовлення (EOQ), «точно в строк» (JIT), ABC-аналіз, транспортне моделювання
Якісні методи	Покладаються на людське судження та досвід.	Ощадливе виробництво, Управління ланцюгами поставок, Переговори та ведення переговорів, Безперервне вдосконалення
Технологічні рішення	Використання програмного забезпечення та технології для автоматизації та оптимізації процесів.	Системи управління складом (WMS), системи управління транспортом (TMS), інструменти візуалізації ланцюгів поставок, предиктивна аналітика

Поєднуючи кількісні, якісні та технологічні методи, підприємства можуть досягти більш комплексної, обґрунтованої та ефективної логістичної оптимізації. Такий підхід використовує сильні сторони кожного методу, покращує процес прийняття рішень, підвищує гнучкість і стійкість.

Оптимізація витрат на запаси має вирішальне значення для підприємств, які прагнуть підвищити прибутковість та ефективність. Ефективно поєднуючи кількісні, якісні та технологічні методи, підприємства можуть досягти значного скорочення витрат на запаси. У цьому дослідженні оглядаються різні підходи до оптимізації запасів, зокрема EOQ, JIT, ABC-аналіз, ощадливе виробництво, управління ланцюгами поставок та використання технологій. Впроваджуючи ці стратегії, бізнес може підвищити свою загальну ефективність і отримати конкурентну перевагу на сучасному динамічному ринку.

Список використаних джерел:

1. Оптимізація запасів у логістиці: методи, стратегії та наслідки. Транспортна компанія Cargofy.ua. URL: <https://cargofy.ua/uk/blog/optimizaciya-zapasiv-u-logistici-metodi-strategiji-ta-naslidki> (дата звернення: 12.10.2024).
2. Cost Optimization in Logistics Systems / O. Chorna et al. Central Ukrainian Scientific Bulletin. Technical Sciences. 2023. Vol. 1, no. 7(38). P. 286–291. URL: [https://doi.org/10.32515/2664-262x.2023.7\(38\).1.286-291](https://doi.org/10.32515/2664-262x.2023.7(38).1.286-291) (date of access: 12.10.2024).
3. Марченко В. М., Шутюк В. В. Логістика: підручник. Київ: Вид. дім "Артек", 2018. 312 с.

Щербак Дар'я Олександрівна, студентка другого курсу магістерського рівня освіти економічного факультету
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Україна

СИЛА ВПЛИВОВОГО МАРКЕТИНГУ: ЯК ФОРМУЛА 1 ВИКОРИСТОВУЄ СУЧАСНІ МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ

За останні роки Формула 1 стала своєрідним новатором у розвитку світового спортивного маркетингу. У міру того, як уподобання аудиторії зміщуються в бік цифрової та емпіричної взаємодії, вершина перегонів стратегічно обрала маркетинг впливових осіб як один із основних способів комунікації свого бренду. Використовуючи можливості впливових людей у соціальних мережах, амбасадорів брендів і творців контенту, команди Формули 1 та інші стейкхолдери виходять на нові ринки та створюють персоналізований автентичний зв'язок з цільовою аудиторією.

Впливовий маркетинг – це маркетинговий підхід у соціальних мережах, що полягає у колаборації між популярними користувачами мереж, які мають відданих послідовників і вважаються експертами у своїй ніші, та брендами, щоб креативно просувати продукцію та послуги для своєї аудиторії [4].

У контексті автоспорту цей вид маркетингу означає стратегічне використання двох типів впливових осіб – гонщиків та яскравих особистостей у соціальних мережах. У такій ексклюзивній сфері, як Формула 1, кожен спортсмен має впевнений персональний бренд та лояльну аудиторію, що дозволяє ефективно просувати себе та свою команду. Така позиція у маркетингову ландшафті робить гонщиків впливовими особами поза спортивною індустрією, що залучає бренди до співпраці. Поряд з пілотами співіснують яскраві персони на цифрових платформах, які або безпосередньо пов'язані з Формулою 1, або відповідають традиційним атрибутам цього виду спорту – гламур, престиж, розкіш. Маючи автентичну особистість у соціальних мережах та вірну базу послідовників, вони використовують довіру, щоб формувати думки, стимулювати залучення та створювати міцні взаємодії із шанувальниками.

У спорті впливовий маркетинг передбачає використання зіркової сили спортсменів, культурного впливу соціальних персон і потенціалу цифрових платформ для залучення вболівальників на більш особистому рівні. Такий підхід дозволяє брендам виходити за рамки традиційних способів просування, надаючи цільовий контент через довірені голоси, які резонують з певною демографічною групою.

Зміна динаміки поведінки аудиторії за останні роки змінила маркетинговий ландшафт автоспорту, зробивши впливовий маркетинг критичною стратегією для підтримки актуальності та залучення уболівальників [1]. Ключовим фактором цієї трансформації є зростаючий вплив соціальних медіа та стримінгових платформ, які докорінно змінили спосіб взаємодії споживачів із спортивним контентом. Ця зміна надала Формулі 1 можливість безпосередньо залучати свою цільову аудиторію через впливових людей, які мають як нішеву привабливість, так і глобальне охоплення.

Впливовий маркетинг пропонує гнучке та масштабоване рішення, яке дозволяє автоспорту створювати переконливі нарративи про гонщиків та команди, одночасно

збільшуючи капітал бренду в цифровій сфері та можливості комерціалізації. Завдяки крійторам, інфлюенсерам, яскравим особистостям бренди, що асоціюються з Формулою 1 можуть виходити за рамки перегонів і перманентно залучати шанувальників, зміцнюючи лояльність до своєї продукції та послуг.

Статистика підкреслює важливість підходу застосування просування брендів через персон з великою аудиторією у соціальних мережах. Згідно із звітом про маркетингові тенденції HubSpot за 2024 рік, прогнозується, що індустрія впливового маркетингу досягне вартості у 21,1 мільярда доларів США [3]. Для автоспорту ця тенденція є значною перевагою: цільова аудиторія перегонів у соціальних мережах переважно складається з міленіалів та зумерів, тобто фанатів, які розуміються на цифрових технологіях і швидше піддаються впливу особистостей, за якими вони слідкують на цифрових платформах [1]. Інфлюенсери діють як надійні посередники, пропонуючи автентичний контент і персоналізований наратив, що набагато ефективніше резонує з молодшими споживачами, ніж традиційні повідомлення бренду.

Сучасний спортивний маркетинг повинен інтегрувати розваги та цифрові медіа, щоб залишатися актуальними та виходити на нові ринки. Розвиток потокових сервісів, таких як Netflix, відіграв суттєву роль у зміні маркетингових стратегій автоспорту. Документальна стрічка Drive to Survive не тільки залучила мільйони нових вболівальників з бажаної демографічної групи, але й допомогла перетворити гонщиків на впливових осіб у соціальних мережах [2]. Ця зміна дозволила Формулі 1 використовувати особисті бренди пілотів для залучення ширшої аудиторії.

Впливовий маркетинг пропонує низку переваг для автоспорту, змінюючи спілкування команд, гонщиків і спонсорів із глобальною аудиторією, основні з яких такі:

1. **Покращене залучення аудиторії.** Співпраця з інфлюенсерами дає можливість залучати уболівальників через міцний емоційний зв'язок, особисті історії, закулісний контент, що резонує з аудиторією. Такий підхід є особливо ефективним для залучення молодих споживачів покоління міленіалів та зумерів, які цінують особистісний автентичний контент, а не корпоративні повідомлення.

2. **Розширення видимості та охоплення бренду.** Впливовий маркетинг дозволяє стейкхолдерам Формули 1 розширювати своє охоплення далеко за межі основної аудиторії автоспорту. Завдяки партнерству з впливовими особами у соціальних мережах, особливо тими, хто не відноситься до традиційної спортивної індустрії, є можливість залучити нові демографічні категорії споживачів, що особливо важливо для Формули 1, яка намагається вийти на нові ринки, як то США.

3. **Довгострокова лояльність.** Впливові особи мають можливість підтримувати постійний зв'язок зі своєю аудиторією, створюючи актуальний, привабливий контент. Такий тип безперервної взаємодії зберігає прихильність уболівальників як до автоспорту, так і до окремих команд чи гонщиків під час гонок та міжсезоння, що і є метою стратегії інфлюенсер-маркетингу.

Впливовий маркетинг наразі є суттєвим елементом загальної маркетингової стратегії бренду автоперегонів. Здатність поєднувати створення контенту у реальному часі, специфікованого під конкретну аудиторію, дозволяє брендам сприяти динамічній та інтерактивній взаємодії з шанувальниками. Для Формули 1, яка історично покладалась на телетрансляції та ЗМІ, інфлюенсер-маркетинг є безцінним каналом для

залучення молодшої аудиторії, підтримки культурної актуальності автоспорту та стимулювання довгострокового розвитку бренду перегонів.

Список використаних джерел:

1. A 2024 Overview Of The Formula One Marketing Strategy. URL: <https://www.brandvm.com/post/formula-one-marketing> (дата звернення: 11.10.2024).
2. How a Netflix show has become a key driver behind F1's rising popularity. URL: <https://theconversation.com/how-a-netflix-show-has-become-a-key-driver-behind-f1s-rising-popularity-221924> (дата звернення: 07.10.2024).
3. The 2024 State of Marketing & Trends Report. URL: <https://www.hubspot.com/state-of-marketing> (дата звернення: 12.10.2024).
4. What is influencer marketing? URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-influencer-marketing> (дата звернення: 09.10.2024).

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Горбань Станіслав Віталійович, здобувач вищої освіти
факультету Економіки і Менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Калачевська Лариса Іванівна, доктор
економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет, Україна

ІМІДЖ ПІДПРИЄМСТВА: ВПЛИВ, ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА

У сучасному бізнесі позитивний імідж - ключ до успіху. Це не лише враження на клієнтів, а й внутрішня культура компанії. Управління іміджем потребує розуміння психології споживачів, використання новітніх технологій та стратегій для підтримки іміджу в усіх сферах діяльності. У конкурентному середовищі це важливо для успіху компаній будь-якого розміру та галузей.

Аналізуючи наукову літературу, ми приходимо до наступного уявлення про концепцію "іміджу": це ключовий фактор, що впливає на сприйняття підприємства, визначений діями управління, який виявляється через сприйняття клієнтів, співробітників та самого керівництва. Носієм іміджу може бути підприємство, окрема особа, що є представником підприємства, або його продукт чи послуга.[1]

Імідж - це стійкий образ, думка, уявлення про когось або щось, що склалося в масовій свідомості. Імідж може бути позитивним, негативним або нейтральним. Позитивний імідж - це образ, який викликає у людей повагу, довіру, симпатію.

Формування позитивного іміджу - це складний і багатогранний процес, який потребує комплексного підходу. Використання різноманітних методів та постійний контроль за ефективністю їх застосування дозволяють створити стійкий позитивний образ, який буде сприяти успіху в будь-якій сфері діяльності.

Аналізуючи різноманітні функції іміджу, які наводять вчені, можна виділити наступні, на яких ґрунтуються інші вказівки, в залежності від джерел їхньої оцінки та аналізу. А саме, імідж підприємства виконує кілька функцій:

1. Демонстраційна (позиціонування підприємства на ринку). Розуміння місії надає підприємству: а) самовизначення, самооцінку та зовнішнє визнання; б) співвідношення місії з потребами його потенційних клієнтів. Чим чіткіше визначені цілі та завдання підприємства з точки зору потреб клієнтів, тим простіше транслювати назовні, створюючи корпоративний імідж.

2. Функція стимулювання - спонукання споживача до дій.

3. Адаптивна - забезпечення вхід підприємства в необхідне йому соціальне середовище.

4. Рекламна - привертання уваги до підприємства з метою збільшення зростання

продажів продукції, збільшення прибутку тощо.[1]

Формування іміджу компанії відбувається згідно з певними принципами:

1. Принцип повторення ґрунтується на властивості пам'яті людини: добре запам'ятована та повторювана інформація.

2. Принцип постійного зміцнення впливу виправдовує зміцнення розумового та емоційного звернення.

3. Принцип "подвійного виклику" - повідомлення сприймається не лише розумом.

Варто відзначити, що найважливішу роль у формуванні позитивного іміджу підприємства відіграють підсвідомі психологічні процеси, емоційні фактори у сфері людської психіки.[2]

Імідж підприємства є однією з його основних конкурентних переваг, що вимагає адекватної оцінки рівня та постійного моніторингу стану його елементів та підсистем. Використання лише кількісного методу не дозволяє розглядати об'єкт як цілісність, тобто визначати значення та взаємозв'язок між емоційними характеристиками іміджу. З цим урахуванням, на практиці ефективніше використовувати комбінацію кількісних та якісних методів.[2]

Якісні методи оцінки іміджу підприємства: фокус-групи, експертні методи, аналіз вторинної інформації, ідивідуальні інтерв'ю, метод соціологічних опитувань.

Кількісні методи оцінки іміджу підприємства: оцінка іміджу через визначення різниці ринкової та балансової вартості (goodwill), оцінка за допомогою семантичного диференціалу, оцінка за допомогою розрахунку інтегральних показників.

Найефективніше аналізу та оцінці іміджу компанії буде в разі дій у такій послідовності: якісна оцінка компонентів іміджу та їх елементів, що надасть загальне уявлення про його сильні та слабкі сторони для кожної конкретної ситуації; формування, базуючись на результати якісного аналізу, критеріальної основи для кількісної оцінки; кількісна оцінка іміджу (загальна та за окремими його елементами та параметрами).

На підставі результатів дослідження можна зробити висновок, що імідж підприємства - це набір асоціацій, що утворюються у свідомості громадськості усвідомлено або спонтанно. Створення та підтримка позитивного іміджу підприємства вимагають уважних, контрольованих зусиль для формування, зміцнення та посилення сприятливої думки про компанію.

Список використаних джерел:

1. Семенчук Т. Б., Басараб Н. А. Формування іміджу підприємства. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 473-477.
2. Макарова В. В., Говорун І. В. Напрями формування позитивного іміджу підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2019. №37. С. 204-209.

Жук Тетяна Андріївна, здобувач вищої освіти факультету торгівлі та маркетингу
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Єліссєв Вадим Сергійович, аспірант кафедри менеджменту
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ У МЕНЕДЖМЕНТІ

Нейронні мережі вже знайшли своє застосування в різних сферах діяльності, зокрема у фінансах, де вони використовуються для прогнозування ринкових трендів і ризик-менеджменту. Технологічні інновації, зокрема використання штучного інтелекту, стають необхідним інструментом для оптимізації процесів прийняття рішень, що забезпечує підвищення ефективності та зниження ризиків в управлінні. І чим далі розвивається ця сфера, тим більше галузей починають використовувати нейронні мережі для автоматизації рутинних процесів і ухвалення стратегічних рішень.

Традиційні методи управління часто покладаються на обмежені дані та досвід менеджерів, що може призводити до суб'єктивності та упередженості в прийнятті рішень. Нейронні мережі, завдяки своїй здатності обробляти великі масиви даних, можуть надати точніші прогнози та рекомендації, мінімізуючи людські помилки. Вони дозволяють керівникам не тільки реагувати на поточні виклики, але й проактивно планувати майбутні дії на основі аналізу великих обсягів інформації, що значно підвищує ефективність управлінських рішень.

Одним із найпоширеніших прикладів використання нейронних мереж у менеджменті є прогнозування попиту на товари та послуги. Такі компанії, як Amazon і Walmart, використовують нейронні мережі для аналізу даних про покупки, ринкові тенденції та споживчу поведінку, що дозволяє їм не тільки передбачати майбутні потреби клієнтів, але й оптимізувати свої запаси та виробництво.

У сфері HR нейронні мережі застосовуються для підбору персоналу. Вони допомагають аналізувати резюме кандидатів, їхню історію роботи та інші параметри, щоб автоматично знаходити найбільш підходящих претендентів для вакансій. Такі технології активно впроваджуються великими корпораціями, як Google та Microsoft, для скорочення часу на пошук та відбір персоналу.

Алгоритм прийняття управлінського рішення складається з отримання суб'єктом інформації, її обробки та в кінцевому результаті прийняття рішення. Проте, інформації може бути дуже багато. Це означає, що той, хто мусить прийняти рішення не в змозі буде охопити всю інформацію і зробити правильні висновки, тому він буде скорочувати та спрощувати цю інформацію, що призведе до її викривлення і побудови неточної математичної моделі. [1]

Використання нейронних мереж для прийняття управлінських рішень дозволяє не тільки зменшити навантаження на менеджерів, але й значно підвищити якість рішень. Нейронні мережі здатні навчатися на основі минулого досвіду, що надає

можливість прогнозувати наслідки певних рішень з високою точністю. Це особливо важливо у динамічному бізнес-середовищі, де швидкість реакції на зміни є критично важливою.

Впровадження нейронних мереж у менеджменті супроводжується технічними та організаційними труднощами. Для успішного використання цих технологій потрібні значні обчислювальні ресурси та високоякісні дані для навчання моделей, що може стати серйозною перешкодою для малих і середніх підприємств, які часто не мають достатньої інфраструктури.

Штучні нейронні мережі, як частина AI-систем, мають великий потенціал для автоматизації рішень, але вони також можуть стати джерелом упередженості. Як зазначає стаття NXDI Technology Solutions Ltd [2], якщо алгоритми навчаються на упереджених даних, це може призвести до несправедливих рішень, особливо у сферах, таких як наймання персоналу, кредитування або навіть правосуддя. Відповідно, організаціям потрібно ретельно контролювати якість даних і коригувати можливі упередження.

Оскільки нейронні мережі потребують великих обсягів даних для навчання, стаття також підіймає питання конфіденційності. Зберігання та обробка особистих даних може нести ризики для приватності індивідів, тому організації повинні впроваджувати суворі правила захисту даних і відповідати законодавчим нормам, що регулюють цей процес.

Перспективи розвитку нейронних мереж у менеджменті обіцяють суттєві зміни на ринку праці та в бізнес-структурах. З одного боку, автоматизація процесів за допомогою штучного інтелекту може призвести до збільшення ефективності і скорочення витрат, але з іншого боку, це викликатиме потребу в нових навичках та компетенціях у працівників. Організації повинні бути готові до змін і впроваджувати програми перепідготовки та підвищення кваліфікації, щоб адаптувати своїх співробітників до нових вимог.

Інтеграція нейронних мереж у корпоративну стратегію стає важливим фактором конкурентоспроможності. Як зазначають Тарлопов і Денисова [3], компанії, які успішно впроваджують ці технології, можуть отримати переваги в аналітиці даних, прогнозуванні попиту та оптимізації бізнес-процесів. Нейронні мережі здатні покращити якість прийняття рішень, забезпечуючи підприємствам можливість реагувати на зміни ринку швидше та ефективніше. Цей потенціал відкриває нові горизонти для організації величезних шарів неформалізованої інформації, що дозволяє вирішувати багато нетривіальних завдань за короткий час.

У сучасному менеджменті нейронні мережі являють собою не просто інструмент, а справжній каталізатор змін, здатний трансформувати спосіб, яким компанії приймають рішення, оптимізують процеси та взаємодіють із ринком. Інтеграція цих технологій у бізнес-стратегію відкриває нові горизонти для розвитку, що потребує від організацій не лише адаптації до нових умов, а й переосмислення своїх підходів до управління. Оскільки ринок стає дедалі більш динамічним та конкурентоспроможним, компанії, які зможуть ефективно використовувати потенціал нейронних мереж, отримають значну перевагу. Таким чином, майбутнє менеджменту безпосередньо пов'язане з розвитком штучного інтелекту, що спонукає до постійного навчання,

інновацій і готовності до змін.

Список використаних джерел:

1. Чередніченко А.О., Шура Н.О. Застосування штучних нейронних мереж як дієвого механізму прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві. 2015. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/132.pdf>.
2. NXDI TECHNOLOGY SOLUTIONS LTD, The Ethical Implications of Artificial Intelligence in Decision-Making. 2023. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/ethical-implications-artificial-intelligence-decision-making/>.
3. Тарлопов І., Денисова М., Перспективи використання нейронних мереж у сучасній економіці. 2023. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/271931>.

Жуковець Олександр Олександрович, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Калініченко Олег Миколайович, асистент
кафедри менеджменту, доктор філософії
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СТРУКТУРИ ТА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ

Організаційна структура управління є ключовим фактором ефективного функціонування будь-якого підприємства. Сучасні економічні умови, що супроводжуються швидкими змінами зовнішнього середовища, викликають необхідність постійного вдосконалення цієї структури. Це особливо актуально в умовах зростаючої конкуренції, технологічних інновацій та динамічного розвитку ринку. Вдосконалення організаційної структури спрямоване на забезпечення гнучкості управлінської діяльності, адаптації до нових вимог ринку та ефективного використання ресурсів підприємства [1].

Організаційна структура управління (ОСУ) є сукупністю елементів, що забезпечують ефективне функціонування організації як єдиного цілого. Структура визначає розподіл повноважень, обов'язків і відповідальності між працівниками, а також порядок взаємодії між ними. Це дозволяє не лише ефективно виконувати щоденні операції, але й адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. В умовах конкуренції підприємства повинні своєчасно реагувати на ринкові зміни, тому вдосконалення ОСУ є одним з головних чинників їх успішної діяльності.

Основні принципи формування організаційної структури управління полягають у наступному:

1. Відображення цілей і завдань підприємства, що дозволяє максимально адаптувати структуру до виробничих потреб.
2. Оптимальний розподіл праці між управлінськими органами, що забезпечує ефективну діяльність працівників і належну спеціалізацію.
3. Підтримання балансу між функціями та повноваженнями, що гарантує уникнення дисфункцій у системі управління.

У сучасних умовах нестабільної економічної ситуації та підвищеної конкуренції на підприємствах стає критично важливим удосконалити організаційну структуру управління. Організаційна поведінка, організаційні зміни та розвиток мають бути в центрі уваги кожної компанії, яка прагне залишатися конкурентоспроможною. Це означає, що для ефективного функціонування підприємства необхідно постійно переглядати методи управління, оптимізувати їх відповідно до нових викликів зовнішнього середовища [2]. Незалежно від галузі, однією з найважливіших управлінських стратегій є забезпечення гнучкості структури підприємства, яка б реагувала на зміни ринку. ОСУ визначає взаємодію між різними підрозділами компанії, розподіл повноважень, відповідальності та обов'язків. Як показує практика багатьох успішних підприємств, удосконалення структури управління може суттєво підвищити ефективність, зменшити витрати та покращити адаптацію до ринкових

умов.

Сучасні підприємства стикаються з численними викликами, такими як глобалізація ринку, збільшення конкуренції та швидкі технологічні зміни. Одним із найважливіших завдань є вибір між централізацією та децентралізацією управлінських функцій. Централізація дозволяє підприємству зосереджувати стратегічне управління у верхніх ланках, водночас децентралізація сприяє гнучкості і адаптивності оперативного управління на нижчих рівнях. Ефективне поєднання цих двох підходів сприяє формуванню збалансованої моделі управління. Наприклад, використання концепції стратегічних господарських підрозділів, що мають автономію в ухваленні рішень, дозволяє забезпечити гнучкість та конкурентоспроможність організації.

Основними принципами удосконалення ОСУ є:

1. Відповідність цілям та задачам підприємства – організаційна структура повинна підкорятися виробничим потребам, оптимізуючи взаємодію між підрозділами.

2. Оптимальний поділ праці – забезпечує раціональний розподіл навантаження, спеціалізацію робіт та підвищує ефективність виконання завдань.

3. Відповідність між функціями та повноваженнями – баланс між функціями, обов'язками та повноваженнями забезпечує стабільність системи управління.

4. Адаптивність та гнучкість – структура має бути гнучкою та адаптивною до змін середовища, що дозволяє оперативно реагувати на виклики [3].

В умовах сучасного ринку багато підприємств переходять до використання диверсифікованих моделей управління, які передбачають використання різноманітних організаційних структур. Однією з таких є матрична структура, що поєднує функціональний та проектний підходи. Цей підхід дозволяє ефективніше розподіляти ресурси, підвищувати відповідальність кожного співробітника та забезпечувати вищу гнучкість управління. Крім того, важливим елементом сучасних організаційних структур є стратегічні господарські підрозділи, які можуть функціонувати як незалежні центри прибутку. Вони мають власні цілі та ресурси, що дозволяє їм оперативно реагувати на виклики ринку та швидко адаптуватися до змін. В умовах динамічного ринкового середовища вдосконалення організаційних структур управління є важливим завданням для будь-якого підприємства [4].

Використання нових підходів до управління, таких як поєднання централізації та децентралізації, створення стратегічних господарських підрозділів та впровадження гнучких моделей, дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними та ефективними на ринку. Вдосконалення організаційної структури не тільки покращує управління, але й сприяє підвищенню мотивації працівників, гнучкості управлінських процесів та загальної стійкості підприємства в умовах невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Алексеев Н.С., Архіпова Н.І., Базилевич Л.А. Основи організаційного розвитку. — Київ: Наукова думка, 2020.
2. Христенко Л.М. Сучасні підходи до організаційної структури управління. — Львів: Вид-во ЛНУ ім. І.Франка, 2022.
3. Дяченко М.В. Матричні організаційні структури: переваги та недоліки. — Київ: КНУ, 2021.
4. О.С. ШЕВЧЕНКО 2001 Харків ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.
5. Джерело: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f52c8b6e-ab6b-4afe-9859-65192c8da69e/content>.

Цалін Назар Валерійович, магістр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Тешева Лариса Василівна, д-р. екон. наук,
професор, професор закладу вищої освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА НЕЇ

Конкурентоспроможність підприємства є комплексним показником, що відображає здатність компанії зберігати і зміцнювати свої позиції на ринку. Вона залежить від внутрішніх механізмів управління і зовнішніх ринкових умов. Підприємство має не лише виробляти конкурентну продукцію, але й адаптуватися до змін у ринковому середовищі.

Поняття конкурентоспроможності має різні визначення, які можна переглянути у **табл. 1**, де вони згруповані за авторськими підходами та ключовими аспектами [2]. Кожен дослідник пропонує власне бачення цього поняття, наголошуючи на різних його аспектах – від ефективного використання ресурсів до адаптації до зовнішніх умов та інновацій.

Таблиця 1

Визначення конкурентоспроможності за різними школами думок

Школа думок	Представники	Узагальнене значення
Ресурсна школа	Армстронг М., Пенроуз Е.	Конкурентоспроможність визначається здатністю підприємства ефективно використовувати ресурси для досягнення стратегічних переваг та стійкості на ринку
Інноваційна школа	Шумпетер Й., Бала О.І.	Конкурентоспроможність залежить від здатності підприємства впроваджувати інновації та адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, створюючи нові конкурентні переваги
Культурна школа	Заньковський А., Дракер П.	Підприємства, які розвивають сильну корпоративну культуру та моральні цінності, здатні довготривало зберігати конкурентоспроможність, незалежно від зовнішніх умов
Маркетингова школа	Котлер Ф., Портер М.	Конкурентоспроможність визначається здатністю підприємства ефективно реагувати на потреби ринку та формувати унікальні пропозиції для споживачів, що підвищує його позиції на ринку

Отже, конкурентоспроможність підприємства – це здатність організації ефективно використовувати внутрішні та зовнішні ресурси, адаптуватися до змін ринкового середовища, впроваджувати інновації, формувати стратегії з урахуванням корпоративної культури, а також реагувати на запити споживачів для досягнення довготривалих конкурентних переваг [5].

Важливі чинники включають макроекономічну стабільність, правову базу, а також внутрішні аспекти – корпоративну культуру, кваліфікацію персоналу та управлінські процеси (рис. 1).

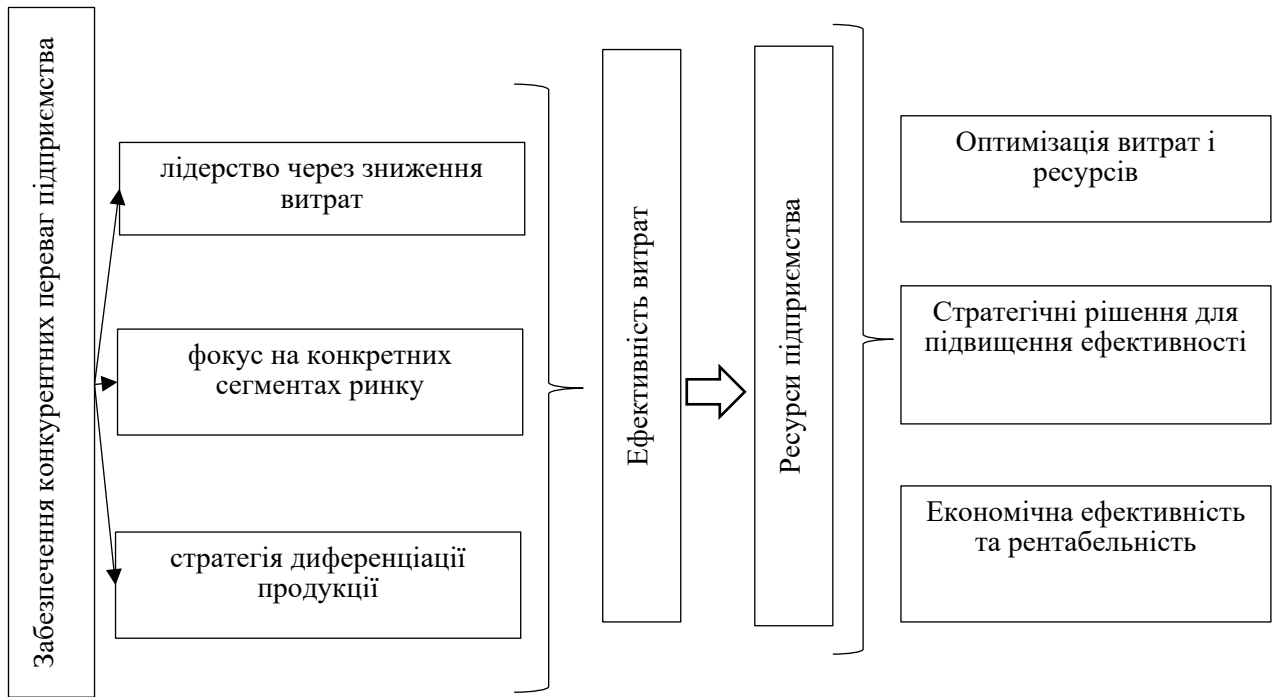

Рис. 1. Основні підходи до формування конкурентних переваг підприємства

Конкурентоспроможність визначається сукупністю здатностей підприємства не лише функціонувати в умовах конкуренції, але й адаптуватися до швидких змін ринкового середовища [1]. Чинники впливу на конкурентоспроможність поділяються на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні фактори включають економічні, соціальні та політичні умови, які не контролюються компанією, але значно впливають на її діяльність. Макроекономічні показники, зміни у законодавстві, конкурентний тиск та соціальні умови відіграють важливу роль у визначенні можливостей для розвитку компанії (рис. 2).

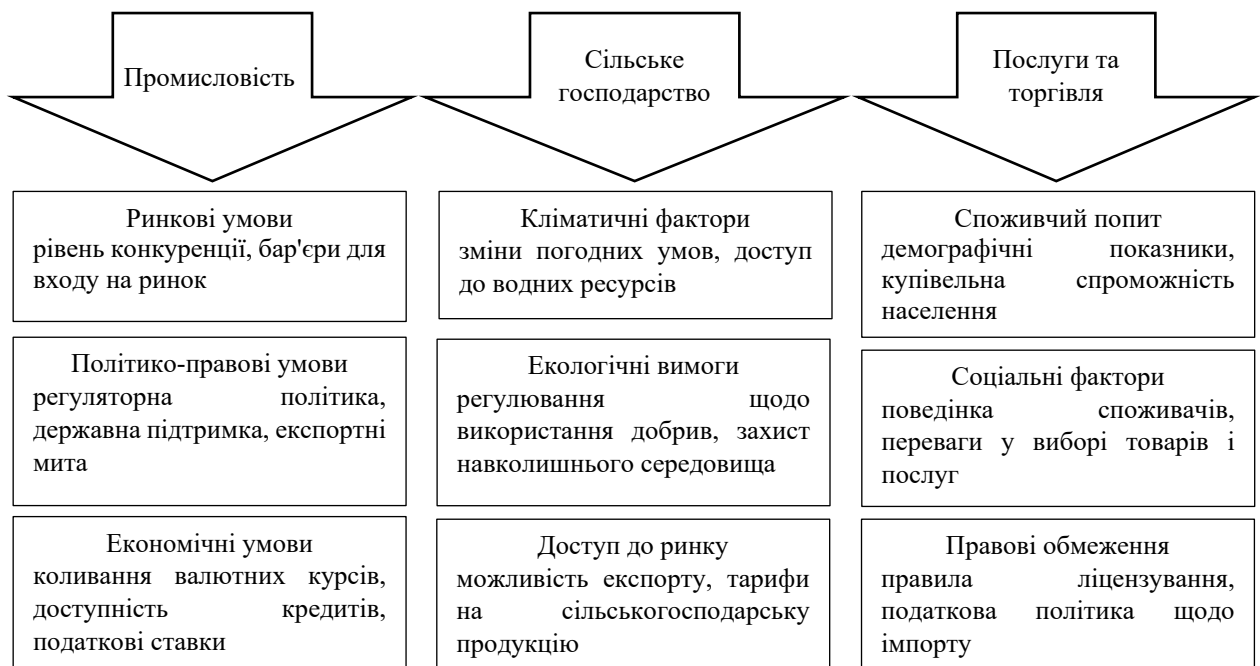

Рис. 2. Зовнішні фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємства

Внутрішні фактори охоплюють організаційні та управлінські рішення, що безпосередньо впливають на конкурентні переваги. До них належать стратегічне планування, інновації, ефективність використання ресурсів та управління персоналом. Рисунок 3 демонструє основні компоненти внутрішньої стратегії для підтримання конкурентоспроможності.

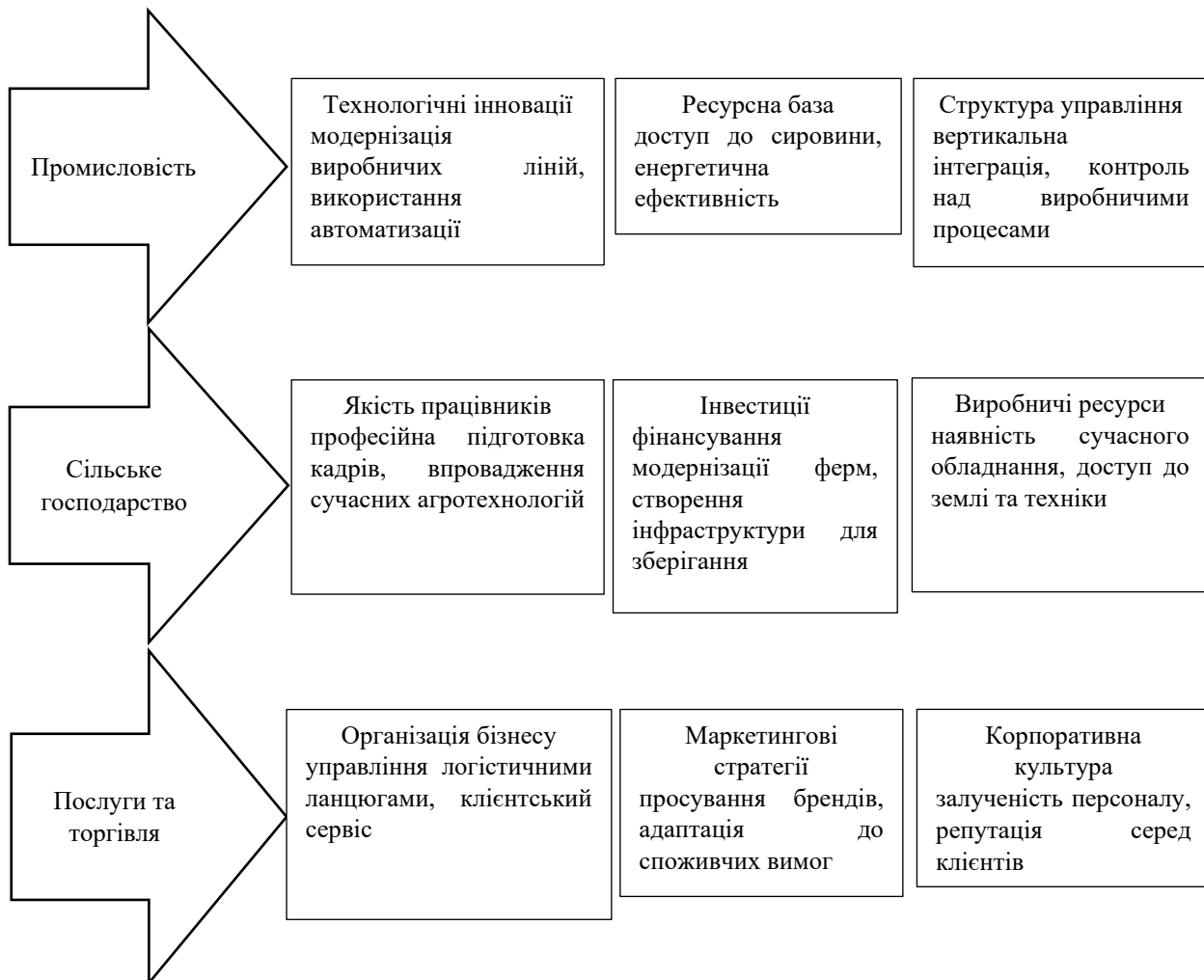

Рис. 3. Внутрішні фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства

Ефективне управління, разом із інноваційними рішеннями, допомагає підприємству швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища та зберігати переваги перед конкурентами [3]. Корпоративна культура та якість управлінських рішень створюють фундамент для довгострокового успіху компанії на ринку.

Таким чином, для досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємству необхідно інтегрувати стратегії, що враховують поточні зовнішні та внутрішні чинники, і спрямовувати їх на довгостроковий розвиток. Це дозволить підприємству залишатися стабільним та інноваційним у мінливих умовах ринку.

Список використаних джерел:

1. Андреева, І. О. Теоретичні засади оцінки конкурентоспроможності підприємства / І. О. Андреева

- // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2019. – № 2. – С. 64–70.
2. Іванов, М. М. Конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації: сучасні виклики / М. М. Іванов // Стратегічне управління. – 2019. – Т. 12, № 4. – С. 10–15.
 3. Петров, К. С. Ключові фактори успішної конкурентоспроможності на зовнішніх ринках / К. С. Петров // Економіка і менеджмент. – 2021. – Т. 16, № 1. – С. 89–94.
 4. Савчук, В. В. Основи конкурентоспроможності підприємства: теоретичні аспекти та моделі управління / В. В. Савчук // Економічний простір. – 2018. – № 145. – С. 25–30.
 5. Шевчук, О. В. Вплив інноваційної діяльності на конкурентоспроможність підприємства / О. В. Шевчук // Інноваційна економіка. – 2020. – № 3. – С. 45–52.

Цаліна Кристина Олександрівна, магістр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Тешева Лариса Василівна, д-р. екон. наук,
професор, професор закладу вищої освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Створення та впровадження ефективної корпоративної культури організації – це складний і тривалий процес, який вимагає постійного аналізу та корекцій. Важливо зазначити, що не існує єдиного підходу до побудови корпоративної культури, який підходив би для кожної організації. Однак, одним із ключових аспектів є стимулювання працівників до постійних змін і вдосконалення. Це досягається через гнучкість у методах управління, адаптацію до ринкових умов та впровадження інновацій.

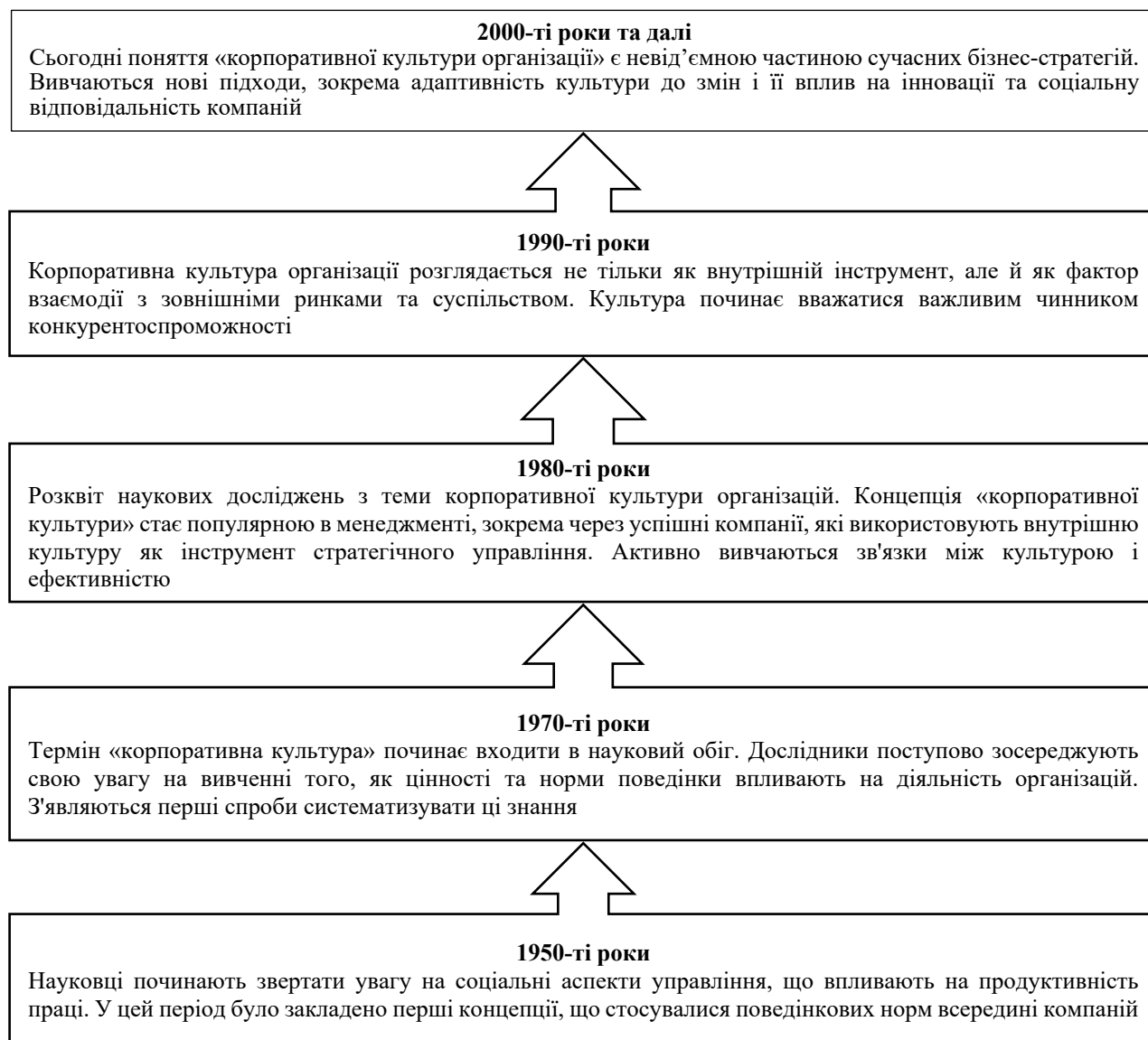

Рис. 1. Історичний розвиток терміну «корпоративна культура організації»

Побудова сильної корпоративної культури організації є одночасно викликом і нагородою для керівництва компанії. Бізнес-середовище постійно змінюється, і лідери мають забезпечити готовність організації не тільки до адаптації, але й до активного розвитку. Основна відповідальність керівництва полягає в тому, щоб організація мала гнучкість для реагування на зміни і була здатна розвиватися в умовах динамічного ринку [2].

Перед тим, як говорити про значення та закономірності корпоративної культури організації, варто зосередитися на процесі її становлення. Формування корпоративної культури організації є поетапним процесом, що починається з визначення цінностей та норм, які стають основою для подальшого розвитку. Ці норми можуть відрізнятися залежно від національних особливостей, корпоративних традицій або специфіки галузі (рис. 1).

На сьогодні існує велика кількість досліджень, присвячених корпоративній культурі організації, що охоплюють різні аспекти цього поняття. Багато вчених розглядають корпоративну культуру організації як синтез матеріальних і нематеріальних елементів діяльності компанії [3]. В основі цих елементів лежить система цінностей, яка визначає поведінку та рішення співробітників на різних рівнях. Деякі вважають, що культура організації має бути жорстко регламентованою, тоді як інші підтримують ідею гнучкої системи, що може адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі (табл. 1).

Таблиця 1

Групування визначень «корпоративна культура організації» за дослідниками з ключовими аспектами

Автор	Визначення	Ключові слова
Організаційні норми та цінності		
Армстронг М.	Сукупність внутрішніх цінностей, норм поведінки та відносин між працівниками	Цінності, норми, поведінка, відносини
Браун Е.	Сукупність цінностей і методів вирішення проблем, що відображаються у поведінці працівників	Цінності, поведінка, методи вирішення проблем
Виханський О., Наумов А.	Цінності, що визначають орієнтири для поведінки працівників	Цінності, орієнтири, поведінка
Голд К.	Унікальні риси організації, які виділяють її серед інших компаній	Риси, унікальність, організація
Соціальні та культурні аспекти		
Артеменко М.Г.	Прояви творчої діяльності, що відображають традиції та сучасні підходи	Творчість, традиції, підходи
Дреннан Д.	Особливості організації, стандарти поведінки, що визначають її унікальність	Особливості, стандарти, унікальність
Заньковський А.	Система, що передається через символи, створюючи унікальну атмосферу	Символи, унікальна атмосфера, система
Морган Г.	Використання традицій для передачі основних цінностей	Традиції, передача цінностей
Управлінські та стратегічні аспекти		
Бала О.І.	Фундаментальні переконання для вирішення проблем адаптації та інтеграції	Переконання, адаптація, інтеграція
Балика О.Г.	Ресурс із цінностей, норм, ідей для досягнення цілей компанії	Цінності, ідеї, досягнення цілей
Дилом Т., Кеннеді А.	Набір цінностей та моделей поведінки, що впливають на досягнення цілей організації	Цінності, моделі поведінки, досягнення цілей
Задихайло Д.	Комплекс традицій та стандартів управління в корпоративній сфері	Традиції, стандарти управління, корпоративна сфера

**Групування визначень «корпоративна культура організації»
за дослідниками з ключовими аспектами**

Автор	Визначення	Ключові слова
Взаємодія та психологічні зв'язки		
Вейлл П.	Мережа зв'язків та активностей, що створюють психологію організації	Зв'язки, активності, психологія
Голубенко К.О.	Комплекс переконань та норм, що визначають дії працівників	Переконання, норми, дії працівників
Красовський Ю.	Групові цінності, що впливають на діяльність компанії	Групові цінності, діяльність
Шварц С., Девіс С.	Переконання, що створюють норми поведінки в організації	Переконання, норми поведінки
Матеріальні та духовні аспекти		
Капітонов Е.	Поєднання матеріальних і духовних цінностей, що визначають унікальність компанії	Матеріальні цінності, духовні цінності, унікальність
Петрова І.	Система матеріальних і духовних цінностей, що визначають унікальність організації	Матеріальні цінності, духовні цінності, система
Мескон М.	Атмосфера компанії, яка формується традиціями та впливає на роботу	Атмосфера, традиції, вплив на роботу
Сесікіна М.	Цінності та стандарти, прийняті керівництвом та персоналом	Цінності, стандарти, керівництво
Шейн Е.	Система базових ідей та концепцій, що впливають на дії співробітників	Ідеї, концепції, дії співробітників
Хаєт Г.	Поєднання цінностей та символів, що формують ділові принципи компанії	Цінності, символи, принципи

Таким чином, корпоративна культура організації – це комплекс внутрішніх цінностей, норм, переконань і методів поведінки, що регулюють взаємодію працівників у межах компанії, впливають на її ефективність і відрізняють її серед інших організацій, інтегруючи матеріальні й духовні аспекти, а також забезпечуючи досягнення стратегічних цілей через стандарти управління та взаємодії [1].

Головною метою корпоративної культури є створення умов для підвищення прибутковості компанії через покращене управління персоналом та сприятливе робоче середовище, яке стимулює лояльність і відданість працівників.

Підсумовуючи наукові погляди, виділимо основні принципи корпоративної культури у формі діаграми (рис. 2).

Узагальнюючи наукові погляди, можна виділити декілька основних принципів корпоративної культури, що служать фундаментом для її розвитку. Це процес, який залишається актуальним і сьогодні [2]. Важливо також зазначити, що корпоративна культура, будучи інтегрованою частиною загальної культури суспільства, може слугувати рушійною силою для національної економіки.

Корпоративна культура виступає як ідеал поведінки працівників, заснований на ключових принципах та цінностях, яких дотримується весь колектив – від рядових працівників до топ-менеджменту. Це не тільки забезпечує дисципліну, але й допомагає новим співробітникам швидко інтегруватися у колектив. Послідовна та добре збалансована культура створює сприятливий імідж компанії серед зовнішніх стейкхолдерів, що додає їй конкурентних переваг.

Однією з головних ролей корпоративної культури є її здатність до мотивації співробітників. Цінності, норми та принципи, які просуваються через культуру компанії, стимулюють працівників до ефективної та активної діяльності. Тому

культуру можна розглядати як основу для створення системи мотивації в компанії, що дозволяє забезпечити її довготривалий успіх і стабільність.

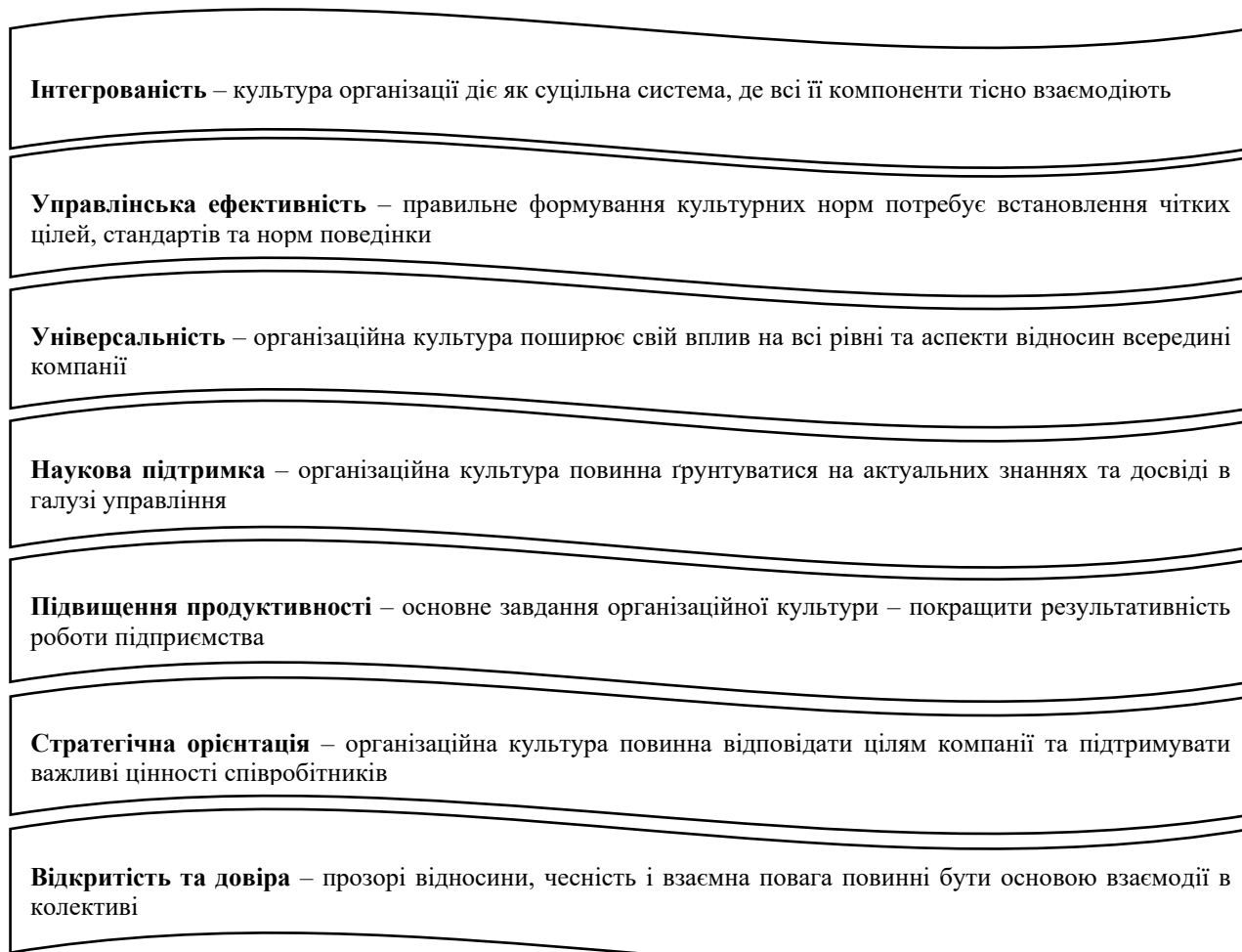

Рис. 2. Базові принципи корпоративної культури організації

Список використаних джерел:

1. Минчак, Н. Д., Слимаковська І. І. Організаційна культура підприємства як складник ефективного управління // Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2021. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/351684150>.
2. Сова, А. В. Теоретичні засади організаційної культури в контексті сучасної управлінської практики [Електронний ресурс] / А. В. Сова. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/332654371>.
3. Хомутенко, Л. І. Організаційна культура підприємства: основні концепції та шляхи вдосконалення // Сумський державний університет, 2021. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80743>.

Головко Данило Андрійович, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Калініченко Олег Миколайович, асистент
кафедри менеджменту, доктор філософії
Державний торговельно-економічний університет, Україна

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стратегічний менеджмент є важливим інструментом для забезпечення довгострокового розвитку організації. Він пройшов кілька етапів еволюції: від простого планування до складних стратегічних рішень, які враховують динамічні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах.

Еволюція стратегічного менеджменту охоплює такі ключові етапи:

1. Початок XX століття. Управлінці, такі як Ф. Тейлор, А. Файоль та Г. Гант, вперше виділили планування як функцію управління. Однак на той час планування розглядалося в умовах стабільності внутрішнього та зовнішнього середовища [1].

2. 50-ті роки XX століття. В умовах ринкової економіки в теорії управління з'явилося довгострокове планування (long-range planning), яке передбачало прогнозування показників виробництва.

3. 60-ті роки XX століття. Довгострокове планування стало цільовим і отримало назву стратегічного планування. Воно враховувало альтернативні шляхи розвитку залежно від змін у зовнішньому середовищі. Внесок у розвиток цього напрямку зробили такі дослідники, як А. Чандлер, Е. Ансофф та М. Портер.

4. 70-ті роки XX століття. З появою кризових явищ у світовій економіці та невизначеності зовнішнього середовища управлінці зосередили увагу не лише на плануванні, але й на організації його виконання, контролінгу та коригуванні показників розвитку. Г. Мінцберг доводив, що стратегія є синтезом різних управлінських рішень.

Кінець XX — початок XXI століття. Стратегічний менеджмент набуває все більшого значення через інтенсивність конкурентної боротьби та науково-технічний прогрес. Основні концепції стратегічного менеджменту різняться залежно від регіону:

- Європейська концепція управління за результатами передбачає зосередження уваги на прогнозованих результатах.

- Японська концепція управління за цілями характеризується тим, що діяльність стає рефлексом досягнення мети.

- Американська концепція стратегічних зон фокусується на визначенні пріоритетів розвитку.

Стратегічний менеджмент включає аналіз, планування, організацію, контроль і регулювання, що робить його основою для управління організацією. Основними компонентами є адаптація організації до зовнішнього середовища та внутрішня координація діяльності [2]. У сучасному розумінні стратегія необхідна тоді, коли відбуваються зміни у зовнішньому середовищі або всередині організації. За визначенням А. Чандлера, стратегія — це встановлення основних довгострокових

цілей підприємства, розподіл ресурсів і вибір напрямків розвитку. Е. Ансофф додає, що стратегія являє собою набір правил для прийняття рішень у діяльності організації. Управління за цілями, відоме ще з часів Аристотеля, передбачає правильне з'ясування завдань та пошук засобів, що ведуть до кінцевої мети [3]. Цей підхід, впроваджений у 90-ті роки в управлінні педагогічними системами, характеризується фокусом на досягненні спільних цілей, які вирішують актуальні проблеми закладів освіти. Ключові переваги управління за цілями включають забезпечення реального зв'язку між довгостроковим та оперативним плануванням, зосередження уваги працівників на бажаних результатах, а також визначення критерію успішності виконання завдань [4].

Таким чином, стратегічне управління є комплексом процедур і концепцій, що допомагають організації адаптуватися до змін і досягати поставлених цілей. Отже, еволюція стратегічного менеджменту пройшла шлях від простого планування до інтегрованого підходу, який дозволяє організаціям адаптуватися до постійних змін. На початку ХХ століття стратегічні рішення базувалися на стабільності, але зі зростанням невизначеності та конкуренції менеджери змушені були шукати нові шляхи розвитку. У 60-70-х роках виникло стратегічне планування, яке дало змогу враховувати різні сценарії розвитку залежно від зовнішніх умов. З появою кризових явищ і стрімкого науково-технічного прогресу менеджмент став інструментом не лише планування, але й контролю, організації та корекції стратегічних цілей. Сучасні підходи до стратегічного менеджменту враховують специфіку різних країн і регіонів, але ключовими залишаються гнучкість та здатність швидко реагувати на зміни. Таким чином, стратегічний менеджмент сьогодні є важливим інструментом для будь-якої організації, допомагаючи не лише виживати, а й процвітати в умовах мінливого ринку.

Список використаних джерел:

1. Тейлор Ф. Принципи наукового управління.
2. Шифрін М. Б. Основи стратегічного управління.
3. Аристотель. Нікомахова етика.
4. О. І. Мармаза, 2015 © Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2015: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a58e4482-4369-4300-8979-cbbc67b16e96/content>.

Шкуратенюк Наталія Геннадіївна, здобувач вищої освіти
економіко-правового факультету

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

Науковий керівник: Івашко Лариса Михайлівна, канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту та інновацій

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ У МЕЖАХ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства, зокрема, побудови системи корпоративної соціальної відповідальності, важливо застосовувати системний підхід у взаємодії із зацікавленими сторонами, або ж стейкхолдерами – особами, групами чи організаціями, які можуть впливати на підприємство або піддаватися впливу його рішень, діяльності чи результатів роботи. Корпоративна соціальна відповідальність передбачає врахування інтересів стейкхолдерів, оскільки їхній вплив та підтримка – критичні для досягнення стійкого розвитку компанії.

Перша згадка поняття «стейкхолдер» у науковій літературі представлена у монографії Е. Фрімана «Стратегічне управління: роль зацікавлених сторін», яка була опублікована ще у 1984 р. [4]. Він вважав, що компанія зможе ефективно досягати своїх цілей, якщо буде враховувати вимоги та потреби зовнішніх стейкхолдерів.

Отже, стейкхолдери відіграють важливу роль у функціонуванні підприємства, тому критично важливо зрозуміти основні аспекти управління цією взаємодією. Даний процес можна умовно поділити на чотири етапи [2, с. 44]:

1. визначення зацікавлених сторін;
2. аналіз інтересів зацікавлених сторін;
3. зіставлення (візуалізація відносин із зацікавленими сторонами);
4. пріоритизація (облік релевантності зацікавлених сторін та виявлення проблем).

Перший етап – визначення існуючого кола зацікавлених сторін підприємства – може бути реалізований за допомогою моделі Р. Мітчелла, яка використовує три атрибути для ідентифікації значущості стейкхолдерів:

– законність (легітимність), що передбачає законну чи соціально прийнятну участь стейкхолдера у проєкті.

– влада, яка характеризує стейкхолдера з огляду його здатності впливати на проєкт чи його результати.

– терміновість, що стосується ступеня, за якого зацікавлені сторони вимагають негайної уваги до себе.

Стейкхолдери можуть володіти різними комбінаціями цих атрибутів, що визначає їхню важливість у контексті КСВ. Компанії, які активно залучають своїх стейкхолдерів у соціальні та екологічні ініціативи, посилюють свою корпоративну відповідальність і репутацію, що є основою успішної взаємодії з суспільством. Ґрунтуючись на комбінації даних трьох атрибутів, можна виділити сім груп зацікавлених сторін (рис. 1):

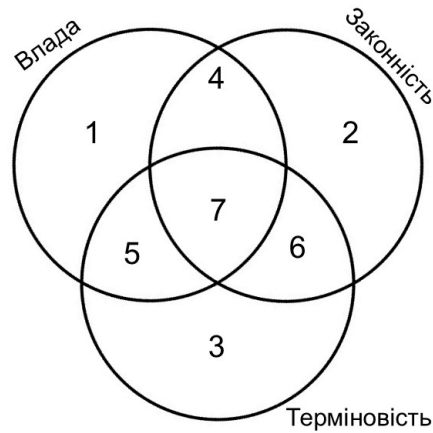

Рис. 1. Модель Мітчелла
Джерело: адаптовано [4]

1) Пасивні стейкхолдери. Мають владу впливати на організацію, але не використовують її через відсутність законних підстав або термінової необхідності. Вони мало або зовсім не взаємодіють з організацією, проте, враховуючи можливість додавання другого фактора, керівництво має залишатися обізнаним про їхню потенційну значимість.

2) Дискреційні стейкхолдери. Мають легітимність, але не мають ні влади впливати на організацію, ні термінових вимог.

3) Стейкхолдери, що вимагають. Мають термінові вимоги, але не мають ні влади, ні легітимності. Якщо вони не набудуть владу чи легітимність, необхідні для того, щоб зробити свою вимогу помітнішою, це буде лише «шумом» для організації.

4) Домінуючі стейкхолдери. Володіють і владою, і легітимністю, що забезпечує їхній значний вплив на компанію. Домінуючі зацікавлені сторони по суті є тими стейкхолдерами, яких деякі вважають єдиними зацікавленими сторонами фірми.

5) Небезпечні стейкхолдери. Комбінація терміновості та влади без легітимності робить цих стейкхолдерів небезпечними. Їхні дії можна охарактеризувати як примус.

6) Залежні стейкхолдери. Вони не мають влади, але є термінові законні вимоги, тому змушені покладатися на підтримку інших стейкхолдерів або на волю керівництва.

7) Визначальні стейкхолдери. Вони мають усі атрибути і необхідно приділяти їм увагу першочергово, оскільки вони мають найбільший вплив на компанію.

Другий етап управління передбачає характеристику зацікавлених сторін з огляду на їхні вимоги до організації, а також очікувань організації від них (табл. 1). Це дозволяє компанії розуміти вимоги кожної групи та ефективно реагувати на них у межах КСВ.

Таблиця 1

Характеристика інтересів зацікавлених сторін (стейкхолдерів)

Зацікавлені сторони	Вимоги стейкхолдерів до компанії	Очікування компанії від стейкхолдерів
Акціонери	Збільшення дивідендів, підвищення вартості акцій та капіталізації компанії	Формування статутного акціонерного капіталу
Співробітники	Належна оплата праці відповідно до трудового договору, соціальні гарантії, можливості самореалізації	Виконання професійних обов'язків, участь у реалізації соціальної відповідальності

Продовження табл. 1

Характеристика інтересів зацікавлених сторін (стейкхолдерів)

Зацікавлені сторони	Вимоги стейкхолдерів до компанії	Очікування компанії від стейкхолдерів
Співробітники	Належна оплата праці відповідно до трудового договору, соціальні гарантії, можливості самореалізації	Виконання професійних обов'язків, участь у реалізації соціальної відповідальності
Споживачі	Висока якість продукції, задоволення попиту за допомогою різноманітного асортименту, прийнятні цінами	Формування лояльного ставлення до підприємства та повторні покупки
Постачальники	Стабільні замовлення, вчасні розрахунки відповідно до умов договору	Довгострокова співпраця, висока якість ресурсів
Органи державної влади	Дотримання чинних нормативно-правових актів, підвищення кількості зайнятого населення, сплата податків	Формування позитивного інвестиційного клімату, зниження податкових ставок
Конкуренти	Вільна конкуренція без шахрайства та інших незаконних і неетичних дій, наявність конкурентних переваг	Можливість створення платформи ділового партнерства шляхом інтеграції певних процесів

Джерело: складено автором на основі [1]

Третій етап – візуалізація відносин із зацікавленими сторонами – може бути реалізований за допомогою побудови та аналізу матриці Обрі Л. Менделоу [3]. Цей інструмент прийняття управлінських рішень включає два параметри: владу (можливість стейкхолдера впливати на поведінку і результати бізнесу), і значущість, або рівень інтересу (ймовірність, що стейкхолдер буде використовувати свою можливість реалізувати владу над бізнесом) (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця влади/інтересів О. Менделоу

	Низький ступінь зацікавленості	Високий ступінь зацікавленості
Високий рівень влади	Ця група має нечасті запитання, які потребують оперативного рішення	Здебільшого визначає долю бізнесу, тому значна частина діяльності підприємства в межах КСВ має бути націлена на взаємодію та задоволення інтересів цієї групи
Низький рівень влади	Дана група потребує мінімальних зусиль у вигляді періодичного моніторингу	Цю групу необхідно більш активно залучати до формування пулу соціальних програм компанії при реалізації КСВ-проектів з метою формування їхньої лояльності

Джерело: складено автором на основі [3].

Останній етап управління – пріоритизація взаємодії з ключовими стейкхолдерами, які мають найбільший вплив на діяльність компанії та її соціальні ініціативи, тобто за матрицею влади/інтересів О. Менделоу мають високий ступінь зацікавленості та високий рівень влади.

Взаємодіяти з усіма зацікавленими сторонами однаковою мірою неможливо, тому необхідно робити це, виходячи зі стратегії компанії. Для цього слід розробити чітку комунікаційну стратегію, яка враховує взаємні очікування стейкхолдерів та організації, з акцентом на ключових зацікавлених осіб. Реалізація ефективного механізму взаємодії зі стейкхолдерами позитивно впливає на компанію, сприяючи досягненню її цілей, підвищенню рівня соціальної відповідальності перед учасниками

взаємодії та суспільством загалом, а також забезпеченню фінансової ефективності.

Список використаних джерел:

1. Герасименко Ю. В. Ідентифікація стейкхолдерів підприємств та оцінка їхнього впливу: теоретичний аспект. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, №1(87), 2019. С. 9-16.
2. Госн С. Управління взаємовідносинами зі стейкхолдерами на промисловому підприємстві: дис.д-ра філософії: спец. 073 «Менеджмент»; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2020. 213 с.
3. Mendelow, A. Stakeholder Mapping. Proceedings of the 2nd International Conference on Information Systems. Cambridge. 1991. P. 10-24.
4. Ronald K. Mitchell, Bradley R. Agle, Donna J. Wood. Toward a Theory of Stakeholder Identification and Saliency: Defining the Principle of Who and What Really Counts. The Academy of Management Review. 1997, Vol. 22, №4, 853-886.

Гармаш Катерина Олександрівна, здобувачка вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Бондар Тетяна Іванівна, канд. філос. наук,
доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології
Державний торговельно-економічний університет, Україна

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРА

У сучасну епоху цифрової трансформації соціальні медіа стали невід'ємною частиною суспільного життя, радикально змінюючи способи комунікації, обміну інформацією та формування громадської думки. Ця технологічна революція створила унікальне середовище, яке не лише відображає соціальні процеси, але й активно їх формує, зокрема у сфері соціального лідерства. Відповідно до звіту Digital 2020 Global Statshot на момент дослідження 3,96 мільярда людей у всьому світі використовували соціальні мережі, а це становить майже половину світового населення. [1] Оскільки кожного року соціальні мережі та інтернет набирають все більшу популярність, то з роками це число тільки збільшуватиметься. Така масштабна залученість створює безпрецедентні можливості для впливу та об'єднання аудиторії, трансформуючи традиційні концепції лідерства. Тому можна зазначити, що соціальні медіа стали потужним середовищем, яке створює нові форми та можливості для соціального лідерства, змінюючи його природу, механізми формування та етичні аспекти.

Історична еволюція лідерства демонструє перехід від централізованих, ієрархічних моделей до більш розподілених та мережевих форм у цифрову епоху. Лідерство в XXI столітті характеризується інноваційністю та здатністю швидко реагувати на зміни. Соціальні мережі прискорили цю трансформацію, створивши платформи, де кожен користувач має потенціал стати лідером думок.

За даними аналізу GlobalLogic на основі відкритих даних станом на липень 2022 року соцмережами користуються приблизно 76,6% українців, а також в такий спосіб вони отримують новини з цифрових платформ, що свідчить про зміщення центрів впливу від традиційних медіа до соціальних мереж. [2] Це призводить до появи нового типу лідерів – інфлюенсерів (англ. *Influence* – вплив), які здатні формувати громадську думку та об'єднувати послідовників навколо соціальних, політичних та екологічних питань, часто без формальних повноважень чи інституційної підтримки.

Соціальні медіа надають унікальний набір інструментів для створення та підтримки лідерства. Контент-маркетинг, сторітелінг та вірусні кампанії стали важливими стратегіями для побудови впливу. Успішні соціальні лідери ефективно використовують "мережеву логіку" для поширення своїх ідей, створюючи емоційний зв'язок з аудиторією через персоналізовані наративи.

Алгоритми соціальних мереж відіграють критичну роль у посиленні впливу лідерів. Згідно з дослідженням van Dijck & Poell, програмована публічність та алгоритмічна селекція контенту можуть значно підвищити видимість певних акторів, створюючи "бульбашки фільтрів", які посилюють їхній вплив. Це підкреслює

важливість розуміння технічних аспектів платформ для ефективного лідерства в цифровому просторі. [3]

Поряд з новими можливостями, соціальні медіа створюють серйозні виклики для етичного лідерства. Проблема дезінформації та маніпуляції громадською думкою стала особливо гострою. Дослідження Vosoughi et al. за 2018 рік виявило, що неправдиві новини поширюються в Twitter на 70% швидше, ніж правдиві, що підкреслює потенціал для зловживань соціальними медіа. [4] Оскільки етичне використання платформ соціальних медіа для лідерства вимагає прозорості, автентичності та відповідальності, то концепція "етичного впливу" наголошує на необхідності балансу між ефективністю комунікації та її моральною складовою. Лідери в соціальних медіа стикаються з викликом підтримки достовірності інформації та етичного залучення аудиторії в умовах, коли алгоритми часто винагороджують сенсаційність та полярність.

Аналіз успішних кейсів демонструє потенціал соціальних медіа для створення глобального впливу. На індивідуальному рівні, кліматична активістка Грета Тунберг продемонструвала, як соціальні медіа можуть підсилити голос окремої особи до глобального масштабу. Її стратегія поєднання особистої автентичності з послідовним меседжем та активним використанням Twitter та Instagram для об'єднання молоді є показовим прикладом сучасного соціального лідерства.

Підсумовуючи, розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту та віртуальної реальності, ймовірно, призведе до подальшої трансформації соціального лідерства. Важливість етичного лідерства та відповідальності за соціальні дії в цифровому просторі стає все більш критичною. Нове цифровізоване суспільство вимагає нового типу лідерства, здатного навігувати складні соціотехнічні системи, балансує між інноваціями та етичними принципами. Майбутнє соціального лідерства лежить у здатності ефективно використовувати потенціал соціальних медіа для позитивних змін, одночасно протистоячи викликам полярності та дезінформації.

Список використаних джерел:

1. Kemp, S. (2020, 21 липня). Digital 2020: July Global Statshot — DataReportal – Global Digital Insights. DataReportal – Global Digital Insights. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-july-global-statshot>.
2. Муджирі, Є. (2022, 5 серпня). Якими соцмережами користуються українці під час війни: статистика. Speka - онлайн медіа про технології та підприємництво | SPEKA.media | SPEKA.media. <https://speka.media/yakimi-socmerezami-koristuyutsya-ukrayinci-pid-cas-viini-doslidzennya-p22nyp>.
3. Van Dijck, J., & Poell, T. (2013). Understanding Social Media Logic. *Media and Communication*, 1(1), 1–14. https://www.researchgate.net/publication/263566996_Understanding_Social_Media_Logic.
4. Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). THE SPREAD OF TRUE AND FALSE NEWS ONLINE. *Science*, 359(6380), 3. <https://ide.mit.edu/wp-content/uploads/2018/12/2017-IDE-Research-Brief-False-News.pdf>.

Гриценко Інна Сергіївна, здобувач вищої освіти ФЕМП
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Корж Наталія Володимирівна, д-р. екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ: ПОВОЄННІ ВИКЛИКИ

Воєнний період завжди супроводжується значними соціальними викликами, особливо у сфері зайнятості. Ринки праці стикаються з проблемами відновлення економічної стабільності, створення нових робочих місць та адаптації населення до нових умов. Соціальні ризики у сфері зайнятості у повоєнний час включають масову безробіття, недостатню соціальну захищеність працівників, зміну структури зайнятості та вимушену трудову міграцію. Додаткові труднощі процесу розвитку у реінтеграції військових і переселенців на ринок праці.

Серед провідних науковців, які досліджують цю тему, можна відзначити Іммануїла Воллерстайна та його дослідження про соціальні зміни після конфліктів. Також Джозеф Стігліц вивчає питання економічних реформ та соціальних ризиків у контексті глобальних криз. На пострадянському просторі Михайло Долішній займається аналізом соціальних ризиків та шляхів подолання наслідків конфліктів на ринку праці. Їхні дослідження допомагають краще зрозуміти конкретні виклики у сфері зайнятості та можливості вирішення.

Соціальні ризики у сфері зайнятості в період війни є однією з найбільш значущих проблем, які постають перед країнами, що переживають військові конфлікти. Війна завжди є причиною суттєвих соціально-економічних змін, які впливають на всі аспекти життя суспільства, включаючи ринок праці. У результаті конфліктів зростає безробіття, руйнуються підприємства, зменшується кількість робочих місць, а економіка втрачає свою стабільність. Відновлення економічної та соціальної сфери вимагає часу та значних ресурсів, але головною загрозою є соціальні ризики, які виникають у цьому процесі відновлення, особливо в контексті зайнятості [1].

Одним із головних соціальних ризиків у сфері зайнятості після війни є масове безробіття. Під час конфлікту багато підприємств закриваються або працюють не на повну потужність через нестачу ресурсів, руйнування інфраструктури та економічні труднощі. Як внаслідок, велика кількість людей втрачає роботу, і відновити робочі місця після війни стає складним завданням. Після завершення війни повернення до попереднього рівня зайнятості є пріоритетом для урядів, проте цей процес вимагає тривалого часу. Необхідно створити нові робочі місця та стимулювати економічне зростання, щоб повернути людей до праці.

Багато людей змушені залишити свою професію і шукати роботу в інших сферах через втрату попередніх робочих місць. Це створює додаткові труднощі для тих, хто не має навичок або досвіду в нових галузях. З одного боку, це розвиток потреби в перекваліфікації та освіті, з іншого боку – держава повинна забезпечити підтримку в таких процесах, створюючи спеціальні програми для перепідготовки кадрів та реінтеграції на ринок праці [2].

Важливим аспектом воєнних викликів у сфері зайнятості є необхідність

реінтеграції військових, які повертаються з фронту. Військовослужбовці, які взяли участь у бойових діях, часто стикаються з психологічними та фізичними проблемами, що ускладнює їх повернення до цивільного життя. Багато з них потребують не тільки фізичної реабілітації, але й психологічної підтримки, яка допоможе їм адаптуватися до мирного життя та знайти роботу. Також важливо підтримати те, що військові можуть мати не менше навичок для роботи в цивільних сферах, тому програми перепідготовки та підтримки для них є в крайньому місці.

Ще одним серйозним соціальним ризиком після війни є трудова міграція. Люди, які втратили роботу через війну або змушені були переселені в інші регіони, можуть шукати можливості працевлаштування за кордоном. Це зараз до відтоку робочої сили з країни, що додатково ускладнює процес відновлення економіки. Міграція робочої сили може бути як внутрішню, коли люди переселяються з одного регіону країни в іншу, так і зовнішню – пошук роботи в інших країнах [3]. В усіх випадках це створює ризик демографічної кризи, після чого найбільш активна частина населення залишає країну або переселяється в інші регіони, де є більші можливості для працевлаштування.

Повоєнні проблеми у сфері зайнятості включають також проблеми соціального захисту працівників. У часи війни й після неї підприємства можуть скорочувати витрати, включаючи виплати працівникам та соціальні гарантії. Це зараз до зниження доходів населення і зниження якості життя. У таких умовах державні інститути повинні мати активну роль у забезпеченні соціального захисту громадян, у тому числі шляхом надання допомоги тимчасово безробітним, створення програми соціальної підтримки та реформування системи працевлаштування.

Для подолання соціальних ризиків у сфері зайнятості після війни необхідна комплексна стратегія, що впливає на економічні, так і соціальні аспекти. По-перше, необхідно стимулювати економічне зростання шляхом залучення інвестицій, підтримки малого та середнього бізнесу, а також розвитку нових секторів економіки. Це дозволяє створювати нові робочі місця і стимулювати зайнятість. По-друге, важливо впроваджувати програми перепідготовки кадрів для тих, хто втратив роботу або змінив професію внаслідок війни. По-третє, держава повинна забезпечити підтримку ветеранів та переселенців, які стикаються з труднощами реінтеграції на ринку праці. Це включає як психологічну підтримку, так і програму перекваліфікації [4].

Крім того, важливо розробити ефективну політику щодо контролю за міграцією робочої сили. Створення робочих місць усередині країни та забезпечення належних умов праці призведе до втрати кваліфікованих кадрів за кордон. Водночас програми, спрямовані на залучення мігрантів та біженців до роботи на нових місцях, сприяють економічній стабілізації регіонів, які постраждали від війни.

Успішне подолання соціальних ризиків у сфері зайнятості після війни залежить від тісної співпраці між державними інститутами, бізнесом та міжнародними організаціями. Держава повинна активно залучати інвесторів та розвивати державні програми підтримки населення, тоді як бізнес може сприяти створенню нових робочих місць та впровадженню інновацій. Міжнародні організації також розвивають важливу роль, надаючи фінансову та технічну допомогу у відновленні економіки та ринку праці [5].

Соціальні ризики у сфері зайнятості після війни є серйозним викликом для

відновлення економіки та стабільності суспільства. Масове безробіття, трудова міграція, реінтеграція військових і переселенців на ринок праці, а також соціальна незахищеність працівників потребують комплексних рішень. Важливу роль відіграє державна підтримка, програми перекваліфікації та залучення інвестицій для створення нових робочих місць. Більше завдяки тісній співпраці держави, бізнесу та міжнародних організацій можливо подолати ці ризики й забезпечити стійке відновлення економіки, покращуючи якість життя громадян у період війни.

Список використаних джерел:

1. Білик О.І. Формування системи публічного управління соціальними ризиками у світовій практиці. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 2. С. 76-81.
2. Корж Н. В. Методи управління фінансовими ризиками. Траєкторія науки: міжнародний електронний науковий журнал. 2016. Т. 2. №10. – URL.: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/220>.
3. Денисенко К.В., Шамрук Н.Б. Сучасний стан реалізації конституційного права на достатній життєвий рівень. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 178-180.
4. Клименко А. Сучасний стан правового регулювання соціального забезпечення громадян України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 6. С. 72-77.
5. Корж Н. В., Соколовська В. В. Ризик-менеджмент в реалізації системи управління якістю закладів вищої освіти. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2019 р., № 4 (109).

Русанов Олег Дмитрович, магістр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Тешева Лариса Василівна, д-р. екон. наук,

професор, професор закладу вищої освіти

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ

Ринкові умови, в яких функціонують підприємства України, зумовлюють необхідність використання сучасних підходів у сфері управління та прийняття рішень. Одним із таких підходів є запровадження системи контролінгу, що дозволяє ефективніше керувати підприємствами та враховувати специфіку ринкового середовища країни [3].

Контролінг – це комплексний інструмент управління, який дозволяє підприємствам оцінювати свою діяльність не тільки з погляду минулого, а й теперішнього та майбутнього. Він надає можливість проводити всебічний аналіз і вчасно виявляти проблеми, що виникають у різних аспектах бізнесу. Основою для впровадження контролінгу є інтеграція діяльності всіх підрозділів компанії з метою досягнення стратегічних і оперативних цілей.

Контролінг є не просто засобом контролю за виконанням планів, але й інструментом забезпечення необхідною інформацією про стан як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства. Він дозволяє поєднувати облік, аналіз, контроль та планування для прийняття оптимальних управлінських рішень. Завдяки цьому, компанії можуть досягати поставлених цілей, враховуючи всі можливі ризики [1].

Ключовим завданням контролінгу є забезпечення гнучкості підприємства і здатності швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Це дозволяє знизити ризики та підвищити стабільність підприємства в умовах економічної невизначеності. Проте науковці продовжують дискутувати щодо точного змісту цього поняття, що спричинено різними підходами до трактування його функцій та місця у загальній системі управління (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування контролінгу за періодами та авторами

Період	Науковці	Визначення
Період становлення 1950-1960-ті рр.	Армстронг М., Дракер П.	Контролінг як механізм координації управлінських рішень із процесами планування та контролю
Період систематизації 1970-1980-ті рр.	Заньковський А., Хойт Г.	Контролінг як система, що дозволяє здійснювати моніторинг та коригування фінансових результатів
Період інтеграції 1990-ті рр.	Капітонов Е., Мескон М.	Контролінг як аналітичний інструмент прогнозування та аналізу в умовах швидких ринкових змін
Період глобалізації 2000-2010-ті рр.	Голд К., Віханський О.	Контролінг як інтегрований інструмент підтримки рішень, який враховує як фінансові, так і нефінансові дані
Період цифрових трансформацій 2010-2020-ті рр.	Нортон Р., Каплан Д.	Контролінг як цифровий механізм аналізу та контролю з використанням новітніх технологій, таких як Big Data та штучний інтелект
Період інтегрованих цифрових систем 2020-сьогодні	Майклс А., Грей Д.	Контролінг як комплексний цифровий інструмент, що забезпечує аналіз великих даних, автоматизацію процесів і гнучке управління в реальному часі

Таким чином, контролінг — це комплексна система управління, яка забезпечує моніторинг і координацію діяльності підприємства через інтеграцію планування, контролю, аналітики та прийняття рішень з метою досягнення стратегічних і оперативних цілей.

Контролінг виступає механізмом саморегулювання організації, де контроль та планування є взаємопов'язаними процесами. Він не лише допомагає контролювати виконання завдань, але й забезпечує їх постійну корекцію, коли відбуваються відхилення від початково визначених цілей [2]. Контролінг виступає важливим елементом успішного управління сучасним підприємством.

Зважаючи на актуальні економічні виклики, роль контролінгу зростає. Його функції варіюються залежно від потреб конкретного підприємства, але основними завданнями залишаються планування, контроль та інформаційне забезпечення. Ці функції є ключовими для досягнення поставлених цілей, а також для своєчасної корекції стратегій розвитку підприємства (табл.2).

Таблиця 2

Основні функції контролінгу в управлінні підприємством

Функції контролінгу	Опис	Переваги
Планування	Визначення цілей і шляхів їх досягнення	Забезпечує системний підхід до формування стратегії
Контроль	Відстеження виконання планів та коригування діяльності	Знижує ризики та забезпечує відповідність планам
Інформаційна підтримка	Збирання й аналіз даних для прийняття управлінських рішень	Забезпечує прозорість процесів і точність у прийнятті рішень
Оперативне реагування	Швидке коригування процесів в разі відхилень	Підвищує гнучкість управління та дозволяє адаптуватися до змін
Бюджетування	Розподіл фінансових ресурсів для досягнення ефективності	Допомагає контролювати витрати та забезпечує оптимальне використання ресурсів
Фінансовий контроль	Моніторинг фінансових потоків і результатів діяльності	Забезпечує фінансову стабільність та управління грошовими потоками

Контролінг також передбачає глибокий аналіз витрат, управління фінансами та координацію діяльності різних підрозділів компанії. Це дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів і зменшити втрати в процесі функціонування підприємства. Однією з головних переваг контролінгу є те, що він забезпечує оперативність управлінських рішень, а також сприяє досягненню стабільності навіть у складних умовах ринкової конкуренції (рис. 1).

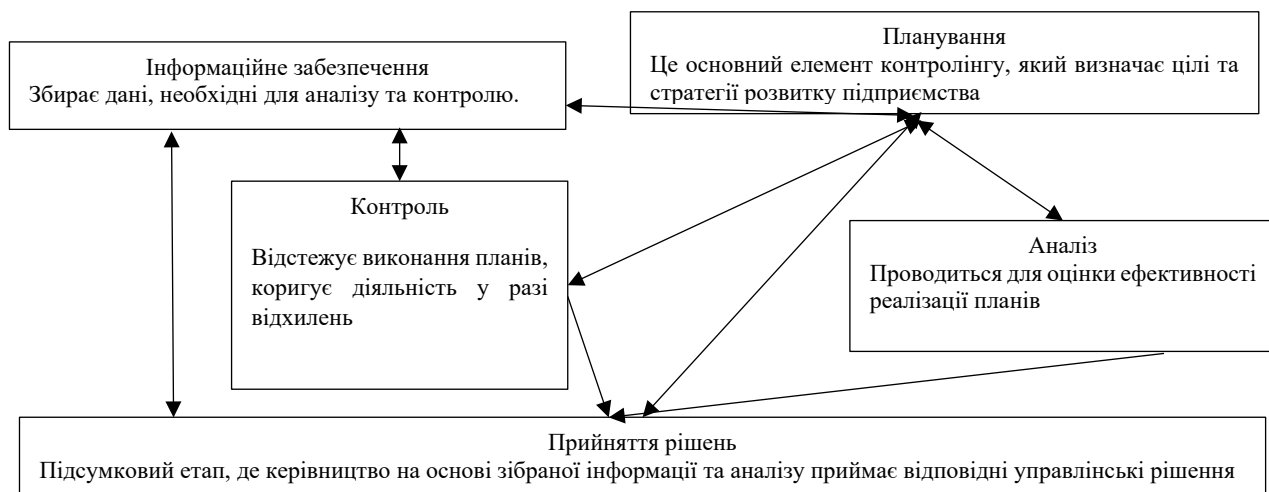

Рис. 1. Основні елементи системи контролінгу

Планування взаємодіє з усіма іншими елементами, забезпечуючи їх узгодженість. Контроль залежить від планування і впливає на процес прийняття рішень. Аналіз важливий для визначення причин відхилень і прийняття коригуючих рішень [2]. Інформаційне забезпечення взаємодіє з плануванням, контролем та прийняттям рішень.

Таким чином, розвиток концепції контролінгу відображає еволюцію підходів до управління підприємствами в різних періодах. Від початкових функцій координації планів і контролю до сучасних цифрових технологій, контролінг завжди був ключовим інструментом для досягнення ефективності.

Завдяки інтеграції новітніх інформаційних систем, контролінг стає ще більш гнучким та адаптивним механізмом, що дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни ринкових умов і приймати обґрунтовані управлінські рішення. У майбутньому розвиток цієї сфери лише посилюватиме її роль у стратегіях управління бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Довженко, Л. В. Основи контролінгу: сучасні підходи до впровадження на підприємствах / Л. В. Довженко // Управління розвитком. – 2020. – № 3. – С. 38–44.
2. Коваленко, С. О. Контролінг у системі управління підприємством: сутність та ключові характеристики / С. О. Коваленко // Економічний аналіз. – 2018. – Т. 28, № 1. – С. 56–62.
3. Ткаченко, Ю. В. Контролінг як інструмент підвищення ефективності управління підприємством / Ю. В. Ткаченко // Економіка та держава. – 2019. – № 5. – С. 77–81.

Розумний Андрій Миколайович, здобувач вищої освіти ІПК
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Україна

Науковий керівник: Солідор Наталя Аркадіївна, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри інноватики та управління
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Україна

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ М. ЗАПОРІЖЖЯ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

За даними джерела [1], ще до початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України близько 40-45 % водопровідних та ~35 % очисних споруд перебували в критичному стані. На даний момент ця ситуація значно погіршилася. Так, сьогодні водоканали отримують лише 40-50 % коштів, необхідних для їх сталого функціонування. Обсяги виробництва в середньому по галузі зменшились на 30 % в 2022 р. і на 15 % в 2023 р., що призвело до збитків у розмірі близько 12,0 млрд. грн. протягом 2023 р.

Станом на кінець 2023 р. на підконтрольних територіях Запорізької області внаслідок бойових дій та обстрілів без централізованого водопостачання залишаються 13 населених пунктів Василівського та Пологівського районів. Залишаються пошкодженими 79 об'єктів (у тому числі одна каналізаційна очисна споруда, 6 водопровідних станцій та 5 каналізаційних насосних станцій, 40 артезіанських свердловин, 21 водонапірна башта, 6 допоміжних та адміністративних споруд підприємств водопровідно-каналізаційного господарства), водопровідні та каналізаційні мережі [2].

Отже, сьогоднішній стан сфери водопровідно-каналізаційного господарства Запорізького регіону в цілому та м. Запоріжжя зокрема, внаслідок складної економічної, воєнно-політичної ситуації характеризується прогресуючою тенденцією до погіршення рівня наданих споживачам послуг водопостачання та водовідведення; підвищенням аварійності в системах водопроводу і каналізації; тяжким фінансово-економічним станом підприємств ВКГ. За результатами аналізу КП «Водоканал» визначено, що підприємство забезпечене транспортом та технікою, розвиненою виробничою інфраструктурою, має в своєму розпорядженні кваліфіковані кадри. Разом з тим, в результаті довготривалого строку експлуатації обладнання, запірна арматура, трубопроводи тощо морально і фізично застаріло, є енерговитратним, тому потребує проведення робіт з модернізації і реконструкції, а також заміни на сучасне енергозберезувальне.

Реконструкція мереж водопостачання та водовідведення в повоєнний період – надзвичайно важливе завдання для відновлення життєдіяльності міст України.

У зв'язку з вищезазначеним, автором розроблені практичні рекомендації щодо активізації розвитку міської інфраструктури м. Запоріжжя за рахунок реконструкції мереж водопостачання та водовідведення в повоєнний період, які включають: комплексний підхід до реконструкції; впровадження інноваційних технологій (безтраншейні технології, SMART-мережі, нові матеріали, енергоефективні рішення,

в тому числі з використанням ВДЕ); адаптація до зміни клімату; збереження водних ресурсів за рахунок впровадження заходів з економії води, повторного використання очищених стічних вод, збору дощової води; екологічність; активна участь у міжнародних програмах співробітництва та грантових конкурсах; створення сприятливих умов для залучення приватних інвестицій у сектор водопостачання та водовідведення Запорізького регіону; використання енергосервісних контрактів для фінансування енергоефективних заходів; впровадження сучасних систем управління активами, що дозволяють оптимізувати витрати на обслуговування та ремонт мереж; підвищення кваліфікації персоналу (проведення навчання персоналу для роботи з новим обладнанням та технологіями); залучення громадськості до контролю за якістю питної води та ефективністю роботи систем водопостачання та водовідведення.

Слід зазначити, що одним із ключових аспектів успішної реалізації проєктів із залучення громадян, є забезпечення стабільного фінансування. В якості можливих джерел можуть виступати: місцеві бюджети; міжнародні донори; корпоративна соціальна відповідальність – залучення великих компаній, які працюють у регіоні, до фінансування інноваційних проєктів; краудфандинг; енергосервісні контракти тощо.

Для оцінки ефективності проєктів із залучення громадян необхідно розробити систему індикаторів, яка дозволить відстежувати прогрес та приймати обґрунтовані рішення. В якості таких індикаторів можуть виступати:

- рівень поінформованості громадян;
- рівень задоволеності громадян якістю послуг;
- рівень участі громадян у прийнятті рішень, наприклад, кількість учасників громадських обговорень, кількість пропозицій, внесених громадянами, та ступінь їхнього обліку під час прийняття рішень;
- кількість виявлених та усунених проблем;
- економічна ефективність проєктів, наприклад, за рахунок зниження втрат води, підвищення енергоефективності тощо.

Запровадження вищезазначених заходів дозволить створити ефективну систему взаємодії між комунальними службами та громадянами, підвищити якість послуг водопостачання та водовідведення в Запорізькому регіоні, а також забезпечити збереження водних ресурсів для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Критичний стан підприємств водопостачання та водовідведення України в умовах невизначеності джерел фінансування підприємств. 2024. URL : <https://vodokanal.zt.ua/news/vidbulas-pres-konferencia-kriticnij-stan-pidpriemstv-vodopostacanna-ta-vodovidvedenna-ukraini-v-umovah-neviznacenosti-dzerel-finansuvanna-pidpriemstv>.
2. Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації / Про стан надання комунальних послуг на території Запорізької області. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/67948/pro-stan-nadannya-komunalnih-poslug-na-teritoriji-zaporizkoji-oblasti.html>.

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Sadagashvili Mariam, a second-year student, Bachelor of Economics educational program
Gori State University, Georgia

Kapanadze Tamar, a second-year student, Bachelor of Economics educational program
Gori State University, Georgia

Scientific Supervisor: Giguashvili Giuli, Doctor of Economics, Professor
Gori State University, Georgia

SOCIAL PROTECTION POLICY IN GEORGIA

The priority direction of the social policy in Georgia is to assist families beyond the poverty line, provide social protection for citizens of retirement age, and ensure their well-being. The central role in distributing national income to the socially vulnerable part of the population belongs to the state. The paper studies and analyzes the main directions of Georgia's social protection system and presents recommendations for its improvement.

The social protection system includes two main components – Targeted Social Assistance (TSA) for families below the poverty line and the pension system. The social protection system is developed and administered by the Ministry of IDPs from the occupied territories of Georgia and the Ministry of Labor, Social Security, and Health through the State Social Service Agency under its jurisdiction.

Social protection mechanisms should ensure equality of opportunity to achieve and maintain one of the fundamental human rights – an acceptable standard of living – for all members of society. It should be noted that the standard of living of a particular group of people and society changes over time, as does the acceptable minimum standard. That standard of living is closely related to the cultural and economic development of the country. As for the individual, they are influenced by the values and norms of the specific society or group to which they belong, as well as the territory where they live. Therefore, it is necessary to periodically update the acceptable standard of living along with the socio-economic development and use targeted mechanisms based on need. Social protection mechanisms should be aimed at mitigating and overcoming the effects of the realized social risk consequences, which arise despite the efforts of the individual or society to prevent them. [1]

The main social risks managed by the social security system include:

1. Lack of income necessary to achieve or maintain an acceptable standard of living mainly applies to people who are unemployed due to age, the disabled or unemployed, and those who have lost their breadwinner.

2. Meeting the specified needs related to the birth and growth of children, which potentially includes the risk of not reaching an acceptable standard of living or falling below this level;

3. The need to maintain health (or cover related costs) potentially involves the risk of not reaching or falling below an acceptable standard of living. [2]

Social risk management mechanisms are individual-informal, individual-formal (the so-called "market"), and the state. The state mechanism is used when individual mechanisms fail to provide adequate risk management and includes three main components: 1. Pension scheme(s); 2. Social assistance program; 3. Social services program.

A set of indicators measures the effectiveness of the social security system. Several indicators or indices are used at the national or international level: the Gini coefficient, absolute or relative poverty levels, the human development index (HDI), etc.

According to a study conducted by CRRC Georgia, the average Gini index in Georgia over the last decade was 0.4, indicating high-income inequality. However, since 2018, the Gini index has started declining, falling below the 0.4 mark, suggesting that Georgia has transitioned into a relatively lower income inequality category. The lowest Gini index value in the last decade was recorded in 2022 at 0.36. In 2023, the Gini coefficient based on total income and assets reached 0.37. Meanwhile, consumer spending increased by 0.02 points to 0.36, and total expenditure increased by 0.01 points to 0.40. [3]

According to data from the National Statistics Office, the percentage of the population living in poverty in Georgia ranges from 11% to 20%. The wealthy segment of the population makes up 5-7%, while the middle class, based on various criteria, accounts for 20-50% of the population. [4]

The distribution of wealth in Georgia remains disproportionate. The benefits of economic growth primarily affect a small segment of society, while the majority is left behind. As a result, people cannot improve their living conditions and rely heavily on government assistance. In 2022, the Georgian government introduced an employment program for socially vulnerable individuals - aimed at integrating them into the workforce. According to the state decision, individuals (along with their families) who participate in this program will not lose their socially vulnerable status for four years. These individuals take on supportive roles in various public sector organizations, such as cleaning, assisting chefs, working as guards, food servers, and other service-related tasks. [5]

According to the Ministry of Health's 2023 report on "Employment Policy Planning and Implementation," 39,999 socially vulnerable job seekers were allowed to work in public service positions. In 2023, the number of families registered in the database for targeted social assistance reached 377,000, and 122,900 families received subsistence assistance. Regionally, the highest number of registered families is in Tbilisi, totaling 72,800, of which 31,900 receive assistance. Most citizens relying on state support do not attempt to increase their income through employment. Instead, they focus on maintaining their social status, which fosters a dependency on the system and discourages effort to improve. [6]

The presented statistical data indicates that the country has to establish a solid social protection policy and effective mechanisms to combat poverty. New social projects aimed at helping people escape poverty are needed. [7] The criteria for defining poverty should be reviewed.

One of the Georgian government's key priorities is the social protection and well-being of citizens of retirement age. Currently, men can receive a pension at the age of 65 and women at the age of 60. [8]

With the active participation of the World Bank, the Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia developed a pension reform model, which entails replacing the redistribution model with a contributory pension model. The pension reform strategy aims to strengthen the existing first pillar (basic pension) while simultaneously

introducing an effective second (contributory pension) and third pillar (private pension insurance). The proposed reform introduces a classic "second pillar," in which the amounts proportionate to the participant's salary are accumulated in an individual pension account over the years and paid out as a pension upon retirement age. [9]

By 2021, the number of registered participants in the contributory pension system was 1,235,900, increasing to 1,359,900 in 2022. By the end of 2023, 1,489,400 people were registered in the contributory pension system, reflecting a 10% growth compared to the previous year. [10]

The mandatory contributory pension introduction in Georgia will refine the pension system more, bringing it closer to the best models practiced internationally.

Despite declining unemployment rates and double-digit economic growth in Georgia, the number of socially vulnerable individuals remains high, and the standard of living is low. Alongside income growth, price stability is essential for improving the population's well-being. A set of indicators should be agreed upon to measure the effectiveness of social protection programs and the entire system in the future. In our opinion, solving social problems can be achieved not only by increasing social assistance but also by creating jobs and increasing the number of employed individuals.

References:

1. Economic Policy Research Center (EPRC) (2021). Strategic Vision for the Development of the Social Protection System. <https://eprc.ge/wp-content/uploads/2021/05/debulebebi-2021-geo.pdf>.
2. "Georgia's 2022 - 2030 National Health Protection Strategy". <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5453716?publication=0>.
3. Household Incomes and Income Inequality in Georgia (2013-2022). <https://pmc-g-i.com/app/uploads/2023/09/2.-Periodic-Issue-HOUSEHOLD-INCOME-AND-INCOME-INEQUALITY-GEO.pdf>.
4. National Statistics Office of Georgia, <https://www.geostat.ge/>.
5. http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=3&id_artc=208822.
6. Bidzinashvili D., Giguashvili G., (2024). THE IMPACT OF ECONOMIC FACTORS ON THE STANDARD OF LIVING AND SOCIAL PROTECTION POLICY IN GEORGIA. Scientific Collection «InterConf+», (49(217), 18–28. <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/issue/view/19-20.09.2024/227>.
7. Gogokhia K. (2024). The Middle Class in the Country is Not Strengthening, but Rather Weakening. http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=3&id_artc=210876.
8. Kereselidze B. (2020). Social Policy in Georgia. <http://geoeconomics.ge/?p=12799>.
9. Giguashvili G., Salkhinashvili M., Makasarashvili T., Bidzinashvili D. (2024). Funded pension system of Georgia and its legal regulation mechanisms. Scientific Collection «InterConf+», (48(213), 77–90, <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/issue/view/19-20.08.2024/223>.
10. BUSINESS INSIDER GEORGIA (2024). How Many People Have Benefited from Pension Savings System? <https://www.businessinsider.ge/ka/ramdenma-adamianma-isargebla-sapensio-danazogit>.

СЕКЦІЯ 7.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Yuliia Tertychna, higher education student of Faculty of International Trade and Law
State University of Trade and Economics, Ukraine

Scientific supervisor: Viktoriia Zalizniuk, Doctor of Sciences (Public Administration),
Professor, Professor of The World Economy Department
State University of Trade and Economics, Ukraine

DIPLOMATIC MECHANISMS IN MANAGING UKRAINIAN MIGRATION WITHIN THE EU

The ongoing war in the Ukrainian territory has led to an unprecedented level of migration of Ukrainian citizens to the European Union, especially after the full-scale invasion of 2022. As a result of this massive inflow of migrants, the EU has encountered considerable challenges in different areas, e.g. housing capacity and employment. From Ukraine's side, this migration issue holds significant importance too, as it has an impact on the national economy through the loss of workforce and skills, as well as on Ukraine's long-term well-being. Since the war has not ended yet and still possesses many dangers, and people seek security abroad, not much can be helped in this regard. The effective integration of the migrants into EU societies, however, is important, and it ensures not only immediate protection, but also contributes to the socio-economic empowerment of migrants and the preservation of cultural identity. For this to happen, the usage of relevant diplomatic mechanisms is required. The analysis of current diplomatic approaches to this question indeed assists in revealing their effectiveness and identifying directions for improving migration policy. Thus, this subject has significant practical relevance for the development of international cooperation between the EU and Ukraine.

The UN Refugee Agency has revealed a statistic data showing that as of September 24, 2024, more than 6,154,000 Ukrainian refugees have been registered in Europe. The majority of them have been sheltered in the EU member states [1]. It is hardly possible to ignore the scale of the crisis emerged, as the pressure on host countries to provide resources and support is undoubtedly high. Such large-scale displacement requires diplomatic cooperation in such a way that countries work together to deal with both immediate humanitarian assistance, and the long-term integration needs of refugees.

The UNHCR Regional Refugee Response Plan serves as an example of diplomatic mechanism that is able to facilitate coordinated work with refugees across the EU. The plan works with national governments, UN agencies, NGOs and civil society groups to support host countries in integrating refugees. It enables to ensure that they have full access to their rights in accordance with international standards [1]. RRP coordinates more than 313 partners to deliver essential services in 10 host countries across Europe, which makes it a valuable and influential framework for diplomatic cooperation in managing the Ukrainian refugee crisis. For 2024, the RRP required approximately \$1.1 billion dollars with the objective to support 2.2 million Ukrainian refugees and 55,000 members of host communities. It should be implemented by providing them with access to legal status, health care, and employment

opportunities. In addition, the plan focuses on socio-economic integration by prioritizing partnerships with civil society and private sector actors, with an emphasis on sustainable integration and self-reliance for refugees in host communities [2]. This diplomatic cooperation expresses a shared commitment to addressing complex cross-border challenges in an inclusive manner.

The EU’s Temporary Protection Directive provides immediate temporary protection to people fleeing conflicts, allowing them residency and access to essential services without a lengthy asylum process. Recently extended until March 2026, it currently supports over 4.2 million Ukrainian refugees, with the majority of them residing in Germany, Poland and the Czech Republic, granting them access to healthcare, education, and employment opportunities across EU countries (see table 1). In Poland, Ukrainian refugees contributed between 0.7% and 1.1% of GDP in 2023 [3]. This extension shows how diplomacy within the EU enables a coordinated response that balances humanitarian support with economic benefits. Additionally, it provides refugees with a residence permit for the entire duration of the protection period, while guaranteeing them access to the asylum procedure should they choose to apply [4].

Table 1

Key provisions of TPD for Ukrainian refugees

Provision	Scope/Impact	Details
Residency	Covers over 4.2 million refugees in the EU as of 2024 [3].	A residence permit for the entire duration of the protection; guarantees for access to the asylum procedure [4].
Employment	Contributed 0.7%-1.1% to Poland’s GDP in 2023 [3].	In accordance with the rules applicable to the occupation, national labor market policies and general conditions of employment [4].
Healthcare	Available across all EU member states [3].	Refugees can access necessary medical services across all EU member states [4].
Free movement	Able to move to another EU country, before the issuance of a residence permit [4]	Refugees can move to another EU country before receiving a residence permit and, once granted, may travel within the EU (outside their host country) for up to 90 days within a 180-day period [4].

The UNHCR urges host states to prioritize the socioeconomic inclusion of Ukrainian refugees, which not only strengthens host economies but also lays the foundation for Ukraine's eventual reconstruction. Emphasis is placed on continued support for vulnerable groups within the refugee population to ensure equitable access to rights and resources in host countries [3]. The OECD emphasized the enormous financial strain on European countries due to the Ukrainian refugee crisis, estimating it at around €26.6 billion in 2022 to meet basic needs such as housing, health and education [5]. This level of coordinated support, though, reflects significant diplomatic efforts made by both Ukraine and the EU to address both the immediate and long-term needs of refugees, providing a stable ground for integration in the face of this unprecedented migration crisis.

The OECD emphasizes that the unprecedented scale of Ukrainian migration has had a serious impact on housing conditions in EU countries, with temporary accommodation reaching full occupancy in some countries. Employment markets are also struggling as host countries work to integrate large numbers of refugees while overcoming skills mismatches and language barriers, limiting direct economic contributions [5]. These challenges underscore the need to strengthen diplomatic frameworks to improve resource sharing and

policy coherence among EU countries. Improving migration policies through these diplomatic efforts can ensure both effective integration of refugees and stability in host communities.

The Ukrainian migration issue is one of the evidence of the EU's necessity for cohesive and adaptable diplomatic mechanisms to be implemented. The integration of millions of refugees presents both challenges and opportunities, as housing, employment and resource allocation systems have been severely impacted. Diplomatic cooperation between the EU and Ukraine is necessary to address these urgent needs, while paving the way for long-term policy improvements that will benefit both refugees and host communities. Continued diplomatic efforts are vital to enhance policy coherence, strengthen support mechanisms and ensure socio-economic stability. These initiatives will not only help ongoing integration, but will also lay the groundwork for future international cooperation.

References:

1. United Nations High Commissioner for Refugees. Situation in Ukraine [Electronic resource]. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (access date: 13.10.2024).
2. UNHCR. Ukraine Situation: Regional Refugee Response Plan, January–December 2024 [Electronic resource]. Geneva, Switzerland: UNHCR, 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (access date 13.10.2024).
3. UNHCR. UNHCR welcomes the extension of temporary protection for refugees from Ukraine [Electronic resource]. URL: <https://www.unhcr.org/europe/news/press-releases/unhcr-welcomes-extension-temporary-protection-refugees-ukraine> (access date 13.10.2024).
4. European Commission. Temporary Protection [Electronic resource]. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en (access date 13.10.2024).
5. OECD. Responding to the Ukrainian Refugee Crisis [Electronic resource]. OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/30fe16d2-en/1/3/4/index.html?itemId=/content/publication/30fe16d2-en&_csp_=97175d429ae5e4e04cd3cccbbfc84945&itemIGO=oecd&itemContentType=book (access date: 13.10.2024).

Хан Руї, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Шуба Олена Артурівна, канд. географ. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки та світового господарства
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

РОЛЬ КИТАЮ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ

Протягом останніх кількох десятиліть Китай став однією з ключових сил у світовій торгівлі. Завдяки своїй стратегії економічної відкритості, реформ і інвестиціям у інфраструктуру та технології, Китай перейшов від аграрної економіки до індустріального та технологічного гіганта. Сьогодні країна є лідером за обсягами експорту та відіграє центральну роль у міжнародних торговельних відносинах, впливаючи на глобальні економічні тенденції.

Роль Китаю у світовій торгівлі почала різко зростати після впровадження політики реформ і відкритості, ініційованої Ден Сяопіном наприкінці 1970-х років. Завдяки цим реформам країна почала залучати іноземні інвестиції, модернізувати свою індустріальну базу і активно інтегруватися в глобальні торговельні системи. Китай став членом Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році, що стало переломним моментом для його участі у світовій торгівлі [1].

З того часу обсяги експорту та імпорту Китаю неухильно зростали. Станом на сьогодні країна є найбільшим експортером у світі та одним з найбільших імпортерів. Від побутової електроніки до промислового обладнання, китайські товари присутні на всіх континентах. Наразі на Китай припадає близько 15% світового експорту [2].

Однією з головних причин домінування Китаю на світовому ринку є його конкурентоспроможність у виробництві. Завдяки низьким витратам на робочу силу, масштабній індустріальній базі та здатності швидко адаптуватися до змінних умов, Китай став глобальною «фабрикою». Крім того, країна активно інвестує у нові технології та інновації, що дозволяє зберігати конкурентну перевагу навіть у високотехнологічних галузях, таких як електроніка, штучний інтелект і відновлювані джерела енергії.

Ще одним важливим фактором є інфраструктурні проекти. Так, ініціатива «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative) є масштабним проектом, спрямованим на зміцнення торговельних зв'язків між Китаєм та іншими країнами через будівництво транспортних коридорів, портів і залізниць. Це відкриває нові ринки та зміцнює позиції Китаю в міжнародній торгівлі.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» має на меті змінити світовий торговельний ландшафт шляхом перенаправлення як експортних, так і імпортних ринків на Глобальний Південь. Традиційно Глобальний Південь переважно експортував сировину на Захід, а потім використовував зароблену таким чином іноземну валюту для імпорту промислових товарів із Заходу. Однак «Один пояс, один шлях» прагне змінити цю динаміку, дозволяючи китайським компаніям отримувати сировину, виходити на нові ринки та поглинати надлишки виробничих потужностей [3].

Китай є одним з найбільших торгових партнерів для багатьох країн світу. Наприклад, для країн Азії та Африки Китай виступає ключовим партнером у галузі постачання промислових товарів, інфраструктурних проектів та інвестицій. Для

Європейського Союзу та США Китай залишається важливим джерелом імпорту електроніки, побутової техніки та одягу. У той же час Китай є великим імпортером сировини та енергоресурсів, що робить його важливим покупцем для таких країн, як, наприклад, Австралія та РФ [2].

Така масштабна участь у міжнародній торгівлі робить Китай не лише важливим економічним гравцем, але й державою, яка формує глобальні торговельні правила. Окрім СОТ, Китай є членом численних регіональних і двосторонніх торгових угод, які сприяють зміцненню його впливу на торговельні відносини у регіоні.

Незважаючи на свої успіхи, Китай стикається з низкою викликів у міжнародній торгівлі. Один з головних – це торговельні конфлікти з іншими великими економіками, зокрема США. Торговельна війна між двома найбільшими економіками світу вплинула на багато галузей, зокрема на високотехнологічний сектор. Впровадження тарифів і торгових обмежень з боку США створює перешкоди для китайських компаній на американському ринку.

Ще одним викликом є зміни в глобальних ланцюгах постачання, які почали відбуватися через пандемію COVID-19. Багато країн переглядають свою залежність від китайських постачальників, шукаючи способи диверсифікувати постачання товарів і зменшити вплив потенційних збоїв у Китаї [4].

Окрім того, екологічні питання стають дедалі важливішими для світової торгівлі. Китай, як один з найбільших виробників і споживачів енергії, зазнає тиску з боку міжнародної спільноти щодо зменшення викидів парникових газів та переходу на більш сталу економіку. Невиконання цих зобов'язань може призвести до екологічних санкцій і втрати ринків.

Незважаючи на виклики, Китай продовжує залишатися одним з ключових гравців на світовій торговельній арені, і його роль, ймовірно, буде лише зростати. Країна активно розвиває нові технології та інвестує в інновації, що дозволить їй зміцнити свої позиції в секторах високих технологій і «зелених» технологій.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» також має потенціал для подальшого розширення торговельних зв'язків і зміцнення позицій Китаю як глобального торгового лідера. Однак важливо, щоб Китай продовжував адаптуватися до змін у світовій економіці та вирішував екологічні та політичні виклики.

Таким чином, Китай відіграє ключову роль у світовій торгівлі, будучи одним з найбільших експортерів і імпортерів у світі. Завдяки своїй індустріальній базі, технологічним інноваціям і стратегічним торговим угодам, Китай зміцнив свої позиції на глобальній арені. Однак виклики, такі як торговельні конфлікти, зміни в глобальних ланцюгах постачання та екологічні питання, можуть вплинути на подальший розвиток його ролі у світовій торгівлі.

Список використаних джерел:

1. What Happened When China Joined the WTO? URL: <https://education.cfr.org/learn/reading/what-happened-when-china-joined-wto>.
2. Trade Map. International Trade Centre. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx>.
3. China's Alternative Global Trade System. URL: <https://thediplomat.com/2024/04/chinas-alternative-global-trade-system/>.
4. China's role in global trade and why it still matters. URL: <https://www.columbiathreadneedle.co.uk/en/intm/insights/chinas-role-in-global-trade-and-why-it-still-matters/>.

Убийконь Кристина Юріївна, здобувач вищої освіти Інституту міжнародних відносин (спеціальність 291, освітня програма «Міжнародні комунікації») *Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

Науковий керівник: Даниленко Сергій Іванович, д-р. політ. наук, канд. філол. наук, зав. кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій відділення «Міжнародна інформація», професор *Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

СУЧАСНІ МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах інформаційного суспільства (або, як його ще називають, постіндустріального, інформатизованого, суспільства послуг суспільства знань), коли число людей, зайнятих у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, виробництва інформаційних продуктів, а також їхня частка у валовому внутрішньому продукті, неупинно зростають; такі феномени як медіа, медіакультура, медіацивілізація та медіареальність набувають ще більшого значення; формується глобальний інформаційний простір. Завдяки такому простору стають можливими максимально швидка та ефективна взаємодія людей, їхній доступ до необхідних інформаційних ресурсів. У цьому контексті доречно згадати концепцію світу як «глобального села» та «електронного суспільства», автором якої є гуру комунікації Маршалл Маклюєн [1].

Згідно з вищезазначеною концепцією в сучасному світі приховати щось нереально, а соціальні мережі, інтернет-платформи, боти та інші інструменти медіа допоможуть зробити предметом обговорення будь-що. Повномасштабний наступ РФ, звичайно, став топтемою 24 лютого 2022 року, про що свідчила зокрема й реакція провідних світових медіа, та й досі новини про агресію РФ не сходять з перших шпальт найбільш авторитетних ЗМІ, залишаючись одним з основних питань світової адженди.

Маніпулятивні медіатехнології – це техніки, які використовуються з метою впливу на громадську думку, зміни сприйняття людей та перекручування реальності. Ці технології можуть бути використані як у новинах та журналістиці, так і в рекламі, політиці та соціальних мережах.

Маніпулятивні медіатехнології можуть мати серйозні наслідки, такі як збільшення конфліктів, погіршення відносин між різними групами людей, а також зниження довіри до медіа та інформаційних джерел. Оскільки маніпулятивні медіатехнології стають все більш складними та вишуканими, необхідно розвивати критичне мислення та навички розпізнавання дезінформації, щоб захиститись від їх впливу.

Попередні дослідження використання медіатехнологій відбувалися здебільшого в політичній площині, зокрема, увага зверталася на маніпулятивні електоральні медіатехнології, адже в сучасних умовах передвиборчі гонки відбуваються фактично у віртуальному просторі. Засобами масової комунікації створюється певна медіареальність, до того ж важко зрозуміти, чи є вона об'єктивною або псевдореальною. У цьому контексті можна говорити про суцільну медіатизацію процесів у політичній галузі та політизацію масових інформаційних процесів. Такій

проблематиці присвячені праці західних вчених, серед яких: Г. Шиллер, Р. Харріс, Е. Ноель-Нойман, К. Крос, Т. Уайт, П. Шампань, Дж. Брайнт, Р. Міллс.

Медіатехнології на відмінно справляються з задачею допомогти пресі сформуванню певне уявлення людини щодо будь-якої події та потрібне замовнику ставлення до неї шляхом навіювання [3].

Основні медіатехнології, за допомогою яких ЗМІ здійснюють вплив та аудиторію (зокрема на електорат напередодні виборів): формування міфів та іміджу, стереотипів (зокрема, в політичній площині), метод «резонансу», формування порядку денного (agenda setting), фрагментація подій, семантичне маніпулювання, ефект «негайності» повідомлень, «образ ворога», інформаційне відволікання. Окремо варто виділити медіатехнології, які простежуються в російських ЗМІ з моменту початку повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року, про які детальніше піде мова в другому розділі цієї роботи. Йдеться про підміну понять, хибну аналогію, конспірологічну дезінформацію, дезінформаційні стереотипи, констатацію фактів, зміщення акцентів, рейтингування, труднощі перекладу, анонімний авторитет, клікбейт, фальсифікацію фактів та інформації, перекручення або зміну контексту зображень або відео, використання заголовків, які не відповідають суті матеріалу, розповсюдження неперевіреної інформації, використання емоційно зарядженої мови, щоб переконати аудиторію в певному погляді.

Американський науковець та медіакритик Г. Шиллер вважає, що той, хто подає інформацію, контролює те, як її сприймає аудиторія. Рівень цього сприйняття залежить, перш за все, від того, як інформація подається, її правильного «дозування». Згідно з концепцією Шиллера, таких маніпулятивних способів існує два. Метод фрагментації інформації передбачає подання новин суцільно, до того ж такої кількості, що практично неможливо фільтрувати інформацію, аналізувати її та «відділяти кукіль від пшениці». Задля досягнення максимального бажаного ефекту від аудиторії в комплексі з вищезазначеним методом застосовується метод миттєвої передачі інформації [4]. Він виражається в дійсно швидкій зміні повідомлень, що заважає якісно «переварити» інформацію та сформуванню конструктивну думку стосовно теми новини.

Варто звернути увагу на таку технологію як «формування порядку денного». Її концепція була запропонована на початку 1970-х років американськими дослідниками М. Маккомбсом та Д. Шоу. Вони довели, що цей метод є наріжним каменем, так би мовити, першим та найважливішим етапом у процесі формування в аудиторії вигідної реакції. Науковці також виокремили три види адженди:

1. Особисту – вона містить у собі комплекс пріоритетів відносно певних подій/проблем здебільшого в соціальній і політичній сферах безпосередньо для конкретної особи.

2. Міжособистісну – включає комплекс пріоритетів відносно певних подій/проблем здебільшого в соціальній і політичній сферах, які стають темами обговорень особи з іншими індивідами.

3. Уявну суспільну – йдеться про оцінку особою події/ситуації в контексті її значення та важливості для спільноти, частиною якої вона є.

Важливо зазначити, що друковані медіа відповідають за формування порядку денного в його первинній, зародковій формі, а телевізійні програми натомість «розкручують» його, представляють у певній емоційній манері, що сприяє закарбуванню або імпринтингу у свідомості реципієнта інформації.

У цьому контексті варто згадати доречний приклад з політичної сфери. Зокрема, його можна знайти в роботах Р. Харріса. У 1980 році в останній вечір передвиборчої гонки в США в телевізійних програмах висвітлювалися події, пов'язані з Ісламською революцією в Ірані, що відбулася в 1978 році. Найбільший акцент робився на тому, що в 1979 році було захоплено навіть американське посольство в Тегерані, і спроби тогочасного Президента США Дж. Картера, спрямовані на те, аби звільнити заручників, виявлялися марними. Таким чином, кандидат у президенти Дж. Картер став безпосередньо асоціюватися зі своїми поразками в розв'язанні іранського питання, його оцінка виборцями прямо корелювала саме з врахуванням вищезазначеного параметра, а інші натомість майже цілком нівелювалися. Картер поступився Рейгану, чому значною мірою сприяли новинні випуски напередодні дня голосування, що й спрямували громадську думку в потрібне «русло» [5].

Список використаних джерел:

1. Маршалл М. "Галактика Гутенберга" [Електронний ресурс] / Маклюєн Маршалл – Режим доступу до ресурсу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/makl/index.php.
2. Поліщук І. О. Сучасні медіатехнології [Електронний ресурс] / І. О. Поліщук – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/1215>.
3. Міллз Р. "Пануюча еліта" [Електронний ресурс] / Райт Міллз – Режим доступу до ресурсу: <https://anthologyforthelazy.webnode.com.ua/l/charlz-rajt-mills-panuyucha-elita2/>.
4. Шиллер Г. "Маніпулятори свідомістю" [Електронний ресурс] / Герберт Шиллер – Режим доступу до ресурсу: <https://coollib.com/b/331575/read>.
5. Харріс П. "Психологія масових комунікацій" [Електронний ресурс] / П. Харріс – Режим доступу до ресурсу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/harr/index.php.

СЕКЦІЯ 8.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Tolmachova Yuliia, 2d year cadet of the Faculty of Training of Specialists for Pre-Trial Investigation Bodies of the National Police of Ukraine
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

Scientific supervisor: Olena Serafymova, lecturer of the Department of Language Studies
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

DESCRIPTION OF APPEARANCE: THE HALO EFFECT IN THE JUDICIAL SYSTEM

Speaking about “appearance” in the context of investigation, we should mention that it can refer to some aspects, including physical appearance and behavioral appearance.

1. Physical Appearance: This includes the visual characteristics of a person, object, or scene that may provide clues or evidence relevant to an investigation. For example, the clothing someone wore, their demeanor, or physical markings can be crucial.

2. Behavioral Appearance: How someone acts can also be telling. Nervousness, confidence, or inconsistencies in behavior might raise questions or lead to insights.

Non-verbal communication, a cornerstone of human interaction, is profoundly influenced by the intricate relationship between behavior analysis and physical appearance.

Non-verbal communication, including facial expressions, body language, and physical appearance, plays a pivotal role in the intricate web of human interaction. Behavior analysis, a key methodology in deciphering these subtle cues, provides valuable insights into individuals' thoughts, emotions, and intentions.

Within the realm of non-verbal communication, behavior analysis serves as a crucial tool for decoding the subtle cues individuals convey through facial expressions, body language, and physical appearance. This methodology allows us to gain valuable insights into their thoughts, emotions, and intentions, contributing to a deeper understanding of human interaction [1].

How does physical appearance, within the broader context of non-verbal communication, intertwine with behavior analysis? Which multifaceted dynamics shape our perceptions and judgments? The interplay between behavior analysis and physical appearance unveils a rich source of information that significantly contributes to the complex tapestry of human communication.

The halo effect (sometimes called the halo error) is the proclivity for positive impressions of a person, company, country, brand, or product in one area to positively influence one's opinion or feelings.

The term was coined by Edward Thorndike. A simplified example of the halo effect is when a person, after noticing that an individual in a photograph is attractive, well groomed, and properly attired, then assumes, using a mental heuristic, that the person in the photograph is a good person based upon the rules of their own social concept [3, 4, 5].

The role of attractiveness should be taken into consideration as there is the physical attractiveness stereotype in the society which can affect decision making within the judicial

system.

It is commonly known as the "beautiful-is-good" stereotype [6]. It is the tendency to assume that physically attractive individuals, coinciding with social beauty standards, also possess other desirable personality traits, such as intelligence, social competence, and morality [7].

Perceptions of attractiveness may affect judgments tied to personality traits. Physical attributes contribute to perceptions of attractiveness (e.g., physique, hair, eye color).

People perceived as being more attractive were more likely to be perceived as trustworthy and friendly. What this suggests is that perceptions of attractiveness may influence a variety of other traits, which supports the concept of the halo effect.

There are some study results which show the influence of the halo effect in the judicial context.

Efran (1974) found subjects were more lenient when sentencing attractive individuals than unattractive ones, even though exactly the same crime was committed. The researchers attributed the result to a societal perception that people with a high level of attractiveness are seen as more likely to have successful futures due to corresponding socially desirable traits [8].

Monahan (1941) studied social workers who were accustomed to interacting with a diverse range of people and found that the majority experienced difficulty when asked to consider that a beautiful person was guilty of a crime [9].

A study by Forgas states that one's mood can affect the degree of the halo effect's influence. When someone is in a favorable mood, the halo effect is more likely to be influential—this was demonstrated by study participants choosing between pictures of an elderly man with a beard and a young woman, and deciding which subject possessed more philosophical attributes. Additionally, when asked to list the happy, neutral, or negative times in their life, the halo effect was more evident in the perceptions of the participants who chose to write about happy prior experiences. Forgas's study suggests that when one is gauging the extent of the halo effect in a situation, one must consider the emotional state of the person making the judgment [10].

Taking into consideration all issues which have been mentioned above, we should state that the halo effect plays a significant role in the judicial system by influencing perceptions and decisions at various stages and understanding this is crucial for promoting fairness and objectivity in legal proceedings, highlighting the need for awareness and safeguards against bias.

Performance reviews should not be clouded by bias. Here are some key strategies to ensure fairness: unconscious bias training, standardized performance criteria, calibration meetings, focus on Evidence-Based Evaluations, 360-Degree Feedback, structured feedback sessions [11].

The judicial system can work toward minimizing the impact of the halo effect and ensuring fairer outcomes. What can be employed? Training and awareness, standardized Guidelines, blind Procedures, diverse Panels, evidence - Based Practices, feedback Mechanisms and Public Awareness Campaigns.

By implementing these strategies, the judicial system can work toward minimizing the impact of the halo effect and ensuring fairer outcomes.

References:

1. https://www.researchgate.net/publication/377224333_Behavioral_Analysis_and_Physical_Appearance.
2. "Halo Effect | Definition of Halo Effect by Lexico". Archived from the original on August 2, 2017.

3. Thorndike, E.L. (1920). "A constant error in psychological ratings". *Journal of Applied Psychology*.
4. Nisbett, Richard E.; Wilson, Timothy D. (1977). "The halo effect: Evidence for unconscious alteration of judgments". *Journal of Personality and Social Psychology*.
5. Gibson, Jeremy L.; Gore, Jonathan S. (December 2016). "Is He a Hero or a Weirdo? How Norm Violations Influence the Halo Effect". *Gender Issues*.
6. Dion, Karen; Berscheid, Ellen; Walster, Elaine (1972). "What is beautiful is good". *Journal of Personality and Social Psychology*.
7. Eagly, Alice H.; Ashmore, Richard D.; Makhijani, Mona G.; Longo, Laura C. (1991). "What is beautiful is good, but...: A meta-analytic review of research on the physical attractiveness stereotype". *Psychological Bulletin*.
8. Efran, Michael G. (June 1974). "The effect of physical appearance on the judgment of guilt, interpersonal attraction, and severity of recommended punishment in a simulated jury task". *Journal of Research in Personality*.
9. Monahan, F. (1941). *Women in Crime*. New York: Washburn.
10. Forgas, Joseph P. (December 2011). "She just doesn't look like a philosopher...? Affective influences on the halo effect in impression formation: Mood and halo effects". *European Journal of Social Psychology*.
11. <https://eclathrconsulting.com.ng/combating-performance-bias-strategies-for-fair-and-equitable-performance-management/>.

Буй Каріна Вікторівна, здобувачка магістерського освітнього ступеня юридичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

АГРАРНА РОЗПИСКА ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ

Дієвим фінансовим інструментом, який дозволяє хеджувати економічні ризики аграріїв та бути більш впевненими в питаннях фінансової забезпеченості є аграрна розписка.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про аграрні розписки» під аграрною розпискою розуміється товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку с/г продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Цей Закон виділяє два види аграрних розписок: товарну та фінансову. Під товарною аграрною розпискою розуміється така аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за нею здійснити поставку узгодженої с/г продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою (ст. 3). Фінансовою аграрною розпискою визнається така аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою, враховуючи ціни на с/г продукцію у визначеній кількості та якості (ст. 5) [1].

Передумовою використання такого фінансового інструменту як аграрна розписка слугує те, що агровиробник повинен мати на праві власності або на відповідному іншому речовому праві (наприклад, оренда, емфітевзис) земельну ділянку с/г призначення. Незалежно від того, буде використана товарна чи фінансова аграрна розписка, вона обов'язково підлягає нотаріальному посвідченню, при цьому не може бути знерухомлена (переведена у бездокументарну форму). З одного боку, нотаріальна форма аграрної розписки зміцнює впевненість учасників операції в її законності, забезпеченості, непорушності, але з іншого – сприяє здорожчання такого фінансового інструменту. Варто пам'ятати, якщо агровиробник вирощує кілька видів с/г продукції, то на кожен з цих видів він зобов'язаний видати окрему аграрну розписку (ст. 9 Закону).

ВС у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у своїй Постанові від 02.12.2021 року по справі № 924/187/21 звертає увагу на те, що аграрна розписка повинна містити всі обов'язкові для неї реквізити, передбачені статтею 6 Закону України «Про аграрні розписки».

Відповідно до статті 6 Закону України «Про аграрні розписки» передбачено, що фінансові аграрні розписки складаються у письмовій формі на бланку, підлягають нотаріальному посвідченню і не можуть бути переведені у бездокументарну форму (знерухомлені). Фінансова аграрна розписка має містити такі обов'язкові реквізити: 1) назва - «Фінансова аграрна розписка»; 2) строк сплати коштів; 3) реквізити кредитора та умови про подальшу передачу прав за аграрною розпискою; 4) предмет - безумовне зобов'язання сплатити грошові кошти, визначення формули розрахунку розміру грошового зобов'язання боржника, кількості та родових ознак сільськогосподарської продукції, що є невід'ємною частиною такої формули; 5) умови

та місце сплати грошових коштів; 6) опис предмета застави, у тому числі інформація щодо кадастрового номера, місця розташування, правовстановлюючих документів на земельні ділянки, на яких вирощується заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції; 7) дата та місце видачі; 8) ім'я боржника, його місце реєстрації, реєстраційний номер облікової картки платника податків (номер та серія паспорта у разі, якщо особа через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомила про це відповідні податкові органи) та підпис - для фізичних осіб. Найменування, адреса місцезнаходження, код ЄДРПОУ, підпис уповноваженої особи - для юридичних осіб. У разі якщо боржників два і більше, зазначаються дані всіх боржників.

Документ, що не відповідає вимогам цієї статті, не є аграрною розпискою.

Інших реквізитів фінансової аграрної розписки, які були б обов'язковими, Законом не встановлено.

Також важливою є вказівка суду на те, що законодавство не вимагає обов'язкового зазначення у фінансовій аграрній розписці конкретного зобов'язання, на виконання якого розписка була видана, тому це не є підставою для визнання аграрної розписки нікчемною в силу закону [2].

Аналогічна позиція міститься у Постанові Верховного суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 09.12.2021 року по справі № 924/129/21 [3].

Таким чином, використання аграрної розписки надає аграрію одну суттєву перевагу – зобов'язання з поставки товару або сплати коштів у будь-якому випадку прив'язується до збору врожаю, а у разі неврожаю дата виконання зобов'язань за погодженням з кредитором може бути перенесена на наступний маркетинговий рік. Також фінансові інтереси кредитора за будь-яких умов забезпечуються заставою майбутнього врожаю. При цьому розмір застави повинен бути не меншим ніж розмір зобов'язання за аграрною розпискою. Все це дає підстави для висновку про повне, а не часткове забезпечення вимог кредитора, що робить аграрну розписку привабливою для використання.

Список використаних джерел:

1. Про аграрні розписки: Закон України від 6 листопада 2012 р. № 5479-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 50. ст.695 (Із змінами).
2. Постанова ВС КГС від 2 грудня 2021 р. Справа № 924/187/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://surl.li/ftqij> (дата звернення 10.09.2024р.).
3. Постанова ВС КГС від 9 грудня 2021 р. Справа № 924/129/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://surl.li/ftqun> (дата звернення 10.09.2024р.).

Панасенко Катерина, студентка IV курсу 17 групи Факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Зуєв Володимир Вікторович, канд. юрид. наук,
асистент кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ПРОКУРОРУ КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Вступ. На сьогодні в науковому просторі пануючою залишається дискусія стосовного питання повернення прокурору клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру. Оскільки, відсутність в чинному КПК норми, яка б передбачала ґрунтовний перелік причин повернення, а саме помилок у клопотанні ПЗМХ, призвело до того, що суди по різному тлумачать це поняття, в результаті чого виникають недоліки, які перешкоджають призначити судовий розгляд.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до інформаційного листа ВССУ «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України», повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру прокурору можливе, якщо вони не відповідають вимогам статей 291, 292 КПК[1]. Тобто можна стверджувати про формальний склад цих порушень.

Перш за все, це стосується неправильного визначення статусу особи, якій передбачається застосування примусових заходів медичного характеру. Оскільки він підміняється статусом підозрюваного або обвинуваченого, це тягне за собою погіршення ситуації та породження нових недоліків. Замість законного представника вказується законний представник підозрюваного, замість захисника – захисник підозрюваного. Загалом це технічний недолік, і він може бути виправлений під час підготовчого провадження. [8]

На основі аналізу судової практики можна виділити деякі приклади. Згідно з рішенням суду в 2019 року, у підготовчому провадженні ухвалено повернути прокурору клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу зі звичайним наглядом у кримінальному провадженні. Судом були знайдені недоліки дотримання п. 5 ч. 1 ст. 291 КПК, а саме в тому, що, звертаючись з клопотанням, службова особа виклала фактичні обставини вчинення Особою злочину, вказуючи на умисну форму діяння, це підпадає під ознаки осудності. Також неправильно визначений статус особи: у клопотанні сказано, що він є підозрюваним а насамперед повинен мати статус особи, щодо якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру та яка відповідно до ст. 506 КПК України лише користується правами підозрюваного та обвинуваченого. [9]

Зазначена проблема - призначення виду ПЗМХ - відображається і в рішенні Верховного Суду колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у 2023 р. Відповідно до аналізу матеріалів кримінального провадження, суд відмовив у задоволенні касаційної скарги щодо застосування до особи суворого

примусового заходу медичного характеру. В цій справі основним елементом є доказ того, що висновок експерта в частині виду примусових заходів медичного характеру має для суду рекомендаційний характер, і лише суд, урахувавши тяжкість вчиненого діяння, характер і тяжкість захворювання, ступінь небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб, застосовує певний вид примусового заходу. [10]

Крім цього, в науковій літературі, побудованій на дослідженні питання повернення прокурору клопотання ПЗМХ, спостерігається проблематика невизначеності виду заходу медичного характеру. У цьому контексті є можливість суміжної помилки, відповідно до норм КПК: ці заходи застосовуються до осіб, які являються суспільно небезпечними, хоча в самій ухвалі про ПЗМХ про це ні слова не сказано. Як слушно зазначив О. В. Глиняний, критикуючи систему повернення обвинувальних актів, «прокурор має процесуальну і тимчасову можливість усунути недоліки, виявлені в підготовчому судовому засіданні, оскільки законодавець не передбачив строку, протягом якого має бути закінчене підготовче провадження. Як показала практика, це може тривати кілька судових розглядів, які в часі можуть зайняти декілька місяців» [2, с 144]. Тобто, у суду є можливість відкласти підготовче судове засідання, надавши прокурору можливість скорегувати зміст клопотання та вручити його оновлену версію у наступному судовому засіданні.

Застосування конкретного виду примусових заходів медичного характеру залежить від трьох критеріїв: медичного, юридичного та соціального. Отже, в судовій практиці непоодиноким є вживання неправильних формулювань, які стосуються як дій так і можливостей особи, відносно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Тобто висловлювання фактично є несумісними зі специфічними особливостями суб'єкта. Такі вислови як: «виконав усі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця» [4], «особа, діючи умисно, достовірно знаючи та усвідомлюючи» [5], «реалізуючи свій умисел» [6], «обвинувачується у вчиненні умисного злочину» [7], «винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення підтверджується» [4] тощо. Інше кажучи ці конструкції містять в собі посилання на умисний характер дій, злочинний намір, мету і мотив, а фактично вже сформульоване кримінальне правопорушення, маючи в собі об'єктивну та суб'єктивну сторону.

Так, відповідно до правової позиції Верховний Суду, висловленої у постанові від 2020 р.: «стан неосудності пов'язаний із відсутністю в особи інтелектуальної та вольової ознак, із ним несумісні, наявність у свідомості особи чітко сформованих мети й мотиву як ознак суб'єктивної сторони злочину, тому встановлення будь-якої форми вини (умислу чи необережності) у діях неосудної особи об'єктивно є неможливим. Юридичну оцінку суспільно небезпечного діяння в такому випадку слід надавати виходячи з фактичних обставин скоєного та наслідків, що настали» [3]. Аналіз наведеної судової практики дає можливість дійти висновку, що це порушення може бути усунуто прокурором шляхом корегування змісту кінцевого документа та передання у підготовчому судовому засіданні.

Висновки. Основними аспектами, що визначають сутність цього процесуального рішення суду, є забезпечення за допомогою повернення судом клопотання про застосування ПЗМХ прокурору конституційних прав особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру і потерпілого на судовий захист і доступ до правосуддя, а також реалізація інших засад у рамках

кримінального провадження.

З огляду на практику ККС ВС можна стверджувати, що повернення клопотання прокурору у зв'язку з тим, що вони не відповідають вимогам КПК України (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України), не відновлює досудове розслідування. Логічним є висновок про те, що строк під час яких прокурор повинен усунути недоліки документу повинні бути розумним, тобто об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень.

А інститут повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру прокурору, якщо він відповідає вимогам КПК України слід розглядати як важливий елемент системи забезпечення права людини на справедливий судовий розгляд.

Список використаних джерел:

1. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: лист Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-1430/0/4-12 від 03.10.2012 р.
2. Глиняний О. В. Обвинувальний акт в системі процесуальних рішень досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків. 2021. 237 с.
3. Постанова Верховного Суду від 06 лютого 2020 р. у справі № 234/18511/18.
4. Ухвала Сихівського районного суду м. Львова від 15 липня 2021 р. у справі № 464/6954/20.
5. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 24 грудня 2021 р. у справі № 204/10187/21.
6. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 8 лютого 2021 р. у справі № 761/34681/19.
7. Ухвала Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 25 лютого 2020 р. у справі № 398/4437/19.
8. Тищенко О. І., Щодо питання повернення прокурору клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру.
9. Ухвала Жовтоводського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 22 жовтня 2019 року, справа №176/1928/19.
10. Постанова Верховного суду колегією суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі, від 14 червня 2023 року, Справа № 243/1294/21.

Сачко Яна Миколаївна, курсант 4 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Корнієнко Сергій Олександрович, курсант 4 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шендрик Юлія Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

АРЕШТ МАЙНА ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності кримінального процесу, оскільки ці заходи спрямовані на досягнення конкретних цілей, таких як належний збір доказів, гарантування виконання судових рішень, а також запобігання уникненню правопорушників від відповідальності. Однією з основних функцій цих заходів є забезпечення дієвості всіх етапів кримінального провадження — від розслідування до судового розгляду, що вимагає високого рівня відповідності вимогам закону та захисту прав усіх учасників процесу.

Кожен із заходів забезпечення кримінального провадження відрізняється за своїм характером і має різний вплив на права та свободи громадян, оскільки може обмежувати певні аспекти їхнього життя або діяльності. Наприклад, під час застосування таких заходів, як тимчасовий арешт, обмежуються особисті свободи підозрюваного, тоді як арешт майна може зачіпати майнові права фізичних або юридичних осіб. Арешт майна — це один із найбільш поширених і водночас відповідальних заходів забезпечення, який спрямований на обмеження майнових прав з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження. Цей захід дозволяє накладати заборону на розпорядження певним майном, що може бути предметом злочину, інструментом для його вчинення або ж доказом у справі [1, с.54].

Щоб арешт майна був законним, необхідно виконати низку процесуальних вимог, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК). Перш за все, арешт має бути санкціонований судом за клопотанням слідчого або прокурора. Крім того, клопотання повинне бути обґрунтованим і містити всі необхідні докази того, що майно дійсно пов'язане із кримінальним правопорушенням або необхідне для забезпечення цивільного позову. Суд, у свою чергу, зобов'язаний ретельно вивчити всі надані докази та перевірити їх на відповідність вимогам законодавства.

Однак, попри чіткі процедури, передбачені КПК України, практика застосування арешту майна досі викликає низку питань. З моменту прийняття КПК в 2012 році, законодавство у цій сфері зазнало численних змін та доповнень. Ці зміни, хоч і були спрямовані на вдосконалення правозастосовної практики, все ж не усунули всіх проблем, пов'язаних із правомірністю застосування арешту майна.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу

України щодо окремих аспектів накладення арешту на майно з метою усунення корупційних ризиків при його застосуванні», були внесені суттєві корективи в процедуру арешту майна у рамках кримінального процесу. Ці зміни мають на меті вдосконалити механізм арешту, зменшити ризики зловживань і забезпечити належний захист майнових прав громадян та юридичних осіб.

Згідно з цими змінами, арешт майна визначається як тимчасовий захід, що діє до моменту його скасування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК). Цей захід накладається на підставі ухвали слідчого судді або суду і передбачає позбавлення права на розпорядження, користування та/або відчуження майна. Майно підлягає арешту в тих випадках, коли існують достатні підстави вважати, що воно може бути одним із таких: предметом кримінального правопорушення; засобом чи знаряддям його вчинення; доказом злочину; набутих злочинним шляхом; отриманим як дохід від злочину; або придбаним за рахунок таких доходів. Крім того, майно може підлягати конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого чи засудженого або юридичної особи, на яку можуть бути накладені кримінально-правові санкції [2, с.11].

Підстави для накладення арешту на майно повинні бути ретельно обґрунтовані та підтверджені ухвалою слідчого судді або суду. Слідчий суддя чи суд мають достатньо підстав або розумних підозр вважати, що майно пов'язане зі злочином: як його предмет, доказ, засіб або знаряддя вчинення, або ж було набуто злочинним шляхом і є результатом злочинної діяльності. Додатково арешт можливий, якщо санкція відповідної статті Кримінального кодексу передбачає конфіскацію майна підозрюваного або обвинуваченого. У випадках пред'явлення цивільного позову в рамках кримінального провадження арешт також може бути накладений для забезпечення виконання такого позову.

Ще одним важливим аспектом є те, що вартість майна, яке підлягає арешту, повинна бути пропорційною до розміру завданої злочином шкоди або розміру заявленого цивільного позову. Якщо йдеться про арешт з метою забезпечення конфіскації майна, необхідно враховувати розмір неправомірної вигоди, яка була або могла бути отримана юридичною особою в результаті злочинної діяльності.

Разом з цим, із застосування арешту майна пов'язані проблемні питання, наприклад якщо під час обшуку вилучено речі і документи, дозвіл на відшукання яких надано ухвалою про дозвіл на проведення обшуку. Чи потрібно обов'язково накладати арешт на це майно, якщо воно, наприклад, є речовим доказом у кримінальному провадженні – це питання викликає численні дискусії як серед науковців, так і серед практичних працівників, навіть є випадки, коли слідчі судді одного і того ж суду можуть додержуватися різної думки з цього приводу [3, с.313].

Отже, арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження є важливим інструментом, спрямованим на збереження та охорону майнових інтересів під час розслідування злочину. Він дозволяє тимчасово обмежити право власності на майно, що може бути пов'язане зі злочинною діяльністю, з метою запобігання його відчуженню або знищенню до завершення судового процесу. Законодавчі зміни, внесені для мінімізації корупційних ризиків, гарантують правомірне та обґрунтоване застосування арешту майна, захищаючи права як підозрюваних та обвинувачених, так і третіх осіб, що не пов'язані з кримінальним правопорушенням.

Список використаних джерел:

1. Баженова, А.І. Арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження: дис. ... д-ра філос.: 081, 08 / Анастасія Ігорівна Баженова; МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. - Одеса, 2023. 283 с.
2. Александрова В. А. Арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Александрова Вікторія Андріївна; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2020. 21 с.
3. Шендрик Ю.В. Деякі аспекти проведення обшуку в умовах воєнного стану. Сучасні виклики та актуальні проблеми забезпечення міжнародної та національної безпеки (тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення): матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 2 груд. 2022 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 380 с. С. 310-313.

Костур Вадим Олегович, здобувач вищої освіти 2 курсу
факультету судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Лисенко Олександр Юрійович, здобувач вищої освіти 2 курсу
факультету судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Науковий керівник: Сергєєв Юрій Володимирович, канд. юрид. наук,
доцент, доцент кафедри морського та митного права
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Чорноморський регіон на сьогодні характеризується підвищеним рівнем небезпеки та економічної нестабільності через багаторічний деструктивний вплив з боку росії. З початком повномасштабного вторгнення росія не лише порушила територіальну цілісність України у міжнародно-визначених кордонах, які захищені статтею 2 Конституції України [1], але й тим самим спричинила значну безпекову кризу у Чорноморському регіоні. У зв'язку з цим актуальності набуває інституційний аспект охорони та захисту відповідної території. У даному контексті метою даної публікації є аналіз та перспективи ефективності роботи Регіонального управління Морської охорони Адміністрації Державної прикордонної служби України, на яке покладено функцію гарантування захисту територіальної цілісності України та, зокрема, забезпечення безпеки в Чорноморському регіоні.

Історично одним з перших кроків росії, що у подальшому послугувало передумовою для появи та зростання безпекової та економічної кризи у Чорноморському регіоні, став російсько-український конфлікт навколо острова Тузла. Цей конфлікт був спровокований будівництвом росією дамби в Керченській протоці, що простяглася від Таманського півострова до острова Тузла. На думку аналітиків, метою конфлікту був тиск на Україну з метою визначення її кордонів у Керченській протоці та Азовському морі. 29 вересня 2003 року росія розпочала активну фазу будівництва дамби. Дамба була побудована від села Тамань Темрюкського району Краснодарського краю в напрямку острова Тузла, з'єднавши Тузлу з російським узбережжям.

Наступним етапом стало підписання 21 квітня 2010 року «Угоди між Україною та Російською Федерацією про перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України» (Харківська угода). Згідно з цією угодою, перебування Чорноморського флоту росії в Севастополі було автоматично продовжено з 2017 до 2042 року терміном на п'ять років, якщо жодна зі сторін не заперечувала проти цього, а також була встановлена ціна оренди. Як зазначено в самій угоді, перебування флоту було продовжено в обмін на надання Україні дешевшого російського газу через знижку у вигляді скасування тарифу.

Окупація Кримського півострова призвела до початку російської збройної агресії в Чорному та Азовському морях. Перший інцидент стався 31 серпня 2014 року в Азовському морі, коли тактична група з двох патрульних катерів Морської охорони

Державної прикордонної служби України відкрила вогонь з берега біля села Безіменне в Азовському морі, пошкодивши і потопивши катер ВG-119, в результаті чого двоє з дев'яти членів екіпажу зникли безвісти і семеро отримали поранення. Потім, 7 липня 2015 року, невеликий морський патрульний катер UMS-1000 підірвався на російській міні і затонув під час виходу з корабельно-катерної стоянки в Маріупольській затоці, в результаті чого двоє з семи членів екіпажу загинули і п'ятеро прикордонників отримали поранення. Згодом пошкоджений катер було піднято, відремонтовано і 26 травня 2017 року повернуто до строю.

5 листопада 2018 року група кораблів ВМС України у складі двох малих броньованих артилерійських катерів «Бердянськ» і «Нікополь» та рейдового буксира «Яни Капу» здійснювала плановий перехід з порту Одеса до порту Маріуполь в Азовському морі. У міжнародних водах поблизу Керченської протоки група кораблів, винищувачів і гелікоптерів прикордонних військ росії атакувала українські кораблі і, застосувавши зброю, захопила 24 членів екіпажу, троє з яких були поранені.

Українські моряки на борту захопленого судна утримувалися під вартою протягом 10 місяців; у травні 2019 року Міжнародний трибунал з морського права постановив, що російська федерація повинна негайно звільнити українських моряків і повернути захоплені судно і буксир.

У вересні 2019 року росія передала Україні полонених, а через місяць, 18 листопада, повернула розбите і викрадене судно, яке прибуло до Очакова 20 листопада і було відремонтоване лише після розслідування та балістичної експертизи.

Ці інциденти, а також браконьєрство на морі та контрабанда товарів і зброї змусили українську владу вжити заходів для посилення обороноздатності країни. На початку 2018 року Державна прикордонна служба України вже мала підрозділ морської охорони, але він потребував термінового реформування.

У зв'язку з цим наприкінці 2018 року за наказом Президента України було розгорнуто новий регіональний підрозділ морської охорони ДПСУ. У даному аспекті варто відзначити Постанову Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 566 «Про утворення територіального органу Адміністрації Державної прикордонної служби» [2]. Морська охорона України є складовою частиною Державної прикордонної служби України, основними завданнями якої є охорона державного кордону України на морі та в інших водах. Морська охорона Державної прикордонної служби України здійснює охорону морського кордону, охорону суверенних прав України у виключній (морській) економічній зоні, охорону річкових зон, контроль за судноплавством та перебуванням у територіальних водах. Загальна довжина морського кордону сягає 1 355 000 км, з яких приблизно 1 060 000 км - вздовж Чорного моря, 250 км - вздовж Азовського моря та 49 км - вздовж Керченської протоки. Крім того, площа виключної економічної зони сягає 72 000 км².

Наразі вживається низка заходів для підвищення рівня реагування на морі, що дозволить збільшити спроможності Морської охорони шляхом оновлення кораблів та морської техніки, удосконалення базових систем різних секторів, системи ситуаційної обізнаності на воді, а також реалізації взаємодії та відповідності сил та засобів Морської охорони та Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Основними завданнями навчання особового складу морських прикордонників є підвищення рівня практичної підготовки до виконання правоохоронних та правозастосовних функцій з охорони державного кордону України та захисту суверенних прав у виключній

(морській) економічній зоні України; набуття особовим складом сучасного озброєння та техніки, підготовки до їх застосування та практичного досвіду використання кораблів і катерів. Акцент робиться на посиленні практичної складової системи підготовки, удосконаленні навчально-матеріальної бази.

Щодо правових аспектів подолання викликів та загроз в Чорноморському регіоні з початком повномасштабного вторгнення, варто відзначити Указ Президента України від 17 липня 2024 року № 468/2024 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 липня 2024 року «Про Стратегію морської безпеки України» [3]. В п.11 Розділу II документу зазначено основну мету Стратегії морської безпеки України, а саме забезпечення готовності, комплексного і ефективного запобігання та реагування на загрози морській безпеці України, які виникають на прибережних територіях, у її морських просторах, а також інших районах Світового океану, на які поширюються економічні та інші інтереси України. Дана умова забезпечуватиме вільне судноплавство та гарантуватиме безпеку судноплавства в Чорноморському регіоні.

Таким чином, розвиток Регіонального управління Морської охорони Адміністрації Державної прикордонної служби України як сучасної організації гарантує захист національних інтересів України на морських і річкових кордонах та у виключній економічній зоні, це передбачено Стратегією інтегрованого управління кордонами до 2025 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р [4], та іншими документами державного планування. Відповідно до їх концептуального підходу, Морська охорона формується за зразком системи берегових охорон великих європейських країн, які наділені широкими правоохоронними функціями. Загальна кількість кораблів і катерів, які перебувають в арсеналі даної структури, передбачає своє скорочення, але це буде компенсовано підвищенням функціональності, ефективності та технічної оснащеності. Основним методом роботи служби стане комплекс дій, спрямованих на отримання інформації з усіх джерел про пересування та актуальні маршрути суден з використанням даних повітряної розвідки, а також патрулювання групами кораблів і катерів у визначених районах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
2. Про утворення територіального органу Адміністрації Державної прикордонної служби: Постанова Каб. Міністрів України від 26.06.2019 р. № 566. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/566-2019-п#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 липня 2024 року "Про Стратегію морської безпеки України": Указ Президента України від 17.07.2024 р. № 468/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
4. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 24.07.2019 р. № 687-р: станом на 21 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-р#Text> (дата звернення: 14.10.2024).

Ніколайчук Дарина Олександрівна, курсант 4 курсу ННППФПНП
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло Михайлович, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ФПФПКПНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛУЗІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні стало визначальним етапом у функціонуванні та розвитку суспільних відносин у всіх сферах життя. Під час війни особливу відповідальність покладено на органи державної влади та місцевого самоврядування, які представляють інтереси відповідних територіальних громад. У складних умовах воєнного стану, однак, продовжується реалізація реформ у сфері децентралізації та розвитку місцевих громад, що підтверджує наміри України інтегруватися до європейського простору.

Основу процесів об'єднання територіальних громад становлять Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Методика формування спроможних територіальних громад, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214. Ці нормативно-правові акти, зокрема, регулюють процедури об'єднання, але недостатньо охоплюють питання функціонування вже сформованих ОТГ. З прийняттям Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» було внесено ряд змін, які не відображають повною мірою юридичної природи ОТГ і характеру їх взаємодії з населенням, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [2, с. 70].

Відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», територіальна громада є спільнотою жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища або міста. Серед основних ознак територіальної громади виділяються наявність спільної території, спільних інтересів та взаємодії між членами громади. О. Батанов додає до цього перелік спільну відповідальність членів громади за її діяльність, що підтверджує важливість спільності території, інтересів та форм взаємодії як конститутивних ознак громади [3, с. 16].

Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року суттєво вплинуло на всі аспекти суспільного життя, зокрема на діяльність органів місцевого самоврядування (ОМС). В умовах збройного конфлікту, органи влади на місцях взяли на себе відповідальність за управління публічними фінансами, що є критично важливим для забезпечення стабільності та розвитку місцевих громад. Основними завданнями ОМС стали оптимізація бюджетних витрат, забезпечення соціальних потреб населення, а також формування ефективних механізмів мобілізації ресурсів.

Діяльність ОМС у галузі публічних фінансів під час воєнного стану регулюється низкою нормативно-правових актів. Зокрема, Постанова Кабінету Міністрів України «Про тимчасові заходи в сфері публічних фінансів під час дії воєнного стану» передбачає спрощення процедур формування та виконання місцевих бюджетів, а також можливість перенаправлення коштів на першочергові потреби. Крім того, Закон

України «Про бюджетну систему України» і Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» залишаються основними документами, які регламентують фінансові відносини на місцевому рівні. Вони встановлюють принципи автономії місцевих бюджетів, а також їх взаємозв'язок з державним бюджетом [1, с. 18].

В умовах воєнного стану важливо зосередитися на пріоритетних витратах, таких як оборона, безпека, охорона здоров'я та соціальне забезпечення. ОМС здійснюють аналіз витрат для виявлення можливостей економії та перенаправлення фінансів на нагальні потреби. ОМС беруть активну участь у вирішенні соціальних питань, зокрема, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, забезпечення медичних закладів необхідними ресурсами, організація гуманітарної допомоги. Це вимагає мобілізації як бюджетних, так і позабюджетних ресурсів.

ОМС активно шукають нові джерела фінансування для місцевих програм. Це може включати залучення іноземних грантів, співпраця з міжнародними організаціями, а також розробка нових місцевих податків і зборів. В умовах воєнного стану ОМС повинні швидко реагувати на зміни в економічній ситуації. Це може включати зміни в податковій політиці, регулювання цін на товари та послуги, а також стимулювання місцевих виробників [2, с. 19].

Діяльність ОМС у галузі публічних фінансів під час воєнного стану супроводжується низкою викликів. Серед основних можна виділити:

- Зниження економічної активності, руйнування інфраструктури та збільшення витрат на оборону та безпеку ускладнюють виконання місцевих бюджетів.
- Мобілізація населення та переміщення людей впливають на кадровий склад органів місцевого самоврядування, що може призводити до затримок у виконанні бюджетних програм.
- Відсутність фінансових ресурсів, зменшення надходжень від місцевих податків і зборів ускладнюють реалізацію соціальних програм.

Для подолання викликів, з якими стикаються органи місцевого самоврядування, необхідно:

- Встановлення механізмів швидкої адаптації бюджету до змін у фінансових умовах.
- Посилити співпрацю з громадськими організаціями. Це дозволить залучати додаткові ресурси для вирішення соціальних проблем.
- Розробити стратегії довгострокового розвитку. Фокус на відновленні та розвитку інфраструктури, підтримка бізнесу для стимулювання економічного зростання [3, с. 90].

Отже, діяльність органів місцевого самоврядування в галузі публічних фінансів під час дії воєнного стану є ключовою для забезпечення стабільності та розвитку територіальних громад. В умовах постійних викликів важливо забезпечити ефективність фінансових процесів, оптимізувати витрати та шукати нові можливості для розвитку. Тільки через активну діяльність і співпрацю з усіма учасниками процесу місцевого управління можна досягти позитивних результатів у цій складній ситуації.

Список використаних джерел:

1. Богуславський, М. Г., В. П. Кононець, О. В. Неклеса. Протидія корупційним ризикам під час проведення державних закупівель в умовах воєнного стану. 2024. С. 53.
2. Латковський, П. П. Фінансова політика в умовах військового стану. 2022. С. 77.
3. Радіонов, Юрій. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство 2023. С. 76.

Чернишов Максим, курсант 4-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Малий бізнес у більшості розвинених країн визнано законодавством як специфічний об'єкт державного регулювання. Унікальні характеристики цього сектора визначають специфіку його оподаткування, яке спрямоване на довгострокові економічні цілі та адаптоване до складних умов всередині цього сегмента. Податкова система кожної країни є фундаментальним елементом економіки, забезпечуючи фінансову базу держави та слугуючи основним інструментом реалізації економічної політики. Формування дохідної частини бюджету є важливою функцією держави; податки не лише виступають головним джерелом формування державного бюджету, але й виконують роль фінансового регулятора виробництва та забезпечення соціальної сфери.

Зростаюча роль малих підприємств змусила більшість країн ЄС визнати важливість розробки спеціальної податкової політики, що є актуальним для вітчизняної моделі оподаткування малого бізнесу. Цей сектор є дуже чутливим до таких негативних факторів, як фінансові труднощі, циклічні коливання, інфляція і податковий тиск. Необхідно приділяти особливу увагу формуванню малого бізнесу, враховуючи його важливу роль у ринковій економіці. У стабільних ринкових економіках частка малого бізнесу у ВВП становить: Великобританія – 50-54%, Німеччина – 50-53%, Італія – 57-60%, Франція – 55-62%, США – 50-52%, Японія – 52-55% [1].

Одним із найбільш поширених методів стимулювання малого бізнесу в розвинених країнах є надання податкових преференцій через запровадження спеціальних податкових правил (Франція) або використання загальних правил з окремими пільгами для малих підприємств (США, Великобританія). Тому варто вивчити міжнародний досвід застосування спрощених (спеціальних) режимів оподаткування малого бізнесу та пристосувати його для України.

У Франції для малих та середніх підприємств існують спеціальні податкові режими, що залежать від їхнього обороту. Такі підприємства не зобов'язані подавати декларації про ПДВ, але сплачують прибуткові податки, рівень яких визначається сферою діяльності (торговельні операції, послуги тощо). Спрощена податкова система також включає спрощену звітність – малі підприємства подають до податкових органів лише основні дані про баланс, основні фонди, розмір інвестицій та фінансові результати діяльності. Підприємства, що надають послуги, можуть зменшити свій оподатковуваний дохід після перевірки офіційного аудитора.

У Великобританії малі підприємства розраховують і декларують доходи на загальних підставах, але з певними виключеннями. Підприємства з річним доходом менше 15 тис. фунтів стерлінгів подають просту податкову декларацію без детальних даних про свою діяльність, активи чи зобов'язання. Прогресивна шкала оподаткування прибутку виглядає так: малі компанії з прибутком до 10 тис. фунтів оподатковуються за ставкою 10%, з прибутком до 300 тис. фунтів – за ставкою 20%, понад 1,5 млн фунтів – за ставкою 30%. Для малих підприємств передбачено податкові знижки на амортизацію будівель та устаткування (до 40% бази оподаткування), а також пільги на інвестиції в інформаційні технології, засоби зв'язку та науково-дослідницьку діяльність. Підприємства з річним оборотом до 52 тис. фунтів не повинні реєструватися платниками ПДВ (стандартна ставка 17,5%). Вони звільнені від обов'язкового аудиту, якщо їхній оборот не перевищує 1 млн фунтів, а валюта балансу не перевищує 1,4 млн фунтів [2].

У Сполучених Штатах Америки немає спеціальних податкових режимів для малих підприємств. Всі підприємства ведуть повний бухгалтерський облік для розрахунку оподаткованого прибутку, хоча для малих підприємств передбачені спрощені процедури обліку та звітності за прогресивною шкалою: до 50 тис. дол. – 15%; від 50 тис. дол. до 75 тис. дол. – 25%; від 75 тис. дол. до 10 млн дол. – 34%; понад 10 млн дол. – 35%. Малі підприємства з невеликими прибутками можуть використовувати касовий метод обліку замість методу нарахування, а також виключати з оподаткування інвестиції в капітальні активи до 24 тис. дол. на рік. У розвинених країнах більш поширене спрощене оподаткування, тоді як поставлене оподаткування використовується рідше. Оцінка податкової бази за аналогією з іншими платниками податків застосовується тільки у випадках сумнівів щодо правильності обчислення податкових зобов'язань.

Аналіз закордонного досвіду оподаткування малого бізнесу показує, що законодавство більшості розвинених країн визнає малий бізнес як особливий об'єкт державного регулювання. Для цілей оподаткування незмінними залишаються натуральні та якісні показники, а фінансові показники (прибуток, обсяг реалізації) змінюються залежно від податків. Специфіка малого бізнесу визначає його оподаткування. У процесі реформування податкових систем західних країн розвинулися дві групи пільг: – для підтримки конкурентоспроможності малих підприємств, підвищення їх інвестиційної й інноваційної активності; – для спрощення податкового адміністрування.

З огляду на досвід зарубіжних країн, можна стверджувати, що адаптація спеціальних податкових режимів та спрощених форм звітності може значно покращити умови для розвитку малого бізнесу в Україні. Це сприятиме не лише зростанню економічної активності, але й створенню більш справедливої та прозорої податкової системи. Раціоналізація податкових схем і впровадження пільг для малого бізнесу є ключем до підвищення його конкурентоспроможності та стимулювання інноваційної діяльності. Україні варто продовжувати вивчати та впроваджувати найкращі міжнародні практики для створення сприятливого середовища для малого підприємництва. Основна тенденція в оподаткуванні малого бізнесу в економічно

розвинених країнах – максимальне спрощення та раціоналізація податкових схем.

Список використаних джерел:

1. Чубарева Л. І. Малий бізнес: теорія, механізми підтримки становлення та розвитку: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / Л.І. Чубарева; Донец.нац. ун-т. — Донецьк, 2008. — 20 с.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо приведення проектів нормативно-правових актів з питань спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва у відповідність до законодавства Європейського Союзу та вимог положень угод ГАТТ-СОТ. ДПА України; Наказ, Витяг, Рекомендації від 28.09.2004 № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561225-04#Text>.

Сачко Яна Миколаївна, курсант 4 курсу ННППФПНП
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло Михайлович, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ФПФПКПНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, що настає внаслідок збройних конфліктів чи загрози суверенітету держави, створює безпрецедентні виклики для всіх секторів економіки, зокрема для фінансового ринку. У таких умовах споживачі фінансових послуг опиняються в особливо вразливому становищі, оскільки нестабільність впливає як на їхні права, так і на здатність фінансових установ забезпечувати належне виконання зобов'язань. Захист прав споживачів фінансових послуг в умовах воєнного стану набуває критичного значення для збереження довіри до фінансової системи та забезпечення фінансової стабільності країни.

Правове регулювання, спрямоване на захист прав споживачів, переважно концентрується на фінансових продуктах, тоді як пруденційне регулювання спрямоване на забезпечення стійкості фінансової системи та фінансових установ. Проте, пруденційне регулювання також відіграє важливу роль у захисті прав споживачів під час воєнного стану, спрямовуючи свої заходи на запобігання збитків незазначеним вкладникам та підтримування надійних постачальників, які можуть надавати доступ до фінансових послуг протягом тривалого періоду часу [4].

У контексті впровадження пруденційних заходів, Національний банк України відзначає в своєму відкритому листі, що стосується воєнної агресії Російської Федерації проти України, від 12 березня 2022 року, закликаючи учасників світового ринку фінансових послуг, зокрема іноземні страхові компанії та професійні організації страховиків і перестраховиків, утриматися від страхування всіх ризиків, пов'язаних з країнами, які є походженням Росії та Республіки Білорусь [2].

Для підвищення стабільності ринку фінансових послуг Національний банк України радить українцям утриматися від вивезення готівкової гривні, оскільки її обмін за кордоном може бути не вигідним. Замість цього, рекомендується зарахувати готівку гривню на карткові рахунки в Україні заздалегідь. Це можна зробити, звернувшись до будь-якого відділення банку і пред'явивши паспорт, або використовуючи платіжні пристрої, які приймають готівку, такі як банкомати та термінали самообслуговування. Після цього, картою можна здійснювати розрахунки за кордоном.

Один із ключових нормативних актів Національного банку України, який акцентує на захисті прав споживачів фінансових послуг в ситуації воєнного стану, це рішення Правління Національного банку України від 8 березня 2022 року під номером 42. Це рішення надає банкам можливість надавати фінансові послуги та проводити фінансові операції з використанням електронних платіжних засобів, зокрема

платіжних карток, за допомогою хмарних сервісів, які базуються на обладнанні, розташованому у Великобританії, Канаді та США. Ця норма діятиме під час воєнного стану та протягом двох років після його закінчення [3].

Деякі міжнародні системи фінансових переказів, такі як MoneyGram, Western Union, Ria Money Transfer, TransferGo та IntelExpress, прийняли рішення скасувати комісійну винагороду за переказ фінансових активів в Україну. Ria та Western Union встановили тимчасовий термін до 31 березня, в то время як IntelExpress та MoneyGram не встановили обмежень у часі. Крім того, платіжна фінансова мережа Euronet припиняє стягувати плату за послуги для громадян України. Держателі платіжних карток, що видані в Україні, зможуть без комісії знімати готівку в банкоматах мережі Euronet в Польщі, Словаччині, Угорщині, Румунії та Україні [5].

Навіть при наявності важливих досягнень, механізм захисту прав споживачів фінансових послуг у період воєнного стану може бути неефективним, якщо не забезпечується контроль та виконання нормативно-правових актів, які спрямовані на захист прав вкладників та споживачів фінансових послуг. Санкції, пов'язані з примусовим забезпеченням правил захисту, повинні відповідати ризикам, пов'язаним із наданням різних видів послуг та продуктів. Наприклад, ризики, пов'язані з іпотечними кредитами, не можна порівнювати з ризиками, пов'язаними із споживчими позиками, а ризики банкрутства великих банків відрізняються від ліквідації кредитних спілок [3].

Регулювання діяльності фінансових установ у рамках пруденційного нагляду є основним механізмом захисту прав споживачів фінансових послуг у період воєнного стану, зокрема щодо страхування вкладів. На міжнародному рівні розгорнулася дискусія про можливість страхування депозитів мікрофінансових організацій, але це питання залишається обговорюваним. Введення страхування депозитів навіть для частини мікрофінансової галузі може призвести до складнощів [1].

Через відсутність надійних статистичних даних за великий період часу складно визначити навіть розмір гарантійного фонду, не кажучи вже про фінансове навантаження на державу та донорів. Важливе фінансування, яке ґрунтується на відповідальних ринках фінансових послуг, не може обмежуватися лише встановленням нормативно-наглядової системи держави та програмами фінансової грамотності, що підтримуються державними органами. Забезпечення відповідального фінансування також пов'язане із соціально-відповідальним бізнесом [2].

Отже, захист прав споживачів фінансових послуг є необхідним для забезпечення стабільності фінансової системи. Це допомагає зберегти довіру споживачів до банків та інших фінансових установ, забезпечуючи надійність і надійність фінансових операцій. В умовах воєнного стану захист прав споживачів фінансових послуг ускладнюється через низку факторів, таких як перебої у роботі банків, страхових компаній, зростання економічної невизначеності, а також можливість ухвалення тимчасових обмежувальних заходів з боку держави, які можуть вплинути на виконання фінансових зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022

- року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Про особливості припинення діяльності банків в умовах воєнного стану: Постанова Правління Національного банку від 24 лютого 2022 року № 19 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_08032022_42.
 3. Кучмістенко, О. В. Захист прав споживачів фінансових послуг під час воєнного стану в Україні. Сумський державний університет, 2023 р. 36 с.
 4. Одинак, Олександр, Наталія Голота. Захист прав споживачів фінансових послуг в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми правознавства 1 2022 р. 43-48 с.
 5. Сарахман, О. М., Р. К. Шурпенкова. Діяльність і звітування учасників ринку небанківських фінансових послуг регулятора під час дії воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління 6 2022 р. 64 с.

Зуб Дар'я Олександрівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Турчанікова Ганна Олександрівна, викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАХОДИ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ ТА ПРИ ОГЛЯДІ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Аналіз сучасного стану забезпечення безпеки працівників Національної поліції виявляє значні прогалини у їхній підготовці. Недостатня фізична, правова та психологічна підготовленість часто призводить до неефективних дій поліцейських в екстремальних ситуаціях, що негативно впливає на результати їхньої діяльності та становить загрозу для життя і здоров'я як самих правоохоронців, так і громадян.

Ефективна комунікація в конфліктних ситуаціях передбачає здатність поліцейського перевести взаємодію з емоційного рівня, де панують почуття та образи, на раціональний рівень, де домінують аргументи та логіка. Це дозволяє знайти спільну мову зі співрозмовником та вирішити конфлікт мирним шляхом. Професійна підготовка поліцейського передбачає не лише знання законодавства, а й розвиток таких якостей, як самоконтроль, вміння зберігати спокій у складних ситуаціях та ефективно спілкуватися з людьми.[1] На жаль, часто працівники поліції стикаються з такими проблемами, як надмірна агресивність, що може бути пов'язана з невпевненістю, та інші емоційні перешкоди, які ускладнюють ефективне виконання службових обов'язків.

У конфліктних ситуаціях від працівника поліції вимагається високий рівень професіоналізму та особистісної зрілості. Окрім стриманості, твердості, впевненості та справедливості, важливими є також: емоційна стійкість, комунікативні навички, гнучкість, тобто здатність адаптуватися до мінливих обставин та змінювати свою поведінку залежно від ситуації, та емпатія: розуміння почуттів інших людей та здатність поставити себе на їхнє місце.

Трагічні інциденти під час огляду транспортних засобів трапляються набагато частіше, ніж можна було б очікувати. Рутинна процедура огляду транспортного засобу може миттєво перетворитися на смертельну пастку. Поліцейські повинні бути готовими до будь-якого розвитку подій і вживати всіх необхідних заходів безпеки.[2]

Згідно із законодавством України, поліцейські мають право проводити огляд транспортних засобів та вантажів за участю власників або осіб, які їх супроводжують. Така процедура відрізняється від обшуку, який здійснюється на підставі судового рішення, і має на меті виявлення ознак вчинення правопорушення. Однак поняття такого огляду, а також порядок його здійснення законодавець не встановлює (даний огляд не відноситься до огляду, що ведуться відповідно до вимог ст. 166-167, 170, 176, 177, 180 КПК України).

Кожен співробітник правоохоронних органів повинен бути готовий до виконання службових обов'язків у будь-яких умовах, включаючи ситуації, що передбачають

конфронтацію. Постійна готовність до протистояння є невід'ємною складовою професійної діяльності поліцейського та гарантує успішне виконання поставлених завдань.[3] Хоча готовність до конфронтації є важливим аспектом роботи поліцейського, не менш важливо прагнути до деескалації конфліктів та вирішення проблем мирним шляхом.

Огляд транспортного засобу та підозрюваних осіб повинен проводитися ретельно та системно, щоб не пропустити жодних деталей. Це особливо важливо, враховуючи, що багато трагічних випадків відбувається через те, що поліцейські не виявляють зброю у підозрюваного. Так само, під час огляду необхідно постійно пам'ятати про власну безпеку. Зброя поліцейського часто стає метою нападу, оскільки злочинці розуміють, що, заволодівши нею, вони можуть нейтралізувати загрозу.

Як правило, в більшості випадків співробітники поліції гинуть через те, що самі порушують основні правила забезпечення особистої безпеки. Щоб уникнути небезпечних ситуацій, поліцейські повинні: постійно контролювати оточення, не відволікатися на сторонні предмети, тримати підозрілих осіб на безпечній відстані та уникати ситуацій, коли вони можуть опинитися поза полем зору.[4]

Отже, для успішного виконання службових обов'язків і збереження власного життя та здоров'я, поліцейські повинні постійно перебувати у стані високої готовності. Виконання складних і ризикованих завдань вимагає не лише фізичної підготовки, а й високого рівня професійних знань, психологічної стійкості та наявності сучасних засобів індивідуального захисту.

Список використаних джерел:

1. Криволапчук В.О. Особиста безпека: навч.-практ. посіб / Криволапчук В.О., Годуров І.М., Бондарчук М.Т., Юрченко А.В., Шаповалов О.В. – Київ: ВПЦ МВС України, 2006. – 169с.
2. Охорона праці та особиста безпека працівників органів внутрішніх справ: Навчальний посібник / С.М. Бадьора, О.В. Коломієць, О.М. Свинаренко. – Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2015. – 296.
3. Чмелюк В.В., Гришук В.Л., Бадьора С.М. Ос-нови тактичної підготовки працівників правоохоронних органів: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 218 с.
4. Тактико-спеціальна підготовка працівників На-ціональної поліції: навчальний посібник. / О. І. Тьорло та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

Степаненко Ангеліна Володимирівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач кафедри Цивільно-правових дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У XXI столітті екологічна політика зіткнулася з низкою серйозних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, деградацією природних ресурсів та забрудненням навколишнього середовища. Зростання індустріалізації та урбанізації викликало необхідність перегляду традиційних моделей екологічного управління, що базувалися на адміністративно-командних механізмах. Нині уряди всіх рівнів змушені впроваджувати нові, інноваційні підходи, які спираються на технологічні рішення, ефективне використання даних та активну участь громадян.

Інновації в екологічному управлінні розглядаються як комплекс нових підходів, технологій та інструментів, спрямованих на підвищення ефективності захисту довкілля та сталого використання природних ресурсів. Основні компоненти інноваційних трансформацій включають [1, с. 53]:

- Цифрові технології та "розумні" системи. Цифровізація дозволяє підвищити рівень моніторингу, аналізу та прогнозування екологічної ситуації. Використання великих даних, штучного інтелекту та блокчейну сприяє більш прозорому та ефективному управлінню.

- Екологічне право та політика. Інновації у законодавчій сфері сприяють розвитку нових інструментів екологічного управління, зокрема "зелених" сертифікацій, податкових пільг для екологічно чистих технологій та ринків викидів.

- Громадська участь. Розвиток нових форм залучення громадськості до екологічного управління, таких як участь у прийнятті рішень через електронні платформи або механізми участі на місцевому рівні.

Останніми роками держави активно впроваджують цифрові платформи для моніторингу стану довкілля, аналізу даних і взаємодії з громадянами. Ці платформи включають в себе можливість збору й обробки великих обсягів інформації, що дозволяє державним органам швидко реагувати на екологічні загрози.

Прикладом є національні системи моніторингу якості повітря, води та ґрунтів, які використовують технології Інтернету речей (IoT) та супутникового спостереження для постійного контролю за станом екологічної ситуації. Дані про рівень забруднення можуть бути доступні в режимі реального часу не лише державним установам, але й громадськості, що сприяє прозорості та довірі до управлінських рішень [2, с. 151].

Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання дозволяють створювати моделі для прогнозування екологічних катастроф, таких як лісові пожежі, повені чи викиди шкідливих речовин у повітря. Ці технології значно підвищують ефективність екологічного планування та ризик-менеджменту.

Окрім того, ШІ допомагає в оптимізації використання природних ресурсів,

зокрема у сфері управління водними ресурсами, сільським господарством та енергетикою. Алгоритми ШІ здатні аналізувати великі масиви даних і надавати рекомендації щодо зменшення впливу на довкілля.

Блокчейн-технології можуть забезпечити прозорість та надійність екологічних транзакцій, таких як торгівля викидами парникових газів або екологічна сертифікація продукції. Завдяки децентралізованому характеру блокчейну, з'являються можливості для більш ефективного управління природними ресурсами, мінімізуючи корупцію та зловживання [2, с. 201].

Інноваційні трансформації в екологічному управлінні неможливі без активної участі громадянського суспільства та міжнародної співпраці. Глобальні виклики, такі як зміна клімату, потребують спільних зусиль урядів, міжнародних організацій та громадськості.

Незважаючи на розвиток технологій, громадянська участь залишається ключовим елементом успішного екологічного управління. Нові цифрові інструменти дозволяють громадянам брати участь у процесі прийняття рішень через онлайн-опитування, платформи зворотного зв'язку та екологічні мобільні додатки.

Міжнародна співпраця також має вирішальне значення для обміну знаннями та передовими практиками. Ініціативи, такі як Паризька угода або Цілі сталого розвитку ООН, надають урядам дорожню карту для впровадження інноваційних підходів до екологічного управління.

Інноваційні трансформації державного екологічного управління є ключовим фактором для забезпечення сталого розвитку та мінімізації екологічних ризиків. Використання цифрових технологій, ШІ, блокчейну та активної участі громадськості сприяє створенню більш прозорих, ефективних та гнучких систем управління природними ресурсами.

Отже, подальший розвиток цих інновацій залежить від співпраці між державними структурами, науковими установами, бізнесом та громадянським суспільством, а також від політичної волі урядів до впровадження нових підходів. Тільки завдяки комплексним діям можна досягти значних успіхів у вирішенні екологічних проблем сучасності.

Список використаних джерел:

1. Регіональні інноваційні системи: ідентифікація, оцінка, інститути та інструменти розвитку / науково-аналітична доповідь; за ред. Л.І. Федулової. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2012. – 157 с.
2. Поручник А. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А.Поручник, І.Брикова // Вісник Київського національного економічного університету, 2006. - С. 134-173.
3. Регіональні інноваційні системи: досвід розвинених країн і перспективи його використання в Україні: навчально-методичний посібник / ДП «Укртехінформ» – Київ, 2013. – 325 с.

Єремеск Максим Ігорович, здобувач вищої освіти історичного факультету
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, Україна

Науковий керівник: Семенюк-Прибатень Анна Вікторівна, канд. юрид. наук,
старший викладач кафедри археології, спеціальних правознавчих
та історичних дисциплін
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, Україна

КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зважаючи на військово-політичну ситуацію в Україні, яка зумовлюється російсько-українською війною, що розпочалася в 2014 році, повномасштабним вторгненням РФ, актуальності набуло правове визначення діяльності колаборантів. Колабораціонізм як політико-правове та соціальне явище набуває «популярності» в тимчасово окупованих територіях (далі – ТОТ) України, де до такого виду злочинної діяльності вдаються до 90% людей, які працюють на постійній роботі, а в структурі населення ТОТ такий соціальний елемент складає від 48 до 52 % [2, с.18]. Цікавою також є статистика, розміщена на інтернет-платформі Офісу генерального прокурора, згідно з якою за січень-вересень 2024 року було обліковано 4997 кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України [8]. Спираючись на наведені вище дані можемо зважати на доцільність введення законодавцем в Кримінальний кодекс України змін, які стосуються статті 111-1 «Колабораційна діяльність».

Над проблемою правового врегулювання цього питання працювали: О. Зубченко, який проаналізував соціологічні дані випадків колабораціонізму в ТОТ [2], В. Кузнецов, М. Сийплові, які визначили особливості конструкції відповідних складів колабораційної діяльності [4].

Зважаючи на актуальність проблеми та сучасний стан наукових досліджень, метою роботи є аналіз нормативно-правової бази кримінально-правового врегулювання колабораціонізму як явища.

Початок повномасштабного вторгнення спонукав Верховну Раду України прийняти Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення відповідальності за колабораційну діяльність)» № 2108-IX від 3 березня 2022 року, який має на меті криміналізувати колабораційну діяльність, чітко визначити міру покарання за скоєння вищезазначеного кримінального правопорушення [1].

Ст. 111-1 Кримінального кодексу України складається з 8-ми частин та приміток з 4-ма пунктами, а кожна частина відповідно передбачає окремі типи колабораційної діяльності.

Можемо класифікувати кримінальні правопорушення наступним чином: ч. 1-2 ст. 111-1 – кримінальні проступки, ч. 3-4 – нетяжкі злочини, ч. 5 – тяжкий злочин, ч. 6-8 – особливо тяжкі злочини. Однак звернемо увагу на те, що ч. 1-2 ст.111-1 класифікується як кримінальні проступки, а Розділ I Особливої частини Кримінального кодексу України називається «Злочини проти основ національної безпеки України», тобто зміст норми статті не відповідає розділу, в якому вміщений.

Переконані, що законодавцю варто внести зміни у назву Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України: замість поняття «злочини» доцільніше використати термін «кримінальне правопорушення».

Проаналізувавши санкції ст. 111-1 можемо зробити висновок, що карність є різною та залежить від конкретної форми поведінки суб'єкта та обставин, за яких він вчинив вищезазначене кримінальне правопорушення. Таким чином, відповідальність за колабораційну діяльність передбачена починаючи від позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю до 15 років, до довічного позбавлення волі [6].

Під видовим об'єктом колабораціонізму розуміємо зовнішню та внутрішню безпеку України, а під об'єктивною стороною кримінального правопорушення – публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України; публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, співпраці з державою-агресором, збройним формуванням або окупаційною адміністрацією держави-агресора, не визнання поширення державного суверенітету України на ТОТ України. Окрім того, з огляду на зміст ч.8 ст.111-1 додатковим об'єктом можемо вважати життя і здоров'я людей та право власності [6].

Професори В. Кузнецов, М. Сиплойкі зазначають, що низка форм кримінального колабораціонізму потребують уточнення, адже вони дублюють форми державної зради, що може викликати явище «ухилення» злочинців від більш суворого покарання, адже покарання за більшість форм колабораціонізму є менш суворим, ніж за державну зраду [4, с.385-386].

Також невизначеною залишається процедура доведення добровільності господарської діяльності у взаємодії з органами окупаційної влади (ч.4 ст. 111-1 ККУ). Зокрема, колектив вищезазначених авторів зазначає, що будь-яка підприємницька діяльність на ТОТ стає протиправною, однак вони зважають на те, що криміналізація такої діяльності може відвернути від України тих підприємців, які залишилися на ТОТ і працюють заради того, аби вижити [3, с.487]. Важливо, що суб'єкт кримінального правопорушення за ч.4 ст. 111-1 є загальним, тобто це не обов'язково громадянин України, але звертаємо увагу, що господарську діяльність здійснює суб'єкт господарювання.

Проаналізувавши вищевикладені норми ст. 111-1 розуміємо, що суб'єктом колабораційної діяльності є громадянин України, однак законодавець не вказує на суб'єктність іноземців чи апатридів, що залишається питанням (хоча й ст. 111-2 визначає суб'єктом пособництва державі-агресору іноземців та осіб без громадянства). Зазначимо, що суб'єктивна сторона колабораційної діяльності характеризується виною у вигляді прямого умислу, за якого особа усвідомлює, що її діяння вчиняються на шкоду зовнішній та внутрішній безпеці України, а також передбачає суспільно-небезпечні наслідки й бажає, аби вони настали.

Зауважимо, що у ряді складів кримінальних правопорушень важливе значення має мета: за ч. 3 – мета пропаганди; за ч. 6 – мета організації та проведення та/або активної участі в них задля підтримки держави-агресора або уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України [6]. Мотиви колабораційної діяльності теж різняться, ними можуть бути: користь, помста, бажання поліпшити

матеріальне становище та ін.

Для розуміння дії вищезазначеної статті в просторі в часі, варто з'ясувати, яка територія є тимчасово окупованою. Зрозумілим є те, що законодавець мав на увазі не лише ті території, які РФ окупувала в ході військових дій 2022-2024 рр., але й ідеться про окуповані раніше території – АР Крим та окуповані райони у Донецькій та Луганській області [6].

Також важливо в контексті ст.111-1 визначити специфіку поняття «державо-агресор». Розуміємо, що державою-агресором за загальним визначенням може бути держава, яка першою застосовує збройну силу до іншої держави. Враховуючи постанову Верховної ради України від 27.01.2015 №129-VIII, указ Президента України «Про ведення воєнного стану в Україні» від 24.02.2024, при кваліфікації злочинів за ст.111-1 Кримінального кодексу України державою-агресор вважається російська федерація [7].

Отже, зважаючи на вищевикладені норми ст.111-1 ККУ та окремі думки науковців, можна підсумувати наступне: законодавець розпочав нормативно-правове оформлення, врегулювання та криміналізацію колабораціонізму як форми кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України, однак низка частин ст. 111-1 потребують конкретизації термінів, чіткішого визначення суб'єктів колабораційної діяльності й опису ознак об'єктивної сторони, внесення змін до назви розділу, в якому вміщена стаття 111-1. Зауважимо й на тому, що поняття «колабораціонізм» та «колаборант» у вищевказаній статті не визначено, що суттєво впливає на правозастосовну діяльність органів влади.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність».
2. Зубченко О. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях півдня України: соціологічний аспект. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право, 2022. №3 (55). С.15-23.
3. Кузнецов В., Сийпловіч М., Нестерова І. Злочини проти основ національної безпеки України: нові виклики сьогодення. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», 2023. Вип.1. С. 483-489.
4. Кузнецов В.В., Сийпловіч М.В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2022. Вип. 70. Серія ПРАВО. С. 381-388.
5. Кравчук О. Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 КК. ГО «Вектор прав людини». Київ, 2022. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo> (дата звернення: 06.10.2024).
6. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 04.10.2024).
7. Постанова Верховної Ради України від 27 січня 2015 року № 129-VIII «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-19> (дата звернення: 07.10.2024).
8. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування/ Офіс генерального прокурора URL: Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (gp.gov.ua) (дата звернення: 07.10.2024).

Козир В.С., здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Юридичний факультет
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Череватюк В.Б., канд. іст. наук, доцент
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Конституційне право — це основна галузь права, яка регулює засади державного устрою, діяльність органів влади та права і свободи громадян. Конституції відіграють вирішальну роль у визначенні правової системи держави. В Україні та Польщі конституційне право розвивалося під впливом різних історичних, політичних та культурних факторів, що обумовлює відмінності та спільні риси у їх конституційних системах [1].

Україна отримала свою незалежність у 1991 році, що стало основою для прийняття Конституції 1996 року, яка є основним законом держави. Польща, навпаки, після тривалого періоду соціалістичного правління ухвалила свою чинну Конституцію у 1997 році. Обидві конституції закріплюють фундаментальні права і свободи громадян, але відрізняються за структурою, підходами до конституційного контролю та механізмами захисту прав [2].

Конституція України була прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року. Вона складається з 15 розділів, які регулюють основи суспільного ладу, права і свободи людини та громадянина, систему державної влади тощо. Основні принципи включають верховенство права, демократію, поділ влади та соціальну державу [3].

Права і свободи громадян в Україні чітко визначені в другому розділі Конституції, де акцентується на рівності, праві на життя, свободу слова, мирні збори тощо. Особливістю є також закріплення прав корінних народів і національних меншин [4]. Українська Конституція гарантує право на захист прав і свобод у суді, а також право звернення до Конституційного Суду у разі порушення конституційних норм.

Конституція Польщі була ухвалена 2 квітня 1997 року та набула чинності 17 жовтня того ж року. Вона складається з 13 розділів і визначає основи державного ладу, права і свободи людини, систему управління та судову владу [5].

Права і свободи громадян у Польщі закріплені у другому розділі, де значну увагу приділено захисту прав людини та свобод. Конституція Польщі гарантує право на гідність, рівність перед законом, свободу особистості, релігії, зборів і об'єднань. Особливістю є також захист прав осіб з обмеженими можливостями та особливий акцент на екологічних правах громадян [6].

Конституції України та Польщі мають багато спільних рис, зокрема у визначенні демократичних цінностей, прав людини та принципу верховенства права. Обидві конституції передбачають поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову. Водночас є суттєві відмінності в механізмах конституційного контролю.

Спільні риси:

- Визначення принципу демократичної правової держави;
- поділ влади та забезпечення балансу між гілками влади.
- закріплення прав і свобод людини та громадянина, включаючи соціальні та

економічні права.

Відмінності:

- У Польщі діє двопалатний парламент (Сейм і Сенат), тоді як в Україні — однопалатна Верховна Рада.

- конституційний контроль у Польщі здійснює Конституційний Трибунал, який має право оцінювати відповідність законів Конституції. В Україні цю функцію виконує Конституційний Суд, але механізми оскарження значно складніші;

- в Україні конституційна реформа триває, що обумовлено потребою адаптації законодавства до європейських стандартів, у Польщі ж спостерігаються дискусії щодо обмеження незалежності судової влади [7].

Україна та Польща стикаються з різними викликами в конституційній реформі. В Україні продовжуються спроби реформувати судову систему, покращити захист прав громадян та адаптувати законодавство до стандартів ЄС. Проблеми з імплементацією норм часто пов'язані з політичною нестабільністю та відсутністю незалежності судів [8].

У Польщі триває політична боротьба навколо змін до Конституції, що викликає критику з боку Європейського Союзу щодо порушення принципів верховенства права та незалежності судової системи. Однак Польща зберігає стабільну конституційну основу, яка забезпечує захист прав і свобод громадян.

Отже, Конституції України та Польщі мають спільні демократичні основи, проте різняться за підходами до конституційного контролю та захисту прав громадян. Обидві країни продовжують розвивати свої конституційні системи в умовах політичних та соціальних викликів, шукаючи баланс між національними традиціями та європейськими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, 1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Конституція Республіки Польща, 1997. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.
3. Закон України "Про Конституційний Суд України". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>.
4. Конституційний контроль в Україні: сучасні виклики та перспективи. Науковий вісник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visnyk.univ.kiev.ua/article/view/567>.
5. Закон Польщі "Про Конституційний Трибунал". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.trybunal.gov.pl/postepowanie/akty-prawne/>.
6. Права людини у конституційних системах Польщі та України. Юридичний журнал. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.journal.ekmair.uk/index.php>.
7. Порівняльне конституційне право: аналіз норм України та Польщі. Монографія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29207/1/Savchyn_Comparative%20Constitutional%20Law.pdf.
8. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи: журнал Razumkov centre: [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.

Ісарєва Вікторія Юрїївна, здобувачка вищої освіти
економіко-правового факультету
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

МЕХАНІЗМ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТИ РОСЛИН В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

В умовах євроінтеграції України дослідження правової охорони сортів рослин набуває особливої актуальності. Хоча система реєстрації та захисту сортів рослин у Європейському Союзі (надалі за текстом – ЄС) добре розвинена та має багаторічний досвід, в Україні цій темі приділяється недостатньо уваги. З огляду на прагнення України інтегруватися до європейського правового простору, важливо глибше аналізувати й порівнювати українське законодавство з європейськими стандартами, зокрема щодо охорони прав на сорти рослин.

Офіс Спільноти з питань сортів рослин (надалі за текстом - ОСПСР) є ключовою агенцією ЄС, що відповідає за управління системою прав на сорти рослин у межах спільноти. Заснований на підставі Регламенту Ради 2100/94, ОСПСР розпочав свою діяльність у квітні 1995 року і наразі розташований у місті Анже, Франція. Ця установа є самофінансованою, оскільки її діяльність забезпечується за рахунок зборів, які сплачують селекціонери під час подання заявок на реєстрацію сортів рослин [1; 2]. Тобто ОСПСР не фінансується з бюджету ЄС і не робить внесків до нього, що робить його фінансово незалежним органом.

Основною метою ОСПСР є управління системою прав на сорти рослин у ЄС. Ця система надає правову охорону інтелектуальної власності на нові сорти рослин, що є важливим інструментом для захисту інновацій та сприяння розвитку аграрного сектору. В рамках своєї діяльності, ОСПСР забезпечує власникам зареєстрованих сортів рослин виключні права на використання цих сортів, а також можливість перешкоджати використанню їх третіми особами на території всього ЄС.

Реєстрація сортів рослин у ЄС регулюється відповідно до Регламенту Ради ЄС № 2100/94 від 27 липня 1994 року [5]. Процедура реєстрації базується на принципах Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин. Охороні підлягають сорти всіх ботанічних родів і видів, включаючи гібриди. Власники зареєстрованих сортів отримують патент, який надає виключне право інтелектуальної власності на ці сорти в межах ЄС [3, ст. 5].

Сорт вважається придатним до реєстрації, якщо він відповідає таким критеріям:

- 1) відмінність - сорт має чітко відрізнитися від інших відомих сортів;
- 2) однорідність - властивості сорту повинні залишатися стабільними при розмноженні;
- 3) стабільність - основні ознаки сорту не повинні змінюватися після кількох циклів розмноження;
- 4) новизна - сорт вважається новим, якщо його компоненти не були реалізовані або передані третім особам у певні часові рамки до подання заявки на реєстрацію (один рік в межах ЄС і чотири або шість років поза межами ЄС для дерев та винограду)

відповідно) [3, ст. ст. 6-10].

Порівнюючи з ЄС, українське законодавство висуває для реєстрації сортів рослин аналогічні вимоги.

Процедура реєстрації включає кілька етапів експертизи: формальну перевірку наявності всіх необхідних документів, експертизу по суті, яка оцінює придатність сорту для правової охорони, та технічну експертизу, яка здійснюється компетентними органами в одній або кількох державах-членах. Під час технічної експертизи проводяться польові дослідження з вирощування сорту для перевірки відповідності критеріям відмінності, однорідності та стабільності [3, ст.ст. 53-56].

Якщо сорт успішно проходить всі етапи перевірки, ОСПСР видає патент, який підтверджує право на сорт рослин в ЄС. Термін дії патенту триває до кінця 25-го календарного року після реєстрації, або до кінця 30-го календарного року для сортів винограду та деревних порід, за умови сплати щорічних зборів [3, ст. 5].

До процесу реєстрації сортів рослин в Україні також впроваджені зміни, що спрощують державну реєстрацію сортів, які вже були зареєстровані в ЄС. Міністерство аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики) запровадило спрощену процедуру для таких випадків, що дозволяє заявникам реєструвати свої сорти без проходження повної кваліфікаційної експертизи [4, с. 9; 5].

Для цього подається спеціальна форма заявки, після чого Мінагрополітики проводить перевірку відомостей за допомогою загального переліку зареєстрованих сортів, який опублікований на офіційному веб-сайті Європейської Комісії [4, с. 9; 5].

Ця спрощена процедура є важливим кроком для інтеграції України в європейську систему захисту прав на сорти рослин, оскільки сприяє гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами та полегшує доступ українських селекціонерів до міжнародного ринку.

Загалом, процес реєстрації сортів в Україні здійснюється Міністерством аграрної політики та продовольства України у співпраці з Українським інститутом експертизи сортів рослин. Регулюється ця процедура Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» [6], який наразі, гармонізований із європейськими стандартами, хоча і має деякі відмінності та проблеми у застосуванні.

Однією з таких проблем є необхідність уточнення умов дотримання законних інтересів володільця патенту та власника майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту у випадках обмеження його виключного права [7, с. 104]. Невизначеність у законодавстві може створювати конфліктні ситуації між володільцями патентів і користувачами сортів, що потребує гармонізації з європейськими стандартами.

Іншою важливою проблемою є відсутність ефективного механізму наповнення державного бюджету в цій сфері. Оскільки фінансування системи охорони прав на сорти рослин є важливим елементом забезпечення її стійкості та дієвості, необхідно розробити прозорі та ефективні механізми, які б дозволяли стабільно наповнювати бюджет за рахунок діяльності у цій сфері [7, с. 104]. Або ж, до прикладу, Україна могла впровадити аналогічну модель фінансування як в ОСПСР, яка є самофінансованою організацією та отримує кошти за рахунок зборів від заявників за послуги реєстрації сортів рослин, що забезпечує фінансову незалежність та стійкість її функціонування.

Україна може запозичити впровадження більш автоматизованих процедур реєстрації, що допоможе зменшити терміни розгляду заявок і підвищити ефективність

процесу.

Підсумовуючи, можемо вказати, діяльність ОСПСР відіграє ключову роль у захисті прав на сорти рослин у межах ЄС, забезпечуючи селекціонерам можливість захищати свої інноваційні досягнення. Така система стимулює розвиток нових сортів, сприяє покращенню якості продукції та забезпечує надійний захист інтересів селекціонерів на території всього ЄС. Це, в свою чергу, позитивно впливає на аграрний сектор і сприяє конкурентоспроможності на глобальному ринку. Щодо українського законодавства, на нашу думку має бути ініційований процес змін як до чинних актів, так і адаптація норм до європейських стандартів, що дозволить створити ефективну систему охорони прав на сорти рослин в Україні та забезпечить належний рівень їх захисту як на національному, так і міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Our Mission: Official website of the Community Plant Variety Office (CPVO). URL: <https://cpvo.europa.eu/en/about-us/what-we-do/our-mission> (дата звернення: 14.09.2024).
2. About Us: Official website of the Community Plant Variety Office (CPVO). URL: <https://cpvo.europa.eu/en/about-us> (дата звернення: 14.09.2024).
3. Регламент Ради (ЄС) про права на сорти рослин Співтовариства: Регламент Європейського Союзу № 2100/94 від 27 липня 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-94#Text (дата звернення: 14.09.2024).
4. Пахаренко-Андерсон А. Реєстрація сортів рослин. Юридичний практикум «Ягідник» № 5 (35), грудень 2023. С. 8-9. URL: http://pakharenko.ua/wp-content/uploads/2023/12/28.12.2023-%D0%9F%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D1%96-%D0%9F%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B8_%D0%A0%D0%B5%D1%94%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2-%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B8%D0%BD.pdf (дата звернення: 14.09.2024).
5. Тарас Висоцький: Ми максимально спрощуємо реєстрацію сортів рослин для наших аграріїв. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/taras-vysotskyi-my-maksymalno-sproshchuiemo-reiestratsiiu-sortiv-roslyn-dlia-nashykh-ahrariiv> (дата звернення: 14.09.2024).
6. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 № 3116-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> (дата звернення: 14.09.2024).
7. Іськова О.В. Новели законодавства України у сфері охорони прав на сорти рослин у контексті європейської інтеграції України. Порівняльно-аналітичне право. № 1, 2019. С. 101-104. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35779/1/%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%95%D0%9B%D0%98%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%94%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf> (дата звернення: 14.09.2024).

Сачко Яна Миколаївна, курсант 4-го курсу Факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

НАГЛЯД ТА КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ

Центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань в Україні виконує важливу роль у системі державного контролю за діяльністю установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Цей орган відповідає за безпосередній нагляд за виконанням покарань, забезпечуючи дотримання законності і правопорядку в цих установах. Основна частина системи контролю за діяльністю установ виконання покарань полягає у діяльності осіб, які її здійснюють. Контроль є відносинами суб'єкта до власної діяльності або до діяльності інших суб'єктів з огляду на дотримання певних норм. За допомогою контролю суб'єкт управління отримує необхідну інформацію для коригування своїх управлінських дій, що підтверджує важливість компетенції осіб, відповідальних за контроль у даній сфері.

Специфіка системи контролю охоплює об'єкти, предмети, форми та методи контролю, а також адміністративні процедури, які залежать від правового статусу суб'єктів, що відповідають за державний контроль. Ці особи, зокрема, повинні бути кваліфікованими фахівцями, здатними оцінювати діяльність установ і виявляти порушення, які можуть загрожувати правам засуджених.

Структура установ виконання покарань є частиною правоохоронних органів України і має на меті боротьбу зі злочинністю та її попередження. У цьому контексті вся система суспільства, через державні і громадські інститути, забезпечує постійний соціальний контроль за діяльністю правоохоронних органів. Важливим аспектом є те, що діяльність персоналу установ виконання покарань також підлягає контролю, що визначає особливості контролю в цій сфері [1, с. 90].

Відповідно до завдань Міністерства юстиції України, цей орган виконує ряд функцій, серед яких організація та контроль виконання судових рішень, застосування засобів виправлення для засуджених, координація контролю за поведінкою осіб, які звільнені від відбування покарання з випробуванням, а також нагляд за охороною установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Зокрема, важливе місце займає діяльність спостережних комісій та громадських об'єднань, які здійснюють громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань. Це передбачає вжиття заходів щодо запобігання корупції та контроль за їх реалізацією у системі виконання покарань [2, с. 32].

Виконання завдань громадського контролю потребує застосування різноманітних методів діяльності, серед яких моніторинг займає особливе місце. Цей метод, пов'язаний із відвідуваннями місць позбавлення та обмеження волі, дозволяє перевіряти умови утримання засуджених, порівнюючи їх із вимогами законодавства та перспективними концепціями [3, с. 46].

Контроль за дотриманням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах є також важливим обов'язком прокуратури. Закон визначає повноваження прокурора, які включають виявлення та усунення порушень, що можуть виникати як з боку адміністрації установ виконання покарань, так і з боку самих осіб, позбавлених волі. Мета прокуратури полягає у відновленні порушених прав і притягненні винних до відповідальності. Центральний орган виконавчої влади з питань виконання покарань та його територіальні органи управління здійснюють ключову функцію у контролі за установами виконання покарань в Україні. Ефективність їх роботи визначається як їхньою компетенцією, так і відповідними механізмами контролю, які включають як державні, так і громадські інститути. Таким чином, система контролю має забезпечувати не лише законність у виконанні покарань, але й захист прав засуджених, що є важливим аспектом правової держави.

Нагляд та контроль за виконанням кримінальних покарань є критично важливими для запобігання девіантної поведінки, включаючи протиправну та злочинну діяльність серед персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. Ефективний контроль допомагає забезпечити:

- Міжнародний нагляд сприяє створенню умов, які відповідають міжнародним стандартам гуманного поводження з засудженими.

- Регулярні перевірки та моніторинг зменшують ймовірність зловживань з боку персоналу пенітенціарних установ.

- На основі рекомендацій міжнародних організацій можуть бути реалізовані програми, спрямовані на покращення умов утримання засуджених.

- Нагляд стимулює впровадження програм навчання та підвищення кваліфікації персоналу, що сприяє покращенню професійних стандартів у сфері виконання покарань [4, с. 39].

Загальний висновок полягає в тому, що міжнародний нагляд та контроль за виконанням кримінальних покарань є невід'ємною частиною реформування та вдосконалення системи правосуддя в Україні. Це спрямовано на забезпечення справедливості, прав та безпеки усіх громадян. Систематичний контроль за діяльністю пенітенціарних установ сприяє зміцненню довіри до правосуддя та забезпеченню належного захисту прав людини в Україні, що є важливою складовою демократичного суспільства. Ключовими аспектами такого нагляду є його здатність впливати на національну політику у сфері кримінального правосуддя, що, в свою чергу, веде до покращення соціальної стабільності та підвищення рівня життя в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Войтов, Геннадій Васильович. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах і установах виконання кримінальних покарань України. Одеса: ОДУВС, 2021.
2. Гусак, Андрій Петрович. Зарубіжних досвід пробації та протидії злочинності засобами пробації. Прикарпатський юридичний вісник. 2023. С. 96.
3. Перепічка, Надія Григорівна. Запобігання кримінальним правопорушенням органами пробації в Україні. *Prevention of criminal offenses by probation authorities in Ukraine*. 2023. С. 69.
4. Степанюк, Анатолій Хомич, Сергій Юрійович Лукашевич. Змістовне наповнення правозастосовної і правоохоронної функцій органів та установ виконання покарань. 2024. С. 80.

Богдан Дарина, курсант 4-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Процес перетворення України на європейську державу з високим рівнем добробуту населення є пріоритетною метою соціально-економічного розвитку. Для досягнення цієї мети необхідно реформувати національну економіку, збільшити ВВП, знизити інфляцію, роздержавити власність і максимально використовувати участь у СОТ.

Європейський вибір України ґрунтується на розумінні того, що інтеграція сприяє державній незалежності, безпеці, політичній стабільності, економічному розвитку та інтелектуальному прогресу. Інтеграція до європейської спільноти сприятиме культурному відродженню, зміцненню демократії, забезпеченню верховенства права та ринкових засад в економіці. Фінансова політика, яка має значний вплив на економічний розвиток та зовнішньоторговельні зв'язки, є ключовою для реалізації реформ в Україні. У умовах відкритості економіки, фінансова політика повинна враховувати фіскальні, монетарні та кредитні пріоритети.

На сучасному етапі державна фінансова політика повинна бути спрямована на подолання наслідків фінансово-економічної кризи та стабілізацію макроекономічних показників. Основним завданням є забезпечення реалізації стратегічних державних програм соціально-економічного розвитку за допомогою фінансових ресурсів [2].

На нашу думку, реформа фінансової політики повинна базуватися на:

- фінансовому законодавстві;
- системі форм і методів мобілізації фінансових ресурсів (особливо податки);
- перерозподілі фінансових ресурсів між різними верствами населення, галузями та регіонами;
- структурі доходів і видатків державного і місцевих бюджетів;
- врахуванні дії економічних законів розвитку суспільства;
- вивченні та використанні досвіду попередніх етапів формування національної економіки;
- врахуванні специфіки зовнішньоторговельних відносин;
- застосуванні принципу комплексності у розробці фінансово-економічних програм.

Отже, реформування фінансової політики є важливим для розвитку всіх секторів економіки. Форми та методи проведення фінансової політики в кожній країні залежать від історичних умов, рівня економічного розвитку, національних традицій та інших

чинників [3].

Прийняття та запровадження вимог Європейського Союзу щодо реформування фінансово-економічної системи України матиме суттєвий вплив на економічні інтереси різних суб'єктів економічної діяльності. Виявлення інтересів зацікавлених сторін та їх оптимальний баланс є необхідними для руху до вільної торгівлі фінансовими послугами з ЄС та отримання всіх переваг цього процесу. Реформування фінансового сектору матиме суттєві наслідки для населення, бізнесу, фінансових установ, держави, регуляторних органів та економіки загалом.

Домашні господарства отримують покращені умови доступу до кредитів, ширший спектр фінансових послуг, підвищену якість та культуру послуг, а також збільшену конкуренцію серед фінансових установ у боротьбі за клієнтів. Однак це може призвести до скорочення чисельності працюючих і жорсткіших умов праці.

Бізнес та фінансово-промислові групи (ФПГ) отримують поліпшені умови доступу до кредитів, прозорі механізми залучення інвестиційних ресурсів, захист прав інвесторів, розширення спектра фінансових послуг, підвищення якості та культури послуг і збільшену конкуренцію серед фінансових установ у боротьбі за клієнтів. Водночас їм доведеться розкривати структуру власності, змінювати організаційно-правові форми діяльності (для ЗАТ) і піддаватися підвищеному ризику втрати контролю над бізнесом.

Фінансові установи отримують підвищений рівень корпоративного управління, поліпшений доступ до потужних фінансових ресурсів, зниження вартості ресурсів, зниження системних ризиків, захист прав інвесторів, зменшену залежність від ФПГ і пов'язаних осіб, поліпшення технологій і стандартів надання послуг та спрощення процедур виходу на ринок ЄС. Однак вони зіштовхнуться з підвищеною конкуренцією на ринку, необхідністю розкриття структури власності, зміною організаційно-правових форм діяльності (для власників ЗАТ і ТОВ), підвищеними ризиками втрати контролю над бізнесом і можливістю виходу з ринку тих, хто не витримає конкуренції.

Держава і регуляторні органи отримують вдосконалені процедури нагляду та контролю, поліпшений загальний стан систем, що регулюються, і більшу прозорість ринків фінансових послуг. Проте вони зіткнуться з витратами на проведення реформ, гармонізацію правового поля з нормами ЄС, слабким контролем за філіями іноземних фінансових установ, скасуванням збору за безготівковий обмін валют до пенсійного фонду і сплатою податків філіями іноземних фінансових установ до бюджетів країн розміщення головних офісів.

В економіці загалом відбулося поліпшення доступу до потужних і дешевих ресурсів, збільшення прямих іноземних інвестицій, підвищення якості українського законодавства, інституційний розвиток і розвиток інфраструктури, розвиток фондового ринку, недержавного пенсійного забезпечення, вдосконалення страхового ринку і боротьби з відмиванням коштів. Однак це може призвести до зменшення державних можливостей контролю над розвитком фінансових інституцій, збільшення залежності від зовнішніх чинників і зростання банкрутств серед тих, хто не витримає жорсткішої конкуренції [4].

Незважаючи на окремі негативні впливи, які можуть бути мінімізовані, загальний вплив впровадження фінансових реформ на економіку України позитивний.

Список використаних джерел:

1. Сущенко О. М. Фактори економічного зростання України в контексті європейської інтеграції / О. М. Сущенко // *Фінанси, облік і аудит* : зб. наук. праць. – К.: КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2016. – Вип. 19. – С. 146–151.
2. Кабанов В.Г. Діяльність міжнародних фінансових організацій на вітчизняному ринку фінансового капіталу / В.Г. Кабанов // *Фінанси України*. – № 9. – 2019. – С. 98-107.
3. Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС: Зб. матер. Міжнар. центру перспективних досліджень. – К., 2017. – 319 с.
4. Становлення доктрини фінансової системи України: моногр. / Ред.: С.І. Юрій; О.М.Десятнюк; Терноп. нац. екон. ун-т. –Т.: Екон. думка, 2018. – 192 с.

Чернишов Максим, курсант 4-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Богдан Дарина, курсантка 4-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шендрик Юлія Володимирівна, старший викладач
кафедри кримінального процесу
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя є відносно новим заходом у кримінальному процесуальному законодавстві, який здійснюється Вищою радою правосуддя. Практика його застосування виявила певні питання, що потребують детального вивчення та обговорення. Ця процедура має свої особливості, зумовлені спеціальним правовим статусом суддів. Забезпечення незалежності суддів вимагає особливого порядку їх відсторонення. Тимчасове відсторонення судді є заходом, що дозволяє усунути суддів, щодо яких існують обґрунтовані сумніви у їх відповідності займаній посаді, до підтвердження або спростування відповідної інформації. Це необхідно для збереження довіри до судової системи. Перш за все, слід охарактеризувати процедурні особливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності, які мають подвійний рівень правового регулювання. Загалом, порядок притягнення суддів до кримінальної відповідальності регламентується КПК України [1], але окремі процесуальні дії щодо суддів унормовані Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [2], який має пріоритет над приписами кримінального процесуального закону. Водночас, усі питання, що не знайшли належної регламентації у законодавстві про судоустрій, вирішуються згідно з КПК України.

Хоча судді підлягають кримінальній відповідальності на загальних підставах, процедура їх притягнення має свої особливості, обумовлені конституційними гарантіями незалежності та недоторканності, закріпленими у ст. 126 Конституції України. Відповідно до ч. 1, 2 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя є недоторканим [3, 4, с.18]. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не можна затримати або утримувати під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком випадків затримання під час або одразу після вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Суддю не можна притягнути до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком випадків вчинення злочину або дисциплінарного проступку. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, що підпадає під кримінальну відповідальність, повинен бути негайно звільнений після встановлення його особи, за винятком випадків, коли Вища рада правосуддя надала згоду на затримання у зв'язку з таким діянням або затримання під час або одразу після вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Таке затримання може бути необхідним для попередження злочину, відвернення чи попередження його наслідків або забезпечення збереження доказів. Суддя має бути негайно звільнений,

якщо мета затримання досягнута.

Вивчення практичних аспектів застосування до суддів таких запобіжних заходів, як тримання під вартою та арешт, дозволяє зробити висновок, що основною проблемою при вирішенні цих питань Вищою радою правосуддя є обґрунтування останніх. Законодавство про судоустрій і ст. 482 КПК України надає судді подвійний захист в аспекті позбавлення його свободи до винесення обвинувального вироку: відповідне рішення щодо судді мають ухвалювати два органи – Вища рада правосуддя, яка позбавляє його імунітету, і слідчий суддя. КПК України висуває серйозні вимоги до рівня обґрунтованості відповідного рішення слідчого судді. Обов'язок доведення обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення, достатніх підстав вважати, що існує хоча б один з ризиків, передбачених ст. 177 КПК України, і недостатності застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику, покладається на сторону обвинувачення. На основі аналізу положень ст. 126 Конституції України та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» [5] затримання судді під час або відразу після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину відбувається в загальному порядку, передбаченому КПК України, без згоди Вищої ради правосуддя. Затримання особи без ухвали слідчого судді (суду) є короткостроковим заходом, який застосовується в порядку, передбаченому статтями 207, 208 КПК України, і не може перевищувати 72 години з моменту затримання (ст. 29 Конституції України, ч. 1 ст. 211 КПК України). Водночас, виникає питання: чи повинна Вища рада правосуддя знати про факт затримання судді і чи повинна вона санкціонувати тримання судді під вартою та його арешт. Для забезпечення незалежності судді, правоохоронний орган, який здійснює досудове розслідування, повинен негайно інформувати Вищу раду правосуддя про факт затримання судді під час або відразу після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Такий підхід відповідає принципу обмеженого імунітету судді, закріпленого в ч. 3 ст. 126 Конституції України. Додаткові гарантії, встановлені у ст. 482 КПК України, спрямовані на забезпечення незалежності судді. Затримання судді, як короткостроковий запобіжний захід, можливе без дозволу суду та Вищої ради правосуддя під час або відразу після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і не може тривати більше 72 годин. Після цього строку, тримання судді під вартою чи арештом повинно здійснюватись у встановленому КПК України порядку і за наявності згоди Вищої ради правосуддя. Вища рада правосуддя висловила свою позицію щодо цього питання в рішенні від 16 січня 2017 року, зазначивши, що застосування до судді запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту без згоди Вищої ради правосуддя є грубим порушенням конституційних гарантій недоторканності судді. Зміни до Регламенту Вищої ради правосуддя були внесені для забезпечення принципу невідворотності кримінальної відповідальності суддів. Подання про затримання, тримання під вартою чи арешт судді розглядається Радою протягом п'яти днів з моменту отримання. Якщо суддя затриманий під час або одразу після вчинення тяжкого злочину, подання розглядається негайно, відповідно до строків, визначених КПК України. Подання щодо різних заходів у межах одного кримінального провадження розглядаються на одному засіданні.

Вища рада правосуддя, виконуючи свої конституційні повноваження щодо захисту незалежності суддів, роз'яснила процедури затримання, утримання під вартою та арешту суддів. Відповідно до міжнародних стандартів, присутність судді на

засіданні ВРП під час розгляду подання про затримання, утримання під вартою чи арешт є обов'язковою. Однак, згідно з ч. 2 ст. 59 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», розгляд подання може відбуватися без виклику судді, хоча за необхідності суддя може бути викликаний для надання пояснень. Ми вважаємо, що Вища рада правосуддя повинна викликати суддю в кожному випадку, щоб забезпечити його право на справедливий розгляд. Якщо суддю належним чином повідомлено про розгляд питання про зняття імунітету, засідання ВРП може відбутися без його присутності. Згідно зі ст. 61 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», рішення Ради про затримання, утримання під вартою чи арешт судді може бути оскаржене в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством, як частина скарги на відповідну ухвалу слідчого судді. Щодо суддів Вищого антикорупційного суду, ст. 482-1 КПК України передбачає, що під час досудового розслідування клопотання учасників кримінального провадження розглядає слідчий суддя, визначений п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України, відповідно до встановленого порядку.

Відсторонення судді не обмежує його доступ до приміщення суду та матеріалів раніше розподілених справ. Якщо суддя відсторонений без застосування запобіжного заходу у вигляді цілодобового домашнього арешту або тримання під вартою, він/вона продовжуватиме виконувати свої обов'язки, включаючи адміністративні функції, читання лекцій у Школі суддів або навіть брати хабарі. Аналіз чинного законодавства показує, що порядок повернення клопотань, які не відповідають законодавчим вимогам, не є чітко визначеним. Невідомо, чи це є правом або обов'язком Вищої ради правосуддя. Також не зазначено, в який термін після встановлення невідповідності клопотання воно повертається суб'єкту подання.

Вища рада правосуддя може ухвалити рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або відмовити в задоволенні клопотання. У рішенні про тимчасове відсторонення зазначається строк відсторонення. Резолютивна частина рішення оголошується на засіданні. Копії рішення надсилаються Генеральному прокурору або його заступнику, судді, стосовно якого ухвалено рішення, не пізніше ніж через сім робочих днів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 30.09.2024 р.).
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 черв. 2016 № 1402-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 30.09.2024 р.).
3. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 30.09.2024 р.).
4. Судові та правоохоронні органи України: підручник / В. В. Дараган, О. П. Бойко, Т. Г. Бадалова та ін.; 2-е вид., доп. і перероб. – Дніпро: ДДУВС, 2023. – 436 с.
5. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 груд. 2016 р. № 1798-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> (дата звернення: 30.09.2024 р.).

Перетяцько Катерина Сергіївна, студентка навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Лавренко Дар'я Олександрівна, старший викладач кафедри теорії держави та права
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Проблема формування правової культури громадян набуває особливої актуальності у період військового стану, коли суспільство стикається з безпрецедентними викликами для забезпечення правопорядку та дотримання законності. В умовах військових дій, посилення безпеки держави та захисту суверенітету стають пріоритетами, але ці цілі нерідко призводять до тимчасових обмежень громадянських прав і свобод. Це викликає необхідність переосмислення принципів правової культури в суспільстві, аби забезпечити баланс між інтересами безпеки та захистом прав людини.

Військовий стан створює нові реалії, в яких громадяни змушені швидко адаптуватися до змін у правовому полі, особливо до нових обмежень і додаткових обов'язків. У таких умовах виникає проблема недостатньої обізнаності громадян щодо власних прав та обов'язків, що може призводити до конфліктів із правовими органами, порушень правопорядку та зниження рівня правосвідомості. Формування правової культури стає критично важливим для підтримання стабільності та забезпечення верховенства права навіть у кризових ситуаціях.

В. О. Качур, розглядаючи поняття «правова культура» виокремив декілька підходів: по-перше, це поняття є багатозначним; по-друге, воно складається з двох складових – «культура» та «право», кожна з яких також має неоднозначне трактування; по-третє, їхнє розуміння визначається методологічним підходом, який обирає конкретний дослідник для вивчення цих явищ [1, с. 13].

Сучасне трактування терміну «правова культура» формується на основі теоретичних положень держави і права, тому варто розглянути думку професора В. В. Копейчикова, де він в одній зі своїх праць надав власне трактування даного феномену: «Правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності» [2, с. 140].

Динаміка правової культури може розглядатися не лише через призму взаємодії різних правових систем та процесу правової акультурації, але й у ширшому контексті – змін у праві, які виникають внаслідок розвитку самої правової культури. При цьому формування і підвищення рівня правової культури безпосередньо залежить від характеру суспільних відносин. Рівень прогресу або регресу правової культури визначається загальним станом суспільних відносин та їх динамікою [3, с. 24]. Кожному суспільству та його соціально-правовому устрою відповідає певний тип правової культури, який формується під впливом політичних, економічних,

соціальних та духовних аспектів. Водночас ефективність та темпи розвитку цих відносин значною мірою залежать від рівня зрілості конкретної правової культури. Таким чином, існує взаємозалежність і взаємовплив між суспільними відносинами та правовою культурою, які спільно впливають на процес розвитку один одного.

Формування правової культури є складним процесом, який зумовлений впливом багатьох чинників, залежних як від особистих якостей індивідів, так і від середовища, у якому вони знаходяться. Індивідуальні особливості, такі як рівень здібностей і розвитку, психологічні характеристики, а також інші соціально значущі риси роблять кожную людину унікальною. Важливу роль у формуванні правової свідомості відіграють виховання та соціальні умови, які впливають на сприйняття державних і правових явищ [4, с. 50]. Правова культура не може існувати без розуміння індивідом власного правового статусу, прав, свобод та обов'язків. Тільки усвідомлення необхідності соціально активної поведінки в правовому полі сприяє зростанню правової культури, яка, у свою чергу, стає запорукою пріоритету прав людини як найвищої цінності в правовій державі.

Формування правової культури в Україні під час війни є складним і багатогранним процесом, який потребує особливої уваги. Війна впливає на всі аспекти суспільного життя, і правова культура не є винятком. Під час військового конфлікту правова культура може зазнавати випробувань через нестабільність, загострення соціальної напруги та порушення прав людини. Проблема полягає в тому, що війна ставить під сумнів фундаментальні принципи правової держави, такі як захист прав і свобод людини. В умовах військового стану виникає загроза обмеження цих прав, що негативно впливає на довіру громадян до правових інституцій та системи правосуддя в цілому. Недовіра до судової системи та правоохоронних органів породжує правовий нігілізм і підриває засади правової культури, що варто вважати основною проблемою формування правової культури суспільство у нинішніх умовах [5, с. 28-29].

Загалом нігілізм – це заперечення усталених суспільних норм, ідеалів, принципів, законів, авторитетів, традицій тощо [6, с. 217]. У періоди конфліктів правова система часто зазнає серйозних потрясінь, оскільки основні принципи верховенства права можуть бути піддані сумнівам. Це може призвести до знецінення правових норм та інститутів, які мають забезпечувати справедливість і порядок. Під час війни правовий нігілізм може посилюватися через відсутність ефективного контролю за дотриманням закону, що створює сприятливі умови для зловживань та правопорушень [7, с. 38-39]. Люди, які перебувають у стані стресу та невизначеності, можуть почати нехтувати законодавчими нормами, вважаючи, що у складних обставинах важливіше вижити, аніж дотримуватися правил. Це, в свою чергу, веде до розмивання правової свідомості та формування цінностей, де закони сприймаються як щось другорядне.

Другий аспект проблеми формування правової культури під час війни полягає у зростанні злочинності та безкарності під час військових дій. Війна створює умови для зростання кількості злочинів, особливо військових злочинів і злочинів проти людяності. Це формує серед населення відчуття несправедливості та безкарності, що підриває віру у правосуддя.

Війна завжди має глибокий вплив на суспільство, і зростання злочинності та безкарності під час військових дій є явищем, яке може суттєво формувати правову культуру. У період конфлікту, коли державні інституції можуть бути ослаблені, а правопорядок порушений, зростає ймовірність злочинних дій [8, с. 4-5]. Це може

включати крадіжки, мародерство, насильство, а також злочини на ґрунті ненависті. Безкарність, яка часто супроводжує військові дії, може підривати віру громадян у правосуддя та правоохоронні органи, формуючи у них відчуття, що злочини залишаються без наслідків.

Ця ситуація може призвести до зниження моральних норм у суспільстві, коли люди починають виправдовувати або навіть приймати злочинну поведінку як частину «нормального» життя. Правова культура, що формується в таких умовах, може відрізнитися від загальноприйнятих норм, зосереджуючи увагу на виживанні та самозахисті. У таких обставинах люди можуть вважати, що мають право на відновлення справедливості самостійно, що призводить до ескалації насильства та порушення прав людини.

Отже, формування правової культури громадян під час військового стану є надзвичайно важливим і водночас складним процесом, що потребує комплексного підходу та системного аналізу. В умовах військових конфліктів і криз право може піддаватися значним змінам, що негативно впливає на правову культуру суспільства. По-перше, військовий стан часто супроводжується посиленням державного контролю, що може призводити до обмеження прав і свобод громадян. Це, в свою чергу, створює ризик виникнення правового нігілізму, коли людина починає ігнорувати закони, вважаючи їх несправедливими або такими, що не відповідають реаліям життя. По-друге, нестабільна політична ситуація та соціальна напруга можуть сприяти поширенню дезінформації та паніки, що значно ускладнює процес формування правової свідомості, що сприяє зростанню злочинності. У цьому контексті важливо не лише інформувати громадян про їхні права, а й сприяти розвитку відповідальності за їх реалізацію.

Важливо також враховувати, що під час війни правова культура повинна включати не тільки знання законів, але й розуміння етики, моральних норм та соціальної відповідальності. Зростання рівня злочинності може бути сприйнято як відображення кризи правової культури, де відсутність належних цінностей і норм поведінки сприяє ескалації правопорушень. Для подолання цих викликів необхідно реалізувати цілісну стратегію, яка включатиме освіту, інформаційні кампанії та активне залучення громади до правових ініціатив.

Список використаних джерел:

1. Качур В. О. До визначення поняття «правова культура» у правознавстві. *Право. Людина. Довкілля*. 2019. №1. С. 12-19.
2. В. В. Копейчиков *Загальна теорія держави і права: навч. посіб.* Київ: Юрінком Інтер, 1999. 320 с.
3. Кривицький, Ю. В. Вплив правової культури на ефективність реалізації правової реформи. *Часопис Київського університету права*. 2023. №2. С. 22-27.
4. Ткаля О. В. Співвідношення та взаємозв'язок правової культури суспільства та правової культури особи. *Юридичні могилянські читання: зб. матеріалів VII Всеукр. наук. - практич. конф.*, Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. С. 47-52.
5. Кальмук І. П. Філософський аспект законодавства України під час війни. *Часопис Київського університету права*. 2023. №2. С. 27-31.
6. Стрілько Д. Правовий нігілізм та шляхи його подолання в сучасних умовах. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №3. С. 216-220.
7. Чухрай І. Ю. Причини правового нігілізму в Україні та засоби протидії цьому явищу. *Регіональні студії*. 2023. №32. С. 37-40.
8. Бігун, В. В., Дацюк, Т. К., Присяжнюк, І. І. Вплив війни на правову систему та реформи в Україні. *Академічні візії*. 2023. №24. С. 1-12.

Федоренко Світлана Юріївна, курсант 4 курсу ННППФПНП
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло Михайлович, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ФПФПКПНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Основним законодавчим актом, який визначає повноваження Національного банку України, є Закон України «Про валюту та валютні операції», що вступив в силу 7 липня 2018 року. Цей закон був прийнятий на заміну застарілому Декрету «Про систему валютного регулювання і контролю» 1993 року, норми якого спиралися на принципи тотального контролю та містили багато прямих заборон.

Згідно з вищеназваним Законом, валютне регулювання – діяльність Національного банку України та, в установлених цим Законом випадках, Кабінету Міністрів України, спрямована на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами [1].

Закон України «Про валюту і валютні операції» встановив нову ліберальну модель валютного регулювання, основними положеннями якої є :

- надання свободи на проведення валютних операцій, за винятком тих, які заборонені;
- проведення операцій з валютними цінностями, до яких віднесено банківські метали, національну й іноземну валюту;
- спрощення через надання лише двох видів ліцензій (банківська та валютна);
- запровадження валютного нагляду;
- провадження заходів захисту (підтвердження ознак кризових явищ Радою НБУ, звітування).

Ефективність валютного регулювання забезпечується принципами, викладеними в згаданому законодавчому документі: свободою проведення валютних операцій; ризико-орієнтованістю, прозорістю, достатністю та ефективністю регулювання; а також самостійністю та ринковим характером валютного регулювання.

Особливістю здійснення валютного контролю є застосування валютного нагляду, який, відповідно до політики лібералізації валютного регулювання, передбачає власний аналіз і відповідальність, ризикоорієнтований підхід, а також акцент на суті операцій, а не на їхній формі. Ризико-орієнтований підхід дозволяє виявляти сумнівні операції на основі індикаторів, до яких належать:

- багаточисельні валютні операції на незначні суми (вдавання до дроблення операцій);
- наближення до максимально встановленого ліміту НБУ для здійснення валютних операцій;
- невідповідність вартості зовнішнього залучення ринковим умовам;
- отримання суб'єктом господарювання фінансової допомоги;
- походження активів внаслідок фінансової допомоги;
- обсяг/вид/суть діяльності валютних операцій не відповідає звичайній діловій

активності/змісту діяльності;

- важко ідентифікувати економічну доцільність операції;
- операції фізичних осіб понад встановлену НБУ суму;
- невідповідність вартості продукції/робіт/послуг/активів ринковим умовам;
- здійснення операцій від імені та на користь третіх осіб;
- використання компаній – «оболонок»;
- повернення інвестицій;
- інші індикатори на розсуд банку.

Після впровадження воєнного стану в Україні змінилися не лише правила оподаткування, але й деякі обмеження в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, зокрема щодо строків валютних розрахунків, тобто платежів за експортно-імпортними операціями. Порівняння нових обмежень з тими, що діяли до цього, показує значні зміни в умовах ведення зовнішньоекономічної діяльності. Усі обмеження та уточнюючі зміни до них визначено постановою Правління Національного банку України від 24.02.2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [2].

Також важливо зазначити, що Національний банк України посилив вимоги до небанківських установ з метою мінімізації спекуляцій на валютному ринку в умовах війни, а саме зменшення штучного підвищення курсу в готівковому сегменті валютного ринку, адже офіційний курс долара США було зафіксовано з початком війни (спочатку 29,25 грн за 1 долар США, а з 21 липня – 36,56 грн за 1 долар США) задля того, щоб забезпечити стабільну роботу фінансової системи [3]. Отже, з'явилася заборона на розміщення інформації про курси купівлі та продажу іноземних валют поза межами кас установ та привернення до них надмірної уваги будь-якими символами, а також в пунктах купівлі та продажу іноземних валют процес обміну валют повинен здійснюватися із обов'язковим веденням відеоспостереженням [15].

У період воєнного стану законодавство змінюється досить швидко: скасовуються чинні норми або запроваджуються нові, і підприємці змушені оперативно реагувати на зміни у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Хоча законодавство передбачає інструменти валютного регулювання на випадок надзвичайних ситуацій у фінансовій системі, досвід свідчить, що під впливом зовнішнього середовища виникає потреба у нових заходах. Український досвід під час воєнного стану виявився позитивним. Валютний нагляд базується на ризикоорієнтованому підході, і індикатори порушень валютного законодавства слід враховувати під час реалізації внутрішнього контролю та роботи внутрішніх аудиторів. Це допомагає актуалізувати внутрішній контроль і аналіз валютних операцій для запобігання можливим відхиленням

Список використаних джерел:

1. Про валюту та валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022 року № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831> (дата звернення: 08.10.2024).
3. Офіційний сайт Національного банку України. 2022. URL: <https://bank.gov.ua>. (дата звернення: 08.10.2024).
4. Про особливості регулювання та нагляду за здійсненням діяльності з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі в період дії воєнного стану: Постанова НБУ від 29.07.2022 року № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831> (дата звернення: 08.10.2024).

Власова Віоріка Сергіївна, курсант Навчально наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасному кримінологічному дискурсі терміни «профілактика злочинності», «запобігання злочинам» і «припинення злочинів» часто вживаються як синоніми, проте між ними існують суттєві семантичні відмінності. Це розуміння є важливим для ефективного застосування стратегій боротьби зі злочинністю та формування наукового підходу до її аналізу.

Профілактика злочинності може трактуватися в широкому та вузькому сенсі. У широкому розумінні, профілактика є синонімом попередження злочинних діянь, що охоплює усі можливі заходи, спрямовані на зниження рівня злочинності в суспільстві. У вузькому ж сенсі профілактика охоплює конкретні дії, які вживаються для виявлення та усунення причин та умов злочинів, а також для ідентифікації потенційних злочинців. Цей аспект є критично важливим, оскільки дозволяє здійснювати цілеспрямований вплив на осіб, які можуть стати злочинцями, що є одним з етапів комплексного запобігання злочинності [1, с. 85]. Запобігання злочинам зосереджується на ранніх стадіях злочинної діяльності. Це стадія, коли злочинець лише замислює і планує вчинення злочину. Важливо, що на цьому етапі його дії ще не є кримінально караними. Тому саме в цей період можливе вжиття заходів, які можуть відвернути потенційного злочинця від скоєння злочину, використовуючи превентивні технології та соціальні програми [2, с. 36].

Припинення злочинів відбувається на стадії, коли злочинна діяльність ще не реалізована. Це може включати дії, які призводять до зупинки підготовки до злочину, як-от ліквідація угод, пошук співучасників або здійснення змови. Таким чином, припинення злочинів є важливою складовою запобігання злочинності, адже воно безпосередньо впливає на процес скоєння злочину, перериваючи його до досягнення негативних наслідків [3, с. 6].

Значення попередження злочинів стало зрозумілим ще з античних часів. Відомий італійський філософ Чезаре Беккарія наголошував на важливості профілактики злочинності, зазначаючи, що:

«Краще попереджувати злочини, ніж карати за них. Це становить мету будь-якого хорошого законодавства, яке, по суті, є мистецтвом вести людей до найвишого щастя чи на можливо меншому нещастя».

Сучасні кримінологи підтверджують, що профілактика злочинності є більш ефективною, ніж каральні методи боротьби. Збитки, завдані злочинністю, є величезними, включаючи не лише матеріальні втрати, а й людські життя, відібрані вбивцями, а також покалічені долі. Тому запобігання злочинності має на меті не допускати виникнення шкоди. Запобіжні заходи, вжиті на ранніх стадіях формування

злочинної особистості, дозволяють проводити ресоціалізацію потенційного злочинця, повертаючи його до нормального життя в суспільстві. Таким чином, профілактика злочинності є важливим інструментом у зменшенні рівня злочинності і сприяє соціальному благополуччю [4, с. 69].

Терміни «профілактика злочинності», «запобігання злочинам» та «припинення злочинів» не є взаємозамінними. Кожен з них має своє специфічне значення і роль у системі боротьби зі злочинністю. Зосередженість на профілактиці злочинності і її запобіганні є важливим кроком у формуванні безпечного та стабільного суспільства, що потребує комплексного підходу та системного аналізу.

Протидія злочинності визначається як сукупність заходів, спрямованих на запобігання злочинам, виявлення і розслідування злочинних діянь, а також на захист прав і свобод громадян. Це поняття охоплює:

- Профілактику злочинності – діяльність, що включає заходи, спрямовані на запобігання злочинним діянням ще до їх скоєння. Вона може здійснюватися як на загальному, так і на індивідуальному рівні.

- Кримінальне переслідування – правові дії, що вживаються правоохоронними органами щодо осіб, які вчинили злочини, включаючи розслідування, затримання та направлення справи до суду.

- Судочинство – система органів, що забезпечує справедливе і неупереджене розгляд справ про злочини, ухвалення рішень щодо винних осіб та їх покарання.

- Виконання покарань – процес, що забезпечує реальне виконання рішень суду, включаючи реабілітацію засуджених [3, с. 39].

Правове регулювання протидії злочинності в Україні визначається низкою законодавчих актів, які створюють правову основу для діяльності правоохоронних органів та забезпечують права громадян. Конституція України – основний закон, що закріплює права і свободи людини та основи правопорядку в державі. Статті Конституції визначають, що кожен має право на життя, свободу та особисту недоторканність. Кримінальний кодекс України – основний акт, що визначає, які діяння є злочинами, а також встановлює види покарань. Кодекс містить також положення щодо обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність. Законодавство про прокуратуру – регулює функції та повноваження прокуратури, яка здійснює нагляд за дотриманням законності під час розслідування злочинів [2, с. 17]. Законодавство про судову владу – визначає структуру та функції судів, які здійснюють правосуддя, а також гарантії незалежності суддів. Законодавство про органи внутрішніх справ – регулює діяльність поліції, що відповідає за підтримання правопорядку, виявлення та розслідування злочинів. Законодавство про правову допомогу – забезпечує доступність правової допомоги для осіб, що зазнали злочинних посягань, а також для підозрюваних у злочинах.

Отже, правове регулювання протидії злочинності в Україні є складною системою, що охоплює різні аспекти правозастосування і соціального контролю. Ефективна протидія злочинності передбачає не лише законодавчі ініціативи, а й активну участь суспільства в процесах профілактики, виявлення та боротьби зі злочинами. Для покращення ситуації з безпекою в суспільстві необхідно постійно вдосконалювати законодавство, адаптуючи його до сучасних викликів і загроз, що стоять перед державою. Тільки за умов комплексного підходу, що об'єднує зусилля держави і суспільства, можна досягти значних успіхів у протидії злочинності.

Список використаних джерел:

1. Бодунова, О. М. Запобігання злочинності у сфері інформаційних технологій в умовах воєнного стану в Україні. 2023. С. 86.
2. Колодяжний, Максим Геннадійович. Застосування сучасних технологій у сфері запобігання злочинності. Вісник асоціації кримінального права України. 2020. С. 178-195.
3. Хмурінський, Н. О. Актуальні аспекти використання соціальних мереж для запобігання злочинності. Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності: матеріали Круглого столу (м. Харків, 14 груд. 2023 р.). Харків: ХНУВС, 2023. С. 163-166, 2023.
4. Чекмарьова, Ірина Миколаївна. Індивідуальне запобігання у системі запобігання злочинності неповнолітніх. 2022. С. 84.

Комашко Анна Романівна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Череватюк Вікторія Богданівна, канд. іст. наук,
доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національний авіаційний університет, Україна

ПОРІВНЯННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В ІНОЗЕМНИХ КРАЇНАХ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ПРАКТИКИ

1. Актуальність теми.

Інститут присяжних у сучасному світі є важливим елементом забезпечення прозорості та демократичності судових процесів. Участь громадян у винесенні судових рішень створює додаткові механізми контролю за судовою владою. В Україні цей інститут знаходиться на етапі реформування, і питання його впровадження та ефективності набуває дедалі більшої актуальності. Розглядаючи досвід іноземних країн, таких як США, Велика Британія, Франція та Німеччина, можна виробити рекомендації для подальшого розвитку присяжного суду в Україні. Сучасні дослідження вказують на позитивний вплив присяжних на рівень довіри до судової системи, однак у багатьох країнах цей інститут ще потребує вдосконалення.

2. Аналіз літератури за темою.

У міжнародній правовій літературі інститут присяжних активно досліджується. Так, у США роботи, такі як «Judging the Jury» (Hans & Vidmar, 2019), вказують на важливість участі присяжних у справедливому судочинстві. У Великій Британії питання функціонування присяжних розглядаються у контексті забезпечення громадської участі в судових процесах (Garland, 2021). Українські дослідження, зокрема роботи Зінченка (2022) та Ковалюка (2023), аналізують проблеми та перспективи розвитку інституту присяжних у пострадянських країнах. Вітчизняні автори наголошують на потребі реформування судової системи та вдосконалення механізмів залучення громадян до судочинства.

3. Мета дослідження.

Метою даного дослідження є порівняння правових аспектів функціонування інституту присяжних у різних правових системах (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Україна) для виявлення ключових переваг та недоліків. Окремо досліджується можливість застосування іноземного досвіду в українських умовах для підвищення рівня довіри до судової системи та демократизації процесу правосуддя.

4. Новизна.

Новизна дослідження полягає в комплексному порівняльному аналізі інституту присяжних у різних країнах з акцентом на можливість впровадження кращих практик в українській судовій системі. Досліджено новітні підходи до реформування інституту присяжних у пострадянських країнах, що дозволяє розробити практичні рекомендації для подальшого вдосконалення судочинства в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Інститут присяжних функціонує по-різному в залежності від правової системи країни та її політичного контексту. У США цей інститут є одним із наріжних каменів

демократичного правосуддя, що забезпечує прозорість процесу та участь звичайних громадян у вирішенні складних судових справ. Класичною є система, коли присяжні розглядають кримінальні справи й винно або невинно вирішують на основі доказів, наданих у суді. Однією з особливостей американської системи є принцип *jury nullification* – коли присяжні, керуючись власними переконаннями, можуть визнати підсудного невинним, навіть якщо фактично докази свідчать про його вину. Це дозволяє враховувати моральні аспекти справи і громадську думку, але одночасно піднімає питання щодо стабільності правосуддя [3].

Окрім того, у США, присяжні беруть участь не тільки в кримінальних, але й в цивільних справах, що є відмінною рисою порівняно з іншими країнами. Особливе місце займає обговорення ролі присяжних у таких справах, як позови проти корпорацій, медична недбалість або порушення прав споживачів, де громадськість може суттєво вплинути на результати процесів. Проте система має і свої недоліки – оскільки присяжні не є фахівцями в праві, їхні рішення іноді критикуються за упередженість або емоційний підхід до справи. Це викликає критику щодо ефективності та справедливості таких рішень [3; 4].

У Великій Британії інститут присяжних має також тривалу історію, однак його роль відрізняється від американської моделі. Тут присяжні беруть участь переважно в кримінальних справах, причому лише у випадках, де йдеться про серйозні злочини, такі як вбивство або зґвалтування. При цьому присяжні не мають можливості брати участь у цивільних справах, як це прийнято у США. Важливим є те, що британські присяжні ухвалюють рішення на основі законодавчо чітко визначених рамок, не виходячи за їх межі. Це створює більшу правову передбачуваність, але обмежує громадянський вплив на результат судових процесів [4].

У Франції існує змішана система судів, де присяжні беруть участь лише у розгляді найсерйозніших кримінальних справ, таких як тяжкі злочини. Важливою особливістю є те, що французькі присяжні співпрацюють із професійними суддями, ухвалюючи рішення спільно, що значно відрізняється від американської моделі, де присяжні діють окремо від суддів. Така система дозволяє забезпечити баланс між участю громадськості та професійною юридичною компетенцією суддів, що, на думку багатьох дослідників, сприяє підвищенню ефективності правосуддя [2].

У Німеччині також використовується система змішаних судів (*Schoeffengericht*), де громадські судді-присяжні беруть участь у справах спільно з професійними суддями. Це дозволяє поєднувати професійну юридичну освіту суддів із громадським контролем, що гарантує більш збалансований підхід до вирішення складних справ. Німецька модель також розглядається як одна з найбільш ефективних в Європі, оскільки забезпечує високу ступінь правової передбачуваності, одночасно залучаючи громадськість до прийняття рішень [5]. Водночас, така модель значно відрізняється від класичної англо-американської, де присяжні діють незалежно.

В Україні інститут присяжних на даний момент перебуває на етапі становлення, і його роль ще не є повністю визначеною. Відповідно до Конституції України, присяжні можуть брати участь у розгляді певних категорій кримінальних справ, але їхня участь залишається обмеженою. Судова реформа, розпочата в Україні після Революції гідності, має на меті розширити можливості для громадської участі у судових процесах, що потенційно може підвищити рівень довіри до судової влади, оскільки сьогодні ця довіра залишається низькою [1].

Українські правознавці зазначають, що для успішного впровадження інституту присяжних необхідно врахувати як міжнародний досвід, так і особливості національної правової системи. Наприклад, Коваль (2023) вказує на важливість належної підготовки присяжних та прозорості процесу відбору, що забезпечить належну об'єктивність судових рішень [2]. Крім того, необхідним є удосконалення правового регулювання ролі присяжних у цивільних та адміністративних справах, оскільки в сучасній українській системі їх участь зведена переважно до кримінальних процесів [1].

Загалом, порівняння інституту присяжних у різних правових системах свідчить про його важливість для демократизації правосуддя та підвищення рівня громадської довіри до судової системи. При цьому кожна модель має свої переваги й недоліки. Для України важливим є врахування як позитивного, так і негативного досвіду інших країн з метою розробки власної ефективної моделі участі присяжних у судочинстві. Зокрема, необхідно звернути увагу на механізми забезпечення прозорості та незалежності присяжних, а також на їхню взаємодію з професійними судьями [2; 3].

Список використаних джерел:

1. Зінченко О. Роль присяжних у сучасному кримінальному судочинстві України: проблеми та перспективи. *Юридичний журнал*. 2022. № 3 (42). С. 10–19.
2. Коваль О. Інститут присяжних в Україні: проблеми впровадження та перспективи розвитку. *Право України*. 2023. № 5. С. 23–28.
3. Hans V., Vidmar N. *Judging the Jury*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 367 p.
4. Garland D. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Chicago: University of Chicago Press, 2021. 307 p.
5. Hofmann H. *Lay Judges in Germany: Participation of Lay Judges in the Administration of Justice*. Berlin: Springer, 2020. 245 p.

Богдан Дарина, курсантка 4-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ

Правовий статус засуджених є актуальним і суперечливим питанням, яке стосується кожної країни, що мають систему кримінальної юстиції. Позбавлення волі як покарання тягне за собою суттєве обмеження прав і свобод особи, але не означає повну втрату честі та гідності, варто зауважити, що набуття правового статусу засудженого до позбавлення волі супроводжується наявністю певних специфічних відмінностей та особливостей, порівняно з іншими громадянами, що чітко регламентовано чинним національним кримінально-виконавчим законодавством [1, с.256]. Саме тому питання про те, яким має бути правовий статус ув'язнених, має вирішальне значення для забезпечення справедливості, гуманності та ефективності кримінально-виконавчої системи. Актуальність питання зумовлена низкою факторів, зокрема розвитком демократичних цінностей та міжнародного права сприяють переосмисленню ролі покарання, що призводить до проблематики цього питання:

- Права засуджених згідно з Кримінально-виконавчим кодексом є обмежені;
- Існує потреба в доопрацюванні програми ресоціалізації засудженого;
- Необхідність вдосконалення механізмів контролю за дотриманням прав засудженого.

Особи, які потрапляють у сферу регулювання відносин, що виникають при виконанні покарання, мають певний правовий статус, закріплення правового статусу засуджених визначає одночасно встановлення меж і форм діяльності працівників органів та установ виконання покарань, тобто гарантію забезпечення законності в їхній діяльності [2, с.6]. Главою другою кримінально-виконавчого кодексу України (далі- КВК) вказані основи правового статусу, права та обов'язки засудженого, що має деякі особливості, наприклад засуджені користуються всіма правами людини і громадянина [3]. Статтею 63 Конституції України зазначено, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду [4]. Чинне кримінально-виконавче законодавство передбачає обмеження певних особистих, економічних та політичних прав. Що стосується обмежень соціальних прав, то сьогодні засуджені користуються цими правами нарівні зі звичайними членами суспільства, хоча, по суті, ця категорія громадян стикається з багатьма бюрократичними перепонами та законодавчими суперечностями при реалізації своїх соціальних прав [5]. У сучасних умовах правове регулювання соціальних прав ув'язнених представлено системою міжнародних та національних законів. [1, с.257]

Отже, правовий статус засудженого, його права та обов'язки є закріплені в низці законів, зокрема в головному Законі - Конституції України, однак практика

Європейського суду з прав людини (далі- ЄСПЛ) виявляє недоліки у забезпечені цих прав, адже згідно статистики бази даних HUDOC, Україна є одним з лідерів за зверненням до ЄСПЛ, згідно чого можна дійти до висновку, що система виконання покарань потребує реформуванню. На мою думку напрямки реформування правового статусу засудженого до позбавлення волі повинно проводитись в таких напрямках:

1. Важливо привести національне законодавство у відповідність з міжнародними правовими актами, такими як Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими;

2. Необхідно забезпечити належні умови утримання, включаючи доступ до медичної допомоги, санітарно-гігієнічні умови та захист від насильства ув'язнених;

3. Впровадження механізмів незалежного контролю за дотриманням прав засуджених, включаючи регулярні перевірки та моніторинг умов утримання.

Згідно вищевказаного можу додати, що в Україні вже прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення прав засуджених, проте їх реалізація потребує подальшого вдосконалення.

Списки використаних джерел:

1. Шумна Л. П., Денисенко К. В., Бессараб А. С. Правове регулювання соціальних прав засуджених до позбавлення волі/ Актуальні проблеми держави і права.- с. 255 – 264.
2. Правовий статус засуджених: навчально-методичні рекомендації для студ. юридичного факультету/ Зарадюк Зоряна Валентинівна. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. – 32 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n33> [дата звернення: 12.10.2024]
4. Конституція України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4378> [дата звернення: 12.10.2024].
5. Кримінально-виконавче право: Навчальний посібник/За ред.. Денисової Т.А/ Бадира В.А, Денисов С.Ф, Мінаєв М. М., Хашев В.Г. - К.: Істина, 2008.

Чернишов Максим, курсант 4-го курсу ФПФОДР НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЇХ РЕАБІЛІТАЦІЯ

В Україні правові аспекти виконання покарань неповнолітніх регулюються Кримінальним кодексом України (ККУ), Кримінально-процесуальним кодексом України (КПКУ), Кримінально-виконавчої кодексом України (КВКУ) та іншими нормативно-правовими актами. Особливу увагу приділяють гуманізації покарання неповнолітніх з урахуванням їхніх вікових, соціальних, психологічних та психофізичних особливостей.

Особливістю покарань, що застосовуються до неповнолітніх є менш суворі санкції порівняно з дорослими. Основні види покарань включають штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт та позбавлення волі на певний строк. Також передбачено можливість звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру[1].

Основною проблематикою у сфері виконання покарань неповнолітніми є:

- Недостатня реабілітація: Існує проблема недостатньої реабілітації неповнолітніх злочинців, що може призвести до рецидиву.

Соціальна адаптація: Після відбуття покарання неповнолітні часто стикаються з труднощами соціальної адаптації.

- Недостатнє фінансування: Недостатнє фінансування установ виконання покарань може впливати на якість реабілітаційних програм.

На практиці застосування покарань до неповнолітніх часто супроводжується використанням примусових заходів виховного характеру, таких як направлення до спеціальних навчально-виховних установ. Судова практика свідчить про тенденцію до застосування більш м'яких покарань та звільнення від кримінальної відповідальності за умови виконання певних вимог [2].

Важливим аспектом у сфері виконання покарань неповнолітніми є відповідність українського законодавства міжнародним стандартам у сфері прав неповнолітніх. Основні міжнародні документи включають Конвенцію ООН про права дитини, Пекінські правила (Мінімальні стандартні правила ООН щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх) та Токійські правила (Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з позбавленням волі). Іноді практика виконання покарань не відповідає міжнародним стандартам, що може призводити до порушення прав неповнолітніх. Також працівники установ виконання покарань не завжди мають достатню підготовку для роботи з неповнолітніми, що може негативно впливати на процес їх реабілітації[3].

Щодо реабілітації неповнолітніх засуджених, то сім'я та громада відіграють важливу роль у цьому процесі. Підтримка з боку сім'ї та позитивне середовище в громаді можуть значно сприяти успішній соціальній адаптації неповнолітніх після

відбуття покарання. Важливо залучати сім'ї до реабілітаційних програм та забезпечувати їх необхідною підтримкою. Крім того освіта та професійна підготовка є ключовими елементами реабілітації. Неповнолітні, які отримують доступ до якісної освіти та професійної підготовки, мають більше шансів на успішну реінтеграцію в суспільство. Важливо забезпечити можливість продовження освіти та отримання професійних навичок під час відбуття покарання.[4]

Неурядові організації (НУО) можуть відігравати важливу роль у підтримці неповнолітніх злочинців. Вони можуть надавати психологічну підтримку, організовувати освітні та професійні програми, а також сприяти соціальній адаптації. Співпраця між державними установами та НУО може значно підвищити ефективність реабілітаційних заходів.

Отже правові аспекти виконання покарань неповнолітніх в Україні спрямовані на гуманізацію та реабілітацію, однак існують проблеми, які потребують вирішення для підвищення ефективності системи. Важливо забезпечити належне фінансування та підтримку реабілітаційних програм, а також сприяти соціальній адаптації неповнолітніх після відбуття покарання.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України, редакція від 07.09.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 12.10.2024).
2. Олашин М. М.,: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ: к.ю.н., доцент, завідувач кафедри теорії держави та права юридичного факультету, львівський торговельно-економічний університет - Львів, 2023 - 43 с.
3. Портал міжнародного надзвичайного фонду допомоги дітям при Організації Об'єднаних Націй URL: <https://www.unicef.org/ukraine/>.
4. Лютий В. П.,: Ресоціалізація неповнолітніх, звільнених від відбування покарання - Київ, 2020 - 197 с.

Корнієнко Сергій Олександрович, курсант 4-го курсу, Факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОБЛЕМА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Порядок залучення засуджених до праці, підстави і форми його здійснення визначені міжнародними правовими актами щодо поводження із засудженими. У ст. 8 Міжнародного пакту про цивільні і політичні права (1966 р.) наголошується, що праця осіб, які знаходяться у місцях позбавлення волі за законним вироком суду, не є примусовою чи обов'язковою працею [1]. Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими підкреслюють, що праця ув'язнених не повинна приносити їм страждань; їм повинна бути надана корисна робота для заповнення нормального робочого дня. Бажано, щоб ця робота підвищувала або надавала кваліфікацію, що сприяє чесній праці після звільнення [2]. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила у п. 26.3 визначають, що характер роботи повинен підтримувати або розвивати навички, які дозволять заробляти на життя після звільнення. Виходячи з цього, формулюються такі принципи організації праці засуджених до позбавлення волі: обов'язковість, суспільна корисність, відсутність фізичних страждань, поєднання з професійним навчанням, визнання праці як засобу виправлення, і використання отриманих навичок після звільнення [3].

Зміни у національному кримінально-виконавчому законодавстві, запроваджені Законом України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII, розширили права та законні інтереси засуджених [4]. Зокрема, стаття 118 Кримінально-виконавчого кодексу України надає засудженим «право працювати», звільняючи їх від «обов'язку працювати» [5,6]. На нашу думку, це викликало негативні наслідки в організації праці засуджених.

Закон Естонської республіки про тюремне ув'язнення від 14 червня 2000 р. вимагає від засуджених працювати, якщо інше не встановлено вироком суду [7]. Виключення робляться для осіб старше шістдесяти трьох років, тих, хто отримує освіту, не здатний працювати за станом здоров'я, або виховує дітей віком до трьох років. Тюремна служба забезпечує роботу з урахуванням фізичних і психічних можливостей засуджених, а за відсутності такої – залучає їх до господарських робіт у в'язниці.

Державна цільова програма реформування ДКВС України на 2013–2017 роки була спрямована на залучення засуджених до праці та відшкодування ними збитків, завданих злочиним [8]. Проте, стаття 118 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі КВК), на нашу думку, суперечить цій програмі, оскільки вона надає засудженим право працювати замість обов'язку, що ускладнює відшкодування збитків [6]. Оскільки ст. 118 КВК України передбачає надання засудженим права працювати замість обов'язку, це викликає значні проблеми. Як змусити засуджених відшкодувати

збитки, завдані злочином, та виконувати інші майнові зобов'язання, якщо вони мають право відмовитися від праці? Таке становище може створювати ситуації, в яких засуджені не мають стимулу до праці, що ускладнює їхнє виправлення та реінтеграцію до суспільства після звільнення.

Саме тому, ми пропонуємо встановити обов'язкову працю для засуджених, але із впровадженням мотиваційних механізмів, таких як можливість заробітку, який можна використати після звільнення, або для покриття збитків, завданих злочином, чи навіть формування позитивної характеристики засудженої особи після відбуття нею покарання, з подальшим працевлаштуванням за набутим фахом у місцях відбування покарання. Підтримка та розширення програм професійного навчання та освіти лише сприятиме набуттю корисних навичок і підвищить шанси засуджених на працевлаштування після звільнення. Крім того, можливе залучення засуджених до праці в рамках соціальних проектів, що дозволить не лише виконати вирок, але й принести користь суспільству та виконати мету покарання зазначену у Кримінальному кодексі України.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про цивільні і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
2. Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями ООН; Правила, Міжнародний документ від 30 серпня 1955 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212.
3. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила. Прийнято Комітетом Міністрів 11 січня 2006 р. на 952-й зустрічі Заступників Міністрів. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032/.
4. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1186-18>.
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець; [за заг. ред. А. Х. Степанюка]. –Х.: Одісей, 2005. – 560 с.
6. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-I. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.
7. Eesti Vabariigi 14. juuni 2000. a vangistusseadus nr (RT I 2000, 58, 376). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/VangS>.

Мишко Кирило Віталійович, курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні, введений у зв'язку з агресією Російської Федерації, спричинив глибокі зміни у правовій системі країни. Окрім безпосереднього впливу на соціально-економічні відносини, виникають і суттєві виклики у сфері цивільно-правового регулювання. Умови війни створюють низку проблем, які вимагають адаптації та перегляду чинного законодавства, що стосується захисту прав фізичних і юридичних осіб, договірних відносин, забезпечення прав власності та виконання зобов'язань. У цій статті розглянемо проблемні аспекти цивільно-правового регулювання під час дії воєнного стану в Україні, а також надамо можливі шляхи вирішення цих проблем.

Воєнний стан, за визначенням українського законодавства, є особливим правовим режимом, який вводиться у випадку збройної агресії, загрози державній незалежності або територіальній цілісності держави. Він передбачає обмеження прав і свобод громадян, а також права власності та підприємницької діяльності. Однією з основних проблем цивільно-правового регулювання є адаптація традиційних цивільно-правових інститутів до нових умов [2].

Одним з ключових аспектів цивільно-правових відносин є договірні зобов'язання. У період воєнного стану виконання договірних обов'язків часто стає неможливим через об'єктивні причини: руйнування інфраструктури, переміщення осіб, мобілізація та інші обставини, що впливають на здатність сторін виконувати свої зобов'язання. Це породжує питання щодо форс-мажорних обставин та відповідальності сторін.

Відповідно до українського законодавства, форс-мажорні обставини є підставою для звільнення від відповідальності за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань. Однак, навіть з урахуванням цього, відсутність чітких механізмів вирішення подібних ситуацій часто призводить до спорів між сторонами. Невизначеність щодо того, які саме події можна кваліфікувати як форс-мажор, є ще одним викликом для правової системи [1].

Під час воєнного стану питання власності набувають особливої актуальності. Значна кількість об'єктів нерухомості та іншого майна була зруйнована або пошкоджена внаслідок бойових дій. Крім того, проблема захисту права власності на окупованих територіях є одним із найскладніших аспектів.

На практиці виникають ситуації, коли власники майна позбавлені можливості користуватися або розпоряджатися своїм майном через бойові дії або окупацію. У такій ситуації необхідно встановити спеціальні механізми захисту прав власників, у тому числі на окупованих територіях, а також забезпечити ефективну систему

компенсації за зруйноване або пошкоджене майно.

В умовах воєнного стану важливою залишається проблема захисту прав споживачів, які стають жертвами недобросовісних постачальників товарів і послуг. Необхідно забезпечити контроль якості товарів та послуг, навіть за умов обмеженої роботи економіки та підприємств. Крім того, проблема невиконання зобов'язань з боку підприємців також потребує окремого врегулювання.

Підприємства, які зазнали збитків або не можуть функціонувати через воєнні дії, потребують підтримки з боку держави, включаючи податкові пільги, відстрочку платежів або компенсаційні механізми. Важливо забезпечити, щоб у цьому процесі не порушувалися права інших учасників економічних відносин, таких як контрагенти чи кредитори. Питання компенсацій за зруйноване чи пошкоджене майно також є ключовим аспектом цивільно-правового регулювання. У поточних умовах виникають труднощі зі збором доказів щодо завданої шкоди, визначенням відповідних органів та процедур, які повинні займатися розглядом таких справ, а також механізмами виплати компенсацій [3].

Законодавство передбачає право на компенсацію збитків, однак практичні аспекти реалізації цього права в умовах війни часто є ускладненими. Проблеми можуть виникати на етапі оцінки вартості завданих збитків, визначення винної сторони, а також при розгляді справ у судах, зокрема у випадках, коли винуватець шкоди знаходиться на окупованій території або взагалі за межами країни.

Окремо варто розглянути питання цивільно-правових відносин осіб, які були мобілізовані до лав Збройних Сил України або інших військових формувань. Для таких осіб цивільно-правові зобов'язання можуть бути тимчасово припинені або змінені. Наприклад, у випадку призупинення підприємницької діяльності або договірних зобов'язань. Важливо забезпечити баланс між правами мобілізованих осіб та інтересами їхніх контрагентів [1].

Отже, цивільно-правове регулювання в умовах воєнного стану стикається з низкою викликів, які потребують комплексного підходу для їх вирішення. По-перше, необхідно уточнити законодавчі норми, які регулюють договірні зобов'язання в умовах форс-мажорних обставин, і встановити більш чіткі критерії для таких випадків. По-друге, потрібно розробити ефективні механізми захисту прав власності, зокрема на окупованих територіях, а також процедури компенсації за зруйноване майно. Нарешті, варто забезпечити належний захист прав учасників економічної діяльності та споживачів, а також врегулювати питання цивільно-правових зобов'язань мобілізованих осіб.

Адаптація цивільного законодавства до умов воєнного стану сприятиме підвищенню рівня правової визначеності, захисту прав фізичних та юридичних осіб, а також підтримці стабільності економічної системи в Україні.

Список використаних джерел:

1. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія [Електронне видання] / за ред.: Є. О. Харитоновна, О. І. Харитоновної, К. Г. Некіт; упор.- укл. Ю. С. Маршук; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2023. – 336 с.
2. Регулювання приватно-правових відносин в умовах воєнного стану в Україні [Текст]: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 29 верес. 2022 р.) / [редкол.: С.Д. Гусарев, С. С. Чернявський, В. П. Мироненко та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. – 204 с.
3. Сучасні проблеми цивільного права та процесу: навч. посіб. /за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с.

Герасименко Марія Євгенівна, курсантка 2-го курсу Факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Турчанікова Ганна Олександрівна, викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗБЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Актуальність проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху обумовлюється інтенсивним зростанням кількості джерел підвищеної небезпеки, зокрема транспортних засобів, та ускладненням вимог до осіб, які управляють ними. Надзвичайна потужність сучасних транспортних засобів та техніки, при обмежених психофізичних можливостях людини та недосконало обладнаної інфраструктури автошляхів збільшує зростання рівня аварійності за результатами вчинення автотранспортних правопорушень.

Сьогодні в Україні гостро стоїть питання зниження аварійності та дорожньо-транспортного травматизму, який відноситься до однієї з трьох найпоширеніших причин смертності осіб молодого віку в Україні. Зазначене потребує невідкладного вжиття дієвих заходів, оскільки смертність за результатами дорожньо-транспортних пригод є п'ятою найпоширенішою причиною смертності у світі, яка щорічно забиратиме близько 2,4 мільйона людських життів. Смертність на дорогах в Україні складає 8-9 осіб на 100 тисяч населення. Україна продовжує посідати шосте місце в Європі за кількістю жертв ДТП. За даними Патрульної поліції, протягом 2023 року в Україні сталося 23 642 аварії з загиблими та травмованими, що на 26,9 % більше, ніж у 2022 році.

Одними із головних причин високого рівня аварійності на автошляхах згідно статистичних даних є [1]:

1. перевищення безпечної швидкості – 1570 загиблих та 11 564 травмованих;
2. порушення правил маневрування – 476 загиблих та 6 465 травмованих;
3. порушення правил проїзду перехресть – 73 загиблих та 2 879 травмованих;
4. порушення правил проїзду пішохідних переходів – 106 загиблих та 1 643 травмованих;
5. недотримання дистанції – 84 загиблих та 1 436 травмованих;
6. керування ТЗ у стані алкогольного сп'яніння – 96 загиблих та 1226 травмованих;
7. перехід пішоходів у невстановленому місці – 167 загиблих та 648 травмованих;
8. виїзд на смугу зустрічного руху – 145 загиблих та 816 травмованих.

Ці факти підтверджують, що безпека дорожнього руху є однією з найважливіших соціально-економічних проблем сучасності. Важливу роль у її забезпеченні відіграє державна політика України, яка реалізується через діяльність органів державної влади, що виконують правоохоронні функції у сфері безпеки дорожнього руху.

В Україні контроль за безпекою дорожнього руху здійснюють вищі органи державної влади, обласні, міські та районні державні адміністрації, а також органи

місцевого самоврядування. Проте основне завдання щодо забезпечення дорожньої безпеки покладено на правоохоронні органи, серед яких ключову роль відіграє патрульна поліція.

У зв'язку з подальшими реформами поліції та реорганізацією її структурних підрозділів, керівництво Національної поліції ухвалило рішення, що з 17 вересня 2017 року відповідальним підрозділом Національної поліції України за забезпечення безпеки дорожнього руху на території країни є Департамент патрульної поліції та його територіальні (відокремлені) підрозділи.

Більшість правових норм, що регулюють діяльність патрульної поліції у сфері дорожнього руху, містяться у відомчих нормативних актах МВС України. Варто зазначити, що Закон України «Про Національну поліцію» та інші законодавчі акти визначають повноваження Національної поліції лише загальною, тому їх застосування без конкретизації є практично неможливим. Через це важливу роль відіграють відомчі нормативні акти МВС України. Крім того, правову основу діяльності патрульної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху складають також міжнародні правові акти, ратифіковані в установленому порядку, а також двосторонні та багатосторонні договори.

Важливим кроком для підвищення рівня безпеки на дорогах стало ухвалення «Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року». Ця стратегія має на меті зменшити рівень смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод щонайменше на 30% до 2024 року, знизити ступінь тяжкості наслідків ДТП для учасників дорожнього руху, а також скоротити соціально-економічні втрати від дорожньо-транспортного травматизму. Крім того, стратегія передбачає впровадження ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для захисту життя та здоров'я населення [2].

Основні завдання цієї стратегії включають:

- Чітке визначення повноважень центральних органів виконавчої влади для здійснення державного контролю у сфері безпеки дорожнього руху.
- Впровадження основних принципів системи управління безпекою дорожнього руху, таких як державна програма, план заходів, кількісні показники, конкретні цілі, проміжна та щорічна оцінка результатів, а також відповідальність.
- Аналіз та вдосконалення законодавства з питань безпеки дорожнього руху для забезпечення його відповідності найкращим європейським стандартам, включаючи посилення відповідальності громадян та посадових осіб за порушення у сфері безпеки дорожнього руху, правове врегулювання використання персонального легкого електротранспорту (сігвеї, моноколеса, електросамокати тощо) на вулично-дорожній мережі, а також попередження дитячого дорожньо-транспортного травматизму.
- Створення комплексної інформаційної системи моніторингу виконання регіональних програм з безпеки дорожнього руху.
- Проведення наукових та науково-технічних досліджень у сфері безпеки дорожнього руху для оцінки ефективності заходів, спрямованих на підвищення безпеки, комфорту та культури дорожнього руху.
- Активізація участі України в роботі міжнародних організацій, що займаються безпекою дорожнього руху, та залучення міжнародних фахівців для поширення досвіду і знань.
- Вдосконалення системи ліцензування у сфері автомобільних перевезень

шляхом підвищення вимог до перевізників щодо забезпечення безпеки дорожнього руху.

• Впровадження на загальнодержавному рівні, на рівні органів державної влади та суб'єктів господарювання стандарту ДСТУ ISO 39001:2015 “Система управління безпекою дорожнього руху. Вимоги та настанова щодо застосування”.

Отже, одними із ключових завдань вищезгаданої Стратегії є забезпечення безпеки дорожнього руху. Це включає пріоритетне впровадження превентивних заходів, розвиток спеціалізованого підрозділу Національної поліції для контролю за безпекою на автомобільних дорогах державного значення, а також запровадження автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху.

Значення патрульної поліції у забезпеченні безпеки дорожнього руху відображається через функції та напрямки діяльності, які виконують працівники цього підрозділу. Відповідно до положень Законів України «Про Національну поліцію» [3], «Про дорожній рух», «Про автомобільні дороги», «Про благоустрій населених пунктів», а також Постанови Кабінету Міністрів України № 161 від 22 березня 2017 року «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань безпеки дорожнього руху» [4], до повноважень Національної поліції та її патрульного підрозділу у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху належать:

1. Участь у реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в межах своїх повноважень.

2. Забезпечення безпеки дорожнього руху.

3. Організація супроводу та забезпечення безпечного руху транспортних засобів спеціального призначення.

4. Погодження проектів на будівництво, реконструкцію і ремонт автомобільних доріг, залізничних переїздів, комплексів дорожнього сервісу та інших споруд у межах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг відповідно до вимог законодавства.

5. Погодження пропозицій щодо обладнання засобами організації дорожнього руху місць виконання дорожніх робіт, проектів та схем організації дорожнього руху, маршрутів руху пасажирського транспорту, маршрутів організованого руху громадян і місць їх збору, порядку проведення спортивних та інших масових заходів, які можуть створити перешкоди дорожньому руху.

6. Видача дозволів на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні, у випадках, передбачених законом.

7. Контроль за безпекою дорожнього руху під час надання послуг з перевезення пасажирів чи вантажів, у тому числі небезпечних, дотриманням законодавства у зазначеній сфері, розробленням і видачею документів щодо погодження маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Національна поліція також контролює законність експлуатації транспортних засобів на дорогах, дотримання правил паркування, встановлених Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення безпеки дорожнього руху на паркувальних майданчиках. У випадках, передбачених законом, поліція тимчасово затримує та доставляє транспортні засоби на спеціальні майданчики або стоянки для тимчасового зберігання, використовуючи спеціальні транспортні засоби, а також тимчасово вилучає посвідчення водія відповідно до законодавства.

Таким чином, забезпечення безпеки дорожнього руху є одним із ключових завдань держави, яке виконується структурними підрозділами патрульної поліції, що входять до системи Національної поліції і відіграють важливу роль у сфері безпеки дорожнього руху в Україні.

Список використаних джерел:

1. Статистика. Патрульна поліція України. URL: <https://patrolpolice.gov.ua/statystyka/> (дата звернення: 01.10.2024).
2. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 21.10.2020 р. № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-р#Text> (дата звернення: 01.10.2024).
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 16 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 01.10.2024).
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань безпеки дорожнього руху: Постанова Каб. Міністрів України від 22.03.2017 р. № 161: станом на 2 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2017-п#Text> (дата звернення: 01.10.2024).

Геля Євгенія Костянтинівна, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Голубєва Вікторія Олегівна, кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

САНКЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У науковій літературі відсутня єдина дефініція поняття "санкції". Міжнародне право розглядає санкції як різноманітні заходи впливу, що включають реторсії, репресалії, економічні обмеження та інші. ЄС та Україна, використовуючи термін "обмежувальні заходи", підкреслюють їхню спрямованість на зміну поведінки держави-адресата. Санкції, як правило, є невійськовими заходами примусу, хоча можуть застосовуватися і у відповідь на застосування сили [1].

Правова природа санкцій полягає у встановленні негативних наслідків за порушення правових норм та вжитті заходів для забезпечення виконання цих норм і притягнення до відповідальності за порушення. Безсумнівно, ефективність санкцій вимірюється їх здатністю досягти своєї мети, яка включає: 1) притягнення порушника до відповідальності; 2) відновлення стану, що існував до порушення; 3) припинення правопорушення; 4) забезпечення справедливої та передбачуваної сатисфакції у разі порушення права. Санкції характеризуються застосуванням правового примусу до порушників [4].

Правовою основою для ухвалення рішень ЄС щодо санкційних (обмежувальних) режимів є два загальні та три спеціальні нормативно-правові акти:

- Договір про Європейський Союз (ДЄС), стаття 29.
- Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), стаття 215, розділ IV «Обмежувальні заходи».
- Основні принципи застосування обмежувальних заходів (санкцій) ЄС (2004 р.).
- Керівництво щодо впровадження та оцінки санкцій у рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (2018 р., з попередніми редакціями 2003, 2005, 2009, 2012 рр.), яке передбачає «цільовий» підхід до санкцій, мінімізуючи вплив на цивільне населення і концентруючи обмеження на конкретних суб'єктах, таких як посадовці чи політики.

- Обмежувальні заходи (санкції) – Узагальнення практики ЄС для ефективного впровадження санкцій (2022 р.) [4].

У 2014 році ЄС запровадив санкції проти росії з метою посилення для неї фінансових наслідків і втрат через підрив територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України, а також для сприяння мирному вирішенню конфлікту (Concerning restrictive measures, 2014) [2].

Санкційні заходи, запроваджені ЄС після 2022 року, мали конкретніші цілі, а саме:

- 1) зменшити основні джерела доходів росії, щоб обмежити її можливості фінансувати та продовжувати війну;
- 2) покласти економічні та політичні витрати на російську владу, відповідальну за

вторгнення;

3) протидіяти обхідним схемам санкцій через зміцнення співпраці з країнами поза ЄС і надання їм технічної допомоги (EU restrictive measures, 2023) [2].

Ефективність є ключовим критерієм оцінки користі санкцій. Ці заходи спрямовані на здійснення тиску, примус до виконання вимог і зміну поведінки цільових суб'єктів або держав. Проте їхня ефективність залишається об'єктом ретельного аналізу, оскільки результати можуть варіюватися від успішного досягнення поставлених цілей до непередбачених наслідків або навіть невдач у реалізації політичних завдань [5].

За прогнозами міжнародних економічних та фінансових інституцій погіршення економічної ситуації в РФ мало виявитись у падінні ВВП, збільшенні рівня інфляції та безробіття. Світовий банк на початку війни РФ проти України прогнозував зменшення ВВП РФ на 8,9 %, ЄБРР – на 10 %, МВФ-на 8,5 %, а інфляція та безробіття мали зрости до 21,3 та 9,3 % відповідно [3].

KSE Institute в грудневому дослідженні "Російська економіка наприкінці 2023 року: Оступитися, але не впасти (поки)" аналізує стан російської економіки, зовнішньої торгівлі та фіскальної політики. Основні виклики включають порушення цінних обмежень на нафту та зменшення впливу санкцій на експорт. У другому півріччі ситуація для Росії покращилася, але майбутній курс залежить від дій союзників України [6].

Дані показують, що понад 99% експорту нафти морем продається вище граничної ціни \$60 за барель, а Росія активно використовує "тіньовий флот". Частка експорту із залученням G7/ЄС впала до 33,8%. Хоча обсяги експорту нафти знизилися на 2,7% у листопаді, Росія все ще стабілізує рубль через збільшення експорту та підвищення процентної ставки [6].

Російська економіка демонструє стійкість, і влада планує збільшити витрати на війну в 2024 році до 10,7 трлн рублів. Однак зовнішній профіцит за перші 11 місяців 2023 року впав на 77% порівняно з 2022 роком [6].

Використання супутникових даних про забруднення атмосфери як індикатора динаміки промислового виробництва дозволяє отримати альтернативну оцінку стану російської економіки. Отримані результати вказують на те, що офіційна статистика може занижувати масштаби спаду промисловості в РФ (рис.1) [3].

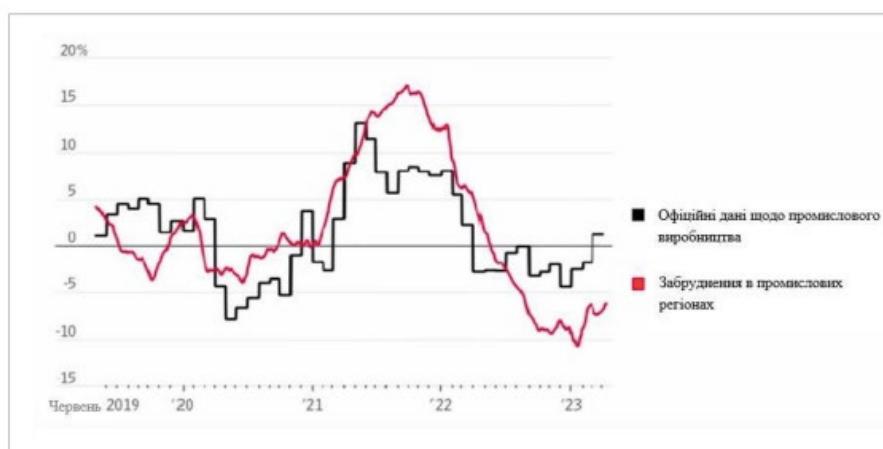

Рис. 1. Динаміка промислового виробництва та забруднення у РФ протягом 2019 –2023 рр. (порівняно з попереднім роком)
Джерело: QuantCube (забруднення), Росстат (промислове виробництво)

Експерти ставлять під сумнів оптимістичні дані Росстату. Наприклад, представник Єльського університету (США) зазначив, що в умовах, коли офіційні економічні показники приховуються, ключові сектори економіки занепадають, спостерігається рекордне безробіття, масова загибель росіян на війні, міграція за кордон трьох мільйонів освічених громадян, вплив капіталу, вихід іноземних компаній з ринку, витрати валютних резервів та щоденні втрати на енергоносіях у розмірі 1,5 млрд доларів США, показники Росстату не можуть бути достовірними [3].

Санкції та експортний контроль спонукали рф до імпортозаміщення, особливо у військовому секторі. Закриття спільного підприємства з Ford у Татарстані стало наслідком цих процесів. Паралельно, за інформацією російських журналістів, у цій республіці, за участі Ірану, було налагоджено виробництво військових безпілотників [3].

Отже, незважаючи на значні економічні санкції, країна-агресор демонструє певну стійкість протягом повномасштабної війни проти України. російська економіка у 2022 році є яскравим прикладом цього, продемонструвавши менше скорочення, ніж прогнозувалося. Така стійкість пояснюється високими доходами від експорту енергоресурсів та адаптацією до нових економічних умов. Це свідчить про те, що повний вплив санкцій може проявлятися поступово, протягом тривалого часу.

Список використаних джерел:

1. Коваль Д., Бернацький Б. Санкційний довідник: уроки для України з практики іноземного санкційного законодавства та міжнародного права / Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2023. С. 18-19. URL:https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/03/zmina-encyclopedia-of-sanctions_web.pdf (дата звернення 06.10.2024).
2. Климосюк А. Механізм реалізації санкційної політики Європейського Союзу. Аспекти публічного управління. 2023. № 4. Том 11. С.43-44. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/1030/1010/> (дата звернення 06.10.2024).
3. Бобровицький А., Гавриленко Н., Гончарук А., Ус І., Широкий Г., Юлдашев Р. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2023. (Серія «Міжнародні відносини»). С. 45-53. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.10> (дата звернення 07.10.2024).
4. За загальною редакцією докторки юридичних наук, професорки Кузьменко О. В. Виклики та загрози в умовах воєнного стану і в післявоєнний період та шляхи їх подолання. Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2024. С. 533, 540-541. URL:file:///Users/EvgeniaGelia/Downloads/+%20!!!%20%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2_%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B8_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE_880%D1%81.pdf (дата звернення 14.10.2024).
5. Ясько Т. С., Ткаченко О. В. Санкції в міжнародному праві: баланс між законністю, ефективністю та гуманітарними проблемами. "Молодий вчений" №2 (126), лютий, 2024 р. С. 59. URL:<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6123/5991> (дата звернення 14.10.2024).
6. Київська школа економіки. Російська економіка наприкінці 2023 року: Оступитися, але не впасти (поки). 2023 р. URL:<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/rosiyska-ekonomika-naprikintsi-2023-roku-ostupitisy-a-le-ne-vpasti-poki-russia-chartbook-vid-kse-institute/> (дата звернення 14.10.2024).

Роменська Поліна Олександрівна, здобувачка вищої освіти III курсу,
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Нагорна Олена Олександрівна, старший викладач
кафедри цивільно правових дисциплін, старший лейтенант поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СПАДКОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Спадкове право – це галузь цивільного права, яка регулює порядок переходу прав та обов'язків (майнових і немайнових) від померлої особи до її спадкоємців. У сучасних правових системах це право є важливою складовою цивільно-правових відносин, оскільки кожна людина має потребу передати своє майно або інші права своїм нащадкам чи іншим особам після смерті. Основні питання спадкового права стосуються визначення порядку спадкування, умов для прийняття спадщини, а також захисту прав спадкоємців[1, с. 25].

1. Спадкування – це перехід прав та обов'язків (спадщини) від спадкодавця (померлої особи) до спадкоємців. Спадщина може включати як активи (рухоме та нерухоме майно, грошові кошти, цінні папери), так і зобов'язання (борги, кредити).

2. Спадкодавець – це особа, яка на момент смерті залишила певне майно або інші права, які можуть бути успадковані.

3. Спадкоємці – це особи, які мають право на отримання спадщини. Вони можуть бути визначені або на підставі заповіту, або за законом.

4. Заповіт – це односторонній правочин, за допомогою якого особа (спадкодавець) визначає порядок розподілу свого майна після смерті. Заповіт є ключовим інструментом, що дозволяє особі вільно розпоряджатися своїм майном та визначати коло спадкоємців.

5. Спадкування за законом – відбувається у разі, якщо заповіт відсутній або був визнаний недійсним. У такому разі спадкоємці визначаються відповідно до черговості, встановленої законом[2, с. 562].

Спадкове право передбачає два основних види спадкування: спадкування за заповітом і спадкування за законом.

- Спадкування за заповітом. Заповіт дозволяє спадкодавцю самостійно вирішити, кому і в яких частинах передати своє майно після смерті. При цьому важливо дотримуватися певних умов: заповіт має бути складений у письмовій формі, підписаний спадкодавцем і засвідчений нотаріально або прирівняний до нотаріально посвідченого в окремих випадках, визначених законом. Однак навіть при наявності заповіту, законодавство захищає права окремих осіб (наприклад, неповнолітніх або непрацездатних дітей, дружини/чоловіка), які мають право на обов'язкову частку в спадщині незалежно від волі спадкодавця.

- Спадкування за законом. Якщо заповіт відсутній, спадщина розподіляється серед спадкоємців за законом у порядку черговості. Законодавство передбачає кілька черг спадкування. Спадкоємці першої черги – це найближчі родичі померлого: діти, чоловік/дружина, батьки. Якщо спадкоємців першої черги немає або вони відмовилися від спадщини, право спадкування переходить до спадкоємців другої черги (рідні брати,

сестри, дідусь, бабуся). Далі йдуть спадкоємці третьої, четвертої і так далі черг[3, с. 14].

Для того щоб отримати спадщину, спадкоємець повинен її прийняти. Це здійснюється шляхом подання відповідної заяви до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. Закон встановлює строк для прийняття спадщини – 6 місяців з дня смерті спадкодавця. Якщо спадкоємець пропустив цей строк без поважних причин, він може звернутися до суду з проханням поновити його.

- Пряме прийняття, коли спадкоємець подає заяву про прийняття спадщини.

- Фактичне прийняття, коли спадкоємець без офіційного прийняття вступає в управління або володіння майном спадкодавця (наприклад, починає користуватися майном або оплачувати борги спадкодавця).

Спадкоємець має право відмовитися від спадщини. Відмова може бути здійснена як на користь іншої особи, так і без визначення конкретного спадкоємця. Важливо, що відмова від спадщини є незворотною, тобто після її здійснення повернути своє право на спадщину неможливо.

Спадкові відносини регулюються, насамперед, Цивільним кодексом України (глава 85), який визначає основні принципи спадкування, порядок складання заповіту, черговість спадкоємців та інші аспекти. Нотаріус відіграє важливу роль у реалізації спадкових прав, оскільки саме він засвідчує заповіти, видає свідоцтва про право на спадщину та здійснює інші функції, пов'язані з цими відносинами.

Судовий захист прав спадкоємців передбачений у випадках, коли виникають спори щодо спадщини, наприклад, у разі оскарження заповіту, визначення частки в спадщині, поновлення строків на прийняття спадщини тощо.

В українському спадковому праві є кілька важливих викликів. По-перше, це недостатня обізнаність населення щодо механізму складання заповіту, що часто призводить до відсутності заповітів і спадкування за законом, яке не завжди відповідає волі спадкодавця. По-друге, процес оформлення спадщини може бути досить складним і тривалим, що створює додаткові труднощі для спадкоємців. Також викликають питання випадки зі спорами між спадкоємцями, особливо у випадку наявності кількох претендентів на майно[4, с. 154].

Отже, спадкове право є ключовим інститутом у системі цивільного права, що забезпечує правовий порядок у процесі передачі майна після смерті особи. Воно захищає інтереси як спадкодавців, так і спадкоємців, створюючи справедливий механізм розподілу майна. Однак актуальними залишаються питання вдосконалення процесу оформлення спадщини, захисту прав уразливих категорій населення та вирішення конфліктів між спадкоємцями.

Список використаних джерел:

1. Собакарь, О. В., Л. Я. Свистун. Спадкове право. 2020. с. 25.
2. Заборовський, В. В.. Евтаназія та спадкове право. 2021. с. 562.
3. Мілевська, А.О., Н. В. Лаговська. Спадкове право: практикум. 2021. с. 14.
4. Лобанова, П. В., З. Ф. Самчук. Загальні положення спадкового права. Поняття спадкового права. 2022. с. 154.

Зуб Дар'я Олександрівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Петренко Сергій Петрович, викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Спеціальна фізична підготовка (СФП) характеризується рівнем розвитку фізичних здібностей, можливостей органів і функціональних систем, що безпосередньо визначають досягнення в обраному виді спорту.

СФП – це невід'ємна частина професійної підготовки правоохоронців, яка спрямована на формування комплексу знань, умінь та навичок, необхідних для безпечного виконання службових обов'язків. Вона включає в себе підготовку до фізичних зіткнень, подолання перешкод та дій в умовах стресу, забезпечення високого рівня адаптивності до різноманітних професійних викликів, включаючи екстремальні умови, фізичні та психологічні навантаження, а також взаємодію з різними категоріями громадян, підготовка до виконання службових обов'язків у будь-яких умовах, від спекотного літа до морозної зими, від міської вулиці до гірської місцевості. В умовах воєнного стану виникла гостра потреба переосмислити підготовку поліцейських. Особливу увагу слід приділити спеціальній фізичній підготовці, адже саме вона забезпечує готовність поліцейського до ефективних дій у екстремальних ситуаціях, мінімізуючи ризики для його життя та здоров'я.[1]

Спеціальна фізична підготовка готує поліцейського до реальних викликів служби. Вона дозволяє:

- ефективно протистояти фізичному опору правопорушників;
- діяти в екстремальних ситуаціях, зберігаючи самовладання;
- долати фізичні та психологічні перешкоди;
- забезпечувати власну безпеку та безпеку громадян.

Систематична фізична підготовка працівників органів внутрішніх справ здійснюється як у рамках службового часу (навчальні заняття, тренування), так і самостійно (ранкова зарядка, заняття у спортивних секціях), забезпечуючи всебічний розвиток фізичних якостей. Комплексний підхід до фізичної підготовки передбачає різноманітні форми занять – від повсякденної ранкової зарядки до спеціалізованих тренувань, що дозволяє досягти оптимальних результатів.

Систематичні фізичні навантаження індукують значні адаптаційні зміни в організмі людини. М'язова тканина зазнає гіпертрофії, що проявляється збільшенням числа та розміру м'язових волокон. Паралельно підвищується щільність капілярної мережі, забезпечуючи ефективніший транспорт кисню та поживних речовин до м'язів. Збільшення кількості мітохондрій в м'язових клітинах сприяє підвищенню аеробної ємності, що є особливо важливим для витривалості. [2]

Серцево-судинна система також зазнає значних трансформацій. Гіпертрофія міокарда призводить до збільшення ударного об'єму серця та зниження частоти

серцевих скорочень у спокої. Це свідчить про підвищення ефективності роботи серця. Водночас, під час фізичного навантаження серце здатне значно збільшити частоту скорочень, забезпечуючи необхідну кількість кисню для працюючих м'язів. Поліцейські, які за станом здоров'я не можуть бути допущені до практичних занять з фізичної підготовки (отримали травму, поранення, перенесли захворювання тощо), за призначенням лікаря тимчасово займаються лікувальною фізичною культурою (далі - ЛФК).[3] Звільнення із зазначенням обмеження щодо окремих видів фізичних навантажень для поліцейських цієї групи здійснюється згідно з довідкою, яку видає медична установа.

Для того щоб поліцейський міг ефективно виконувати свої завдання в складних умовах, необхідна якісна фізична підготовка. Вона дозволяє поліцейському швидко реагувати на непередбачені ситуації, долати фізичні перешкоди та забезпечувати безпеку громадян.[4] Завдяки визначеним принципам формується належна ФП у працівників Національної поліції України спрямована на збереження здоров'я, творчої та трудової активності, всебічний розвиток фізичних якостей, професійно важливих умінь та навичок працівників поліції, необхідних для виконання оперативнослужбових завдань.

Список використаних джерел:

1. Ануфрієв М. І., Бутов С. Є., Гіда О. Ф. Решко С. М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: Навч. посібник / Заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва та Є. М. Моїсеєва. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 338 с.
2. Anisimov D., Petrushin D., Boguslavsky V. Improvement of physical training of first-year cadets of Dnipropetrovsk state university of internal affairs. Scientific space in the condition of global transformations of the modern world: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2020. P. 1–20. DOI:<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-1>.
3. Бутов С. Є., Кисленко Д. П., Решко С. М., Ємчук О. І. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка». Київ : НАВС, 2014. 104 с.
4. Спеціальна фізична підготовка як складова частина службовоприкладної і професійної підготовки співробітників органів внутрішніх справ. Гігієна і контроль на заняттях спеціальною фізичною підготовкою і спортом : фонд. лекція / [І. П. Закорко, О. В. Журавель, Ю. В. Логвіненко та ін.]. Київ: Знання України, 2010. 27 с.

Толмачова Юлія Миколаївна, курсантка другого курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Чорна Аліна Геннадіївна, старший викладач кафедри кримінального права та кримінології, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Розв'язана Росією широкомасштабна війна проти України поглибила наявні негативні фактори в міжнародному безпековому середовищі та спричинила додаткові дестабілізаційні процеси, підриваючи правові основи світового порядку. Російське вторгнення в Україну у лютому 2022 року спочатку порушило діяльність мереж організованої злочинності в країні, але згодом відкрило нові можливості для незаконної діяльності. До 2022 року російські та українські злочинні угруповання становили одну з найпотужніших кримінальних екосистем у Європі: Росія та Україна займали перше та третє місце за рівнем організованої злочинності відповідно. Конфлікт на Донбасі, що розпочався у 2014 році, додатково стимулював розвиток окремих незаконних ринків, зокрема торгівлі зброєю [2, 3].

У зв'язку з цим, швидкий розвиток суспільних відносин та демократизація державних інституцій стали неможливі без активної боротьби зі злочинністю в її різних формах. Держава через компетентні органи встановлює правила поведінки, що спрямовані на забезпечення безпеки кожної людини, а також на створення умов захищеності суспільства та держави від різноманітних протиправних посягань на охоронювані інтереси. Порушення цих норм може завдати непоправної шкоди ефективному функціонуванню держави в різних сферах [9].

В умовах глобалізації транснаціональна організована злочинність є природним наслідком розвитку злочинної діяльності та її організованих структур, і становить одну з найбільш небезпечних і важкодоступних форм злочинності. Контроль за діяльністю транснаціональних злочинних угруповань безпосередньо залежить від здатності національного законодавства адаптуватися до змін у злочинності, особливо її високоорганізованих форм [4]. За рейтингом аналітиків у 2023 році Україна зайняла 57-ме місце серед 136 країн, маючи показник 47,42 злочинів на 100 тисяч жителів, тоді як США розташувалися на 56-му місці з показником 47,8 злочинів на 100 тисяч населення.

Організована злочинність є однією з найнебезпечніших форм протиправної діяльності, яка негативно впливає на розвиток суспільства, спотворюючи його соціальні відносини [9]. Нині існування організованої злочинності в Україні не викликає сумнівів. Проблема організованої злочинності сьогодні схожа на соціально-економічну ситуацію в Україні в часи нової економічної політики, коли відмова від воєнно-комуністичних методів управління, на тлі руйнівних наслідків Першої світової війни та Громадянської війни, створила умови для поширення соціальних аномалій, включаючи різні форми організованої злочинності [12].

Сьогодні в Україні протидія організованій злочинності не отримує адекватної державної реакції. Дії виглядають скоріше як імітація, ніж реальні кроки, через відсутність злагодженості між правоохоронцями та прокуратурою. Це призводить до безкарності злочинців, підриваючи принцип невідворотності покарання і зростаючи недовіру до правоохоронних органів. Рішення Ради Національної безпеки про санкції проти «ворів в законі» без доведення вини виглядає як прояв правового нігілізму і не вплине на ситуацію. Реальність боротьби з організованою злочинністю значно гірша, ніж її представляють деякі органи влади [11, 14].

Серед найбільш поширених видів організованої злочинної діяльності в нелегальній економіці України виділяються торгівля наркотиками, зброєю, людьми, органами, а також незаконна міграція, гральний бізнес і експлуатація проституції. Ці види діяльності залишаються високоприбутковими та набувають транснаціонального характеру. Системи, які могли б протидіяти цій злочинності, фактично не виконують свою функцію [13]. Відтак, навіть без наявності відповідних емпіричних даних можна стверджувати, що організована злочинна діяльність, не зустрічаючи серйозних перешкод або успішно їх долаючи, стає більш масовою, міжрегіональною та міжнародною. Ця ситуація відповідає принципам експансії та інтеграції соціальних систем. Адже значна частина транснаціональної злочинності є продовженням національної злочинності за межами країни, особливо у випадку організованої злочинності.

Організована злочинність і корупція залишаються одними з найактуальніших загроз для національної безпеки України. Вони підривають основи правової держави, економічного розвитку та соціальної стабільності. Сучасна система кримінально-правового забезпечення в Україні потребує комплексного аналізу, оскільки ефективність її функціонування залежить від багатьох факторів, зокрема від відповідності міжнародним стандартам.

У просторі трансформаційного, глобалізаційного та інтеграційного процесу, кримінальна еволюція разом із організованою злочинністю виходить на новий рівень. Інновації в галузі комунікацій та інформаційних технологій сприяють зміцненню зв'язків і контактів між членами злочинних угруповань з їхніми партнерами в різних країнах та навіть на інших континентах [7, 11].

Системна реорганізація правоохоронних органів України, створення нових правоохоронних підрозділів і вдосконалення чинного законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю, зокрема транснаціональною, ще раз довели, що боротьба з цим явищем є глобальною проблемою. Її неможливо вирішити на рівні окремої держави, правоохоронного органу чи одного законодавчого акту [3, 8].

Саме тому протидія злочинності в багатьох країнах світу є ключовим елементом при формуванні безпекової політики в різних сферах державного управління. Оскільки організована злочинність виникає через складний комплекс причин, боротьба з нею буде ефективною лише за умов створення системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних тощо), спрямованих на блокування та нейтралізацію цих небезпечних явищ. Ці заходи мають ґрунтуватися на спеціальній правоохоронній діяльності. Центральним елементом такої діяльності повинна бути правоохоронна структура, здатна швидко та ефективно реагувати на виклики та загрози організованої злочинності, зокрема на міжнародному рівні [10].

Війна в Україні кардинально змінила ситуацію, створивши «атмосферу

неприпустимого ризику для міжнародного кримінального бізнесу», згідно з даними уряду США. Міжнародна злочинність зіткнулася з перешкодами, такими як закриті порти, заміновані території та мобілізація населення на захист країни. Багато злочинців припинили співпрацю з російськими партнерами [6].

Співпраця між російськими та українськими кримінальними угрупованнями стала неможливою через політичні та логістичні проблеми. Багато українських злочинців виїхали з країни, а воєнний стан і комендантська година тимчасово обмежили злочинну діяльність. Однак згодом організована злочинність відновилася, і війна створила нові можливості. Водночас в Україні виникли нові можливості для злочинців, зокрема у сфері торгівлі людьми та перевезення ухлянтів від служби через кордон. Наприклад, СБУ заблокувала канал нелегальної міграції іноземців до ЄС через Україну. Попри широкомасштабну агресію РФ проти України, правоохоронні органи продовжують боротися з суспільно небезпечними діяннями, які загрожують інтересам держави [11].

В Україні існує розвинута нормативно-правова база для протидії організованій злочинності та корупції. Основні акти, що регулюють ці сфери, включають Кримінальний кодекс України, Закон України "Про запобігання корупції" та інші спеціалізовані закони [4, 5]. Однак, незважаючи на наявність законодавчих ініціатив, реальна ефективність їх застосування часто ставиться під сумнів, а соціальна нестабільність, в умовах економічних труднощів населення, стає більш вразливою до злочинних пропозицій, що сприяє зростанню організованої злочинності.

Організована злочинність становить серйозну загрозу глобальній безпеці, оскільки вона представляє альтернативну структуру суспільних відносин, засновану на кримінальних зв'язках. У найближчому майбутньому організована злочинність набуде переважно транснаціонального характеру, а її небезпечна діяльність зосередиться в соціальній, економічній та кримінальній сферах. Найбільшими загрозами для світової безпеки стануть нелегальна міграція, торгівля людьми, поширення наркотиків, активізація наркобізнесу, кіберзлочинність і незаконний обіг зброї [11].

Сучасний стан кримінально-правового забезпечення в Україні потребує глибокого аналізу і комплексних реформ. Виклики, з якими стикається країна у боротьбі з організованою злочинністю та корупцією, вимагають не лише удосконалення законодавства, а й системних змін у правозастосуванні. Важливо, щоб ці зміни базувалися на міжнародних стандартах, що дозволить Україні стати більш ефективним гравцем у глобальній боротьбі з злочинністю та корупцією. Тільки через спільні зусилля можна досягти значних успіхів у цій надважливій справі.

Організована злочинність та корупція є серйозною загрозою для національної безпеки України. Для ефективної протидії цим явищам необхідний комплексний підхід, який включає як кримінально-правові, так і кримінологічні заходи. Основні проблеми кримінально-правового забезпечення на теперішній час полягають у недостатній ефективності правозастосування, невідповідності деяких норм міжнародним стандартам та слабкій координації між різними правоохоронними органами.

Список використаних джерел:

1. Басиста І. В. Організована злочинність: сучасні українські реалії та кроки до протидії. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.

- Серія: Право. 2023. Вип. 15(2). С. 202-217.
2. Дослідження «Організована злочинність в Україні знаходить нові можливості в умовах війни». <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/02/Пресреліз.pdf> (дата звернення: 25.09.2024).
 3. Кириченко О. В. Рецензія на монографію Жаровської Г. П. «Транснаціональна організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, протидія». Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 17. С. 246-248.
 4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 55/25. 15.11.2000 р. Офіційний вісник України. 19.04.2006. № 14. - 340 с.
 5. Концепція реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, затверджена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1000/2011. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011/print1475595268750713> (Дата звернення 26.09.2024).
 6. Копаниця Є. М. Взаємозв'язок корупції та організованої злочинності. Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. Суми: СумДУ, 2013. С. 83-96.
 7. Краснов О. Транснаціональна організована злочинність: риси та напрями протидії. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Випуск 3. 2019. С. 1–13.
 8. Леган І. М. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності: монографія. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 328 с.
 9. Луценко Ю. В. Протидія організованій злочинності та корупції в Україні: окремі теоретичні проблеми. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: зб. тез Міжнародної наук.-практ. конф. (Львів, 8 лист. 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 208-210.
 10. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 388-391.
 11. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: журнал. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2023. Вип. 15 (27). Т. 2. 307 с.
 12. Семикопний А. Д. Організована злочинність та організовані форми злочинності у науці й законодавстві сучасної України і УСРР доби НЕПУ: порівняльна характеристика. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 44. С. 29–38.
 13. Соболев В. О., Ярмиш О. Н. Організовані злочинні групи як об'єкт соціологічного аналізу. Український соціум. 2002. № 1. С. 33–40.
 14. Філіппов С. О. Особливості реалізації державної політики у сфері боротьби з транскордонною організованою злочинністю. Протидія злочинності: теорія та практика. Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року). К.: Нац. акад. прокуратури України. 2016. – 586 с.

Серемчук Каріна Володимирівна, курсант III курсу
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Павлова Н.В., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ПРО ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ

Використання відомостей про зовнішність людини, а також її елементи вимагає детального аналізу та оцінки зібраних і зафіксованих даних. Цей процес включає в себе дослідження умов, за яких ці дані були отримані, адже вони впливають на зміст, методи фіксації та специфіку подальшого використання інформації. Також важливо враховувати фактори, які вплинули на те, як зовнішні ознаки відображалися в різних джерелах інформації.

Результати такого аналізу дозволяють визначити форми і напрямки використання інформації про зовнішність, які можуть бути реалізовані у трьох основних ситуаціях [1, с.77].

Перша ситуація виникає тоді, коли існує необхідність ідентифікувати особу, яка є відсутньою або невідомою для правоохоронних органів, що може стосуватися як злочинця, так і свідка. Ця ситуація зазвичай виникає внаслідок скоєння злочину, коли правопорушник втік або ж не всі свідки були виявлені. Це одна з найскладніших і найчастіше зустрічаються на практиці. Друга ситуація полягає у необхідності встановлення особи, яка знаходиться в полі зору правоохоронців, але ще не була ідентифікована. Це відбувається, коли особу затримують через схожість на підозрюваного, але вона не має при собі документів та намагається приховати своє прізвище та інші особисті дані. Третя ситуація виникає у випадку виявлення невпізаного трупа. Як вже зазначалося, найпоширенішим джерелом інформації про зовнішність особи є пам'ять людей, які бачили розшукуваного [2, с.134].

Проте, успішне використання уявного образу розшукуваної особи не завжди є можливим. У таких випадках слід звертатися до інформації, зафіксованої в описах, які містяться у протоколах допитів, оперативних орієнтуваннях, рапортах та інших документах.

Слід зазначити, що усі описи, незалежно від того, чи є вони довільними чи систематизованими, повинні бути представлені у стандартизованій формі. Це важливо для того, щоб вони були зрозумілими та містили індивідуальні ознаки зовнішності, акцентуючи увагу на специфічних прикметах [1, с.78].

Фотопортрети, як найбільш об'єктивні та змістовні джерела інформації про зовнішність, обов'язково додаються до оперативних орієнтувань. Вони можуть використовуватися під час оголошення регіонального чи державного розшуку, в роботі з реєстраційними документами, а також у ході живого пошуку за участю громадськості для термінового розшуку злочинця або зниклої особи. Ці дані також застосовуються під час впізнання як слідчої дії або оперативного впізнання.

Використання фотографій у процесі встановлення особи є важливою складовою судово-портретних експертиз, про що буде згадано далі. Важливо зазначити, що для ідентифікації осіб під час оперативно-розшукових заходів, а іноді й під час слідчих дій, успішно застосовуються суб'єктивні портрети.

Розгляд процесу розшуку невстановлених осіб, що базується на інформації про їх зовнішність, можна поділити на кілька ключових етапів. На початковому етапі здійснюється збір та оцінювання даних про зовнішні ознаки та характеристики невстановленої особи. Це дозволяє створити чітке уявлення про її фізичний вигляд [2, с.134].

Наступним кроком є складення словесного портрета, що базується на зібраних даних. Це детальний опис, який допомагає у подальшій ідентифікації особи. У процесі розшуку важливо здійснити дії щодо пред'явлення особи для впізнання. Це включає підбір осіб, серед яких буде представлено розшукувану особу, а також організацію слідчих дій.

У випадку, коли потрібно встановити особу людини, яка не має при собі документів і намагається приховати своє справжнє ім'я, першочергово необхідно зафіксувати її зовнішні ознаки. Це робиться шляхом формалізованого описання та сигналетичного фотографування [3, с.253].

Для встановлення особи померлого, зазвичай загиблого, основними джерелами інформації є описи, фотографії, маски, суб'єктивні портрети та реконструкції обличчя на основі черепа. Опис і фотографії, які містяться в картах невпізнаних трупів, порівнюються з даними, що є у картах безвісти зниклих осіб. Цей процес передбачає наявність однакового переліку ознак зовнішності, що дає змогу провести точне порівняння.

Залежно від ситуації, можуть бути використані фотографії масок, пластичних реконструкцій, а також репродукції суб'єктивних портретів і графічних реконструкцій. У випадку, якщо фотографії відсутні, порівняння проводиться на основі письмового опису.

Досить ефективним методом для встановлення особи померлих чи загиблих є пред'явлення для впізнання трупа або його зображень: фотографій, посмертних масок, реконструкцій, виконаних за черепом. Тільки при збігу загальних та специфічних ознак зовнішності, а також пояснень можливих відмінностей, можна зробити висновок про тотожність порівнюваних об'єктів (ідентифікаційних та ідентифікувальних) [4, с.488].

Отже, сучасні можливості використання даних про зовнішність людини в процесі ідентифікації мають надзвичайно важливе значення. Завдяки розвитку технологій, таких як фотографія, суб'єктивні портрети та реконструкції, правоохоронні органи здатні ефективно встановлювати особи, що перебувають у розшуку, ідентифікувати померлих або зниклих безвісти, а також проводити експертизи з метою доказування у суді. Всі етапи, від збору інформації про зовнішні ознаки до формалізації результатів у вигляді протоколів, свідчать про те, що інтеграція даних про зовнішність є важливою складовою сучасних криміналістичних методів. Таким чином, використання даних про зовнішність людини не тільки підвищує ефективність розслідувань, але й забезпечує більш обґрунтовані та доказові результати в юридичних процесах.

Список використаних джерел:

1. Сокол О. С. Інформація про зовнішній вигляд людини як об'єкт криміналістичного дослідження. Diss. Національний авіаційний університет, 2021р. С. 76-78с.
2. Особливі прикмети зовнішності людини: їх значення для розслідування злочину. Правові горизонти. 2016. No 1. С. 133-136.
3. Коваленко А. В. Криміналістичне (сигналетичне) 3D-сканування зовнішності людини. Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені ЕО Дідоренка №3 2022р. С. 253-262с.
4. Носатенко Ю. О. Дослідження зовнішності особи в фотопортретній експертизі. The 5 th International scientific and practical conference - Topical issues of modern science, society and education. (November 28-30, 2021) SPC—Sci-conf. com. ual, Kharkiv, Ukraine. 2021. 2101 с.

Юдченко Адам Олександрович, курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Мандрик Юрій Андрійович, курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Варава Володимир Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СУЧАСНІ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ У ПРОТИДІ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасному світі, де злочинність стає все більш складною та технологічно розвиненою, оперативно-технічні засоби відіграють ключову роль у правоохоронній діяльності. Вони дозволяють ефективніше виявляти, розслідувати та попереджати злочини, забезпечуючи безпеку громадян та суспільства в цілому.

Оперативно-технічні засоби включають широкий спектр технологій, таких як відеоспостереження, аудіозапис, GPS-трекери, дрони, біометричні системи та аналітичні програми. Вони дозволяють правоохоронним органам збирати та аналізувати дані, що є критично важливими для розслідування злочинів.[1]

Технології змінюються стрімко, і злочинці швидко адаптуються до цих змін. Тому правоохоронці повинні постійно навчатися і освоювати нові методи роботи, щоб залишатися на крок попереду злочинців. Використання сучасних оперативно-технічних засобів є невід'ємною частиною цього процесу.

Сучасна боротьба зі злочинністю неможлива без застосування передових технологій. Оперативно-технічні засоби стали невід'ємною частиною арсеналу правоохоронних органів, дозволяючи ефективно виявляти, фіксувати та розслідувати злочини.

Відеоспостереження є одним з найпоширеніших і найефективніших методів оперативно-розшукової діяльності. Камери встановлюються у громадських місцях, на транспорті, в житлових будинках та інших об'єктах.[2]

Використання оперативно-технічних засобів має суворо регламентуватися законодавством і здійснюватися відповідно до встановлених процедур. Це необхідно для захисту прав і свобод громадян та недопущення зловживань.

Безпілотники стали незамінними помічниками правоохоронців, проте їх застосування вимагає делікатного балансу між забезпеченням безпеки та захистом прав громадян. Законодавство має чітко визначити правила використання дронів, щоб уникнути зловживань та забезпечити прозорість їх застосування.

Бази даних є своєрідними електронними архівами, де зберігається величезний

обсяг інформації про злочини, правопорушників, свідків, докази та інші релевантні дані. За лічені секунди отримати дані про конкретну особу, злочин або подію.

Вони забезпечують швидкий доступ до необхідної інформації, що сприяє ефективному розслідуванню та попередженню злочинів. Приклади таких баз даних включають кримінальні реєстри, бази даних відбитків пальців, ДНК та інших біометричних даних.

Аналітичні системи дозволяють обробляти великі обсяги даних, виявляти закономірності та прогнозувати майбутні події. Ідентифікувати групи осіб, які можуть бути причетні до скоєння злочинів.

Вони використовують алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту для аналізу даних, що дозволяє прогнозувати можливі злочини та вживати превентивних заходів. Такі системи можуть аналізувати дані з різних джерел, включаючи соціальні мережі, відеоспостереження, телефонні дзвінки та інші цифрові сліди.[2]

У наш час, коли інформація стала одним з найцінніших ресурсів, захист інформаційних систем набуває особливого значення. Кібербезпека – це комплекс заходів, спрямованих на захист даних від несанкціонованого доступу, модифікації, знищення або розголошення.

Створення брандмауерів, виявлення та блокування шкідливого трафіку, використання VPN для шифрування даних. Встановлення антивірусних програм, регулярне оновлення операційних систем та програмного забезпечення, обмеження прав користувачів. Шифрування даних, резервне копіювання, контроль доступу до даних.

Правоохоронні органи використовують спеціалізоване програмне забезпечення для моніторингу та аналізу мережевого трафіку, виявлення підозрілої активності та збору цифрових доказів. Кіберслідчі застосовують методи цифрової криміналістики для відновлення видалених даних, аналізу логів та виявлення слідів злочинної діяльності.[3]

Розвиток технологій кардинально змінює обличчя правоохоронної діяльності. Впровадження сучасних оперативно-технічних засобів відкриває нові можливості для ефективного розслідування злочинів, забезпечення безпеки громадян та зміцнення довіри суспільства до правоохоронних органів.

Однак, паралельно з цим виникають нові виклики, пов'язані з захистом персональних даних, кібербезпекою та етичними аспектами застосування таких технологій. Тому вкрай важливо розробляти та впроваджувати відповідні заходи для мінімізації ризиків та забезпечення балансу між ефективністю боротьби зі злочинністю та захистом прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”. Відомості Верховної Ради України, 1992.
2. Національна поліція України. “Використання відеоспостереження у правоохоронній діяльності”. Закон України від 25.09.2023 № z2035-23 станом на 05.10.2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2035-23#Text>.
3. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. “Засоби кібербезпеки”. <https://mon.gov.ua> (Дата звернення: 05.10.2024).

Зуб Дар'я Олександрівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університету внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна, викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпровський державний університету внутрішніх справ, Україна

УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Ефективне управління природоохоронною діяльністю є невід'ємною складовою сталого розвитку держави. Кожен член суспільства – від представників влади до окремих громадян – несе відповідальність за збереження довкілля. Однак, саме держава визначає стратегічні напрямки екологічної політики та координує зусилля всіх суб'єктів господарювання.

Управління природокористуванням – це комплекс заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, захист довкілля та забезпечення гармонійної взаємодії економіки та екології. Управління природоохоронною діяльністю спрямоване на реалізацію екологічного законодавства, контроль за дотриманням екологічних норм, раціональне використання природних ресурсів та координацію зусиль держави, бізнесу і громадськості для захисту довкілля. [1]

В Україні управління природоохоронною діяльністю здійснюється великою кількістю державних органів управління у сфері природокористування та охорони довкілля. Управління природоохоронною діяльністю регулюється рядом нормативно-правових актів та законів: ЗУ «Про охорону навколишнього середовища», Земельний кодекс України), ЗУ «Про охорону атмосферного повітря», Лісовий кодекс України, Кодекс України «Про надра», Водний кодекс України, природоресурсними, іншими актами екозаконодавства, а також законодавства, яким регулюється діяльність органів державного, самоврядного та громадського управління в цілому.

Згідно із Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", держава зобов'язана забезпечити комплексну систему заходів, спрямованих на захист довкілля. Це включає в себе не лише контроль за виконанням екологічних норм, а й активну реалізацію екологічної політики, раціональне використання природних ресурсів та координацію зусиль державних органів і громадськості. [2] Ефективне управління природокористуванням та охороною довкілля досягається завдяки спеціалізації державних органів. Кожен з них відповідає за виконання певних функцій, таких як спостереження за станом довкілля, проведення наукових досліджень, екологічна експертиза проектів, контроль за дотриманням екологічного законодавства та розробка прогнозів. Ці та інші функції детально викладені в Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища".

Організація управління у галузі охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів та техногенної та екологічної безпеки підлягає законодавчо–нормативному регулюванню, методології системного підходу при прийнятті управлінських рішень, врахування екологічних та функціональних механізмів екологічного управління. [3]

Спочатку турбота про природу була прерогативою національних урядів, які створювали спеціальні органи для вирішення цих питань: комітети охорони навколишнього середовища, міністерства охорони навколишнього середовища, агентства захисту навколишнього середовища тощо. Проте, наслідки світових війн, поширення споживацького ставлення до природи та численні екологічні катастрофи привели до розуміння того, що охорона довкілля – це глобальна проблема, яка вимагає спільних зусиль усіх країн. Крім спеціалізованих органів, що займаються виключно питаннями охорони довкілля, існують також органи загальної компетенції, до повноважень яких входить і вирішення екологічних питань. На загальнодержавному рівні це Президент, Верховна Рада, Рада національної безпеки та оборони, а також центральні органи виконавчої влади. На місцевому рівні це обласні, районні та міські адміністрації. [4]

Управління природокористуванням та охороною довкілля в Україні є складним і багатограним процесом, який вимагає злагодженої роботи державних органів, бізнесу та громадськості. Лише спільними зусиллями можна забезпечити збереження природних ресурсів та створення безпечного середовища для життя майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право України. Особлива частина: навчальний посібник для студ. вузів / О. М. Шуміло [та ін.]; Харківський нац. ун-т внутрішніх справ. – К.: Центр учбової літ., 2013. – 431 с.: табл. - Бібліогр. в підряд. приміт.
2. Шмандій В.М., Клименко М.О., Голік Ю.С., Прищепа А.М., Бахарев В.С., Харламова О.В. Екологічна безпека. Підручник - Херсон: Олді-плюс, 2013.– 366 с.
3. Сурілова О. О. Екологічні права людини в Україні і Європейському Союзі: порівняльний аналіз. Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 25. С. 524–527.
4. Комарницький, В.М.Екологічне право [Текст]: навч. пос. / В.М.Комарницький, В.І.Шевченко, С.В.Єлькін. – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.

Корнієнко Сергій Олександрович, курсант 4 курсу ННППФПНП
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло Михайлович, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ФПФПКПНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану питання фінансово-правової відповідальності набувають особливої ваги, оскільки ефективне функціонування держави залежить від належного фінансового регулювання та контролю. Воєнний стан є правовим режимом, запровадженим з метою захисту національної безпеки, територіальної цілісності та забезпечення громадського порядку в умовах загрози чи акту збройної агресії. У таких умовах держава змушена приймати специфічні рішення щодо управління фінансами, що потребує відповідних правових механізмів та системи відповідальності за порушення фінансових зобов'язань.

Фінансово-правова відповідальність визначається в статті 111 Податкового кодексу України (далі ПКУ), де йдеться про відповідальність за порушення законодавства в сфері оподаткування та іншого контролюючого законодавства. Згідно з ПКУ, фінансова відповідальність за порушення законодавства встановлюється і застосовується у вигляді фінансових санкцій. За порушення інших законів, контроль за дотриманням яких покладено на відповідні органи, можуть застосовуватися штрафні санкції та/або пені [5].

Фінансово-правова відповідальність є формою державного осуду, що виражається через нормативно визначений обов'язок правопорушника зазнавати державного примусу у вигляді фінансових санкцій за вчинене правопорушення у сфері фінансової діяльності. Основною метою цієї відповідальності є покарання правопорушника за незаконні дії у фінансовій сфері, зменшення кількості фінансових правопорушень та запобігання майбутнім правопорушенням [2, с. 3].

Фінансово-правова відповідальність настає внаслідок порушення норм, що регламентують поведінку суб'єктів фінансових правовідносин та захищають фінансові інтереси держави. Суб'єктами фінансово-правової відповідальності є особи, наділені певним правовим статусом. Сюди входять підприємства, установи, організації та їх філії, а також фізичні особи, які можуть діяти через колегіальні органи державної влади або органи місцевого самоврядування. Держава, як суверенний суб'єкт фінансового права, має відповідні компетенції у сфері фінансової діяльності, що закріплено Конституцією України, Бюджетним кодексом та іншими законодавчими актами. Важливою особливістю фінансово-правової відповідальності є те, що суб'єктами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Фінансові санкції завжди мають майновий характер, що передбачає їх застосування виключно щодо податків та інших обов'язкових платежів, за якими необхідно подання податкових декларацій і розрахунків [4, с. 50].

Починаючи з незаконної анексії Автономної Республіки Крим та окупації окремих територій Донецької і Луганської областей, в Україні спостерігається

зростання фінансових правопорушень, зокрема у вигляді обхід санкцій. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну привернуло увагу суспільства до військових подій, однак у тилу важливо продовжувати підтримувати Збройні Сили України, дотримуватися законодавства та сплачувати податки. Це є важливим фактором, що сприяє розвитку держави та поліпшенню якості життя громадян [1, с. 42]. Значення фінансово-правової відповідальності в умовах воєнного стану стає особливо важливим. В умовах війни активно розвивається волонтерський рух, зростає популярність зборів коштів, спрямованих на забезпечення військових необхідними матеріалами та технікою. Проте не всі волонтери діють добросовісно і дотримуються законодавства. Сплата податків відповідно до Податкового кодексу України є критично важливою для наповнення державного бюджету [3, с. 9].

Суб'єкти, які притягують до фінансово-правової відповідальності, відіграють ключову роль у забезпеченні виконання податкових зобов'язань. Це включає в себе не лише контролюючі органи, але й державних виконавців, які мають право здійснювати стягнення боргів. У цей складний час важливо, щоб ці органи діяли ефективно та у відповідності до закону, оскільки це дозволить забезпечити правопорядок і сприяти фінансовій стабільності в Україні [2, с. 131].

Отже, питання фінансово-правової відповідальності в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності. Забезпечення дотримання податкового законодавства, активна діяльність контролюючих органів і відповідальність волонтерів — все це є важливими елементами для підтримання економічної стабільності та розвитку України в умовах війни. Чітка і скоординована діяльність усіх суб'єктів, залучених до фінансово-правової відповідальності, стане запорукою успішного подолання фінансових викликів у цей непростий період.

Список використаних джерел:

1. Биндюк, К. Г., О. В. Шевченко. Значення фінансово-правової відповідальності в період воєнного стану. 2023. С. 42. URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/5ea976c3-bbcb-489d-be37-a879e30dcf77/content>.
2. Гаврік, Р., О. Галус. Прикладні питання здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності в умовах правового режиму воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство 2024. С. 318-322. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/311002>.
3. Назар Ю. С., Проць І. М. Адміністративна та фінансово-правова відповідальність за порушення бюджетного законодавства: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 172с. URL: <http://surl.li/bgarzn>.
4. Плехов, Максим Вікторович. Фінансово-правова відповідальність за фінансові правопорушення: сутнісно-класифікаційний аспект. The 9 th International scientific and practical conference “Science and society: modern trends in a changing world”(August 5-7, 2024) MDPC Publishing, Vienna, Austria. 2024. 334 p.. 2024. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/08/SCIENCE-AND-SOCIETY.-MODERN-TRENDS-IN-A-CHANGING-WORLD-5-7.08.24.pdf#page=320>.
5. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Зуб Дар'я Олександрівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Нагорна Олена Олександрівна, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я

Згідно зі ст. 40 КЗпП України, однією з підстав для звільнення працівника є його невідповідність займаній посаді через стан здоров'я. Такий висновок має бути підтверджений відповідними медичними документами і означає неможливість для працівника виконувати свої трудові обов'язки за певною спеціальністю. Визначити, чи може працівник виконувати свою роботу, можна за результатами медичного огляду. Такий огляд є обов'язковим і проводиться відповідно до вимог трудового законодавства (статті 169 і 191 КЗпП України) та інших нормативних документів, зокрема Законами України "Про охорону праці", "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", Основами законодавства України про охорону здоров'я та наказом МОЗ України "Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій". [1]

Якщо працівника звільняють через стан здоров'я, це рішення приймає роботодавець. При цьому працівник має право на отримання вихідної допомоги, яка становить не менше однієї середньої зарплати. Окрім того, роботодавець повинен повністю розрахуватися з працівником, виплативши йому всі належні суми (заробітну плату, премії, компенсації тощо).

Кодекс законів про працю України не містить чіткого механізму встановлення невідповідності стану здоров'я працівника виконуваній роботі у випадках, коли згідно із Законом України "Про охорону праці" медичний огляд не є обов'язковим (відповідно до ст.17). Виявлена невідповідність працівника займаній посаді за станом здоров'я може бути пов'язана з неможливістю виконувати трудові функції через захворювання, наявністю медичних протипоказань до роботи або ризиком для здоров'я колег чи інших осіб внаслідок погіршення стану здоров'я працівника.

Відповідно до пункту 3.8 наказу МОЗ «Про затвердження порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій», роботодавець повинен забезпечити проведення позачергового медичного огляду працівника у двох випадках: якщо сам працівник вважає, що його здоров'я погіршилося через умови праці, або якщо роботодавець помітив, що стан здоров'я працівника не дозволяє йому виконувати свої трудові функції. Отже, єдиним офіційним документом, що підтверджує невідповідність працівника займаній посаді за станом здоров'я, є заключний акт медичного огляду, оформлений за встановленою формою. [2]

Також, згідно з Основами законодавства про охорону здоров'я, статті 9, громадяни можуть бути визнані непридатними до певних видів діяльності, що потребують особливих вимог до здоров'я, пов'язаної з підвищеною небезпекою для оточуючих, а також з виконанням певних державних функцій.

Оскільки звільнення за пунктом 2 статті 40 КЗпП України є ініціативою роботодавця або уповноваженого ним органу, воно може бути здійснено лише після отримання згоди профспілкового органу, членом якого є працівник, що підлягає звільненню. Відповідно до вимог ст. 43 КЗпП України, у разі звільнення працівника, що належить до профспілки, роботодавець повинен звернутися до профспілкового органу для отримання його згоди на розірвання трудового договору. У поданні мають бути зазначені факти виявленої невідповідності працівника займаній посаді чи виконуваній роботі внаслідок стану здоров'я, що повинні бути підтвердженні медичним висновком та письмовою відмовою від переведення на іншу роботу чи посаду, або ж неможливості його подальшого працевлаштування на підприємстві. [3]

Аби правильно застосувати норму про звільнення за п. 2 ст. 40 КЗпП України, необхідно розуміти, як вона співвідноситься з нормою про обов'язкове переведення працівника на іншу роботу за станом здоров'я (ст. 170 КЗпП України). Тобто, звільнення можливе лише тоді, коли переведення на іншу роботу є неможливим. Стаття 170 КЗпП України виключає можливість звільнення працюючого у зв'язку з невідповідністю займаній посаді внаслідок стану здоров'я, що перешкоджає продовженню роботи, якщо той згоден перейти на легшу роботу, яку власник зобов'язаний запропонувати згідно з медичним висновком. Але практика демонструє, що звільнення працівників за невідповідністю посаді за станом здоров'я часто відбувається за відсутності вакансій, незважаючи на потенційну суперечність з законодавством. Щоб узаконити практику звільнення працівників за станом здоров'я, необхідно доповнити частину 2 статті 40 КЗпП України положенням про можливість розірвання трудового договору за ініціативою власника або уповноваженого ним органу у разі відмови працівника від переведення на легшу роботу.

З огляду на викладене, звільнення працівника за станом здоров'я є складним юридичним процесом, який вимагає знань і досвіду. Необхідно ретельно зважити всі обставини справи та діяти відповідно до вимог законодавства.

Список використаних джерел:

1. Звільнення за станом здоров'я: підстави та виплати. URL: <https://prokadry.com.ua/news/75268-zvlnennya-za-stanom-zdorovya-pidstavi-ta-viplati> (дата звернення: 13.10.2024).
2. Конопельцева О. О. Щодо особливостей звільнення за станом здоров'я / О. О. Конопельцева // Актуальні питання удосконалення законодавства про працю та соціальне забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасників VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 верес. 2017 р.). – Харків, 2017. – С. 237–241.
3. Звільнення через незадовільний стан здоров'я: коли можливе. URL: https://buh.ligazakon.net/news/218535_zvlnennya-cherez-nezadovlniy-stan-zdorovya-koli-mozhlive (дата звернення: 13.10.2024).

Доценко Людмила Петрівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

Науковий керівник: Калаченкова К.О., канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

ЮРИДИЧНИЙ КОНФЛІКТ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

За роки незалежності в Україні відбуваються зміни, що впливають на всі сфери життя, зокрема і на систему охорони здоров'я. Специфікою медичної діяльності в тому числі є й те, що вона пов'язана з великою кількістю потенційних підстав для розвитку конфліктів. Відомо, що лікарі працюють за протоколами, але вони не завжди дієві, а їх порушення призводить до відповідальності. Науковці вказують, що найменше відхилення від очікуваних результатів, здатне вплинути на виникнення конфліктної ситуації, адже коли йдеться про життя й здоров'я, то керувати емоціями стає складно [1].

Під юридичним конфліктом у сфері медичної діяльності розуміють відкрите протистояння суб'єктів правовідносин у сфері медичної діяльності, пов'язане з реалізацією інтересів взаємовиключного характеру [2].

Вирізняють наступні види та суб'єктів конфліктів в медичній діяльності:

- а) міжособистісні конфлікти, сторонами яких виступають: лікар – пацієнт; лікар – лікар; лікар – адміністратор;
- б) міжгрупові: адміністрація медичного закладу – пацієнт; лікар – родичі пацієнта; адміністрація медичного закладу – пацієнт [3].

Конфлікт з пацієнтами, прийняття рішення без відома пацієнта, невірний діагноз (особливо спірним видається евтаназія), високі ціни та черги, псування ділової репутації лікарів, і що на разі є істотним ймовірно конфлікти під час діяльності військових лікарів, які надають як невідкладну допомогу пораненим, так і подальше лікування в госпіталі і цей перелік підстав не є вичерпним.

Для дієвого вирішення конфліктів потрібно розуміти з чого останні розпочинаються. С.Г. Стеценко, наводить ряд ознак, які надають можливість вирізнити появу юридичних конфліктів у сфері медицини, а саме:

- розбіжність цільових установок у суб'єктів, які надають медичну допомогу і суб'єктів, які отримують її (різниця у сприйнятті);
- у багатьох випадках наявна необхідність втручання третьої сторони (що не є суб'єктом юридичного конфлікту) для визначення правильності надання медичної допомоги (наприклад органи судово-медичної експертизи);
- фінансово-економічні труднощі системи охорони здоров'я, адже багато прав пацієнтів часто не можуть бути реалізовані [4].

Розкриття сутності таких ознак насамперед спрямоване на запобігання виникнення конфліктів, або ж на пом'якшення їх наслідків та їх припинення.

Професія лікаря все частіше стає об'єктом соціального та правового контролю, отже, важливо розуміти, як запобігати або вирішувати конфлікти. Отже, попередити

суперечки, можна за допомогою: усного обговорення та попередження про можливі наслідки взаємодії, укладання договорів на проходження певної процедури, розписки про погодження, переговорів, звернення до третіх осіб (головний лікар, безпосередній начальник і тд.). Проте, якщо попередити конфлікт не вийшло, розглянемо способи вирішення спору.

Українська система захисту передбачає судовий і позасудові способи. Позасудовий спосіб може проводитися сторонами конфлікту під час переговорів, а також при участі третьої сторони. Третьою стороною в урегулюванні конфлікту можуть бути: органи влади (органи управління охорони здоров'я, Президент України), правоохоронні органи, уповноважений по правах людини України. Процес захисту пацієнтом своїх прав відбувається шляхом направлення скарги про відновлення порушених прав, після чого, суб'єкт на ім'я якого була подана скарга, повинні розпочати дії, для того, щоб права людини більше не порушувалися. Зокрема в цьому випадку ідеться і про медіацію та арбітраж.

Розглядаючи закордонний досвід, варто зазначити, що, наприклад в США розвинена велика кількість альтернативних способів вирішення спорів, подібних з медіацією, таких як "арбітраж", "міні-судовий процес", "експертна оцінка", "омбудсмен", Популярним інститутом є Медичні комісії, які діють на підставі статуту або положення прийнятого відповідно до резолюції Палати лікарів (Австрія), або договору з державною владою (Німеччина), які мають на меті поліпшення захисту прав пацієнта й лікаря. Результатом роботи є наступні: рішення про наявність лікарської помилки, недбалості, інших зловживань, рішення про заподіяння шкоди, переговори між представниками страхової компанії й представником пацієнта, пропозиція компенсації і розгляд питання про виконання інших вимог, компенсація інших вимушених витрат [5].

Було би доцільно започаткувати окремий орган в Україні, який би складався з лікарів зі значним стажем, та юристів, які враховували б специфічні особливості відносин, це сприяло б розгляду й вирішенню конфліктної ситуації на ранній стадії й швидкому відновленню порушених прав.

Основним способом захисту прав людини й пацієнта все ж залишається судовий, не дивлячись на ряд проблем та складнощів: заподіяння шкоди репутації лікаря, порушення конфіденційності відносин, доведення взаємозв'язку між шкодою та медичною помилкою, недбалості або зловживання лікаря й наслідками, а також розгляд ускладнюється через: пошук компетентних адвокатів, рішень судмедекспертизи, експертних думок фахівців.

Цікавим видається Рішення ЄСПЛ у справі «Майборода проти України» Заява № 14709/07 [6]. Справа стосується права на інформовану згоду у зв'язку з нефректомією, проведеною під час надання невідкладної допомоги, коли пацієнт перебувала без свідомості, а також від приховування її лікарями у післяопераційний період інформації про видалення нирки. У справі Суд зазначив, що національні суди визнали лікаря відповідальним за порушення його обов'язків відповідно до «Основ законодавства про охорону здоров'я» стосовно повідомлення заявниці або її родичам про видалення нирки. Суд вважає, що скарга на неспроможність держави захистити її від приховування інформації була належним чином розглянута національною судовою системою. Порушення її права на інформацію було визнано на національному рівні, і вона отримала розумне відшкодування.

Отже, професійна діяльність лікаря, завжди супроводжується конфліктами, це зумовлено тим, що медична діяльність нерозривна пов'язана з достатньо великою кількістю підстав для того, щоб пацієнти залишилися незадоволеними наданням медичної допомоги, попри постійне удосконалення як методики лікування, так і на використання новітніх засобів лікування.

А від так створення правової й інформаційної бази для врегулювання й вирішення спорів у сфері охорони здоров'я є нагальною потребою в державі, і одним з позасудових способів доречно започаткувати інститут Медичних комісій до складу яких будуть входити досвідчені лікарі та адвокати, що дозволило б коректно вирішувати спори.

Список використаних джерел:

1. Щеглов Є., Смуток М. Конфлікт медичного закладу з пацієнтом: правовий аспект. Практика управління медичним закладом. 2012. № 8. С. 20-25.
2. Заборовський В.В., Нечипорук Л.Д., Горват Т.Д. Поняття та сутність юридичного конфлікту у сфері медичної діяльності. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2021. Серія ПРАВО. Випуск 63.
3. Медичний менеджмент: зб. наук. ст. студ. заоч. форми навч. відп. ред. А. М. Бідюк. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. 65 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/e8b9469f7bbefa931873967b7cd3c75.pdf>.
4. С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта. Медичне право України: підручник. К. : Правова єдність, 2008. 507 с.
5. О. В. Клименко. Механізми розгляду конфліктів в охороні здоров'я. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 8, 2013. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=680>.
6. Рішення ЄСПЛ у справі «Майборода проти України». Заява № 14709/07. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/522848__761136.

Комар Дмитро Володимирович, здобувач вищої освіти
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Фролов Михайло Михайлович, канд. юрид. наук,
доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

За наших часів вельми актуальним об'єктом наукових досліджень є інститут юридичної особи в цивільному праві, особливо з урахуванням того згідно із статтею 2 Цивільного кодексу України учасниками цивільних відносин є фізичні та юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави. Цивільним законодавством встановлено, що суб'єктами цивільного права можуть бути й інші суб'єкти публічного права. В науці висловлюється думка про те, що держава є юридичною особою в цивільних правовідносинах. Тим більше, що у законодавстві відсутнє легальне визначення юридичної особи публічного права та певною мірою є незрозумілі й конститутивні ознаки такої особи. Тому тема дослідження є актуальною з урахуванням необхідності окреслити чітко коло юридичних осіб з урахуванням їх ознак як суб'єктів цивільного права.

Суб'єкти цивільного права є необхідними елементами цивільних правовідносин. Загальне формулювання цивільних правовідносин передбачає, що «правовідношення – це ідеологічне відношення, яке існує в формі зв'язку суб'єктів урегульованого правом суспільного відношення, яке виражається в наявності у них суб'єктивних прав і обов'язків» [2, с. 118]. Суб'єкти правовідносин – це суб'єкти права, тобто особи, що мають правосуб'єктність. Вирази «суб'єкт права» і «особа, що має правосуб'єктність» збігаються. Правосуб'єктність – одна з обов'язкових передумов правовідносин [1, с. 392].

Юридичні особи залежно від порядку їх створення поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права (ст. 81 ЦК України). Класифікація юридичних осіб приватного права відбувається згідно Цивільним кодексом України, яким встановлюється порядок створення, організаційно правові форми, правовий статус юридичних осіб приватного права (ст. 81 ЦК України). У також існує вичерпний перелік форм юридичних осіб приватного права.

Конструкція юридичної особи є невід'ємною частиною цивільних правовідносин, «які являють собою особливий, самостійний вид реально існуючих суспільних відносин», це змістовна цивільно-правова конструкція, спрямована на те, щоб зменшити учасникам такої організації «ризик своїх майнових витрат, одержати цілком реальне, а не фіктивне задоволення своїх майнових вимог, що і відповідає потребам майнового обороту». Визначення «поняття конструкція юридичної особи» вказує на зв'язок юридичної особи з такою економіко правовою категорією як майно і з такими категоріями як власність і право власності [3, с. 42-43].

Варто відзначити, що представник у судовому процесі є самостійним учасником відносин, незважаючи на те, що він представляє інтереси іншої особи. Це означає, що він не включений до числа сторін у справі і не має власного процесуального

інтересу [4]. На сучасному етапі розвитку правової системи України, законодавство цілеспрямоване вирішувати спори дотримуючись моральних принципів справедливості та всебічності [5].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що види і перелік юридичних осіб за цивільним законодавством цілком залежить від стану української економіки та стану розвитку суспільних відносин, що регулюються нормами цивільного права. Відповідно, перспективи подальших досліджень лежать у сфері визначення ключових ознак кола суб'єктів, що є або у перспективі можуть бути суб'єктами цивільного права.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: в редакції від 16.09.2011 [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Господарське право: Навчальний посібник / Л. А. Жук, І. Л. Жук, О. М. Неживець. К.: Кондор 2006. 400 с.
3. Шевченко Я. М. Роль і значення суб'єктів цивільного права в суспільстві / Я. М. Шевченко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія "Юридичний вісник "Повітряне і космічне право". – 2009. №2. – С. 39 – 46.
4. Белов М.В., Фролов М.М. "Деякі особливості представництва у цивільному процесі." Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням харківського національного університету внутрішніх справ від 17.04. 2024 № 31 (2024): С. 177.
5. Вареник Данііл, Ярослав Бингар and Михайло Фролов. "Особливості відшкодування моральної шкоди у разі завдання тілесних ушкоджень." *Universum* 13 (2024).

СЕКЦІЯ 9.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

Anna Molodetskaya, 3d year cadet of the Faculty of Training of Specialists for Pre-Trial Investigation Bodies of the National Police of Ukraine
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

Liza Skyba, 3d year cadet of the Faculty of Training of Specialists for Pre-Trial Investigation Bodies of the National Police of Ukraine
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

Scientific supervisor: Olena Serafymova, lecturer of the Department of Language Studies
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

ORGANIZED CRIME

Organized crime has become an inseparable part of the globalized world. Its activities encompass not only traditional spheres, such as drug trafficking or smuggling, but also new areas, including cybercrime, human trafficking, and financial fraud. As a result, the study of organized crime is a pressing issue for researchers, law enforcement agencies, and policymakers.

Organized crime differs from other forms of criminal activity due to its structured nature, hierarchy, and long-term strategies. Its key characteristics include [1, p. 179]:

- **Clear organization:** Criminal groups have a leadership hierarchy and strict discipline, allowing them to execute complex operations effectively.
- **Illicit markets:** Participation in various types of illegal activities, such as drug trafficking, illegal arms trade, smuggling, etc.
- **Corruption and violence:** The use of corruption to provide "protection" and violence as a method of influencing competitors or state structures.
- **International activity:** Organized crime has a cross-border nature, making it significantly more challenging to combat.

With the development of global economic and technological ties, organized crime adapts to new conditions. It has begun to use modern technologies, such as the internet and cryptocurrencies, to facilitate its operations. Cybercrime, including attacks on financial institutions, hacker groups, and ransomware, has become a new form of criminal organizations' activities.

Globalization has also contributed to the development of international criminal networks that either collaborate or compete in various areas of illegal activity. For example, Colombian and Mexican cartels cooperate with Asian organized groups to distribute drugs on the European market.

Technological progress not only facilitates communication among members of organized criminal groups but also creates new tools for illegal activity. Among the most

common technologies [2, p. 212]:

- Cryptocurrencies: The anonymity and decentralization of cryptocurrencies simplify money laundering and the financing of criminal operations.
- Darknet: The use of hidden networks for the sale of drugs, weapons, and other illegal goods.
- Cybercrime: Hacker groups are becoming increasingly organized, attacking financial institutions, government agencies, and large corporations.

Since organized crime has an international character, combating it requires interstate cooperation. International organizations such as Interpol, Europol, and the UN actively collaborate with national governments to coordinate operations and collect intelligence.

Key areas of international cooperation include:

- Information exchange: Using databases to track criminals and groups.
- Joint operations: Organizing operations involving law enforcement agencies from several countries for simultaneous arrests and evidence collection.
- Legislation harmonization: Harmonizing legal acts for more effective prosecution of criminals across jurisdictions.

Effective combat against organized crime requires a comprehensive approach, which includes [1, p. 181]:

- Strengthening law enforcement agencies: Enhancing the qualifications of police and judicial bodies in the field of investigation and prosecution of crimes.
- Corruption prevention: Since organized crime often relies on corruption, it is important to implement anti-corruption reforms.
- Social policy: Combating poverty and unemployment can reduce the social base for recruiting new members of criminal organizations.
- Technological innovations: Using modern technologies, such as artificial intelligence, to track transactions and communications of criminals.

Various authors describe the features of organized crime differently, interpreting them in their own ways. Many researchers consider the following features to be essential characteristics of organized crime: a stable, continuous, planned, and covert nature of activity in the form of criminal enterprises; the presence of organizational and management structures, leadership hierarchy, unified behavior norms; the creation of a system of systematic neutralization of all forms of social control; the use of special intelligence and counterintelligence methods; the presence of centralized large financial funds; and a tendency toward constant expansion of activity spheres.

T. Turchyn provides perhaps the most comprehensive list of criminological characteristics of organized crime, stating that they include: 1. High-level connections with corrupt members of government and law enforcement agencies. 2. Regional control. 3. General rules of behavior. 4. Recruitment of new members. 5. Close ties with the top of traditional crime. 6. Large-scale criminal activities. 7. Politicization of state activities. 8. Control over banking and commercial activities. 9. Legalization of capital accumulated through criminal means. 10. Control over mass media [3, pp. 212–213].

Thus, organized crime remains a serious threat to global security. Modern challenges related to technology and globalization require new approaches to combating this phenomenon. International cooperation, innovations in law enforcement, and social

programs are key components of a strategy to counter organized crime. Only a comprehensive approach will minimize its impact on society and ensure the safety of future generations.

References:

1. Vozniuk, A. A. (2020). Combating Organized Crime in Ukraine: Prospects for Improving Criminal Legislation. *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, No. 1, pp. 176-194.
2. Turchyn, T. (2016). Organized Crime: Criminological Characteristics, Determination, and Prevention. *Comparative Analytical Law*, No. 4, pp. 211–215.
3. Khavronyuk, M. (2000). Characteristics and Concept of an Organized Group and Criminal Organization (Criminal-Legal Aspect). *Law of Ukraine*, No. 4, pp. 59-64.

Shebela Vitalina, 3d year cadet of the Faculty of Training of Specialists for Pre-Trial Investigation Bodies of the National Police of Ukraine
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

Scientific supervisor: Olena Serafymova, lecturer of the Department of Language Studies
Dnipro State University of Internal Affairs, Ukraine

PRIORITY DIRECTIONS OF THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN WAR CONDITIONS

The special legal regime of martial law has caused changes in the activities of almost all state institutions. Law enforcement agencies in Ukraine have received new powers, particularly changes to the Law of Ukraine “On the National Police” have come into effect, which provide for the expansion of police powers during the period of martial law in Ukraine and for 60 days after its termination or cancellation. As we know, the tasks of the National Police are:

ensuring public safety and public order; protecting and defending human rights and freedoms, as well as the interests of society and the state; combating crime;

providing, within the limits defined by law, assistance to individuals who, for personal, economic, or social reasons, or as a result of emergency situations, require such assistance. [1]

These circumstances necessitate a change in the priority directions of the activities of the bodies and divisions of the National Police of Ukraine. Police officers are focusing their activities on the internal threats of martial law in Ukraine, especially social criminalization, the development of the “shadow economy,” various manifestations of terrorism, inadequate law enforcement, and a low level of security. Therefore, the main function of law enforcement agencies regarding the provision of martial law is to respond to threats, achieved by addressing issues such as combating crime, terrorism in all its forms, ensuring public safety, and so on. [2]

Highlights the following priority directions of police activities during the legal regime of martial law: recording and qualifying war crimes in Ukraine; investigating war crimes under conditions of active hostilities; demining territories and buildings; maintaining public order and ensuring public safety; detecting instances of unlawful actions against children; utilizing modern information technologies, systems, and means of information protection; providing psychological support for police activities in the context of martial law and offering primary psychological assistance by police officers to various categories of citizens.

The ongoing conflict in Ukraine has necessitated significant adaptations within the country's law enforcement framework, particularly for the National Police of Ukraine. In response to the challenges posed by armed aggression, the National Police has identified several priority directions for its activities during these tumultuous times.

One of the foremost responsibilities of the National Police is to maintain public safety and order. During wartime, this task becomes increasingly critical as the risk of civil unrest, panic, and crime rises. The police force implements enhanced measures to prevent disturbances, enforce curfews, and ensure that essential services are uninterrupted. Regular patrols and community engagement initiatives help to foster trust and cooperation between

law enforcement and citizens. [3]

The National Police is dedicated to safeguarding human rights and freedoms, especially in times of crisis. This includes protecting vulnerable populations, such as children, the elderly, and internally displaced persons, from exploitation and violence. Police officers are trained to recognize and address instances of human rights violations, ensuring that the rights of all individuals are respected, even amid conflict.

The escalation of violence often leads to an increase in criminal activities, including looting, fraud, and terrorist acts. The National Police focuses on countering these threats by intensifying intelligence operations and collaborating with international partners. Special task forces are deployed to handle specific situations, such as terrorist threats or organized crime, to ensure a swift and effective response. In the context of armed conflict, the investigation of war crimes is a critical priority for the National Police. This involves gathering evidence, interviewing witnesses, and collaborating with international legal bodies to ensure accountability for perpetrators. Specialized units are established to handle these investigations, ensuring that justice is served and that victims receive the support they need. [4]

During wartime, the potential for public disorder increases significantly. The National Police is tasked with maintaining public order during emergencies, including protests, evacuations, and other high-stress situations. By employing crowd management techniques and crisis communication strategies, the police work to minimize chaos and protect citizens.

Effective policing in wartime relies heavily on community trust and cooperation. The National Police emphasizes community engagement, working closely with local organizations and community leaders to address concerns and disseminate information. Police officers are often seen as first responders, providing reassurance and assistance to those affected by the conflict. To enhance its operational effectiveness, the National Police embraces modern technology and information systems. This includes using surveillance systems, data analytics, and communication tools to monitor situations in real time, share intelligence, and coordinate responses to incidents. The integration of technology aids in improving overall situational awareness and operational efficiency. [3]

Recognizing the mental toll of war, the National Police also prioritizes the psychological well-being of its officers and the community. Training programs include psychological first aid and resilience-building workshops to help officers cope with stress and trauma. Additionally, police officers are equipped to provide initial psychological support to citizens affected by the conflict.

The National Police of Ukraine is adapting to the unique challenges of war conditions by focusing on these priority directions. Through a commitment to public safety, human rights, and effective law enforcement, the police play a vital role in maintaining order and supporting the Ukrainian populace during these difficult times. As the situation evolves, the National Police remains dedicated to ensuring the safety and security of all citizens, contributing to the resilience of the nation amidst adversity.

References:

1. Фоменко А. (2024). Повноваження Національної поліції України застосовувати поліцейські заходи. 84-100с.
2. Ізбаш К. (2024). Повноваження Національної поліції України застосування поліцейських заходів. 63с.
3. Ріле К. (2024). Війна в Україні. Розвідка та національна безпека. 458-474 с.
4. Вигівський І. (2024). Розслідування воєнних злочинів: роль Національної поліції України. 58-71 с.

Сотніков Андрій Володимирович, курсант 3 курсу ННІФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович, старший викладач
кафедри ТСП, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

Зараз, під час вторгнення російської федерації на територію нашої Батьківщини, питання надання домедичної допомоги як нашим воїнам так і цивільним громадянам, є актуальним та надважливим як ніколи. У закладах вищої освіти зі спеціальними умовами навчання викладанню домедичної допомоги за останні роки приділено неабияку увагу. Навіть у деяких державних установах, такі як прокуратура наприклад, проводяться відповідні зайняття. Найважливіше правило при наданні домедичної чи будь якої допомоги – це збереження власного життя в першу чергу

Перша медична допомога - це найпростіша невідкладна медична дія, яка виконується безпосередньо на місці й відразу після травми. Її, як правило, проводять не медичні працівники, а особи, які в момент отримання травм потерпілим перебувають поблизу, безпосередньо на місці, або поблизу потерпілого. Це стосується серцево-легеневої реанімації, зупинку кровотечі, допомогу при інсульті, переохолодженні, опіках, удушенні, втраті свідомості тощо.[1]

Під час бойових дій, важливо зберегти життя солдата, у цій справі домедична допомога відіграє основну роль.

Отже, для чіткого розуміння можливостей надання медичної допомоги пораненим на полі бою, орієнтовно виділено такі сектори:

– сектор стрільби (червона зона) – зона прямого вогню зі значним ризиком отримати кульове чи інше поранення. Допомога пораненим надається тільки для зупинки критичної кровотечі.

– сектор укриття (жовта зона) – місце, захищене від прямого вогню противника елементами природного (пагорби, схили) або штучного походження (стіни, будинки, захисні інженерні споруди). Необхідно розуміти, що сектор укриття в бойових умовах може стати сектором обстрілу в будь-який момент, тому обсяги домедичної допомоги скорочуються;

– сектор евакуації (зелена зона) - місця, пристосовані або обладнані для прийому, сортування поранених і хворих, надання долікарської допомоги, лікування та підготовки до подальшої евакуації поранених, які її потребують. Перегоновий (батарейний) санітарний інструктор оснащується ротним медичним пунктом (МІР), а при необхідності — санітарно-транспортним постом (ПСТ).[2]

Поліцейські зобов'язані згідно до Закону України «Про Національну поліцію» надати відповідь на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або інші заходи, здійснюють заходи, спрямовані на забезпечення захисту життя та здоров'ю людей внаслідок надзвичайних ситуацій, у тому числі надання працівниками поліції невідкладної медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок злочинів, нещасних випадків, а також особам, які перебувають

у безпорадному чи небезпечному стані для свого життя чи здоров'я, а також особам які постраждали під у зв'язку із застосуванням заходів впливу.

Поліцейські здебільшого працюють в умовах невідомого ступеня ризику та їх професія відповідно до нормативно-правових актів належить до найнебезпечніших у зв'язку з тим, що виконання службових обов'язків включає носіння вогнепальної зброї.

Домедичної і медичної допомоги часто під час виконання поліцейськими службових обов'язків потребують самі поліцейські, у зв'язку з високим ризиком для їх життя та здоров'я, особливо – у разі недотримання ними заходів особистої безпеки. [3]

Війна неабияк змінила наш світогляд і те що нам раніше здавалося не таким важливим, зараз є необхідним, і навіть в органах влади які не пов'язані напряму з війною, домедичній допомозі приділяється велика увага, як від керівництва так й від співробітників.

Список використаних джерел:

1. Домедична допомога в умовах бойових дій: основні протоколи URL: <https://medialt.clinic/blog/vazhlive-pitannya/domedichna-dopomoga-v-umovakh-bojovikh-dij-osnovni-protokoli>.
2. загальні принципи домедичної допомоги в умовах бойових дій. призначення, склад та правила використання аптечки медичної загальновійськової індивідуальної URL: <https://sprotyvg7.com.ua/lesson/zagalni-principi-domedichnoi-dopomogi-v-umovakh-bojovix-dij>.
3. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/7535/1/ОБП%20метод%20реком_pravka_авт.pdf.

Красільніков Валерій Павлович, факультет підготовки фахівців для організації досудового розслідування національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Турчанікова Ганна Олександрівна, викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ СИСТЕМ У ВОГНЕВУ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Одна з тенденцій розвитку сучасного суспільства – інформатизація загальної і професійної освіти, яка є обов'язковою умовою підготовки конкурентноздатних фахівців які в умовах такої напруженої криміногенної ситуації будуть охороняти спокій та порядок наших громадян. Завдяки застосуванню у навчальному процесі сучасних технологій у здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання з'являється можливість набути практичні навички, які необхідні їм для якісного виконання, покладених на них, службових обов'язків. Отже, питання застосування мультимедійних систем у вогневій підготовці поліцейських є доволі актуальним в наш час [1].

Так як на разі у системі отримання вищої освіти поліцейськими відбувається певні реформаційні процеси, то у навчальний процес почали активно впроваджувати застосування мультимедійних систем – лазерних мультимедійних тирів. Позитивний аспект використання таких систем у навчанні дозволить здійснити моделювання багатьох видів ситуацій власне на практичних заняттях, а не безпосередньо під час виконання службових обов'язків. Така структура проведення практичних занять є неймовірно корисною, адже після моделювання певних ситуацій, у тому числі із застосування вогнепальної зброї, у здобувачів вищої освіти виробляється певних алгоритм дій, як необхідно діяти в тій чи іншій ситуації. Також обов'язково після відпрацювання певної ситуації (сценарію) проводиться обговорення можливих помилок, якщо такі були вчинені [2].

Під час проведення занять в мультимедійних тирах наближеність ситуації до реальних подій досягається тим, що під час відпрацювання сценарію можливо додати певні звукові (сирена, грім, крик та інші) та світлові (світло ліхтарика, темна пора доби тощо) спецефекти.

Професійна діяльність працівників правоохоронної системи має свою специфіку, яка вимагає не лише професійної компетентності поліцейського, а й певних особистісних якостей від яких залежить ефективність виконання службових завдань. Так, у працівника поліції може виникнути низка проблем якщо у вирішенні професійних завдань він обмежується лише правовою стороною питання. Крім знання і дотримання закону, поліцейському необхідно вміти аналізувати вчинки людей, знімати психоемоційне напруження і встановлювати контакти з громадянами, долати психологічні бар'єри в комунікації з різними верствами населення, працювати в умовах дефіциту часу та інформації, в умовах високих нервових навантажень, в напружених (конфліктних екстремальних) ситуаціях, нести відповідальність за наслідки своїх слів і рішень тощо [3].

Сучасний стан застосування інформаційних технологій у всіх галузях потребує розширення їх впровадження у діяльності правоохоронних органів. Так, в органах внутрішніх справ накопичено чималий досвід застосування сучасних інформаційних технологій у боротьбі зі злочинністю [4].

Отже, можна зробити висновок, що під час несення служби і виконання професійних обов'язків працівник поліції повинен бути уважним, витриманим та неупередженим у власних діях. Тому одним із пріоритетних завдань професійно-психологічної підготовки працівників поліції має стати створення у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання нових мультимедійних систем задля забезпечення якісного та найбільш наближеного моделювання навчального процесу до реальних ситуацій, які можуть виникнути під час виконання службових обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності. Монографія / Кер. авт. кол. М. Я. Швець; за ред. В. В. Дурдинця та ін. – К.: Навчальна книга, 2005. – 639 с.
2. Саницький В.А., Карацюба А.М., Святобог В.В. та ін. Система інформаційного забезпечення ОВС України: Навчально-практичний посібник / За ред. Л.В. Бородича. - К.: РВВ МВС України.-144 с.
3. Інформатизація управління в органах внутрішніх справ: Посібник / В.Г.Хахановський, П.П.Підюков, В.М.Смаглюк та ін. - К.: НАВСУ, 2003.- 216 с.
4. Сайт Національної академії внутрішніх справ: www.naiu.kiev.ua.

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Пісоцька Каріна Олександрівна, доктор філософії
в галузі права, доцентка кафедри адміністративного права і процесу
ННІ ПФППД НПУ, старша лейтенантка поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Правовий захист дітей в міжнародному гуманітарному праві отримав своє значення після Другої світової війни, коли стало очевидним, що конфлікти завдають значної шкоди цивільному населенню, зокрема, дітям. Після завершення цього глобального конфлікту міжнародна спільнота усвідомила нагальну потребу в розробці правових механізмів для захисту вразливих груп населення, таких як діти, під час збройних конфліктів.

Одним з ключових результатів цих зусиль стало прийняття Четвертої Женевської конвенції 1949 року, яка спеціально орієнтована на захист цивільного населення. Ця Конвенція визначила основні принципи гуманного ставлення до осіб, які не беруть участі у бойових діях, включаючи дітей. Відтоді діти, як члени цивільного населення, отримали право на захист, передбачений цією Конвенцією, що стало важливим кроком у розвитку міжнародного права. З розвитком світових конфліктів у другій половині ХХ століття виникли нові виклики, пов'язані з змінами в методах ведення війни. Конфлікти почали відбуватися не тільки між державами, але й між регулярними збройними силами та нерегулярними комбатантами. В умовах сучасної війни втрати серед мирного населення, включаючи дітей, стали ще більш важкими. Ця ситуація вимагала нового підходу до захисту дітей у збройних конфліктах [1].

Стаття 19 Конвенції про права дитини 1989 року закріплює зобов'язання держав-учасниць вживати всіх необхідних заходів для захисту дітей від фізичного та психологічного насильства, образи, експлуатації та зловживань. Особливу увагу у цій Конвенції приділено також статті 38, яка зобов'язує держави поважати і дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права, що стосуються дітей у збройних конфліктах. Це створює правову основу для захисту дітей, чий добробут і безпека можуть бути під загрозою під час війни. Україна, ратифікувавши численні міжнародні угоди, включаючи Конвенцію про права дитини, прийняла на себе зобов'язання забезпечити захист прав дітей [2]. З початком військової агресії Росії проти України в лютому 2022 року, Президент України видав указ про введення воєнного стану, що було підтверджено Верховною Радою. В умовах воєнного стану в Україні можуть бути введені обмеження прав і свобод, проте права дітей, зазначені в Конституції, залишаються непорушними.

Законодавство України, зокрема Закон «Про охорону дитинства», визначає право кожної дитини на свободу та особисту недоторканність. Також концепція Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» передбачає заходи для захисту прав дітей у контексті воєнних дій, зокрема недопущення їхньої участі у збройних конфліктах. Згідно з українським

законодавством, заборонено вербування дітей у збройні формування, а особи, які здійснюють таку діяльність, несуть кримінальну відповідальність за статтею 304 Кримінального кодексу України. Ці норми підкреслюють зобов'язання держави захищати дітей від насильства та експлуатації, забезпечуючи їхнє право на безпечне життя [3].

З огляду на введення воєнного стану в Україні, Міністерство освіти і науки України (МОН) 25 лютого 2022 року направило листа керівникам освітніх установ з рекомендацією про припинення освітнього процесу в усіх навчальних закладах. Це рішення стало необхідним кроком для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу в умовах збройного конфлікту. З метою реалізації цієї ініціативи було оголошено двотижневі канікули, які мали на меті дати змогу освітянам та учням адаптуватися до нових умов.

У подальшому, 7 березня 2022 року, МОН України надіслало листа про застосування трудового законодавства під час дії воєнного стану, у якому рекомендувалося запровадження дистанційного режиму роботи в закладах освіти та наукових установах. Це рішення стало важливим етапом у продовженні освітнього процесу, оскільки багато працівників не могли доїхати до своїх робочих місць через безпекові причини. Дистанційне навчання стало альтернативою, яка дозволила зберегти освітній процес у безпечному форматі [4]. 28 березня 2022 року МОН видало Наказ № 274, що передбачає організацію здобуття загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. Однією з ключових вимог було забезпечення зарахування учнів, які змушені були змінити місце навчання через конфлікт, а також надання можливостей для здобуття освіти в найбільш безпечних умовах. Важливо зазначити, що відповідно до Закону України, здобувачам освіти гарантується можливість навчання у дистанційній формі або в іншій безпечній формі, а також збереження робочих місць та середнього заробітку [3].

Окрім того, з метою покращення організації евакуації дітей, Кабінет Міністрів України 23 серпня 2022 року прийняв постанову про зміни в механізмі проведення евакуації, яка визначила форми відмови законних представників дітей від обов'язкової евакуації. Це рішення стосувалося дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і передбачало можливість розірвання договорів про влаштування таких дітей у прийомні сім'ї або дитячі будинки. Національна соціальна сервісна служба, спільно з органами місцевого самоврядування, визначає заклади, в які буде евакуйовано дітей-сиріт, враховуючи їх вік та стан здоров'я. Це свідчить про активну роботу держави щодо забезпечення безпеки дітей у складних умовах [2].

Загалом, аналіз ситуації вказує на те, що держави, які несуть відповідальність за життя та безпеку населення, повинні підвищувати рівень координації та взаємодії щодо потреб дітей під час збройних конфліктів. Сторони конфлікту зобов'язані дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права, яке захищає цивільних осіб, зокрема дітей. В Україні активно застосовуються норми міжнародного права для захисту інтересів дітей, а також приймаються власні нормативні акти, спрямовані на створення безпечних умов для навчання. Проте суттєвою перешкодою для ефективного впровадження цих норм є ігнорування протилежною стороною основних вимог міжнародного законодавства. Таким чином, освіта в умовах війни в Україні вимагає постійної уваги, гнучкості та адаптації до нових викликів, а також підтримки з боку міжнародної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
2. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2022 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402- III / Верховна Рада України.

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Неклеса Олександр Вікторович, старший викладач
кафедри, старший лейтенант поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну законодавець активно вдосконалював кримінальне процесуальне законодавство, пристосовуючи його до реалій воєнного стану. Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) зазнав понад 20 змін, що значно вплинуло на заходи забезпечення кримінального провадження. Варто зазначити, що більшість змін мали ситуативний характер і були спрямовані на вирішення поточних проблем, а не на системне реформування інституту кримінального процесу.

Аналіз сучасних норм КПК України демонструє наявність процедур для реалізації заходів забезпечення кримінального провадження під час воєнного стану. Ці норми містяться в Главі 18, Розділі IX-1 та Розділі XI КПК України. Особливі умови застосування таких заходів в умовах надзвичайного стану обмежуються, зокрема, тимчасовим доступом до речей і документів. Однак надзвичайний стан і воєнний стан не єдині особливі періоди, які ускладнюють здійснення кримінального провадження. Наприклад, особливий період, визначений у Законі України «Про оборону України», охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після завершення воєнних дій [1, с. 8].

З огляду на сучасні технологічні трансформації, міждисциплінарний підхід до реалізації заходів забезпечення кримінального провадження як алгоритмів є актуальним. Алгоритм у цьому контексті можна визначити як чітку послідовність дій, що призводить до вирішення певного типу задач. Такий підхід дозволяє системно аналізувати чинне законодавство і пропонувати подальші шляхи його вдосконалення [3, с. 96].

Алгоритми реалізації заходів забезпечення кримінального провадження складаються з трьох основних складових: процесуального механізму, суб'єктного складу та інструментального складу. Процесуальний механізм, в свою чергу, визначається нормами КПК, що регламентують дії суб'єктів кримінального провадження. В умовах воєнного стану, процесуальний механізм зазнав значного спрощення, що дозволило підвищити ефективність кримінального провадження [2, с. 17]. Прикладом таких змін є доступ до речей і документів за постановою прокурора, затримання осіб без ухвали судді та автоматичне продовження строків тримання під вартою. Суб'єктний склад посадових осіб, що ухвалюють рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, також зазнав змін, особливо щодо ролі прокурора та слідчого. Це дозволило швидше реагувати на виклики, пов'язані з воєнним станом, і забезпечити належне виконання заходів кримінального

провадження.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну, законодавець активізував процес вдосконалення кримінального процесуального законодавства, зокрема через зміни в Кримінальному процесуальному кодексі України (КПК України), що були внесені понад 20 разів. Основні зміни торкнулися заходів забезпечення кримінального провадження, що є важливою складовою кримінального процесу. Проте ці зміни мали ситуативний характер, відображаючи необхідність швидкого реагування на виклики воєнного часу, а не глибинного реформування системи [4, с. 85].

Під час аналізу чинних норм КПК України можна відзначити процедуру реалізації заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного стану, яка закріплена в главі 18, розділі IX-1 та XI КПК України. Однак, воєнний стан та надзвичайний стан не є вичерпними для випадків, коли проведення кримінальних проваджень ускладнюється і потребує спеціальної процедури. Зокрема, в умовах особливого періоду, як визначає Закон України «Про оборону України», виникає необхідність в адаптації кримінально-процесуальних норм для забезпечення ефективного розгляду справ.

Процесуальні механізми, що використовуються в умовах воєнного стану, зазнали спрощення з боку законодавця для полегшення роботи органів обвинувачення. Наприклад, КПК України дозволяє тимчасовий доступ до речей і документів на підставі постанови прокурора без ухвали слідчого судді. Також введено безальтернативне застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою для певних категорій злочинців, а у випадку неможливості проведення судового засідання — запобіжні заходи можуть автоматично продовжуватися.

В умовах ведення бойових дій слідчі судді працюють у складних умовах, що вимагає залучення значної кількості осіб (суддів, секретарів, канцелярії), і унеможливорює повноцінне функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. У таких випадках матеріали розподіляються між суддями вручну, що є обґрунтованою практикою. Цей підхід відображає законодавчо обґрунтовану необхідність дублювання певних процедур. Окремо слід відзначити інструменти, які були інтегровані в процес забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Законодавець передбачив можливість дистанційної участі затриманих осіб у розгляді клопотань через технічні засоби, що дозволяє підтримувати процедури на належному рівні навіть за відсутності можливості фізичної присутності [2, с. 31].

Таким чином, кримінальне процесуальне законодавство в умовах воєнного стану зазнало суттєвих трансформацій, спрямованих на забезпечення правосуддя та ефективності правозастосування в надзвичайних умовах. Але ці зміни вимагають подальшої уніфікації та системного вдосконалення для більш ефективної роботи у майбутніх кризових ситуаціях. Внесені зміни до КПК України відповідають вимогам часу та сприяють підвищенню ефективності кримінального провадження в умовах воєнного стану. Однак, для подальшого вдосконалення системи кримінального процесу необхідний більш комплексний підхід, що враховує специфіку різних особливих періодів та умови їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII (зі змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
3. Кисельов О. О. Особливості здійснення кримінального провадження в умовах особливого періоду, надзвичайного та воєнного станів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2023.
4. Караванова Т. П. Теорія алгоритмів. Частина 1. Необчислювальні алгоритми: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2022. 268 с.

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Варава Володимир Вікторович, канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКП НПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ЗАХОДИ ТА ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом вітчизняному суспільству характерні такі явища, як загострення криміногенної обстановки, зростання злочинності та зниження рівня життя населення, яке тісно пов'язане з соціально-економічною нестабільністю. Ці фактори вказують на нагальну потребу в удосконаленні системи правоохоронних органів та адаптації методів протидії злочинності до нових викликів.

Аналіз способів, методів і засобів вчинення злочинів за останні кілька років свідчить про високу технічну оснащеність та витонченість злочинних елементів. Злочинність не має меж ані в часі, ані в просторі, вона деформує загальнолюдські цінності та підриває економіку, загрожуючи життю й благополуччю кожної особи. У цьому контексті необхідно постійно переглядати та вдосконалювати технічні засоби, прийоми й методи, що сприяють розкриттю злочинів і їх попередженню [1, с. 15]. Сучасна криміногенна ситуація вимагає цілеспрямованої державної діяльності, спрямованої на забезпечення захисту людей та суспільства від злочинних посягань. Одним із ключових елементів такої діяльності є оперативно-розшукова діяльність (ОРД). Ця діяльність передбачає використання методів, заходів та засобів, що забезпечують ефективний результат у протидії злочинності. Оперативно-розшукові підрозділи мають систематизувати та аналізувати інформацію, що стосується злочинців та їх діяльності, для своєчасного реагування на злочини.

Протягом багатьох років вивчення різнопланових аспектів засобів оперативно-розшукової діяльності залишалося у фокусі уваги вчених. Важливість ролі засобів ОРД полягає в їх здатності документувати злочинну діяльність, реалізувати оперативну інформацію, а також здійснювати розшук і затримання злочинців. Проте, незважаючи на прогрес у дослідженнях, досі триває дискусія щодо змісту поняття «засоби ОРД». Більшість науковців вважає, що під ними розуміють сукупність об'єктів матеріального світу, які використовуються оперативними працівниками для виконання їхніх завдань і обов'язків [2, с. 17]. Серед засобів ОРД особливе місце займає оперативна техніка, до якої входять спеціально виготовлені оптико-механічні та електронно-оптичні прилади, відеозаписуючі, радіо-, пошукові та інші технічні засоби. Сучасні технології відіграють важливу роль у підвищенні ефективності оперативно-розшукової діяльності. Наприклад, служби безпеки можуть використовувати дрони для моніторингу кримінальних активностей або застосовувати новітні програми для аналізу великих обсягів даних.

Ще одним важливим засобом ОРД є служби тварин, зокрема розшукові собаки та службові коні. Вони використовуються для розкриття злочинів, розшуку та затримання злочинців, виявлення наркотиків і для запобігання масових заворушень. Використання службових тварин дозволяє оперативним працівникам ефективніше

реагувати на злочини та здійснювати оперативний контроль.

Актуальним є питання класифікації засобів ОРД, яке має базуватися на чітких критеріях. Першим із них є законодавче закріплення. Використання засобів ОРД визначено Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом, а також законами, такими як «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про Національну поліцію». Це свідчить про те, що слід виділяти не лише службових собак, а й інші види службових тварин, які можуть бути ефективно використані в правоохоронній діяльності [3, с. 48].

В Україні інститут негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) відіграє важливу роль у системі кримінального процесу. До його появи оперативно-розшукові (ОРД) та криміналістичні засоби мали чітке юридичне та фактичне розмежування. Основна різниця між ними полягала в підставах їх використання. Проте останні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві призвели до розмивання цих меж, оскільки НСРД корелюють з оперативно-розшуковими заходами.

Згідно з частиною 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», НСРД, закріплені главою 21 КПК України, охоплюють ряд дій, які мають аналогії в оперативно-розшукових заходах. Вони проводяться в рамках кримінального провадження, що забезпечує їх правомірність і контролює процесуальні гарантії. Зміни, внесені законом № 4652-ХІ від 13.04.2012 року, дозволили сформуванню бланкетні норми, які направляють до статей КПК України, що регулюють порядок проведення НСРД. Таким чином, можна стверджувати, що НСРД і ОРД, по суті, використовують подібні засоби [4, с. 58]. Відповідно до цього, ці засоби можна класифікувати на два основних типи:

- Засоби, які прямо визначено в оперативно-розшуковому законодавстві.
- Засоби, закріплені в кримінальному процесуальному законодавстві.
- Класифікація засобів оперативно-розшукової діяльності

Наступним критерієм для класифікації є спосіб використання засобів ОРД, що дає змогу розділити їх на:

- Гласні, засоби, використання яких відкрито і відомо громадськості.
- Негласні, засоби, використання яких відбувається таємно, без відомо суб'єкта.
- Універсальні, засоби, що можуть використовуватися як гласно, так і негласно.
- Приналежність засобів до груп об'єктів [4, с. 26].

Крім того, важливо відзначити приналежність засобів до певних груп об'єктів. До них належать:

- Спеціальні пристрої для негласного отримання та реєстрації аудіоінформації.
- Спеціальні пристрої для негласного отримання та реєстрації відеозображення.
- Пристрої для негласного візуального спостереження та документування.
- Пристрої для негласного зняття інформації з телекомунікаційних мереж.
- Пристрої для контролю поштових повідомлень.
- Спеціальні технічні засоби для контролю за переміщенням об'єктів.

Засоби оперативного гардеробу:

- Оперативний одяг.
- Засоби зміни зовнішності.
- Документи оперативного прикриття.
- Спеціальні хімічні реактиви.

Оперативні обліки:

- Для використання всіма працівниками правоохоронних органів.
- Для використання виключно оперативними працівниками [3, с. 33].

Таким чином, інститут негласних слідчих (розшукових) дій у сучасному кримінальному процесі України є важливим елементом, який корелює з оперативно-розшуковою діяльністю. Зміни у законодавстві сприяли інтеграції цих двох сфер, що, в свою чергу, підвищує ефективність розслідувань і забезпечення правопорядку. Класифікація засобів ОРД на гласні, негласні та універсальні, а також їх приналежність до різних груп об'єктів, дозволяє глибше зрозуміти специфіку їх використання в умовах сучасних викликів кримінального світу.

Список використаних джерел:

1. Албул С.В. Класифікація засобів оперативно-розшукової діяльності." 2022. С. 96.
2. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні: навчальний посібник. В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров та ін.; за ред. В. В. Аброськіна. Одеса: ОДУВС, 2020. 290 с.
3. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/2135-12#Text>.

Шаблевська Крістіна Денісівна, здобувач вищої освіти 3 курсу ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Євдокимов Ілля Ігорович, здобувач вищої освіти 3 курсу ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Молчанов Ростислав Юрійович, доцент
кафедри АПП, підполковник поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРАВИЛ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Дозвільна система в адміністративному праві визначається як сукупність норм, правил, стандартів та інших вимог, що визначають встановлений порядок (режим), який діє у відповідній сфері управління, а також органів, які забезпечують його дотримання з метою підтримки безпечного розвитку суспільних відносин [1].

Коло суб'єктів дозвільної системи досить широке. Майже будь-який суб'єкт права (публічна та приватна уповноважена особа) може стати учасником дозвільних правовідносин. Традиційно суб'єкти дозвільної системи поділяються на дві категорії: владні суб'єкти (які надають дозвіл) – уповноважений державний орган та їх посадові осіб та невіддані суб'єкти (які одержують (отримають) дозвіл) – фізичні або юридичні особи.

Правові засади дії дозвільної системи в Україні, особливо у воєнний час, є ключовими для забезпечення безпеки та порядку в країні. Згідно з Конституцією України органи державної влади та місцевого самоврядування мають діяти лише в межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України. Це важливий принцип, який гарантує виконання дій з урахуванням законодавчих норм.

Такої ж думки дотримується у своєму дослідженні й Молчанов Р. Ю., який зазначає, що «введення особливого правового режиму воєнного стану передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» [2]. Значною мірою такі заходи спрямовані на забезпечення громадського порядку. У межах реалізації цих завдань органи Національної поліції відіграють ключову роль у контролі за дотриманням правил дозвільної системи, особливо у сфері обігу зброї, боєприпасів та інших потенційно небезпечних предметів.

Однією з основних цілей контролю за дотриманням правил дозвільної системи є запобігання можливим правопорушенням та мінімізація ризиків, які можуть виникати через невиконання встановлених норм. Наприклад, у сфері обігу зброї це знижує ймовірність незаконного її використання або потрапляння в руки осіб, які не мають відповідної підготовки чи моральних якостей для володіння нею. Дозвільна система також охоплює сфери, де необхідне забезпечення безпеки та охорони здоров'я населення, наприклад, при здійсненні будівельних або медичних робіт.

Відзначаючи важливість ролі поліції у сфері дозвільної системи, Луговцов Д. підкреслює, що НПУ відіграє ключову функцію в контролі за дотриманням

спеціальних правил і порядку, пов'язаних із зберіганням та використанням різних видів зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту, а також засобів активної оборони. Зазначається, що цей контроль охоплює також відповідальність за боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, а також інші предмети, матеріали та речовини, які підпадають під дозвільну систему, керівництво якої покладено на органи внутрішніх справ [3].

Згідно з положеннями Закону України «Про Національну поліцію», компетенція поліції у сфері дозвільної системи має широкий характер і охоплює контроль за дотриманням спеціальних правил щодо обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони. Це стосується як фізичних, так і юридичних осіб, які володіють або користуються такими об'єктами. Відповідно до п. 21 ч. 1 ст. 23 цього Закону, поліція відповідає за моніторинг правильності зберігання та використання зазначених об'єктів, а також за дотримання встановлених правил їх обігу [4].

Невиконання фізичними особами правил дозвільної системи може призводити до адміністративної або кримінальної відповідальності, залежно від ступеня порушення та наслідків. Важливим є і запобігання корупційним ризикам у процесі видачі та контролю за дотриманням дозвільних правил, оскільки це може підірвати довіру громадян до державних інституцій та негативно вплинути на рівень законності у країні.

Таким чином, контроль за дотриманням фізичними особами правил дозвільної системи є необхідним для забезпечення правопорядку та захисту інтересів суспільства. Ефективне функціонування дозвільної системи потребує постійної роботи над вдосконаленням нормативної бази, організацією роботи контролюючих органів та залученням сучасних технологій для покращення моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Загородній І.В., Д.П. Циркуленко. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності в сфері дозвільної системи НПУ. *Modern research in world science*. 2022. С. 1172.
2. Молчанов Р.Ю. Особливості забезпечення громадського порядку в умовах дії воєнного стану / Р.Ю. Молчанов // Актуальні проблеми превентивної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 27 квіт. 2022 р.). Дніпро: ДДУВС, 2022. С. 65-67.
3. Луговцов Д. Діяльність поліції у сфері дозвільної системи. *Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності*. 2023. 184 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 05.10.2024).

Шевченко Денис Віталійович, курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон Олександрович, доцент кафедри кримінального права та криминології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ВЧЕННЯ ПРО ОСОБИСТІТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШНИКА

Вчення про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, не може бути вичерпним без з'ясування загальних проблем, що стосуються особи і її життєдіяльності. Криминологія, як наука, розглядає злочинність і злочинців у рамках специфічного детермінізму, де розкриття причинних чинників злочинності є недостатнім з точки зору філософії та загальних наук про людину і суспільство. Тому необхідно виділити характеристики, які дозволяють встановити причинно-наслідкові зв'язки та типові ознаки, що найближче стосуються злочинності і особи, яка її вчинила. Для глибшого аналізу цієї проблеми криминологи звертаються до інших соціальних і гуманітарних наук.

Особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, притаманна система ознак, властивостей і якостей, що визначають її як злочинця. Ця особа, будучи різновидом особи взагалі, має загальні характеристики, такі як стать, вік, фах, освіта, соціальний стан, а також специфічні ознаки, які характеризують і виражають ступінь її суспільної небезпеки. Вітчизняні криминологи поділяють ці ознаки на кілька основних груп.

Біофізіологічні ознаки особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, включають стан здоров'я, антропометричні характеристики (зростання, вага тощо), а також уроджені властивості і аномалії нервової системи та інших органів. Ці характеристики можуть впливати на поведінку особи, а також на її можливість здійснювати злочинні дії. Соціально-демографічні ознаки особи включають стать, вік, освіту, рід діяльності, сімейний стан та інші дані. Хоча ці ознаки самі по собі не є криминологічно значущими, вони мають важливе значення для статистичного аналізу злочинності. Наприклад, статистика показує, що злочинність чоловіків перевищує жіночу, особливо у випадках тяжких насильницьких злочинів, зокрема, співвідношення вбивств, вчинених жінками та чоловіками, становить 1 до 11 [2, с. 95].

Соціально-рольові ознаки особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, розкривають функції індивіда в системі суспільних відносин, а також його належність до певних соціальних груп. Ці дані допомагають зрозуміти, які ролі особа обирає, а які ігнорує, і таким чином розкривають її соціальну чи антисоціальну орієнтацію. Морально-психологічні ознаки можна розділити на моральні та психологічні. Моральні характеристики включають світогляд, духовність, погляди та ціннісні орієнтації особи. Злочинці часто характеризуються негативним ставленням до виконання своїх громадських обов'язків і правових норм [3, с. 17].

Психологічні характеристики охоплюють інтелектуальні, емоційні та вольові

якості. Дослідження показують, що більшість злочинців, особливо ті, що вчинили насильницькі злочини, мають знижений рівень загальноосвітніх знань і вузький світогляд. Кримінально-правові ознаки включають склад вчиненого злочину, мотивацію злочинної поведінки, інтенсивність кримінальної діяльності та наявність судимостей. Ці ознаки безпосередньо пов'язані з вчиненням злочинів і допомагають формувати кримінологічний профіль особи [2, с. 19].

Особистість, яка вчинила кримінальне правопорушення, має систему ознак, які визначають її як індивіда. Ці ознаки можна класифікувати на кілька груп:

- Біофізіологічні ознаки. Сюди входять стан здоров'я, антропометричні характеристики (зріст, вага тощо), а також вроджені властивості нервової системи та інших органів. Ці фактори можуть впливати на поведінку особи, її стресостійкість та здатність до контролю над імпульсами.

- Соціально-демографічні ознаки. Включають стать, вік, освіту, рід діяльності, сімейний стан, рівень доходів і місце проживання. Ці характеристики надають інформацію про контекст, в якому особа проживає, і можуть допомогти у виявленні певних тенденцій у злочинності. Наприклад, статистика свідчить, що злочинність серед чоловіків зазвичай вища, ніж серед жінок.

- Соціально-рольові ознаки. Охарактеризовують функції особи у суспільстві, її належність до соціальних груп, а також її взаємодію з іншими. Наприклад, особа може займати роль безробітного, працівника або керівника, що вплине на її соціальні стосунки та можливості реалізації злочинних намірів.

- Морально-психологічні ознаки. Включають ціннісні орієнтації, установлення, ставлення до правових норм та моралі. Злочинці часто мають негативне або байдуже ставлення до своїх соціальних обов'язків і норм, що призводить до вибору незаконних засобів для задоволення своїх потреб.

- Кримінально-правові ознаки. Ця група охоплює склад вчиненого злочину, мотивацію злочинної поведінки, а також характер співучасті. Наприклад, різні форми участі у злочині (виконавець, організатор) можуть свідчити про різні психологічні та соціальні характеристики правопорушників [1, с. 39].

Вивчення особистості кримінального правопорушника є складним і багатограним процесом, який вимагає міждисциплінарного підходу. Розуміння причин і умов, які призводять до злочинної поведінки, дозволяє не лише краще ідентифікувати ризики та детермінанти злочинності, а й розробляти ефективні профілактичні заходи. Кримінологічні дослідження, що охоплюють особистісні характеристики злочинців, можуть стати основою для розробки нових методів запобігання злочинності, адаптованих до конкретних соціальних і економічних умов.

Таким чином, вчення про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, є багатограним і включає різноманітні аспекти, які повинні бути розглянуті в комплексі. Лише вивчаючи біофізіологічні, соціально-демографічні, соціально-рольові, морально-психологічні та кримінально-правові ознаки, можна отримати цілісну картину особи злочинця і зрозуміти причини, які призводять до вчинення кримінальних правопорушень. Це, в свою чергу, є необхідним для розробки ефективних профілактичних і реабілітаційних заходів у сфері кримінальної юстиції.

Список використаних джерел:

1. Головкін, Богдан Миколайович, Олександр Володимирович Лисодєд. "Співвідношення понять «особа злочинця» та «особистість злочинця». Редакційна колегія. 2020. С. 38.
2. Козлюк, Л. Г. Про необхідність вивчення особистості злочинця з позиції соціально-натуралістичної кримінології. Правова держава, випуск. 2020. С. 374.
3. Кріцак, Іван Васильович, Іван Кріцак. До питання про особистість злочинця крізь кримінопсихологічну/кримінотеологічну ретроспективу.. Забезпечення психологічної допомоги в секторі безпеки та оборони України: зб. тез доп. III Всеукр. міжвід. психол. форуму (м. Київ, 30 трав. 2024 р.).–Київ: ДНДІ МВС України, 2024.–С. 155-165, 2024.

Роменська Поліна Олександрівна, здобувачка вищої освіти III курсу,
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Пожидаєв Микола Юрійович, старший викладач
кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

МІЖНАРОДНІ МЕТОДИ В ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Міжнародні методи підвищення рівня фізичної підготовки працівників правоохоронних органів є ключовим елементом забезпечення їхньої готовності до виконання службових обов'язків, які часто супроводжуються високими фізичними та емоційними навантаженнями. Ці методи базуються на інтегрованих підходах до тренувань, які поєднують різні типи фізичних вправ та психологічних технік для підвищення витривалості, сили, гнучкості та ментальної стійкості.

В умовах глобалізації та постійного обміну досвідом між країнами, фізична підготовка правоохоронців еволюціонує відповідно до потреб сучасного світу. Багато країн беруть за основу науково обґрунтовані підходи до підготовки військових, застосовуючи їх також і для правоохоронців. Фізична готовність працівників правоохоронних органів має відповідати високим стандартам, оскільки вона безпосередньо впливає на їхню здатність реагувати на загрози, захищати населення та ефективно діяти у стресових ситуаціях.

У багатьох країнах, таких як США, Великобританія, Німеччина та Франція, працівники поліції та спецпідрозділів проходять обов'язкову регулярну фізичну підготовку, яка включає розвиток аеробних здібностей (витривалість), анаеробних характеристик (сила) та тактичних навичок. Стандарти фізичної підготовки постійно вдосконалюються та адаптуються до нових викликів, зокрема до зростання терористичних загроз та збільшення насильницьких злочинів[1, с. 25].

Одним із найбільш відомих та ефективних міжнародних підходів до фізичної підготовки є стандарти НАТО. Організація Північноатлантичного договору (НАТО) розробила систему тестування та фізичних вимог, що включає аеробні та анаеробні навантаження, такі як біг на витривалість, марш-кидки з навантаженням, силові вправи, спрямовані на підвищення функціональної сили та стресостійкості.

Стандарти НАТО особливо активно використовуються в країнах, які входять до альянсу, а також у партнерських державах. Вони передбачають:

Регулярні фізичні тестування, що оцінюють загальний рівень підготовки працівників правоохоронних органів. Наприклад, виконання вправ на силу, таких як віджимання або присідання, а також вправ на витривалість, таких як біг на 3-5 кілометрів.

Марш-кидки з навантаженням. Це вправи, що імітують реальні бойові ситуації, де правоохоронцям доводиться нести спорядження та долати великі дистанції. Такі тренування готують працівників до патрулювання в складних умовах або до участі в

тактичних операціях.

Завдяки цьому підходу, працівники поліції та військові мають змогу зберігати високий рівень фізичної готовності, що критично важливо в умовах сучасних загроз і ризиків[2, с. 130].

CrossFit є одним із найпопулярніших міжнародних методів фізичної підготовки, який застосовується в багатьох правоохоронних органах. Цей метод поєднує в собі високоінтенсивні інтервальні тренування (НІТ), функціональні вправи та багатоступеневі тренування, що допомагають розвивати силу, витривалість, координацію та швидкість.

Виконання функціональних рухів: вправи, що імітують рухи, які працівники можуть виконувати під час служби. Це можуть бути підняття важких предметів, біг на короткі дистанції, стрибки та пересування зі зброєю.

Інтервальні тренування: короткотривалі високоінтенсивні серії вправ з мінімальними перервами. Це дозволяє правоохоронцям тренувати серцево-судинну систему, одночасно підвищуючи витривалість та здатність швидко реагувати на зміну ситуацій.

CrossFit також допомагає розвивати психологічну стійкість, оскільки працівники правоохоронних органів під час таких тренувань стикаються зі значними фізичними та ментальними навантаженнями, що імітують роботу в стресових умовах. Така підготовка стає невід'ємною частиною їхнього повсякденного тренувального процесу[3, с. 256].

Методи фізичної підготовки, які використовуються в арміях багатьох країн, таких як США, Ізраїль та Великобританія, також знайшли своє місце у системах підготовки правоохоронців. Військові тренувальні програми зосереджені на розвитку витривалості, сили та стресостійкості в екстремальних умовах.

Тренування на витривалість: вправи, які включають марш-кидки на довгі дистанції, біг на витривалість, плавання та інші аеробні навантаження.

Робота у команді: багато вправ орієнтовані на розвиток командної роботи та взаємодії між учасниками, що важливо для оперативної діяльності правоохоронців.

Фізична готовність до виконання бойових завдань: вправи, які імітують дії під час бойових операцій, такі як пересування зі зброєю, боротьба, а також виконання фізичних вправ у повному бойовому спорядженні.

Ці методи готують правоохоронців до роботи у найважчих умовах, сприяють формуванню фізичної та психологічної стійкості, що є необхідним під час виконання їхніх обов'язків.

Методика FITT (частота, інтенсивність, час, тип) є ще одним популярним підходом, який застосовується в міжнародних програмах підготовки правоохоронців. Вона дозволяє індивідуалізувати тренувальні програми залежно від фізичних можливостей кожного працівника та етапу їхнього професійного розвитку.

1. Частоту тренування. кількість занять на тиждень, що дозволяє підтримувати фізичну форму.

2. Інтенсивність вправ. вибір інтенсивності залежить від конкретної мети тренування – розвитку витривалості, сили або гнучкості.

3. Час виконання вправ. визначення тривалості тренування залежно від фізичних можливостей працівника.

4. Тип вправ. вправи, що відповідають професійним вимогам, наприклад, аеробні

навантаження, силові вправи чи тренування на гнучкість.

Цей підхід допомагає правоохоронцям поступово покращувати фізичну форму та уникати перевтоми або травм[4, с. 254].

Отже, міжнародні методи підвищення рівня фізичної підготовки працівників правоохоронних органів є комплексними та багатогранними. Вони ґрунтуються на сучасних наукових досягненнях, а також досвіді країн, які мають розвинену систему безпеки. Ці методи включають різноманітні тренування, що охоплюють як фізичні, так і психологічні аспекти підготовки, і допомагають правоохоронцям ефективно виконувати свої обов'язки у складних і стресових ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Єрмоєнко, Е. А. Методи вдосконалення професійної підготовки співробітників поліції. 2022. с. 25.
2. Бингар, Я., Д.Вареник, В. Рогальський. Вітчизняний та зарубіжний досвід спеціальної фізичної підготовки працівників правоохоронних органів. 2024. с. 128-132.
3. Єрмоєнко, Е. А. Методи планової професійної підготовки співробітників державних і приватних правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях на основі тренувань з бойового хортингу. 2022. с. 256.
4. Бугайчук, К. Л. Підготовка працівників поліції у зарубіжних країнах: інформаційно-практичний довідник. 2024. с. 254.

Горпинич Дмитро Сергійович, курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Павлова Наталя Валеріївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙ ЗЛОЧИНЦЯ НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ ЗБРОЙНОГО НАПАДУ З ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

У 2020 році зберігається тенденція щодо використання різного типу зброї та вибухових пристроїв під час конфліктів на дорозі, суперечок між сусідами та членами родини.[1]

Правоохоронці вилучають з незаконного обігу зброю в помешканнях, публічних місцях та автотранспортних засобах. Так, майже у 800 випадках зброю виявлено в приватних помешканнях, 630 – в публічних місцях (вулиці, двори багатоповерхівок, зупинки автотранспорту, вокзали), 133 – в автотранспортних засобах.[1]

Проблема мотивації злочинної поведінки є ключовою як у теоретичному, так і в практичному аспекті. Мотивація злочинця, особливо при збройних нападах, пов'язана з системою цінностей, які формуються під впливом соціального середовища. Донедавна ця система не займала конкретного місця у схемах моделювання злочинної поведінки. Однак В.М. Кудрявцев створив детальну модель мотивації, зазначивши, що вона тісно пов'язана з соціальними умовами, в яких перебуває індивід. Модель враховує вплив минулих, теперішніх та майбутніх соціальних ситуацій, відображаючи взаємодію між суб'єктом, суспільними відносинами, системою цінностей і соціальними оцінками його поведінки. Поза соціальним контекстом неможливо зрозуміти особистість, її мотивацію та злочинну поведінку.

Моделювання дій злочинця — це складний процес, який використовують для аналізу та прогнозування поведінки злочинця на різних етапах злочину. Такий підхід важливий для покращення ефективності роботи правоохоронних органів, а також для розробки превентивних заходів щодо зменшення злочинності.

Моделювання зазвичай включає кілька етапів: підготовка до злочину, вибір цілі, реалізація злочину (наприклад, напад з використанням вогнепальної зброї) та втеча. Кожен з цих етапів має свої особливості, які залежать від мотивів, обставин та особистісних характеристик злочинця.[2] На основі таких моделей можна передбачити, як злочинець обере ціль, як буде діяти під час нападу і які кроки зробить для уникнення покарання.

Одним із ключових аспектів у моделюванні є мотивація злочинця. Вона формується під впливом системи цінностей, соціальних умов та психологічних факторів. Наприклад, В.М. Кудрявцев підкреслював, що мотивація тісно пов'язана з соціальними обставинами, які впливають на індивіда, і це важливо враховувати під час побудови моделей злочинної поведінки.[2]

Продовжуючи аналіз злочинної поведінки та її мотивації, важливо розглянути роль судової балістики як одного з ключових інструментів у розслідуванні збройних

нападів. Методологія судової балістики, як і всієї криміналістики, базується на діалектичному підході до матеріальної дійсності. Вона застосовує наукові методи для пізнання природи та властивостей вогнепальної зброї, патронів і слідів їх використання, що є важливим для вирішення завдань, пов'язаних з ідентифікацією злочинця та реконструкцією обставин злочину.

Ця методологія охоплює широкий спектр досліджень, зокрема ідентифікаційні та неідентифікаційні балістичні дослідження. Важливе місце тут займає криміналістична діагностика та ситуалогія, що базуються на матеріалістичній філософії.[3] Це підхід, який дозволяє науковцям і слідчим не лише розкривати природу злочину, а й аналізувати механізми його вчинення, що допомагає вірогідніше моделювати дії злочинця.

Застосування судової балістики має велике значення у контексті аналізу збройних нападів. Виявлення та дослідження зброї, патронів, слідів пострілів і інших речових доказів дає змогу детальніше реконструювати обставини злочину.[3] Це дозволяє не тільки точно визначити знаряддя злочину, але й відтворити послідовність подій, що особливо важливо при моделюванні дій злочинця на місці події.

Методологія балістичних досліджень сприяє розробці прийомів і методів вивчення механізму злочину, зокрема з використанням вогнепальної зброї. Вона дозволяє глибше зрозуміти дії злочинця в конкретних обставинах та взаємозв'язок між його поведінкою, об'єктивними умовами соціального середовища та використанням зброї.[3] Це робить судову балістику важливим компонентом вивчення та моделювання кримінальної поведінки, що допомагає правоохоронцям ефективніше розслідувати збройні напади та зменшувати ризик їх повторення.

Таким чином, інтеграція методологічних підходів судової балістики з моделями мотивації та поведінки злочинців створює надійну платформу для комплексного аналізу збройних злочинів. Ця взаємодія дозволяє не тільки розкривати злочини, але й сприяти розвитку профілактичних заходів та підвищенню рівня громадської безпеки.

Перспективи розвитку напрямку моделювання дій злочинців на місці збройного нападу з використанням методологій судової балістики є надзвичайно важливими у контексті сучасних викликів для правоохоронних органів.

Одним із перспективних напрямків є інтеграція технологій аналізу великих даних із судовою балістикою та криміналістичною діагностикою.[4] Це дозволяє зібрати в єдину систему інформацію про злочини, які відбулися, включаючи типи зброї, патрони, місця злочинів та профілі злочинців. Така база даних може допомогти у швидшому виявленні закономірностей, що дає змогу передбачати можливі загрози в майбутньому. Використання таких систем дозволить полегшити роботу правоохоронців у профілактиці злочинів, підвищити рівень їх оперативного реагування та покращити планування превентивних заходів.

Ще однією важливою перспективою є розробка та впровадження більш досконалих симуляційних моделей, які б враховували не лише балістичні дані, а й психологічні профілі злочинців та соціально-економічні фактори.^{p4} Завдяки таким моделям можна буде краще прогнозувати можливі сценарії розвитку збройних нападів та підвищити ефективність протидії їм на етапі планування нападів злочинцями. Зокрема, ці моделі допоможуть створювати сценарії для навчання співробітників правоохоронних органів, які зможуть реагувати на змінні фактори у реальних умовах.

Крім того, використання сучасних методів балістичних досліджень сприятиме

поліпшенню процесів судової експертизи, що допоможе точніше і швидше розслідувати збройні злочини. Інноваційні методи дозволять не тільки більш ефективно збирати докази, але й забезпечити більшу точність під час ідентифікації злочинців і знарядь злочину.[4] Це може суттєво скоротити час розслідувань та покращити результати кримінальних процесів.

У підсумку, інтеграція сучасних наукових підходів і технологій у процеси моделювання злочинної поведінки та судової балістики значно підвищує ефективність боротьби зі збройними нападами. Це не тільки допоможе в розслідуванні вже скоєних злочинів, але й стане потужним інструментом для попередження нових злочинів, що сприятиме загальному підвищенню рівня громадської безпеки.

Список використаних джерел:

1. Результати дослідження “Незаконний обіг і використання зброї в Україні у 2020” URL: <https://censs.org/illcit-arms-2020/> (дата звернення 12.10.2024).
2. Зелінський А.Ф. Детермінація злочину / А.Ф.Зелінський, Л.П.Оніка. Харків: Юрид. акад.. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/140.pdf (дата звернення 12.10.2024).
3. Самойленко С. М. – здобувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України, м. Київ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6345-1456> Методологія сучасних неідентифікаційних балістичних досліджень URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1463/1460> (дата звернення 12.10.2024).
4. МОЖЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, КУЛЬ ТА ГІЛЬЗ В УМОВАХ «ПОЛЬОВОЇ КРИМІНАЛІСТИКИ» І В ЛАБОРАТОРНИХ УМОВАХ URL: <http://ondise.minjust.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/VisnykONDISE42018.pdf#page=18> (дата звернення 12.10.2024).

Горпинич Максим Сергійович, курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Павлова Наталя Валеріївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СЛІДОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ

Злочини проти статевої свободи є одними з найтяжчих видів кримінальних правопорушень, які глибоко впливають на психічний стан і життя жертв. Ефективне розкриття таких злочинів вимагає залучення висококваліфікованих правоохоронних органів та спеціальних методів розслідування. Слідова інформація, яка може бути зібрана на місці події або з тіла потерпілої особи, відіграє ключову роль у встановленні обставин злочину, виявленні злочинців та притягненні їх до відповідальності.

Згвалтування характеризується наявністю матеріально-фіксованих слідів події та слідами пам'яті учасників події. Типовими ж матеріально-фіксованими слідами події лишаються сліди на тілі та одязі потерпілої (сліди крові, сперми, епітелію, волосся, слини, виділень людського організму; сліди мікрочастин у піднігтьовому вмісті; гематоми на шії, обличчі, стегнах та інші тілесні ушкодження; розірваний одяг потерпілої особи із залишками рослинних об'єктів, ґрунту, мікрочастин одягу злочинця та інших мікрочастин з місця події), на тілі та одязі гвалтівника (їх типовий перелік подібний слідам, що лишаються на тілі та одязі потерпілої особи – подряпини, укуси, утворені під час опоруволокон від її одягу тощо), на місці вчинення злочину (дактилоскопічні, трасологічні, одорологічні, біологічні сліди учасників події, сліди боротьби, опору, насильницьких дій на місці події, окремі елементи одягу – гудзики, банти, нижня білизна, інколи незначні для злочинця або загублені ним документи) [1].

Взагалі сліди згвалтування слід поділити на п'ять груп: сліди людини (ідеальні та матеріальні); сліди від знарядь вчинення злочину (предмети побутової, господарсько-виробничої, медичної та іншої діяльності; спеціально виготовлені та пристосовані знаряддя; випадкові предмети); предмети, які викрадаються або забираються злочинцем (цінні речі з корисливих мотивів, предмети – сексуальні збудники); засоби сприяння згвалтуванню (транспортні засоби, медичні засоби); інші матеріальні сліди (злому, рослинного походження, паління).

Сучасний розвиток технологій у сфері криміналістики відкриває нові можливості виявлення слідів, які раніше могли залишатися непоміченими. Інноваційні підходи, такі як аналіз мікрослідів, використання спектральних методів або виявлення прихованих відбитків пальців, значно підвищують шанси на успішне розкриття злочинів. Це особливо важливо в контексті злочинів проти статевої свободи, де час є критичним фактором, а багато доказів можуть бути знищені або змінені з плином часу. Як свідчить експертна практика, особливу увагу під час розкриття злочинів на статевому ґрунті слід приділяти комплексному цитологічному та молекулярно-генетичному дослідженню слідів біологічного походження.

Цитологічні методи дослідження базуються на вивченні за допомогою мікроскопа особливостей будови клітин, клітинного складу органів тканин, рідин організму людини. За допомогою цитологічного аналізу оцінюють стан епітелію, мезотелію, ступінь його проліферації та належність до певних тканин органів [2].

Молекулярно-генетична ідентифікація є принципово новим науковим знанням, що відкриває надійні перспективи вирішення ідентифікаційних завдань у кримінальному процесі та розвитку доказової бази і має низку переваг перед традиційними серологічними методами дослідження біологічних слідів людини.

Погоджуючись з М.В Карась, важливо зазначити, що з метою виявлення та фіксації слідів згвалтування важливе значення має призначення та проведення відповідних криміналістичних експертиз (наприклад, трасологічної, експертизи слідів рук (дактилоскопічної експертизи), експертизи слідів ніг людини та взуття, експертизи вузлів та петель, експертизи механічних пошкоджень одягу, експертизи нашарувань на одязі (взутті), експертизи матеріалів, речовин та виробів тощо), а також судово-медичної експертизи [3].

Як відомо, під час проведення судово-медичної експертизи питання щодо встановлення походження біологічного матеріалу від певної особи часто виявлялося складним і практично не вирішувалося. Адже традиційні методи дослідження слідів біологічного походження можуть встановлювати не тотожність (ідентичність), а лише відносну можливість походження цих слідів від певної особи з незначним ступенем імовірності. Водночас можливості нового методу молекулярної генетики (методу аналізу поліморфних ділянок геному людини) дають змогу ідентифікувати певну особу за слідами, залишеними нею на місці події.

Розкриття злочинів проти статевої свободи є надзвичайно складним і відповідальним завданням, яке вимагає комплексного підходу та залучення найсучасніших методів криміналістичного дослідження. Одним із ключових елементів такого розслідування є слідова інформація, що містить цінні докази і може зіграти вирішальну роль у встановленні обставин злочину та притягненні злочинця до відповідальності. Різноманітні типи слідів – біологічні, фізичні, дактилоскопічні та навіть цифрові – є важливими джерелами інформації, що дозволяють як підтвердити показання постраждалих, так і ідентифікувати особу злочинця.

Особливої уваги потребують сліди, які лишаються на тілі та одязі потерпілої особи, а також на одязі та тілі злочинця. Сліди сперми, крові, епітелію, слини та інші біологічні матеріали мають велике значення для криміналістів, оскільки сучасні методи, зокрема цитологічні та молекулярно-генетичні дослідження, дозволяють отримати точні результати ідентифікації особи. У цьому контексті молекулярно-генетичні технології виявилися революційними, оскільки вони дозволяють встановити точну ідентичність особи за слідами біологічного походження з набагато вищим рівнем точності, ніж традиційні методи. Крім того, важливими є сліди боротьби і опору, залишки рослинних матеріалів, ґрунту, частини одягу або дрібні предмети, які можуть бути знайдені на місці події. Усі ці елементи слідової інформації є важливими складовими комплексного аналізу обставин злочину.

Інноваційні підходи до виявлення та аналізу мікрослідів і використання нових технологій, таких як спектральні методи та аналіз відбитків пальців, значно підвищують шанси на успішне розкриття злочину. Це особливо важливо у випадках, коли час є критичним фактором і багато доказів можуть бути знищені або змінені.

Отже, залучення сучасних наукових методів та технологій до процесу розслідування злочинів проти статевої свободи дозволяє не лише ефективніше збирати докази, але й забезпечити їх високу надійність у судовому процесі. Поєднання традиційних криміналістичних експертиз із новими молекулярно-генетичними методами відкриває нові перспективи в ідентифікації злочинців та розкритті складних злочинів, що дозволяє не лише відновити справедливість для потерпілих, але й зміцнити правосуддя загалом.

Список використаних джерел:

1. Алексеев О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 320 с.
2. Куслій Ю. Ю. Тільце барра та молекула ДНК – найкраща зброя при розкритті та розслідуванні злочинів на статевому ґрунті. Криміналістичний вісник. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krvis_2014_2_33.
3. Карась М. В. Типові сліди зґвалтування. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 389-391. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/79194c90-2531-48cf-a683-3c6aed5c2a1/content> (дата звернення 12.10.24).

Поміщик Вікторія Валеріївна, курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Маркова Карина Олегівна, курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Варава Володимир Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ

Наука завжди була рушійною силою розвитку суспільства, і її прогрес вимагає проведення різних типів досліджень, які включають пошук нових знань, критичний аналіз існуючих теорій та уточнення вже відомих фактів. Ще у XVI столітті Френсіс Бекон стверджував, що наука повинна слугувати засобом розвитку нації, адже її досягнення впливають на всі аспекти суспільного життя.

Накопичення нових даних у рамках існуючих наукових концепцій, а також удосконалення та уточнення вже відомих теорій є проявом кількісних змін у науці. Однак, коли нові факти піддають сумніву усталені погляди, це призводить до якісних змін. Таким чином, процес розвитку науки демонструє діалектичний перехід кількісних змін у якісні [4].

У цьому контексті розвиток науки стає необхідним і для вирішення питань протидії злочинам, що робить актуальним проведення нових досліджень у цій сфері. Особливо важливим є вивчення інтеграційного характеру оперативно-розшукової діяльності (ОРД), яка поєднує знання різних галузей науки. Оскільки протидія злочинності є багатогранним і складним явищем, оперативно-розшукова діяльність виходить за межі суто юридичних знань і охоплює різні наукові дисципліни.

Одним із ключових аспектів оперативно-розшукової діяльності є профілактика злочинів, проте наукова спільнота досі не дійшла до єдиного визначення цього поняття. Через різноманітність поглядів на цю тему виникає потреба в аналізі основних наукових позицій щодо профілактики злочинів та формуванні власного наукового підходу до її розуміння [3, с.104].

Вперше термін «оперативно-розшукова профілактика» був введений В. Г. Самойловим, який визначив її як регламентовану відомчими актами діяльність оперативних підрозділів, спрямовану на проведення індивідуально-профілактичних заходів стосовно осіб, які потенційно можуть вчинити злочини. Профілактика злочинів – це комплекс заходів, які не входять до безпосередніх методів поняття варто розглядати як до системи оперативного контролю та профілактичного впливу на осіб,

які мають намір скоїти злочин або готуються до цього [5, с.16].

Профілактика злочинів є важливим аспектом діяльності правоохоронних органів, спрямованим на попередження злочинів шляхом виявлення осіб та факторів, що можуть становити загрозу для правопорядку. Профілактичні заходи включають як усунення умов, які сприяють вчиненню злочинів, так і вплив на осіб, від яких можна очікувати злочинних дій. Важливо, що така діяльність спрямована не тільки на контроль за потенційними правопорушниками, а й на усунення умов, що сприяють скоєнню злочинів.

Профілактика може бути загальною та індивідуальною. Загальна профілактика передбачає широке використання як гласних, так і негласних заходів для виявлення і нейтралізації негативних факторів, які можуть сприяти вчиненню злочинів. Індивідуальна профілактика, у свою чергу, спрямована на конкретних осіб з метою запобігання їхньому негативному впливу на інших та недопущення вчинення ними злочинів. Такий поділ допомагає ефективніше організувати роботу правоохоронних органів у боротьбі з правопорушеннями.

Профілактика злочинів також охоплює діяльність, спрямовану на усунення об'єктивних і суб'єктивних причин та умов, які сприяють злочинній діяльності. Це може включати як загальні заходи, що стосуються всієї спільноти, так і спеціальні заходи, які застосовуються щодо конкретних злочинців або груп осіб, що перебувають під підозрою [2, с.57].

Сутність профілактики полягає в усуненні та нейтралізації причин і умов, що можуть сприяти злочинній поведінці. Превентивні заходи повинні бути спрямовані не лише на конкретних осіб, але й на соціальні умови, які можуть спонукати до протиправних дій. Комплексний підхід до профілактики передбачає участь не лише правоохоронних органів, а й громадськості. Важливо, щоб у заходах, спрямованих на зниження злочинності, брали участь різні інституції та організації, що сприяють усуненню причин злочинності на соціальному рівні [1, с.169].

Отже, оперативно-розшукова профілактика злочинів є ключовим інструментом у боротьбі з правопорушеннями, що спрямований на виявлення та усунення причин і умов, які можуть призвести до злочинної поведінки. Такий підхід базується на систематичному зборі інформації про потенційні правопорушення та осіб, схильних до їх скоєння, з подальшим застосуванням превентивних заходів. Важливо зазначити, що профілактика охоплює як загальні заходи, спрямовані на усунення соціальних чинників злочинності, так і індивідуальну роботу з особами, від яких можна очікувати злочинних дій.

Загальна і спеціальна профілактика є взаємодоповнюючими складовими оперативно-розшукової діяльності. Загальна профілактика акцентує увагу на усуненні умов, що сприяють злочинності в суспільстві, тоді як спеціальна зосереджується на конкретних суб'єктах, схильних до вчинення злочинів. Такий комплексний підхід дозволяє оперативним підрозділам діяти більш ефективно та запобігати злочинам ще на стадії їх підготовки.

Список використаних джерел:

1. Єгоров С. О. Оперативно-розшукова характеристика кишенькових крадіжок. Науковий вісник

- Дніпропетровського університету внутрішніх справ. Вип. No 3. Дніпро, 2019. С. 169–174.
2. Мельник С. С. Виявлення та запобігання фінансовому шахрайству у забезпеченні фінансової безпеки комерційних банків / С. С. Мельник: дис. ... канд. економ. наук. Київ, 2019. 252 с.
 3. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. No 4. С. 104–112.
 4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 No 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
 5. Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник С. В. Албул, С. О. Єгоров, Є. В. Поляков, Т. Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2023. 375 с.

Шаблевська Крістіна Денісівна, здобувач вищої освіти 3 курсу ННІФППД НПУ
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Євдокимов Ілля Ігорович, здобувач вищої освіти 3 курсу ННІФППД НПУ
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Дерев'янка Крістіна Віталіївна, викладач
кафедри адміністративного права і процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ РЕАГУВАННЯ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ТА ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВопОРУШЕННЯ

Патрульна поліція є одним із основних органів у системі забезпечення громадського порядку та безпеки в Україні. Основне завдання патрульної поліції полягає у підтриманні публічного порядку, попередженні злочинів та інших правопорушень, а також забезпеченні своєчасного реагування на загрози громадській безпеці.

Щодо групи реагування, то це підрозділ патрульної поліції, який виконує завдання з підтримання громадського порядку, оперативного реагування на правопорушення, а також забезпечення безпеки дорожнього руху. Група складається щонайменше з двох працівників, які працюють у зоні оперативного реагування. Їхня діяльність спрямована на ефективну взаємодію з населенням, забезпечення громадської безпеки, попередження порушень, а також швидке реагування на інциденти та події, які можуть загрожувати правопорядку або безпеці громадян [1].

Серед заходів адміністративного примусу, які застосовують співробітники поліції для захисту інтересів особи, суспільства та держави від протиправних посягань, найжорсткішими є повноваження працівників на застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї (ч. 1 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» [2]). З одного боку, ці повноваження, як ніякі інші, глибоко вторгаються у сферу основних, закріплених Конституцією України, прав громадян і пов'язані з високим ризиком настання тяжких та незворотних наслідків, аж до позбавлення людини права на життя та здоров'я. З іншого – це дієві засоби захисту законних інтересів правослухняних громадян від суспільно небезпечних посягань з боку осіб, які свідомо та грубо порушують закон. Тому застосування цих заходів впливу має здійснюватися на основі чіткої правової регламентації та у суворій відповідності до закону.

Щодо застосування поліцейським фізичної сили, то визначається вона ст.44 Закону «Про НПУ» [2], а саме як застосування спеціальних прийомів боротьби (рукопашного бою) для забезпечення виконання поліцією покладених на неї повноважень. Положенням вище щодо підстав застосування встановлюється межа між

застосуванням фізичної сили та спеціальних засобів, з огляду на вид правопорушення, обставини неправомірного діяння і параметри правопорушника (ознаки вагітності, вік та ін.).

Застосування спеціальних засобів примусу Національною поліцією України є необхідним для забезпечення правопорядку та безпеки громадян, що регулюється ст. 45 Закону «Про НПУ» [2]. Проте, використання цих засобів повинно бути обґрунтованим, обмеженим та проводитись з урахуванням принципів законності, необхідності, пропорційності та ефективності.

У ст. 46 Закону України «Про НПУ» [2] визначений вичерпний перелік підстав для застосування поліцейськими вогнепальної зброї, якому має передувати попередження про намір її застосування. В окремих чітко визначених законом випадках дозволяється застосування зброї без попередження. Це означає, що поліцейський у кожному випадку має самостійно оцінити ситуацію та визначити доцільність найсуворішого заходу примусу.

Безумовно, однією з основних функцій правоохоронних органів (в тому числі і патрульної поліції) є захист конституційних прав і свобод громадян. При цьому, поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

Тут треба погодитись із думкою Дерев'янка К., яка у своєму дослідженні пише, що поліція є одним із основних органів у системі забезпечення громадського порядку та безпеки в Україні. Основне завдання поліції полягає у підтриманні публічного порядку, попередженні злочинів та інших правопорушень, а також забезпеченні своєчасного реагування на загрози громадській безпеці [3].

До заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення відносяться наступні: доставлення порушника (ст. 259 КУпАП); адміністративне затримання (ст. 261, 262, 263 КУпАП); особистий огляд і огляд речей (ст. 264 КУпАП); вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП); відсторонення від керування транспортним засобом відповідного виду і огляд на стан сп'яніння (ст. 266 КУпАП); привід (ч. 2 ст. 268 КУпАП) [4].

ГРПП беруть участь у всіх стадіях провадження, у тому числі у відкритті справи про адміністративне правопорушення, в ході якої в більшості випадків застосовуються відповідні поліцейські заходи примусу.

Список використаних джерел:

1. Поліцейська діяльність : підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, О. М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Дерев'янка К. В. Діяльність поліції щодо забезпечення прав та свобод людини в умовах воєнного стану / К.В.Дерев'янка // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.); у 2-х ч. Ч. I. Дніпро: ДДУВС, 2024. С. 433-434.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

Решетун Антон Олександрович, факультет міжнародної торгівлі та права, курс 4, група 19, спеціальність «Міжнародне право»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

Адвокатська діяльність є однією з найважливіших складових правової системи будь-якої держави. Вона спрямована на захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також на забезпечення правосуддя. Регулювання адвокатської діяльності відбувається як на національному рівні за допомогою законодавчих актів, так і міжнародному – з використанням міжнародно-правових стандартів. Позаяк в Україні назріла реформація інституту адвокатури, вважаємо за доцільне проведення порівняльно-правового аналізу адвокатури в Україні та Німеччині, яке дозволить виявити спільні риси й відмінності між системами двох держав, що має важливе значення для вдосконалення національної правової системи України, особливо в контексті євроінтеграції.

В Україні адвокатська діяльність регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI [1], а також Правилами адвокатської етики [7] та іншими актами органів адвокатського самоврядування. Згідно спеціального закону, адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту [1]. Інститут адвокатури в Україні діє на засадах самоврядування, що забезпечує незалежність адвокатів і захищає їхні професійні права.

Важливим елементом адвокатської діяльності в Україні є адвокатська таємниця, яка гарантує конфіденційність взаємодії адвоката з клієнтом і захищає інформацію, отриману під час надання правничої допомоги. Стаття 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко регламентує, що адвокат не має права розголошувати будь-яку інформацію, отриману від клієнта без його згоди [1].

Українське законодавство регламентує професійні права та обов'язки адвокатів, включно з правом на представництво клієнтів у судах, захистом їхніх інтересів у правоохоронних органах та наданням консультацій з правових питань та ін.

У Німеччині діяльність адвокатів регулюється Федеральним законом про адвокатів (Bundesrechtsanwaltsordnung — BRAO), який був прийнятий ще у 1959 році і залишається основним нормативним актом, що визначає статус адвокатів. Відповідно до цього закону, адвокати є незалежними представниками правосуддя та забезпечують захист прав своїх клієнтів як у судах, так і поза ними [3]. Як і в Україні, адвокати в Німеччині зобов'язані дотримуватись адвокатської таємниці, що регламентовано статтею 43a BRAO [3].

Порядок підготовки адвокатів у Німеччині передбачає суворі вимоги до освіти та підготовки, як-от: обов'язкове університетське навчання, дворічне стажування (Referendariat) і два державних іспити (Erstes und Zweites Staatsexamen), що гарантує високий рівень професійної кваліфікації [4]. В Україні, згідно із Законом України "Про

адвокатуру та адвокатську діяльність", вимоги до адвокатської підготовки є менш суворими. Для того щоб стати адвокатом, необхідно мати повну вищу юридичну освіту, володіти державною мовою відповідного рівня, мати стаж роботи в галузі права не менше двох років, скласти кваліфікаційний іспит, після чого пройти стажування, тривалістю 6 місяців, під керівництвом адвоката, який має стаж роботи не менше 5 років [1]. Отже, ключовими відмінностями у процесі підготовки адвокатів є різниця у тривалості стажування та відсутність другого етапу іспиту в Україні, який присутній у Німеччині. Також варто зазначити, що в Україні кваліфікаційний іспит не є державним, оскільки адвокатура виступає незалежним самоврядним інститутом.

Німеччина також має розвинену систему адвокатського самоврядування, яка включає Федеральну адвокатську палату (Bundesrechtsanwaltskammer — BRAK) та регіональні палати, що контролюють дотримання етичних стандартів і розглядають дисциплінарні справи [5]. Ця система самоврядування є більш структурованою порівняно з українською Національною асоціацією адвокатів України (НААУ), яка також виконує регулюючі функції, однак її роль і структура ще потребують вдосконалення [2]. Це проявляється у чіткій регламентації повноважень регіональних адвокатських палат, більш визначених процедурах контролю за дотриманням етичних стандартів, а також у системі двоетапного доступу до професії адвоката. Хоча НААУ, через організаційні форми адвокатського самоврядування, також виконує регулюючі функції, її структура та регулюючі механізми ще потребують удосконалення для досягнення аналогічного рівня організації та ефективності.

Оскільки Німеччина є членом Європейського Союзу, на неї розповсюджується один із ключових документів Європейського Парламенту та Ради щодо адвокатської діяльності, а саме Директива 98/5/ЄС від 16 лютого 1998 року, яка полегшує постійне надання послуг адвокатами в країнах ЄС. Для України ця директива є важливим орієнтиром у реформуванні адвокатури, оскільки країна прагне інтегруватися в європейські структури і адаптувати своє законодавство до європейських стандартів. Завдяки таким директивам, Україна має можливість вдосконалити свою систему адвокатури, дотримуючись європейських норм і принципів, що сприяє підвищенню якості надання правничої допомоги і захисту прав громадян.

Попри спільні риси в регулюванні адвокатської діяльності, такі як незалежність адвокатів та адвокатська таємниця, існують суттєві відмінності між Україною та Німеччиною.

1. Підготовка адвокатів. У Німеччині адвокати проходять сувору професійну підготовку, яка включає тривалий період теоретичного та практичного навчання і два державні іспити [4]. В Україні адвокати також зобов'язані мати юридичну освіту та пройти стажування, але відсутність другого етапу іспиту та коротший період стажування роблять вимоги менш жорсткими. Таким чином, це свідчить про те, що питання вдосконалення підготовки адвокатів в Україні є важливим напрямком для можливих реформ у цій сфері.

2. Адвокатське самоврядування. Різниця полягає у рівні структурованості та організації. Німеччина має більш чітку та розвинену систему, що включає федеральні та регіональні палати, які чітко виконують наглядові функції та контролюють дотримання етичних стандартів [5]. В Україні НААУ також виконує важливі регулюючі функції, проте її механізми нагляду та організаційні структури ще потребують вдосконалення. Однак українська адвокатура потребує реформ, які

спрямовані на зміцнення її незалежності та підвищення ефективності.

3. Дисциплінарна відповідальність. У Німеччині адвокати підлягають суворим дисциплінарним процедурам за порушення етичних норм, що може призвести до санкцій, таких як позбавлення ліцензії. Ці процедури регулюються Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO), що визначає умови та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також Berufsordnung für Rechtsanwälte (BORA), які детально описують етичні норми професії [3][6]. У свою чергу, в Україні дисциплінарна відповідальність також застосовуються відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Поряд із цим, існує проблема, пов'язана з дисциплінарною відповідальністю адвокатів в Україні, і полягає вона у складності визначення підстав для притягнення до відповідальності [8].

Порівняння регулювання адвокатської діяльності в Україні та Німеччині проявило, що обидві держави прагнуть забезпечити незалежність адвокатів і дотримання гарантій адвокатської діяльності. Україна, яка потребує реформування інституту адвокатури, може врахувати німецький досвід у сфері професійної підготовки, адвокатського самоврядування та дисциплінарної відповідальності, і таким чином підвищити ефективність правничої допомоги та відповідність означеного інституту європейським стандартам.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 01.10.2024).
2. Національна асоціація адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua> (дата звернення: 01.10.2024).
3. Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO): від 01.08.1959: станом на 17 січ. 2024 р. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/brao/BJNR005650959.html> (дата звернення 01.10.2024).
4. How lawyers work in Germany. RL: <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/how-lawyers-work-in-germany-five-facts> (дата звернення: 01.10.2024).
5. Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council: Директива Європейського Парламенту та Ради від 16.02.1998. Directive № 98/5/EC: URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31998L0005> (дата звернення: 01.10.2024).
6. Berufsordnung für Rechtsanwälte (BORA): від 01.11.1997: URL: <https://www.anwalt24.de/gesetze/bora> (дата звернення: 01.10.2024).
7. Правила адвокатської етики. Затверджено З'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. Національна асоціація адвокатів України: URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 02.10.2024).
8. Овчаренко О. М., Ковальова Я. О. Дисциплінарна відповідальність адвоката: дискусійні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. УДК 347.965(477). URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc40/40.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Нагорна Олена Олександрівна, старший викладач
кафедри, старший лейтенант поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 було введено воєнний стан на всій території України у відповідь на збройну агресію та вторгнення Російської Федерації. Це стало початком нової реальності для України, в якій держава мусила адаптувати свої інституції, зокрема й правосуддя, до умов війни. Воєнний стан є особливим правовим режимом, що передбачає тимчасове обмеження прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Однак, навіть у цих умовах, Конституція України гарантує непорушність права на судовий захист, що закріплено в статті 55 Конституції України, а стаття 64 підтверджує, що це право не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану.

Правосуддя як основоположний елемент державної системи виконує вирішальну роль у захисті прав громадян, особливо в умовах кризи. Відповідно до статті 2 Цивільного процесуального кодексу України, здійснення правосуддя має бути справедливим, неупередженим та своєчасним, що є критично важливим для забезпечення ефективного захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також держави [1, с. 6].

Попри серйозні випробування для системи державного управління, система судових органів України продовжує виконувати свої функції. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» містить важливі положення щодо здійснення судочинства під час війни. Ці положення включають:

- дію судів на підставі Конституції та законів України;
- заборону на створення надзвичайних або особливих судів;
- забезпечення виключного права судів на здійснення правосуддя без скорочення або прискорення судових процедур;
- можливість зміни територіальної підсудності справ через неможливість здійснення правосуддя в певних регіонах.

Зміни до статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухвалені 3 березня 2022 року, передбачають механізм зміни територіальної підсудності у випадках, коли суд не може виконувати свої функції через бойові дії. Це забезпечує гнучкість судової системи в умовах воєнного стану, дозволяючи переміщення судів і перенаправлення справ до інших юрисдикцій [2, с. 37].

Крім того, рішення Верховного Суду у справі № 308/9708/19 від 14 квітня 2022 року встановило важливий прецедент, який дозволяє українським судам розглядати справи про відшкодування шкоди, завданої збройною агресією РФ, незважаючи на суверенний імунітет Російської Федерації. Це рішення підкреслює, що право на судовий захист і відшкодування шкоди за агресію має пріоритет навіть перед нормами

міжнародного права, які зазвичай забезпечують суверенітет держав [3, с. 46].

Адаптація системи правосуддя до воєнних умов включала також зміни в процедурі судочинства, зокрема:

- можливість відкладання справ у зв'язку з бойовими діями;
- право учасників судового процесу брати участь у засіданнях онлайн;
- пріоритетний розгляд невідкладних справ;
- обмеження особистого прийому громадян у судах.

Загалом, правосуддя під час війни в Україні продемонструвало свою стійкість і здатність функціонувати, забезпечуючи доступ до судового захисту навіть у надзвичайно складних умовах. Суди продовжують розглядати важливі справи, пов'язані з захистом прав власності та відшкодуванням шкоди, завданої війною, а судова практика адаптується до нових викликів сучасної воєнної реальності.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, збройна агресія Російської Федерації проти України суттєво вплинула на всі сфери життя, зокрема й на функціонування судової системи. Незважаючи на масовані обстріли, руйнування інфраструктури, загрозу життю цивільного населення, судові органи продовжують виконувати свою ключову функцію – забезпечення правосуддя, гарантованого Конституцією України. Проте в умовах воєнного стану перед судами постають нові виклики, які потребують негайної адаптації та впровадження змін до правових і організаційних механізмів здійснення правосуддя [4, с. 22].

Одним із ключових аспектів, який розглядається у контексті роботи судів в умовах воєнного стану, є питання збереження судових справ у разі загрози захоплення населеного пункту або судової установи. 13 березня 2022 року Верховний Суд надав низку рекомендацій працівникам судів на випадок таких загроз. Зокрема, було рекомендовано, якщо є можливість, вивозити судові справи та передавати їх до суду, на який покладається відповідна територіальна підсудність. У випадку відсутності такої можливості, справи мають бути надійно збережені у сейфах суду. Ці заходи необхідні, адже у випадку втрати справ, процесуальне законодавство дозволяє відновити лише ті провадження, у яких вже було ухвалено рішення або постановлено ухвалу про закриття провадження. Решта справ не підлягають відновленню, що змушує позивачів подавати нові позовні заяви.

Умови воєнного стану значно прискорили законотворчий процес, спрямований на адаптацію судочинства до нових викликів. Так, з моменту введення воєнного стану було зареєстровано низку законопроектів, які вносять зміни до процесуального законодавства та Закону України «Про судоустрій та статус судів». Серед них особливо варто виділити законопроекти №7315 та №7316 від 26 квітня 2022 року. Ці законодавчі ініціативи передбачають низку нововведень, таких як можливість виконання професійних обов'язків секретаря судового засідання іншими працівниками суду, дистанційне виконання обов'язків, запровадження додаткових способів сповіщення учасників процесу через електронні та мобільні сервіси, як-от додаток «Дія», а також розширення використання письмового провадження у судах всіх юрисдикцій [2, с. 31].

Не зважаючи на складні умови воєнного стану, судова система України продовжує функціонувати, захищаючи права та свободи громадян. Однак робота судів потребує подальшої адаптації до викликів війни, що зумовлює активізацію як законодавчих, так і організаційних зусиль для забезпечення безперебійної діяльності

судової системи. Варто також відзначити, що війна накладає значні обмеження на роботу судів, зокрема щодо територіальної підсудності та можливостей фізичної присутності учасників процесу. Це викликає необхідність запровадження нових механізмів захисту судових справ та учасників судочинства [4, с. 39].

Таким чином, діяльність судової системи України в умовах воєнного стану залишається важливим аспектом правового захисту громадян. Проте подальше дослідження практичних аспектів роботи судів під час війни є необхідним для створення нових правових і організаційних рішень, які дозволять забезпечити ефективне та безпечне правосуддя в умовах збройного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Логінова, Світлана Миколаївна. Цивільне судочинство в умовах воєнного стану. 2023. С. 54.
2. Привиденцев, О. Г. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. С. 54-57.
3. Токарева, К. О. Правове регулювання бюджетного процесу в умовах воєнного стану. 2022. С. 85.
4. Цал-Цалко, Юлія Юліївна, Ю. Ю. Цал-Цалко. Особливості цивільного судочинства в умовах воєнного стану. 2022. С. 69.

Карпець Тетяна Іванівна, курсантка 4-го курсу Факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ІЗОЛЯЦІЄЮ ВІД СУСПІЛЬСТВА

Механізм реалізації кримінально-виконавчої політики України – це складна система взаємопов'язаних елементів, що включає правові норми, організаційні структури, матеріально-технічні ресурси та кадрові забезпечення. Цей механізм забезпечує послідовне впровадження у життя кримінально-виконавчих заходів, спрямованих на досягнення цілей покарання та реабілітації засуджених.

Реформування системи виконання покарань в Україні спрямоване на гуманізацію умов відбування покарань, забезпечення законності та стабілізацію ситуації в місцях позбавлення волі. При цьому основний акцент робиться на соціальній адаптації засуджених з урахуванням міжнародного досвіду та таких фундаментальних принципів, як гуманізм, законність, демократичність, справедливість, а також індивідуальний підхід до кожного засудженого.

Можемо зазначити, що в Розділі II Особливої частини Кримінально-виконавчого кодексу України, що має назву «Виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі» зазначено, які саме покарання не пов'язані з ізоляцією від суспільства[1]. До таких покарань відносять: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Розглянувши кримінально-виконавчі покарання виконання яких покладено на Державну кримінально-виконавчу службу України, а саме: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; арешт; обмеження волі, а також два види адміністративних стягнень – громадські та виправні роботи, має в собі низку проблем, які можна поділити на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивними проблемами називають ту проблематику яка не залежить від діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, а саме:

1) Аналіз судової практики, який свідчить про зростання кількості вироків, що передбачають застосування кримінальних покарань та адміністративних стягнень, не пов'язаних із позбавленням волі. Проте, частка таких вироків в Україні залишається нижчою за показники багатьох європейських держав;

2) Частота застосування громадських та виправних робіт судами є значно нижчою за частоту застосування позбавлення волі;

3) Переконавання, що позбавлення волі є найефективнішим засобом боротьби зі злочинністю, домінує в суспільній свідомості. Причиною цього є недостатня

обізнаність громадськості про ефективність альтернативних видів покарань, таких як громадські роботи чи виправні роботи, а також про негативні наслідки ув'язнення для особистості та суспільства в цілому. Засоби масової інформації не надають достатньо інформації про успішне застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі[2].

Та суб'єктивні, які пов'язані із діяльністю Державної кримінально-виконавчої служби України. Суб'єктивні труднощі у виконанні кримінальних покарань та адміністративних стягнень, не пов'язаних із позбавленням волі, зумовлені, перш за все, недостатністю кадрів, необхідних для здійснення ефективного пробаційного нагляду. Тенденція до гуманізації кримінального законодавства та зростання кількості осіб, звільнених від покарання з випробуванням, зафіксована у наведених статистичних даних, посилює зазначену проблему[2].

Шляхами вирішення даної проблематики, можемо запропонувати:

1) Удосконалення законодавчої бази, шляхом, розробки чітких і всеосяжних нормативних актів, які б регулювали всі аспекти застосування та виконання альтернативних покарань;

2) Збільшення фінансування яке допоможе виділяти достатні кошти на розвиток системи пробації, створення нових робочих місць для фахівців, придбання необхідного обладнання;

3) Інформування суспільства та проведення інформаційних кампаній з метою підвищення обізнаності громадськості про переваги альтернативних покарань та їхню ефективність;

4) Посилення міжвідомчої взаємодії й створення ефективних механізмів координації між судами, органами пробації, правоохоронними органами та іншими зацікавленими сторонами.

Аналізуючи дане питання, можемо дійти висновку, що виконання покарання у вигляді позбавлення волі призводить до криміногенної адаптації засуджених, що становить суспільну небезпеку. Альтернативні види покарань, не пов'язані з ізоляцією від суспільства, є більш ефективними засобами ресоціалізації правопорушників та дозволяють мінімізувати негативний вплив на соціальні зв'язки засуджених[3].

Ефективне виконання покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, є важливим елементом сучасної кримінально-виконавчої системи. Для досягнення цієї мети необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на усунення існуючих проблем та забезпечення ефективної реалізації альтернативних покарань. Тільки за таких умов можна досягти ресоціалізації правопорушників та зменшити навантаження на пенітенціарну систему.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 11.07.2003 № 1129-IV (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n174>) (Дата звернення: 10.10.2024).
2. Бараш, Є. Ю. Правові та організаційні проблеми виконання покарань (стягнень), не пов'язаних із позбавленням волі, кримінально-виконавчою службою в Україні/ Є. Ю. Бараш// Право і безпека. 2009. № 5 (32). С. 107-111.
3. Боднар І. В., Махлай О. А. Соціально-економічна доцільність застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра: науковий журнал / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2018. № 1 (3). 244 с.

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Кривошук Олександр Григорович, старший викладач
кафедри, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТРАСОЛОГІЇ

Дослідження слідів відіграє ключову роль у криміналістиці, оскільки воно допомагає встановити знаряддя злочину, отримати відомості про злочинця та визначити механізм злочинної події. Вивчення матеріально-фіксованих слідів, або слідів-відображень, належить до компетенції трасології — галузі криміналістичної техніки, яка займається вивченням закономірностей утворення та дослідження слідів. Трасологія — це спеціалізована галузь криміналістики, яка вивчає матеріально-фіксовані сліди, закономірності їх утворення та розробляє методи виявлення, фіксації та дослідження слідів. Сліди виникають у результаті механічної контактної взаємодії між об'єктами, і їх дослідження дозволяє встановити важливі обставини злочину.

Трасологія ґрунтується на таких наукових принципах:

- **Індивідуальність об'єктів.** Кожен об'єкт матеріального світу є унікальним і тотожним лише самому собі. Тому процес індивідуалізації об'єкта можливий шляхом виявлення загальних та окремих ознак, характерних тільки для нього.

- **Відображення об'єктів.** За певних умов зовнішня будова одного об'єкта може відбитися на іншому. Якість відображення залежить від фізичних властивостей слідоутворюючого та слідоприймаючого об'єктів, а також від механізму утворення сліду. За матеріально-фіксованими слідами можливо ідентифікувати об'єкт, що їх залишив.

- **Відносна стійкість об'єктів.** Тільки тверді тіла, які мають достатньо стійкі зовнішні ознаки, можуть бути об'єктами механічної контактної взаємодії. Це означає, що в процесі контактної взаємодії з іншими об'єктами залишаються тривкі сліди, які можна досліджувати.

- **Негативність сліду.** Відображення зовнішньої будови об'єкта у сліді має вид негативу — дзеркального відображення ознак цього об'єкта [1, с. 8].

Сліди мають вагоме криміналістичне значення, оскільки існує причинний зв'язок між слідами і подією злочину. За допомогою слідів можна:

Ідентифікувати об'єкт, який залишив слід, визначити його індивідуальність. Визначити групову належність об'єктів — їх тип, клас, рід, вид або різновид. Встановити механізм і умови виникнення сліду, такі як вид сліду, напрямок і кут взаємодії об'єктів. Виявити обставини злочинної події, зокрема спосіб проникнення в приміщення, кількість учасників злочину, їх анатомо-фізіологічні особливості, використання транспортних засобів та орієнтовний час злочину [2, с. 36].

Трасологія вирішує два основні типи завдань:

- **Ідентифікаційні завдання** — встановлення тотожності об'єктів, які брали участь у злочині.

• Діагностичні завдання — визначення механізму утворення слідів та умов злочинної події.

Трасологія є незамінним інструментом у розслідуванні злочинів, оскільки дозволяє не лише встановити важливі факти злочинної події, але й ідентифікувати осіб, причетних до злочину, що сприяє ефективному здійсненню правосуддя.

Однією з основних проблем криміналістичної трасології є складність ідентифікації деяких типів слідів, зокрема коли сліди недостатньо виразні або сильно пошкоджені. Це особливо актуально у випадках, коли сліди залишаються на різних поверхнях під впливом факторів навколишнього середовища, таких як погодні умови або механічні пошкодження. Ідентифікація слідів також ускладнюється, коли об'єкти слідоутворення або слідоприймаючі об'єкти мають незначні відмінності або коли слідоутворення відбулося в умовах, що спотворили структуру сліду. У таких випадках відсутність чітких методів для відновлення спотворених слідів може призвести до помилкових висновків під час експертизи [3, с. 11].

Іншою важливою проблемою є обмеження в дослідженні мікрослідів — надзвичайно малих слідів, що часто залишаються непомітними для людського ока і потребують спеціальних технічних засобів для їх виявлення та дослідження. Хоча сучасні технології дозволяють застосовувати потужну оптичну техніку, наприклад електронні мікроскопи, це обладнання не завжди є доступним, особливо в регіональних судово-експертних установах. Мікросліди часто зустрічаються у випадках злочинів, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї, знарядь праці або при вчиненні зламів. Необхідність їх детального дослідження потребує вдосконалення наявних методів виявлення і фіксації таких слідів, а також розробки більш доступного обладнання для проведення аналізу [4, с. 69].

Однією з серйозних проблем є відсутність універсальних стандартів і методик експертизи слідів у різних юрисдикціях. Кожна країна може мати власні підходи до криміналістичних досліджень, що створює труднощі при використанні результатів трасологічних експертиз в міжнародних справах. Це ускладнює процес обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн, а також може призвести до неоднакових висновків у справі. Вдосконалення міжнародної координації та гармонізація методик дослідження слідів, особливо у справах, пов'язаних з міжнародними злочинами, є необхідними для підвищення ефективності трасології. Це потребує розвитку єдиних стандартів виявлення, фіксації та аналізу слідів.

Практика показує, що результати трасологічних досліджень не завжди є повністю зрозумілими для учасників судового процесу, що може призводити до спотворення доказової інформації. Експерти, котрі надають висновки, часто стикаються з тим, що судді, адвокати та прокурори не мають належного рівня розуміння специфіки трасологічних досліджень. Це ускладнює їх правильне трактування та використання як доказів у кримінальних справах. Для вирішення цієї проблеми необхідно запровадити систему навчання та підвищення кваліфікації працівників судової системи щодо основ трасології та інших криміналістичних дисциплін. Це забезпечить більш ефективне використання результатів експертизи у судовому процесі.

Отже, попри значний прогрес у розвитку трасології, існує низка проблемних питань, які вимагають вирішення. Вдосконалення технічних засобів, стандартизація методик, навчання працівників судової системи, а також розвиток новітніх технологій

і математичних моделей слідоутворення є важливими кроками для підвищення ефективності трасологічних досліджень. Це дозволить зробити процес розслідування злочинів більш точним і надійним, сприяючи справедливому здійсненню правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Гусак, Андрій Петрович. Основи криміналістичної техніки. 2023. С. 42.
2. Мірошніченко, Сергій Сергійович. Сліди людини як джерело криміналістично значущої інформації. 2019. С. 75.
3. Пухтій, Таїсія Миколаївна. Проблемні питання експертного забезпечення досудового провадження. 2020. С. 15.
4. Степанюк, Р. Л., С. О. Шевцов. Проблеми техніко-криміналістичної підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України. 2020. С. 76.

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Марієнко Антон Олександрович, канд. юрид. наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології, майор поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кримінологія як наука досліджує причини, природу та запобігання злочинності. В умовах воєнного стану в Україні актуальність кримінологічних досліджень зростає, оскільки війна впливає на різні аспекти соціального життя, включаючи правопорушення. Особливу увагу в умовах війни необхідно приділити змінам у криміногенній ситуації, особливостям протидії злочинності, а також проблемам застосування кримінального законодавства. Військовий конфлікт значно трансформує поведінку як громадянського населення, так і військовослужбовців, створюючи нові виклики для кримінологічної науки.

Війна викликає радикальні зміни у соціальній структурі та економіці країни, що прямо відображається на рівні злочинності. Однією з головних проблем є зростання кількості майнових злочинів, зокрема грабежів, мародерства та крадіжок. Руйнівні наслідки війни, погіршення економічної ситуації та зміни в забезпеченні населення призводять до підвищеної вразливості окремих груп населення, що, в свою чергу, стимулює злочинну активність. Важливо також зазначити, що війна сприяє поширенню незаконного обігу зброї. Контроль за зброєю ускладнюється, що створює додаткові ризики для громадської безпеки. Ріст кількості випадків застосування зброї у побутових конфліктах, пограбуваннях або з метою захисту майна – це реальність, яка вимагає кримінологічного аналізу та посилення заходів правопорядку [1, с. 8].

Кримінологія — це самостійна теоретико-прикладна суспільна наука, яка досліджує злочинність, її природу, сутність, закономірності виникнення, суспільні прояви та шляхи запобігання. Основне завдання кримінології полягає у розробці науково обґрунтованих підходів до запобігання та протидії злочинності, що дозволяє мінімізувати її негативний і руйнівний вплив на суспільство [2, с. 4]. У сучасному світі кримінологія відіграє важливу роль у правозастосовчій практиці та соціальних науках, виступаючи важливим інструментом у боротьбі із правопорушеннями.

У період війни особливого значення набувають злочини проти держави, такі як державна зрада, шпигунство та колабораціонізм. Відповідно до українського законодавства, ці злочини передбачають суворі покарання, але їх кількість зростає, оскільки зовнішня агресія створює умови для їх вчинення. Військові злочини, зокрема порушення законів і звичаїв війни, також є однією з ключових проблем під час воєнного стану. Жорстокі дії проти цивільного населення, незаконне використання зброї та інші види воєнних злочинів є предметом міжнародного та національного кримінального права. Однак проблема полягає в труднощах із розслідуванням та збором доказів під час активних бойових дій [3, с. 55].

Війна викликає серйозні соціальні та психологічні наслідки, що сприяють змінам у злочинній поведінці. Стрес, травматичні переживання, почуття безкарності або

відсутність нормальної державної підтримки можуть штовхати людей на скоєння злочинів. У військових і цивільних осіб під впливом постійної небезпеки з'являється посттравматичний стресовий розлад, який також може спровокувати агресивну або антисоціальну поведінку. Крім того, зміни в моральних нормах під час війни можуть призводити до девіантної поведінки. В умовах, коли норми і закони втрачають свою силу через хаос та невизначеність, люди починають ігнорувати правила, які у мирний час здавалися непорушними.

Одним із найскладніших аспектів воєнного стану є правозастосування. Війна накладає обмеження на роботу правоохоронних органів, ускладнюючи розслідування злочинів та забезпечення правосуддя. Наприклад, у регіонах, які постраждали від бойових дій, судова система може бути тимчасово непрацездатною, а доступ до правосуддя – обмеженим. Це призводить до зниження ефективності боротьби з правопорушеннями та зростання рівня безкарності. Також на час воєнного стану діють певні зміни у кримінальному законодавстві, такі як посилення відповідальності за окремі види злочинів, введення нових норм, спрямованих на забезпечення громадської безпеки, і обмеження прав людини у контексті воєнних дій.

Запобігання злочинності в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу. Важливим елементом є підтримка соціальних програм, які сприяють зниженню рівня насильства та підтримці уразливих верств населення. Крім того, необхідно посилити заходи контролю за обігом зброї та координацію правоохоронних органів для оперативного реагування на нові види злочинів. Особливу увагу варто приділити розробці програм психологічної підтримки військових та цивільного населення, що сприяло б зменшенню ризиків девіантної поведінки та соціальних конфліктів. Інформування громадськості про правові наслідки правопорушень під час воєнного стану також є ефективним способом профілактики злочинності [4, с. 69].

Кримінологія в умовах воєнного стану стикається з численними викликами, пов'язаними з різким збільшенням злочинності, новими видами злочинів та змінами в правозастосуванні. Війна створює специфічні умови, що вимагають адаптації існуючих підходів до вивчення та запобігання злочинності. Зміцнення правоохоронної системи, підвищення рівня соціальної підтримки та розробка нових методів профілактики злочинів є ключовими завданнями кримінологічної науки у цей складний період.

Список використаних джерел:

1. Жеребко, Валерія Леонідівна. Протидія злочинності в умовах воєнного стану як основна складова кримінології. Одеський державний університет внутрішніх справ, 2024. С. 96.
2. Маринич, Ю. В. Особливості внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань в умовах воєнного стану. Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії: матеріали круглого столу. Київ. 2022. С. 83-85.
3. Оробець, К. М. Кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану: суспільна небезпечність та законодавче закріплення. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6374/13410-1>.
4. Сокурєнко, Віталій Валерійович. Концепт оборонної свідомості у структурі кримінології війни. Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. 2023. С. 166-175.

Бичихін Микита Сергійович, курсант 3 курсу ННІ ПФППД НПУ, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович, старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ЕВАКУАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Цивільний захист (ЦЗ) в Україні реалізується на основі декількох основних принципів, які визначаються законодавством країни. По-перше, це гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист їхнього життя, здоров'я та власності. Пріоритетність завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян, є другим важливим аспектом. Окрім того, особлива увага приділяється відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства у сфері цивільного захисту. Правовою основою цивільного захисту в Україні є Конституція України, де підкреслюється, що людина є найвищою соціальною цінністю.

Підготовленість до дій у екстремальних ситуаціях можна розглядати як здатність співробітника поліції ефективно та правомірно вирішувати оперативно-службові та службово-бойові завдання в умовах, пов'язаних з підвищеними розумовими, психічними та фізичними навантаженнями, а також небезпекою для його життя та здоров'я. [5, с. 474]

Підготовленість до дій у екстремальних ситуаціях є деяким системним утворенням, в якому окремі її складові виступають не диференціальними показниками, а взаємопов'язаними елементами єдиної системи. Підготовка до дій в екстремальних ситуаціях – це системний процес, що має на меті забезпечення стану підготовленості співробітників до дій у даних умовах. [5, с. 476]

Важливу роль у регулюванні діяльності цивільного захисту відіграє Кодекс цивільного захисту України, а також інші закони та нормативно-правові акти, прийняті Президентом України та Кабінетом Міністрів. Ці документи визначають засади діяльності та компетенцію державних органів влади [1, с. 84].

Цивільний захист здійснюється з урахуванням особливостей, визначених законом «Про основи національної безпеки». Основні суб'єкти, уповноважені захищати населення, території, навколишнє природне середовище та майно, реалізують свої функції як у мирний час, так і в особливий період, коли здійснюються заходи держави щодо оборони України [3, с. 55].

Загрози правам, свободам, здоров'ю та життю громадян можуть виникати не лише через прямі військові конфлікти, але й внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного, природного та соціального характеру. Виникнення аварій, катастроф та стихійних лих є серйозними викликами для держави та суспільства. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій передбачає проведення комплексного комплексу заходів, які включають аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи. Це передбачає припинення дії небезпечних факторів, рятування життя та збереження здоров'я людей, а також локалізацію зони надзвичайної ситуації [4, с. 28]. Аварійно-рятувальні роботи

поділяються на декілька категорій: рятувальні роботи, надання невідкладної медичної допомоги, аварійно-відновлювальні роботи та охорона правопорядку [1, с. 8]. Відповідно до Положення про єдину державну систему цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки в зонах надзвичайних ситуацій покладається на спеціалізовані служби, які, як правило, формуються на базі підрозділів Національної поліції України.

Перед початком евакуаційних заходів поліцейський повинен провести оперативну оцінку ситуації. Це включає в себе:

- Аналіз ступеня загрози для цивільного населення (наприклад, наслідки стихійного лиха, терористичних актів чи техногенних катастроф).
- Визначення безпечних маршрутів для евакуації, а також можливих перешкод.
- Спостереження за реакцією населення та виявлення людей, які потребують особливої допомоги (діти, люди похилого віку, інваліди).

Важливим етапом є інформування населення про початок евакуації. Поліцейські повинні:

- Використовувати різні засоби комунікації (гучномовці, SMS-розсилки, соціальні мережі) для оперативного донесення інформації.
- Забезпечити чіткі та зрозумілі інструкції щодо дій населення під час евакуації.
- Пояснити причини евакуації та наявні загрози для зменшення паніки серед громадян [2, с. 85].

Поліцейські повинні бути готові надати першу допомогу в разі необхідності. Це включає допомогу людям, які мають труднощі з пересуванням, та забезпечення їхнього безпечного транспортування. Надавання медичної допомоги при незначних травмах або панічних атаках. Співпраця з медичними службами для швидкої допомоги більш серйозно постраждалим.

Отже, тактика дій поліцейського під час евакуації цивільного населення є комплексним процесом, що вимагає високого рівня професіоналізму, готовності до швидких рішень та ефективної взаємодії з іншими службами. Від своєчасності та якісного виконання цих дій залежить безпека людей та їхнє життя в критичних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Бойчук, Сергій Сергійович. Виконання службових завдань поліцейськими КОРД під час війни. 2022. С. 65.
2. Бойчук, Сергій Сергійович. Специфіка діяльності КОРД в умовах воєнного стану. 2022. С. 46.
3. Бурангулов, Андрій Вікторович, Ірина Іванівна Залевська. Підготовка поліцейських до ефективних дій на місці події при виявленні вибухонебезпечних матеріалів в умовах війни. 2024. С. 89.
4. Похілько, Діана Сергіївна. Залучення психолога ДСНС до заходів евакуації населення з зони активних бойових дій.. Національна академія Національної гвардії України, 2024. С. 45.
5. Гіденко Євген Сергійович Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях 2022 475Юридичний науковий електронний журнал № 8/2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/108>.

Степаненко Ангеліна Володимирівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Турчанікова Ганна Олександрівна, викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТАКТИКА КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Під час виконання службових обов'язків поліцейські постійно перебувають у комунікації з різними верствами населення, колегами та керівництвом. Комунікація є ключовим елементом, що забезпечує виконання їхніх функцій, незалежно від ризиків і конфліктних ситуацій, з якими вони стикаються. У зв'язку з цим виникає потреба в чіткому визначенні поняття «тактика комунікації поліцейського», яке, є невід'ємною частиною професійної підготовки і діяльності поліцейських.

Аналізуючи існуючі наукові дослідження, можна помітити, що, окрім синонімічних понять, таких як тактика спілкування, комунікація та тактика переговорів, жоден вчений не ставив за мету чітко визначити поняття «тактика комунікації поліцейського». Тому важливо створити детальну характеристику цього поняття, опираючись на законодавчу, словникову та наукову сутність термінів «поліцейський», «тактика» та «комунікація». Згідно зі ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський — це громадянин України, який склав присягу поліцейського та проходить службу в поліції. Тактика, у свою чергу, розуміється як мистецтво досягнення певної мети. Комунікація визначається як процес передачі значення шляхом обміну інформацією [1, с. 30]. У рамках тактичного принципу «Деескалація – розрядка конфліктної ситуації» ми можемо виділити дві основні складові:

- Поліцейський може розрядити конфліктну ситуацію шляхом підбору вербальних засобів, що є частиною його тактики мислення. Це включає в себе проведення переговорів і конструктивне спілкування.

- Потужна демонстрація сили (невербальна комунікація) іноді може виявитися ефективною, якщо вербальні спроби виявилися невдалими [2, с. 46].

За даними Національної бібліотеки медицини США, більшість конфліктів (приблизно 70-80%) можуть бути успішно вирішені за допомогою конструктивного спілкування та словесних стратегій. Це підкреслює важливість поняття «тактика комунікації» для поліцейських.

Комунікація поліцейського складається з кількох ключових елементів:

Відправник повідомлення — поліцейський, який передає інформацію.

Одержувач повідомлення — особа або група, що отримує інформацію.

Повідомлення — інформація, яка передається.

Зворотній зв'язок — реакція одержувача на отримане повідомлення.

Цей процес може значно вплинути на результат виконання службових обов'язків поліцейського.

Під час виконання своїх обов'язків поліцейський може стикатися з провокаціями та конфліктами, що вимагає від нього наявності навичок вербального самозахисту. Це включає:

- Вміння контролювати ситуацію та дії оточуючих, запобігаючи ескалації конфлікту.

- Досягнення максимальної ефективності поліцейських заходів з мінімальним ризиком для самого поліцейського [3, с. 6].

«Тактика комунікації поліцейського» є важливою складовою його професійної діяльності, яка вимагає комплексного підходу до навчання та підготовки. Ефективне спілкування може суттєво підвищити рівень безпеки, знизити ризики та забезпечити успішне виконання службових обов'язків. Визначення цього поняття не лише сприятиме розвитку науки, а й покращить практичну діяльність поліцейських в Україні.

Висока професійна майстерність поліцейського значно залежить від його вміння комунікувати. Чим ефективніше він спілкується, тим більших успіхів може досягти у своїй роботі, будь то розслідування злочинів або взаємодія з громадськістю. Тактика комунікації допомагає поліцейським підтримувати правопорядок, запобігати злочинам і забезпечувати безпеку громадян. Вміння знаходити спільну мову з різними верствами населення дозволяє поліцейським швидше реагувати на ситуації, що потребують втручання. Якісна комунікація з населенням сприяє формуванню позитивного іміджу правоохоронних органів. Громадяни, які відчують, що поліція слухає їхні потреби та проблеми, більш схильні довіряти правоохоронцям. Під час кризових ситуацій поліцейські можуть надавати не лише юридичну, але й психологічну підтримку. Правильна комунікація може допомогти знизити стрес у людей, які потрапили в складні ситуації, і надати їм необхідну допомогу [4, с. 31].

Отже, значення тактики комунікації поліцейського не можна переоцінити. Вона є ключовим інструментом у професійній діяльності правоохоронців, що впливає на їхню ефективність, імідж поліції та безпеку суспільства. Забезпечення належної комунікації під час виконання службових обов'язків сприяє не лише професіоналізму поліцейських, але й зміцненню довіри між поліцією і громадою. Тому в рамках підготовки поліцейських важливо приділяти належну увагу розвитку комунікативних навичок і технік, які допоможуть їм більш ефективно виконувати свої обов'язки в умовах сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. База даних (БД) Офіційний сайт Національної поліції (НП) України. Режим доступу: https://mediawww.npu.gov.ua/npu-preprod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.
2. Коваленко, Родіон, Тимур Кожушенко. Актуальні напрямки вдосконалення рівня фізичної підготовленості майбутніх працівників поліції. Scientific Collection «InterConf» 2024. С. 279-286.
3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. База даних (БД) Офіційний сайт Офіс Генерального прокурора. – Режим доступу: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yihdosudovogo-rozsliduvannya-2>.
4. Чмут Т. К. Добір способів ділового спілкування: лекція. URL: <https://subjectum.eu/psychology/ethics/41.html>.

Будчик Дмитро Анатолійович, курсант ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Іщенко Дмитро Сергійович, курсант ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Степаницький Іван Романович, курсант ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович, старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі нові технології застосовуються у всіх сферах діяльності, у тому числі для охорони публічного порядку та підтримки громадської безпеки на високому рівні. Тому правоохоронці все частіше впроваджують у свою діяльність нові прогресивні технології. Особливо успішно зарекомендували себе безпілотні літальні апарати (далі – БПЛА), які використовуються при охороні публічного порядку, у роботі Національної поліції України, у пошуку людей, що зникли в лісовій місцевості, для виявлення злочинців на місцевості або в будівлях тощо.

БПЛА являє собою повітряне судно без пілота, екіпажу чи пасажирів на борту, з можливістю автоматичного чи дистанційного керування ним за допомогою безпілотної авіаційної системи (безпілотного авіаційного комплексу), що є невід’ємною складовою БПЛА і складається з наземного контролю та системи зв’язку з БПЛА [1, с. 5].

Увага правоохоронних органів до такої технології пов’язана із низкою відмінних ознак. По-перше, управління БПЛА здійснюється з віддаленої точки, а не з кабіни літального засобу. Це дає перевагу відразу за декількома напрямками. Перший напрямок – безпека пілота. Така умова сприяє виконанню складних завдань без ризику для людей. Другий напрямок пов’язаний з мобільністю літального апарату. Через відсутність пілота літальний засіб набагато менший за своїми розмірами, ніж кероване судно. Це позначається на маневреності та умовах виконання поставлених завдань. Третій напрямок – це витрати на використання такої техніки. Порівняно з літаками, обслуговування БПЛА набагато дешевше.

Однією з ключових особливостей використання БПЛА у правоохоронній діяльності є можливість проведення моніторингу територій з мінімальними ризиками для персоналу. БПЛА можуть використовуватися для патрулювання великих територій, де важко або небезпечно проводити традиційні операції, наприклад, у віддалених або важкодоступних місцях. Це особливо актуально під час виконання завдань у гірських районах, на прикордонних територіях, або в умовах міської забудови з підвищеною злочинністю.

Безпілотні літальні апарати (БПЛА) можуть бути ефективно використані правоохоронними органами в різних ситуаціях, таких як альтернатива дорогим

гвинтокрилам для спостереження за великими або важкодоступними територіями (гірські місцевості, ліси, заболочені ділянки, висотні будівлі), створення якісних карт та схем місцевості під час слідчо-оперативних дій, наприклад, при розслідуванні ДТП, моніторинг дорожнього руху на автомагістралях, контроль учасників масових заходів у громадських місцях, планування та проведення заходів з охорони публічної безпеки та порядку, відео- і фотодокументування правопорушень для пошуку зловмисників та фіксації злочинів, а також для спостереження за охоронюваними об'єктами та особами, що підлягають захисту підрозділами Національної поліції [2, с. 17].

Нам здається, що однією з найкорисніших функцій таких безпілотних літальних апаратів є те, що вони маючи гарну якість зйомки, і різні спеціальні пристосування на кшталт тепловізора, у поєднанні з висотою на якій вони можуть літати, дозволить здійснювати пошук безвісти зниклих у лісистій місцевості та степах. У більш короткий термін складати більш точні та докладні карти місцевості, що раніше мало на увазі необхідність залучення особового складу та витрати часу на дані процеси.

Аналізуючи задачі поліції варто зауважити, що, відповідно до ст. 2 Закону України про Національну поліцію, усі перелічені завдання можливо виконувати із застосуванням БПЛА [3].

Слід зазначити що для забезпечення громадської безпеки та порядку під час масових заходів Національна поліція України використовує різноманітні методи та форми, які змінюються з часом під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, таких як зміни в законодавстві, криміногенна ситуація в країні, політична та суспільна активність, довіра громадян до поліції, загальні тенденції до гуманізації поліцейських методів та форм діяльності, захисту прав та інтересів громадян, а також безпеки суспільства [4].

Таким чином, застосування БЛА у діяльності правоохоронних органів сприяє досягненню цілої низки позитивних результатів. Найважливішим із яких, на нашу думку, є збереження життя працівників. Безпілотна техніка стала незамінним доповненням у роботі правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Використання безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події: метод. рекомендації / кол. авт.: А. В. Захарко, І. В. Пиріг, В. Д. Поливанюк, Д. Б. Санакоєв. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2024. 32 с.
2. Методична розробка щодо проведення практичного заняття з теми «Основи тактики застосування БПЛА працівниками Національної поліції України під час виконання службово-бойових завдань»/ Коломієць Ю.М., Мукоїда Р.В., Проскурня Є.Є., Томіна В.Ю.: ОДУВС, 2023. 42 с.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580- VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Гіденко Є. С., Основні аспекти щодо тактики дій поліцейських під час проведення масових заходів. 2023. С.317.

СЕКЦІЯ 10.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Скрипка В.С., курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України, рядовий поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Турчанікова Г.О., викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Сучасна тактична підготовка поліції дедалі більше спирається на новітні технології, що забезпечують підвищену ефективність навчання, моделювання реальних ситуацій та підготовку до складних і небезпечних операцій. Завдяки технологічним інноваціям поліцейські можуть тренуватися у безпечному середовищі, відпрацьовуючи сценарії, максимально наближені до реальних.

Одним із найпотужніших інструментів у підготовці поліції стали системи віртуальної реальності. За допомогою VR офіцери можуть тренуватися у різноманітних тактичних ситуаціях, таких як затримання злочинців, визволення заручників або оперативні втручання під час масових заворушень. Віртуальні середовища дозволяють моделювати сценарії з високою деталізацією і реалістичністю, де поліцейські можуть практикувати свої дії в умовах, які важко або неможливо відтворити в реальному житті.

- Безпечне середовище для відпрацювання дій у кризових ситуаціях.
- Можливість багаторазового відтворення сценаріїв для покращення навичок.
- Різноманітність сценаріїв, включаючи екстремальні умови, погані погодні умови, тісні простори тощо.

Доповнена реальність дозволяє офіцерам тренуватися в реальних умовах з додатковими віртуальними елементами. AR-технології можуть використовуватися для навчання орієнтуванню на місцевості, маркуванню критичних об'єктів або візуалізації загроз під час операцій. Завдяки доповненій реальності співробітники поліції можуть навчатися, залишаючись у фізичному середовищі, але одночасно взаємодіючи з віртуальними підказками та сценаріями.

Дрони, або безпілотні літальні апарати, грають важливу роль у тактичній підготовці поліції. Вони забезпечують можливість відпрацювання навичок спостереження за великими територіями, використовуючи реальні дані з висоти. Навчання з використанням дронів дозволяє поліцейським практикувати моніторинг у реальному часі, спостереження за підозрюваними та координацію дій з іншими підрозділами.

Основні переваги дронів у підготовці.

- Збір і передача даних у режимі реального часу.
- Можливість оцінки ситуацій з важкодоступних місць або великої висоти.
- Використання тепловізорів, камер високої роздільної здатності для точнішої оцінки обстановки.

Сучасні аналітичні платформи та системи на основі штучного інтелекту дозволяють поліції аналізувати великі обсяги даних, що необхідні для стратегічного планування та передбачення можливих загроз. У процесі тактичної підготовки ці системи використовуються для моделювання дій опонентів, розрахунку ризиків та вибору оптимальних тактичних рішень. ШІ також допомагає у навчанні сценарному плануванню, коли моделюються складні, багатofакторні ситуації.

- Проводити аналіз тактичних дій і пропонувати варіанти поліпшення.
- Створювати сценарії на основі попередніх даних та аналітики.
- Допомагати в прийнятті швидких і обґрунтованих рішень під час тренувань.

Під час тактичної підготовки використовуються системи біометричного моніторингу, які допомагають тренерам оцінювати фізичний і психологічний стан поліцейських під час навчань. Вони можуть відстежувати такі параметри, як частота серцевих скорочень, рівень стресу, втому та інші важливі показники, які впливають на ефективність дій під час виконання завдань. Це дозволяє коригувати навчання з урахуванням індивідуальних особливостей співробітників і покращувати їхню стресостійкість у реальних операціях.

Отже, використання сучасних технологій у тактичній підготовці поліції значно покращує ефективність навчального процесу та дозволяє відпрацьовувати складні сценарії в безпечному середовищі. Віртуальна реальність, доповнена реальність, дрони, штучний інтелект і біометричні системи моніторингу не лише підвищують рівень технічної підготовки співробітників, але й сприяють розвитку їхньої психологічної стійкості та адаптивності в стресових ситуаціях. Завдяки інноваційним технологіям, поліцейські отримують можливість глибше розуміти складність реальних операцій, ефективніше планувати дії та приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності. Це, у свою чергу, робить правоохоронні органи більш підготовленими до сучасних викликів безпеки та правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Тихенко, Я., В. Тимофеев. Використання сучасних технологій в тактико-спеціальній підготовці поліцейських. 2023. с. 78-80.
2. Наточій, А.Д., В.О. Тимошенко. Сучасні питання удосконалення тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та психологічної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. 2023. с. 144.
3. Мазанка, Е., тактика дій поліцейських у разі збройного нападу. 2023. с. 224-228.
4. Біліченко, Валерій. Застосування новітніх технологій у тактико-спеціальній підготовці для ефективної протидії злочинності. 2023. с. 76.

Задорожній Віталій Олександрович, курсант 3-го курсу ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович, старший викладач
кафедри ТСП, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПИТАНЬ ОБОРОНИ

В останні роки для України, як ніколи раніше в новітній історії, актуальним завданням є якісне і ефективне здійснення оборонної функції держави. Відповідно, захист території України як основа державності, здійснюється в межах виконання оборонної функції держави, яка займає особливе місце серед інших. У Конституції України, зокрема в ч. 2 і 3 ст. 17 закріплено, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності покладаються на Збройні сили України, а забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України – на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначено законом. Події, пов'язані із повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України змусили мобілізувати та активізувати всі державні інституції в цьому процесі, а також зумовили до необхідності пошуку шляхів та механізмів вирішення проблем, окремі з яких існують і досі [1, с. 17].

Одним із ключових аспектів службово-бойової діяльності під час воєнного стану є організація оборони. Оборона є сукупністю заходів, спрямованих на захист важливих державних об'єктів, інфраструктури, населених пунктів і мирного населення від ворожих атак. Вона включає в себе як активні, так і пасивні дії: бойові операції, інженерно-технічне обладнання оборонних позицій, мобілізацію сил та засобів, а також підготовку резервів.

Службово-бойова діяльність спрямовано передусім на забезпечення високого рівня бойової готовності підрозділів і частин, тобто здібності військ у будь-яких умовах обстановки розпочати воєнні дії у встановлені терміни. Ступінь бойової готовності у мирний час має забезпечувати швидкий перехід військ на військовий стан та організований вступ у військові дії, а у воєнний час – здатність до негайного виконання поставлених бойових завдань [2 с. 408].

У контексті воєнного стану значна увага приділяється посиленню взаємодії між військовими, поліцією, Службою безпеки України, національною гвардією, а також іншими спеціальними підрозділами. Координація цих зусиль є важливою для ефективного проведення оборонних операцій, що передбачає як стримування, так і знищення ворожих сил. Крім того, під час оборони велика увага надається забезпеченню безпеки критичної інфраструктури, зокрема енергетичних, транспортних, комунікаційних мереж.

Основні напрямки діяльності правоохоронних органів, спрямованих на забезпечення національної безпеки під час воєнного стану:

– координацію з органами державної безпеки з метою вирішення єдиних питань, що стосуються оборони держави та забезпечення національної безпеки;

- здійснення повноважень, безпосередньо спрямованих на підтримку громадського порядку та безпеки у зонах бойових дій або потенційної небезпеки;
- захист населення від наслідків військових дій, зокрема шляхом евакуації, надання допомоги, контролю за дотриманням комендантської години, захисту критичних об'єктів;
- забезпечення правового порядку в умовах воєнного стану, зокрема введення та підтримка адміністративно-правових режимів, які сприяють обороні держави.

Умовою ефективності функціонування НПУ з метою реалізації напрямів системи забезпечення національної безпеки є своєчасне виділення пріоритетних напрямів залежно від обстановки, що складається, та прогнозування криміногенної ситуації. Отже, зростає роль НПУ у процесі оборони. Вони працюють в тісній взаємодії з військовими формуваннями, спрямовуючи зусилля на мобілізацію та нейтралізацію загроз, що з'являються. Особливу увагу приділяють захисту критичної інфраструктури, а також забезпеченню евакуаційних заходів.

НПУ беруть участь у безпосередньому моніторингу та аналізі військової обстановки, зокрема криміногенної ситуації, що дозволяє оперативно реагувати на загрози та зосереджувати ресурси на найбільш пріоритетних напрямках оборони.

Отже, службово-бойова діяльність в умовах воєнного стану набуває особливого значення, оскільки правоохоронні органи виступають ключовими гравцями у забезпеченні обороноздатності країни. [3].

Досліджено окремі аспекти дій працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану. Зокрема, звернено увагу на розкриття специфічних умов здійснення працівниками Національної поліції України превентивної діяльності в умовах воєнного стану. Актуальним є роз'яснення компетенції Національної поліції України в умовах введення воєнного стану, оскільки це роз'яснення є запорукою легітимності її посадових осіб під час дії воєнного стану, що сприяє належній ефективності роботи служб та підрозділів. Особливості діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану визначаються чинним законодавством, насамперед Законом України “Про правовий режим воєнного стану”. Відповідно до цього закону Національна поліція України сприяє діяльності військової адміністрації, судів, прокуратури, судових органів під час воєнного стану, а також звітує перед військовим управлінням про правову ситуацію на відповідній території, веде боротьбу зі злочинністю, охороняє громадський порядок та результати діяльності. [4 с.1]

Список використаних джерел:

1. Медвідь Л. П. Правові аспекти застосування сил оборони під час воєнного стану. Науковий вісник ужгородського національного університету. 2023. 216 с.
2. Пашинський В.Й. Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018, 408 с.
3. Зозуля Є. Діяльність Національної поліції України щодо забезпечення державного суверенітету та національної безпеки в умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України (організаційно-правові аспекти). Психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2023© ТОВ «КНТ», 2023. 2023. 64 с.
4. Гіденко Є.С Дії працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану 2022, 1 с. <https://scholar.google.com.ua/citations?user=MLaGOs4AAAAJ&hl=ru>.

Яскевич А.О., студент ННІ ІБ СКНА
СБ України, Україна

ІНТЕРНЕТ ЯК НОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ СУГЕСТИВНОГО МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ

Використання інформації як основного ресурсу та розвиток інформаційних технологій сприяли формуванню нового інформаційно-інтегрованого суспільства з безмежними можливостями. Проте, всередині цього суспільства виникли нові виклики та загрози, пов'язані з маніпулятивними та сугестивними впливами на людську свідомість.

Маніпулювання свідомістю є системою інформаційно-психологічного впливу з метою впровадження у свідомість певного світогляду, цінностей, уявлень про норми поведінки тощо. Основні методи маніпулювання свідомістю включають: оперування інформацією, приховування справжніх намірів, застосування примусу/сили, вибір "мішеней" впливу, "роботизацію" людей. Одним з основних способів маніпуляції є навіювання - словесний чи образний вплив, що викликає некритичне сприйняття інформації. Навіювання розглядається як основний метод формування громадської думки та маніпулювання свідомістю.

Сугестивний вплив на мережеві спільноти може спричинити "масову" або "позаколективну" поведінку, коли інформація передається стихійно, а учасники діють ніби без особистого контролю над ситуацією. Прикладом такого колективного зараження може бути паніка в Україні через свинячий грип на початку епідемії. ЗМІ та інтернет-ресурси тоді активно поширювали повідомлення зі страхітливими заголовками, що підсилювало відчуття небезпеки та безвихідності.

Важливу роль у маніпулятивному впливі відіграє інтелектуальна та сенсорна рецепція - здатність сприймати готові думки та яскраві візуальні образи від інших. Дана здатність активно використовується в передвиборчих кампаніях через гасла-слогани, що закарбовуються на підсвідомому рівні і викликають певні асоціації в виборців.

Інтернет створює сприятливе середовище для сугестивних (навіювальних) технологій маніпуляцій через високу довіру до неофіційних ресурсів, залучення аудиторії обіцянками та формування віртуальних спільнот на основі емпатії. Об'єктом таких технологій часто стають соціальні мережі.

Інтернет став ідеальним середовищем для поширення сугестивних технологій через високу довіру користувачів до неофіційних ресурсів, залучення аудиторії обіцянками вирішити будь-які проблеми та формування віртуальних спільнот на основі емпатії. Сугестивні технології націлені на масовий вплив, часто через соціальні мережі.

Сугестивний (навіювальний) маніпулятивний вплив найефективніший серед інтернет-спільнот, де панують довіра, симпатія, співчуття та взаєморозуміння, що знижує критичність сприйняття інформації. Сугестивні технології в інтернеті зазвичай спрямовані на масовий результат, їхньою "мішенню" часто стають соціальні мережі - співтовариства постійних користувачів певного ресурсу, об'єднаних спільними нормами та цілями комунікації.

Можливість майже миттєво доносити будь-які відомості до мільярдів людей

робить інтернет унікальним механізмом інформаційно-психологічного впливу на населення. В багатьох ситуаціях для цього використовується дезінформація - неправдиві дані, що подаються з різних джерел і закарбовуються в підсвідомості. Дезінформація особливо активно застосовується під час прийняття важливих рішень, коли після розголосу правди її мета вже буде досягнута.

Особливо вразливими до маніпулятивного впливу в Інтернеті є діти та підлітки. Мережа переповнена не лише пізнавальним контентом, а й негативною, шкідливою інформацією. Яскравим прикладом такого негативного впливу став "Синій кит" - гра, що підштовхувала дітей до самогубства.

Наслідками сугестивного впливу можуть бути непередбачувані ризики: зростання дитячих суїцидів, дезінформація суспільства, втрата людиною самостійності прийняття рішень, деформація духовних і моральних цінностей.

Формування символічних систем є засобом встановлення влади, оскільки той, хто формує символи, конструює сприйняття реальності іншими. Проте навіть тривале повторення ідей не здатне само по собі викликати стійку поведінку споживачів - воно має поєднуватися з їхнім внутрішнім станом.

Для ефективної протидії маніпулятивним технологіям необхідно сприймати інформацію виважено та усвідомлено, аналізувати її шляхом зіставлення окремих фактів і подій, пропускаючи через свій "морально-семантичний фільтр". Лише критичний підхід допоможе протистояти негативним інформаційно-психологічним впливам.

Отже, дешевизна і мобільність поширення інформації в інтернеті створюють комфортні умови для маніпуляцій. Децентралізована природа інтернету дозволяє приховувати джерела маніпулятивних впливів, проводити одночасні кампанії на різних ресурсах і серед різних спільнот. Інтернет забезпечує можливість глобальних маніпулятивних впливів з використанням ресурсів гіпертексту. Анонімність в інтернеті сприяє безкарності маніпуляторів та прихованому впливу на спільноти й особистості. Інтернет може слугувати ареною для експертизи та вироблення підтримки різних ідей як позитивного, так і негативного характеру. Технічні можливості інтернету дозволяють не лише створювати мережі та впливати на споживачів, а й відстежувати джерела інформації. З точки зору соціальної взаємодії, інтернет є глобальною комунікаційною мережею для задоволення особистісних та комунікативних потреб із використанням телекомунікаційних технологій.

Підсумовуючи, інтернет відкриває широкі можливості для організації різноманітних маніпулятивних впливів завдяки своїй глобальності, децентралізації, анонімності та технічним характеристикам.

Список використаних джерел:

1. Бортун К.О. Імператив як джерело навіювання та засіб реалізації сугестивних тактик у висловленні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 33(72) No 1. Ч. 1. 2022. С. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-1/01>.
2. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навчальний посібник [В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов]; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «СКІФ», 2023. 248 с.
3. Слухай Н. В. Симулякри в контексті теорії інформаційного викривлення світу: сугестія і контрсугестія. Гібридна війна: технології сугестії та контрсугестії. Київ 2018. С. 124-176.

Корчемний Роман Євгенович, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерних наук та технологій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Нечипорук Олена Петрівна, д-р. техн. наук, професор,
професор кафедри інтелектуальних кібернетичних систем
Національний авіаційний університет, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МОДУЛЬ СИСТЕМИ НАВЕДЕННЯ НА РАДІОЕЛЕКТРОННЕ ВИПРОМІНЮВАННЯ

Вступ

У сучасних системах радіоелектронної боротьби і зв'язку ефективно управління радіоелектронним випромінюванням має вирішальне значення для належного функціонування різних військових і цивільних систем. Здатність направляти електромагнітні хвилі та керувати ними – особливо в радіолокації, зв'язку та радіоелектронній боротьбі – є ключем для забезпечення того, щоб сигнали досягали намічених цілей, одночасно знижуючи ризики, пов'язані з перешкодами та контрзаходами противника. Центральне місце в цих системах наведення займає інформаційний модуль – найважливіший компонент, що відповідає за обробку, інтерпретацію сигнальних даних і дії на їх основі. [1]

Основи радіоелектронного випромінювання та систем наведення

Радіоелектронне випромінювання включає в себе широкий спектр електромагнітних сигналів, включаючи радіохвилі, мікрохвилі і випромінювання радарів, які використовуються в різних додатках, таких як системи зв'язку, навігації та радіоелектронної боротьби. Система наведення допомагає контролювати напрямки, силу і пункт призначення цих сигналів для забезпечення ефективної роботи.

Ключові компоненти системи наведення включають:

- Джерело сигналу: джерело радіоелектронного випромінювання.
- Інформаційний модуль: мозок системи, що відповідає за обробку вхідних сигналів, фільтрацію шуму і вироблення практичних інструкцій.
- Виконавчі механізми: пристрої, які фізично керують передачею або прийомом сигналів на основі оброблених даних.

Інформаційний модуль відіграє вирішальну роль у визначенні того, як обробляються і інтерпретуються сигнали, забезпечуючи точне відстеження, наведення на ціль і управління сигналом в різних умовах, в тому числі в умовах впливу шуму, перешкод або інтерференції. Без ефективного інформаційного модуля вся система в цілому не зможе ефективно направляти радіоелектронне випромінювання за призначенням. [2]

Проблеми та роль інформаційного модуля

Системи наведення на радіоелектронне випромінювання стикаються з низкою проблем, в тому числі:

1. Перешкоди і придушення сигналів: в агресивному середовищі противники можуть намагатися придушувати сигнали або створювати перешкоди для них, що ускладнює точне управління радіоелектронними випромінюваннями. Інформаційний модуль повинен мати можливість фільтрувати шум і протидіяти цим електронним

контрзаходам.

2. Перевантаження даними: сучасні системи обробляють величезну кількість даних з багатьох джерел. Інформаційний модуль повинен ефективно керувати цим потоком даних, не жертвуючи швидкістю або точністю прийняття рішень.

3. Складні умови експлуатації: системи наведення часто працюють в динамічних умовах, де умови постійно змінюються. Це вимагає обробки даних у режимі реального часу, інтерпретації сигналів та прийняття рішень.

Інформаційний модуль вирішує ці завдання за допомогою передових алгоритмів обробки сигналів і методів інтерпретації даних. Він повинен фільтрувати шум, виявляти відповідні сигнали та приймати рішення в режимі реального часу на основі вхідних даних. Ці рішення часто передаються іншим системним компонентам, які керують виконавчими механізмами або приймачами сигналів, забезпечуючи точне управління та цілісність сигналу. [3]

Сучасні технології та дизайн інформаційного модуля

Розробка інформаційного модуля включає в себе як апаратні, так і програмні аспекти. Сучасні системи зазвичай покладаються на:

- Цифрові сигнальні процесори: спеціалізовані процесори, оптимізовані для завдань обробки сигналів у режимі реального часу, таких як фільтрація, перетворення Фур'є та модуляція.

- Програмні алгоритми: алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту все частіше використовуються для покращення обробки сигналів, дозволяючи системі вчитися на минулих даних і з часом підвищувати свою точність.

- Методи зменшення перешкод: для протидії перешкодам та забезпечення цілісності сигналу використовуються такі методи, як технологія розширеного спектру, стрибок частоти та адаптивна фільтрація.

Інтеграція апаратного та програмного забезпечення в інформаційному модулі забезпечує високу продуктивність з точки зору швидкості, точності та надійності навіть у несприятливих умовах. [4]

Майбутні тенденції та потенційні вдосконалення

У міру розвитку технологій майбутні інформаційних модулів в радіоелектронних системах наведення на випромінювання, ймовірно, буде визначатися кількома новими тенденціями:

1. Інтеграція машинного навчання: алгоритми машинного навчання стають все більш поширеними в обробці сигналів, дозволяючи системам вчитися на шаблонах і покращувати свою здатність протистояти перешкодам.

2. Квантові обчислення: потенційне застосування квантових обчислень для обробки сигналів може революціонізувати швидкість і точність інформаційних модулів, дозволяючи обробляти величезні потоки даних в режимі реального часу.

3. 5G та інші технології: впровадження 5G та майбутніх поколінь бездротових технологій вимагатиме більш складних систем наведення, здатних працювати на більш високих частотах і в більш широкій смузі пропускання.

Ці нові тенденції розширять можливості інформаційних модулів, зробивши їх більш адаптованими до складних умов і стійкими до нових загроз. [5]

Висновок

Інформаційний модуль є наріжним каменем сучасних радіоелектронних систем наведення на випромінювання. Його роль в обробці сигналів, інтерпретації даних і

прийнятті рішень в режимі реального часу забезпечує ефективну роботу радіоелектронних систем в складних умовах. У міру розвитку технологій, особливо в області машинного навчання і квантових обчислень, стає очевидним потенціал створення більш потужних і адаптованих інформаційних модулів. Майбутні дослідження та розробки повинні бути спрямовані на вдосконалення цих модулів для задоволення зростаючих потреб як військового, так і цивільного застосування.

Список використаних джерел:

1. Радіоелектронна боротьба (РЕБ) — ключ до успіху сучасної оборони [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://bezpeka.club/radioelektronna-borotba-reb>.
2. Радіоелектронне подавлення: поняття та характеристики. Реферат [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/vnz/reports/dpju/24318/>.
3. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-12-02-15/2024-12-02-15>.
4. Marven C. A simple approach to digital signal processing / C. Marven, G. Ewers., 1996. – 236 с.
5. Міжнародна науково-практична конференція “Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку” [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/Zbirnyk%20tez%20MNPk%2014.03.2024.pdf>.

Конюхова Ольга Юріївна, курсант Н.г ПД-233 ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Рєвкова Анастасія Артемівна, курсант Н.г ПД-233 ННПФППДНПУ
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович, старший викладач
кафедри ТСП, капітан поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ТАКТИЧНІ ДІЇ БІЙЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Національна безпека країни, особливо в умовах воєнного стану, є пріоритетом, що вимагає мобілізації всіх відомств держави. У цьому контексті роль поліції набуває особливої ваги. Відповідальність поліції у таких умовах зростає, оскільки вона стає ключовим елементом не лише в забезпеченні публічного порядку, але й у захисті національної безпеки.

Ефективне виконання правоохоронних завдань у зоні бойових дій потребує тісної координації з Збройними Силами України. Спільні операції дозволяють забезпечити кращу охорону важливих об'єктів, а також ефективно контролювати місцевість і реагувати на загрози. Важливо, щоб усі операції були ретельно сплановані, а обмін інформацією між підрозділами був швидким та точним.

На поліцію під час воєнного стану покладено такі завдання та функції:

- підтримка громадського правопорядку, та протидія злочинності серед військовослужбовців;
- охорона пунктів управління (штабів);
- охорона військовополонених у тимчасових пунктах розміщення;
- підтримання правопорядку та громадської безпеки у містах та інших населених пунктах та сприяння у цьому місцевим органам правопорядку;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- виконання завдань дорожньо-комендантської служби;
- проведення гуманітарних заходів, а також забезпечення безпеки під час їх проведення;
- боротьба з диверсійно-розвідувальними групами;
- допомога при евакуації мирного населення із зони бойових дій;
- участь у робочих групах по роботі з представниками адміністрацій муніципальних утворень по взаємодії з мирним населенням;
- проведення необхідних заходів із порушниками;
- охорона соціальних об'єктів (навчальних закладів) [1]

Безумовно, всі зазначені функції дуже важливі й у першу чергу спрямовані або на забезпечення діяльності Збройних Сил України або на допомогу цивільному населенню.

Слід також погодитись із думкою Гіденко Є.С, який у своєму дослідженні пише, що «основною функцією правоохоронних органів щодо забезпечення воєнного стану є реагування на загрози, що досягається шляхом вирішення таких питань, як боротьба

із злочинністю, тероризмом у всіх його формах, забезпечення громадської безпеки тощо» [2]

Участь правоохоронців у розвідувальних операціях має велике значення. Вони займаються збором інформації про можливі загрози, виявленням підозрілих осіб та дій на окупованих територіях. Крім того, важливим є моніторинг криміногенної ситуації та протидія організованій злочинності, яка в умовах бойових дій може посилювати свій вплив.

Згідно з п. 34 вищезазначеної статті «поліція здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними групами агресора та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями» [3].

Згідно з Розділом IV Закону України «Про Національну поліцію» щодо її повноважень, зокрема п. 24 та 24-1 ст. 23, Національна поліція України виконує важливу роль у забезпеченні правового режиму воєнного або надзвичайного стану, а також в умовах надзвичайної екологічної ситуації, коли ці режими введені на території України або її окремих частин. Поліція має право здійснювати заходи з протидії злочинним посяганням на об'єкти критичної інфраструктури, які становлять загрозу безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення. Крім того, поліція захищає об'єкти критичної інфраструктури від злочинів у кіберпросторі та бере участь у заходах із запобігання, виявлення, припинення й розкриття кіберзлочинів проти таких об'єктів [3].

Поліцейські працюють на звільнених від окупації територіях у складі зведених загонів допоміжних сил, забезпечуючи правопорядок і безпеку для місцевих жителів. Вони також надають важливі поліцейські послуги, спрямовані на стабілізацію ситуації в регіоні. Окрім цього, поліція активно бере участь у запобіганні, фіксації та розслідуванні воєнних злочинів у тісній співпраці з Службою безпеки України та органами прокуратури. Співпраця Національної поліції поширюється також на взаємодію з іншими суб'єктами національної безпеки, такими як Збройні Сили України, прикордонні служби, ДБР, НАБУ, САП та БЕБ [4].

Тактичні дії правоохоронців в зоні проведення бойових дій є складним і багатогранним процесом. Вони включають координацію з військовими, охорону громадського порядку, протидію злочинності та підтримку безпеки цивільного населення. Успішне виконання завдань вимагає високого рівня підготовки, оперативності та злагодженої роботи всіх підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Хода О. С., А. П. Плахотний. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.. 2023.
2. Гіденко Є.С. Дії працівників національної поліції України в умовах воєнного стану. Молодий вчений 6 (106). 2022. С. 87-89.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.
4. Джафарова О. В., Д. О. Лещенко. Національна поліція України в системі суб'єктів забезпечення національної безпеки. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Дніпро, 15 берез. 2024 р.): у 2-х ч. Дніпро: ДДУВС, 2024 ЧІ. С. 36-38, 2024.

СЕКЦІЯ 11.

ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГКОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Ivanchenko Dmytro Volodymyrovych, Student of higher education of the EPP «Woodworking and Furniture Technologies»
University of Life & Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Scientific supervisor: Horbachova Oleksandra Yuriivna, Ph.D. (Engineering Sci.), Docent, Associate Professor of Department of Technology and Design of Wood Products
University of Life & Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

ADVANTAGES OF PROTECTING WOOD WITH OILS

In the modern market, several groups of protective coatings for wood can be distinguished, namely: external and internal. In open-air operation, resistance to significant temperature and humidity changes, long-term contact with moisture and soil, as well as the possibility of mold spores and insect larvae contamination are assumed. On indoor products, they are used mainly as a finishing and decorative finish. For this group of products, the manufacturer often indicates the abrasion resistance class.

Today, various oils are considered an environmentally friendly material for wood protection, which is gaining more and more value and importance as part of the principle of sustainable development. Their inherent drying ability and hydrophobic nature are mainly used to improve the characteristics of wood [1]. Treatment of wooden houses, terraces and furniture with natural oil is recognized all over the world as the most environmentally friendly type of wood protection. Antiseptics based on linseed oil effectively protect the wooden surface from contamination with blue mold spores and create a layer of protective ultraviolet filter. At the same time, the oil-based primer penetrates well into the wood and prevents the development of symbiotic bacteria. An oil-based antiseptic stops the vital activity of these bacteria and they do not develop on its surface [2]. However, if the damage has already started, preventive measures will not help here, and then biocides cannot be dispensed with.

It is worth understanding the specifics of the action of various protective substances using the example of oil and varnish. Although these substances belong to the class of resins, their principle of operation is different. If a board or product made of natural wood is covered with varnish, a layer of protective film will form on the surface of the wood, which will protect the product from mechanical damage. After all, the entire load of the environment will not be on the wood, but on the varnish layer. If the surface is treated with oils, the substance penetrates into small pores and microcracks and fills the space between them. Of course, a slight film will form, but it will be ten times smaller compared to varnish (Fig. 1).

In this way, the action of external stimuli will be directed at the wood itself. However, unlike varnish, oil will work with the wood in tandem and strengthen it from the inside.

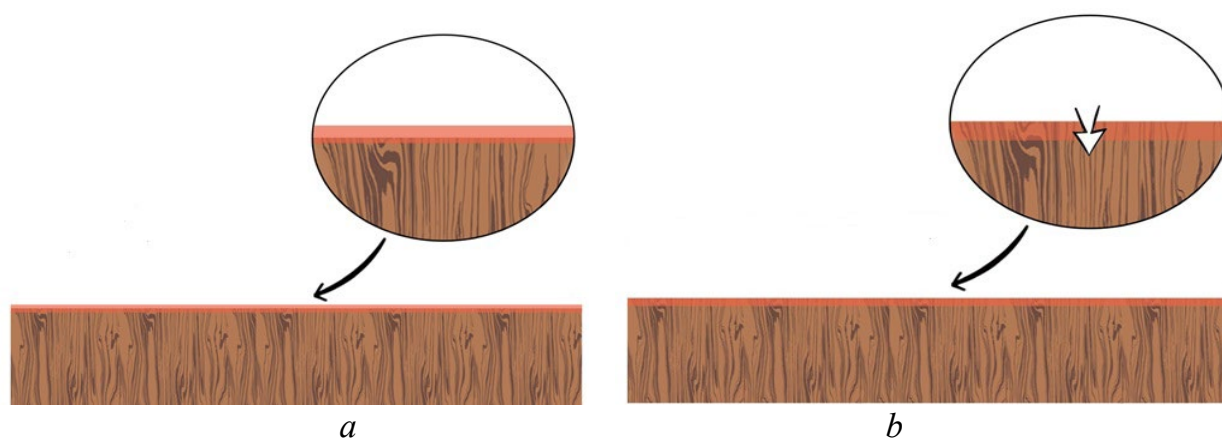

Fig. 1. **The difference in the formation of a protective layer on the surface of wood:**
a – film (from varnish); b – oil penetration

Let's consider some types of natural oils. Cold-pressed **linseed oil** intended for impregnation of wood products. Effectively suitable for finishing wooden houses, gazebos, rafts and terraces, as well as for baths, floor covering. In addition, it is a completely environmentally friendly product. Penetrates deeply into the pores of the wood, and protects against excessive moisture, rot and fungi, penetrating into the pores of the wood. Thanks to which the wood becomes protected from excessive moisture. The product also emphasizes the natural structure of the fibers.

Tung oil hardens in air (by polymerization), and the resulting coating becomes transparent and has a deep, almost wet appearance. Tung oil is used on boat decks and floors. It slowly hardens to a matte/light satin finish with a slight golden undertone. Resists water better than any other pure oil and does not darken noticeably with age. First of all, tung oil is, of course, used to finish furniture, to give it durability and additional beauty, as well as to give violins and other musical instruments a satin shine.

Tar oil is a reliable protection of wood from negative atmospheric effects. It is a natural product that provides a decorative surface effect, provides deep penetration, and creates a water-repellent surface to protect against atmospheric influences. Reliably suitable for processing wooden products and structures: log houses, sheathing boards, garden furniture, greenhouses, terraces, verandas, fences, wooden barrels and pools, structures on children's playgrounds, etc.

Today, such manufacturers as *Osmo* (Germany), *Belinka* (Slovenia), *American Wood Oil* (USA), which are not inferior to *Bionic House* (Ukraine), occupy a stable position on the market. Their products are a special combination of oils and wax for the colorless treatment of kitchen boards and work surfaces made of solid wood and furniture panels, characterized by extreme moisture resistance and wear resistance, and meet the highest standards of environmental safety.

The surface covered with oil breathes due to the fact that the pores are open and all accumulated vapors are released. And this allows to preserve the top layer of the coating without visible defects. In addition, the oil does not simply dry out, but polymerizes, that is, a chemical reaction occurs between the oil molecules and the oxygen contained in the air (oxidation reaction). Protection and furnishing of wood products is the most important stage

of processing and the most difficult. Nowadays, great attention is paid to the environmental friendliness of paint and varnish materials, so oils are gaining more and more popularity.

References:

1. Cirule D., Andersone I., Kuka E., Andersons B. Recent research on linseed oil use in wood protection – a review. *Sci.* 2024, Vol. 6 (54). 16 pages. doi: <https://doi.org/10.3390/sci6030054>.
2. Tsapko Y., Horbachova O., Mazurchuk S., Tsapko A., Sokolenko K., Matviichuk A. Determining patterns in reducing the level of bio-destruction of thermally modified timber after applying protective coatings. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies.* 2021. Vol. 5/10 (113). P. 48-55. doi: 10.15587/1729-4061.2021.242899.

Sovakov Andrii Andriiovych, Student of higher education of the EPP «Woodworking and Furniture Technologies»
University of Life & Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Scientific supervisor: Horbachova Oleksandra Yuriivna, Ph.D. (Engineering Sci.),
Docent, Associate Professor of Department of Technology and Design of Wood Products
University of Life & Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

EVALUATION OF WOOD HYDROPHOBIZATION TOOLS

Wood is used for many structural and non-structural purposes, due to its excellent properties. To increase the service life of wood, it must be protected from moisture and prevent dimensional changes. The rate of water absorption can be significantly reduced by creating a water-repellent barrier on wood [1].

Waterproofing of wood – is a process of protecting the surface of wood, including impregnated wood, with mixtures or materials that prevent wetting and leaching of the protective agent from them. Water-repellent materials are used for waterproofing, depending on which waterproofing is distinguished as bituminous, plastic, metal, cement and combined. According to the method of applying waterproofing to the surface, there are gluing, painting, plastering, mounting, facing, impregnating and backfilling.

Hydrophobizers are special chemical agents used to reduce water absorption by the surface of the material, providing it with water-repellent properties. As a result, the surface acquires hydrophobic characteristics that protect it from the negative impact of precipitation. Also, the frost-resistant and strength characteristics of the material are significantly improved. The hydrophobizer repels water without disrupting vapor permeability. It also increases the coefficient of frost resistance, improving the energy-saving functions of materials. Therefore, the scope of application of wooden constructions is expanding [2].

The market of waterproof substances for wood today is represented by a wide range of products. Several of them are shown in Fig. 1.

Fig. 1. Protective means for wood from different manufacturers

The advantage of the CT 13 coating from the manufacturer Ceresit is the drying time of 5 hours and the application density, minimum application temperature and consumption

rate. This product provides waterproof properties of mineral and wooden bases covered with microcracks up to 0.2 mm wide. It can also be used outdoors and indoors. However, this solution is not suitable when applied to horizontal surfaces [3].

SurfaPore W (NANOPHOS) can be considered the most expensive and at the same time very effective hydrophobizer. It is a water-based solution developed using nanotechnology to preserve the properties of wooden surfaces. The combination of active components of the substance protects the surface from water and fat contamination, while not changing the natural appearance of the wood. The coating provides excellent dimensional stability even in the most humid conditions, protection against deformation and destruction (rotting) of wood. The application of SurfaPore W does not cause visible changes on the surface and does not block the pores (they are not sealed, as when using traditional varnishes or stains). This phenomenon guarantees minimal leaching of the surface. Thus, the protection lasts longer, since the substance is not washed off the surface by water [4].

Virtuoz FM-11 can be considered a budget cover. The drying time of this substance is 24 hours [5]. Mandatory condition – during this period, the treated surface should not be exposed to moisture. The relatively low density of the hydrophobizer affects the consumption rate – up to 300 ml/m². Virtuoz FM-11 is used to provide water- and dirt-blocking, antiseptic protective properties to wood and wooden materials. It penetrates deep into the processed material – no less than 30-40 mm. Despite its many advantages, this product cannot be applied to materials that dissolve with organic solvents.

MineralSurface-240 hydrophobizer manufactured by OXIDOM is a frost-resistant coating [6]. After processing, it is recommended to protect the surface from precipitation until the coating is completely dry. The surface acquires water-repellent properties after 2 days. Consumption during application to wood is 200-250 ml/m². The coating is explosion-proof, therefore the product is stored and transported in the original tightly closed container, separately from food products, drinks and feed.

Last on the list, but not least, is EU-67 (Primer) the optimal choice for individual shops that manufacture products from natural wood to protect and provide water and oil repellent properties. This product forms an weatherproof, hydrophobic coating without changing the appearance and forming a film. In addition, it is resistant to weathering, destruction, and ultraviolet radiation [7].

There is a need to compare the given protective measures and, using the prioritization method, choose the best option. The next step will be conducting experimental studies to confirm the declared characteristics of the hydrophobizer. In the case of using the material in conditions not considered in the technical description, additional tests should be conducted. This approach to the problem will help to improve the resistance of wood to environmental conditions and increase the duration of operation of the finished product.

References:

1. Pelit H., Emiroglu F. Effect of water repellents on hygroscopicity and Dimensional stability of densified fir and aspen woods. *Drvna industrija*. 2020. Vol. 71(1). P. 29-40. doi: 10.5552/drvind.2020.1901.
2. Tsapko Y., Horbachova O., Mazurchuk S., Tsapko A., Sokolenko K., Matviichuk A. Establishing regularities of wood protection against water absorption using a polymer shell. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2022. Volume 1, Issue 10-115, P. 48-54. doi: 10.15587/1729-4061.2022.252176.

3. CERESIT СТ 13. URL: <https://www.ceresit.ua/catalog/gidroizolyatsiya/ceresit-ct-13.html> (дата звернення 1.10.2024).
4. NanoMarket. Каталог. URL: <https://nanomarket.ua/gidrofobizator-dlya-derevini-nanophos-surfapore-w/> (дата звернення 2.10.2024).
5. Інтернет магазин будівельної хімії. URL: <https://virtuoz-dobavki.com.ua/gidrofobizator-virtuoz-fm-11> (дата звернення 27.09.2024).
6. ОКСІДОМ. URL: <https://oxidom.com/ua/hidrofobizatory-pryznachennia-kharakterystyky-i-sfera-zastosuvannia/> (дата звернення 27.09.2024).
7. ПРАЙМЕР. Професійна лінія будівельної хімії. URL: https://primer.com.ua/gidrofobizator_dlya_dereva (дата звернення 3.10.2024).

СЕКЦІЯ 12.

ЗАГАЛЬНА МЕХАНІКА ТА МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

Бака Віталій, здобувач вищої освіти факультету КН та І
Український державний університет науки і технологій, Україна

Науковий керівник: Яшнова Антоніна, канд. техн. наук,
доцент кафедри інноваційної інженерії
Український державний університет науки і технологій, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ КОЛОНИ РЕКТИФІКАЦІЙНОЇ К-3600 УСТАНОВКИ АВТ

Ректифікація є одним з основних процесів у технології переробки нафти, що забезпечує розділення сирової нафти на окремі фракції з різними температурними інтервалами кипіння. Колона К-3600 установки атмосферно-вакуумної трубчастої (АВТ) переробки нафти має ключове значення в процесі виділення бензинової, гасової, дизельної та залишкової фракцій. Метою цієї роботи є моделювання та оптимізація параметрів колони К-3600 для підвищення ефективності розділення нафти та зниження енергетичних витрат.

Основними параметрами, що впливають на ефективність ректифікації, є температура, тиск, кількість тарілок, рециркуляція рідини, та співвідношення між рідиною і паром. Сучасні підходи до оптимізації процесів ректифікації включають використання математичних моделей, що дозволяють оцінювати вплив технологічних параметрів на якість фракцій та споживання енергії. Для моделювання процесів розділення використовується програмне забезпечення Aspen HYSYS, яке дозволяє проводити детальний аналіз та оптимізацію параметрів роботи колони.

У ході дослідження була розроблена математична модель колони К-3600 з використанням програмного забезпечення Aspen HYSYS, що дозволило оцінити вплив основних технологічних параметрів на продуктивність та якість фракційних продуктів. Було проведено аналіз залежності між температурою в різних зонах колони, співвідношенням рідини і пари, кількістю тарілок, а також тиском. Основною метою дослідження було знайти оптимальні значення цих параметрів, що забезпечать підвищення ефективності процесу розділення нафти на фракції.

Розглянуто кілька сценаріїв роботи колони:

1. **Варіація температурного режиму:** Температура в кубовій частині колони була змінена в діапазоні від 320°C до 370°C з кроком 10°C. Було виявлено, що при температурі 350°C вихід бензинової фракції є максимальним і досягає 15% від загальної маси сировини. Зниження або підвищення температури призводить до зниження виходу легких фракцій та втрат більш важких компонентів, що негативно впливає на продуктивність колони.

2. **Вплив кількості тарілок на ступінь розділення:** Було проведено аналіз при різній кількості тарілок — від 20 до 40 з кроком 5. Зменшення кількості тарілок до 20

призводить до значного зниження ступеня розділення, що зменшує вихід легких фракцій. Збільшення кількості тарілок до 40 не дає значного підвищення продуктивності, але збільшує енергетичні витрати на підтримку процесу. Оптимальною була визнана кількість тарілок 30, при якій забезпечується задовільний ступінь розділення з прийнятними енергетичними витратами.

Таблиця 1

Залежність виходу фракцій від температури в кубовій частині колони

Температура, °C	Вихід бензинової фракції, %	Вихід газової фракції, %	Енергетичні витрати, МВт
320	10	25	3.5
330	12	23	3.7
340	14	21	4.0
350	15	20	4.3
360	13	19	4.5
370	11	18	4.8

3.Рециркуляційний потік: Вплив рециркуляційного потоку було вивчено шляхом варіації його об'ємного співвідношення від 1:1 до 1:3. Збільшення рециркуляційного потоку покращувало чистоту легких фракцій, але супроводжувалося збільшенням енергетичних витрат. Було встановлено, що при співвідношенні 1:2 забезпечується оптимальне співвідношення між якістю продукту і витратами енергії.

Для більш детального аналізу було складено таблиці і побудовано графіки, які ілюструють вплив змінних параметрів на ефективність розділення.

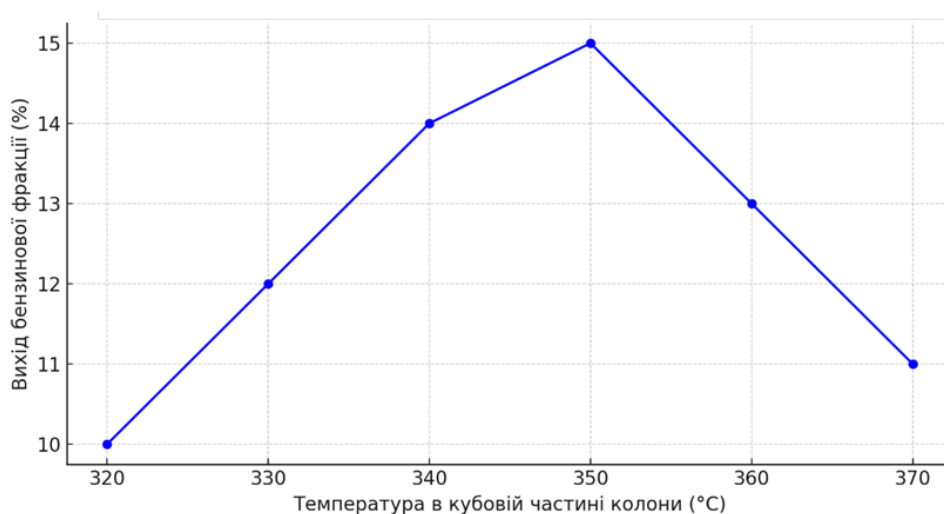

Рис. 1. Вплив температури на вихід бензинової фракції

Таблиця 2

Залежність ступеня розділення від кількості тарілок

Кількість тарілок	Вихід бензинової фракції, %	Вихід дизельної фракції, %	Енергетичні витрати, МВт
20	10	22	3.2
25	13	20	3.5
30	15	18	3.8
35	16	17	4.1
40	17	16	4.5

Рисунок 1 показала залежність виходу бензинової фракції від температури в кубовій частині колони. При оптимальній температурі (350°C) досягається максимальний вихід бензинової фракції.

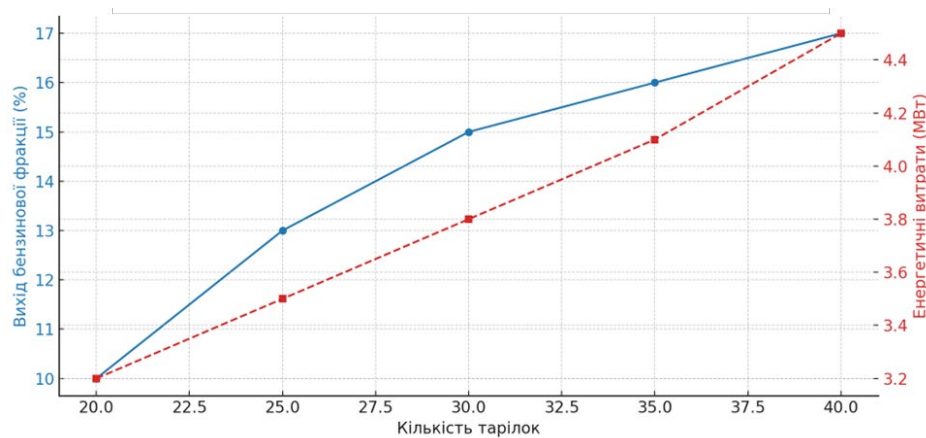

Рис. 2. Вплив кількості тарілок на ефективність розділення

Рисунок 2 демонструє, що при кількості тарілок більше 30 підвищення ефективності стає несуттєвим, тоді як енергетичні витрати продовжують зростати.

Отримані результати показали, що для забезпечення максимальної ефективності роботи колони К-3600 необхідно встановити температуру в кубовій частині на рівні 350°C, а кількість тарілок повинна становити 30. Це дозволяє досягти оптимального балансу між якістю фракцій та енергетичними витратами. Крім того, рециркуляційний потік зі співвідношенням 1:2 забезпечує підвищення чистоти готових фракцій без значного збільшення енерговитрат.

Використання математичної моделі в процесі оптимізації технологічних параметрів дозволило не тільки підвищити ефективність розділення, але й знизити загальні витрати на підтримку процесу.

Нездійминого Михайло Вячеславович, здобувач вищої освіти факультету КН та І
Український державний університет науки і технологій, Україна

Науковий керівник: Стовпник Олександр Володимирович, канд. техн. наук,
доцент каф. Інноваційної інженерії
Український державний університет науки і технологій, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИГОТОВЛЕННЯ КОРПУСУ РЕДУКТОРА РМ-400 ШЛЯХОМ СТРУКТУРНО-ПАРАМЕТРИЧНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Редуктор РМ-400 є одним із ключових елементів механізму передачі приводів кранів, лебідок, гуркотів, дробарок, пресів, інших машин та механізмів. Точність виготовлення окремих елементів впливає на працездатність та довговічність усього пристрою. З огляду на вимоги до підвищення якості продукції, необхідно провести оптимізацію технологічного процесу виготовлення корпусу редуктора. Основна мета дослідження полягає в розробці оптимальної структури технологічного процесу та параметричній оптимізації окремих операцій для досягнення вищої точності та зменшення витрат часу та матеріалів.

У процесі дослідження проведено аналіз існуючої технології виготовлення корпусу редуктора РМ-400, виділено основні технологічні операції, які підлягають оптимізації, та запропоновано нову схему процесу. Використовувалася методика структурно-параметричної оптимізації, яка передбачає моделювання та аналіз змін технологічних параметрів (швидкості обробки, сили різання, частоти обертання шпинделя) за допомогою систем автоматизованого проектування (CAD/CAE).

На основі проведеного моделювання виявлено, що оптимізація трьох основних операцій – точіння, фрезерування та свердління – дозволяє суттєво зменшити витрати часу на виготовлення корпусу (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1

Порівняння результатів до та після оптимізації технологічних операцій

Операція	Час обробки до оптимізації, хв	Час обробки після оптимізації, хв	Зменшення часу, %
Точіння	45	36	20%
Фрезерування	30	23	23%
Свердління	26	20	21%

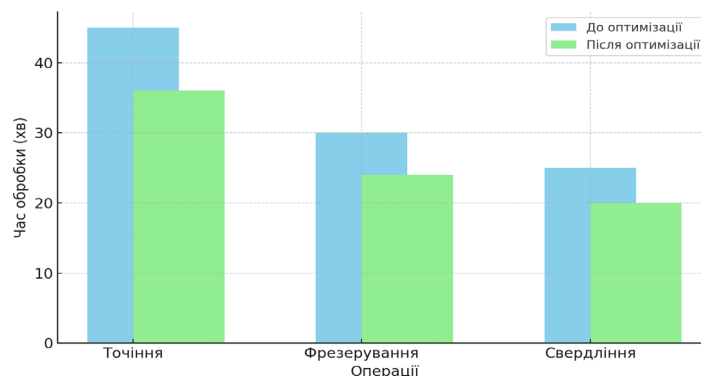

Рис. 1. Зменшення часу обробки основних операцій

Наступним етапом визначено проведення параметричної оптимізації операції точіння. В результаті вибору оптимальних параметрів різання вдалося зменшити навантаження на різальний інструмент і підвищити точність обробки.

Проведені дослідження показали, що оптимізація технологічних операцій дозволяє не тільки скоротити час обробки, але й зменшити витрати на інструменти і електроенергію. Розрахунки показали (табл. 2), що завдяки впровадженню нової технології, економія витрат на виробництво одного корпусу редуктора РМ-400 становить 12%.

Таблиця 2

Параметри різання до і після оптимізації

Параметр	Значення до оптимізації	Значення після оптимізації
Швидкість різання	200 м/хв	250 м/хв
Сила різання	300 Н	270 Н
Частота обертання	1500 об/хв	1700 об/хв

Удосконалення технологічного процесу виготовлення корпусу редуктора РМ-400 шляхом структурно-параметричної оптимізації дозволило:

- зменшити час обробки ключових операцій близько до 20%;
- підвищити точність обробки;
- знизити витрати на виготовлення на 12%.

Запровадження цих змін на виробництві дозволить підвищити ефективність та конкурентоспроможність продукції.

СЕКЦІЯ 13.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

Крицький Максим Олексійович, здобувач вищої освіти факультету Мехатроніки та комп'ютерних технологій
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Костогриз Владислав Ігорович, здобувач вищої освіти факультету Мехатроніки та комп'ютерних технологій
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Лебеденко Юрій Олександрович, канд. техн. наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

SCADA-СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) є програмним пакетом, призначеним для виконання функцій збору, обробки, відображення та архівування інформації про об'єкт моніторингу або управління в реальному часі ПЗ цього класу може бути частиною АСУ ТП, АСКУЕ, системи екологічного моніторингу, наукового експерименту, автоматизації будівлі тощо. SCADA-системи використовують у всіх галузях діяльності, де потрібно забезпечувати операторський контроль над технологічними процесами[1,2,3].

Сучасні SCADA-системи виходять за рамки простого збору та відображення даних. Вони оснащені потужними інструментами для аналізу даних, прогнозування та оптимізації виробничих процесів. Застосування методів машинного навчання та штучного інтелекту дозволяє виявляти аномалії, прогнозувати збої та автоматично приймати рішення. Використання 3D-моделювання, віртуальної та доповненої реальності дозволяє створювати більш інтуїтивні та інформативні інтерфейси, що полегшує роботу оператора [1]. Методи машинного навчання, такі як нейронні мережі та алгоритми кластеризації, застосовуються для аналізу великих обсягів даних, виявлення закономірностей та прогнозування майбутніх станів системи [2]. Інтеграція SCADA-систем з Інтернетом речей дозволяє збирати дані з великої кількості датчиків та пристроїв, що розташовані по всьому виробництву, забезпечуючи більш детальний і всебічний контроль над процесом[3].

SCADA-системи знаходять широке застосування в різних галузях промисловості. Використовуються для управління енергосистемами, відновлюваними джерелами енергії та розумними мережами, забезпечуючи ефективне розподілення енергії та оптимізацію споживання [4]. Відіграють ключову роль у створенні розумних фабрик, забезпечуючи інтеграцію різних виробничих систем, відстеження стану обладнання та оптимізацію логістичних процесів[5]. Використовуються для управління транспортними системами, водопостачанням, очищення стічних вод та іншими інфраструктурними об'єктами, забезпечуючи надійну та ефективну роботу [6].

Системи SCADA зазвичай поділяються на два рівні(Рис.1): нижній рівень і верхній рівень. Нижній рівень системи SCADA зазвичай складається з кількох ПЛК

(програмованих логічних контролерів). ПЛК – це невеликі комп’ютери, які використовуються для керування окремими машинами чи процесами. Зазвичай вони розташовані в полі, поблизу датчиків та інших пристроїв, які вони контролюють. ПЛК запрограмовані на виконання різноманітних завдань, таких як збір даних, керування клапанами та насосами та попередження операторів у разі виникнення проблеми. Вони також можуть бути використані для реалізації простих алгоритмів керування, таких як PID (пропорційно-інтегрально-похідна) керування. Верхній рівень системи SCADA зазвичай складається з центрального комп’ютера, який розташований у диспетчерській. Цей комп’ютер відповідає за збір даних від ПЛК у полі, обробку й аналіз цих даних, а також прийняття рішень про те, як контролювати процес.

Верхній рівень системи SCADA також можна використовувати для створення звітів, відстеження тенденцій та виконання інших завдань аналізу даних. Його також можна використовувати для зв’язку з іншими системами, такими як системи ERP (Enterprise Resource Planning) і MES (Manufacturing Execution Systems). (Рис.2)

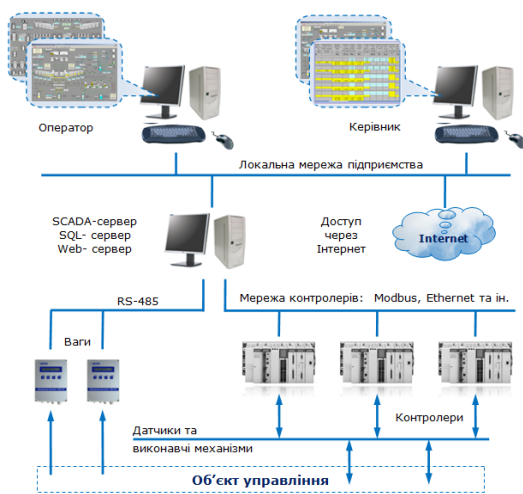

Рис. 1. Структурна схема SCADA-системи

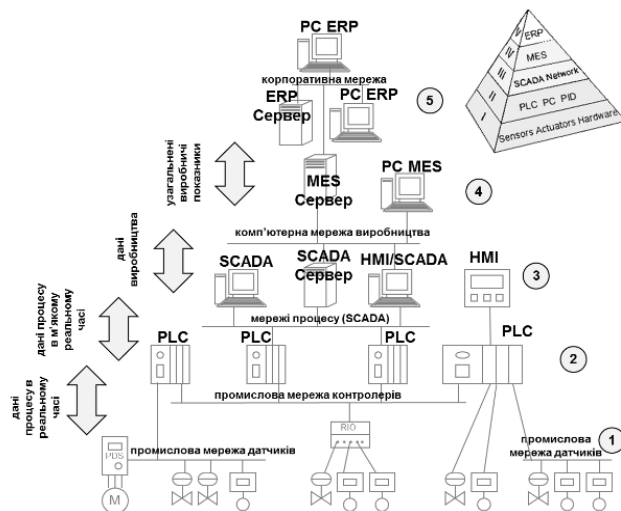

Рис. 2. Інтеграція з іншими рівнями управління

Незважаючи на всі переваги, SCADA-системи стикаються з рядом проблем. Наприклад такий як кібербезпека, бо зростають кіберзагрози і це вимагає посилення захисту SCADA-систем від несанкціонованого доступу та кібератак. Ще одна проблема це відсутність стандартизації, що ускладнює інтеграцію різних SCADA-систем та обмін даними між ними.

На нашу думку, треба впровадження штучного інтелекту та машинного навчання. ШІ може аналізувати великі обсяги даних з різних джерел для виявлення нетипових поведінок, які можуть свідчити про атаку. Ще він може автоматично реагувати на загрози, такі як блокування підозрілих IP-адрес або ізоляція заражених пристроїв. Алгоритми машинного навчання можуть прогнозувати потенційні вразливості та розробляти стратегії захисту. Можна впровадити блокчейн-технології. Блокчейн може гарантувати, що дані, які передаються в SCADA-системі, не були підроблені або змінені. Кожна зміна в системі реєструється в блокчейні, що дозволяє відстежити всі дії. Ще потрібно розбити мережі на дрібні, ізольовані сегменти, це обмежить поширення зловмисного програмного забезпечення.

Висновок з результатами досліджень:

1. SCADA-системи відіграють важливу роль у сучасній промисловості, забезпечуючи ефективність, безпеку та оптимізацію виробничих процесів.

2. SCADA-системи треба ще розвиватися, розширюватися в функціоналі, це інтеграція з хмарними технологіями, використання штучного інтелекту для прийняття автономних рішень, розробка мобільних додатків для віддаленого доступу.

3. В SCADA-системи треба ще розробляти нові методи захисту від кібератак, використовувати багатофакторну аутентифікацію та шифрування даних.

Список використаних джерел:

1. K. A. Smith, "Advanced Visualization Techniques for SCADA Systems", IEEE Transactions on Industrial Informatics, 2015 – 20 p.
2. M. J. Patel, "Data-driven decision making in industrial automation using SCADA systems", Journal of Manufacturing Systems, 2018– 120 p.
3. S. Lee, "IoT-based SCADA systems for smart manufacturing", Sensors, 2019 – 72 p.
4. J. H. Kim, "SCADA applications in smart grid systems", IEEE Transactions on Smart Grid, 2011 – 21 c.
5. M. Z. Ali, "SCADA systems in Industry 4.0: A review", Journal of Industrial Information Integration, 2020- 56 c.
6. A.K. Sharma, "SCADA applications in urban infrastructure management", Journal of Urban Technology, 2017 – 33 c.

Ісай Артем Олексійович, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету автоматизації інформаційних технологій
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Науковий керівник: Самойленко Микола Іванович, асистент кафедри автоматизації технологічних процесів
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

ПРИЦЕЗІЙНЕ КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ ДОЗУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ З ФУНКЦІЄЮ САМОНАВЧАННЯ У МОБІЛЬНОМУ БЕТОННОМУ ЗАВОДІ

Актуальність теми впровадження самонавчальних систем керування в мобільні бетонні заводи полягає у необхідності підвищення ефективності та якості виробництва будівельних матеріалів в умовах постійно зростаючих вимог до точності, швидкості та економії ресурсів. Сучасні будівельні проекти вимагають використання бетону з чітко визначеними характеристиками, які можуть змінюватися залежно від умов експлуатації, рецептури або кліматичних факторів. В умовах високої конкуренції та зростаючого попиту на індивідуальні рішення в будівництві, підприємства шукають способи мінімізувати вплив людського фактору, знизити витрати та одночасно підвищити гнучкість виробництва.

Впровадження самонавчальних систем дозволяє автоматизувати критично важливі процеси дозування, змішування та контролю якості бетону, що знижує ризик помилок і відхилень, пов'язаних з ручним управлінням. Завдяки постійному моніторингу та можливості самокоригування, ці системи не лише зменшують кількість браку, але й допомагають оптимізувати використання ресурсів, що є особливо важливим у контексті підвищення вимог до екологічної ефективності виробництва.

Самонавчальні системи керування, які використовуються в мобільних бетонних заводах, є сучасним рішенням для автоматизації та оптимізації виробничих процесів. Застосування таких технологій дозволяє досягти значних покращень у точності дозування компонентів, стабільності якості продукції, скороченні втрат та економії ресурсів. Головна мета самонавчальних систем – знизити вплив людського фактора, автоматизувати процеси та підвищити загальну ефективність виробництва.

Автоматизація надає можливість забезпечити високу точність і стабільність навіть при змінних зовнішніх умовах, таких як погода, або за необхідності адаптації до різних рецептур бетону. Крім того, такі системи здатні знижувати обсяг браку та витрати, що виникають через відхилення у виробничих процесах. В результаті підприємства отримують можливість ефективніше керувати ресурсами, швидко адаптуватися до вимог ринку та забезпечувати стабільно високу якість продукції.

Однією з найбільш важливих переваг самонавчальних систем є їх здатність адаптуватися до різних рецептів бетону, що є актуальним для мобільних бетонних заводів, де часто виникає потреба швидко змінювати рецептуру в залежності від конкретних вимог проекту. Завдяки автоматизації система може швидко і точно налаштуватися під різні параметри суміші, що дозволяє виробникам заощаджувати час на переналаштування обладнання та мінімізувати ризики помилок, пов'язаних з людським втручанням.

Самонавчальні системи аналізують попередні дані та вдосконалюють процес змішування, покращуючи якість продукції. Наприклад, якщо виникає потреба змінити пропорції сировини для створення нової рецептури, система автоматично коригує процес, щоб відповідати вимогам до нової суміші. Це значно підвищує гнучкість підприємства, дозволяючи йому швидко реагувати на нові вимоги клієнтів або зміни в умовах будівництва.

Системи можуть зберігати і обробляти великий масив даних про різні рецептури, що дозволяє операторам обирати потрібний рецепт одним натисканням. Це особливо корисно в умовах високої конкуренції, коли необхідно швидко виготовляти нестандартні або спеціалізовані бетонні суміші.

Моніторинг та оптимізація виробничих процесів у режимі реального часу є ключовою перевагою самонавчальних систем керування. Вони постійно відстежують важливі параметри, такі як точність дозування компонентів, температура, вологість суміші та стан обладнання. Це дозволяє миттєво реагувати на будь-які відхилення або зміни у процесі виробництва та запобігати виникненню браку.

Наприклад, якщо датчики фіксують невідповідність у дозуванні цементу або води, система автоматично коригує ці параметри, що дозволяє зберігати високу якість бетону без втручання оператора. Така функція значно скорочує час на усунення неполадок і підвищує загальну ефективність роботи заводу.

Окрім цього, системи можуть віддалено контролювати виробничий процес, що дозволяє менеджерам спостерігати за станом заводу з будь-якої точки світу через мобільні або комп'ютерні платформи. Це забезпечує більшу гнучкість і швидкість управління підприємством.

Самонавчальні системи дозволяють значно знизити вплив людського фактора на виробництво, що є особливо важливим для забезпечення стабільної якості бетону. Автоматизація зменшує потребу в ручному управлінні процесами, що мінімізує ризики помилок, пов'язаних з неправильною калібровкою або налаштуваннями, недостатньою увагою або недосвідченістю операторів.

Наприклад, у випадках, коли оператор вручну вводить параметри дозування або змішування, існує ризик людських помилок, що може призвести до браку продукції або навіть простоїв виробництва. Самонавчальна система бере на себе всі критично важливі функції, автоматично регулюючи параметри відповідно до встановлених стандартів.

Такі системи також здатні самостійно вивчати і аналізувати минулі дані, коригуючи свої алгоритми для подальшого вдосконалення процесів. Це забезпечує постійне підвищення ефективності та стабільності виробництва без необхідності ручного втручання.

Інтеграція самонавчальних систем з іншими бізнес-системами (наприклад, системами управління запасами, логістикою або ERP-системами) дозволяє створити єдину інформаційну платформу для оптимізації всіх процесів. Це забезпечує повний контроль над виробничими і логістичними операціями, а також сприяє автоматизації управління ресурсами.

Система управління запасами дозволяє автоматично відслідковувати кількість сировини та планувати своєчасне поповнення запасів. Інтеграція з логістичними системами дає можливість оптимізувати доставку бетону на будівельний майданчик, враховуючи такі фактори, як стан доріг і час доставки.

Крім того, взаємодія з фінансовими системами забезпечує точний облік витрат та ефективності виробництва. Це допомагає покращити планування бюджету, скоротити витрати і зробити процес управління прозорим і контрольованим.

Зменшення браку є важливою перевагою самонавчальних систем. Завдяки точному моніторингу і можливості автоматичного коригування процесу, такі системи можуть значно знижувати кількість відхилених партій бетону. Вони постійно аналізують параметри виробництва, швидко реагують на зміни та вносять необхідні коригування для забезпечення стабільності процесу.

Система вивчає історичні дані, виявляє закономірності та використовує ці знання для оптимізації майбутніх процесів. Це зменшує кількість помилок і відхилень, які можуть призвести до виготовлення неякісної продукції.

Таким чином, застосування самонавчальних систем дозволяє підприємствам не лише знизити обсяги браку, але й зменшити витрати на повторне виробництво і зменшити загальні втрати ресурсів.

Застосування самонавчальних систем на мобільних бетонних заводах значно підвищує ефективність виробництва за рахунок автоматизації ключових процесів, зменшення впливу людського фактору та оптимізації управління ресурсами. Ці системи здатні адаптуватися до різних рецептур, проводити моніторинг у реальному часі та забезпечувати точність і стабільність якості бетону. Інтеграція з іншими бізнес-системами робить управління підприємством більш гнучким і контрольованим, що дозволяє знизити витрати і підвищити конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Кравченко, В. В. Модернізація систем управління мобільними бетонними заводами з використанням нейронних мереж // Вісник будівельних наук. - 2020. - № 5 (45). - С. 56-62.
2. Технології самонастроювання систем управління: навчальний посібник / за ред. Н. А. Петрова. - 2-ге вид., перероб. та дод. - М.: Машинобудування, 2018. - 398 с.
3. Демиденко, А. П. Оптимізація процесів дозування бетону в мобільних установках // Промислова автоматика та інформаційні технології. - 2021. - Т. 27, № 3. - С. 77-83.
4. Мартиненко, П. І. Нейронні мережі та штучний інтелект у системах управління бетонними заводами. - Київ: Наукова думка, 2021. - 342 с.
5. Гасанов, Би. І., С. Т. Автоматизація управління технологічними процесами бетонних заводів.

СЕКЦІЯ 14.

ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

Зеленський Дмитро Миколайович, здобувач вищої освіти другого рівня, Навчально-науковий інститут Телекомунікацій
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ВІДЕОНАГЛЯДУ З СИСТЕМАМИ АВТОМАТИЗОВАНОЇ БЕЗПЕКИ

Відеонагляд і автоматизовані системи безпеки стали невід'ємною частиною сучасного суспільства, де створення гідних умов для безпеки людей і об'єктів набуває особливого значення. Відеоспостереження, що передбачає використання камер для перегляду та фіксації подій, стає потужним інструментом у боротьбі з правопорушеннями та швидкому запобіганню аварій. Водночас автоматизовані системи безпеки, які включають сигналізації, датчики та різноманітне програмне середовище, забезпечують інтегрований підхід до захисту від загроз.

Сьогодні, коли злочинність та терористичні акти становлять серйозну загрозу, інтеграція цих технологій стає надзвичайно актуальною та користується великим попитом. Поєднання відеонагляду з автоматизованими системами дозволяє створити комплексні рішення, які підвищують ефективність реагування на інциденти, зменшують ризики, забезпечують безпеку на новому рівні, а також в деяких випадках матимуть нижчу вартість ніж залучення охоронних служб. Завдяки цьому можливо не лише здійснювати контроль у режимі реального часу, а й аналізувати дані, отримані з камер, для виявлення потенційних загроз і покращення загальної ситуації з безпекою без втручання сторонніх осіб.

Сучасні технології дозволяють поєднувати відеоспостереження з іншими системами безпеки, такими як контроль доступу, сигналізація та датчики різних загроз, для підвищення загальної ефективності охорони. Основним принципом інтеграції є використання як апаратних, так і програмних рішень, що забезпечують сумісність між різними системами. Наприклад, відеокамери можуть бути інтегровані з датчиками руху, що дозволяє активувати запис відео або сигнал тривоги тільки при виявленні руху, що зменшує навантаження на систему і підвищує її ефективність в усіх важливих аспектах для кінцевих користувачі. Також існують біспектральні камери — тепловізійні камери та камери видимого спектру, що об'єднані в одному пристрої, вони є незамінні в використанні, де потрібно контролювати велику територію, наприклад, на кордоні країн. Крім того, відео може бути прив'язане до подій, які фіксують інші системи, наприклад, контроль доступу, що дозволяє одразу бачити, хто саме викликав тривогу або отримав доступ до певної зони[1].

Сучасні протоколи та стандарти, такі як ONVIF (Open Network Video Interface Forum), дозволяють інтегрувати різні компоненти безпеки незалежно від виробника обладнання, що в свою чергу може сильно знизити вартість системи. Також важливу роль в інтеграції відіграють платформи для управління безпекою, відомі як PSIM (Physical Security Information Management), які об'єднують дані з різних систем і дозволяють операторам централізовано контролювати всі аспекти безпеки. Інтеграція

також передбачає використання аналітичних можливостей, зокрема штучного інтелекту та машинного навчання. Ці технології можуть аналізувати велику кількість відеопотоків в реальному часі, виявляти потенційні загрози, такі як підозріла поведінка або небезпечні об'єкти, і автоматично ініціювати відповідні дії, наприклад, надсилати сповіщення або активувати системи захисту. Завдяки цьому системи стають більш самостійними і здатними до швидкої реакції без втручання оператора[2].

В підсумку можна зазначити, що інтеграція цих систем дозволяє забезпечити багаторівневий підхід до захисту об'єктів, що в свою чергу підвищує ефективність виявлення загроз і реагування на них. Основними досягненнями є можливість реалізації реального моніторингу, аналізу подій у режимі реального часу, а також автоматизація процесів реагування, що значно зменшує ймовірність людських помилок. Важливо пам'ятати, що такі системи надають не лише можливості для спостереження, але й зберігання відеоархівів, які можуть бути використані для розслідування інцидентів або аналізу безпеки. Завдяки впровадженню штучного інтелекту та аналітики, системи швидко можуть виявляти неправомірні та незвичайні дії, що робить їх ще більш ефективними в запобіганні загрозам.

Однак, незважаючи на всі переваги, існують і певні виклики, такі як забезпечення конфіденційності даних, необхідність у відповідному навчанні персоналу та врахування фінансових витрат на впровадження і обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Біспектральні камери, штучний інтелект та інші ключові тенденції тепловізійних відеокамер // BEZPEKA.CLUB: [Веб-сайт]. Київ, 2022. URL: <https://bezpeka.club/bispektralni-kamery-sh-i-tendentsiyi-teplovizijnyh-videokamer> (дата звернення: 05.10.2024).
2. Що таке ONVIF? // Hikvision: [Веб-сайт]. Київ, 2020. URL: <https://hikvision.org.ua/uk/shcho-take-onvif/> (дата звернення: 05.10.2024).

СЕКЦІЯ 15.

ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

Томс Олексій Миколайович, здобувач вищої освіти факультету управління енергетичними та економічними процесами
Український державний університет науки і технології, Україна

Фурса Максим Григорович, здобувач вищої освіти факультету управління енергетичними та економічними процесами
Український державний університет науки і технології, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАКОПИЧУВАЧІВ В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ТЯГИ

Система електричної тяги є конкурентною структурою у сфері пасажирських та вантажних перевезень, тому вирішення актуальних проблем у цій сфері є досить важливим. Однією з основних проблем в електричній тязі є нерівномірне споживання електроенергії, наприклад на початку руху поїзда в тягових двигунах виникають великі струми, що призводить до погіршення режиму роботи контактної мережі. Але накопичувачі можуть вирішити цю проблему, збираючи надлишкову електроенергію та потім даючи змогу повторно її використати під час недостачі. Таке використання може покращити режим роботи контактної мережі, зменшити втрати потужності, чи інтегрувати альтернативні енергетичні джерела в існуючу електромережу.

Також накопичувачі вирішують актуальні проблеми з рекуперативним гальмуванням. Рекуперативне гальмування – це вид електричного гальмування, під час якого електроенергія, вироблена тяговим двигуном, повертається в мережу. Повернута енергія назад в мережу може привести до перегріву проводів і спрацювання системи захисту від перенапруги, також її неможна перетворювати на підстанціях і видавати в мережу через те, що це погіршить якість первинної електроенергії та режим роботи [1]. Але якби цю енергію можна було б зберігати в накопичувачах це зробило би такий вид гальмування більш ефективнішим за інші види за рахунок повернення і повторного використання рекуперативної електроенергії.

На даний час накопичувачі в системах електричного транспорту в основному застосовуються лише для живлення оперативних кіл управління вимикачами та роз'єднувачами. Тому з огляду на підвищення енергоефективності систем електричної тяги актуальною задачею є дослідження сучасних типів накопичувачів та вибір їх варіанту застосування.

До основних типів розповсюджених накопичувачів електроенергії в електричній тязі можна віднести такі:

- свинцево – кислотні (*Pb*);
- нікель – кадмієві (*Ni-Cd*);
- нікель – метало гідридні (*Ni-Mh*);

- літій – іони (*Li-Ion*);
- літій – полімерні (*Li-Pol*).

Розглянемо переваги та недоліки цих типів окремо:

Свинцево-кислотні акумулятори є розповсюдженим акумулятором. Вони дешеві і зроблені з легкодоступних матеріалів. Основний витратний матеріал в даних акумуляторів це свинець, який розміщують у сірчаній кислоті. У цього типу акумуляторів малий саморозряд, тобто при тривалому зберіганні його ємність істотно не зменшується, і він здатен витримувати високі темпи розряду [2]. Але він має малу електроємність відносно інших акумуляторів. Також він використовує небезпечний для довколишнього середовища електроліт.

Принцип дії нікель-кадмієвих акумуляторів заснований на формуванні гідроксиду кадмію на аноді і гідроксиду нікелю – на катоді. Даний тип акумулятора спроможний працювати в найважчих умовах. Ці акумулятори застосовуються для живлення шахтних електровозів, підйомників, для запуску дизелів та авіаційних двигунів. До переваги нікель-кадмієвих акумуляторів відносять можливість швидкого заряду, низьку вартість, стабільність характеристики при низьких температурах, непогану навантажувальну здатність, найбільшу пристосованість до використання в складних умовах [3]. Дані акумулятори необхідно повільно розряджати до повного вичерпання їх ємності, а потім їх необхідно досить швидко зарядити, також він має відносно великий саморозряд після тривалого зберігання та токсичність.

Нікель-метал-гідридні акумулятори за конструкцією майже нічим не відрізняються від нікель-кадмієвих, за винятком того, що в якості катоду використовується оксидно-нікелевий електрод, а електрод зі сплаву нікелю з рідкоземельними металами використовується в ролі аноду. Дана конструкція призвела до появи декількох переваг такого акумулятора у порівнянні з нікель-кадмієвими, а саме: збільшення ємності, незначна кількість токсичних речовин, можливість подальшої переробки [4]. До недоліків відносять невелику кількість циклів заряду/розряду, високий саморозряд, токсичність, збільшення витрат на виготовлення на 20% у порівнянні з нікель-кадмієвими акумуляторами.

До переваг літій-іонних акумуляторів відносять високу енергоємність, швидкий процес заряду батареї, відносно низький показник саморозряду, досить високий показник циклів заряду/розряду, значно більша напруга живлення окремого елемента ніж у свинцево-кислотних та нікель-кадмієвих акумуляторів [5]. До недоліків відносять вибухонебезпечність, високу вартість виготовлення, швидке старіння акумуляторної батареї.

Створення літій-полімерних акумуляторів обумовлено досить високою вибухонебезпечністю літій-іонних акумуляторів. В літій-полімерних акумуляторах на заміну рідкого електроліту прийшов полімерний, який допоміг вирішити проблему можливого витоку електроліту, підвищив безпечність роботи. У літій-полімерних акумуляторів є такі переваги як компактність, невелика вага, покращена безпека експлуатації [6]. Серед недоліків знаходяться менша енергоємність, менша кількість циклів заряду/розряду та висока вартість виготовлення.

Тепер ми можемо порівняти ці акумулятори та визначити ефективність їх використання в системі електричної тяги. За даними досліджень накопичувачі позитивно впливають на систему електропостачання, це в першу чергу зумовлено тим, що зменшується струмове навантаження, а це призводить до зменшення втрат

потужності в тяговій мережі. Свинцево-кислотні акумулятори, не дивлячись на легкість виготовлення, є найменш ефективним накопичувачем серед них, в той самий час як літієві акумулятори є найбільш ефективними, але в них висока вартість виготовлення. Це обумовлено тим, що даний тип акумуляторів володіє більшими струмами розрядження в порівнянні з іншими. Літій-іонний акумулятор також є вибухонебезпечним, в той час як літій-полімерний акумулятор є більш безпечним, але менш ефективним. Нікель-кадмієвий акумулятор є досить ефективним, хоч все ще гіршим за акумулятори з літієм, але його необхідно правильно використовувати, він погано зберігає електроенергію, до того ж він є токсичним. Нікель-метал-гідридні акумулятори менш токсичний і більше зберігає електроенергії, але він дорожчий і за даними досліджень він менш ефективний, ніж нікель-кадмієвий акумулятор.

Отже, дослідження показали, що будь-які накопичувачі є дуже ефективними в контактній мережі. Вони полегшують роботу контактної мережі, зменшуючи втрати потужності. Саме тому їх дослідження та впровадження в систему електричної тяги є дуже актуальним завданням на цей час.

Список використаних джерел:

1. Climate technology center and Network (CTCN) <https://www.ctc-n.org/technologies/regenerative-braking>.
2. "Product Specification Guide" (PDF). Trojan Battery Company. 2008. Archived from the original (PDF). – С. 3 <https://www.power-sonic.com/wp-content/uploads/2018/12/Technical-Manual.pdf#page=3>.
3. "GP Nickel Cadmium Technical Handbook" (PDF). – С. 3. https://web.archive.org/web/20070927222904/http://www.gpbatteries.co.uk/downloads/technical_handbooks/GP_NiCd_Technical.pdf.
4. NiMH Battery Charging Basics". PowerStream.com. <https://www.powerstream.com/NiMH.htm>
5. "Rechargeable Li-Ion OEM Battery Products". Panasonic.com. Archived from the original on 13 April 2010. Retrieved 23 April 2010. <https://web.archive.org/web/20100413182032/http://www.panasonic.com/industrial/batteries-oem/oem/lithium-ion.aspx>.
6. "Lithium-Ion Battery". Clean Energy Institute. Retrieved 6 January 2022 <https://www.cei.washington.edu/research/energy-storage/lithium-ion-battery/>.

СЕКЦІЯ 16.

ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Лижичка Вікторія Богданівна, студентка відділення
фінансів та інформаційних технологій
Івано-Франківський фаховий коледж технологій та бізнесу, Україна

Науковий керівник: Лижичка Богдан Михайлович, викладач-методист
Івано-Франківський фаховий коледж технологій та бізнесу, Україна

ВІЙНА І ДОВКІЛЛЯ

Будь-які зміни стану довкілля, які можуть погіршити умови життєдіяльності людини та порушити структуру і функціонування природних систем, називаються екологічними проблемами.

Одна із найбільш обговорюваних тем сьогодення в Україні – це війна і екологія. В даній статті ми розглянемо основні проблеми довкілля, які є в Україні, та наслідки цих проблем на локальному і глобальному рівнях.

Надзвичайно важливим аспектом економіки нашої держави є енергетика. Дуже часто в Україні запроваджуються аварійні та віялові відключення світла, а масові ракетні обстріли призводять до блекаутів, тому ми змушені використовувати альтернативні джерела електроенергії – дизельні або бензинові генератори.

Двигуни внутрішнього згоряння, які використовуються у генераторах, забруднюють довкілля шкідливими речовинами (оксид вуглецю, чадний газ, сажа, оксиди азоту та дрібнодисперсний пил), які впливають на здоров'я людей.

Україна – аграрно-індустріальна країна, тож знищення промислових об'єктів призводить до критичних наслідків. Оцінити масштаби впливу знищення промислових об'єктів майже неможливо, адже більшість із них розташована на окупованих територіях сходу України, який є найбільш зруйнованим, адже перебуває під наймасштабнішими обстрілами.

Детонація ракет, артилерійських снарядів та мін утворює низку хімічних сполук – чадний і вуглекислий газ, водяна пара, оксид азоту, азот тощо. Також випаровується низка токсичних елементів, наприклад, оксид сірки й азоту, які під час окислення можуть призвести до випадання кислотних дощів. Це може спричинити опіки рослин, слизових оболонок дихальних шляхів людини, птахів і т.д.

Станом на сьогодні, внаслідок військових дій постраждало мільйони гектарів лісів. На відновлення лісів потрібно близько 10 років, проте деякі з них втрачені назавжди. З природної точки зору на територіях, де через пожежі загинув або пошкоджений ліс – незворотної катастрофи не відбулося. Дикі ліси пристосовуються до змін в екосистемі й мають шанси на відновлення. А ось для штучних лісів ці пожежі можуть мати фатальні наслідки. Частина цих територій не буде заліснена впродовж десятиліть. При цьому, потрібно враховувати зміни клімату, що відбулися за цей час: зменшення кількості опадів, посилення вітрів та спеки у цьому регіоні. Тож процес відновлення штучних лісів буде більш складним і тривалим [1].

Варто зазначити, що через Україну проходить багато шляхів міграції птахів, багато тварин із Червоної книги проживають на природоохоронних територіях, тому через пожежі вони можуть загинути.

Таким чином, підсумовуючи все вище викладене можна зробити наступний висновок, що найкращим рішенням для пошкоджених війною територій, на думку вчених, має стати ренатуралізація – природне відновлення біотопів. Лише так найбільш ефективно можна буде подолати механічні та хімічні наслідки бойових дій, що зробили територію непридатною для подальшого використання. Це стосується як природних, так і господарських територій. Такий шлях дозволить у цілому покращити стан довкілля в Україні, адже збільшить кількість природи, а отже, чистого повітря, води і зручнішого мікроклімату[2].

Список використаних джерел:

1. Белявський Г.О. Основи загальної екології / Г.О. Белявський, М.М. Падун, Р.С.Фурдуй. – Київ: Либідь, 1995.
2. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навчальний посібник. Київ: Знання, КОО, 2007. 422 с.

СЕКЦІЯ 17.

КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

Polina Berest, student of Faculty of Computer Science

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Viktoriia Vyshniak, student of Faculty of Computer Science

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Academic supervisor: Glib Tereshchenko, senior lecturer at
the Department of Software Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

ETHEREUM'S BLOCKCHAIN DATA STRUCTURE: MERKLE-PATRICIA TRIES

Ethereum is a network of computers worldwide that follows the Ethereum protocol. Ethereum is blockchain-based, which means it is updated and shared across many computers in a network, where anyone has the right to add, but not remove, data (transactions). The key missions of Ethereum are: providing banking with an internet connection as the only requirement to access Ethereum's lending, borrowing and savings products; establishing an open internet, where any user can interact with Ethereum network or build applications on it, control his/her assets and identity, instead of giving control to a few mega-corporations; creating a peer-to-peer network to coordinate, make agreements or transfer digital assets directly with other people with no rely on intermediaries. The most known advantages of Ethereum are its censorship resistance and decentralization [1, 2].

To achieve its goals, Ethereum creates, stores and transfers large volumes of data, which must get formatted in standardized and memory-efficient ways to allow running nodes (running software on a personal machine while online) on average consumer-grade hardware. As a result, Etereum's stack needs to have several specific data structures, one of which are the Merkle-Patricia tries [3].

Making an overview, Ethereum's blocks store data of each transaction on the Ethereum network. The blocks are chained together by adding the previous block's hash to the next block's header, making data in previous blocks immutable because a change of any information in a block changes its hash and causes unchaining of the blockchain. An Ethereum block consists of two main parts: a body and a header. The block's header contains information about the miner, the block itself and the current state of the network. Obligatory fields in the header are a parent block's hash (a hash of its parent block's header, used for blocks linking), an uncle block's hash (a hash of the list of uncle block headers present in the block's body), a beneficiary address (account address of the miner to which all the mining fees will be transferred), a state root (hash of the root node of the state trie after all the transactions are executed), a transaction root (hash of the root node of the Merkle root trie populated by all the transactions present in a block's body), a receipt root (hash of the root of the Merkel root trie that is populated by the receipts of all the transactions in a block), a logs bloom, a block number, a gas limit (a current upper limit on the gas used in the block), gas

used, difficulty, mix hash (a unique identifier for the block), a timestamp in Unix format when the block was mined, base fee per gas and needed extra data. The Body consists of the list of uncle block headers and a list of transactions — a list of actual Ethereum transactions stored in the block [4].

Ethereum's utilization of the Merkle-Patricia Trie data structure plays a fundamental role in shaping the efficiency and securing blockchain data. The Merkle trie (tree) uses hash functions to verify consistency and integrity of data within a blockchain by organizing it into a tree, where each non-leaf node is a hash of its child nodes, ending in a root hash, that acts as a unique identifier for the entire dataset. The Radix trie, despite being a potential candidate for data storage, is marred by inefficiencies in scenarios involving long paths [3].

The Merkle-Patricia trie fuses the structural integrity and data verification aspects of the Merkle trie with the space-efficient and retrieval-optimized nature of the Patricia trie. The deterministic and cryptographically verifiable nature of the Merkle-Patricia trie ensures that any modifications to the data trigger recalculations of the root hash, thereby preserving data integrity and enabling straightforward detection of unauthorized changes.

In Ethereum's execution layer, all Merkle tries use a Merkle-Patricia Trie. From a block header, three roots are extracted: stateRoot, transactionsRoot, and receiptsRoot. Ethereum utilizes three distinct trie structures: the state trie, transaction trie, and receipts trie.

The state trie (the world state trie) establishes a link between account addresses and their respective states, encompassing balance, nonce, codeHash, and storageRoot. Ethereum accounts are incorporated into the state trie solely following a confirmed transaction. The stateRoot represents the hash of the primary node in the state trie, which changes after the execution and confirmation of each transaction.

The storage trie serves as the repository for all contract data within Ethereum. Each account is associated with its own distinct storage trie. Accessing specific values at designated storage positions within a given address necessitates the storage address, the integer position of the stored data within the storage, and the block ID.

The transaction trie is generated from the collection of transactions within a block. It organizes transactions based on their position within the block, creating a distinct path for each transaction within the transaction trie. Ethereum maintains a separate transactions trie for every block, effectively storing key-value pairs associated with the transactions.

The receipt contains the result of a successful transaction, including the status code, gas usage, transaction logs, and a Bloom filter. Each block has its own Receipts trie, storing transaction receipts with transaction indexes as keys. The Receipts trie is never updated and includes both current and legacy receipts. To query a specific receipt, the index of the transaction, receipt payload, and transaction type are required. This structure ensures the organized storage and retrieval of transaction outcomes [5].

Additionally, Ethereum uses the Merkle-Patricia trie due to the need to store two different types of data: permanent and ephemeral. Permanent data, such as mined transactions, and ephemeral data, like Ethereum accounts that frequently change, are ideally stored separately.

Moreover, the optimization within the Merkle-Patricia trie results in efficient storage by avoiding the creation of sparse nodes and introducing a compact encoding to streamline data retrieval. The trie's 'holy grail' efficiency of $O(\log(n))$ for inserts, lookups, and deletions is a crucial factor in handling Ethereum's substantial transaction volume while maintaining security and decentralization.

To sum up, Ethereum uses the hybrid data structure Merkle-Patricia Trie to efficiently store and retrieve blockchain data. The Merkle component ensures data integrity with cryptographic proofs, while the Patricia Trie optimizes storage by compactly organizing key-value pairs. By balancing scalability, performance, and security, the Merkle-Patricia Trie is essential for Ethereum's ability to handle increasing demand, and preserve decentralization.

References:

1. What is Ethereum? URL: <https://ethereum.org/en/what-is-ethereum/> (viewed on: 10.09.2024).
2. What is Ethereum? URL: <https://aws.amazon.com/ru/blockchain/what-is-ethereum/> (viewed on: 12.09.2024).
3. Data structures and encoding. URL: <https://ethereum.org/en/developers/docs/data-structures-and-encoding/> (viewed on: 12.09.2024).
4. What is Ethereum's block structure? URL: <https://www.educative.io/answers/what-is-ethereums-block-structure> (viewed on: 15.09.2024).
5. What are Patricia Merkle Tries? URL: <https://docs.alchemy.com/docs/patricia-merkle-tries> (viewed on: 24.04.2024).

Надточей Микита Олексійович, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерних наук та технологій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Росінська Галина Павлівна, канд. техн. наук,
доцент кафедри інтелектуальні кібернетичних систем
Національний авіаційний університет, Україна

ВЕБ-ЗАСТОСУНОК МОНІТОРИНГУ АКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

Із розвитком інформаційних технологій веб-застосунки стали важливим інструментом для організації робочих процесів та підвищення ефективності співробітників. Сучасні системи моніторингу дозволяють не тільки відстежувати роботу персоналу, але й покращувати їх мотивацію через використання елементів гейміфікації, що створює додаткові стимули для досягнення кращих результатів.

В умовах зростання кількості дистанційної роботи особливо важливим стає контроль за активністю співробітників. Веб-застосунки для моніторингу дозволяють компаніям підтримувати високий рівень продуктивності, водночас надаючи інструменти для зворотного зв'язку та оцінки ефективності роботи. Впровадження гейміфікації в такі системи сприяє підвищенню зацікавленості працівників у виконанні робочих завдань, перетворюючи рутинні процеси на гру.

Гейміфікація включає використання ігрових механік, таких як досягнення, бали та нагороди, що стимулюють продуктивність та залученість працівників. Це дозволяє компаніям краще управляти мотивацією своїх співробітників, підвищуючи їхню відданість роботі та якість виконання завдань.

Метою проекту є розробка веб-застосунку для моніторингу активності співробітників із елементами гейміфікації, що сприятиме підвищенню продуктивності праці та мотивації. Застосунок допоможе керівникам отримувати актуальні дані про робочі процеси, відслідковувати прогрес та результативність співробітників, а також надавати їм заохочення за досягнення.

Основні функції веб-застосунку:

- Моніторинг активності: відслідковування робочого часу, виконаних завдань та рівня залученості кожного співробітника.

- Гейміфікаційні механіки: система нарахування балів, створення рейтингів, отримання нагород за виконання певних робочих завдань.

- Аналітика: створення детальних звітів про продуктивність співробітників на основі зібраних даних.

- Нагородна система: надання віртуальних або реальних винагород за досягнення, що підвищує мотивацію співробітників.

Для розробки веб-застосунку будуть використані наступні технології:

- Мова програмування: Java, оскільки це універсальна мова, яка широко використовується для корпоративних рішень та надає високу надійність і масштабованість.

- Фреймворк: Spring Boot для швидкої розробки серверної частини веб-застосунку, що забезпечить гнучкість і зручність у роботі з базою даних та обробкою

HTTP-запитів.

- Система збірки: Maven, яка спростить процес збірки проекту та управління залежностями.

- База даних: PostgreSQL для зберігання інформації про активність співробітників, результати та рейтинги, оскільки вона забезпечує високий рівень надійності та підтримує складні SQL-запити.

- Платформа для розгортання: AWS (Amazon Web Services) для розміщення веб-застосунку на хмарних серверах з можливістю масштабування відповідно до навантаження.

Веб-застосунок для моніторингу активності співробітників з елементами гейміфікації забезпечить не лише контроль за робочими процесами, але й підвищить залученість і мотивацію працівників, створюючи умови для більш продуктивної та ефективної роботи. Використання Java та сучасних інструментів для розробки забезпечить високу надійність і продуктивність системи.

СЕКЦІЯ 18.**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ**

Погоріла Вікторія Миколаївна, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерних наук та технологій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Висоцька Олена Олександрівна, канд. техн. наук,
доцент кафедри Кібербезпеки
Національний авіаційний університет, Україна

АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРИ ПРОГРАМНИХ ЗАСТОСУНКІВ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект (ШІ) набуває все більшого застосування в розробці програмного забезпечення у різних сферах. Він включає автоматизовані системи прийняття рішень і прогнозу аналітику, а також можливості персоналізованих послуг, які докорінно змінюють роботу програмного забезпечення. Ця зростаюча залежність програмного забезпечення від штучного інтелекту вводить новий рівень складності в архітектуру програмного забезпечення, оскільки тепер розробникам потрібно інтегрувати моделі машинного навчання у ключові компоненти системи, працювати з великими наборами даних і гарантувати, що процеси штучного інтелекту гармонійно узгоджуються з дизайном програми. У зв'язку з цим також виникають проблеми з безпекою в цій галузі, наприклад витік даних Toyota про навчання ШІ, що впливає на мільйони користувачів, розкриття цілого середовища штучного інтелекту або швидкі ін'єкційні атаки на LLM, наприклад ChatGPT, тощо. Зрозуміло, що «безпека» означає більше, ніж просто мати надійну систему захисту [1].

На відміну від «традиційних» уразливостей програмного забезпечення, які зосереджені саме на недоліках в коді, таких як переповнення буфера або SQL ін'єкції, вразливість у випадку застосуванні штучного інтелекту часто є ненавмисним наслідком того, як модель машинного навчання обробляє дані, вивчає їх та робить прогнози. Основні вразливості включають:

1. Змагальні атаки (adversarial attacks) – зловмисне введення даних, яке спрямоване на те, щоб змусити моделі ШІ приймати неправильні рішення [1].
2. “Отруєння” моделі (model poisoning) – пошкодження навчальних даних, що призводить до скомпрометованих результатів [1].
3. Упередженість та несправедливість (bias and fairness issues) – використання спотворених або неповних навчальних даних, які призводять до дискримінаційних або несправедливих рішень [2].
4. Викрадення моделей – зловмисники можуть викрасти та переробити модель ШІ, підриваючи інтелектуальну власність та безпеку систем [2].

Ці вразливості підкреслюють необхідність спеціальних заходів безпеки, які

вирішують як технічні, так і етичні проблеми, властиві системам штучного інтелекту, з якими традиційні інструменти безпеки часто не здатні впоратися.

Аналіз архітектури програмних застосунків пов'язаних з використанням штучного інтелекту може виконуватись за допомогою нейронних мереж, навчених на основі бази даних вразливостей пов'язаних зі штучним інтелектом або спеціалістом з кібербезпеки. Для прикладу розглянемо та проаналізуємо архітектуру застосунку Intelli, оскільки вона включає використання ШІ в якості голосового відповідача (рис. 1).

Діаграма описує технічну архітектуру програми з використанням штучного інтелекту [3], яка складається з зовнішньої та серверної структур. Програма має веб-інтерфейс, створений за допомогою Next.js. Firebase це фреймворк для створення додатків на основі штучного інтелекту. Голосовий API та API на основі штучного інтелекту (Retell AI, Paddle) надають послуги, керовані голосом і штучним інтелектом, для таких завдань, як перетворення мови в текст або керування взаємодією. Компоненти AI/ML: Машинне навчання (TensorFlow, Colab, Python): система використовує TensorFlow та інші бібліотеки машинного навчання (включаючи Google Colab і Python) для створення, навчання та розгортання моделей машинного навчання. Мовні моделі (OpenAI, LLaMA): великі мовні моделі (LLM) інтегровані для завдань обробки природної мови.

Technical Architecture Diagram: Intelli

Prepared by: Samson Were

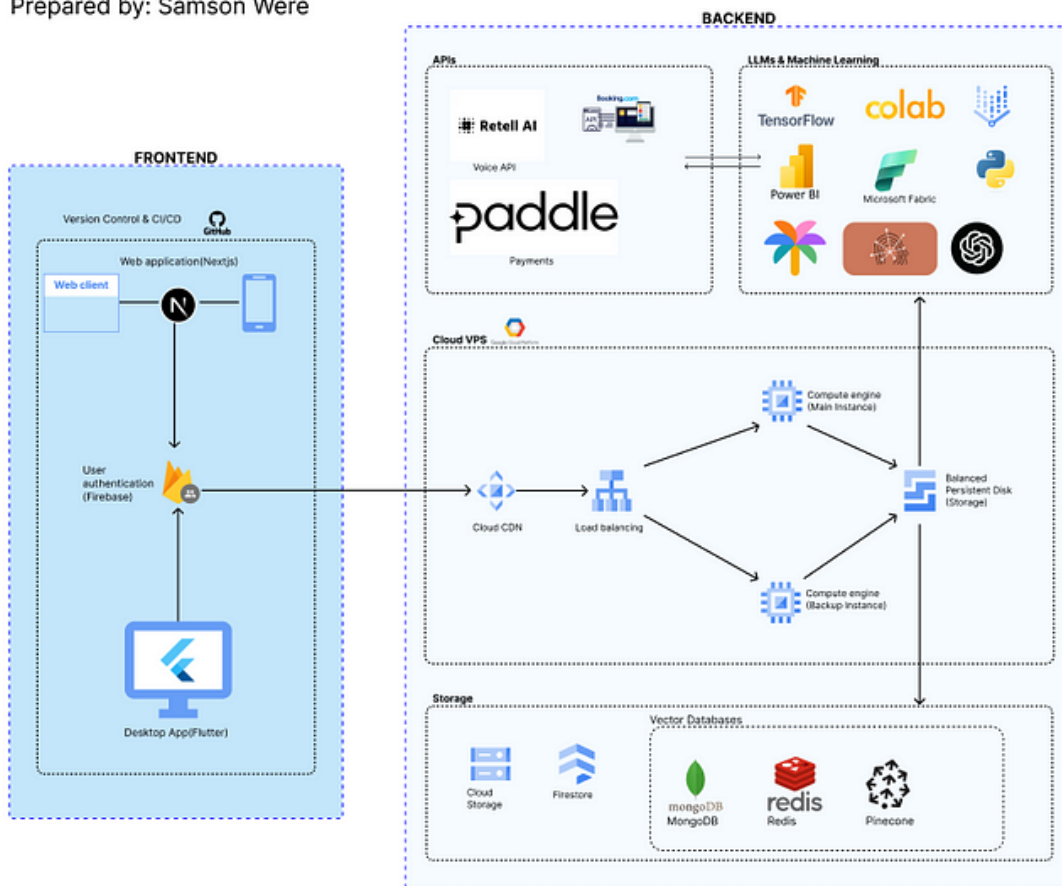

Рис. 1. Технічна архітектурна діаграма: Intelli [3]

Ця діаграма архітектури являє собою високорівневу, надійну та масштабовану систему з використанням штучного інтелекту, засновану на поєднанні хмарних сервісів, інструментів машинного навчання та ефективних рішень для керування даними. Хоча ця архітектура розроблена для забезпечення масштабованості, продуктивності та надійності, вона також містить вразливості та загрози, пов'язані з використанням штучним інтелектом. Після аналізу архітектури на вразливості пов'язані з ШІ, я виділила декілька вразливостей, зазначила можливий вплив і поради по запобіганню цим вразливостям (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз загроз, їх вплив та врегулювання

Вразливість	Вплив	Запобігання
Prompt Injection: Веб-клієнт (Next.js) взаємодіє з системами штучного інтелекту, тому злоумисник може створювати злоумисні вхідні дані, що призводить до помилкових або шкідливих виводів.	Це може призвести до створення невідповідних, упереджених або шкідливих відповідей, що особливо небезпечно в чутливих контекстах, таких як голосові інтерфейси (Retell AI) або аналітичні системи.	Обов'язкове введення перевірки даних на всіх етапах обробки вхідної інформації. Запровадження суворих заходів контролю над вхідними даними користувачів допоможе запобігти можливим загрозам.
Витік даних: Якщо конфіденційні дані недостатньо захищені, вони можуть бути ненавмисно розкриті через вихідні дані моделі AI або скомпрометовані через вразливості в системі.	Витік даних може призвести до серйозних порушень конфіденційності, фінансових втрат або проблем із дотриманням нормативних вимог, таких як GDPR.	Необхідно забезпечити шифрування даних як під час їх зберігання, так і при передачі (включаючи хмарні системи, MongoDB, та векторні бази даних Pinecone). Впровадити контроль доступу та регулярну перевірку вхідних/вихідних даних для запобігання ненавмисним витокам.
Отруєння даних (Data Poisoning): Отруєння даних відбувається, коли злоумисники вводять шкідливі дані в навчальний або пошуковий корпус моделей ШІ, отримані з таких джерел, як Firestore, MongoDB, або зовнішні API (наприклад, Retell AI).	Невірні дані можуть суттєво спотворити результати моделі, що призведе до неправильних рішень, упереджених відповідей або зниження продуктивності системи, на яку покладаються користувачі.	Необхідно регулярно перевіряти і контролювати навчальні набори даних та пошукові корпуси. Використовуйте надійні джерела даних, методи виявлення аномалій та процеси перевірки для виявлення пошкоджених даних.
Упередженість і несправедливість (Bias and Fairness): Моделі штучного інтелекту, розгорнуті в цій архітектурі (наприклад, API TensorFlow, Colab або OpenAI), можуть ненавмисно давати необ'єктивні результати, зокрема в обробці природної мови або завданнях прогнозування аналітики.	Може призвести до дискримінаційних рішень, що стосуються користувачів (наприклад, системи розпізнавання голосу), що створює ризики юридичної відповідальності, втрату репутації та соціальні стереотипи.	Регулярно перевіряйте навчальні дані на наявність упереджень. Використовуйте інструменти для підвищення справедливості, такі як Fairlearn або AI Fairness 360, та забезпечуйте різноманітність у джерелах даних і командах, відповідальних за розробку та навчання моделей.

[авторська розробка]

Підводячи підсумок, можна сказати, що архітектура Intelli стикається з декількома загрозами, пов'язаними зі штучним інтелектом, включаючи prompt injection, витік даних, отруєння даних, проблеми упередженості та справедливості та інші. Будь-яка з цих вразливостей може поставити під загрозу безпеку, надійність і

справедливість системи на основі ШІ. Завдяки впровадженню запропонованих заходів, можливо захистити систему від уразливостей і забезпечить безпечну та етичну роботу.

Висновки. Проаналізувавши архітектуру "Intelli", типового програмного застосунку зі штучним інтелектом, я виявила низку типових загроз, пов'язаних з інтеграцією ШІ, які є характерними для багатьох програмних систем зі ШІ. Зокрема, такими загрозами є витік даних, отруєння даних, ін'єкції підказок (prompt injection), а також проблеми упередженості та справедливості. Ці вразливості піддають ризику не лише безпеку і конфіденційність даних, але й цілісність моделей ШІ та їхню здатність приймати правильні рішення. Забезпечення захисту даних, справедливості та надійності систем із штучним інтелектом мають вирішальне значення для запобігання втратам разом із порушенням конфіденційності та шкодою репутації. Тому ретельний аналіз вразливостей, впровадження механізмів захисту та дотримання етичних стандартів є необхідними умовами для створення надійних і стійких програмних рішень на основі штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Hübner C., Mai Mai P. Threat Modeling for AI: A Key to Secure AI Applications - inovex GmbH. inovex GmbH. URL: <https://www.inovex.de/de/blog/threat-modeling-for-ai/>.
2. Grosse K., Bieringer L., R. Besold T. Towards More Practical Threat Models in Artificial Intelligence Security. arXiv.org e-Print archive. URL: <https://arxiv.org/html/2311.09994v2>.
3. Bruno W. S. Getting started with Architecture for AI apps: A Founder's guide. Medium. URL: <https://weresamson.medium.com/getting-started-with-architecture-for-ai-apps-a-founders-guide-a26bf8f16dad>.

Лізак А.В., здобувач вищої освіти, Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій
Національна академія Служби безпеки України, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА КІБЕРПРОСТІР. АКТУАЛЬНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ

Людство завжди прагнуло якнайповніше опанувати всі доступні йому простори. Об'єктивно це пов'язано з бажанням використати їх для цивілізаційного зростання, посилення економічних і політичних позицій держав, що з необхідністю призводило до виникнення протиріч.

У сучасному світі інформаційні технології проникають у всі сфери життя суспільства. Цифровізація бізнесу, державного управління, освіти та повсякденного життя суттєво змінила спосіб взаємодії з інформацією. Проте разом із широким використанням новітніх технологій з'являються нові виклики і загрози, пов'язані з безпекою в кіберпросторі. Інформаційна безпека стає не лише питанням захисту даних, але й важливим елементом національної безпеки та стабільності економічних систем.

Інформація сьогодні є однією з найбільш цінних ресурсів. Вона використовується для прийняття рішень, управління компаніями, державними установами, а також для особистих і фінансових взаємодій. З огляду на це, забезпечення її безпеки стає критично важливим завданням для організацій та держав. Уразливості в інформаційних системах можуть призвести до катастрофічних наслідків, таких як фінансові втрати, зниження довіри до уряду або бізнесу, а також загрози національній безпеці.

На тлі глобалізації економіки та зростання інтернету кількість кібератак з кожним роком зростає. Такі загрози, як шкідливе програмне забезпечення, фішингові атаки, зломи та розповсюдження вірусів, є реальністю для багатьох компаній і користувачів. За даними різних досліджень, лише в 2023 році світовий збиток від кіберзлочинів склав мільярди доларів. Кіберзлочинці намагаються викрасти конфіденційну інформацію, підробляти дані або порушувати роботу критичної інфраструктури, що особливо небезпечно для таких сфер, як фінанси, енергетика та транспорт.

Кіберпростір охоплює всі цифрові мережі та пристрої, через які передається, обробляється і зберігається інформація. У кіберпросторі не існує фізичних кордонів, що створює особливі труднощі для забезпечення його безпеки. Це робить можливим здійснення атак з будь-якої точки світу, незалежно від географічного розташування атакуючого.

Особливо актуальним є питання кібербезпеки для держав. Кібератаки можуть використовуватися не лише злочинними групами, але й державними структурами для шпигунства або здійснення кібернападів на інші країни. Кібертероризм і кібершпигунство стають новими методами міжнародних конфліктів, а ризики руйнування інфраструктури через кібератаки є загрозою національній безпеці. Наприклад, атака на енергетичну систему або фінансові мережі може мати серйозні наслідки для цілої країни, паралізуючи економіку та суспільство.

Однією з ключових умов забезпечення інформаційної безпеки є впровадження передових технологічних рішень. Сучасні системи захисту інформації включають

шифрування даних, багатофакторну аутентифікацію, брандмауери, системи виявлення вторгнень, а також аналіз кіберзагроз за допомогою штучного інтелекту (AI).

Шифрування є базовим методом захисту конфіденційної інформації, який забезпечує недоступність даних для несанкціонованих осіб. Багатофакторна аутентифікація, яка вимагає від користувача підтвердження особи через кілька каналів, також знижує ризик викрадення облікових записів. Системи штучного інтелекту можуть аналізувати великі обсяги даних і виявляти потенційні загрози в режимі реального часу, що дозволяє швидше реагувати на кібератаки.

Проте навіть найкращі технологічні засоби не зможуть забезпечити абсолютний захист без участі людей. Тому важливо також навчати персонал і користувачів щодо основ інформаційної безпеки, а також створювати чіткі внутрішні політики безпеки, які будуть обов'язковими для виконання.

У зв'язку з глобальною природою кіберпростору, боротьба з кібератаками вимагає міжнародного співробітництва. Держави та міжнародні організації активно розробляють правові норми для регулювання кібербезпеки. Європейський Союз прийняв Загальний регламент про захист даних (GDPR), який встановлює високі стандарти щодо конфіденційності та обробки даних. Інші країни також впроваджують подібні регламенти для підвищення рівня захисту інформації.

Окрім того, важливим є обмін досвідом та інформацією між країнами щодо нових типів загроз та технологічних засобів їхнього усунення. Міжнародні угоди та стандарти допомагають забезпечити більш ефективну боротьбу з кіберзлочинністю.

Отже, інформаційна безпека та захист кіберпростору є одними з найбільш актуальних викликів сучасності. Зростаючі кібератаки загрожують як приватним особам, так і державам, а також ставлять під загрозу національну безпеку і стабільність світової економіки. Для успішного захисту необхідно впроваджувати новітні технологічні рішення, розвивати міжнародне співробітництво та проводити освітні програми для підвищення обізнаності щодо кіберзагроз. Це дозволить створити більш безпечний цифровий простір для всіх учасників сучасного суспільства.

Шевченко Вікторія Ігорівна, здобувачка освіти за освітньо-професійною програмою «Комп'ютерні науки»

Кам'янський енергетичний фаховий коледж, Україна

Науковий керівник: Маріщук Альона Владиславівна, спеціаліст, викладач спеціальних дисциплін, циклової комісії комп'ютерних дисциплін

Кам'янський енергетичний фаховий коледж, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ МАРШРУТІВ У ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМАХ З ВИКОРИСТАННЯМ ГРАФІВ

Вступ. Багатошляхова маршрутизація є ключовим елементом управління транспортними системами, що дозволяє зменшити витрати та час доставки, враховуючи динамічні фактори, такі як трафік і погода. Сучасні алгоритми оптимізують маршрути для окремих транспортних засобів і цілих парків, знижуючи витрати на паливо, час доставки і знос техніки, а також зменшуючи шкідливі викиди. Використання штучного інтелекту та машинного навчання забезпечує адаптацію до змін і обробку великих обсягів даних у реальному часі, підвищуючи ефективність логістики та допомагаючи компаніям досягати бізнес-цілей.

Виклад основного матеріалу. Алгоритм Дейкстри використовується для пошуку найкоротших шляхів у графах і є ефективним у задачах, де необхідно знайти оптимальні маршрути. Основні кроки включають ініціалізацію відстаней, вибір вершини з найменшою відстанню, обчислення нових можливих відстаней для сусідів, і повторення процесу для всіх вершин. Переваги алгоритму — його ефективність і точність у зважених графах без негативних ребер. Недоліки — неможливість працювати з графами, що містять ребра з негативною вагою.

Алгоритм Дейкстри (1) являє собою граф, $G = (V, E)$.

$$d[v] = \begin{cases} 0, & \text{якщо } v = s, \\ \infty, & \text{якщо } v \neq s \end{cases} \quad (1)$$

де:

v - це множина вершин;

E – множина ребер;

S – початкова вершина;

$d[v]$ – найкоротша відстань від вершини v [1].

Тобто, було створено порожню множину S , яка містить оброблені вершини.

Генетичні алгоритми імітують процес природного відбору, використовуючи популяцію можливих рішень, які піддаються операціям схрещування, мутації та селекції. Вони ефективні у пошуку глобальних оптимумів у складних задачах, але можуть бути обчислювально витратними. Їхні основні принципи: популяція; хромосома; фітнес-функція; селекція; кросовер; мутація.

Алгоритм колонії мурах заснований на імітації поведінки мурах при пошуку найкоротших шляхів до їжі, де використовується феромон для покращення рішень. Він знаходить застосування в оптимізації маршрутів та складних систем. У цьому алгоритму працює принцип, що кожне ребро графа ініціалізується певним рівнем

феромону. Це може бути однакове для всіх ребер або початковою випадковою величиною. Під час цього кроку кожна мураха вибирає наступний вузол на основі ймовірностей, які обчислюються за формулою:

$$p_{ij}^k = \frac{(\tau_{ij}^\alpha) * (\mu_{ij}^\beta)}{\sum_{l \in N_i^k} (\tau_{il}^\alpha) * (\mu_{il}^\beta)}, \quad (2)$$

де:

τ_{ij} – представляє рівень феромону на ребрі (i,j) ;

μ_{ij} – евристичне значення (наприклад, зворотна відстань або інші метрики);

α та β – параметри, які впливають на значення феромону і евристики відповідно;

а N_i^k – множина доступних ребер для мурахи k у вузлі i .

Метод імітації відпалу імітує процес охолодження матеріалу і використовується для пошуку глобальних мінімумів у задачах оптимізації [2].

Для спрощення процесу оптимізації маршрутів у транспортних системах з використанням графів було прийнято рішення розробити програмний продукт, що використовує методи A^* , метод Беллмана-Форда, метод Дейкстри та метод Флойда-Уоршала.

Система представляє маршрути у вигляді графа, де вузли — пункти відправлення та призначення, а ребра — маршрути з метриками (вага, надійність, швидкість). Використовується гібридний алгоритм, що поєднує кілька стратегій для формування альтернативних маршрутів, враховуючи ймовірність, надійність, швидкість та часову складність. Алгоритм адаптується до змін у маршруті, зменшуючи часову складність при нових умовах або додаванні пунктів.

Принцип роботи системи:

- користувач вводить дані про початкові та кінцеві точки та інші параметри;
- система аналізує інформацію та формує граф можливих маршрутів;
- запускається алгоритм маршрутизації, що розраховує оптимальні маршрути з урахуванням метрик;
- результати виводяться у зрозумілій формі та візуалізуються на графіку.

Інтеграція алгоритму маршрутизації в інформаційну систему управління логістикою є важливим етапом для забезпечення ефективності та гнучкості у обробці запитів. Для реалізації цього процесу виконано такі кроки:

1. Сформульовано вимоги до алгоритмів, включаючи створення кількох альтернативних маршрутів, адаптацію до змін (затори, закриття доріг) і врахування метрик (відстань, ймовірність, надійність);

2. Адаптовано алгоритми маршрутизації:

- алгоритм Дейкстри для знаходження найкоротших шляхів у графі;
- алгоритм A^* для пошуку оптимальних маршрутів з додатковими критеріями;
- алгоритм Флойда-Уоршала для обчислення всіх пар найкоротших шляхів.

3. Розроблено зручний інтерфейс для введення стартових і кінцевих точок маршруту, вибору алгоритму та відображення результатів через текстові поля.

4. Проведено тестування для перевірки коректності та ефективності алгоритмів, яке включало:

- перевірку правильності маршрутів;

- аналіз продуктивності при різних обсягах даних;
- випробування у змінених умовах (зміна ваги ребер, закриття шляхів).

5. На основі тестування внесено оптимізації в алгоритми для зменшення часу виконання та підвищення точності результатів, включаючи покращення структур даних і оптимізацію логіки обчислень.

Інтерфейс розробленого програмного застосунку наведено нижче (рис.1). Враховано, що можна застосовувати покращений алгоритм для методу Дейкстри, якщо це можливо.

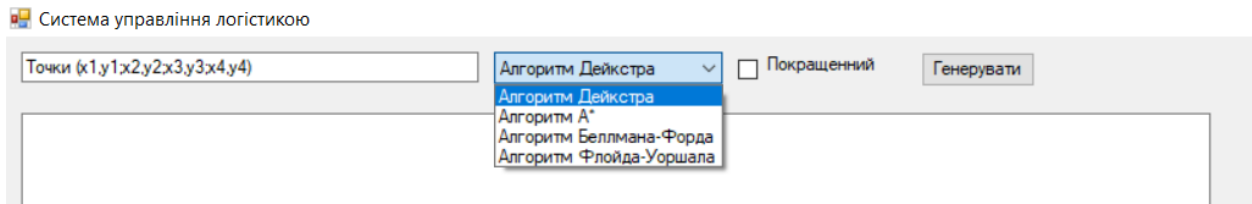

Рис. 1. Інтерфейс програми

Таким чином, під час застосування одного з методів, то програма будує граф і знаходить найкоротшу відстань (рис.2). У цьому випадку враховано, що вага, надійність та швидкість генеруються випадковим чином для кожного з методів, а не задаються точно користувачем.

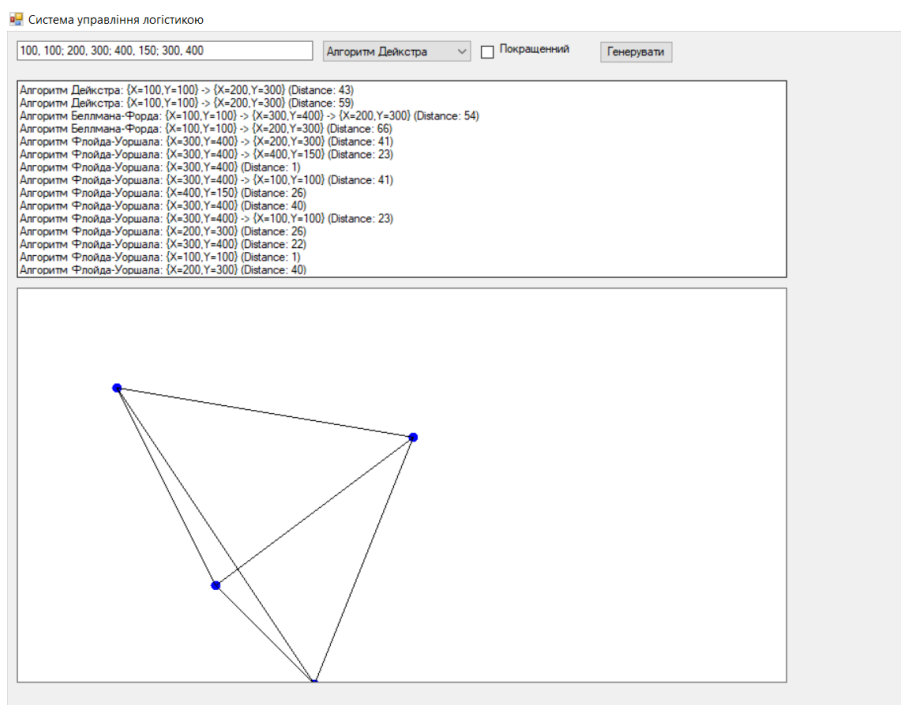

Рис. 2. Розрахунок найкоротшої відстані

Висновок. Оптимізація маршрутів у транспортних системах за допомогою графів є важливим кроком до підвищення ефективності логістичних процесів. Використання різних алгоритмів, таких як Дейкстри, А*, Флойда-Уоршала та методи еволюційних алгоритмів, дозволяє знаходити оптимальні рішення в умовах динамічних змін. Розроблена система маршрутизації забезпечує зручний інтерфейс для користувачів,

що сприяє швидкому і точному аналізу можливих маршрутів на основі заданих параметрів. Завдяки інтеграції алгоритмів у інформаційні системи управління, компанії отримують можливість адаптуватися до змін у трафіку, погодних умовах і інших факторах, що впливають на ефективність доставки.

Список використаних джерел:

1. Глушик М.М., Копич І.М., Сороковський В.М. Математичне програмування: підручник. - Львів: Новий Світ, 2014. 280 с.
2. Ланде Д.В. Візуалізація та аналіз мережевих структур : навчальний посібник / Д.В. Ланде, І.Ю. Субач; ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. – 80 с.

Гулій А.М.

Національна академія Служби безпеки України, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Захист інформаційних ресурсів підприємства є ключовим аспектом забезпечення його стабільного функціонування та конкурентоспроможності. Сучасні підприємства, зокрема медичні центри, зберігають та обробляють величезні обсяги даних, включаючи конфіденційну інформацію про пацієнтів, результати медичних обстежень, фінансові звіти та інші важливі дані [1]. Ці дані є критично важливими для підтримки щоденної діяльності та забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів. Однак зростання залежності від інформаційних технологій супроводжується збільшенням загроз, які можуть мати серйозні наслідки для безпеки і збереження даних.

Актуальність проблеми захисту інформаційних ресурсів значно зростає в умовах активного розвитку цифрових технологій та зростання кількості кіберзлочинів. Наявність надійних систем захисту є критичним фактором, який впливає на довіру клієнтів до медичного закладу та загалом на його репутацію. Уразливості в системах безпеки можуть призвести до втрати даних, компрометації конфіденційної інформації, фінансових збитків та навіть до правових наслідків. Особливо це актуально для медичних центрів, де кожен випадок компрометації даних може мати серйозні наслідки для здоров'я та життя пацієнтів.

Медичний центр «ПоліКлініка» [2], як і більшість сучасних медичних установ, стикається з численними викликами у сфері захисту інформаційних ресурсів. Враховуючи зростаючу кількість кіберзагроз, необхідність удосконалення систем безпеки стає невідкладним завданням для забезпечення безперервності бізнес-процесів і збереження конфіденційності інформації пацієнтів. Існуючі методи та технології захисту інформації мають постійно оновлюватися, щоб відповідати сучасним загрозам та забезпечувати належний рівень безпеки.

Незважаючи на значний прогрес у розвитку технологій захисту інформації, багато підприємств досі стикаються з труднощами у впровадженні ефективних систем безпеки. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як недостатнє фінансування, відсутність кваліфікованих кадрів, а також складність інтеграції нових технологій в існуючі інфраструктури. У контексті України, де медичні заклади часто стикаються з обмеженими ресурсами, ефективне використання існуючих технологій захисту інформації набуває особливої важливості.

У медичних закладах, таких як медичний центр «ПоліКлініка», інформаційні ресурси набувають особливого значення через їхню безпосередню роль у забезпеченні високої якості медичного обслуговування. Медичні інформаційні ресурси включають електронні медичні записи (ЕМЗ), історії хворіб пацієнтів, результати лабораторних досліджень, зображення з медичної діагностики, інформацію про медикаменти та протоколи лікування. Ці дані повинні бути точно зібрані, правильно інтерпретовані та надійно захищені, щоб уникнути ризиків для здоров'я пацієнтів і забезпечити належний рівень обслуговування.

Інформаційні ресурси підприємства можна класифікувати за кількома основними

категоріями:

- управлінські інформаційні ресурси – включають дані, необхідні для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях підприємства. У контексті медичних закладів це можуть бути плани розвитку, звіти про ефективність роботи, дані про ресурсне забезпечення, кадрові ресурси та адміністративні документи;

- клінічні інформаційні ресурси – охоплюють дані, що стосуються безпосередньо медичного обслуговування пацієнтів. Це електронні медичні записи, анамнези, діагностичні дані, плани лікування, записи про призначення ліків та результати терапії. Дані цього типу є критично важливими для надання якісної медичної допомоги та повинні бути максимально захищені від несанкціонованого доступу;

- виробничі інформаційні ресурси – включають дані, що стосуються основних процесів діяльності підприємства. Для медичних установ це можуть бути протоколи лікування, внутрішні регламенти роботи відділень, інструкції для персоналу, інформація про медичне обладнання та його технічне обслуговування;

- фінансові інформаційні ресурси – включають бухгалтерські звіти, бюджети, податкову звітність, фінансові показники, а також дані про платежі, доходи, витрати та інші фінансові операції підприємства. Для медичних центрів це можуть бути фінансові дані про витрати на лікування, розрахунки з постачальниками медикаментів та обладнання, а також звітність перед державними органами;

- маркетингові інформаційні ресурси – містять інформацію про ринок, конкурентів, клієнтів, маркетингові стратегії та плани, результати маркетингових досліджень, рекламні матеріали. Для медичних установ це може включати дані про попит на послуги, аналіз потреб пацієнтів, комунікацію з потенційними клієнтами;

- зовнішні інформаційні ресурси – охоплюють дані з зовнішніх джерел, таких як нормативно-правові акти, статистика галузі, дані про постачальників, партнерів, інформація від державних та міжнародних організацій. Для медичних закладів ці ресурси можуть включати інформацію про медичні стандарти, державні вимоги до якості медичних послуг, статистичні дані про захворюваність та здоров'я населення;

- науково-дослідні інформаційні ресурси – включають дані, що використовуються в наукових дослідженнях, розробках та інноваційній діяльності [3]. Для медичних центрів це можуть бути клінічні випробування, дослідження нових методів лікування, дані про побічні ефекти ліків, публікації в наукових журналах.

Інформаційні ресурси є ключовими активами підприємства, від яких залежить ефективність його діяльності та конкурентоспроможність на ринку.

Ефективний захист інформаційних ресурсів у медичних закладах потребує комплексного підходу, що охоплює технічні, організаційні та правові аспекти. Технічні заходи включають використання сучасних засобів захисту, таких як шифрування даних, антивірусне програмне забезпечення, міжмережеві екрани та системи виявлення вторгнень. Ці засоби дозволяють забезпечити захист даних від несанкціонованого доступу та зловмисних дій. Організаційні заходи передбачають розробку політик інформаційної безпеки, навчання персоналу, регулярні аудити безпеки та контроль доступу до інформаційних ресурсів. Особливо важливо забезпечити відповідний рівень обізнаності співробітників щодо основ інформаційної безпеки, адже саме людський фактор часто є слабкою ланкою у захисті даних. Правові заходи включають дотримання вимог законодавства у сфері захисту інформації, зокрема законів щодо конфіденційності медичних даних, та використання контрактів

для захисту конфіденційної інформації під час співпраці з зовнішніми партнерами та постачальниками.

Захист інформаційних ресурсів є критично важливим завданням для медичних закладів, оскільки компрометація даних може мати серйозні наслідки для здоров'я пацієнтів та функціонування закладу. Забезпечення безпеки інформаційних ресурсів сприяє не лише захисту конфіденційних даних, але й підвищенню ефективності роботи медичних закладів та їх конкурентоспроможності на ринку медичних послуг. Комплексний підхід до управління інформаційною безпекою дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити стабільність функціонування медичного центру, що є запорукою високоякісного медичного обслуговування.

Для захисту медичного центру «ПоліКлініка» від природних загроз необхідно впровадити комплекс заходів, включаючи будівельні заходи для підвищення стійкості будівлі, надійні системи резервного живлення, постійне тестування систем захисту та планів евакуації, а також регулярні навчання персоналу щодо дій у надзвичайних ситуаціях. Це дозволить мінімізувати вплив природних катастроф та забезпечити безперервну роботу закладу.

З огляду на це, важливо розробити та впровадити комплексні заходи безпеки, які будуть спрямовані на всебічний захист інформації від несанкціонованого доступу, забезпечення її цілісності та збереження конфіденційності. Це передбачає діагностику наявної системи безпеки, розробку стратегії посилення заходів захисту, а також їх подальшу реалізацію та контроль ефективності. Крім того, необхідно провести детальний аналіз ризиків і розробити пропозиції щодо оптимізації існуючої системи захисту інформації медичного центру.

Список використаних джерел:

1. Big data analytics: Understanding its capabilities and potential benefits for healthcare organizations. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162516000500> (дата звернення 05.08.2024).
2. Офіційний сайт медичного центру «ПоліКлініка». URL: <https://poli-klinika.com.ua/> (дата звернення 05.08.2024).
3. ENTERPRISE INFORMATION PLANNING – A NEW CLASS OF SYSTEMS IN INFORMATION TECHNOLOGIES OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2818/1/ENTERPRISE%20INFORMATION.pdf> (дата звернення 05.08.2024).

СЕКЦІЯ 19.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Шинкарьов Володимир Володимирович, здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук та технологій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Кучеров Дмитро Павлович, д-р. техн. наук, професор, професор кафедри ІКС
Національний авіаційний університет, Україна

АКУСТИЧНА ЛОКАЦІЯ В УМОВАХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах міського середовища пеленгування джерел звуку стає складнішим. Явища, такі як відбиття звукових хвиль від будівель, дифракція та фоновий шум, суттєво впливають на точність визначення напрямку на джерело звуку.

Однією з головних проблем є відбиття звукових хвиль від будівель і споруд. Ці відбиття спричиняють багатошляховість сигналу, що ускладнює визначення точного напрямку на джерело. Дифракція звуку на краях будівель також змінює поширення хвиль, впливаючи на результати пеленгування. Для моделювання цих явищ використовують рівняння Гельмгольца:

$$\nabla^2 p + k^2 p = 0,$$

де p – акустичний тиск, $k = \frac{2\pi f}{c}$ – хвильове число, f – частота звуку, c – швидкість звуку.

Або застосовують метод кінцевих елементів для чисельного аналізу складних середовищ:

$$\int_{\Omega} (\nabla w * \nabla p - k^2 wp) d\Omega = 0,$$

де Ω – область розрахунку, w – функція випробувань, p – акустичний тиск (шукане значення), $k = \frac{2\pi f}{c}$ – хвильове число, f – частота звуку, c – швидкість звуку.

Крім того, наявність фонового шуму міського середовища знижує відношення сигнал/шум, що ускладнює виявлення корисного сигналу. Для підвищення якості пеленгування застосовують методи шумопригнічення, такі як спектральне віднімання, або використовують спрямовані мікрофонні решітки.

На сьогодні ведуться активні дослідження та розробки в цій галузі. Зокрема, застосовуються алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту для покращення обробки сигналів та розпізнавання патернів. Сучасні методи включають використання мікрофонних решіток з великою кількістю елементів, що дозволяє більш точно визначати напрямок на джерело звуку та фільтрувати відбиті сигнали.

Як приклад, система SoundThinking [1] — комерційна система виявлення та пеленгування пострілів, яка використовується в багатьох містах світу, включаючи

США та Європу. Вона використовує мережу мікрофонів для визначення місця розташування джерел звуку пострілів у міському середовищі, враховуючи вплив забудови.

Некомерційні проекти також використовують згорткові нейронні мережі для обробки складних акустичних сигналів [2], з метою відокремлення прямого звуку від відбиттів. Крім того, застосовуються адаптивні фільтри та алгоритми просторово-часової обробки, такі як MUSIC (Multiple Signal Classification) [3] та ESPRIT (Estimation of Signal Parameters via Rotational Invariance Techniques). Ці методи дозволяють точно визначати напрямок на джерело звуку в умовах багатошляховості, використовуючи статистичні властивості сигналів для розділення та оцінки параметрів.

Наприклад, алгоритм MUSIC базується на аналізі власних векторів та власних значень матриці коваріації сигналу, що дозволяє оцінити кути приходу сигналів з різних напрямків.

В нагоді стануть проекти з моніторингу шумового забруднення [4], які дозволяють завчасно знати акустичну карту міста, виявляти проблемні зони та приймати обґрунтовані рішення щодо зниження шумового впливу.

Список використаних джерел:

1. Weapons detection by sound [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.soundthinking.com/security/weapons-detection/>.
2. Takeda R. Sound source localization based on deep neural networks with directional activate function exploiting phase information [Електронний ресурс] / R. Takeda, K. Komatani. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/304372570_Sound_source_localization_based_on_deep_neural_networks_with_directional_activate_function_exploiting_phase_information.
3. Schmidt R. Multiple emitter location and signal parameter estimation [Електронний ресурс] / Schmidt. – 1986. – Режим доступу до ресурсу: <https://ieeexplore.ieee.org/document/1143830>.
4. Urban noise levels [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://discomap.eea.europa.eu/atlas/?page=Noise&views=Urban-noise-levels>.

Панько Євгеній Русланович, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Київський національний торговельно-економічний університет
«Вінницький торговельно-економічний інститут», Україна

Науковий керівник: Радзіховська Лариса Миколаївна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри інформаційних систем та технологій
Київський національний торговельно-економічний університет
«Вінницький торговельно-економічний інститут», Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ В ІТ СФЕРІ

Теорія ймовірностей відіграє важливу роль у сучасній ІТ-сфері, оскільки значна частина задач пов'язана з роботою в умовах невизначеності. У таких сферах, як машинне навчання, обробка великих даних, кібербезпека та аналіз ризиків, ймовірнісні методи є невід'ємною частиною процесу прийняття рішень на основі неповної інформації. Розвиток штучного інтелекту та алгоритмів глибокого навчання також безпосередньо залежить від застосування статистичних і ймовірнісних моделей. Це робить теорію ймовірностей надзвичайно актуальною для інновацій та розвитку ІТ-індустрії.

Метою даної роботи є дослідження використання теорії ймовірностей у різних аспектах ІТ, таких як машинне навчання, розпізнавання образів, комп'ютерне моделювання, а також оптимізація складних процесів. Крім того, аналіз спрямований на те, щоб продемонструвати, як саме ймовірнісні методи допомагають вирішувати конкретні задачі та підвищувати ефективність програмних рішень.

Теорія ймовірностей забезпечує основу для моделювання та аналізу систем, де є невизначеність. В ІТ-сфері вона активно використовується в кількох ключових напрямках. У машинному навчанні ймовірнісні моделі, такі як наївний баєсівський класифікатор, дозволяють визначати найбільш ймовірний результат на основі наявних даних [1]. Штучні нейронні мережі також використовують ймовірнісні підходи для оптимізації своїх параметрів за допомогою методів, таких як градієнтний спуск [2]. В аналізі великих наборів даних ймовірність виникнення певних подій або трендів допомагає прогнозувати результати, що є основою для алгоритмів кластеризації та інших методів обробки даних. Крім того, ймовірнісні графічні моделі, такі як Байєсові мережі, дозволяють відображати складні залежності між змінними, що є критично важливим при роботі з розподіленими системами даних. Наприклад, у рекомендаційних системах застосування теорії ймовірностей дає змогу прогнозувати уподобання користувачів на основі попередніх дій і поведінки. В обробці природної мови (NLP) ймовірнісні методи застосовуються для розпізнавання мовних моделей, що дозволяє удосконалювати такі технології, як автоматичний переклад і голосові помічники.

Ймовірнісні методи також знаходять своє місце у фінансових ІТ-рішеннях, де необхідно оцінювати ймовірність коливань ринків і аналізувати ризики інвестиційних рішень. У кібербезпеці ймовірнісні методи використовуються для оцінки ризиків та ймовірності кібератак, що дозволяє планувати стратегії захисту та підвищувати

ефективність безпекових рішень.

У сучасних умовах великі обчислювальні потужності та хмарні сервіси значно прискорюють процес ймовірнісних обчислень, роблячи їх ефективнішими та точнішими. Це дозволяє обробляти великі обсяги даних і приймати обґрунтовані рішення навіть у складних ситуаціях, що є важливим для сучасних ІТ-рішень.

Теорія ймовірностей також має критичне значення в галузі оптимізації алгоритмів і розробки ефективних ІТ-рішень. Наприклад, при розробці мережевих протоколів і систем передачі даних, ймовірнісні методи використовуються для оцінки затримок, пропускну здатності та надійності мережі. Це дає змогу інженерам створювати адаптивні системи, які можуть динамічно реагувати на зміни в мережевому середовищі, що особливо важливо для хмарних обчислень і розподілених систем. Ймовірнісні алгоритми також використовуються в плануванні ресурсів і управлінні навантаженням на сервери, забезпечуючи стабільність і ефективність роботи систем.

Ще один приклад застосування ймовірностей – це прогнозування навантажень на інфраструктуру ІТ. У великих компаніях, які керують численними серверами та використовують хмарні рішення, важливо передбачити, коли ймовірно настане пік навантаження на систему. Завдяки ймовірнісним методам та аналізу історичних даних, ІТ-фахівці можуть прогнозувати та запобігати можливим зупинкам систем або перевантаженням, що підвищує ефективність роботи всього бізнесу. Оптимізація процесів за допомогою ймовірнісних моделей допомагає забезпечити безперервність обслуговування та скоротити витрати на обслуговування інфраструктури.

Також варто відзначити роль теорії ймовірностей в управлінні ризиками під час розробки та впровадження програмного забезпечення. При плануванні великих проектів часто виникає необхідність оцінки ймовірності того, що певний ризик вплине на результат проекту. Завдяки ймовірнісному аналізу можна не лише визначити найбільш ймовірні ризики, але й розробити плани мінімізації наслідків. Це важливо для забезпечення стабільності процесів розробки та уникнення непередбачуваних затримок, що є критичним для великих ІТ-проектів.

Окрім зазначених напрямків, теорія ймовірностей активно використовується в сфері обробки зображень та комп'ютерного зору. При аналізі зображень, ймовірнісні методи допомагають моделювати та оцінювати розподіли пікселів, виділяти об'єкти на зображеннях і покращувати точність алгоритмів розпізнавання. Наприклад, у системах розпізнавання обличчя використовуються ймовірнісні моделі для зіставлення характеристик обличчя з базою даних. Це дозволяє не лише підвищити точність і швидкість розпізнавання, а й знизити ймовірність помилкових спрацьовувань, що важливо для безпеки та конфіденційності.

Загалом, теорія ймовірностей є ключовим інструментом для вирішення складних задач у сфері інформаційних технологій. Вона не лише допомагає моделювати системи в умовах невизначеності, але й відкриває нові можливості для створення інноваційних технологій. Застосування ймовірнісних методів дозволяє оптимізувати процеси, підвищити точність прогнозів та прийняття рішень, що особливо важливо в таких сферах, як штучний інтелект, аналіз даних та кібербезпека.

Список використаних джерел:

1. Murphy, K.P. Machine Learning: A Probabilistic Perspective. MIT Press, 2012. 1098 p.
2. Nielsen, M. A. Neural Networks and Deep Learning. Determination Press, 2019. 367 p.

СЕКЦІЯ 20.

СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

Korsun Valeriia Vadymivna, Higher Education Applicant, 3d year student
State University of Trade and Economics, Ukraine

Scientific adviser: Yuvkovetska Yulia, PhD in Philosophical Sciences, Docent
State University of Trade and Economics, Ukraine

FEATURES OF NEOLOGISM TRANSLATION

The dynamic nature of language constantly produces new words, known as neologisms, which reflect evolving social, technological, and cultural trends. Translating neologisms poses unique challenges for translators as these newly coined words often lack established equivalents in target languages and require careful consideration of context, meaning, and cultural relevance. This thesis aims to explore the key features of neologism translation, examining the complexities involved in bridging the gap between languages and achieving accurate and effective cross-lingual communication.

Neologisms can arise from a variety of linguistic processes. Understanding these types is crucial for identifying the most appropriate translation strategies:

- **Coinages:** Newly invented words, often formed by combining existing morphemes (e.g., "blog" from "web log").

- **Blends:** Words created by merging two or more existing words (e.g., "smog" from "smoke" and "fog").

- **Acronyms:** Words formed from the initial letters of a phrase (e.g., "NATO" from "North Atlantic Treaty Organization").

- **Borrowings:** Words adopted from other languages (e.g., "sushi" from Japanese).

Context plays a pivotal role in neologism translation. It provides essential information for deciphering the intended meaning, purpose, and nuance of the newly coined term. Translators must carefully analyze the context, including:

- **Linguistic Context:** The words surrounding the neologism, its grammatical function, and its relationship to other words in the sentence.

- **Situational Context:** The situation in which the neologism is used, including the speaker's intention, the audience, and the overall setting.

- **Cultural Context:** The cultural background, societal norms, and shared understanding that shape the meaning of the neologism.

Translators employ a range of strategies to address the challenges of neologism translation. The most common strategies include:

- **Literal Translation:** Directly translating the neologism word for word, suitable for coinages and blends with clear morphological structures.

- **Adaptation:** Adjusting the neologism to fit the grammar and syntax of the target language, while maintaining its core meaning (e.g., "hashtag" translated as "#тер").

- **Explanation:** Providing a brief explanation or definition of the neologism in parentheses or footnotes, particularly useful for complex or highly specific terms.

- **Neologism Creation:** Coining a new term in the target language that mirrors the

meaning and function of the source-language neologism.

Neologisms often reflect cultural nuances and specificities, making cultural adaptation essential for effective translation. This process involves:

- **Identifying cultural differences:** Recognizing potential misinterpretations or cultural clashes between the source and target languages.

- **Choosing culturally appropriate terms:** Selecting terms that resonate with the target audience's cultural understanding and avoid potential misunderstandings.

- **Balancing accuracy and clarity:** Striving to achieve a balance between accurately conveying the meaning of the source-language neologism and ensuring its comprehensibility and relevance in the target language.

Translating neologisms requires a combination of linguistic proficiency, cultural sensitivity, and creative problem-solving. Understanding the types of neologisms, conducting thorough contextual analysis, employing appropriate translation strategies, and engaging in cultural adaptation are crucial for ensuring accurate and effective communication across language barriers. The translation of neologisms continues to be an evolving field, driven by the dynamism of language and the ever-changing global landscape.

References:

1. Translation of the the neologisms. – URL: Translation of The Neologisms | Definition | Stages & Types of Neologisms (bohatala.com).
2. Translation of the neologisms in a global society. – URL: Translation of neologisms in a global society курсовая работа английский (allbest.ru).
3. What are neologisms & how to translate them? - URL: What Are Neologisms & How To Translate Them - Milestone Localization.

СЕКЦІЯ 21.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

Lysenko Anna, Master's student of the Department of Chinese Language and Translation, School of Oriental Languages
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

Scientific supervisor: Kravchenko Odarka, PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Chinese Language and Translation, School of Oriental Languages
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

语言学视域下的嗅觉领域

关键词：嗅觉词语、嗅觉域、气味、感觉词汇、词汇语义分类。

近年来，感官词汇的研究逐渐成为学术界的热点，它反映和概括了个人和整个社区的世界观。然而，“**气味描述词汇**”的研究仍然相对不足 [14]，这突显了在此领域中进行研究系统化和泛化的必要性和相关性。特别是，**科学界中将首次对乌克兰语、英语和汉语科学著作进行全面审查。**

研究目的：通过对国内外语言学家文献的相关研究进行系统分析，确定进行嗅觉词语研究的语言学主要领域，总结关键研究问题和科学研究成果。

嗅觉词汇作为研究对象，在不同的语言学分支中得到了广泛探讨，这有助于形成对这一现象的多方面和复杂的看法。

如此，在心理语言学领域，英语文献的成果尤为突出。在提出的许多问题中，人们可以说出词义主体间性一致性的程度 [5]；本意及其隐喻意义的比率 [2]；来自**气味来源名称的嗅觉词汇与抽象气味表示词汇之间的比例** [6]；**积极与消极价值内涵意义的嗅觉词语的百分比** [2]；**不同言语策略表达嗅觉体验采用的频率** [6]；话语的速度和长度 [6]；**文化和语言身份对香臭评估的影响** [6]；**在嗅觉词语构词法中与五官感觉领域联觉的关系** [1]。**佩莱格里诺和其他合著者在这一领域的作品非常创新性。**他对鼻后与分鼻前嗅觉体验的表现和评估进行了分析。

科学研究的一部分是在历时语言学的框架内进行的。因此，**外国科学家最常关注的是词语的评价语义成分向消极价值内涵意义的逐渐转变** [4]，以及西方语言特有的“除臭”趋势 [4]。

气味学和隐喻学的研究人员并没有忽视嗅觉词语。在这一语言学领域，**科学家们关注的主题是联觉隐喻，特别是在其中嗅觉域的本喻体作用** [4]，与五官感觉词语

的各种配置关系的数量比 [12]，以及文化决定的潜在隐喻投射范围 [3]。

这组词汇的研究方向包括功能语言学、语用、构词法、比较语言学、价值论、语料库语言学、文化语言学。

尽管如此，绝大多数定量研究仍集中在词汇学与语义学框架内，可观察到乌克兰语、英语和汉语学术成就之间存在相当显着的差异。因此，乌克兰科学家大多关注在特定历史时期、文学体裁，文学流派或个人作家作品的框架内对嗅觉词语的分析。在大多数情况下，他们的科学研究旨在确定嗅觉词语在艺术形象性创作中的作用，并根据气味来源尽可能完整地进行分类。词汇语义分析的另一个方向是对世界各种语言的跨文化研究，其中以英文科技著作居多。科学家们主要关注不同语言中气味描述的独特性，以及语言与思维之间的关系。相反，中国学者更倾向于分析多义词的词汇语义变体 [16]。另外，科学家们考虑嗅觉和听觉词语之间的意思相互交换问题 [9]，这不仅是中文嗅觉词语的特征现象，也是世界上许多其他语言的特征现象。

如此，词汇学家与语义学家的研究多集中于对嗅觉词汇的广泛分类，这是对研究对象进行多方面考虑的结果。其中，主要是根据气味质量进行分类 [16； 7]；据气词类从属关系分类 [15]；根据嗅觉词语意义结构中的语义成分进行多种分类。在第三类分类中，进一步可以区分出以下几种亚型：按照评估 [4]；按照“主动/被动” [15]；按照词义与嗅觉域的连接程度 [11]；按照意义的抽象程度 [1]；按照感知的目的性/缺乏目的性 [10]。然而，最受欢迎的是根据气味来源的分类。

总而言之，嗅觉词语的研究是在词汇学、语义学、心理语言学、历时语言学、隐喻学、价值论、语料库语言学、功能语言学、比较语言学、文化语言学、构词。

参考文献列表：

1. Deroy, O. (2022). Olfactory abstraction: a communicative and metacognitive account. *Phil. Trans. R. Soc. B*, 378(1870). <https://doi.org/10.1098/rstb.2021.0369>.
2. Floyd, S., San Roque, L., & Majid, A. (2018). Smell is coded in grammar and frequent in discourse: Cha'palaa olfactory language in cross-linguistic perspective. *Journal of Linguistic Anthropology*, 28(2), 175-196. <https://doi.org/10.1111/jola.12190>.
3. Hong, D., Li, G. (2014). Construction of Sensory Transfer Model of Gustatory and Olfactory-Synaesthetic Metaphor (GO-STM) and English-Chinese Comparative Study. *Open Journal of Modern Linguistics*, 4, 290-300. <http://dx.doi.org/10.4236/ojml.2014.42023>.
4. Jędrzejowski, Ł., Przemysław, S. (2021). The linguistics of olfaction: Typological and diachronic approaches to synchronic diversity. *Linguistic Typology*, 26(3), 871-877. <https://doi.org/10.1515/lingty-2021-0064>.
5. Majid, A. (2021). Olfactory Language Requires an Integrative and Interdisciplinary Approach. *Trends in Cognitive Sciences*, 25(6), 421-422. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.03.004>.
6. Majid, A., Burenhult, N., Stensmyr, M., de Valk, J., Hansson, B.S. (2017). Olfactory language and abstraction across cultures. *Phil. Trans. R. Soc. B*, 373(1752). <https://doi.org/10.1098/rstb.2017.0139>.

7. Menini, S., Paccosi, T., Tekiroğlu, S. S., Tonelli, S. (2022). Building a Multilingual Taxonomy of Olfactory Terms with Timestamps. By N. Calzolari, F. Béchet, P. Blache, K. Choukri, C. Cieri, T. Declerck, S. Goggi, H. Isahara, B. Maegaard, J. Mariani, H. Mazo, J. Odijk, S. Piperidis (Ed.), In Proceedings of the Thirteenth Language Resources and Evaluation Conference (p. 4030–4039). European Language Resources Association. <https://aclanthology.org/2022.lrec-1.429>.
8. Pellegrino, R., Hörberg, T., Olofsson, J., Luckett, C. R. (2021). Duality of Smell: Route-Dependent Effects on Olfactory Perception and Language. *Chemical Senses*, 46, 1–11. <https://doi.org/10.1093/chemse/bjab025>.
9. Xi, F. (2022). Navigating the Smellscape of Medieval China [Doctoral dissertation, University of Cambridge]. Apollo – University of Cambridge Repository]. <https://www.repository.cam.ac.uk/items/d56a7dfe-3be1-4d34-9998-77d7e4f82ca2>.
10. Грабович, М. В. (2020). Природа авторської сенсорики як іманентної властивості художнього тексту. У Т. Borowiak, A. Wróbel (Ed.), *Scientific Development of European Countries in the Area of Philological Research: Collective monograph. Part 1.* (с. 118–135) Cuiavian University in Wloclawek. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-56-3.1.7>.
11. Клещова, О.Є. (2018). Одоративна лексика в поетичній творчості Андрія Кузьменка („Скрябіна”). *Лінгвістика*, 2(39), 143–149. <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5472>.
12. Мелько, Х. Б. (2010). Типологія засобів відображення синестетичних уявлень людини в постмодерністському художньому дискурсі (на матеріалі англійської та української мов) [автореф. дис. канд. філол. наук, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова]. Цифровий репозитарій Укр. держ. ун-т ім. М. Драгоманова. <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10289>.
13. Форманова, С. В. (2016). Одоративна лексика: класифікація, структура, семантика (на матеріалі творчості Ірен Роздобудько). *Записки з українського мовознавства*, 23. 181–188. http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2016_23_27.
14. Яриновська, К. Т. (2021) Морфологічні засоби вираження одоративів у поезії Юрія Іздрика «Календар любові». У Ж. В. Колоїз, З. П. Бакум, Л. А. Білоконенко та ін. (Ред.), *Матеріали студентських наукових читань : зб. наук. пр.* (с. 215–221) <http://eprints.zu.edu.ua/35195/>.
15. 刘丹. (2020). 俄汉语"嗅觉,味觉"词隐喻对比研究. (Doctoral dissertation, 吉林大学). 万方数据. <https://d.wanfangdata.com.cn/thesis/D02004238>.
16. 李宁. (2023). 汉英嗅觉词对比研究——以“臭”为例. *今古文创*, 28. 109–111. 20024/j.cnki.CN42-1911/I. 2023. 28.034.

Shapoval Yelizaveta Olehivna, applicant for Higher Education
of the Faculty of International Trade and Law
State University of Trade and Economics, Ukraine

Scientific supervisor: Terekhova Svitlana Ivanivna, Dr. Sc. (linguistics),
Professor of the Department of Germanic and Roman Philology¹, Professor
of the Department of Modern European Languages²
¹*Kyiv National Linguistic University, Ukraine;* ²*State University
of Trade and Economics, Ukraine*

LEGAL EUPHEMISMS AND CHALLENGES IN THEIR TRANSLATION

Legal language is a specialized form of communication employed in official legal documents, judicial proceedings, and the political and diplomatic activities of states at both national and international levels. While legal language is characterized by its precision and clarity of terminology, lawyers often utilize euphemisms – words or expressions that convey meanings in a more indirect, subtle, or softened manner rather than through direct terminology. This raises the question of how concreteness and ambiguity coexist within legal language.

Numerous euphemisms can be identified in the orders of local self-government bodies. These terms are particularly employed to mitigate and obscure negative societal issues (e.g., *dubious decisions, bureaucratic obstacles*) and to provide a non-offensive characterization of specific demographics (e.g., *low-income families, senior citizens, people with disabilities*) [1].

Although the use of etiquette and non-offensive terms is widespread in national legal acts and international conventions, particularly those related to the protection of human rights, these documents nonetheless maintain a commitment to clarity in the presentation of information and the precise terminology used to describe specific procedural issues. As J. Nowak-Michalska points out, “it is recommended that the terminology is homogeneous and synonyms are avoided” [2]. Significant challenges in the translation of legal euphemisms arise from the use of such synonymous terms. We will provide several examples of these euphemisms along with insights into the hurdles of rendering them into other languages.

In mass media, which often employs euphemisms in its communication, the term *capital punishment* is frequently used in place of *death penalty*. This substitution aims to reduce the emotional impact on public; however, such euphemisms are not always appropriate. Generally, the death penalty represents the highest form of punishment worldwide. However, when discussing the criminal law of Ukraine or other European countries, where the death penalty is prohibited under the Protocol № 6 to the European Convention on Human Rights 1950, it is essential to recognize that the maximum punishment is life imprisonment. Therefore, while *capital punishment* may be accurately translated as “вища міра покарання” within the context of U.S. law, it is necessary to translate it as “смертна кара” for Ukrainian and European audiences.

Another example of a legal euphemism commonly found in newspaper columns is the use of the term *offender* in place of *criminal*. The term *offender* serves as a milder and more neutral descriptor for individuals who have violated criminal laws. In the English-Ukrainian

legal dictionary, *offender* is translated as both “правопорушник” and “злочинець” [3]. However, given the nuances of criminal law terminology, it would be more appropriate to reserve the term *offender* for individuals who have committed misdemeanors, while applying *criminal* to those who have committed felonies [4]. Interestingly, this distinction typically arises when translating from Ukrainian to English and not vice versa, as Ukrainian legal terminology employs a single, specific phrase: *a person who has committed a criminal offence*.

Another example is the substitution of the term *imprisonment* with *incarceration*. The challenge in translating this euphemism stems from the existence of several distinct legal interpretations of *incarceration*, which may include “взяття під варту, ув’язнення, позбавлення волі” [3]. When used as a euphemism for *imprisonment*, it is more accurate to translate *incarceration* as “позбавлення волі”, because “взяття під варту” refers to a preventive measure, whereas *imprisonment* signifies an official punishment for a committed crime.

To sum it up, translating legal euphemisms is a complex undertaking that necessitates careful consideration and analysis of various factors, including the legal system of the relevant jurisdiction, the nuances of specific areas of law, and the established legal terminology defined by the state’s normative legal acts.

References:

1. Булах М.Б. Актуалізація інформації засобами евфемізації в юридичних текстах. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2018. Вип. 37. С. 53-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apy1_2018_37_6.
2. Nowak-Michalska, J. (2020, April). The Dynamics of Euphemisation in Legal Language: An Analysis of Legal Terms Referring to People with Disabilities Used in Poland and Spain Joanna. *International Journal for the Semiotics of Law - Revue internationale de Sémiotique juridique*, 33, p. 559–580. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11196-020-09699-5>.
3. Карабан В.І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників. Вінниця, Нова книга, 2004. 1088 с.
4. Offender. WEX. US Law. Legal Information Institute. Cornell Law School. URL: <https://www.law.cornell.edu/wex/offense>.

Tomshynets Yuliia Stanislavivna, 3rd year student
State University of Trade and Economics, Ukraine

Supervisor: Yuvkovetska Yuliia Oleksandrivna, PhD, Associate Professor
State University of Trade and Economics, Ukraine

LEXICAL FEATURES OF NEWS LANGUAGE: BETWEEN PHILOLOGY AND JOURNALISM

The language of news is a specific type of journalistic style that stands on the border between scientific and philological analysis and journalistic practice. It combines both philological aspects - the analysis of lexical units, morphological and syntactic constructions, as well as the specific requirements of journalism, which aims at effective communication with a mass audience. Given this, the language of news has special features that distinguish it from other types of journalistic speech.

News language functions

First of all, it is important to consider the functions of news language, as they determine its lexical and stylistic features. The main functions of news broadcasting:

Informative function. This is the main function of news, which is to quickly and accurately convey information about important events and phenomena in the world, state or region. The vocabulary used should be as understandable as possible for the general public. [1]

Aesthetic function. Despite the desire for objectivity, news materials contain a certain aesthetic component. It is expressed through the design of the text, the presentation of information, and the choice of words. This function is not a priority, but it is present, especially in reports and analytical materials.

Pragmatic function. The language of news is aimed at achieving a certain goal: to influence public opinion, to arouse interest in an event or problem, to form an attitude to certain political or social issues. This is manifested through lexical selection, presentation style, and intonation. [2]

Philological aspects of news language

The philological approach to studying the language of news involves a detailed analysis of its lexical, grammatical and stylistic features.

Lexical-semantic groups

Various lexical and semantic groups are used in the news, which ensure the accuracy and comprehensibility of the information presented. They include:

Neutral vocabulary. These are words that do not have a bright emotional or evaluative color and are used to describe facts. **Terminology.** News often includes specific vocabulary from various fields of knowledge: politics, economics, science, technology, etc. For example, "inflation", "sanctions", "impeachment", "vaccination".

Neologisms. News language is constantly replenished with new words arising under the influence of socio-political and technological changes. Neologisms can be borrowed from other languages or formed on the basis of already existing roots. For example, "fake news", "lockdown", "hashtag". [1]

The language of news is characterized by the use of stable expressions and clichés that simplify the transmission of information and make the text understandable for a wide audience. For example, the expressions "resignation of the government", "international crisis", "mass protests" are common and often repeated in news reports. Such clichés allow you to quickly convey the essence of the event without going into details. [1]

Borrowings from other languages, especially English, are often used in the news. This may be due to the lack of exact analogues in the native language or the desire to follow international trends. For example, the terms "online", "hacker", "website" have already become common in the modern language of news. [2]

Journalistic responsibility and ethics in the use of language

Since the language of the news affects public opinion, journalists should be responsible for the choice of vocabulary. Here it is important to observe journalistic ethical standards.

One of the key aspects of journalistic ethics is avoiding manipulation through language. The use of deliberately manipulative vocabulary can mislead the reader or give the event a distorted color. For example, deliberately exaggerating the scale of the problem through the use of the words "catastrophe", "collapse", "threat" can cause panic or unfounded fears in the audience. Journalists should choose words that accurately convey the essence of the event, without causing an excessive emotional reaction, if it is not justified. [1]

Accuracy is one of the fundamental principles of journalism. The use of inaccurate terms or the substitution of concepts can lead to the distortion of facts and contribute to the spread of fake information. For example, replacing the term "refugees" with "illegal migrants" changes the audience's perception of the status of people who leave their countries due to wars or other crisis situations. Such nuances of language can significantly influence society's attitude to certain events or groups of people. [2]

It is important to respect human rights when reporting on issues of nationality, religion, gender identity or race. Vocabulary that uses stereotypes or demeans certain groups of people can contribute to discrimination and social tension. For example, coverage of crimes committed by members of certain nationalities with an emphasis on their ethnicity can perpetuate negative stereotypes and spread racism. [1]

Interaction of philology and journalism in the context of news

Understanding the language of news requires both a philological and a journalistic approach. On the one hand, philologists analyze the structure and evolution of language, studying how vocabulary changes under the influence of socio-political conditions. On the other hand, journalists strive for maximum efficiency in the transmission of information, ensuring its comprehensibility and accessibility for a mass audience. [1]

Philologists can use news texts to analyze language processes in modern society. For example, a study of news reports can show how new words, particularly neologisms or loanwords, enter widespread use. Such an analysis also allows to investigate changes in grammatical structures, the emergence of new syntax models, or the influence of Internet communication on writing style. [2]

Conclusion: the language of news is a unique genre that is at the intersection of philology and journalism, and combines lexical analysis with the practical requirements of mass communication. Its main functions - informative, aesthetic and pragmatic - form the peculiarities of vocabulary and stylistics, which distinguish news from other types of

journalistic speech.

References:

1. Lexical means of expressing the author's style journalists [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу:
https://www.dnu.dp.ua/docs/dnu/vseykrainskiy_konkurs/Roboty_Jurnalistika/8_%D0%9D%D0%B5%D0%B9%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B0_pdf.pdf.
2. Journalism of the future [Електронний ресурс].- Режим доступу до ресурсу:
<https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk-tez-mizhnarodnoi-konferentsii-u-ramkakh-DESTIN-2022.pdf>.

Shylo Kateryna, Faculty of Humanities and Pedagogy,
Course I, group 2, specialty Philology (first -English)
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Scientific supervisor: Sydoruk H.I., Candidate of Philological
Sciences, Associate Professor
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

METHODS OF TRANSLATING PHRASAL VERBS

The study is devoted to the description of translation methods of phrasal verbs in English, as well as analysis of issues related to their translation into Ukrainian. The subject of the research implies examples of translating texts of journalistic discourse, etc., from English into Ukrainian.

Phrasal verbs are used with high frequency in popular science articles, movies, TV shows, and entertainment magazines. Many phrasal verbs have a higher frequency of use compared to their monosyllabic synonyms. At the same time, a significant number of phrasal verbs do not have a corresponding verb-synonym recorded in the dictionary. Authors of journalistic articles prefer phrasal verbs because they are more expressive.

The specified verb constructions are an active source of enriching the vocabulary of the language, and the development and replenishment of the treasury of phrasal verbs takes place in two directions: the attraction of new verbs and the development of the semantics of already created linguistic units.

The need to translate information sources into Ukrainian is due to the low level of foreign language proficiency communication of the older generation of readers and listeners of Ukraine. Translation equivalence, in our opinion, depends from the professionalism of specialists who work with the text, but without formulating a number of translation rules, in particular, translation of phrasal verbs in a journalistic text, and identification of certain difficulties faced by translators, it is difficult to navigate in the variety of meanings and contexts

A list of issues that arise during the translation of journalistic discourse was defined, in particular, the presence of a figurative (metaphorical) meaning, idiomaticity of a lexical unit, the possibility of double interpretation, dependence on the contextual environment, partial equivalence, the absence of realities in the translated language, the author's approach to the use of phrasal verbs.

References:

1. Features of the translation of phrasal verbs from English into Ukrainian (based on journalistic texts) p. 212.

Reshetun Anton, Faculty of International Trade and Law,
course IV, group 19, speciality International Law
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

Scientific supervisor: Terekhova S.I., Dr.Sc. (linguistics), Prof., professor
of the Department of Germanic and Roman Philology¹, professor
of the Department of Modern European Languages²
¹*Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine;* ²*State University
of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

THE LINGUISTIC EXPRESSION OF GENDER IN THE ENGLISH LANGUAGE: CURRENT TRENDS AND SOCIOLINGUISTIC ASPECTS

The linguistic expression of gender in English has become a pressing topic in light of societal changes aimed at promoting gender equality and inclusiveness. Over the past few decades, there has been a profound transformation in the linguistic means used to express gender, reflecting broader social shifts. The key aspects of this process include the use of gender-neutral pronouns, particularly the pronoun *they*, changes in professional vocabulary, as well as the sociolinguistic implications of these changes. These trends require a deeper understanding from both linguistic and social perspectives.

One of the most significant changes in the linguistic expression of gender is the introduction of "they" as a gender-neutral pronoun. Initially, this pronoun was used exclusively for the plural, but as language norms evolved, "they" has become widely adopted to refer to a single person of unspecified or non-binary gender. As D. Baron notes, "The singular *they* is now widely accepted as a gender-neutral pronoun and has been in use for centuries" [1, p. 94]. This shift has been recognized not only in spoken language but also in formal contexts such as academic and business writing [2].

Research indicates that the pronoun *they* is increasingly used among younger generations. According to a survey by the Pew Research Center, around 46% of U.S. adults under 30 reported knowing someone who goes by gender-neutral pronouns, a notable increase from 32% in 2018. Additionally, younger individuals are generally more comfortable using these pronouns. Approximately 61% of adults aged 18 to 29 expressed that they would feel comfortable referring to someone by gender-neutral pronouns when requested [5]. This demonstrates that linguistic changes are closely intertwined with shifts in modern social and cultural norms.

Another important aspect is the change in professional vocabulary. In many cases, traditional gendered terms, such as *actor* and *actress*, are gradually being replaced by neutral forms. This shift helps eliminate unnecessary gender distinctions in professional fields. As J. Holmes observes, "The shift towards gender-neutral terms reflects broader societal changes and the fight for gender equality in professional and personal spaces" [3, p. 132].

This approach is also being adopted in industries where gender-specific terms for professions, titles, or statuses were previously used. Modern trends indicate the prevalence of neutral terms, which reflect inclusiveness and equality [2].

As D. Cameron states, "The movement towards verbal hygiene in the form of gender-neutral language is not only about language itself, but also about social reform" [4, p. 46].

This emphasizes the importance of gender-neutral language not just as a linguistic phenomenon but also as a social process aimed at eliminating discrimination and inequality.

Changes in the linguistic expression of gender have become especially important in corporate culture, where more and more companies are implementing gender-inclusive language guidelines in their communication strategies [6].

Despite the progress in the adoption of gender-neutral forms, certain challenges remain. One such issue is the persistence of gendered forms in some linguistic structures. For example, certain professional titles or pronouns remain associated with a particular gender, leading to ongoing debates among linguists and the public. However, according to the Oxford English Dictionary, the adoption of *they* as a gender-neutral pronoun is "a relatively recent formal recognition, although this form has been used in English for centuries" [7].

In conclusion, the linguistic changes related to gender inclusivity reflect broader societal transformations. The use of gender-neutral pronouns and terms in the English language not only promotes equality but also helps avoid misunderstandings related to gender identity. Thus, the English language continues to adapt to the needs of modern society, where individual rights and equality play a crucial role.

References:

1. Baron D. What's Your Pronoun? Beyond He and She. Liveright Publishing Corporation, 2020. P. 94.
2. Inclusive Communication: Gender-Sensitive, Inclusive and Accessible Language - Center for International Private Enterprise. Center for International Private Enterprise. URL: <https://www.cipe.org/resources/inclusive-communication-gender-sensitive-inclusive-and-accessible-language/> (date of access: 01.10.2024).
3. Holmes J. Gendered Talk at Work: Constructing Gender Identity through Workplace Discourse. Wiley-Blackwell, 2008. P. 132.
4. Cameron D. Verbal Hygiene. Routledge, 2012. P. 46.
5. Rising shares of U.S. adults know someone who is transgender or goes by gender-neutral pronouns. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/07/27/rising-shares-of-u-s-adults-know-someone-who-is-transgender-or-goes-by-gender-neutral-pronouns/> (date of access: 01.10.2024).
6. The Associated Press. AP Stylebook adds singular "they", gender-neutral language guidelines. AP News, 2017.
7. A brief history of singular 'they'. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/discover/a-brief-history-of-singular-they/?tl=true> (date of access: 01.10.2024).

Onyshchuk Olexandr, higher education student of the Faculty of Foreign Philology
Department of Applied Linguistics, Comparative Linguistics and Translation
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine

Scientific supervisor: Dovhan Oleksii, PhD in Philology, lecturer at the Department
of Applied Linguistics, Comparative Linguistics and Translation
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine

THE PROBLEM OF APPROACHING TRANSLATIONS OF EXPRESSIONS OF APOLOGY IN CULTURALLY-VARIED WORKS

Translation of expressions of apology is an established, yet important step of translation process. As etiquette norms across languages evolve, they go into the past but remain remembered as signifiers of certain time period. At same time, their complexity can signify openness or earnestness in conversation. In case of J.K. Rowling's Harry Potter series, depicting a fictional parallel society inspired both by fairy tales and a vision of pre-20th century Britain, existing alongside her contemporaneous world of late 19th – early 20th century Britain, the question of translation of apologies is important for conveying the intended stylistic decisions and immersing the reader this atmosphere without suspending their disbelief.

As Andreas H. Jucker and Irma Taavitsainen spell out in their work *Apologies in the history of English* [1], an apology is first of all an act that requires four basic components – an “offender”, an “offended”, an “offence” and a “remedy”. The expressions of apology are defined as Illocutionary Force Indicating Devices (IFIDs) – specific turns of speech that set the tone of conversation. Between different languages, and between different stages of a language's evolution, what can be considered an event worthy of being an offence, and a proper way to apologize, is subject to cultural interpretation. In their comparison between modern English and Renaissance-period prose, they describe the former as “detached apologies” – as per Mats Deutschmann, “the IFID alone constituted the utterance and there was no verbal reference made in the clause to the offence,” for example, *excuse me*. In prose of early 17th century English, the standards for apologies are more elaborate; more often than not, they reference the offence, and ask for forgiveness in relation to it. Certain expressions have had specific circumstances of use – for example, *excuse me* most often comes appended to an *if*-clause. Of examined phrases, *pardon me* is the one that starts to resemble its modern English form, appearing more often detached from context.

In her paper *Etiquette Formulas of Apology and Farewell in English and German*, Yana Korchak [2] takes note how apologies across different languages can involve different nonverbal cues and strategies of expression. Apologies are often coupled with cues meant to show sincerity, and in English, it takes form of a smile or eye contact. English apologies often emphasize their point by appealing to non-formality, as formal speech is usually seen as less sincere. English speakers also tend to involve mitigators and justifications into the apology, such as *I didn't mean to offend you*. In contrast, German is more formal and to-the-point in how apologies are handled – direct admissions of guilt, and formal speech to convey frankness. Other, related studies of the expressions of apology include Svitlana Aleksenko's [3] *Prosody of English apology expressions in everyday communication*.

Over these cases, one can see that nuances of conveying an apology can significantly differ between languages, times and contexts. Properly handling translating apologies requires a grasp of how both the source language and the language of translation approach sincerity and openness, and what is considered worthy of an apology. While the translator cannot decide in which context do the apologies should happen in the source material, the etiquette differences also play a part in portraying a foreign culture – but it still requires adept handling of the topic as to immerse the reader in it, as opposed to making them question their necessity.

References:

1. Jucker, A. H., Taavitsainen, I., & In Jucker, A. H. (2008). Apologies in the history of English. *Speech acts in the history of English*, 176–229. Torrossa: website. URL: <https://goo.su/2ZGt6vB> (date of application: 14.10.24) [in English].
2. Корчак, Я. О. (2023). Етикетні формули вибачення та прощання в англійській та німецькій мовах. Київ, 2023. 38 с. Київський національний лінгвістичний університет: вебсайт. URL: <https://goo.su/cxLj> (date of application: 14.10.24) [in English].
3. Алексенко, С. Ф. (2010). Просодія англійських висловлювань-вибачень у побутовій сфері спілкування. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, 18, 10–18. НБУВ: вебсайт. URL: <https://goo.su/C9N9YUu> (date of application: 14.10.24) [in English].

Самойленко Катерина Олександрівна, здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Україна

АЛОМОРФІЗМИ В СИСТЕМІ ІНФІНІТИВА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ АННА З ГРІН ГАБЛЗ ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Інфінітивні форми дієслова належать до ключових елементів у граматичних системах англійської та української мов. У контексті зростання інтересу до порівнянь між різними мовами, дослідження аломорфізмів в системі інфінітива в англійській та українській мовах є актуальною сучасною проблемою. Порівняльне вивчення граматичних категорій між різними мовами – це інструмент, який дозволяє виявити як спільні риси, так і відмінності в структурі та функціонуванні мовних елементів.

Протягом багатьох років дослідники активно вивчали інфінітив та інфінітивні конструкції. Такі науковці як Н. А. Кобріна, В. Л. Каушанська, Б. І. Роговська та ін. зробили значний внесок у цю галузь, розробивши детальні класифікації [1]. Інфінітив (від лат. «Infinitivus» невизначений, неозначений) – форма дієслова, яка висловлює частину присудка, а також слова з присудковим значенням у позиції іменних членів речення. На відміну від особових форм дієслова, інфінітив не має абсолютного часу, способу дії, особи та числа. Завдяки цій «нейтральності», часто використовується як словникова форма дієслова [2]. Горпинич В. О. характеризує інфінітив як неозначену, безособову форму дієслова, що вказує на дію або непроцесуальний стан, незалежний від дійсності, часу, особи, числа [3]. Вчені припускають, що в давньоанглійській мові інфінітиви з часткою “to” були спочатку поєднанням «прийменник + іменник». Згодом “to” перестав бути прийменником, але інфінітив зберіг свої іменникові властивості. Завдяки цьому, він може виконувати в реченні різні ролі: бути підметом, присудком, додатком, означенням, обставиною [4]. В англійській і українській мовах інфінітив виконує схожі функції, однак в українській мові відсутня така варіативність форм інфінітива, як в англійській. Інфінітив англійської мови має такі аломорфні форми як перфектний інфінітив (Perfect Infinitive), тривалий інфінітив (Continuous Infinitive), перфектний тривалий інфінітив (Perfect Continuous Infinitive) та пасивні форми інфінітива [5]. Інфінітив у неозначеній формі використовується, коли дія, яку він висловлює, або відбувається одночасно з дією, що виражена дієсловом-присудком в особовій формі, або не прикріплена до часу здійснення дії, яка відбувається одночасно з дією вираженою особовим дієсловом. Continuous Infinitive показує дію, що триває одночасно з дією, вираженою особовим дієсловом, вказуючи на категорію аспекту. Інфінітив доконаного виду виражає кореляцію, вказуючи на дію, що передує дії дієслова у формі доконаного виду. Perfect Continuous Infinitive показує дію, яка має попередню тривалість. До того ж інфінітив перехідних дієслів має форми активного та пасивного стану, тоді як інфінітив неперехідних дієслів може вживатися лише в

активному стані. Інфінітив в активному стані стосується іменника або займенника, що вказує на виконавця дії, інфінітив у пасивному стані відноситься до іменника або займенника, що виражає об'єкт дії. Простий інфінітив в пасивному стані (Simple Infinitive Passive) використовується за таких же умов, що й активний, лише змінюється форма дієслова. Доконаний інфінітив в пасивному стані (Perfect Infinitive Passive) також не відрізняється від активного стану за вживанням, лише зміненою формою дієслова.

Розгляньмо та проаналізуймо детальніше інфінітив в українській та англійській мовах на прикладі роману канадської письменниці Люсі Мод Монтгомері “Анна з Грін Габлз” [6] та його перекладу [7].

I don't ever expect to be a bride myself («Я ніколи не думала, що колись стану нареченою») - приклад вживання Present Infinitive, де дія, яка виражена інфінітивом *to be* не стосується конкретних часових проміжків. Яскравим прикладом Continuous Infinitive є речення: *I am happy to be helping you*, що в українському перекладі означає - «Я рада, що допомагаю тобі». Оскільки в українській мові відсутня форма Continuous Infinitive, то значення тривалості передається за допомогою дієслова “допомагаю” в теперішньому часі та підрядного речення. *I just love to have talked to you about it* («Я просто щаслива, що вдалося поговорити з тобою про це») - інфінітив доконаного виду *to have talked* показує дію, що передує дії дієслова у формі доконаного виду, виражаючи кореляцію. Доцільний переклад речення на українську мову здійснений за допомогою слова *вдалося*, яке вказує на доконану дію. *Anne seemed to have been dreaming of a place like this for years* («Здавалося, Анна роками мріяла про таке місце»). Інфінітив, використаний у формі Perfect Continuous Infinitive виражає категорію кореляції та аспекту, передаючи ідею, що мрія Анни про таке місце не є новою, вона тривала протягом багатьох років. Яскравим прикладом Simple Infinitive Passive може слугувати - *Not a stray stick nor stone was to be seen* («Не було видно ні палиці, ні каменя»), який виражає пасивний стан. Оскільки в українській мові немає відповідної форми інфінітива, то основний зміст англійського речення передано через: змінений порядок слів та коректний вибір дієслова (в українській мові для передачі значення *To be seen* використовується “було видно”).

Отже, відмінною рисою англійського інфінітива є його здатність виражати різноманітні відтінки часу та стану дії. Це досягається за допомогою різних форм інфінітива: простої, тривалої, доконаної та доконано-тривалої. В українській мові такої деталізації форм інфінітива немає. Таким чином, з'ясовано, що англійська мова має розвиненішу систему категорій часу і стану інфінітива, що пов'язано з аналітичним характером мови. Порівняльний аналіз інфінітивних конструкцій в романі продемонстрував, що переклад з англійської на українську мову вимагає особливої уваги для передачі нюансів значення, пов'язаних з використанням різних форм інфінітива.

Список використаних джерел:

1. Войналович Л. П. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНФІНІТИВА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ, м. Житомир, 2017, с. 83. URL: <https://www.journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/1760/1573>.
2. Беляков В. І. Функціональні особливості інфінітиву в англійському реченні та його переклад. URL: https://confcontact.com/2013_04_17/12_Belyakov.htm.
3. Горпинич, В. О. (2004). Морфологія української мови. Вид. центр “Академія”.

4. URL:<http://195.34.206.236/bitstream/123456789/2250/1/%D0%9B%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%8E%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20.pdf#page=87>.
5. Бріт Н.М., Гембарук А. С., Деркач С. П., Бондарук Я. В., Слободяник О.О. Навчальний посібник: Граматика англійської мови: теорія і практика, Умань, 2016, с. 39.
6. Lucy Maud Montgomery “Anne og Green Gables” URL: <https://books.google.com.ua/books?id=CyzQCgAAQBAJ&lpg=PP1&hl=uk&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>.
7. Монтгомері Л.-М. «Енн із Зелених Дахів» URL: <https://textbook.com.ua/zarubizhna-literatura/1545308330/s-1>.

Беляковський Іван Олександрович, магістр другого курсу факультету лінгвістики *Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*, Україна

ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕМПАТІЙНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

Розвиток лінгвістики сьогодення тісно пов'язаний з відображенням почуттів у мові та способів вияву емоційного ставлення співрозмовників один до одного. І це цілком природно, позаяк розуміння і вивчення способів вираження емпатії через мову і невербальні засоби у сучасній англійській мові взагалі, і в українській зокрема, має велике значення, оскільки це допомагає мовцям не лише ефективніше взаємодіяти, а й краще розуміти емоційні потреби та почуття співрозмовників.

Вербальним і невербальним засобам реалізації емпатії присвячено низку наукових праць (див., напр., Ф. С. Бацевич; Л. В. Козяревич-Зозуля; Н. В. Таценко та ін.). Тому цілком природно, що ця тематика привертає увагу науковців різних наукових шкіл: лінгвістики, психології, соціології, філософії, культури мовлення, прагмалінгвістики, мовленнєвого етикету тощо. Водночас багато питань, пов'язаних зі специфікою актуалізації емпатії й емпатійних висловлень у процесі комунікації все ще потребують вивчення. Серед них особливе місце посідає проблема удосконалення процесів перекладу та розуміння специфіки вираження емпатії як ключового фактору міжособистісних взаємин, позаяк міжособистісне спілкування є невід'ємною частиною життя людини. При цьому, на наше глибоке переконання, особливої уваги заслуговує той факт, що саме взаємодія вербальних і невербальних засобів у процесі емпатійного спілкування створює гармонійну атмосферу між співрозмовниками, допомагає краще зрозуміти один одного, відчутти підтримку співрозмовників, бути ними почутими і зрозумілими.

Зазвичай у лінгвістиці емпатія пов'язується з умінням однієї людини зрозуміти іншу людину, проникнутися її проблемами, переживаннями та радістю, що й становить сутність емпатії як невід'ємної складової частини емоційної компетенції особистості, яка характеризує поведінку людини в соціумі [2, с. 83; 6, с. 117].

Тому явище емпатії розглядається нами як особливе складне й багатовекторне явище мовленнєвої взаємодії, що охоплює когнітивний (розумові операції), афективний (емоційні реакції), конативний (поведінкові вияви) компоненти.

У контексті сучасного англійського мовлення емпатія також аналізується у світлі соціокультурної перспективи. Культурні й соціальні фактори можуть впливати на способи вираження емпатії та її сприйняття, позаяк у різних культурах існують, як відомо, різні стандарти й очікування стосовно процесу спілкування й вираження почуттів.

Отже, у більшості відомих досліджень, емпатія розглядається як позитивне явище, що лежить в основі просоціальної поведінки особистості, виконуючи при цьому спонукально-мобілізує функцію.

Мовленнєва актуалізація явища емпатії здійснюється в англомовному тексті завдяки емпатійних висловлень, які відносять, зазвичай, до емотивних одиниць мови, ознаки яких тісно пов'язані з реалізацією категорії експресивності й інтенсивності [2; 6]. При цьому, мовленнєва реалізація емпатії може залежно від типу емпатії та мети

комунікативного акту. У цьому випадку мовленнєві засоби часто будуються на конструкціях, що виражають повагу, зацікавленість і підтримку, До вербальних форм емпатійного мовлення Н.І. Іванотчак відносить висловлення заохочення, підбадьорювання та інші, мета яких полягає у покращенні психологічного стану адресата. Це означає, що емпатійні висловлення набувають у мовленні певного прагматичного навантаження, на кшталт схвалення, підтримки, підбадьорювання, компліменту, співчуття, жалю, розуміння тощо залежно від ситуації спілкування не мають яскраво вираженого емоційного забарвлення. До вербальних форм емпатійного мовлення відносяться й висловлення заохочення, підбадьорювання та інші, мета яких полягає у покращенні психологічного стану адресата [1, с. 33; 5, с. 130].

Зазначається при цьому, що класифікація прагматичних різновидів емпатійних висловлень здійснюється здебільшого на основі врахування ситуації спілкування, соціокультурного рівня мовців, їхнього соціального статусу, прагматичної спрямованості висловлення та рівня його емоційно-прагматичного потенціалу, що дозволяє досліднику виявити психоенергетичні особливості стохастичних процесів, які мають місце під час взаємодії культур його макро- і мікросоціуму [4, с. 9]. Залежно від ситуації за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації можуть бути виокремлені висловлення втішання, схвалення, захоплення як відповідь на позитивні емоції адресата. У відповідь на негативні емоції емпатійні висловлення набувають прагматичних значень підтримки, підбадьорювання, обнадіювання, допомоги, турботи тощо [2].

Серед емпатійних мовленнєвих актів вирізняють також заспокоювання, розуміння, пораду, застереження, підтримку з боку мовця, які є проявом турботи, підтримки з боку мовця, заохочення, підбадьорювання, поздоровлення, комплімент, схвалення тощо залежно від ситуації і наміру адресата.

Емпатійні висловлення на кшталт: *I really appreciate your effort.*

Well done, you handled that perfectly. I totally agree with your approach.

You're absolutely right, this was the best decision, та інші виражають позитивне ставлення співрозмовника до добре виконаної роботи чи правильний вчинок; визнання та схвалення зусиль співрозмовника; підтримку й схвалення. Отже, наведені висловлення слугують не лише для того, щоб висловити позитивну оцінку дій мовця, а й для створення атмосфери схвалення, підтримки та взаємної поваги в комунікації, що підсилює емпатію між мовцями.

Емпатія може виявлятися на різних рівнях мови: фонетичному, морфемному, лексичному і граматичному рівнях мовної системи, дозволяючи ефективніше передавати емоційний стан мовців і залучати слухача до активної комунікації.

Викладене переконливо свідчить про доцільність подальшого ретельного вивчення емпатії як феномену забезпечення успішної комунікації під кутом зору закономірностей та особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів актуалізації процесів емпатійного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Іванотчак Н.І. Іллокутивні типи вербальних проявів емпатії в лінгвоконфлангломовній дитячій прозі жанру фентезі / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:№26, 2017. С. 33-33.
2. Козяревич Л. В. Вербальні й невербальні засоби емпатизації діалогічного дискурсу (на матеріалі англомовної прози ХХ століття): дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Л. В. Козяревич. – Київ,

2006. – 191 с.
3. Козяревич-Зозуля Л. В. Емпатія в парадигмі лінгвоконфліктології / Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки», Вип. 4, 2021. С. 82-86.
 4. Куценко М. А. Просодичне оформлення висловлень співчуття в англійському мовленні (експериментально-фонетичне дослідження) / Автореф. канд. дис. Спеціальність 10.02.04. Київ. – 20 с.
 5. Пономарьова Л. В., Графова А. О. Вигуки як мовні засоби вираження емоцій: зіставний аналіз української та російської мов / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023 № 62 Том 2. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023 № 62 Том 2.. 2023 № 62 Том 2. С. 129-132.
 6. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови: Монографія. - Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.

Ткаченко Ксенія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету навчально-наукового інституту менеджменту і маркетингу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Афанасьєва Олена Миколаївна, старший викладач кафедри бізнес-журналістики і цифрових медіа

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЕВОЛЮЦІЮ ЦИФРОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У сучасному інформаційному просторі цифрові медіа займають одну із ключових позицій в поширенні інформації та формуванні впливу на аудиторію. Іншими словами, це не лише як джерело основної інформації для мільйонів користувачів, вони також функціонують як важливий інструмент для спілкування, діалогу та взаємодії.

Нові технологічні досягнення зробили новинні матеріали більш яскравими та привабливими. На веб-сайті видання аудиторія може отримати доступ до написаних статей, переглянути фотографії та відео. Для деяких подій найбільш ефективним є візуальне оповідання за допомогою фотографій, тоді як для інших краще читати глибокі статті. Інтерактивні функції стають все більш важливими у висвітленні подій [4]. Вони не тільки дозволяють журналістам спілкуватися з читачами та глядачами, але й сприяють спілкуванню між самими членами аудиторії. Це дає їм можливість не лише поділитися своїми думками про те, що повідомляють журналісти, а й створити власний контент — будь то текст, аудіо чи відео — і подати його на веб-сайт ЗМІ.

Виділяють такі основні і цінні аспекти цифрових медіа, що підкреслюють цифровий розвиток сучасності [1]:

1. Швидкість і доступність інформації: цифрові медіа дозволяють миттєво отримувати доступ до новин з будь-якої точки світу в будь-який час, дозволяючи користувачам залишатися в курсі подій у режимі реального часу;

2. Багатий вміст: користувачі можуть вибирати з різноманітних форматів вмісту, таких як текст, відео, аудіо, графіка тощо. Це робить інформацію більш доступною та привабливою для різних груп аудиторії;

3. Інтерактивність та залучення аудиторії: соціальні мережі, блоги та форуми дозволяють не лише споживати контент, а й активно з ним взаємодіяти, висловлювати свою думку, коментувати, лайкати та ретвітувати матеріали;

4. Персоналізація контенту: цифрові платформи дозволяють користувачам отримувати контент, адаптований до їхніх особистих інтересів, змінюючи спосіб збору, розповсюдження та споживання інформації;

5. Зміна медіа-бізнес-моделей: цифрові платформи змушують традиційні медіа переглядати свої бізнес-стратегії.

Цифрова журналістика започаткувала тенденцію новин кожен день 24/7. Це купує аудиторію, оскільки стрічку новин можна переглядати будь-коли та будь-де. Тепер новини публікуються в режимі реального часу й постійно оновлюються протягом дня. Ця безпосередність змінила журналістику, збільшивши швидкість, з якою можна було повідомляти та поширювати новини. Однак, як у ТСН Суспільне чи

інших новинних сайтах, користувач можете перерахувати багато джерел новин, і за допомогою цих платформ аудиторія зможе знайти цікавий для неї контент на будь-яку тему.

Цифрова трансформація несе виклики для журналістики, але також і нові можливості. Сучасні цифрові інструменти надають можливості для інновацій у написанні новин і репортажах, таких як інтерактивний контент, мультимедійні репортажі та дані новин. Ці досягнення можуть збільшити залучення аудиторії та надати нові способи аналізу та представлення інформації.

Цифрова журналістика та платформи соціальних медіа є одними з найвпливовіших сил у формуванні громадської думки в сучасну цифрову епоху. Вони служать потужними інструментами, здатними кардинально змінити те, як люди сприймають різні події, конфлікти чи ситуації. Основні переваги цифрової журналістики полягають у її здатності швидко поширювати інформацію та забезпечувати всебічне висвітлення різних аспектів подій, дозволяючи ширше розуміння та перспективу. Однак ці переваги супроводжуються певними обмеженнями, такими як можливість розповсюдження неправдивої інформації, створення так званих «інформаційних бульбашок», коли люди отримують доступ лише до вмісту, який зміцнює їхні існуючі погляди, а також підвищений ризик поглиблення внутрішніх конфліктів. через оманливе або неточне представлення подій [2].

Завдяки широкому охопленню та інтерактивності соціальні мережі значно вплинули на громадську думку, залучаючи широку аудиторію та сприяючи безпосередній взаємодії між користувачами. Ці платформи є не лише засобами розповсюдження інформації; вони також відіграють активну роль у створенні та формуванні певного сприйняття і розуміння інформації, що подається [2]. Хоча вони мають потенціал для підвищення обізнаності та інформування користувачів, їхній вплив також може мати негативні наслідки, коли вони стають каналом для дезінформації, маніпуляцій та поширення оманливого вмісту. У цьому випадку здатність цих платформ формувати суспільне сприйняття може призвести до викривленого розуміння реальності.

Проте також потрібно пам'ятати і не забувати етичні аспекти цифрової та медійної грамотності. Журналісти повинні усвідомлювати важливість конфіденційності, приватності та моральних принципів у сфері цифрової журналістики. Використання цифрових інструментів та доступність величезних обсягів інформації вимагають продуманого та відповідального підходу, особливо коли йдеться про захист персональних даних та дотримання прав журналістів [3, с. 71].

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що сучасна цифрова ера перетворила журналістику на більш динамічну та різноманітну сферу, яка дає можливість не лише надавати певну інформацію, а й допомагати людям, що потребують певної допомоги. Соціальні мережі допомагають залучити ще ширшу аудиторію та викликати інтерес до важливих питань. Саме ці якості відображають перспективи, зростання та складність нашого різноманітного інформаційного світу.

Список використаних джерел:

1. Патрикаракос Д. Війна у 140 знаках. Як соціальні медіа змінюють конфлікти у XXI столітті. Yakaboo Publishing, 2019. 352 с.

2. Пуграшик В. І. Цифрова журналістика та вплив соціальних мереж на формування громадського уявлення про російсько-українську війну [Електронний ресурс] / В. І. Пуграшик, Г. І. Марчук, Т. М. Плеханова. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/2_2024/part_2/32.pdf.
3. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практичний посібник. Київ : Ін-т мас. інформації, 2016. 184 с.
4. Горчикова А. О. Конвергенція як передумова становлення інтернет-змі [Електронний ресурс] / А. О. Горчикова // Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2542/1/%d0%93%d0%be%d1%80%d1%87%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%90.%20%d0%9e..pdf>.

Рабчевська Ольга Олегівна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Переклад науково-технічної літератури є важливим аспектом сучасного міжмовного спілкування, оскільки від точності й зрозумілості перекладу залежить успішне передавання наукових і технічних знань між фахівцями різних країн [1]. Основним завданням у цьому процесі є забезпечення адекватного відтворення інформації з урахуванням граматичних особливостей цільової мови.

Науково-технічні тексти мають свою специфічну граматичну будову, яка характеризується використанням пасивних конструкцій, номіналізації, складних речень із великою кількістю підрядних зворотів і обмеженим застосуванням особових займенників [2]. Не можемо не погодитись із твердженням, що «тексти науково-технічного стилю характеризуються стислістю та однозначністю. Граматичні відмінності зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами мови оригіналу і перекладу і стилістичними особливостями текстів. За синтаксичною структурою англійські науково-технічні тексти відрізняються конструктивною складністю, мають безособові і неозначено-особові конструкції. В англійських науково-технічних текстах, в порівнянні з українськими, особливо часто зустрічаються пасивні звороти» [5, с. 296]. Англійська мова особливо вирізняється частим використанням пасивного стану для підкреслення об'єктивності та неупередженості: *The results were analyzed according to the specified methods* [6]. Пасивні конструкції дозволяють уникнути акцентування на діючій особі, що відповідає стилістичним нормам науково-технічних текстів [4].

Однією з найпоширеніших граматичних особливостей англійських науково-технічних текстів є пасивні конструкції, що викликають складнощі при перекладі на українську. У той час як англійська мова широко використовує пасивні форми, в українській мові вони менш поширені. Наприклад, в англійській мові речення *The experiment was conducted to determine the effectiveness of the new method* є звичною пасивною конструкцією, яку важко перекласти дослівно українською мовою [6].

Номіналізація, тобто використання іменників замість дієслівних конструкцій, є типовою рисою науково-технічних текстів англійською мовою, оскільки вона забезпечує лаконічність і формальність викладу [3]. Прикладом може бути англійське словосполучення *the implementation of the system*, що може бути перекладене українською як *впровадження системи* [6]. Однак слід зазначити, що в українській мові пряма номіналізація не завжди забезпечує зручність сприйняття тексту, тому перекладач має зважати на баланс між формальністю та зручністю розуміння.

Науково-технічні тексти часто містять складні речення із підрядними зворотами, що дозволяє точно передати причинно-наслідкові зв'язки між різними частинами

висловлювання [3]. Англійська мова має більш лаконічні структури складнопідрядних речень порівняно з українською, тому перекладач має ретельно працювати над адаптацією таких конструкцій. Іноді для уникнення надмірної складності речення в українському перекладі доцільно розбити його на два простих речення.

Терміни та аббревіатури є важливими елементами науково-технічних текстів. Часто вони не мають прямого відповідника в іншій мові, що змушує перекладача шукати альтернативні способи передачі значення. Наприклад, англійське скорочення *AI (Artificial Intelligence)* перекладається українською як *ШІ (штучний інтелект)*. Для деяких термінів може бути використано описовий переклад, якщо конкретний термін не має загальноприйнятого українського еквівалента.

Науково-технічна література містить багато лексичних одиниць, специфічних для певної галузі знань [1]. Ці терміни можуть мати різні значення в різних контекстах, що додає труднощів під час перекладу. Наприклад, термін *network* в інформаційних технологіях перекладається як *мережа*, однак у галузі біології він може означати *сітку*. Тому перекладач має розуміти контекст і галузь знань, до яких належить текст, що дозволить забезпечити коректність перекладу.

Переклад науково-технічної літератури є надзвичайно складним завданням, що вимагає від перекладача не лише володіння граматичними нормами обох мов, але й глибокого розуміння специфіки певної галузі знань. Граматичні особливості таких текстів, зокрема пасивні конструкції, номіналізація, складні речення, а також лексичні аспекти, мають бути ретельно враховані під час перекладу для забезпечення точності та зрозумілості викладу. Ефективне врахування цих граматичних особливостей під час перекладу дозволяє створювати тексти, які зберігають точність інформації та відповідають стилістичним вимогам української наукової мови.

Список використаних джерел:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2002. 576 с.
2. Костін Я. Особливості науково-технічного тексту та труднощі його перекладу. наукові виклади. 2014. № 3. С. 52 – 56.
3. Пильгуй Н., Шкурченко А. Проблеми перекладу засобів логічної експресивності в англійській мові. Закарпатські філологічні студії. 2022. Випуск 20.. Том 2 С. 83 – 87.
4. Остафійчук О.Д. Неологізми англійської мови в сучасному суспільстві. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2020 №3 С. 156-160.
5. Степаненко А., Сітко А. Синтаксичні особливості українського перекладу англійської науково-технічної та художньої літератури. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: VIII міжнар. наук.-практ. конф. : тези доп. (м. Київ, 17-18 квітня 2015 р.). К., 2015. С. 293-297.
6. Edin A., Eilers H., Allard A. Evaluation of the Biofire Filmarray Pneumonia panel plus for lower respiratory tract infections. 2020. Т. 52, №7. С. 479–488. DOI: <https://doi.org/10.1080/23744235.2020.1755053>.

Білашенко Кіра Максимівна, здобувач фахової передвищої освіти відділення «Ветеринарна медицина»
Відокремлений структурний підрозділ «Донецький фаховий коледж Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля», Україна

Науковий керівник: Саноян Анна Олександрівна, викладач української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії
Відокремлений структурний підрозділ «Донецький фаховий коледж Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля», Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Глобалізація як феномен охоплює всі аспекти суспільного життя, а мова – один із головних механізмів цього процесу. Мовні запозичення, що є наслідком активних міжкультурних контактів, формують сучасний лексичний склад будь-якої мови. У науковій літературі глобалізацію часто розглядають як чинник, що сприяє швидкому проникненню іншомовних запозичень у різні сфери лексики: технічну, наукову, економічну, побутову та інші.

Українська мова, перебуваючи в постійному контакті з європейськими та англійськими культурами, особливо піддається впливу англіцизмів. Це стосується не лише професійної термінології, але й повсякденного вжитку. Наприклад, терміни зі сфери інформаційних технологій (комп'ютер, сервер, інтернет) та соціальних медіа (лайкати, постити, фоловити) набули широкого поширення в сучасній українській лексиці [1]

У процесі глобалізації послаблюються роль і значення звичних, усталених соціальних зв'язків, традиції, звичаїв. На цьому загальному фоні відбувається руйнування монополії рідної та державної мови у забезпеченні доступу до інформації, а також у таких сферах, як освіта, наука, культура.

З-поміж позитивних наслідків глобалізації в Україні можна виділити: наявність прямих іноземних інвестицій; доступність загальнокультурних цінностей, подолання глобальних світових культурних розбіжностей і протистоянь. Українці можуть безперешкодно дивитись закордонні фільми, слухати музику, читати книги іноземних письменників, користуватися інформацією, яка стосується різних сфер діяльності інших країн. Позитивним моментом є й міжнародне науково-технічне співробітництво. До переваг глобалізації в Україні можна зарахувати перспективу регулювання екологічної ситуації в країні, захист суспільства від глобальних загроз різного характеру.

Одним із ключових викликів глобалізації є небезпека надмірної англізації української мови. Запозичення нових термінів часто відбувається без належної адаптації до норм української мови, що призводить до дисгармонії у структурі мови, а іноді – до втрати національної автентичності [3].

Часто іншомовні слова проникають у мову без адаптації граматичних і фонетичних норм. Наприклад, запозичені слова з англійської мови (маркетинг, стартап) можуть мати проблеми з відмінюванням або вживанням у реченні за

правилами української мови. Процес запозичення є природним етапом розвитку мови, однак його важливо супроводжувати грамотною адаптацією нових слів. Це стосується фонетичної, граматичної та орфографічної адаптації до українських норм, що дозволить зберегти гармонійність мовної системи.

В умовах глобалізації виникає явище диглосії, коли поряд із українською мовою активно використовується інша мова (зазвичай англійська) у певних сферах комунікації, наприклад, в ІТ-сфері або бізнесі. Це може призвести до поступової втрати позицій української мови в певних професійних галузях.

Підвищення рівня мовної грамотності серед населення та розвиток медіаграмотності можуть допомогти зменшити негативний вплив неадаптованих запозичень. Важливу роль відіграють ЗМІ, література та освіта, які мають сприяти популяризації правильного вживання української мови та розвитку національної лексики.

Еволюція лексичного складу української мови в умовах глобалізації є складним і багатограним процесом. З одного боку, глобалізація сприяє розвитку мови через запозичення нових термінів та оновлення лексики. З іншого – постають виклики, пов'язані з загрозою надмірної англізації та втрати національної ідентичності. Проте адаптація нових слів, розвиток українських неологізмів та підвищення мовної грамотності можуть стати основою для гармонійного розвитку української мови в глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Бобир Н.В. Глобалізація для України – нові можливості чи потенційні загрози. Економічні студії. 2018. №2(20) С. 1-4.
2. Ковальова Г.П., Даніл'ян В.О. Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді. Науковий вісник. Серія «Філософія». №45. 2015. С. 1-13.
3. Триняк М. Лінгвістична глобалізація: ризики втрати мовної ідентифікації. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції. 2020. С. 3-4.

Логвиненко Ксенія Юріївна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЕЛІПТИЧНІ РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

В останні роки лінгвісти все більше акцентують свою увагу на проблемі, пов'язаній з дослідженням речення. Об'єктом дослідження мовознавчої науки уже довгий час виступає речення як багатоаспектна одиниця. Багатоаспектність речення зумовлюється тим, що воно характеризується певним набором класифікаційних ознак [4].

Речення – мінімальна, граматично організована одиниця, яка слугує для вираження думки. Варто зазначити, що у лінгвістичній науці певна увага приділяється вивченню синтаксису простого речення в англійській та українській мовах, адже вони мають як спільні, так і відмінні риси на граматичному рівні, а саме, на рівні морфології та синтаксису.

Поділяємо точку зору А.В. Сітко, яка стверджує, що синтаксис має «надзвичайно широкі експресивні можливості, які закладені в синтаксичній сполучуваності окремих слів, словосполучень, висловлень, у типах зв'язку мовних одиниць, будові речення і т. ін. Проте синтаксис – одна з найменш опрацьованих ділянок у перекладознавстві та контрастивістиці» [5].

Еліптичні конструкції давно викликають інтерес у мовознавців. Інтерес до вивчення еліпсису зародився ще за часів античності. Термін еліпсис походить від грецького “*ellipsis*”, що означає «пропуск» [6]. Попри велику кількість робіт, присвячених вивченню цього явища, питання еліптичних конструкцій досі залишається відкритим, адже існує багато суперечностей щодо тлумачення та природи еліпсису. Таким чином дослідження цього явища є актуальним та затребуваним.

Тяжіння до мовної компресії зі збереженням семантичної повноти речення зумовлює використання еліптичних конструкцій у текстах різних жанрів: художньому, публіцистичному, науковому тощо. Використання еліптичних конструкцій надає мові невимушеності та лаконічності, а діалогам реалістичності та емоційного забарвлення. Це дозволяє полегшити та оптимізувати сприйняття інформації читачем.

Великий вклад у дослідження неповного речення зробив український мовознавець П. С. Дудик [1], він вказував, що такі конструкції притаманні розмовному мовленню, для якого також характерні явища синтаксичної конденсації, компресії. Вчений розглядає неповні речення як особливі засоби вираження думок і почуттів, у яких відсутня ланка не висловлюється, але фіксується людською свідомістю, завдяки чому є зрозумілою. Пропуск таких частин не тільки узгоджується з комунікативною метою речення, а й вагомо допомагає досягнути її найбільш природним, доцільним і

зручним способом. Таким чином отримувач повідомлення може синонімічно домислити опущені елементи і при цьому речення не буде ускладненим.

Вважається, що еліптичне речення виступає своєрідною ремою висловлювання і структурно вписується в тематичну частину висловлювання, концентрується навколо провідного елемента теми та визначає його смислове значення. Еліпсис є одним із типових засобів експресивізації синтаксичних конструкцій художнього дискурсу. Еліпсис – явище синтаксичної деривації, засноване на процесі скорочення (усічення) матеріальних компонентів речення на принципах мовної ергономіки та пов'язане з прагненням мовної особистості гармонізувати свої мовні повідомлення. З синтаксичної точки зору, еліпсис – це порушення синтаксичних зв'язків у структурі простого та складного речення або невербалізованість синтаксичних.

Еліптичне речення здатне реалізовуватися відповідно до принципів парадигматики і синтагматики, що призводить до явища невербальної референції – поширення конструктивної складової речення без порушення його пропозиційного та інтелектуального змісту. Аналіз еліптичних речень англійської та української мов на основі текстів художнього дискурсу показав, що такі експресивні конструкції обох мов мають багато спільного.

Як для англійської, так і для української мов типовими для художнього дискурсу є конструкції з опущеним присудком або його частини. Так, в «Хроніках Нарнії» К. Люїс використовує еліптичні конструкції для динамізації оповіді та передачі емоційного стану персонажів. Наприклад:

“Wish you were here” [7], де пропускаються підмет і допоміжне дієслово: “I wish you were here.”. Такий пропуск надає реченню інтимності, підкреслюючи емоційний зв'язок персонажів і додаючи експресивності. Еліптичні речення в англійській мові часто використовуються в діалогах, надаючи мовленню природності та знижуючи його формальність, що є важливим для творів з яскравими образами, як у К. Люїса.

В українській мові еліптичні речення також часто зустрічаються в художній літературі, особливо в народних оповіданнях та описах почуттів, надаючи тексту колориту та емоційності. Наприклад, у творі «Микола Джеря Івана Нечуя-Левицького»: «Та й ні словечка, й ні звука» [3]. Тут пропущено дієслово, яке легко відновити з контексту: «Та й не промовив ні словечка, ні звука». Цей приклад демонструє, що еліптичні конструкції створюють атмосферу стриманості та, водночас, додають напруги. Це характерне для української літературної традиції, де такі речення створюють виразність та дозволяють зосередити увагу на ключових деталях, залишаючи простір для уяви читача.

Таким чином, в обох мовах еліптичні речення використовуються для передачі експресії та інтонаційного малюнка, що збагачує текст стилістично. Однак, англійська мова завдяки суворішій фіксованій структурі речення, частіше використовує еліптичні конструкції для інтенсифікації динаміки розмовних частин тексту, тоді як в українській мові еліпсис часто надає тексту емоційної стриманості або підкреслює народний колорит та лаконічність.

Список використаних джерел:

1. Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. К.: Наук.

- думка, 1973. 288 с.
2. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії: у 7 кн./ пер. з англ. В. Морозова. Київ: вид. група КМ-Букс, 2016. 840 с.
 3. Нечуй-Левицький І. С. Микола Джеря. Київ: Либідь, 2014. 320 с.
 4. Сітко А.В. Структурні особливості англійських та українських інтерогативів. Нова філологія, 2013. Вип. 58. С. 187–189.
 5. Сітко А.В. Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 116. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 199–203.
 6. Halliday M. A. K. Some Grammatical Problems in Scientific English. Australian Review of Applied Linguistics: Systemic Functional Studies. 1999. Series 5, 6. P. 13–37.
 7. Lewis C. S. The Chronicles of Narnia. New York: HarperCollins, 1994. 778 p.

Орешкіна Л.Г., студентка 2 курсу магістратури факультету іноземних мов
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського», м.Одеса, Україна

Науковий керівник: Демчук А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри
германської філології та методики викладання іноземних мов
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського», м.Одеса, Україна

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АСТІОНІМІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ КЕЛЬТСЬКОГО ПЕРІОДУ

Топонімічна система Великобританії представлена великою кількістю різноманітних географічних назв, що надійшли до англійської мови в різні часи та з різних мов. За своїм походженням англійські топоніми Великобританії поділяються на суто англійські, запозичені та гібридні. Запозичені топонімічні назви, які надійшли до англійської мови в різні часи, представлені групами топонімів кельтського, латинського, скандинавського, нормано-французького походження. Перша група із зазначених топонімічних назв включає географічні назви кельтського походження. Переселення з континенту на територію Британії кельтів, які розмовляли на різних діалектах, починається у 800–700 рр. до н.е. [1, с. 60].

Зауважимо, що переважно астіоніми кельтського походження – це назви міст та містечок, що розташовані на території Шотландії та Уельсу. Кельтські племена населяли території Британських островів ще до приходу римлян, англосаксонів і норманів. Пізніше кельти були відтіснуті до Шотландії та Уельсу, де кельтська культура продовжувала домінувати, зберігаючи більше оригінальних астіонімів, що призвело до беззаперечного впливу цієї давньої мови на назви міст й номінації географічних об'єктів.

Отже, розглянемо загальні етимологічні риси, притаманні астіонімам кельтського походження.

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано астіоніми кельтського походження кельтського періоду Великої Британії з семантичними елементами кельтських слів. Було виокремлено 110 (100 %) астіонімів кельтського походження, з яких 20 (18 %) припадає на міста на території Англії, 10 (9 %) – на міста на території Північної Ірландії, 54 (49 %) – на шотландські міста та 26 (24 %) на валлійські міста.

Переважаючою частиною астіонімів є номінації на позначення водойм або типу рельєфу. Наприклад, *Avon* - назва ріки походить від кельтського слова “abona”, що означає “river” [2]. Тобто всі астіоніми, що містять у своєму складі лексему *Avon* відносимо до цієї групи: *Avonmouth*, (місто біля Бристоль – міста графства, Англія), *Avonbridge* (графство Стерлінг, Шотландія), *Stratford-upon-Avon* (місто в графстві Уорвікшир, Англія), *Aberavon* (місто-графство, Уельс).

Афікс *-ax* походить від кельтського “iska” - англійське “water”: *Axminster* (місто в графстві Девон). Декілька астіонімів походять від кельтського слова на позначення води – “dubr” (“water”) або форма множини “dubrās” (“waters”): *Dover* (місто в графстві Кент, Англія), *Andover* (місто в графстві Гемпшир, Англія), *Dovecothall* (місто в

графстві Ренфрушир, Шотландії).

Виокремлюємо слово кельтського походження “aber”, що означає “river mouth” (гирло річки). Так, в Шотландії нараховується 20 таких астіонімів, наприклад, *Aberdeen, Aberarder, Aberargie, Aberfeldy, Aberlady, etc.*; 9 подібних астіонімів в Уельсі: *Aberaeron, Aberavon, Aberbargoed, Abercarn, Aberdare, etc.*

Ще одне кельтське слово, пов’язане з водою – “lindo”, англійською означає “pool”. Наприклад, астіонім *Lincoln, Lindean, Lindores* походять саме від цього кельтського слова.

Далі розглянемо астіоніми, етимологія яких пов’язана з кельтськими словами на позначення типів рельєфу. Тут превалюють назви, до складу яких входять кельтські слова, що означають “hill” – “briga”: *Brewood* (містечко в графстві Стаффордшир, Англія), *Brentford*; (місто в західному передмісті Лондона); “crüg”: *Crewkerne* (містечко в графстві Сомерсет, Англія), *Cricklade* (містечко в графстві Вілтшир, Англія); “penn”: *Pendlbery* (містечко в передмісті міста Солфорд, Англія). В Шотландії знаходимо 12 міст, назви яких містять кельтське слово “penn”, наприклад, *Penicuik, Penifiler, Peninver, Pennan, Penpont*.

Астіоніми, до складу яких входить елемент “combe” / “soombe”, що походить від кельтського слова “cym” – “valley”, переважно зустрічаються в південно-східній частині Англії, в графствах Сомерсет, Девон, Східний Сасекс, Вілтшир і т.д. Наприклад, *Boscombe, Ilfracombe, Moulsecoomb, Salcombe, Crowcombe*. Загалом таких астіонімів нараховується 11 топонімічних одиниць.

Цікавою представляється етимологія назви головного міста-порту Шотландії, *Glasgow*, що походить від кельтських слів *glas* “green, verdant” and *cau* “hollow”, яке означає “green hollow” (зелена лощина). Вочевидь, назва міста пов’язана з його топографічним розташуванням в низині річки Клайд.

В процесі етимологічного аналізу астіонімів було виокремлено назви, що походять від кельтського “*llanerch*”, що перекладається на англійську як “glade” (галявина у лісі). Наприклад, *Lanark, Llandeilo, Llaneili, Llanrwst* в історичному. Зазначимо, що подібні астіоніми переважають в Уельсі (загалом 9 астіонімів, що мають таку етимологію).

До астіонімів кельтського походження відносимо назви, що походять від кельтського слова “*perth*” - англійською “bush”: *Perth* (місто в центрі Шотландії, адміністративний центр області Перт-і-Кінросс).

Для формування астіонімів Великої Британії також слугували кельтські слова на позначення захисних укріплень, фортець та кордонів.

Ці споруди відомі як “hill forts”, кельтською – “dun”. Від цього слова походять назви наступних міст: *Durham, Dungannon, Dunmurry, Dundee*. Зауважимо, що в Північній Ірландії нараховується 10 міст з подібною етимологією, в Шотландії – 14, включаючи столицю *Edinburgh*, назва якої походить від кельтського словосполучення “Din Eidyn”, що означає “fort on the hill” [1].

Цікавою видається назва міста *Camulodunum*, яка означає “Fortress of Camulus”, де перша частина – це ім’я кельтського бога війни (а Celtic deity), а друга - *dūnom* (“fortification”), тобто захисне укріплення.

Розглянемо етимологію астіоніма *Cardiff*, столиці Уельсу. В етимологічному словнику знаходимо наступне тлумачення: “The first part of the name is the common Celtic noun “caer” (“fort”). The second part is a form of the river name Taf (English

Taff)» [2]. Тобто перша частина астіоніму означає «фортеця», а друга є назвою річки, біля якої знаходиться місто.

The town of Creich (містечко в графстві Файф, Шотландія), назва походить від галльського слова “Críoch”, що перекладається “boundary” / “border” [2]. Тобто перша частина астіоніму означає «фортеця», а друга є назвою річки, біля якої знаходиться місто.

Було зафіксовано астіоніми, що складаються з кельтського та саксонського слів. Наприклад, астіонім *Launceston* (місто в графстві Корнуол, Англія) містить кельтське слово “*lann*” – “church” в першій частині. Наведемо ще приклади астіонімів, що починаються з кельтського слова «церква»: *launcherly*, *Launton*, *Laund*. Як бачимо, такі астіоніми переважно фіксуються на території Англії.

Спираючись на вищезазначене, можна стверджувати, що топоніміка зазнавала змін відповідно до культурного впливу завойовників, що обумовило інтеграцію кельтських назв до новітньої системи топонімів на позначення міст. Послуговуючись результатами дослідження вищезначеної науки, ми маємо змогу глибше зрозуміти стародавні міграції народів, культурні та лінгвістичні зв'язки між ними.

Астіоніми кельтського періоду являють собою символ зв'язку з історичним минулим та свідчать про культурну стійкість народів, навіть у контексті багатомісячних змін. Таким чином чи іншим чином, кельтські астіоніми продовжують впливати на сучасну топоніміку і відіграють значущу роль у формуванні ідентичності регіонів. Астіоніми кельтського походження відзеркалюють значущу частину культурного й лінгвістичного розвитку стародавніх кельтських племен, що мешкали на території сьогоденної Великобританії.

Список використаних джерел:

1. Ворохта О. М., Бялик В. Д. Етимологічний склад англійської топонімії Великобританії. Закарпатські філологічні студії. Ужгород, 2019. Т. 1. Вип. 10. С. 59-62. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/10/part_1/14.pdf.
2. Etymological dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>.

Батрак Катерина Володимирівна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ІМПЕРСОНАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МАТЕРІАЛІ МЕДІАДИСКУРСУ

Імперсональність (безособовість) – це понятійна категорія, що відбиває онтологічні ситуації, котрим характерна відсутність чи неконкретність автора дії або носія стану. Безособовість знаходить своє вираження у безособових реченнях, які дослідники визначають по-різному. Так, Р. Якобсон говорить про так звану «третю особу», яка функціонує як граматично безособова форма і яка сама по собі не позначає віднесеності дії до суб'єкта.[1]

Більшість понятійних категорій характеризуються «польовою» структурою, з «ядром» та «периферією» у складі семантичного поля.[2] В українській мові вимальовується відносно чітка польова структура семантики особи, в якій можна виділити центр та периферію з певною ієрархією у кожній із сфер. Вершинне становище займає 1-а особа «я», з якою співвідноситься 2-а особа «ти». «Ми» та «ви» займають підпорядковане становище стосовно «я» та «ти». Сфера семантики 3-ї особи, пов'язана з вказівкою саме на особу, є найближчою периферією семантики персональності. Вона активно взаємодіє з ядром, що можна сказати і про семантику узагальненої особистості та невизначеної особисті. Предметна 3-я особа має, очевидно, виражений периферійний характер. Значення форм імперсональності (безособовість) знаходиться на крайній периферії.[2]

Безособовість за своїми сутнісними характеристиками є категорією –загальним фундаментальним поняттям, основним змістом якого виступає інваріантне значення граматичної безсуб'єктності, в якому взаємодіють явища мови та мислення, що відображають відносини навколишнього в людині. Це категоріальне значення виступає як критерій класифікації мовних одиниць і проявляється на двох рівнях мовної системи: на семантичному як незалежність, неспіввідповідність дії та діяча, або стану та його носія, та на граматичному як відсутність спрямованості предикату на суб'єкт. Основним способом вираження безособовості є безособові речення.

Розглянемо на прикладах статей ВВС та ВВС Україна, порівняймо засоби вираження імперсональності в обох мовах і виокремимо спільні і відмінні риси, але найбільш частотним у нашій вибірці буде безособовий метод.

Чому міняти постільну білизну варто частіше[3] імперсональність у вигляді використання безособової конструкції та загального характеру твердження. З якою ж метою була використана дана конструкція саме у заголовку? Існує декілька пояснень вживання такого граматичного явища:

1. узагальнення - безособові конструкції дозволяють узагальнити досвід і знання,

представити інформацію як загальноприйнятю істину.

2. уникнення конкретики - іноді автори свідомо уникають вказівки на джерело інформації або конкретну особу, щоб зробити твердження більш об'єктивним.

3. звернення до широкої аудиторії - безособові конструкції дозволяють звернутися до будь-кого, не виділяючи конкретну групу людей.

Немає більшого блаженства, ніж зануритися у тепле ліжко, поклавши голову на м'яку подушку та закутавшись у затишну ковдру.[3] В цьому реченні вжито узагальнене твердження, речення висловлює загальну істину, яка нібито відома всім, також відсутній конкретний суб'єкт(не вказано, хто саме відчуває це блаженство - "я", "ми" або будь-хто інший). Присутня емоційна забарвленість, а тобто використання епітетів ("тепле", "м'яку", "затишну") створює образ, який легко уявити кожному. Зважаючи на те, що це медіатекст то автором було дуже влучно використано деякі засоби узагальнення задля зацікавлення читача, а саме: створення емоційного зв'язку з читачем (завдяки відсутності конкретного суб'єкта, кожен читач може підставити себе на це місце і відчуті описані емоції); універсалізація досвіду (автор показує, що це відчуття є спільним для багатьох людей, об'єднуючи читачів); створення затишної атмосфери(імперсональність допомагає створити інтимну і спокійну атмосферу, до якої хочеться зануритися).

Доволі характерним використання імперсональності є метеорологічні медіатексти, з метою опису того чи іншого природного явища.

Зараз над Україною домінує Антициклон на ім'я Serkan, а це означає, що всюди буде сухо та майже штиль, хіба на півдні вітряно, пояснює синоптикіня Наталія Діденко. Тут вжито безособову конструкцію «буде сухо... вітряно», тобто підмет впущено, бо вже на інтуїтивному рівні ми його оминаємо, адже у погоди немає конкретного виконавця дії.

Розглянувши приклади представлені вище, можна дійти висновку, що в українській мові імперсональність виражається такими засобами як: безособове речення з дієсловами стану і безособове речення з інфінітивом.

Тепер для проведення компаративного аналізу розглянемо англомовні медіаджерела. Почнемо дослідження зі статей про стихійні лиха.

It is well understood that a warming climate means a wetter world[4], безособова конструкція *It is well understood* ця конструкція використовується для вираження загальноприйнятого факту або думки, без вказівки на конкретне джерело цієї інформації. Тобто, не вказано, хто саме добре розуміє цей зв'язок між потеплінням клімату та збільшенням опадів.

Пасивний стан *is understood*: Дієслово *understood* стоїть у пасивному стані, що також сприяє створенню більш загального та об'єктивного висловлювання. Фокус переноситься на сам факт розуміння, а не на того, хто розуміє, може перекладатися як «Добре зрозуміло, що...»

Існує ще один спосіб яким можна виразити імперсональність - формальний підмет «it». *It just takes one thing to go wrong, and you're all freaking out.*[6] "it" вважається формальним підметом тому, що не має самостійного значення, у цьому контексті не несе ніякого лексичного значення. Його головна функція - зайняти місце підмета в реченні. Використовується для введення безличних речень, такі конструкції часто використовуються для вираження загальних істин, думок або опису ситуацій. *"It's frantic, it's really stressful," she admits.* Формальний підмет "it" виконує граматичну

функцію, але не має самостійного лексичного значення.

Висновки:

Мова є складною структурою, яка постійно розвивається і потребує нових форм вираження тих чи інших явищ. Імперсональність, або безособовість безсумнівно є категорією, репрезентованою різноманітним репертуаром мовних форм актуалізації цього значення. Загалом під імперсональністю розуміють наявність експліцитного, імпліцитного або невираженого суб'єкта; «об'єктивно» діюча сила у витворах мистецтва; імперсональне – це область трансцендентного, що має характер чуттєвого, але без абстрактного; категорія імперсональності відображає зв'язок розвитку особистості та значущості її діяльності, а також відображає етику та процес колективної творчості.

Список використаних джерел:

1. Асмукович І. Епоніми у складі англomовних авіаційних термінів. Вісник Житомирського державного університету: зб. наук. праць. Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2011. Вип. 33. С. 16-19.
2. Асмукович І. Структурно-семантична організація авіаційної термінології англійської мови. Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: ПП "Медобори-2006", 2011. С. 6.
3. Жасмін Фокс-Скеллі. Як часто треба міняти постільну білизну - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c171xe84pk2o> (дата звернення: 06.10.2024).
4. Якість повітря у Києві й області: коли вона покращиться - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c93p8zj1895o> (дата звернення: 06.10.2024).
5. Schafersaker T. Why was Hurricane Helene so damaging?. BBC Weather. URL: <https://www.bbc.com/weather/articles/c1jdzwgepgzo> (дата звернення: 06.10.2024).
6. Savage M. Kylie Minogue on 'nasty' critics and how she kept every supportive cancer letter. BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c2dp7dk5g27o> (дата звернення: 10.10.2024).

Мельник Ірина Володимирівна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, канд. філол. наук,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЛОГІЧНОЇ ЕМФАЗИ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ РЕЧЕННЯХ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ»

У ході збільшення попиту на знання іноземних мов дослідники шукали та аналізували різні підходи та методи їх вивчення, і порівняльна типологія є одним із найкращих способів, не лише засвоєння базових знань, а й глибокого розуміння особливостей мови, що вивчається. Адже типологічна класифікація мов – це класифікація, що базується на виявленні подібних і відмінних аспектів будови мов, незалежно від їх спорідненості, що полягають не у самому мовному матеріалі, а в принципах його організації. Тобто вивчення нової мови у порівнянні з уже відомою тобі, є дуже ефективним способом.[1]

Загальновідомо, що інформаційна структура також має вплив на граматичний склад речення. Зокрема, це впливає на лінійне розташування складових частин речення, особливо в мовах, яким притаманний логічний порядок слів у реченні.[2 с.11] Незважаючи на те, що англійська мова має фіксований порядок слів у реченні, знайти приклади таких речень можливо.

Одна зі найбільш цікавих тем у галузі порівняльної типології є логічна емфаза. Емфаза – закономірне явище емоційно-забарвленого мовлення, що полягає у виділенні певного елемента висловлювання. Такий вид мовлення використовується в різних стилях – художньому, публіцистичному, ораторському, та навіть науковому. У такий спосіб можна виразити своєрідний характер та виділити певні емфатичні конструкції та моделі, адже в англійській мові існує велика різноманітність засобів вираження емфазы, та трохи менша в українській мові. Таким чином емфатичні конструкції можна поділити на три типи: граматичні, лексичні та графічні. [3]

Нижче буде розглянуто детальніше ці три типи, та приклади основних емфатичних конструкцій та засобів.

Граматичні емфатичні конструкції – це спосіб вираження та досягнення емфатичного ефекту за допомогою граматичних засобів. В англійській мові цього типу входять:[3]

А) інверсія (порушення правильного порядку слів у реченні)

Had he looked he could hardly have failed to notice the tense rigidity and expectation of her attitude and expression.[4, с.14] - Метью, **відзначивши хіба**, що це дівчинка, прослизнув повз неї якомога швидше, намагаючись не дивитися в її бік — інакше він би неодмінно помітив напружену скутість і очікування у виразі її обличчя та позі. [5, с.14] В цьому прикладі присутня інверсія частини присудка та вставне уточнювальне словосполучення, для підкреслення умовності дії.

Б) конструкція Condensed Relative, в якій в ролі підмета виступають неозначені займенники *what, who, whatever, whoever, whomever*

Oh, **what I know about myself** isn't really worth telling," said Anne eagerly. [4, с.54] - О, ні, **те**, що я знаю про себе, і переказувати не варто, — палко заперечила Енн.[5, с.54] Словами *what* та *me* робиться акцент на тому, яка це конкретно інформація.

В) конструкції з використанням ступенів порівняння прикметників та прислівників

"How can you call it a good night when you know it must **be the very worst night** I've ever had ?[4, с.40] - — Як ви можете казати «добраніч», коли знаєте, що це буде **найгірша ніч** у моєму житті, **а ніяка не добра**? [5, с.41] Тут задіяно не лише ступінь порівняння прикметника, а й додавання вставного слова, що лише емоційно підсилює характеристику іменника в реченні.

Лексичні емфатичні конструкції, вираження емфазі за допомогою лексичних засобів, таких як: [3]

А) підсилювальне дієслово *do*

I might have known nobody really **did** want me.[4, с.34] - Я **ніколи нікому не** була потрібна.[5, с.33]

"but oh, please **do** call me Cordelia. [4, с.35] - Але я вас **благаю**, кличте мене Корделією.[5, с.35] Як правило, підсилювальне слово *do* вживається для того, щоб зробити сильний акцент та дієслові, яке йде за ним, що і підтверджують приклади.

Б) прийом експлетиву – вживання вставних слів

It would **certainly** make a sensation second to none, and Mrs. Rachel dearly loved to make a sensation.[4, с.11] - **Навіть** якби Марілла сказала, що Метью поїхав до Брайт Рівер по кенгуру з Австралії, це так не приголомшило би пані Рейчел. [5, с.6] Через величезну різноманітність вставних слів, цей прийом дозволяє виявляти та посилювати емоційно-оціночне ставлення мовця.

В) емфатичні повтори

Pretty ? Oh, pretty doesn't seem the right word to use. [4, с.26] - **Гарне?** О ні, його ніяк не можна називати **гарним**. [5, с.27] За допомогою повторів, можна зробити акцент на будь-якому члені реченні. В даному випадку це прикметник.

Г) подвійне заперечення

When he reached Bright River there was **no** sign of **any** train ;[4, с.14] - У Брайт Рівер, коли він туди дістався, **ніякого** поїзда **не** виявилось [5, с.14]

Red-headed people **can't** wear pink, **not** even in imagination. [4, с.53] - Рудим людям він **геть не личить, навіть уявити собі таке важко**. [5, с.53]

Зазвичай, подвійне заперечення підкреслює максимально негативне ставлення або абсолютну нереальність подій чи речей.

Д) конструкції *what a..., such a..., neither...nor, either...or, so very (much), more...than ever, too...to etc*

Nor beautiful, **either**. They don't go far enough. [4, с.26] - Чи **навіть** красивим. Це для нього недостатньо правдиві слова.[5, с.27]

Графічний є особливим способом вираження емфазі, і задіюється він за допомогою графічних засобів. До них належить: [3]

А) виділення курсивом

"Mrs. Rachel Lynde did not call living in such a place **living** at all.[4, с.4]- "Життя в такій глушині, думала собі пані Рейчел, і **життям** було не назвати." [5, с.4]

Б) написання великими літерами

В) написання через дефіс

Oh, it was wonderful— wonderful. [4, с.26] - Воно дивовижне — так, дивовижне! [5, с.27] Графічний тип емпатичних конструкцій можна застосувати лише у письмовому вигляді, проте таким чином можна підкреслити абсолютно будь-яку інформацію, на яку читач має звернути особливу увагу.

У ході порівняння засобів вираження логічної емпізи в англійській та українській мовах стало зрозуміло, що українській мові притаманні такі способи вираження емпізи, як інверсія, подвійне заперечення, написання слів через дефіс, емпітичні повтори, виділення курсивом, ступені порівняння прикметників, вставні слова та частки для підсилення під час вираження суб'єктивної думки.

Отже, у підсумку хочеться зазначити, що загалом існує три типи емпітичних конструкцій, в кожен з яких входить велика кількість різних способів підкреслення певної інформації. Більшість із цих способів зустрічаються у романі Л.М. Монтгомері «Енн із зелених дахів», які і додають цьому твору більшої емоційності, літературної виразності та роблять особистість головної героїні яскавішою.

Список використаних джерел:

1. Мовна типологія. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/1583502/page:96/> (дата звернення: 25.09.2024).
2. Trotzke A. Grammar of Emphasis: From Information Structure to the Expressive Dimension. De Gruyter, Inc., 2017.
3. Павловська Ю. В. Способи вираження емпізи та особливості її перекладу українською мовою (на матеріалі текстів різних стилів) / Ю.В. Павловська // Филологические науки 6. Актуальные проблемы перевода. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Philologia/73140.doc.htm.
4. Anne of Green Gables: Anne of Green Gables. Oxford University Press, USA, 2004.
5. Енн із Зелених Дахів. TextBook. URL: <https://textbook.com.ua/zarubizhna-literatura/1545308330> (дата звернення: 29.09.2024).

Чорноіваненко Анастасія Олексіївна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІНВЕРСІЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ РЕЧЕННІ ЯК СИНТАКСИЧНИЙ ЕКСПРЕСИВНИЙ ЗАСІБ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ «АННА З ГРІН ГЕЙБЛЗ» ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Мова художньої літератури завжди вирізняється особливою виразністю та неповторним стилем, який досягається завдяки використанню різних мовних прийомів. Одним із таких засобів є інверсія — зміна звичного порядку слів у реченні, що сприяє акцентуванню певної думки або створенню емоційного забарвлення [1, с.46]. Роман Л.М. Монтгомері «Анна з Грін Гейблз» [2; 4] є прикладом використання інверсії для передачі глибоких почуттів, внутрішнього світу героїні та атмосферних описів. Переклад твору українською мовою зберігає ці елементи, адаптуючи їх до національних мовних та стилістичних особливостей.

Інверсія у мовознавстві розглядається як стилістичний прийом, який змінює звичний порядок слів для підкреслення певних елементів або для створення ритмічного ефекту [3]. В англійській мові, де синтаксична структура є більш суворою, ніж в українській, інверсія виконує функцію порушення очікувань читача, привертаючи його увагу до конкретних слів або виразів. Наприклад, у романі Л.М. Монтгомері інверсія часто використовується для вираження здивування або захоплення Анни: *“In a world of dreams she lived”* [4], — цей зворот підкреслює уяву та фантазійний світ дівчини. В українському перекладі, здійсненому Юлією Черніковою, речення набуває такого вигляду: *«В уявному світі жила вона»* [2], — зберігаючи акцент на мрійливості головної героїні та її віддаленості від реального світу.

Інверсія в англійських реченнях не лише підкреслює експресивність, але й додає мелодійності тексту. Наприклад, коли Анна вперше описує красу Грін Гейблз, Монтгомері використовує інверсію для надання виразності:

“Never had she seen anything so beautiful” [4].

Цей зворот фокусується на її захопленні природою, виділяючи емоційний аспект. В українському перекладі Чернікової цей пасаж перекладено як *«Ніколи вона не бачила нічого настільки прекрасного»* [2], що передає ті ж емоції, хоча й через використання характерного для української мови порядку слів.

Інверсія часто служить для розкриття внутрішнього світу персонажів, зокрема Анни, яка схильна до гіперболізації та романтичних уявлень. Її думки і мова багаті на інверсійні структури, які надають тексту жвавості й динамізму. Наприклад, в одному з епізодів, описуючи свою радість, Анна говорить:

"So happy was I that I could scarcely contain myself" [4].

Це речення в українському перекладі набуває форми «*Такою щасливою я була, що ледве могла стриматися*» [2], де збережено інверсійний порядок, що дозволяє відчутти глибину її емоцій.

"Through Green Gables went Anne, a soul utterly absorbed in the beauty around her" [4].

У цьому реченні підмет і дієслово міняються місцями. Стандартний порядок мав би виглядати так: *"Anne went through Green Gables, utterly absorbed in the beauty around her"*. Однак інверсія дозволяє сконцентрувати увагу на оточенні та стані Анни, наче вона цілковито в ньому розчиняється:

«Увесь Грін Гейблз немов пройнявся красою, серед якої перебувала Анна, заглиблена у свої мрії» [2].

Переклад адаптує інверсію, підкреслюючи загальну атмосферу, в якій опиняється Анна. Тут використовується схожа структура, що також привертає увагу до краси навколо героїні.

"Not a word did she say, though her heart was heavy" [4].

Тут структура інверсії надає емоційного акценту, підкреслюючи мовчазну пригніченість Анни. Порядок слів перетворюється, і замість прямого *"She did not say a word"* [4], інверсія фокусується на самій тиші та її значенні: *«Ані слова не сказала вона, хоч серце її було важке»* [2]. В українському перекладі також застосовується інверсія для збереження акценту на мовчанні Анни, що передає драматизм її внутрішнього стану.

"Proudly and with her head held high, into the world went Anne Shirley, leaving Green Gables behind" [4].

Інверсія тут створює ефект урочистості й драматизму: дії Анни та її відхід у «великий світ» набувають більшої виразності через такий синтаксичний порядок.

«Гордо, з високо піднятою головою, вирушила Анна Ширлі в світ, залишаючи Грін Гейблз позаду» [2].

Переклад зберігає інверсійний порядок, роблячи наголос на гордості та рішучості Анни. Складна інверсія дозволяє передати урочистий настрій, з яким героїня йде назустріч новим викликам.

Інверсія в англійському художньому тексті є потужним інструментом для створення експресивності та розкриття глибоких почуттів героїв. У романі Л.М. Монтгомері «Анна з Грін Гейблз» цей прийом відіграє ключову роль у передачі внутрішнього світу головної героїні, акцентуючи увагу читача на її емоціях та особливому баченні світу. Переклад українською мовою дозволяє зберегти виразність та стилістичну особливість оригіналу, зберігаючи при цьому національну специфіку мови. Таким чином, інверсія стає універсальним засобом, що набуває нового звучання у різних мовах, допомагаючи читачу глибше зануритися у світ літературного твору.

Список використаних джерел:

1. Левченко П.О. Інверсія як засіб експресивності в англійському реченні. Сучасна лінгвістика: наук. журн. 2020. Т. 15, № 3. С. 45–52.
2. Монтгомері Л.М. Анна з Грін Гейблз / перекл. Ю. Чернікової. Київ: Видавництво Старого Лева, 2019. 400 с.
3. Нікольський О.М. Стилістика англійської мови: підручник. Київ: Академія, 2019. 290 с.
4. Montgomery, L. M. Anne of Green Gables. Mineola, NY, Dover Publications. 307p.

Куракіна Інна Євгенівна, здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна, канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Вступ. Категорія модальності є одним із ключових понять у сучасній лінгвістиці, оскільки вона відображає ставлення мовця до реальності, висловлюваних подій, дій або станів. Модальність дозволяє передати такі аспекти як можливість, необхідність, дозвіл, бажання чи обов'язок, що надає мовленню глибшого смислового контексту. Різні мовні культури мають свої особливості у вираженні модальності, що обумовлено як граматичними відмінностями, так і культурно-історичними традиціями. Водночас, як справедливо зазначає А. Сітко, у синтетичних мовах, навпаки, логіка найчастіше виявляється у внутрішньому зв'язку в слові [5].

Актуальність дослідження полягає в необхідності глибшого розуміння засобів вираження модальності в англійській та українській мовах, особливо через аналіз художньої літератури. Порівняння таких творів, як "Чарлі та шоколадна фабрика" Роальда Дала та "Микола Джеря" Івана Нечуя-Левицького, дозволяє не лише виявити мовні особливості кожної з мов, але й прослідкувати культурно-мовні відмінності, що відображають національну специфіку використання модальних конструкцій.

Останніми десятиріччями у мовознавстві спостерігається перенесення акцентів у дослідницьких інтересах з вивчення мови як внутрішньої системи, в якій усе взаємопов'язане на вивчення мови-мовлення як діяльності або як дії [6].

Мета роботи проаналізувати та порівняти засоби вираження модальності в англійській та українській мовах на прикладі аналізу художніх творів Р. Дала та І. Нечуя-Левицького.

Варто зазначити, що модальність є універсальною лінгвістичною категорією як в англійській, так і в українській мові.

Результати та обговорення. Граматичні категорії є одним з основних способів вираження модальності в англійській мові. Візьмемо приклад з відомої казки Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика», наприклад: *What would you answer if you were asked?* [4, с. 5]. У цьому випадку спостерігаємо застосування Conditional Mood, який вказує на дію, що не відбулася або не відбувається в минулому, оскільки для неї не було необхідних умов.

Головними засобами вираження істинної об'єктивної модальності є дієслівні форми в конкретному часі дійсного способу.

На лексичному рівні модальність проявляється через використання модальних дієслів, таких як *certainly, of course, no doubt, surely, apparently, indeed, evidently, naturally, obviously, really, actually, happily / unhappily, luckily / unluckily, fortunately / unfortunately* тощо [1]. Візьмімо такі приклади:

Now, of course, I'm back on gum [4, с. 25]

In the town itself, actually within sight of the house in which Charlie lived, there was an ENORMOUS CHOCOLATE FACTORY!» [4, с. 6].

На лексико-граматичному рівні модальність виражається через модальні слова, такі як: can, may, must, should, shall, will, would, need, ought to, dare, to be to, to have (to have got to) [1]. Наприклад:

He would leap up into the air and fire off half a dozen rounds from one or another of these weapons [4, с. 30].

В українській мові засоби вираження модальності характеризуються значною різноманітністю. Модальність може виражатися за допомогою лексичних, граматичних, лексико-граматичних, пунктуаційних та графічних засобів. Наприклад: *Може, мамо, так, а може, й ні. Хто його зна, як воно буде [2, с. 6].*

У цьому випадку модальність передається вставними словами, які відображають сумнів мовця щодо міри реальності події. Інший приклад: «кажуть», яке виступає засобом суб'єктивної модальності, вказує на джерело інформації: *Нема в нас такої хати. Була, кажуть, Джерина хата, а тепер вона вже Чабаненкова, бо баба Нимидора Джериха видала дочку за Чабаненка [2, с. 109].*

Висновки. Таким чином, модальність виступає складною та багатоаспектною функціонально-семантичною категорією, яка передає відношення мовця до висловлюваного та його оцінку об'єктивної реальності. Вона реалізується як в англійській, так і в українській мовах за допомогою різних лексичних і граматичних засобів. Те, що висловлюється, може оцінюватися як істинне або хибне, можливе або неможливе, необхідне або бажане, залежно від контексту і мовних засобів.

Список використаних джерел:

1. Гришина О.Д., Статкевич Л.П. Способи вираження модальності в англійській та українській мовах. Вчені записки. №4. С. 40–45.
2. Нечуй – Левицький І. Микола Джеря [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=908&page=2>.
3. Кравцова А. Є. Антропонімія творів І. Нечуя-Левицького. Філологія XXI століття [Електронне видання]: зб. наук. пр. студентства й наук. молоді за матеріалами XI Всеукр. наук.-практ. конф. студентства й наук. молоді. Харків, 15 квіт. 2021 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. Харків, 2021. С. 72–75.
4. Dahl, R. Charlie and the Chocolate Factory. London: Puffin, 2013.
5. Сітко А.В. (2013). Структурні особливості англійських та українських інтерогативів. Нова філологія (58).
6. Сітко А.В. (2012). Проблема відтворення граматичної семантики інтерогативів засобами цільової мови Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. праць [ред. Н.М. Корбозерова]. К.: Логос (22).

Гавриш Надія Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. МАРТІНА "ГРА ПРЕСТОЛІВ"

Через глобалізацію та інтеграцію в світову спільноту постає гостра проблема у адекватному перекладі з української на англійську мову та навпаки. Саме тому нам необхідно розумітися на тонкощах передачі мовних особливостей граматики цих мов. Однією із граматичних тем, яка може викликати труднощі при перекладі, є модальність.

Поняття модальності широко використовуються у різних сферах знань: логіці, філософії, літературознавстві та мовознавстві. У мовознавстві модальність належить до найсуттєвіших характеристик речення і трактується як категорія, що виражає зв'язок висловлювання з реальною дійсністю [1].

Дослідники по-різному трактують поняття модальність. Перше визначення даного поняття зустрічається в 1969 році в словнику лінгвістичних термінів О.С. Ахманової. Вона розглядає модальність як "поняттєву категорію зі значенням ставлення мовця до змісту висловлювання та ставлення змісту висловлювання до дійсності (ставлення повідомленого до його реального здійснення), що виражається різними лексичними та граматичними засобами, такими як форма і відмінювання, модальні дієслова, інтонація тощо" [2].

Модальність виражається різними мовними засобами на інтонаційному, граматичному та лексичному рівнях. Однак найпоширенішим способом передачі модальності залишається передача модальними дієсловами.

Модальні дієслова – це дієслова, лексичним значенням яких виражається відношення до змісту висловлення, оцінка його автором висловлення. Модальні дієслова виражають різні ступені модальності: від майже впевненого припущення, до припущення, у якому мовець має сумніви.

В англійській мові виокремлюють наступні модальні дієслова та їх похідні форми: "can" (мати змогу), "could" (міг би), "may" (може), "might" (може бути), "shall" (має), "should" (варто), "will" (буде), "would" (був би), "must" (має, повинен), "have to" (повинен), "ought to" (повинен) та "need to" (потрібно). Проте ці дієслова викликають труднощі при перекладі на українську мову. Серед основних причин мовознавці виокремлюють наступне: 1) належність мов до різних структурних типів (аналітична/флективна); 2) різний обсяг подібних за значенням граматичних форм та конструкцій; 3) відмінність функціональних характеристик певної граматичної категорії. Саме тому переклад вимагає граматичних трансформацій, під якими В. Карабан розуміє зміну граматичних характеристик слова, словосполучення або

речення у перекладі [3]. Виділяють кілька основних типів граматичних трансформацій, які можуть бути використані при перекладі модальних дієслів: 1) перестановка (зміна порядку слів або словосполучень у процесі перекладу); 2) субституція (заміна одних граматичних елементів іншими, наприклад, словосполучення на речення, просте речення на складне і т.д.); 3) вилучення; 4) додавання (зазвичай стосується іменників, прикметників, прислівників); 5) комплексна трансформація.

Краще розібратися в спільних та відмінних рисах вживання модальних дієслів в англійській та українських мовах нам допоможуть приклади з роману "Гра Престолів" [4] та його перекладу [5].

Розглянемо спочатку приклади, в яких продемонстровано спільні риси вживання модальних дієслів.

"The marriage can wait a few years" — "..., а весілля може зачекати".

"He must learn to rule, and I will not be here for him" — "Він має вчитися правити, а мене поряд не буде".

"Can a man still be brave if he's afraid?" — "А чи може людина бути хороброю, коли боїться?".

"The question was not why the man had to die..." — "Але ти неправильно мене зрозумів: моє питання було не про те, чому той чоловік повинен померти..."

В цих випадках англійське модальне дієслово перекладається їхнім прямим еквівалентом української мови. Дані речення не вимагають ніяких граматичних трансформацій, оскільки як і в українській, так і в англійській мовах всі речення мають однакове семантичне, граматичне та контекстуальне значення, що значно полегшує процес перекладу.

Натомість існують випадки, коли переклад модальних дієслів неможливо передати прямими українськими еквівалентами. Це стосується випадків, коли граматична структура наявна в одній мові, але відсутня або неприпустима в іншій. Тоді нам необхідно звертатися до трансформацій.

"We'll see how warm you can dress when the winter comes" — "Побачимо, що ви на себе вдягнете, як зима прийде".

У наведеному прикладі оригінальна англійська фраза містить модальне дієслово *can*, яке позначає здатність або можливість виконати дію. У перекладі на українську мову воно не було дослівно передано, тому що в українській мові цей сенс здатності часто імпліцитно вбудований у структуру речення. Це можна пояснити тим, що в українській мові фраза *"що ви на себе вдягнете"* вже передбачає можливість дії без необхідності додаткового вказування на неї. Така трансформація називається граматичним вилученням і є типовою для перекладів між мовами з різними граматичними системами. Тож, *can* не перекладено прямо через те, що його функція можливості чи здатності у цьому контексті вважається надлишковою у перекладі українською.

Наступним прикладом можуть слугувати речення *"He must be ready when his time comes"* та у перекладі *"Хай сидить у твоїй раді й готується до своєї години"*. Тут модальне дієслово *must* не перекладено дослівно через відмінності у мовних структурах і стилістичних особливостях англійської та української мов. Модальне дієслово *must* в англійській мові виражає необхідність або обов'язок. Однак в українській мові, залежно від контексту, значення обов'язку можна передати без використання прямого еквівалента, як це зроблено у фразі *"хай сидить"* та

"готується". Форма наказового способу (імперативу) та конструкція з "хай" достатньо виражають необхідність дії, що відповідає значенню *must*.

У реченні "*Catelyn did not need to be told; she had eyes, she could see the bright finger of blood running along the knight's forearm*" як "Кетлін не потребувала пояснень, бо мала очі: передпліччям лицаря дзюрив яскравий струмок крові" можна виокремити модальну структуру "*did not need to be told*", що дослівно перекладається як "не потрібно було говорити". Натомість в перекладі вжито "не потребувала пояснень", оскільки в українській мові часто надається перевага лаконічності та природному звучанню, і саме ця фраза краще передає зміст, без прямого перекладу пасивної конструкції тексту оригіналу. До того ж, фраза "*did not need to be told*" передає ідею, що Кетлін не потрібно було пояснювати ситуацію, оскільки вона сама могла зрозуміти, що відбувається. Українське "не потребувала пояснень" досить точно передає це значення, хоча й без дослівного перекладу кожного елемента.

Отже, аналіз прикладів із роману "Гра престолів" і його перекладу демонструє різні стратегії передачі модальних дієслів. В окремих випадках модальні дієслова перекладаються без змін, оскільки мають прямі еквіваленти в обох мовах, Проте в багатьох випадках переклад вимагає трансформацій. Це пов'язано з тим, що граматичні структури англійської та української мов відрізняються за будовою, і що певні граматичні категорії, притаманні англійській мові, можуть бути відсутні в українській. У таких випадках перекладач використовує контекстуальне тлумачення та адаптацію. Таким чином, для досягнення адекватного перекладу модальних дієслів важливо розуміти граматичні та лексичні особливості обох мов, щоб передати точний зміст і зберегти стилістичну природність тексту.

Список використаних джерел:

1. Войналович, Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія // Наукові записки. Серія «Філологічні науки»(Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). 2013., вип. 5 Т. 3. С. 28-32.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
3. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
4. Martin G. R. R. Game of Thrones. HarperCollins Publishers Limited, 1996.
5. Гра Престолів. Україна: КМ-БУКС, 2020. 800 с.

Мартинюк Діана Петрівна, здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна

Науковий керівник: Сольська Тетяна Миколаївна, канд. філол. наук, доцент
кафедри германської філології, перекладу та зарубіжної літератури
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САЙТУ ІТ-КОМПАНІЇ

Лексика на веб-сайтах ІТ-компаній відрізняється суттєво від лексики інших сайтів саме динамічністю розвитку, що відображає швидкий прогрес та інновації в технологічному секторі. Оскільки технології розвиваються швидкими темпами, тому з'являються нові терміни для опису нових технологій. Неологізми дозволяють швидко приймати та інтегрувати нову термінологію в дискурс, сприяючи спільному розумінню та співпраці через продуктивну інтеграцію технологій. Неологізми часто з'являються разом із технологічними проривами та інноваціями, так як дана сфера досить швидко розвивається.

Неологізми є дуже важливою лінгвістичною категорією з багатьох причин - вони є елементами, які роблять мову живою і динамічною, адже вони свідчать про мовні зміни.

Л. Г. Верба зазначає, що «неологізм – це є слово, значення якого з'являється в певний період часу в мові і його новизна усвідомлюється мовцями» [1].

Сучасна англійська мова має багато способів утворення неологізмів, найпродуктивнішими серед яких є конверсія, скорочення, телескопія, а також запозичення з інших мов. Однак не всі ці способи використовуються однаковою мірою, і співвідношення кожного з них у словотвірному процесі неоднакове.

В «Енциклопедії мови та лінгвістики» К. Брауна зазначено що, «конверсія - це процес, який перетворює слово, що належить до однієї частини мови, на іншу (наприклад, іменник → дієслово або дієслово → іменник). Прикладами конверсії іменника в дієслово є *to impact* та *to blackhole*» [2]. Наприклад, неологізм *network* може використовуватися як в ролі дієслова, так й іменника залежно від контексту і застосованого значення. Як іменник, *network* означає взаємопов'язану групу або систему, а якщо стверджувати за дієслово *to network* — з'єднувати комп'ютери разом, щоб вони могли обмінюватися інформацією.

Згідно з дослідженням Н. М. Тимощука, «скорочення (усічення, ініціальні скорочення) — це процес зменшення кількості фонем і/або морфем у наявних словах або в словосполученнях без зміни їхнього лексико-граматичного значення» [3].

На сайті Global Logic можна побачити «скорочення *engineering labs*» [4]. Так як подана компанія займається не тільки розробкою програмного забезпечення, а також інженерією. Поданий неологізм *labs* утворився внаслідок скорочення від слова *laboratories*. На веб-сайті не подано повного розшифрування цього скорочення як слова *laboratories*. Відомо, що зазвичай не використовують скорочень на сайтах, щоб не спричинити непорозуміння. У цьому випадку скорочення *labs* стало загальноприйнятим для багатьох галузей і тому на веб-сторінці його не розшифровують, адже з загального контексту зрозуміло, що мається на увазі інженерні

лабораторії.

Д. І. Квеселевич вважає, що «телескопія – зрощення фрагментів лексичних одиниць або однієї лексичної одиниці з фрагментом другої» [5]. Наприклад, на сайті IBM можна побачити «неологізм *turbonomic*» [6], який утворений через зрощення двох слів *turbo* та *economic*. *Turbonomic* - це платформа, призначена для підвищення продуктивності та ефективності у використанні ресурсів у публічних, приватних і гібридних хмарних середовищах. Вона забезпечує повний огляд і контроль над інфраструктурою, автоматизацію рутинних процесів та аналітичні можливості, використовуючи штучний інтелект.

Таким чином, варто зазначити, що на сайтах ІТ-компаній використовують нові неологізми у порівнянні з сайтами інших компаній. На цих сайтах можна знайти багато неологізмів та термінології, які можуть бути невідомими людям, необізнаним у сфері ІТ. Незважаючи на це, мова на веб-сайті повинна бути специфічною, але зрозумілою, щоб користувачі та клієнти могли швидко знаходити необхідну інформацію.

Список використаних джерел:

1. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова книга. 2003. 160 с.
2. Brown K. Encyclopedia of Language & Linguistics. Elsevier Science. 2006. 11000 p.
3. Тимошук Н. М. Англійські неологізми у сфері інформаційних технологій. Нова філологія. 2023. Т. 89. С. 228-233.
4. PLM Services & Development | GlobalLogic. GlobalLogic. URL: <https://www.globallogic.com/services/offerings/labs-plm-development-solutions/> (дата звернення: 13.12.2023).
5. Квеселевич Д.І., Сасіна І.П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови. Вінниця: Нова книга. 2003. 128 с.
6. IBM Turbonomic. IBM - United States. URL: https://www.ibm.com/products/turbonomic?mhsr=ibmsearch_a&mhq=turbonomic (дата звернення: 12.01.2024).

Василевська Єлизавета Василівна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Головня Алла Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МІЖГАЛУЗЕВА ТА ВНУТРІШНЬОГАЛУЗЕВА ТЕРМІНОЛОГІЧНА ОМОНІМІЯ

Термінологія є важливим елементом будь-якої науки чи галузі знань, оскільки вона забезпечує точність та однозначність спілкування між фахівцями [2]. Однак, через специфіку розвитку мов та їх взаємодію, терміни можуть набувати декількох значень. Це явище відоме як омонімія, яка може бути міжгалузевою або внутрішньогалузевою [3].

Термінологічна омонімія виникає, коли один і той же термін використовується в різних значеннях [4]. Вона може бути розділена на два типи:

- міжгалузева омонімія – терміни, які мають однакову форму, але вживаються в різних галузях знань і мають різні значення;
- внутрішньогалузева омонімія – терміни, що використовуються в межах однієї галузі, але в різних контекстах набувають різних значень [4].

Омонімія в термінології виникає з ряду причин [3]. По-перше, з часом терміни можуть змінювати своє значення або розширюватися, оскільки нові концепції або явища потребують нових назв. По-друге, часто терміни запозичуються з однієї галузі в іншу, що може призводити до їх різного розуміння. Наприклад, термін «*потік*» може використовуватись у фізиці для опису руху рідини та в комп'ютерних науках для опису передачі даних. Також, значення терміну може змінюватись в залежності від контексту, у якому він вживається.

Приклади міжгалузевої омонімії можна знайти в різних наукових сферах. Наприклад, термін «*крос*» використовується в медицині для опису кросової інфекції, в спортивній термінології для кросової бігу, а також у комп'ютерній графіці для кросс-продукту [5]. У спорті «*крос біг*» (*cross country running*) – це вид спорту, що полягає в бігу по природних маршрутах [5]. У комп'ютерних науках «*крос-продукт*» (*cross product*) – це операція, яка використовується для отримання вектора, перпендикулярного до двох даних векторів [5].

Внутрішньогалузева омонімія також широко поширена в науковій літературі. Наприклад, у галузі комп'ютерних наук термін «*програма*» може використовуватись для опису як програмного забезпечення, так і навчальної програми [7]. У програмуванні «*програма*» – це набір інструкцій, написаних для виконання певного завдання комп'ютером [7]. У освіті «*програма*» – це план навчання, що включає курси та інші навчальні активності [7].

Термінологічна омонімія може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Омонімія може спростити мову, оскільки один термін може бути використаний для опису декількох понять, що дозволяє зекономити час та ресурси. Однак, неоднозначність терміну може призвести до непорозумінь і помилок, особливо у

наукових публікаціях, де точність і ясність є критично важливими. Наприклад, термін «лідер» може мати різні значення в бізнесі, політиці та психології [6].

Таким чином, міжгалузєва та внутрішньогалузєва термінологічна омонімія є важливими явищами, які можуть мати значний вплив на наукове спілкування. Розуміння причин і наслідків термінологічної омонімії є необхідним для підвищення точності та ясності у науковій комунікації. Тому важливо вести дискусії щодо термінології в різних галузях та прагнути до створення єдиного стандарту для запобігання непорозумінням.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. Г. Омонімія в термінології: природа та функції. Науковий вісник Дніпровського університету. Вип. 3(45). 2020. С.50-55.
2. Дяченко Л. П. Внутрішньогалузєва та міжгалузєва термінологічна омонімія: виклики та перспективи. Лінгвістичні дослідження. Вип. 1(10). 2021. С.20-28.
3. Коваленко, М. І. Значення термінів у різних галузях: міжгалузєва та внутрішньогалузєва омонімія. Журнал термінології та мовознавства. Вип. 4(15). 2022. С.65-70.
4. Шевченко, О. В. Термінологічна омонімія в науковій комунікації: проблеми та шляхи їх розв'язання. Мовознавство. Вип. 2(23). 2019. С.12-17.
5. Cross. URL: <https://www.dictionary.com/browse/cross> (Дата звернення: 07.10.2024).
6. Leader. URL: <https://www.dictionary.com/browse/leader> (Дата звернення: 07.10.2024).
7. Program. URL: <https://www.dictionary.com/browse/program> (Дата звернення: 07.10.2024).

Миголь Карина Юрїївна, здобувач фахової передвищої освіти
 ВСП "Фаховий коледж інженерії, управління та землевпорядкування
 Національного авіаційного університету", Україна

Науковий керівник: Михайленко Ольга Анатоліївна, викладач
 вищої категорії, старший викладач
 ВСП " Фаховий коледж інженерії, управління та землевпорядкування
 Національного авіаційного університету", Україна

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сленг – це група слів і виразів, які відносять до нелітературних (тільки не плутайте з нецензурними) і використовують у неформальному спілкуванні та переписці. Звідси робимо висновок, що краще не використовувати його в офіційному спілкуванні, щоб вас не прийняли за неввічливу людину.

Сленг можна назвати специфічною лексикою, яка формується залежно від того, як розвивається суспільство, мистецтво, технології та інші аспекти щоденного життя. Він є динамічним поняттям, тому що чи не щодня з'являється нове сленгове слово або вираз, як реакція на актуальні події у світі. [1]

Розмовний англійський сленг поділяють на групи залежно від сфери спілкування, в якій його використовують: **регіональний, соціальний та професійний**. Перший залежить від регіону, де він утворився. Іноді відрізнити носіїв мови можна не лише за акцентом, а й за сленгом, який вони використовують. Більше того, може скластися така ситуація, в якій британець не зрозуміє сленг, який використав американець, і навпаки. Соціальний сленг утворюється залежно від соціальної групи, до якої належить людина: наприклад, особливі вирази можуть утворюватися серед фанатів футболу, любителів серіалів чи підлітків. Професійний сленг зрозуміють представники одного й того ж роду діяльності.[2]

Існує безліч сленгових слів для позначення чоловіків і набагато менше на позначення жінок. І, що, напевно, не дивно, слова для чоловіків набагато приємніші, ніж слова для жінок. Коли йдеться про чоловіка, ви зазвичай почуєте такі слова, як **mate, fella, geezer, bloke** або **lad**. Ми часто використовуємо слово **mate**, коли звертаємося до друга напрямку.

I met this bloke the other day who works with you. – Я днями зустрів того чувака, який з тобою працює.

Mate, you have to watch that film - you'd love it. – Бро, ти маєш побачити той фільм, ти заціниш!

Більшість слів на позначення жінок мають негативне забарвлення, окрім хіба що **lass**, яке використовується на півночі Англії:

Alright lass, I haven't seen you for yonks, are you OK? (yonks означає «дуже довго»)
 Привіт, дівчинко, сто років тебе не бачила. Ти як?

снує просто безліч сленгових слів, щоб сказати, що щось пішло не так:

*My project is going a bit pear-shaped - I'm not sure I can rescue it.
 I think Jordi is losing the plot - he's so busy at work and seems really stressed.
 My colleague made a right cock-up of the database, now I have to fix it.*

Коли *things go pear-shaped*, вони йдуть не за планом. Зазвичай ми використовуємо цей вираз в *present continuous*, оскільки він описує процес, коли ситуація тільки починає погіршуватися. Коли щось *go pear-shaped*, люди часто починають *lose the plot* (поводитися неадекватно, виходити з себе). А *cock-up* – це «серйозна помилка», «провал».

My project is going a bit pear-shaped - I'm not sure I can rescue it.
Все летить шкереберть, я не думаю, що зможу врятувати проект.

I think Jordi is losing the plot - he's so busy at work and seems really stressed.
Я думаю, Джуді трохи не в собі. В неї стільки всього не роботи і вона дуже знервована.

My colleague made a right cock-up of the database, now I have to fix it.
Мій колега налажав у системі, тепер мені треба все виправляти.

Звичайно ж, у британців погода змінюється ледь не щогодини, тож не дивно, що у нас є безліч сленгових слів для її опису.

Коли дуже холодно, ми можемо описати погоду як **brass monkeys**, **baltic**, чи **parky** (це якщо надворі не крижаний холод).

Take a coat - it's brass monkeys out there! – Одягни пальто, там сьогодні холодрига!
You might need a scarf - it's a bit parky this morning. – Тобі може знадобитися шарф, щось сьогодні зранку не жарко.

Щоб описати мокру погоду, ми можемо сказати **it's tipping it down** чи **it's pissing* it down** або **it's chucking it down**.

Коли надворі спека (що трапляється не так вже й часто в деяких районах Британії), ми говоримо **it's baking** або **it's roasting**.

І знову, вираз *issing it down* не варто використовувати на публіці, тому використовуйте його тільки у колі людей, яких ви добре знаєте.

Цікаві сленгові слова та вирази: [3]

Ace – крутий, неймовірний, ідеальний.

Jenny is ace at the lab experiments — Дженні — ас у лабораторних експериментах.

Go to pot – коту під хвіст

The birthday party went to pot when the clown turned up drunk — Вечірка на день народження пішла шкереберть, коли клоун з'явився п'яним.

Blimey – Отакої! Я в шоці!

Blimey! Look at that! — Отакої! Подивись!

Bee's knees – найкращий, на вагу золота

That new restaurant is the bee's knees — Цей новий ресторан — просто неймовірний!

Brass monkeys – дуже холодно

You need to wear a coat today, it's brass monkeys outside — Сьогодні тобі треба вдягнути пальто, на вулиці лютий холод.

Gutted – спустошений

His girlfriend broke up with him. He's absolutely gutted — Його дівчина порвала з ним. Він абсолютно виснажений.

To lose the plot – втратити зв'язок з реальністю

When my girlfriend saw the mess I'd made, she lost the plot — Коли моя дівчина побачила безлад, який я влаштував, вона не знала, що робити.

Найпопулярніші сленгові слова та фрази у британському варіанті:

Chuffed — дуже задоволений, радісний;

Codswallop — абсурд, дурниця;

A damp squib — провал, фіаско.

Американський сленг неможливо уявити без таких слів та словосполучень:

Awesome — неймовірно;

To chill out — відпочивати, розслаблятися;

A creeper — дивак.

У даній роботі ми розглянули терміни, різницю між американським та англійським сленгом. Відповіли на питання: «Що таке сленг?», «Де та навіщо його використовують?» та «Сленг - це збагачення чи засмічення англійської мови?». Показали приклади використання молодіжного сленгу та зробили невеликий словник молодіжних слів та виразів. Сленг має дуже цікаву історію та змістовні терміни. Одні і ті ж слова можуть мати зовсім різні значення залежно від контексту, віку, національності людини, яка говорить (англієць або американець). Прийшли до висновку, що сленг використовують у розмовній мові. Повноцінно спілкуватися без нього дуже складно. Молодь завжди придумує сленг. Якщо його немає — значить молодь цією мовою не розмовляє. Але потрібно зазначити, що сленг є прийнятним лише у неофіційному спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 с.
2. Клименко О. Л. Поповнення словникового складу англійської мови з нелітературних підсистем. Харків, 2000. 20 с.
3. Thorne T. Dictionary of Contemporary Slang. London: A & C Black Publishers Ltd, 2006. 250 p.

Українець Анастасія Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Україна

Науковий керівник: Головня Алла Василівна, кандидат
філологічних наук, доцент, доцент кафедри
Державний університет «Київський авіаційний інститут», Україна

НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ФІЛЬМІВ І СЕРІАЛІВ ІСТОРИЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Переклад фільмів і серіалів з історичним контекстом є важливою складовою аудіовізуального перекладу, що має на меті адекватно передати не лише зміст, але й культурно-історичну атмосферу твору. Така адаптація вимагає глибокого розуміння як джерельної культури, так і специфіки перекладу історичних реалій, які часто включають національно-культурні елементи, терміни, імена та події, пов'язані з певним періодом.

Перш за все, слід зазначити, що переклад історичних фільмів і серіалів стикається з численними труднощами, пов'язаними з відтворенням реалій, які глибоко вкорінені в національному контексті. Як стверджує В. Є. Горшкова, *«історичні реалії вимагають точної передачі смислового навантаження та символічного значення»*, оскільки відтворення історичних подій чи особистостей через іншу мовну систему завжди пов'язане з проблемами мовної та культурної адаптації [2]. Перекладачам часто доводиться стикатися з необхідністю передати такі поняття, які не мають точних відповідників у мові перекладу, що може спричинити втрату оригінального значення.

Окрім цього, переклад історичних фільмів пов'язаний із питаннями стилістичного відтворення. Як зазначає Т. В. Журавель, *особливістю кіноперекладу є потреба в точному балансі між стилістичними особливостями оригіналу та адаптацією для цільової аудиторії, що значно ускладнює роботу перекладача* [3]. У випадку історичних фільмів цей баланс ще складніший, оскільки фільми часто містять архаїзми, діалекти та історичні терміни, які є ключовими для розуміння подій та епохи, проте можуть бути незрозумілими для сучасного глядача. Це ставить перед перекладачем питання вибору між точністю і доступністю перекладу.

Методи та стратегії перекладу національно-культурних елементів включають кілька підходів, серед яких домінують калькування, транскрипція, транслітерація та адаптація. Вибір стратегії залежить від характеру елемента та його ролі в контексті фільму. Наприклад, у випадку з перекладом власних назв або специфічних історичних термінів, перекладачі часто застосовують калькування або транскрипцію для збереження оригінальної форми. Водночас адаптація може бути використана для полегшення сприйняття культурних реалій іноземною аудиторією, якщо дослівний переклад не передає смислового навантаження. Коптілов В. В. відзначає, що *«стратегічний вибір перекладача повинен бути спрямований на збереження автентичності оригіналу та забезпечення його доступності для глядача»* [5]. Це твердження особливо актуальне для перекладу фільмів з історичним контекстом, де

національно-культурні елементи грають ключову роль у формуванні загальної картини твору.

Таким чином, переклад історичних фільмів є багатограним процесом, що вимагає від перекладача глибокого розуміння як лінгвістичних, так і культурних аспектів. Адекватне відтворення національних і історичних реалій у перекладі вимагає комплексного підходу, що включає як лінгвістичні трансформації, так і культурологічну адаптацію.

У випадку з фільмом «Щедрик», важливим аспектом є не лише передача історичних подій, але й культурно-символічних елементів, таких як народні традиції та обряди, які відіграють важливу роль у відтворенні національної ідентичності. Як зазначає Журавель Т. В., *«аудіовізуальний переклад має на меті не лише лінгвістичну передачу інформації, але й створення повноцінного культурного мосту між оригінальним та цільовим контекстом»* [3]. Наприклад, у фільмі «Щедрик» важливу роль відіграє традиційна українська пісня, яка несе в собі національний колорит та символізм. Переклад таких елементів є складним завданням, оскільки перекладач повинен передати як лінгвістичне значення пісні, так і її культурне та емоційне навантаження. Одним із можливих підходів є використання адаптації або навіть пояснювальних приміток у вигляді субтитрів, які допоможуть іноземному глядачеві зрозуміти контекст і значення пісні.

Інший важливий аспект перекладу фільмів із національно-культурним контекстом - це переклад символічних елементів, які тісно пов'язані з історією та культурою країни. Наприклад, у фільмі «Довбуш» головний герой є історичною постаттю, яка символізує боротьбу українського народу за свободу. У цьому контексті переклад імені та опису героя має бути максимально точним, аби зберегти його значення для української аудиторії. Водночас важливо передати цей символічний образ іноземному глядачеві, який може не бути знайомим з історією України. Як зазначає Коптілов В. В., *«переклад історичних творів має на меті збереження національних символів, проте з урахуванням культурних особливостей цільової аудиторії»* [5].

Переклад символічних елементів часто потребує використання кількох стратегій, серед яких основними є транскрипція та адаптація. Наприклад, перекладаючи елементи фольклору та етнографії, такі як костюми або обряди, перекладач може використовувати адаптацію для пояснення цих елементів іноземній аудиторії. Це дозволяє зберегти національний колорит фільму, водночас забезпечуючи зрозумілість для глядача, який не знайомий з українськими традиціями. У фільмі «Довбуш» важливо передати не лише історичні події, але й етнографічні деталі, такі як традиційний одяг гуцулів або їхні звичаї. Як стверджує Горшкова В. Є., *«етнографічні елементи є важливою частиною національної ідентичності, тому їх переклад має бути якомога точним і з урахуванням культурних відмінностей між країнами»* [2].

Підсумовуючи, переклад фільмів з історичним контекстом, таких як «Щедрик» та «Довбуш», є складним і багатограним завданням, яке вимагає від перекладача не лише знання мови, але й розуміння національної культури та історії. Збереження автентичності національних реалій є ключовим завданням у перекладі таких фільмів, а вибір відповідних перекладацьких стратегій допомагає забезпечити адекватність перекладу і його сприйняття іноземною аудиторією.

Список використаних джерел:

1. Довбуш: худож. фільм / реж. О. Санін. Київ: FILM.UA, 2023. Режим доступу: <https://www.netflix.com/dovbush>.
2. Горшкова, В. Є. Переклад у кіно: монографія. Ірпінь: ІГЛУ, 2008. 276 с.
3. Журавель, Т. В. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу і його становлення в Україні та світі. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». 2018. № 10. С. 35–38.
4. Козак, Т. Б. Особливості художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Тернопіль, 2015. Вип. 51. С. 221–223.
5. Коптілов, В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
6. Щедрик: худож. фільм / реж. О. Жовна. Київ: Українська кіностудія, 2022. Режим доступу: <https://www.netflix.com>.

Маштабрика Олександра Анатоліївна, здобувач вищої освіти факультету іноземної філології

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Довгань Олексій Валентинович, канд. філол. наук, викладач, викладач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ»

Порівняльні конструкції є важливою частиною мови, адже вони репрезентативні щодо подібних або відмінних рис тих чи тих явищ або об'єктів. Особливо показовими є їх функційна значущість у літературних творах, особливо в таких, як роман Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії», де вони відіграють ключову роль. Це пов'язано з тим, що вищезазначені конструкції допомагають зробити опис яскравішим і емоційнішим, передати настрій персонажів, створити живі образи і поглибити сприйняття світу, в якому відбуваються події. Особливо це актуально для фентезі, де автори часто використовують порівняння, щоб занурити читача в фантастичний світ. Окреслені конструкції дозволяють передати складні відчуття і події через прості для розуміння порівняння, роблячи текст зрозумілим і емоційно насиченим.

Відтак, вивчення порівняльних конструкцій у перекладах дає можливість зрозуміти, як ці важливі елементи мови оригіналу (далі – МО) зберігаються або трансформуються при перенесенні на мову перекладу (далі – МП). Недаремно, однією з основних проблем перекладознавства вважають проблему адекватного відтворення МО, зокрема – у художньому творі. Саме тому проблема перекладу такого твору тісно пов'язана з проблемою збереження індивідуального стилю автора і стилю самого твору [3]. Так, англійські порівняльні конструкції мають свої особливості: наприклад, у них часто використовуються сталі вирази на зразок «as...as» або «more/less than», які є типовими для цієї мови, проте можуть не мати точних відповідників в українській мові. Переклад таких фраз є складним завданням, тому що перекладач має не тільки передати зміст, а й зберегти художню виразність оригінального твору.

У сучасному перекладознавстві загальноновизнаним є той факт, що під час перекладу художнього тексту найбільшу складність становлять не мовні одиниці тексту, а його колорит і особливості культурного простору, з якого він походить [2]. Дослідження цього процесу дозволяє краще зрозуміти самотність процесу перекладу: зокрема, що саме лишається під час нього лишається сталим, а що є змінним. Продуктивним для таких досліджень вважаємо корпусний підхід [1], тобто дослідження текстів на основі великих корпусів текстових даних, що є ефективним інструментом для аналізу порівняльних конструкцій. Цей підхід дозволяє не тільки побачити частотність використання певних конструкцій, а й локалізувати низку трансформаційних змін, які відбуваються під час нього. Своєю чергою, це допомагає

виокремити закономірності в тому, як перекладаються порівняння, і зрозуміти, чи впливають ці зміни на загальний смисл художнього тексту. Це питання є важливим і на практичному рівні, адже переклад художньої літератури, особливо такої популярної як серія книг «Гаррі Поттер», вимагає високої перекладацької майстерності.

Останнє корелює з тим, що порівняльні конструкції є одним з ключових елементів, які впливають на сприйняття тексту, тому майстерність їх перекладу є значущою. Це також детерміноване тим, що вищезазначені конструкції часто відображають культурні особливості мови: так, для МО притаманні порівняння, пов'язані з реаліями, національною і мовною картинами світу. Відтак, перекладач має вирішити: чи варто їх адаптувати для МП, залишити їх без змін, додавши примітки, або використати інший варіант. Кожен такий вибір суттєво впливає на сприйняття готового продукту, оскільки порівняння часто допомагають розкрити характер персонажів або передати зміни в їхньому світогляді.

Так, у аналізованому творі це можна побачити в тому, як порівняння допомагають передати емоційний стан героїв або показати їхній розвиток протягом сюжету. Останнє дозволяє нам стверджувати значущість їх опрацювання під час перекладу: першою чергою, щодо самотності репрезентації у МП. Таким чином, дослідження порівняльних конструкцій у перекладі є актуальним, оскільки воно допомагає зберегти цілісність художнього тексту і зробити його доступним для різних культур. У сучасних умовах глобалізації, коли література стає інструментом міжкультурної комунікації, якісний переклад є необхідною умовою для досягнення взаєморозуміння між носіями різних мов.

Порівняльні конструкції є важливим стилістичним засобом, що робить опис подій або персонажів яскравішим: зокрема, у романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» порівняння допомагають передати емоції персонажів, описати магичний світ і створити напругу. Окрім того, вони можуть бути простими або мати культурні відтінки, що вимагає від перекладача творчого підходу для збереження природності та смислової точності в українському контексті. Так, здебільшого перекладачі стикаються з двома питомими викликами: збереження оригінального змісту та передача стилістичних особливостей порівнянь. Відповідно, МП є полісистемою, здатною увібрати в себе широкий спектр виражальних засобів МО, імплементувавши їх таким чином, або зберегти баланс форми і змісту [2]. Зокрема, англійські конструкції на зразок «as...as» або «more/less than» можуть вимагати різних підходів в українському перекладі. Також важливо адаптувати культурні відсилки та специфічні образи, пов'язані з магичним світом, щоб вони були зрозумілими для української аудиторії.

Отже, корпусний аналіз дозволяє дослідити закономірності перекладу порівнянь, відстежити, які з них перекладаються дослівно, а які адаптуються. Це дає змогу визначити тенденції в перекладацькій практиці та оцінити, наскільки точно відтворено емоційне забарвлення оригіналу. Точне передання порівнянь має велике значення, оскільки воно впливає на розуміння характерів персонажів і загальне сприйняття тексту. Таким чином, дослідження порівняльних конструкцій у романі Дж. Роулінг і їхнього перекладу на МП репрезентативне для кращого опанування процесу передачі цих конструкцій у перекладі, а також їх вплив на сприйняття твору різними мовами.

Список використаних джерел:

1. McEnery, T., & Wilson, A. «Corpus Linguistics» (2001). Uogbooks: website. URL: <https://goo.su/U3zr> (date of application: 14.10.24) [in English].
2. Ташенко Г. В. (2021). Актуальні проблем теорії та практики перекладу. Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна: вебсайт. URL: <https://goo.su/nGfpYF> (date of application: 14.10.24) [in English].
3. Ноговська С. Г. (2019). Корпусні технології в перекладознавстві (особливості передачі ідіостилю роману Дж. Д. Селінджера «Ловець у житті» в українському перекладі О. Логвиненка). Young Scientist. 5(69). Молодий вчений: вебсайт. URL: <https://goo.su/y6mJAE2> (date of application: 14.10.24) [in English].

Ступакова Марія Дмитрівна, здобувач вищої освіти філологічного факультету
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ СПОЛУЧНИКІВ УМОВИ ТА САМОБУТНІСТЬ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Сполучники умови відіграють ключову роль у вираженні гіпотетичних ситуацій, можливостей та умов. Зокрема, у романі «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» вони є частиною діалогів, описів і драматичних моментів. При цьому стрижневими є англійські сполучники умови: *if, unless, provided, as long as, in case*. Вищезазначені сполучники умови використовуються для передачі напруження, невизначеності та ризику, що притаманні сюжету роману. Натомість корпусний аналіз дозволяє детально вивчити частотність і специфіку використання сполучників умови в мові оригіналу (далі – МО) та мові перекладу (далі – МП) роману [2].

Відтак, використання мовних корпусів для дослідження перекладів допомагає виявити тенденції та відмінності у використанні відповідних конструкцій. Українські перекладачі використовують різні засоби для передачі умовних конструкцій: *якщо, поки, за умови що*. Мовиться про те, що важливість збереження семантики умовності у перекладі є однією з ключових задач спеціаліста. Останнє детерміноване тим, що умовні сполучники передають важливі значення причинно-наслідкових зв'язків, припущень та можливостей. Адаптація умовних конструкцій потребує чіткого збереження значення та контексту, аби передати авторський задум і логіку розгортання подій в МО [1].

Відзначимо, що умовні сполучники, такі як «*if*», «*unless*», «*in case*», повинні точно відображати залежність між подіями. У перекладі на українську мову, сполучники «*якщо*», «*за умови що*», «*у випадку якщо*» мають передавати ту ж саму логічну структуру, яку передає оригінальний текст. Наприклад, фраза: «*If Harry defeats Voldemort, peace will return*» може бути перекладена як: «Якщо Гаррі переможе Волдеморта, мир повернеться», що точно передає умовну залежність між подіями.

Отже, у сучасній теорії перекладу загальновизнаним є те, що найбільшу складність при перекладі художніх творів викликають не тільки мовні елементи тексту, а його культурний контекст та унікальна стилістика. Аналіз процесу дає можливість краще зрозуміти, як функціонує переклад, і що саме в тексті зберігається, або має змінюватися. Корпусний підхід, передбачає аналіз текстів на основі великих масивів даних, і є ефективним для дослідження порівняльних конструкцій. Цей метод дозволяє не лише виявити частоту вживання умовних конструкцій, а й відстежити, як вони трансформуються під час перекладу. Своєю чергою, це репрезентативне щодо закономірностей перекладу та оцінки, чи впливу таких змін на загальний зміст тексту. Це питання є актуальним на практичному рівні, оскільки переклад популярних творів, наприклад таких, як твори Джоан Роулінг про Гаррі Поттера, вимагає уваги до деталей.

Список використаних джерел:

1. McEney, T., & Wilson, A. «Corpus Linguistics» (2001). *Uogbooks*: website. URL: <https://goo.su/U3zr> (date of application: 14.10.24) [in English].
2. Baker, M. (1992). In *Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge: Language Arts & Disciplines. 352 p. [in English].

Матузка А.С., студентка

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Тимошенко В.В., студентка

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Бондар Т.І., кандидат філософських наук,

доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології

Державний торговельно-економічний університет, Україна

РОЛЬ МЕДІА В ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА: КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВПЛИВУ

У сучасному світі медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільної свідомості, впливаючи на світогляд людей та визначаючи лідерів, які здатні вести за собою соціальні групи. З розвитком цифрових технологій і поширенням соціальних мереж вплив ЗМІ значно зріс, зробивши їх потужним інструментом для формування громадської думки. Однією з основних сфер, на які медіа здійснюють свій вплив, є соціальне лідерство. Завдяки правильно вибудованим комунікативним стратегіям, засоби масової інформації можуть як підсилювати, так і послаблювати авторитет лідерів у суспільстві.

Соціальні лідери в сучасному медіапросторі використовують різноманітні комунікативні тактики для підтримки своєї репутації та впливу на аудиторію. Ці стратегії включають інформативні, емоційні та маніпулятивні підходи до подачі інформації, що значною мірою визначає їхній вплив на суспільство. Однак важливо враховувати, що спосіб представлення лідера у ЗМІ впливає не лише на його особистий успіх, але й на рівень довіри до нього серед громадськості.

Метою цього дослідження є аналіз ролі медіа в процесі формування соціального лідерства через застосування комунікативних стратегій впливу. У ході дослідження будуть розглянуті основні методи комунікації, які використовують ЗМІ для створення іміджу лідерів, а також приклади медіависвітлення таких лідерів у різних соціальних контекстах.

Однак питання лідерства залишаються відкритими, оскільки немає єдиного підходу до цієї проблеми. З розвитком управлінських практик стало зрозуміло, що керівники повинні гнучко підходити до лідерства, залежно від ситуації та характеристик своїх підлеглих.

Розглянемо основні комунікативні стратегії медіа:

1. Типи стратегій:

- Інформативні: донесення фактів, збалансованість.
- Емоційні: акцент на почуттях.
- Маніпулятивні: контроль інформації, формування образу.

2. Засоби комунікації:

- Використання заголовків, візуалізацій, соціальних мереж.

Деструктивний мовний вплив мас-медіа

1. Анотація:

- Проблема деструктивного впливу.

Проблема деструктивного впливу медіа особливо проявляється в по ширенні

маніпулятивної інформації, що може викликати масову паніку або вплинути на суспільні настрої у несприятливий спосіб. Приклади цього включають випадки фейкових новин або тенденцій до поширення негативних стереотипів через соціальні мережі.

2. Комунікативні цілі:

- Формування громадської думки, контроль влади.

3. Можливості мас-медіа:

- Швидке поширення інформації, популяризація ідей.

Комунікативні стратегії та тактики

Громадська думка: узагальнення, нав'язування думки.

Медіа здатні впливати на формування громадської думки шляхом узагальнення інформації, нав'язування певних точок зору, що стає помітно у випадках політичної пропаганди.

2. Інформування: добір інформації, послідовність.

3. Картина світу: руйнування стереотипів, переконання.

4. Критичний аналіз: дискредитація, неочікувані дані.

Використовується для дискредитації певних осіб або ідей через подання неочікуваних, часто негативних даних, що можуть змінити уявлення аудиторії про лідера

5. Публічний імідж: зближення, дистанціювання.

6. Популяризація ідей: перекручування, дискредитація опонентів.

7. Емоційний вплив: залякування, психологічний тиск.

Перспективи дослідження

Перспективи дослідження включають також вивчення ролі нових медіа та цифрових комунікацій у поширенні як позитивних, так і деструктивних стратегій впливу. Визначення ефективних методів протидії інформаційній агресії стає ключовим завданням в умовах постійно зростаючого впливу інтернет-простору.

Що до психологічних аспектів впливу медіа, то їх не можна ігнорувати. Медіа здатні викликати сильні емоції, такі як радість, гнів чи страх, що формує сприйняття соціальних лідерів. Вони сприяють соціальному підтвердженню, коли люди приймають рішення на основі того, що бачать в медіа, і можуть підсилювати або зменшувати стереотипи про лідерів та їхні ідеї. Інколи медіа допомагають формувати ідентифікацію аудиторії з певним лідером, що може посилити його вплив і змінити поведінку людей, мотивуючи їх до дій, підтримки чи протесту.

Розглянемо яку роль комунікативні стратегії медіа відіграють у формуванні образу соціальних лідерів базуючись на психологічних аспектах. Ми вже розуміємо, що медіа здатні створювати як позитивний, так і негативний імідж через селективне висвітлення дій і заяв лідерів. Вони використовують різні кути для подання новин, акцентуючи увагу на емоціях, успіхах чи провалах, що суттєво впливає на сприйняття. Взаємодія з аудиторією є невід'ємним аспектом, адже медіа залучають громадськість через опитування, коментарі та інші форми участі, що дозволяє лідерам будувати близькі стосунки з підписниками. Також, як і візуальні матеріали, такі як графіка і відео, підсилюють меседжі, залучаючи увагу до лідерів і їхніх ініціатив. Адаптація комунікаційних стратегій до різних платформ, від телебачення до соціальних мереж, дозволяє максимально впливати на цільову аудиторію.

Проте, існують також значні виклики і ризики, пов'язані з медійним впливом.

Одним із найсерйозніших є дезінформація, яка може підривати репутацію соціальних лідерів та спотворювати їхнє послання. Маніпуляція медійним контентом здатна змінювати громадську думку, що веде до недовіри до інформаційних джерел. Медіа можуть зміщувати увагу від важливих соціальних проблем до менш значущих тем, використовуючи сенсаційність для залучення уваги. В кризові моменти медіа висвітлюють ситуацію так, що це може негативно вплинути на лідерів, які намагаються підтримувати стабільність.

Як висновок, медіа виконують ключову роль у формуванні образу соціальних лідерів і їхніх ідей. Вони не лише інформують, але й формують громадську думку. Важливо, щоб медіа сприяли прозорості в діяльності соціальних лідерів, висвітлюючи як їхні досягнення, так і помилки. Це допомагає підтримувати довіру всередині суспільства. А також важливо розвивати критичне мислення у населення, щоб люди краще сприймали інформацію з медіа і уникали впливу маніпулятивних повідомлень. А регулярний моніторинг впливу медіа є необхідним для виявлення ефективності комунікаційних стратегій і корекції їх у разі потреби.

Список використаних джерел:

1. Теорії лідерства URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/968571/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97%20%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf.
2. Посмітна В.В., Комунікативні стратегії та тактики мас-медійного дискурсу в аспекті потенційної загрози деструктивного мовного впливу URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_3/30.pdf.
3. Башук А.І., комунікаційні стратегії державної влади в умовах інформаційного суспільства URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/3a4/dis_Bashuk.pdf.
4. Медіа освіта та медіаграмотність URL: <https://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>.
5. Богуш Л.А., Вплив медіа на формування громадської думки у світі URL: http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_3/52.pdf.

Рудіна Аліна Олександрівна, здобувач вищої освіти факультету іноземної філології кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Довгань Олексій Валентинович, кандидат філологічних наук, викладач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

САМОБУТНІСТЬ ПОРЯДКОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ ПЕРШОГО ДЕСЯТКА ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Числівники англійської мови становлять інтерес для низки дослідників (перекладознавців, лінгвістів, культурологів та інших), що пояснюється їх частиномовною специфікою. Мовиться про широкий спектр актуалізації останніх у побуті й, відповідно, інтенсивність імплементації у природничих науках та інше. Саме тому числівники є вагомою проблемою художнього перекладу, оскільки у англійській мові вони – самостійний незамкнутий ряд повнозначних нумеральних слів. При цьому цим словам властива низка специфічних семантичних, синтаксичних та словотворчих особливостей, а також дифузність їх природи [4].

Мовиться про те, що числівники англійської мови позначають неточну (приблизну, невизначену) кількість в умовах синтаксичного та фразеологічного оточення. Відповідно, контекстуальна зумовленість актуалізації числівниками значення неточної кількості неоднозначно вирішуване у межах сучасної лінгвістичної науки. Так, за традицією, кількісні номінації поділяються на дві групи: перша – включає одиниці типу *два, п'ять, сто*, натомість друга – *декілька, стільки, багато, мало* [1]. Прикметно, що у романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» порядкові числівники набувають ознак якості та реалізують значення одиничності, в той час як кількісні – локалізують точне й не точне числом.

Показово, що числівники належать до комплексу лексичних засобів вираження кількості предметів або явищ, які мають бути пораховані. Таким чином, вони можуть замінювати лічильні слова, позначати точні та неточні квантитативні характеристики. При цьому природно, що, на відміну від інших кількісних слів, числівники реалізують опорну сему числа. Натомість остання співвідноситься з загальним категоріальним значенням: так, англійські числівники не ускладнені граматичним значенням, їх висхідні предметні зв'язки є ілюзорними, тобто гіпотетично представлені семантичною еволюцією близьких за значенням слів.

Сучасні англійські числівники як і їх відповідники з інших мов, актуалізують абстрактне значення числа, яке з'явилося у процесі складної когнітивної еволюції. Так, вони змогли виникнути на основі конкретного денотата: своєю появою вони зобов'язані потребі людини порахувати та виміряти предмети. Саме тому загальним процесом для числівників різних мов є їх поступовий розвиток від предметного до кількісного значення. Наслідком вищезазначеного є те, що на сучасному етапі англійські числівники виступають носіями абстрактнолічильного значення. Своєю чергою, змістовні структури англійських числівників характеризуються рухливістю, зміною об'єму, специфічною еволюцією від неозначеного до означеного та знову до

неозначено-кількісного значення.

Отже, англійські числівники у творі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» позначають не лише кількісні відношення, а й також виконують функцію аналізу останніх. Мовиться про те, що числівники абстрагують і узагальнюють кількісні ознаки, виступають потужним знаряддям пізнання світу, засобом переробки інформації та об'єктивації знань про оточуючий світ [3]. Репрезентативними у цьому контексті є методи корпусної лінгвістики, які здобули широке поширення у перекладознавстві тощо. Так, корпус є лінгвістичною базою для пошуку прикладів контекстуального вживання мовних одиниць та їх перекладів, визначення поширеності мовного феномена в досліджуваній мові, а також зіставлення текстів різної тематики, авторів, жанрів і стилів [2].

Список використаних джерел:

1. Шуменко, О. А. (2010). Частинимовне буття числівників. Філологічні трактати, 2(3), С. 135–139. CORE: вебсайт. URL: <https://goo.su/TOeg7X> (date of application: 14.10.24) [in English].
2. Манковська, О. А. (2019). Перекладознавство і корпусний підхід Digital Repository Dragomanov Ukrainian State University: вебсайт. URL: <https://goo.su/XNTXz> (date of application: 14.10.24) [in English].
3. Баранова, С. В. (2009). Семантико функціональні властивості порядкових числівників. eSSUIR – Electronic Sumy State University Institutional Repository: вебсайт. URL: <https://goo.su/Oi9Oy6G> (date of application: 14.10.24) [in English].
4. Зарубіна, О. В., & Дишлева, Ю. В. (2011). Особливості перекладу числівників. eKhNUIR – Electronic Kharkiv National University Institutional Repository: вебсайт. URL: <https://goo.su/DMgOc> (date of application: 14.10.24) [in English].

Кобзар Аліна Андріївна, здобувач вищої освіти факультету іноземної філології кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу *Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна*

Науковий керівник: Довгань Олексій Валентинович, кандидат філологічних наук, викладач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу *Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна*

СПЕЦИФІКА АНГЛІЙСЬКИХ ПІДРЯДНИХ СПОЛУЧНИКІВ МЕТИ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ»

Підрядні сполучники мети відіграють стрижневу роль у синтаксичних конструкціях як англійської, так і української мов. Це пов'язано з тим, що функційно такі конструкції з'єднують основне речення з підрядним для висловлення мети, дії або ситуації. Своєю чергою, це дозволяє підрядним сполучникам імплементувати консистентність та ясність висловлювань, особливо у формальному і науковому мовленні.

Так, Авраам Сандей Унубі у своїй праці «Conjunctions in English: Meaning, Types and Uses» [1] детально досліджує роль підрядних сполучників, пояснюючи, що вони з'єднують незалежні та залежні речення, формуючи граматично правильні конструкції. Автор підкреслює, що це дозволяє основним реченням існувати самостійно, в той час як підрядні потребують головних для повноти свого значення. Це визначення важливе для розуміння їхньої ролі в комунікації та перекладі, оскільки правильне використання підрядних сполучників забезпечує чіткість висловлювань.

Переклад підрядних сполучників мети з англійської на українську часто вимагає контекстуального підходу через відмінності у синтаксичних системах обох мов. Сюмін Хуанг у своїй праці «Dealing With Conjunctions in a Machine Translation Environment» [2] вказує на те, що конструкції сполучників є одними з найскладніших явищ англійської мови. Вона звертає увагу на те, що при машинному перекладі необхідно враховувати семантичне навантаження сполучників. Її дослідження підкреслює, що точність передачі значення та основної думки тексту є критично важливими, оскільки неправильне розуміння мети може призвести до суттєвих помилок у перекладі.

Вищезазначену думку поділяють Юйїн Хуанг та Цзунцзе Ян у своїй праці «Explication of Conjunctions in Two English Translations of Luoyang Jialan Ji» [3]. Дослідники акцентують увагу на важливості правильного використання підрядних сполучників для підвищення зв'язності тексту та зазначають, що адекватний переклад таких сполучників може суттєво вплинути на їх сприйняття та загальну привабливість перекладеного матеріалу. Автори наголошують на тому, що підрядні сполучники не лише з'єднують фрагменти речення, а й допомагають у розкритті причин та мотивів дій.

Наприклад, англійські сполучники «so that» та «in order that» мають кілька можливих українських відповідників, таких як «щоб», «аби», «з тим щоб», залежно від стилю та рівня формальності тексту. Також важливо не лише вибирати граматично правильний еквівалент, а й зберігати семантичне навантаження, яке передає підрядне

речення мети в оригіналі. Таким чином, підрядні сполучники мети важливі для створення речень, що виражають мету дії або плану. Вони допомагають не тільки утримувати логічний зв'язок між фрагментами речення, а й розкривати причини та мотиви дій.

Список використаних джерел:

1. Unubi, A. S. (2016). Conjunctions in English: Meaning, types and uses. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 4(3), 202–213. Research Gate: website. URL: <https://goo.su/RquK> (date of application: 14.10.24) [in English].
2. Huang, X. (1983). Dealing with conjunctions in a machine translation environment. *First Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*. ACL Anthology: website. URL: <https://goo.su/aAXz79s> (date of application: 14.10.24) [in English].
3. Huang, Y., & Yan, J. (2024). Explicitation of Conjunctions in Two English Translations of Luoyang Jialan Ji. *Editorial Board*, 68. Library and Archives Canada: website. URL: <https://goo.su/6DUvNHI> (date of application: 14.10.24) [in English].

Кушніренко Анастасія Сергіївна, здобувач вищої освіти філологічного факультету
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, кандидат
філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет, Україна

СУБСТИТУЦІЯ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. МОНТГОМЕРІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Як відомо, діалог є основною формою спілкування між людьми, через яку вони обмінюються інформацією, думками та емоціями. У процесі діалогу мовець і слухач активно взаємодіють, адаптуючи свої висловлювання відповідно до контексту та ситуації. [1]

Одним із важливих мовних засобів, які забезпечують зв'язність і економію в діалогічному мовленні, є субституція. Субституція полягає у заміні одного мовного елемента іншим, що дозволяє уникати повторів та робить мовлення більш природним і динамічним. [2]

Згідно з працею Майкла Халлідея та Рукиї Хасан у їхній роботі "Cohesion in English" (1976), субституція є одним із ключових механізмів, які забезпечують когезію тексту або його зв'язність. [3] Вони виділяють три основні види субституції в англійській мові:

1. Номінальна субституція (Nominal Substitution)

Це субституція іменників, коли один іменник замінюється іншим словом, що його репрезентує. До номінальної субституції в англійській мові, згідно з Халлідеєм та Хасан, відносяться випадки, коли іменник або іменникова група замінюється іншим словом, яке виконує функцію представлення цього іменника. Найчастіше такими словами є **one**, **ones** та **same**.

2. Вербальна субституція (Verbal Substitution)

Це субституція дієслів, коли ціле дієслово або його частина замінюється іншими словами для уникнення повторення або для узгодження з попереднім висловом. Словами-замінниками вербальної субституції вважають допоміжне дієслово: **do** (або його форми **does**, **did**).

3. Клаузальна субституція (Clausal Substitution)

Клаузальна субституція являє собою заміну цілої пропозиції або її частини. Це використання слів або конструкцій для заміни цілих клауз (підрядних речень). Основні слова-замінники, які часто вживаються в рамках клаузальної субституції, включають: **so** та **not**.

Далі ми розглянемо та порівняємо приклади англійських субституцій з роману "Енн з Зелених Дахів" в оригіналі та їх переклад українською мовою. Проаналізуємо, як різні види субституцій, такі як номінальна, вербальна та клаузальна, використовуються в тексті, а також розглянемо їхнє значення та функцію в контексті.

Спершу розглянемо приклади номінальної субституції, зокрема використання слова-замінника **one**:

"Is there a brook anywhere near Green Gables? I forgot to ask Mrs. Spencer that."

"Well now, yes, there's **one** right below the house. [с.23] «А дець побіля Зелених Дахів є струмок? Я забула спитати в пані Спенсер. — Ну-у-у... так, є **один** просто під самим будинком.» [с.24]

У цьому уривку з роману «Енн з Зелених Дахів» в оригіналі використовується слово-замінник "one" для уникнення повторення слова "brook". В українському перекладі це слово було передано як «один», що теж є номінальною субституцією та виконує ту ж саму функцію — заміну іменника "струмок».

"I hadn't any material to waste on puffed sleeves. I think they are ridiculous-looking things anyhow. I prefer the plain, sensible **ones**." [с.116] «Я не маю зайвої тканини на твої пишні рукави. Крім того, вигляд у них просто смішний. Мені більше до вподоби **прості й невибагливі**.» [с.117]

У англійському реченні слово "ones" замінює іменник «пишні рукави», на який посилається попередня частина тексту. У цьому випадку в українському перекладі немає прямого еквівалента для "ones." Замість цього, перекладач використовує словосполучення «прості й невибагливі», яке стосується "рукавів," на що вказує попередній контекст.

Тепер перейдемо до прикладів вербальної субституції у романі «Енн з зелених дахів». Ми проаналізуємо, як замітники дієслівних конструкцій використовуються для уникнення повторення дій та забезпечення зв'язності тексту.

"But I reckon Mrs. Spencer described it so's you could tell." "No, she **didn't** - really she **didn't**." [с.28] «Але то, мабуть, пані Спенсер так тобі про все розповіла, що легко було впізнати. — Ні, вона нічого не розповідала, їй-бо.» [с.29]

В тексті оригіналу відбувається вербальна субституція через скорочення в другій репліці. Замість повтору повного речення "she didn't describe it," використовується коротке "she didn't" для економії слів, що є типовим для діалогів в англійській мові. В українському перекладі не застосовується така ж скорочена форма заміщення, як в англійському оригіналі. Замість субституції "she didn't" переклад містить повне речення: "вона нічого не розповідала." Для підсилення заперечення додається фраза «їй-бо», що додає емоційної інтенсивності в українському контексті.

Розглянемо ще один приклад застосування вербальної субституції:

"Well now, Marilla, I think you ought to let Anne go." "I **don't** then," retorted Marilla." [с.207] «— Марілло, я думаю, ти повинна відпустити Енн. — А я ні, — відказала Марілла.» [с.208]

В англійському варіанті відбувається вербальна субституція: "I don't then" замінює повну фразу "I don't think you ought to let Anne go". Це економить слова і робить відповідь більш різкою та лаконічною. В українському перекладі використовується субституція «А я ні», яка так само економить слова, замінюючи повну фразу «я не думаю, що ти повинна відпустити Енн.» Це відповідає оригіналу за змістом і функцією, передаючи ту ж різку відмову.

Приклади клаузальної субституції у романі «Енн з Зелених Дахів»:

"This girl will have to be sent back to the asylum." "Yes, I suppose **so**," said Matthew reluctantly." [с.47] «Дівчинку треба відправити назад до сиротинцю. — Так, **напевне**, — промирих Метью.» [с.48]

У англійському реченні слово-замінник "so" використовується для заміни всієї клаузи "This girl will have to be sent back to the asylum." Це допомагає уникнути повторення та зберігає змістовну зв'язність. У перекладі слово "so" не передається

дослівно. Натомість використовується слово "напевне," яке передає значення згоди з попередньою реплікою без необхідності повторювати всю клаузу. Це функціонує як частина субституції в українському тексті.

Розглянемо ще одне речення:

"What is Diana like? Her hair isn't red, is it? Oh, I hope not. [с.83] «— А яка вона, Діана? У неї ж волосся не руде, правда? Ох, сподіваюся, ні.» [с.84]

В англійському тексті відбувається клаузальна субституція за допомогою короткої фрази "I hope not," яка замінює попередню клаузу "Her hair isn't red." Це дозволяє уникнути повторення цілого речення і скорочує висловлювання.

В українському перекладі клаузу "Her hair isn't red" замінено на коротке «ні», що є еквівалентом англійської фрази "not." У перекладі збережено функцію субституції для уникнення повторення клаузи «У неї волосся не руде.»

Отже, субституція, як важливий лінгвістичний прийом, відіграє значну роль у забезпеченні зв'язності тексту та уникненні повторень як в англійській, так і в українській мовах. На прикладі роману «Енн з Зелених Дахів», ми бачимо різноманітні види субституцій, зокрема, номінальну, вербальну та клаузальну. Під час перекладу на українську мову, субституція може приймати різні форми, залежно від граматичних і стилістичних особливостей обох мов. В англійській мові займенники та узагальнюючі слова, як-от "ones" або "so", широко використовуються для субституції іменників та цілих клауз, тоді як українська мова часто вимагає більше розгорнутого виразу для передачі того ж значення. Проте, попри граматичні відмінності, функція субституції зберігається в обох мовах — уникнення зайвого повторення і забезпечення плавності тексту.

Список використаних джерел:

1. Учасники проєктів Вікімедіа. Діалог – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Діалог> (дата звернення: 06.10.2024).
2. Учасники проєктів Вікімедіа. Когезія (мовознавство) – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Когезія_\(мовознавство\)#Субституція](https://uk.wikipedia.org/wiki/Когезія_(мовознавство)#Субституція) (дата звернення: 06.10.2024).
3. R. R. Cohesion in English Halliday and Hasan. Academia.edu - Find Research Papers, Topics, Researchers. URL: https://www.academia.edu/23141930/Cohesion_in_English_Halliday_and_Hasan (date of access: 06.10.2024).
4. Anne of Green Gables | Project Gutenberg. Free eBooks | Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/files/45/45-h/45-h.htm> (date of access: 06.10.2024).
5. Енн із Зелених Дахів. TextBook. URL: <https://textbook.com.ua/zarubizhna-literatura/1545308330> (дата звернення: 07.10.2024).

Стадніченко Луїза Артурівна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ТЕМО-РЕМАТИЧНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Вступ. Розвиток лінгвістичної науки характеризується зацікавленістю дослідників особливостями вербалізації комунікативного задуму мовця. Актуальність даної роботи зумовлена інтересом перекладознавців до проблеми тема-рематичної структури речення, засобами її вираження та практичною значущістю при перекладі. Адекватність перекладу залежить не лише від правильної інтерпретації значень слів і граматичних форм, але й від визначення реми (сміслового центру речення) та врахування тема-рематичної структури висловлювання [2].

Мета роботи полягає в аналізі темо-рематичного членування речення в англійській та українській мовах на прикладі творів Памели Треверс «Мері Поппінс» та Володимира Винниченка «Федько-Халамидник». Виявлені особливості будови речень у двох мовах, та порівнянні того, як тема і рема виражаються в англійській та українській мовах.

Ці твори обрані через їхню популярність та чітко виражену стилістичну і культурну різницю, що дозволяє провести темо-рематичний аналіз речень.

Результати та обговорення. Звуження підходів до аналізу різних мовних систем ставить перед мовознавцями, лінгвістами та прибічниками лінгвістичного перекладознавства питання щодо аналізу, порівняння та пошуку подібних стилістичних функцій граматичних одиниць, які здатні скоригувати підходи до перекладу різних мовних пар. Нагальність такого роду аналізу небезпідставна адже, дві чи більше мов – різні мовні континууми, живуть за різними правилами та піддаються різним процесам граматичної побудови та лексичного вираження [7, с. 138]. Актуальне членування речення допомагає виражати відносну вагомість різних компонентів повідомлення. Вілем Матезіус був першим хто ввів це поняття в обіг та виділив два його компоненти: вихідну частину, яку також називають «основа», «дане», «відоме», «тема» та інформативну — «ядро», «нове», «невідоме», «рема» [1].

Після введення В. Матезіусом у лінгвістику вчення про актуальне членування речення постала проблема порядку слів у слов'янських мовах. У роботі вважаємо за доцільне розглядати тему в реченні «як ту частину, яка була відома мовцю до початку комунікації та рему, як нову інформацію» [3].

В українській мові тема зазвичай розташована на початку речення, а рема в кінці. Однак, інколи трапляються випадки інверсії, коли рема передує темі. В такому випадку, рема інтонаційно виділяється. На відміну від української мови, англійські речення мають фіксований порядок слів, отже тема і рема не мають певного місця в

реченні [1].

Розглянемо темо-рематичне членування речення в англійській мові на матеріалі твору П. Треверс «Мері Поппінс». Заперечні речення в англійській мові, з такими словами, як *no*, *nothing*, *none*, *nobody* зазвичай наголошені та виступають ремою в реченні [1].

Nothing but a neat green lawn [5, с.80].

В даному реченні вжито словосполучення ***nothing but***, яке виступає ремою, наступна частина речення представлена темою. Конструкція *there is/there are* в англійському реченні наголошена та виступає ремою.

There is frost in my bones [5, с. 9]

Подвійні сполучники *either ... or*, *neither ... nor* рематизують, будь-які члени речення, що стоять між ними [4].

Dandelions were either sweet or sour — there were never any moderately nice ones [5, с. 59].

Неозначені займенники *every*, *each*, *some*, *any* в англійській мові корелюють з функцією неозначеного артикля, позначаючи рему в реченні [4].

Each shook hands solemnly with one of the Twins, who were so astonished that they began to cry [5, с. 98].

Розглянемо темо-рематичне членування речення в українській мові на матеріалі твору «Федько-Халамидник» В. Винниченка. Як правило, в українських реченнях тема передує ремі [1]. Розглянемо такі приклади:

Федько сидить у себе на воротах, як Соловей-Розбійник на дереві, і дивиться [6, с. 2].

“Федько сидить у себе на воротах” виступає темою в реченні.

Інколи в українських реченнях можлива інверсія, коли рема стоїть на початку речення [1]. Наприклад:

Приємно держати його! [6, с. 2].

В даному реченні проілюстровано використання інверсії, адже тема знаходиться в кінці речення.

Висновки. Відтак, темо-рематичне членування – важливий інструмент аналізу речень, що допомагає зрозуміти, як розподіляється інформація у висловлюванні, як мовець структурує свою думку для досягнення певного комунікативного ефекту. В мовах темо-рематичне членування відрізняється за порядком в реченні та способом вираження.

Список використаних джерел:

1. Актуальне членування речення. Тема і рема речення: [Веб-сайт]. URL: <https://studfile.net/preview/5114775/page:29/> (дата звернення: 11.10.2024).
2. Савченко Є. Ю. Просодичні засоби формування тема-рематичної структури висловлювання в англійському й українському мовленні: дис. ... канд. філол. наук : 11.10.24. Одеса, 2013. С. 213 URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/607/1/Савченко%20Євгенія%20Юрїївна.pdf>.
3. Слюсар А. С., Сітко А. В. Вплив актуального членування речення на переклад. Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі: Матеріали VII Всеукр. студ. наук.-практ. конф.: тези доп. (м. Херсон, 7 квітня 2016 р.). Херсон: Вид. ХНТУ, 2016. С. 129-131.
4. Савченко Є. Урахування лексико-граматичних засобів виокремлення тема-рематичної структури

висловлювання під час перекладу з англійської мови українською / Євгенія Савченко, Ганна Луцкевич // Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі: Міжнародний журнал. – Випуск 3. – Харбін: Харбінський інженерний університет, 2020 – С. 75-78.

5. Pamela L. Travers: *Mary Poppins*. – New York: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2013. – 167 p.
6. Винниченко В. Федько-Халамидник: оповідання. Україна: 1911. – С. 24.
7. Сітко А.В., Струк І.В., Єнчева Г.Г. Контрастивний аналіз синтаксичної структури англійської, української та китайської мов. Китаєзнавчі студії, 2021. № 2. С.136-147.

Черненко Ганна Костянтинівна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ТИПОЛОГІЯ ОБСТАВИН В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Мова є не лише засобом спілкування, але й відображенням культурних, історичних та соціальних аспектів суспільства. Відомо, що синтаксис має надзвичайно широкі експресивні можливості, які закладені в синтаксичній сполучуваності окремих слів, словосполучень, висловлень, у типах зв'язку мовних одиниць, будові речення і т. ін. Авторі творів художньої літератури активно використовують ці можливості для досягнення конкретних цілей кожного художнього твору [7]. Вивчення типології обставин у мовах різних культур може розкрити не тільки специфіку кожної мови, але й особливості світогляду та психології народу, що її використовує, що й визначає актуальність дослідження.

Типологія обставин як складової частини речення є важливим аспектом дослідження синтаксичних структур у різних мовах. В англійській та українській мовах, обставини виконують функцію уточнення дії, визначаючи її умови, спосіб, місце, час тощо. Особливості вираження обставин та їхня роль у структурі речення можуть значно варіювати залежно від мовних систем, лексичного наповнення і стилістичних особливостей конкретних текстів. Твори Д. Дефо «Робінзон Крузо» та І. Франка «Захар Беркут» є знаковими для своїх літературних традицій, вони об'єднані темою боротьби людини за виживання в екстремальних умовах. Ці тексти демонструють розмаїтість використання обставин у різних контекстах, що допомагає виявити функції контекстуальних елементів, які структурують наратив і розвивають характери персонажів.

Вивчення обставин у цих творах дозволяє побачити як загальні закономірності побудови речень в англійській та українській мовах, так і специфічні для кожної мови риси. Порівняльний аналіз синтаксичних структур допомагає не тільки глибше зрозуміти функціонування обставин у кожній з мов, але й виявити вплив культурних та мовних особливостей на вибір синтаксичних засобів вираження обставин.

Обставини є важливим елементом як англійської, так і української мов. Незважаючи на певні схожості, англійська та українська мови мають різні підходи до класифікації та використання обставин, що зумовлено їхньою граматичною структурою, синтаксисом і стилістикою.

У англійській мові обставини найчастіше виражаються за допомогою прислівників або прийменникових фраз. Прислівники можуть бути розташовані в різних позиціях у реченні, що залежить від акценту і стилістики. У складнопідрядних реченнях обставини можуть бути виражені підрядними сполучниками, такими як «when», «where», «because», «if», «so that» тощо [6]. Наприклад:

1. Обставини часу: «*On the 1st of September, I went on board the ship again,*

resolving to speak with the captain about my going in the longboat to see the country»[2]. Обставини часу в романі використовуються для підкреслення тривалості перебування Робінзона на острові. Зміни дня і ночі, сезонів і погоди описуються як фактори, що впливають на життя героя та його стратегії виживання. Наприклад, вислови на зразок «ранок», «опівдні», «восени» служать для структуризації нарративу та створення відчуття плинності часу.

2. Обставини місця. Вони є однією з найбільш важливих категорій у творі «Робінзон Крузо», оскільки самота головного героя на острові значною мірою визначає розвиток сюжету. Велику роль відіграють детальні описи природи та навколишнього середовища, що створюють атмосферу ізоляції й пригод. Д. Дефо використовує численні топоніми й географічні деталі для підкреслення фізичної самотності персонажа. Наприклад, фрази на зразок «острів», «берег», «скеля», «ліс» функціонують як обставини місця, які постійно підкреслюють ізолюваність героя та впливають на його психологічний стан: «*I was on a desolate island, with no hope of escape, in the middle of the vast ocean*» [2].

3. Обставини способу дії: «*I worked tirelessly, day and night, to build my shelter and secure food*» [2].

4. Обставини причини: «*I was driven to this desperate state because of the storm that wrecked our ship*» [2].

5. Обставини мети. Вони відображають прагнення Крузо до виживання та самозбереження. Наприклад, фрази на кшталт «*щоб побудувати укриття*» або «*для пошуку їжі*» вказують на цілі, які герой ставить перед собою в процесі адаптації до життя на острові, а слова «*щоб побудувати плот*» свідчать про незламність героя та спроби за всяку ціну врятуватися. Вони пояснюють мотивацію його дій і сприяють глибшому розумінню нарративу: «*I collected wood to build a raft so that I could escape the island*» [2].

6. Обставини умови: «*If I found food, I would stay alive until rescue came*» [2]. Англійська мова має більш фіксований порядок слів, де обставини часто з'являються наприкінці або на початку речення [6].

Українська мова також використовує обставини для уточнення характеристик дії, але вони частіше виражаються різними засобами, включаючи прислівники, приєдникові звороти, дієприслівникові звороти та інші конструкції [1].

1. Обставини часу у творі є важливим елементом. Вони вказують на історичну епоху, в якій відбуваються події, і сприяють розумінню політичної та соціальної ситуації. Наприклад, описи «на світанку», «пізньої осені», «в день нападу» та інші допомагають структурувати події повісті та підсилюють напруженість сюжету: «*Було вже пізно, коли вони вийшли з печери*», «*Як настане вечір, піде мати на сусіднє село*» [5].

2. Обставини місця. У повісті «Захар Беркут» І. Франко надає велику увагу описам навколишнього середовища та рельєфу Карпатських гір, що функціонують як обставини місця. Ці описи слугують не лише для створення атмосфери, а й для підкреслення героїзму та відваги українських горян, які протистоять монгольській навалі. Обставини місця, такі як «високі гори», «річка», «долина» та інші допомагають побудувати символічний образ Карпат як неприступної фортеці: «*Згори на гору лилася ріка*», «*На верхів'ї гори стояли потужні дуби*», «*Вона жила в невеличкому селі на самому краю лісу*» [5].

3. Обставини способу дії. І. Франко активно використовує обставини способу дії для підкреслення характеру поведінки героїв, їхніх моральних та етичних принципів. Наприклад, вирази на зразок «з гордістю», «сміливо», «тихо, наче тінь» та інші допомагають краще зрозуміти внутрішній світ персонажів і їхні емоційні стани в критичних ситуаціях: «Він **швидко** піднявся на гору, намагаючись уникнути небезпеки», «Захар Беркут **дбайливо** готував їжу для своїх гостей», «Вони **хоробро** вистояли в бою, захищаючи свою землю» [5].

4. Обставини причини: «Вони вистояли в бою, **бо** боронили свою землю», «Захар вирішив піти на переговори, **адже не хотів війни**» [5].

5. Обставини мети: «Він вирушив у гори, **щоб знайти союзників у боротьбі**», «Захар зібрав людей, **щоб організувати захист від ворога**», «Вони пішли до річки, **щоб запитися водою на випадок тривалої облоги**» [5].

6. Обставини умови: «**Тільки за умови єдності** ми зможемо подолати ворога», «**Якщо він не повернеться до світанку**, ми підемо його шукати» [5].

Лінгвістичний аналіз обставин у творах Д. Дефо «Робінзон Крузо» та І. Франка «Захар Беркут» демонструє важливість цих синтаксичних конструкцій у створенні наративної структури та формуванні образів персонажів. Обставини часу, місця, способу дії та мети не лише допомагають зануритися в атмосферу творів, але й виявляють мотивації, думки та емоційні стани героїв. Вони є ключовими елементами, які допомагають читачу краще зрозуміти сюжетні лінії та загальне послання творів.

Обставини місця в англійській та українській мовах часто виражаються через прийменникові конструкції [4; 6]. В романі Д. Дефо «Робінзон Крузо» місцеві обставини акцентують увагу на географічній ізоляції та виживанні головного героя, тоді як у «Захарі Беркуті» І. Франка обставини місця підкреслюють єдність героя з природою та його народом.

Обставини часу в обох творах відіграють ключову роль в організації подій. У «Робінзоні Крузо» часова організація підкреслює тривалість самотнього життя героя на острові. У «Захарі Беркуті» І. Франко використовує обставини часу для зображення історичних подій та боротьби українського народу.

Обставини причини і мети у творах І. Франка і Д. Дефо розкривають мотивацію та внутрішні конфлікти героїв. В «Робінзоні Крузо» ці обставини часто пов'язані з релігійною рефлексією і пошуками моральних основ існування. У «Захарі Беркуті» обставини мети та причини використовуються для підкреслення патріотизму та боротьби за свободу. Обставини способу дії у творах демонструють різні культурні та соціальні контексти [3]. У Д. Дефо вони часто підкреслюють прагматичний підхід героя до вирішення проблем, а у І. Франка – взаємодію особистого та колективного досвіду.

Отже, типологія обставин в англійській та українській мовах має чимало схожих рис, оскільки обидві мови використовують обставини для передачі важливої додаткової інформації щодо дії або стану. Проте англійська мова демонструє більш фіксований порядок слів і частіше використовує прийменникові та інфінітивні фрази, тоді як українська мова має гнучкіший порядок слів та використовує ширший спектр засобів для вираження обставин, зокрема дієприкметникові та дієприслівникові конструкції.

Загалом порівняння типології обставин у цих двох мовах і творах підтверджує, що мова не лише відображає культурний і соціальний контекст, але й активно впливає

на створення смислових акцентів у літературному тексті.

Список використаних джерел:

1. Глущенко В.О. Теорія синтаксису: монографія. Київ: Наукова думка, 2017. 300 с.
2. Дефо Д. Робінзон Крузо. Лондон: Penguin Classics, 2014. 288 с.
3. Зелінська О. М. Граматична категорія обставин в українській мові. Науковий вісник Миколаївського національного університету. Серія «Філологічні науки». 2015. Т. 10 № 2. С. 55-63.
4. Кульчицька Л. М. Українська грамати́ка: синтаксис. Львів: Піраміда, 2014. 250 с.
5. Франко І. Захар Беркут. Львів: Літературна агенція, 2018. 400 с.
6. Хом'як С. Порівняльний аналіз синтаксичних структур в англійській та українській мовах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів: Вид-во ЛНУ, 2019.
7. Саманьего, Д-М. А & Сітко, А.В. Синтаксичні особливості перекладу творів художньої літератури. Методологія та історіографія мовознавства. Слов'янськ: ДДПУ, 2018. С. 87-92.

Коваленко Ольга Юріївна, здобувач вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Сітко Алла Василівна, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

ТИПОЛОГІЯ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Питальні речення відіграють важливу роль у мові, створюючи можливість для діалогу, виявлення інтересу та розвитку сюжету в літературних творах. Їх структура й функції відображають особливості мови й культурного контексту, в якому вони вживаються. Порівняння типології питальних речень в англійській та українській мовах у художній літературі є актуальним завданням, оскільки воно дозволяє зрозуміти вплив мови на художнє вираження та інтерактивність літературних текстів. Аналіз типології питальних речень в англійській та українській мовах на прикладі творів Джонатана Свіфта "Мандрі Гуллівера" та Івана Нечуя-Левицького "Кайдашева сім'я" дозволяє виявити характерні особливості структури, функцій та використання питань у художньому тексті, що відображає відмінності між двома мовами.

В англійській мові питальні речення мають різноманітну структуру і поділяються на кілька типів: загальні (yes/no questions), спеціальні (wh-questions), альтернативні (alternative questions) та розділові (tag questions). У творі "Мандрі Гуллівера" Дж. Свіфта часто використовуються загальні та спеціальні питання, які допомагають автору не тільки розкрити сюжет, але й передати філософські та соціальні роздуми головного героя. Наприклад, Гуллівер постійно ставить собі запитання щодо природи суспільства, яке він спостерігає: *"What kind of people are they?"* [5] або *"Why do they act this way?"* [5]. Спеціальні питання на зразок *"Where am I?"* [5] чи *"What is this place?"* [5] дозволяють Гулліверу дізнаватися більше про нові світи, які він відкриває. Альтернативні питання (*"Would you rather stay here or return home?"*) [5] надають вибір, підкреслюючи невизначеність у різних ситуаціях. Розділові питання часто використовуються для підтвердження думки або очікування відповіді, наприклад: *"It's a strange land, isn't it?"* [5]. Англійські питальні речення часто мають чітку синтаксичну структуру, де допоміжні дієслова відіграють важливу роль у формуванні питання. У "Мандрах Гуллівера" це використовується для підкреслення розумової діяльності головного героя, який намагається зрозуміти логіку інших цивілізацій [1, с. 40].

В українській мові структура питальних речень відрізняється від англійської гнучкістю та відсутністю суворої потреби в допоміжних дієсловах. Питальні речення можуть формуватися лише зміною інтонації або додаванням питальних займенників, наприклад, «Що це?», «Де я?». У творі «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького питальні речення часто використовуються в діалогах між персонажами для вираження емоцій, підкреслення соціальних конфліктів або моральних питань. Наприклад, у розмовах між членами родини Кайдашів часто використовуються риторичні запитання, які не мають на меті отримати відповідь, а скоріше підкреслити

напруженість чи іронію ситуації: «*Та як ти смієш так говорити?*» [4]. Це типове для української мови використання питань з риторичними намірами відрізняється від англійської мови, де риторичні питання менш поширені і використовуються переважно у формальних або публіцистичних текстах [2, с. 232].

У "Кайдашевій сім'ї" питальні речення часто слугують задля створення ефекту безпосередності та автентичності розмов між персонажами. Наприклад, питання "*Чого ти прийшов?*" [4] підкреслює грубість і конфліктну природу персонажів, додаючи драматизму їхнім стосункам. Питальні речення в українському тексті часто мають емоційно забарвлену інтонацію, яка створює сильнішу взаємодію між героями і підсилює діалогічний характер мовлення. У порівнянні з англійською мовою, де питальні речення мають чіткі правила формування і використовуються з більшою увагою до логічних структур, українські питання мають більшу гнучкість у творенні й використовуються для передачі емоційного стану персонажів та підкреслення їхніх стосунків.

Порівняння питальних речень у творах Дж. Свіфта та І. Нечуя-Левицького демонструє різноманітність функцій цих структур у двох різних мовах. В англійській мові питання часто мають більш логічну і когнітивну функцію, допомагаючи героям дізнаватися нову інформацію або уточнювати факти, тоді як в українській мові вони часто використовуються для вираження емоцій або риторичних фігур. Обидві типології мають важливе значення для розуміння культурних особливостей і літературних прийомів у відповідних текстах [3, с. 160].

Висновки порівняльного аналізу типології питальних речень у творах Дж. Свіфта та І. Нечуя-Левицького показують суттєві відмінності у використанні цих граматичних конструкцій в англійській та українській мовах. В англійській мові питальні речення здебільшого виконують філософську та рефлексивну функцію, допомагаючи герою роздумувати над соціальними, політичними та моральними аспектами суспільства. Питання часто використовуються для глибокого осмислення реальності та побудови критичного діалогу із суспільством, у якому живе Гуллівер. Вони підкреслюють інтелектуальне напруження героя, його пошуки істини та бажання зрозуміти навколишній світ. У той час, як в українській мові питальні речення найчастіше виражають емоції та слугують засобом драматизації побутових конфліктів. Оскільки питання відображають психологічний стан героїв, їхні внутрішні переживання та стосунки з іншими персонажами, підкреслюючи соціальні та родинні суперечки.

Список використаних джерел:

1. Гедз С. Ф. Риторичні запитання в сучасній англійській мові: комунікативно-функціональний аспект. Актуальні питання іноземної філології. 2015. № 3. С. 35-41.
2. Сітко А.В., Струк І.В. Комунікативне навантаження риторичних запитань (на матеріалі англійської художньої прози). Одеський лінгвістичний вісник, 2017. № 9, том 1. С. 231-235.
3. Сітко А. В. Особливості перекладу англійських інтерогативних конструкцій. Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2007. № 33. С. 158-163.
4. Нечуй-Левицький І. Кайдашева сім'я [Електронний ресурс] / Іван Нечуй-Левицький – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=907>.
5. Swift J. Gulliver's Travels [Електронний ресурс] / Jonathan Swift – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gutenberg.org/files/829/829-h/829-h.htm>.

СЕКЦІЯ 22.

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

Підчибій Анастасія Віталіївна, здобувач вищої освіти
факультету торгівлі та маркетингу
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Гусєва Наталія Юріївна, канд. іст. наук,
доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології
Державний торговельно-економічний університет, Україна

НЕГАТИВНИЙ ІМІДЖ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Поняття «імідж» (лат. *imāgo* – образ, англ. *image* – уявлення, образ) має давню історію, і лише у ХХ ст. його почали широко використовувати та застосовувати в різних сферах знання: антропології, соціології, психології, політології, менеджменті, культурології тощо [3, с. 235]. У загальноприйнятому сенсі під іміджем розуміють враження, яке створює людина, компанія або організація з метою впливу на оточуючих.

Позитивний імідж – це позитивний образ людини, будь-якої фірми, що формує стабільну конкурентну перевагу через створення загального образу, репутації, думки громадськості, споживачів, оточуючих, партнерів про образ людини, престиж організації, його товари та послуги. Позитивний імідж – це ключ до успіху. У свою чергу, негативний імідж визначається як стійке негативне сприйняття, яке може бути зумовлене різноманітними аспектами, такими як поведінка особи, дії компанії, а також медійні впливи, соціальні стереотипи і культурні контексти. Негативний імідж, що виникає внаслідок численних факторів, може суттєво позначитися на репутації та результатах діяльності суб'єктів, що зазнають його впливу.

Формування негативного іміджу часто починається з інформаційного поля. У зв'язку з розвитком інформаційних технологій та соціальних медіа, негативні новини, скандали та чутки можуть швидко розповсюджуватися, формуючи стереотипи, які складно зруйнувати. Медіа, у свою чергу, є основним каналом поширення інформації, що визначає публічне сприйняття. Негативні акценти в новинах можуть значно вплинути на формування негативного іміджу. Наприклад, навіть одна негативна стаття чи репортаж можуть перекрити сотні позитивних відгуків, що свідчить про явище, яке в психології називається «негативним упередженням». [1, с. 51] Це означає, що люди більше схильні запам'ятовувати і реагувати на негативну інформацію, ніж на позитивну.

Крім медійних впливів, соціокультурні аспекти також мають значний вплив на формування негативного іміджу. Суспільні норми, цінності і стереотипи можуть визначити, які риси або дії вважаються негативними. Наприклад, в одній культурі певні поведінкові характеристики можуть розглядатися як неприйнятні, у той час як в іншій культурі це може бути нормальною практикою. [2, с. 47]. Таким чином, компанії, які працюють на міжнародному ринку, повинні враховувати ці соціокультурні

особливості, щоб уникнути формування негативного іміджу в певних регіонах.

Психологічні механізми, що лежать в основі формування негативного іміджу, включають упередження, стереотипи та емоційні реакції. [1, с. 53]. Люди часто формують свої уявлення про інших на основі обмеженого досвіду або інформації. Цей процес може призводити до створення викривлених уявлень, де особа або організація можуть бути оцінені лише за кількома негативними аспектами, тоді як їхні позитивні досягнення і характеристики залишаються непоміченими.

Процес формування негативного іміджу можна також розглядати через призму психології мас. У сучасному суспільстві, де соціальні мережі та інформаційні платформи надають можливість кожному висловлювати свою думку, колективне сприйняття може формуватися на основі емоційних реакцій. Люди часто підтримують одну й ту ж думку, не зважаючи на об'єктивні факти. Це явище, відоме як «групове мислення», може призвести до ще більшого загострення негативного іміджу, оскільки індивіди відчувають тиск дотримуватися загальноприйнятої точки зору. [1, с. 61].

Управління негативним іміджем є складним процесом, що вимагає чіткої стратегії. Перше, що необхідно врахувати, – це проактивний підхід до формування іміджу. Організації повинні активно працювати над створенням позитивного образу, а не лише реагувати на негативні ситуації. Це може включати створення кампаній з корпоративної соціальної відповідальності, активну участь у соціальних проєктах, що підвищують репутацію, а також відкритий діалог з громадськістю.

Крім того, важливо впроваджувати моніторинг медіа та соціальних мереж, щоб вчасно виявляти негативні тенденції і реагувати на них. У сучасному інформаційному середовищі важливо мати комунікаційну стратегію, що дозволяє швидко реагувати на критичні ситуації. Відповідно до даних досліджень, організації, які здатні адекватно реагувати на негативні коментарі, мають більше шансів зберегти свою репутацію. Це може включати створення прес-релізів, які спростовують неправдиву інформацію, або залучення лідерів думок для підвищення позитивного іміджу.

Ще одним важливим аспектом управління негативним іміджем є навчання співробітників. Усвідомлення ними етики поведінки, норм спілкування та стандартів може суттєво вплинути на формування іміджу організації. Взаємодія з клієнтами і партнерами повинна базуватися на відкритості і прозорості, оскільки це може знизити ризик формування негативних уявлень. [2, с. 52].

Крім того, формування негативного іміджу може мати далекосяжні наслідки, що може призвести до фінансових втрат, зниження довіри з боку клієнтів і, як наслідок, до втрати ринку. Таким чином, негативний імідж не лише шкодить репутації, але й може загрожувати самому існуванню організації. У зв'язку з цим, ефективне управління іміджем є питанням не лише престижу, але й економічної доцільності.

Отже, негативний імідж є складним і багатограним явищем, що формується під впливом медійних, соціокультурних та психологічних факторів. Залежно від контексту, він може суттєво впливати на репутацію та діяльність організацій і особистостей. У сучасному світі, де інформація розповсюджується з небувалою швидкістю, управління негативним іміджем стає критично важливим для забезпечення успіху та довгострокової стійкості суб'єктів діяльності. Залучення фахівців з різних сфер, таких як комунікація, соціологія та психологія, дозволить більш ефективно реагувати на виклики, що постають перед особистостями та організаціями в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Негативний імідж, попри свою шкоду, може бути трансформований у позитивний шляхом цілеспрямованих зусиль і стратегій. Цей процес вимагає часу, терпіння і гнучкості, але можливість покращити сприйняття та репутацію є реальним завданням, яке можуть досягти усвідомлені та проактивні організації.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко І.С. Іміджологія: Психологія іміджу: навч.-метод. посібне. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 122 с.
2. Дячук В.П. Іміджологія. Соціокультурний вимір: навч. посібн. Київ: Ліра-К, 2017. 308 с.
3. Пшенична Л. Імідж керівника – важлива складова кар'єри управлінця. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2018, № 6 (80). С. 233-250.

Шосталь Вікторія Олександрівна, здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник Синюченко Артем Михайлович, канд. політ. наук, асистент кафедри філософії, соціології та політології
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ У ХХІ СТОЛІТТІ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ДЕМОКРАТІЙ

Політичний популізм став одним з найбільш обговорюваних політичних явищ ХХІ століття. Його зростання, особливо у демократичних країнах, викликає занепокоєння щодо довгострокових наслідків для політичних інститутів, громадянських свобод та функціонування демократій. Відродження популізму, який підтримують як ліві, так і праві рухи, змінило політичний ландшафт, кидаючи виклик традиційним партіям і піддаючи сумніву встановлені норми [1].

Популізм зазвичай характеризується апеляцією до "народу" проти уявних еліт, антисистемною риторикою та закликами до прямої демократії або сильної централізованої влади. Відомий дослідник популізму Кас Мудде визначає його як "тонкоцентровану ідеологію", яка може приєднуватися до різних ідеологій, включаючи націоналізм, соціалізм або лібералізм [2]. Популістські лідери часто стверджують, що представляють справжню волю народу, протиставляючи себе корумпованим елітам.

Розглянемо які загрози для демократії несе популізм. По-перше, мова йде про *ерозію демократичних інститутів. (Таблиця 1)*

Таблиця 1

Прояви ерозії демократії в урядах держав, очолюваних популістами

Показник	Приклад країни	Вплив на демократію
Незалежність судової системи	Угорщина (Віктор Орбан)	Підриг через урядові реформи
Свобода ЗМІ	Польща (Партія PiS)	Державний контроль і придушення
Справедливість виборів	Венесуела (Уго Чавес)	Маніпуляція виборчими системами

Популістські рухи часто атакують політичні інститути, такі як судова система, засоби масової інформації та виборчі системи, звинувачуючи їх в упередженості проти "народу". Підриваючи ці інститути, популісти можуть ослабити систему стримувань і противаг, що загрожує верховенству права та демократичній підзвітності.

По-друге, практика засвідчує про поляризацію та розкол в суспільствах. Риторика популізму часто загострює соціальні та політичні розколи, представляючи питання у форматі "ми проти них". Така поляризація може зменшити простір для компромісу та співпраці, що призводить до політичної нестабільності та глухого кута [3].

По-четверте, достатньо поширеним наслідком популізму є підриг громадянських свобод. Популістські лідери можуть впроваджувати неліберальні політики, виправдовуючи це необхідністю захисту національного суверенітету або боротьби із зовнішніми загрозами. Ці політики можуть обмежувати громадянські

свободи, такі як свобода слова, зібрань та преси, послаблюючи ліберальну демократичну структуру [4].

Попри очевидні ризики популізм, разом з тим, створює нові можливості для демократій. Зокрема, мова йде про збільшення політичної участі громадян завдяки його здатності мобілізувати групи населення, які раніше були неактивні. Популісти, звертаючись до питань, які часто ігноруються основними партіями, можуть збільшити явку виборців та залучити громадян до політичного процесу[5]. Також популізм може виступати каталізатором змін, кидаючи виклик існуючому політичному порядку. Популізм може слугувати коригуючою силою, кидаючи виклик політичним елітам та просуваючи політичні реформи.

Важливим наслідком поширення популізму може стати актуалізація демократичних дебатів. Акцентуючи увагу на суперечливих питаннях, що кидають виклик існуючому порядку, популістські рухи можуть стимулювати демократичні дебати і змусити традиційні партії звертати увагу на давно ігноровані політичні запити.

Отже, попри те, що популізм становить значні загрози для стабільності та цілісності демократичних систем, він також відкриває можливості для відновлення політичної активності та вирішення давно назрілих суспільних проблем.

Список використаних джерел:

1. Бурдюг М. Чинники зростання популізму в умовах ліберальної демократії. Актуальні проблеми політики. 2020. № 66. С. 89–97.
2. Mudde C. Populism in Europe: An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism. *International Journal of Comparative Politics*. 2021. №56. P. 577–597.
3. Pappas T. S. *Populism and Liberal Democracy: A Comparative and Theoretical Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2019.
4. Diamond L. *In Search of Democracy*. London: Routledge, 2015.
5. Заславська О., Посвістак О., Налімова В. Вплив діяльності популістських політичних партій на демократію в XX – XXI ст. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2022. № 1(53). С. 65–72.

Стоцька Дарина, студентка історичного факультету
КПНУ ім. Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Сулятицька Т.В., канд. ф. наук, доцент
КПНУ ім. Івана Огієнка, Україна

СВОБОДА ВОЛІ В КОМПАТИБІЛІЗМІ

Свобода волі – це унікальне питання, яке зуміло привернути увагу чималої кількості дослідників з різних сфер: філософії, етики, психології, соціології, біології та права. Під час розгляду даної проблеми науковці намагалися поглянути на можливість людини здійснювати власний вибір з різних кутів, що в результаті зумовило появу різних концепцій (детермінізм, компатибілізм, інкомпатибілізм та лібертаріанство – найвідоміші з них). Такий стан речей можна пояснити тим, що свобода волі як властивість, яка є притаманною кожному індивіду зацікавлює сама по собі.

Разом із тим, питання безпосередньо пов'язане з особистою відповідальністю людини, взаємовідносинами в суспільстві, мораллю та екзистенціалізмом. Розбіжності в переконаннях щодо даної проблеми та, відповідно її похідних, здатні породжувати деякі суперечливі твердження й настрої в соціумі. Наукове товариство (Шамлян К.М., Мироненко Р., Сепетий Д., Врана А.О., Кейн Р. та інші) зауважує на існуванні в суспільстві «поширеної і сильної віри людей у свободу волі» та наголошує на тому, яким є «соціальне значення цих переконань» [8, с. 22]. Так, вважаємо за необхідне вказати, яку важливу роль відіграє свобода волевиявлення в системі світогляду сучасної людини. Перш за все, вона сприймається як прикметна риса будь-якого психічно здорового та дієздатного індивіда. Таке бачення породжує за собою поняття особистої відповідальності, яке є глибоко вкоріненим у свідомості людей. Ба більше, воно безпосередньо пов'язане з питаннями «основ права, які йдуть з часів Римської республіки і до наших днів» [5, с. 277]. Отже, свобода волі має відношення до здатності особи взяти на себе обов'язок та дотримуватися його, при чому останній відповідним чином впливає не тільки на людські взаємини, а й на суспільну безпеку. Адже відповідальність не може бути лише моральною – вона також є юридичною.

Постає питання, яким чином слід пов'язувати проблеми свободи волевиявлення з відповідальністю та чи можливо це взагалі? Прихильники компатибілізму (Шопенгауер А., Ляйбніц Г.В., Гоббс Т., Г'юм Д., Франкфурт Г. та інші) стверджують, що таке поєднання є цілком реальним. Однак їхнє вчення не закінчується злукою лише цих двох концепцій, компатибілісти додають до них ще й детермінізм. В сукупності кожен з вказаних елементів утворює єдину систему поглядів, яку часто описують словами відомого німецького філософа Артура Шопенгауера: «Людина може робити те, що вона бажає, але не може бажати, що їй бажати» [9].

Як зазначалося раніше, компатибілізм – це одна з концепцій щодо питань, пов'язаних із свободою волі, а в науковому середовищі й досі ведуться дискусії про те, яка з теорій є вірною. Тому, важливо розглянути кожен з трьох компонентів компатибілізму, аби наблизитися до об'єктивного висвітлення особливостей даного вчення. При цьому, можна зауважити, що досліджуючи ці елементи в контексті однієї системи поглядів, не є доцільним порушувати встановлений між ними зв'язок, який є частиною одного механізму.

Насамперед, варто розкрити особливості поняття свободи. Свого часу її вивчав

Артур Шопенгауер, власне найбільш відомою його працею щодо даної теми є «Світ як воля і уявлення» (1818 р.), в якій свобода розглядалася як «абсолютне начало, сутність усього сущого, корінь усіх явищ, взагалі всього світу як цілого» [3, с. 412]. Разом із цим, він стверджує, що вона пов'язана з характером людини наводячи такий приклад: «Очікувати... щоб людина при одних і тих самих обставинах один раз зробила так, інший же зовсім інакше, було б рівносильно очікуванню, що одне і те ж дерево, принісши цього літа вишні, на наступне вродить груші» [6, с. 63].

Таким чином, Шопенгауер вказує на причинну обумовленість дій особи, зокрема відзначаючи роль індивідуального чинника людської натури. Відповідно до цих міркувань можна зробити висновок, що вибір людини не випадковий та мінливий, а навпаки – закономірний. Дана позиція пояснює наявність зв'язку між свободою волі та особистою відповідальністю. З цього ніби вимальовується послідовність, де вчинок особи є безпосереднім наслідком її індивідуальних поглядів і переконань. Звідси виходить, що лише конкретна людина, яка володіє власним світоглядом може нести відповідальність за свої дії.

Американський філософ Деніел Деннет досліджуючи дану тему також пов'язував волевиявлення з внутрішнім бажанням. Зокрема, він стверджує наступне: «Людина може будувати прогнози на майбутнє, уникати тих речей, які здаються їй небажаними, і прагне до досягнення тих речей, які вона бажає» [1, с. 66]. На його думку, свобода волі полягає «У свідомому уникненні зла й здобутті блага» [1, с. 66]. Отже, зв'язок між відповідальністю та волею є зрозумілим, проте постає питання, яке місце в цій системі займає детермінізм?

Перш за все, варто зауважити, що в науковій спільноті існують різні підходи до розуміння поняття детермінізму. Почасту, в наукових дослідженнях (Фішер Т.Ф., Кім Дж., Іванген П. та інші) зустрічаються наступні його різновиди: «каузальний», «логічний», «теологічний» [1, с. 64]. Однак, варто ознайомитися із ще одним його варіантом – етичним. Таку варіацію детермінізму вивчала німецька філософія Доротейя Фреде у своїй статті «Арістотель і відкриття детермінізму». В даній концепції вказано, що «усі вчинки людини виникають якщо не з зовнішніх факторів, то з її характеру», адже «вони зумовлені частково зовнішніми, незалежними від неї чинниками і частково її характером». Також при розгляді вказаного питання варто звернути увагу на переконання Арістотеля в здатності особи формувати «характер наших особистостей» [7, с. 113-114].

Схожі погляди висловлював норвезький філософ Ларс Свендсен, який наголошував: «Вільне «Я» завжди перебуває в детермінованих умовах, але водночас «Я» має здатність до розмірковування про зміни свого становища» [3, с. 45]. Відповідно, він характеризує свободу волі як «як навичку, що виробляється наполегливою працею над собою протягом усього життя» [3, с. 45]. Таким чином, можна розглядати характер, як чинник, що детермінує вчинки й вибір людини. Проте індивід, зрештою, здатний відповідним чином впливати на зміну своєї вдачі. Даний процес не є легким, адже потребує чималої кількості часу та значних вольових зусиль від особи, яка окрім цього повинна ще й усвідомити необхідність таких перетворень. Отже, поява думок і бажань щодо вдосконалення власного характеру, може бути пов'язана із вказаним раніше прагненням людини до зміни свого становища чи уникнення неприємних ситуацій.

Разом із цим, компатибілізм розглядає детермінізм як необхідний фактор, який

обґрунтовує конкретний вибір особи в тій чи іншій ситуації. Так, досліджуючи дану тему Артур Шопенгауер стверджував: «вказати на «що» є значно легше, а визначити та пояснити «чому», являє собою надзвичайну складність», а з цього виходить, що «проповідувати мораль легко, важко її обґрунтувати» [10, с. 124]. Таким чином, філософ також звертав увагу на деяку необ'єктивність його колег мислителів при дослідженні цього питання [10, с. 124]. Звідси, виходить своєрідне положення про те, що компатибілізм завжди містить в собі причинну обґрунтованість дій людини. Про це у своїй книзі «Філософія свободи», при розгляді даної концепції, Ларс Свендсен підкреслював: «щоб зрозуміти дію, нам потрібно зрозуміти її джерело» [4, с. 86].

В контексті даної проблеми, необхідно вказати на особливість зазначених мотивів. Зокрема, вони пов'язані зі свободою волі та перебувають у своєрідному взаємозв'язку та не перешкоджають одне одному. Це можливо завдяки тому, що людина живе не лише з однією причиною, котра спонукає її до діяльності, тут варто говорити про сукупність мотивів, які є попередньо детермінованими (характером індивіда та зовнішніми впливами), і між яких особа може обирати, тобто проявляти свою волю. При цьому, її вибір причинно обумовлений внутрішніми та зовнішніми факторами.

Гарний приклад для пояснення цієї тези наводив Ларс Свендсен, зоврема він писав у своєму дослідженні наступне: «Скажімо, я дуже люблю танцювати й завжди починаю пританцьовувати, тільки-но чую певного стилю музику. Можемо продовжити думку, що існує низка причин, достатніх для пояснення мого замилювання у танці, тож я детермінований танцювати... Оскільки танець починається з мене, його потрібно розуміти як вираження моєї свободи, але водночас я чітко детермінований до дії танцю. Я детермінований і вільний» [4, с. 81]. При аналізі даної ситуації варто повернутися до попередньо вказаної тези про множинність мотивів людини. Так, скажімо, що вказана особа, яка полюбляє танці одного дня знову захоче, з власних причин, потанцювати. Однак вона водночас може мати цілком детерміноване бажання поїсти, через сильний голод. В такий момент вона може здійснювати вибір між внутрішнім прагненням до танцю та впливом на її організм недоїдання. В даній ситуації особа здійснить вибір на користь того, що вважатиме кращим для себе рішенням, адже їй відомо про особисту відповідальність щодо наслідків власного вибору. Крім того, такий акт волевиявлення буде пояснений її характерною системою поглядів та пріоритетів, сформованих впродовж життя.

У підсумку слід зазначити, що свобода волі – це доволі суперечливе питання, яке тісно пов'язане з нашим буттям. Від цього воно стає ще більш цікавим для дослідників з різних сфер науки. Одним із найбільш відомих напрямків щодо даної проблеми є компатибілізм, який поєднує в собі свободу волі, детермінізм та відповідальність людини. Дана концепція здатна привернути увагу завдяки тому, що може органічно пов'язати вказані три елементи та в цілому не суперечить усталеним в нашій свідомості уявленням про волевиявлення. Однак, варто зауважити – компатибілізм це одна з теорій, які стосуються свободи волі та не є домінуючою в сучасній філософії.

Список використаних джерел:

1. Врана А.О. Парадигмальні моделі вирішення проблеми свободи волі в сучасному філософському дискурсі. Вісник Черкаського університету, серія «Філософія», №2, 2019 р., 62-70 С. URL: <http://surl.li/usultt> (дата звернення: 30.09.2024).
2. Гоян І.М. Філософія волі і філософія несвідомого у ракурсі проблеми психологізму. Гілея,

- філософські науки, випуск 71, 2013 р., 409-415 С. URL: <http://surl.li/xubpmg> (дата звернення: 11.10.2024).
3. Даніл'ян В.О. Проблема свободи та відповідальності в творчості норвезького філософа Ларса Свендсена. Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. присвяченої 90-річчю Українського державного університету залізничного транспорту (15–16 жовтня 2020 р.), Харків: ДІСА ПЛЮС, 2020 р., 44-46 С. URL: <http://surl.li/gegfmr> (дата звернення: 30.09.2024).
 4. Ларс Фг. Р. Свендсен. Філософія свободи; пер. з норвезьк. – Волковецька С. Львів: Видавництво Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2016 р., 336 с. URL: <http://surl.li/xvpxss> (дата звернення: 30.09.2024).
 5. Мироненко Р. Аргумент Дерєка Перебума проти свободи волі. Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, серія «Філософія», 41, 2020 р., 267–279 С. URL: <http://surl.li/bvgjwx> (дата звернення: 30.09.2024).
 6. Прудка Т. Свобода волі у філософії Артура Шопенгауера. Вісник Донбаського державного педагогічного університету, серія «Соціально-філософські проблеми розвитку людини і суспільства», №1 (10), 2019 р., 60-68 С.
 7. Сепетий Д. Проблема свободи волі: Історико-філософські сюжети в аналітичній перспективі. *Sententiae*, Volume XLI, Issue 1, 2022 р., 111-122 С. URL: <http://surl.li/kxupsn> (дата звернення: 30.09.2024).
 8. Шамлян К. М. Свобода волі як психологічна проблема. Науковий вісник Ужгородського національного університету, серія «Психологія», випуск 3, 2024 р., 17-22 С. URL: <http://surl.li/dfdhmc> (дата звернення: 01.10.2024).
 9. Шопенгауер А. Про свободу волі. *The Philosophy of American History: The Historical Field Theory*, пер. – Morris Zucker, 1945 р., 531 с.
 10. Ярошенко Т. Ідеї А. Шопенгауера як тематизація сучасності: етикоморфологічні аспекти. Філософія А. Шопенгауера та сучасність: колективна монографія / [Карась Анатолій, Рьод Вольфганг, ...]; за ред. Анатолія Карася. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012 р., 121-133 С. URL: <http://surl.li/hoggyu> (дата звернення: 30.09.2024).

СЕКЦІЯ 23.

ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

Брич Наталія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету математики та цифрових технологій
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», Україна

Науковий керівник: Юрченко Наталія Василівна, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри алгебри та диференціальних рівнянь
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», Україна

STEM-ОСВІТА В УКРАЇНІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

В Україні зростає інтерес до навчання за напрямками STEM. На сьогодні ці підходи активно впроваджуються в багатьох українських школах та позашкільних закладах. Особливий розвиток STEM-освіта отримала у позашкільному секторі — це олімпіади, діяльність Малої академії наук, різноманітні конкурси та заходи. Водночас у педагогічних університетах ще не сформовано чіткої політики трансформації навчальних закладів зі STEM, що потребує вдосконалення освітнього процесу та системних змін. Тому на початковому етапі важливо ознайомитися з підходами та особливостями сучасної STEM-освіти.

Одним із ключових трендів у світовій освіті є розвиток концепції STEAM. Спочатку ця абревіатура може здаватися складною, проте її зміст простий: S – наука, T – технології, E – інженерія, A – мистецтво, M – математика. Це дисципліни, які нині є найбільш затребуваними. У багатьох розвинених країнах STEAM-освіта є пріоритетом, оскільки в майбутньому очікується значний попит на IT-фахівців, програмістів, інженерів та спеціалістів високотехнологічних виробництв. Також передбачається поява нових професій, що будуть пов'язані з технологіями та природничими науками.

STEM-освіта – це підхід, який готує учнів до успішної професійної діяльності, вимагаючи глибокого розуміння наукових концепцій та розвитку технічних навичок у сферах інженерії, технологій та математики. Її мета – заохотити молодь до вивчення природничо-математичних дисциплін, мотивувати свідомий вибір професії та пояснити, що міждисциплінарні знання роблять фахівця унікальним. Впровадження STEM-моделі в освітній процес дозволить розвинути у студентів такі компетентності: уміння визначати проблеми, формулювати дослідницькі завдання, застосовувати знання в різних ситуаціях, генерувати оригінальні рішення та використовувати високорівневе мислення.

Концепція «Нової української школи» з її ключовими компетентностями, такими як володіння рідною та іноземними мовами, математична грамотність, знання в галузі природничих наук і технологій, цифрова грамотність, здатність до самонавчання, соціальні та громадянські компетентності, підприємливість, екологічна грамотність та

орієнтація на здоровий спосіб життя, органічно інтегрується у STEM-освіту, створюючи основу для особистісного та професійного розвитку.

Впровадження STEM-освіти вимагає вирішення низки питань, зокрема підготовки вчителів, які усвідомлюють свою соціальну відповідальність, прагнуть особистісного й професійного зростання та вміють досягати нових педагогічних цілей. Пріоритетом є підготовка фахівця, здатного до міждисциплінарної співпраці та розуміння важливості професійних знань у соціокультурному контексті. Він має вміти організовувати навчальний процес як взаємодію, спрямовану на розвиток особистості дитини та її підготовку до життєвих викликів.

Таким чином, розвиток STEM-освіти є важливим пріоритетом для України. Однак, існують певні проблеми, які потребують вирішення: оновлення нормативно-правової бази, створення STEM-лабораторій у школах, розробка науково-методичного забезпечення, спеціальних навчальних засобів, а також підготовка й перепідготовка педагогічних кадрів, здатних реалізувати завдання Нової української школи.

Списки використаних джерел:

1. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>.
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
3. Гончарова Н. О. Професійна компетентність вчителя у системі навчання STEM. Наукові записки Малої академії наук України. 2015. №7. С. 141-147.

Бутова Надія Вікторівна, студентка 2-БД(з) групи
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

Науковий керівник: Задорожна Ганна Сергіївна, канд. пед. наук,
викладач кафедри педагогіки, психології та фахових методик
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

ВИКОРИСТАННЯ БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНИХ ІГОР У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства актуальним залишається питання розвитку ігрової діяльності дітей. Зміцнюються тенденції організації освітнього процесу в дошкільних закладах на засадах пріоритету навчально-пізнавальної спрямованості. На сьогодні побутує думка, що ігрова діяльність втрачає свою актуальність, адже діти старшого дошкільного віку переважну частину часу проводять за навчальною діяльністю, орієнтованою на розвиток логіко-математичного мислення, навчання технічних навичок читання та письма. Увага батьків переважно спрямована на підготовку дітей до оволодіння соціальним статусом школяра, їхній готовності до школи. Як наслідок, батьки переобтяжують дітей інтелектуальними видами діяльності, ігноруючи їхню потребу в грі, волевиявленні, самовираженні. В результаті у дітей виникають ускладнення у розвитку та прояві базових якостей, зокрема самостійності та ініціативності, прийнятті рішень без допомоги дорослого, впевненості у власних силах, знижується мотивація та інтерес до навчання.

Практика використання будівельно-конструктивних ігор у сучасних українських ЗДО. Щоб у дітей була можливість зайнятися конструюванням, необхідно правильно організувати предметне середовище в дошкільному закладі та вдома. Довгий час вважалося, що завдання дорослих – забезпечити дитини необхідними матеріалами. Проте педагогічні спостереження показали, що без спеціального навчання ігри дітлахи з будівельним матеріалом зводяться до примітивного маніпулювання. Звідси витікають завдання, що стоять перед сучасними вихователями. Вони повинні познайомити дітей з різними способами конструювання, розкрити зміст самостійних ігор та формувати дружні відносини серед дітей. Важливо вчити вихованців аналізувати побачені споруди, підбирати підходящий матеріал, планувати майбутню роботу.

Основними цілями будівельно-конструктивної гри є:

- «розширення знань дітей про працю будівельників, техніку, що використовується ними;
- виховання художнього смаку, інтересу до архітектурних споруд;
- розширення словникового запасу;
- формування різноманітних сенсорних еталонів (форма, величина, колір, розмір тощо);
- розвиток конструктивних та творчих здібностей;
- вдосконалення дрібної моторики;

- виховання працьовитості, самостійності, винахідливості, ініціативності;
- розвиток просторової уяви, розумових операцій (порівняння, аналіз, синтез);
- формування навичок спільної, дружньої роботи» [3].

Дошкільна педагогіка ретельно вивчила особливості дитячої будівельно-конструктивної гри. В результаті була розроблена наступна класифікація, що активно використовується вихователями у дошкільних навчальних закладах:

– «Конструювання за зразком. Діти відтворюють будівництво за педагогом чи орієнтуючись на схему, малюнок, креслення.

– Конструювання за моделлю. Дітям показують готове спорудження. Вони самостійно ділять його на складові, підбирають деталі необхідної форми та відтворюють модель.

– Конструювання за умовами. Дітям оголошуються параметри, яким повинне відповідати будівництво (двоповерховий будинок для дрібних іграшок, гараж для двох машинок з під'їзною доріжкою). Однак наочного зразка не дається. Діти самі генерують ідеї та втілюють їх з використанням різних матеріалів.

– Конструювання на тему. Дошкільнята самостійно обирають матеріали та техніки, з якими будуть працювати, розробляють проект без допомоги дорослих. Вихователь називає лише тему будівельно-конструктивної ігри: автомобілі майбутнього, місто, тварини.

– Конструювання за задумом. Дитина сама вирішує, що і як вона буде будувати, вчиться втілювати у життя свій власний проект. Для дошкільника це саме важке завдання» [14, с.88].

Зазвичай для дітей старшого дошкільного віку створюють гуртки «Конструювання», в яких використовують необхідні матеріали та обладнання для дослідів та експериментів, різноманітні види конструкторів, оформлено картотеки ігор. У зв'язку з цим необхідно виділити умови ефективного розвитку будівельно-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку:

– «використання різноманітних форм будівельних матеріалів (кубики, бруски різної форми та розміру);

– використання різноманітних матеріалів (бруски з дерева, пластмаси), у тому числі природних (пісок), сніг, камінчики, гілочки, шишки та ін.);

– використання спеціальних конструкторів (LEGO та ін.);

– усунення розумового навантаження дошкільнят;

– постійна зміна методів та прийомів роботи з дітьми;

– зміна розумового навантаження та фізичного;

– створення психологічно комфортної обстановки на занятті (тон, стимулююча оцінка, розміщення матеріалу та ін.);

– використання індивідуальних та групових форм проведення занять;

– організація освітнього процесу на основі педагогіки співпраці, що сприяє емоційному, психологічному зближенню дітей та дорослих;

– використання здоров'язбережувальних технологій та комплексу психогігієнічних заходів: рухові розминки, динамічні паузи, гімнастики, емоційні етюди, релаксація, дихальна та звукова гімнастика, театралізовані вистави» [3].

Проаналізувавши педагогічну роботу з розвитку дітей за допомогою будівельно-конструктивної діяльності, нами були встановлені деякі, найефективніші, на наш погляд, методи та прийоми:

- «проведення занять у формі гри;
- будівництво (конструювання) за зразком, створеним педагогом;
- обговорення мети будівництва (конструювання);
- обговорення порядку роботи, демонстрація способів створення вихователем;
- використання створених будівель або виробів в іграх;
- застосування групових методів роботи, пропонувати дітям будувати (конструювати) разом, підказувати послідовність дій, вчити точності та акуратності, пропонувати дітям доробити те, що почав будувати чи конструювати вихователь» [3].

Для розвитку та підтримки у дітей інтересу до конструктивної діяльності використовують різні види конструювання: конструювання з паперу, природного матеріалу, кубиків та різноманітних видів конструктора. Починають з ігрових завдань із площинного моделювання (з геометричних фігур, паличок Кюізенера). [2, с.55].

У результаті розвивається увага, сприйняття, логічне мислення. Перш, ніж перейти до самостійної конструкторської діяльності, необхідно дати дітям зразок побудови, щоб вони зрозуміли призначення кожної деталі, способи їх з'єднання. Треба сказати, що конструювання на зразок – важливий навчальний етап, де можна вирішувати завдання, які забезпечують перехід дітей до самостійної пошукової діяльності творчого характеру. Далі переходимо до більш складного етапу – конструювання за найпростішими кресленнями та наочними схемами, через яке розвивається наочне моделювання, тому що треба співвіднести розмір, колір, форму деталей та скомбінувати їх [41, с. 6].

Отже, пізнавально-дослідницька діяльність дозволяє дитині безпосередньо задовольнити властиву їй допитливість і змоделювати у своїй свідомості картину світу, засновану на власних спостереженнях, дослідах, встановленні взаємозалежності, закономірності. У кожного з видів конструювання є свої переваги, тому необхідно поєднувати їх у освітній роботі з дітьми протягом усього дошкільного періоду. При організації будь-якого виду конструювання необхідне розумне комбінування навчального впливу педагога та самостійності, творчості дітей.

Список використаних джерел:

1. Бондар С. Г. Використання мнемотехнології в процесі формування кількісних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2019. Вип. 16. С. 145-151.
2. Міхеєва О.В., Якушкін П.А. LEGO: середовище, іграшка, інструмент. Інформатика і освіта. 2016. № 6. С. 54-56.
3. Щербакова К. Й. Рольові ігри з будівельним матеріалом як засіб соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки», №1. 2019. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3266>.

Радкевич Юлія Юріївна, здобувач вищої освіти за спеціальністю

035 «Філологія», спеціалізація 035.041 «Германські мови та

літератури (переклад – включно), перша – англійська

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Чайка Оксана Ігорівна, доктор педагогічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

МОВА І ВЛАДА: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИСКУРСУ ПОЛІТИЧНИХ ВИСТУПІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Основне соціальне призначення мови – бути засобом комунікації, зберігання і передачі інформації. В політичній сфері мова використовується не тільки як інструмент формування і висловлення думок, засіб комунікації, а і як засіб впливу на індивідуальну та громадську свідомість. Можливість застосування її з метою впливу закладена в самій природі мови та людського спілкування. Мова в значній мірі визначає і обумовлює наше розуміння оточуючого світу та відношення до нього, оскільки саме завдяки їй відбувається відображення існуючої реальності в нашій свідомості. Це дає можливість за допомогою мови потрібним чином впливати на сприйняття дійсності, особливо тоді, коли воно відбувається поза безпосереднім досвідом і людина не в змозі співставити реальну картину з її вербальним зображенням[1].

Можливість впливу за допомогою мови пов'язується також із прагматичною направленістю самого акту комунікації. Ця направленість передбачає досягнення потрібної зміни в уявленнях об'єкта комунікації. Найбільш дієвим способом реалізації цієї направленості є відповідний підбір слів та організація їх у висловлювання. Цьому сприяє і те, що об'єктивно повідомлення інформації, вільне від будь-якої інтерпретації та оцінки неможливе, оскільки вже сам вибір мовних засобів передбачає відношення суб'єкта до змісту інформації. Тобто, вже самі мовні знаки в момент їх реалізації володіють заданістю на вплив[3].

Всі ці об'єктивно притаманні мові та комунікації особливості активно використовуються у сфері політики з метою здійснення маніпулятивного впливу, оскільки їх застосування дозволяє приховано впливати на людську свідомість. Тому політична мова завжди включає не тільки повідомлення про політичну дійсність, а й її інтерпретацію та як явну, так і приховану оцінку, вона орієнтована на те, щоб викликати бажану для суб'єкта мовну чи поведінкову реакцію з боку об'єкта комунікації.

Політична мова має значний маніпулятивний потенціал, оскільки дає можливість через реалізацію комунікативної та інтерпретаційно-оціночної функції здійснювати приховане управління свідомістю та поведінкою людей у бажаному для суб'єктів влади напрямку[6].

Зачні можливості мови як засобу маніпулювання суспільною свідомістю знайшли своє втілення у політичних міфах та стереотипах, які створюються та розповсюджуються саме за допомогою мови. Міфи й стереотипи задають певні схеми

інтерпретації дійсності. Мова ж, завдяки тій особливості, що слова завжди несуть у собі певну інтерпретацію, найкращим чином підходить для процесів міфологізації та стереотипізації. При цьому використання мовних засобів сприяє розумінню політичної дійсності через запропоновану міфом чи стереотипом схему інтерпретації. У політичних міфах та стереотипах слова несуть символічне значення. Ці символи, створюючи для громадськості ілюзорну реальність, надають політичній мові маніпулятивної сили[4].

Маніпулятивні можливості політичної мови активно використовуються в діяльності засобів масової інформації. У сучасному світі саме через систему ЗМІ здійснюється найбільш значний вплив на громадську свідомість. За допомогою певного відбору інформації, а також способу і форми її подачі, засоби масової інформації створюють у громадськості певне сприйняття та бачення політичного життя суспільства. Інформація у ЗМІ передається за допомогою різноманітних мовних засобів, яким, як відомо, вже притаманна заданість на вплив. Тому повідомляючи інформацію, засоби масової інформації завжди разом із нею подають нам і оцінку політичних подій та явищ. Це дає можливість мас-медіа, використовуючи різноманітні мовні прийоми, інтерпретувати політичну реальність у вигідному для певних сил світлі, нав'язувати громадськості потрібне бачення дійсності та спонукати її до необхідних дій[1].

Маніпулятивний потенціал політичної мови пов'язується також із політичною пропагандою. При цьому наголошується, що пропаганда являється однією із форм маніпуляції суспільною свідомістю за допомогою мови. Її ефективність у значній мірі залежить від того, наскільки повно в ній використовуються прагматичні можливості мови. Підкреслюється, що організація мовного впливу в пропаганді визначається таким основним завданням: за допомогою цілеспрямованого підбору мовних засобів передати певний смисл, який, поєднуючи в собі інформацію і суб'єктивну оцінку, повинен викликати у громадськості наперед заданий прагматичний ефект. Особлива увага приділяється аналізу різноманітних прийомів, методів, технік мовного маніпулювання, застосування яких у пропаганді дає можливість чинити вплив на свідомість громадськості, контролювати та направляти її дії.

Аналіз такого виду політичної комунікації як політична реклама показав, що тут, так само як і в пропаганді, активно використовуються маніпулятивні можливості політичної мови. Реклама будується, перш за все, на навіюванні, сугестії, потужним засобом якої є саме мова, яка справляє значний емоційний вплив і може викликати не лише бажаний відгук, але і спричинити певні форми поведінки. Тому ефективність маніпулятивного впливу реклами багато в чому залежить від того, яким чином та за допомогою яких мовних засобів у ній відбувається конструювання повідомлень. Здійснене в роботі дослідження прагматичної направленості політичної реклами засвідчило, що в її текстах застосовуються різноманітні мовні прийоми та засоби аргументації, які сприяють здійсненню маніпулятивного впливу на свідомість споживачів цієї реклами. Завдяки їх ефективному застосуванню здобувається довіра громадськості до рекламованого об'єкта чи суб'єкта та долаються бар'єри в його сприйнятті. [5]

Список використаних джерел:

1. Мова і політика // Політологічний вісник. – 2000. – № 6. – С. 117-123.

2. Мистецтво говорити як умова діяльності політика // Політологічний вісник. – 2001. – № 9. – С. 92-97.
3. Особливості функціонування політичної мови як засобу маніпулятивного впливу // Політологічний вісник. – 2002. – № 11. – С. 66-72.
4. Мова в діяльності політика // Вісник Львівського університету. Філософські науки. – 2000. – Вип. 2. – С. 224-229.
5. Роль мови в політиці // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2001. – Вип. 37. – С. 52-53.
6. Маніпулятивний потенціал політичної мови // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2002. – Вип. 42-45. – С. 86.

Мірошніченко Леся Олександрівна, студентка 2-БД(з) групи
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

Науковий керівник: Задорожна Ганна Сергіївна, канд. пед. наук,
викладач кафедри педагогіки, психології та фахових методик
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ 5-7 РОКІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна дитина дошкільного віку досить суттєво відрізняється від дітей минулого століття. Зокрема в дитячих садочках стало зустрічатися таке явище, як відсутність так званих дітей із середнім рівнем розвитку. Зазвичай діти в групі поділяються на успішних і неуспішних, на таких, що засвоюють і не засвоюють освітню програму розвитку і виховання.

Так, особистісний та розумовий розвиток дітей безпосередньо пов'язаний із героями, які є для них кумирами на яких вони рівняються. Однак нинішні герої книжок, мультфільмів в сучасному соціокультурному просторі різко відрізняються від тих красивих, добрих, дбайливих, люблячих, що цінують дружбу, неагресивних персонажів, на яких зросли батьки нинішніх дошкільнят, їх бабусі й дідусі. Найбільш часто героями для дітей дошкільного віку стають персонажі західних мультфільмів з супер-здібностями, які далеко не завжди є носіями духовних цінностей [3].

Сучасні діти дошкільного віку відрізняються підвищеною активністю, їм важко всидіти на одному місці. Проте у сучасних дітей різко знижена фантазія, творча активність. Діти спрямовані на отримання швидкого і готового результату, натискаючи лише на одну кнопку. Водночас діти легко оволодівають сучасними електронними пристроями, технічно «грамотні»: швидко і легко справляються з телевізором, електронними пристроями та комп'ютерними іграми, але мають конструктивні здібності абсолютно ідентичні як і в своїх ровесників із минулого століття (будують із конструктора так само, як їхні однолітки минулих років, ні в чому їх не випереджаючи) [3, с. 22].

На думку О. І. Кульчицької, творчі здібності дошкільника реалізуються в різних видах діяльності: грі, навчанні, спілкуванні, праці. Вона виділяє такі критерії творчих здібностей:

- оригінальність – здатність продукувати ситуації, незвичайні відповіді, рішення, нестандартність;
- семантична гнучкість – здатність виділяти функції об'єкта і пропонувати різні способи його використання;
- образна адаптивна гнучкість – здатність виділяти функції об'єкта так, щоб побачити в ньому нові можливості;
- семантична стихійна гнучкість – здатність знаходити різноманітні ідеї у відносно обмеженій ситуації [4].

Серед тих факторів, що впливають на психічні й особистісні зміни сучасної

дитини, Д. І. Фельдштейн називає орієнтацію суспільства, і відповідно, дітей на споживання, маргіналізацію, зростання відхилень у поведінці, обмеження дитячої самостійності батьками.

Так, Д. І. Фельдштейн наголошує на найбільш значущих змінах, які властиві сучасним дітям: різке зниження когнітивного розвитку дітей старшого дошкільного віку; зростання емоційного дискомфорту та зниження бажання активно діяти; втрата дитиною сюжетно-рольової гри і, як наслідок, зниження довільності і мотиваційно-потребової сфери дошкільника; зниження допитливості і уяви у дошкільнят, нерозвиненість внутрішнього плану дій; недостатня сформованість дрібної моторики пальців рук а, отже, і недорозвиненість графічних навичок у дітей дошкільного віку, що в свою чергу призводить до недорозвиненості відповідних мозкових структур, в тому числі тих, які відповідають за довільність дій та поведінки; зростання залежності дитини від екрану комп'ютера чи телевізора; обмеженість спілкування з однолітками, поява почуття самотності, розгубленості, зневіри в себе; збільшення кількості дітей з емоційними проблемами; зниження вибірковості уваги і оцінки інформації, зменшення обсягу робочої пам'яті у підлітків; малорухливий спосіб життя та зниження м'язової сили; зростання кожні 10 років на 10-15% основних форм психічних захворювань; зростання числа дітей з обмеженими можливостями здоров'я; збільшення чисельності обдарованих дітей; поява дітей-індиго, які характеризуються супер-здібностями [4].

Отже, сучасний дошкільник досить суперечливий. При цьому поляризація проявів індивідуальних відмінностей розвитку наразі стають все більш виразними. Ось чому основним завданням виховання дошкільнят сьогодні стає збереження умов, в яких дитина грає з однолітками, співпрацює з іншими дітьми в рішенні різноманітних пізнавальних завдань, проявляє пізнавальну ініціативу, задовольняє власну цікавість, розвиває власну уяву і творчі здібності. Де він експериментує, фантазує, обговорює, вчиться вибудовувати відносини з людьми, співпереживати і знаходити своє місце в колективі, де сам відчуває турботу про себе і намагається піклуватися про інших людей [3, с. 77].

Креативність у дітей 5 - 7 років досліджується у контексті потенційних можливостей віку. Зокрема відмічають їх спонтанну активність, прискорений темп розвитку мовлення, опанування образним мисленням, продуктивною уявою [3, с. 14]. Саме ці особливості, їх органічне поєднання у структурі особистості малюка стають природною основою феномену.

У цей період розвитку досліджуваний феномен ототожнюють з обдарованістю дитини 5 - 7 року життя. До основних її складових відносять: підвищену чутливість, надмірну енергійність, прагнення швидко досягти результату, мала тривалість зосередженості уваги, потребує спілкування зі стійкими в емоційному плані дорослими, бунтує чи взагалі не визнає авторитету, вимагає поваги до себе, не здатен до емоційної стабільності, прагне самостійно обирати для себе заняття, набуваючи досвіду емпіричним способом, толерантний та емоційно чутливий до навколишніх людей, непосидючий (коли не захоплений власною справою) [3, с. 11 - 18].

У БКДО ця властивість дитини 6 -7 років визначається як одна із базових ознак, значущість якої незаперечна [1]. У альтернативних програмах дошкільної освіти по різному її тлумачать пропонують своєрідні шляхи вдосконалення. Так, підкреслюється здатність виконувати творчі завдання, наявність інтересу до логічних ігор, зокрема

шахів, пропонує різні варіанти виконання ходів, прагне до перенесення окремих дій до іншої ситуації [4].

У іншому документі наголошується на креативному розвитку у конструктивній та театралізованій видах активності малюків 5 - 6 року життя. Підкреслюються важливість таких навичок поведінки: творчі дії зі створення різного роду конструкцій (за малюнком, чи схемою, за кольоровим спектром), може використовувати для гри побудовані будівлі, розуміє послідовність їх створення, здатен до створення різного роду виробів самостійно чи разом з дорослим, має всі передумови до втілення особистого задуму у проєкт. Під час театралізації вміє організовувати різні її види, активно приймає в ній участь, розуміє поведінку персонажів, здатен втілити їх образи на сцені у спільній діяльності з однолітками, користуючись при цьому певними виражальними засобами театру; фантазує, характеризується розвиненою продуктивною уявою, пропонує ідеї, вимагаючи їх втілення [3, с. 36 - 39].

Таким чином, сучасний дошкільник характеризується низьким рівнем активності, та обмежений у спілкуванні з ровесниками. Для сучасних дітей є характерним зниження творчої активності, фантазії, а також обмеженість у ігровій діяльності. У креативному розвитку значно відстає від своїх ровесників із минулого століття, крім того сучасним дітям властивий або високий або низький його рівень розвитку (майже повна відсутність дітей із середнім рівнем розвитку). Обізнаність дітей в сучасних електронних пристроях робить їх залежними від комп'ютерів та телевізорів. Спрямованість дошкільників на споживання, супроводжується зростанням відхилень у соціальній та особистісній поведінці. Також властивим є обмеження дитячої самостійності батьками, що супроводжується втратою досвіду безпосередньої взаємодії із дорослим поколінням. Водночас, серед сучасних дітей різко зросла кількість обдарованих дітей, а також з'явилися у суспільстві діти-індиго, для яких характерні супер-здібності та зміни у психіці. Все це вказує на проблемність та суперечливість особистості сучасного старшого дошкільника.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. / авт. кол.: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О.Г., Корнеєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. Наук. кер. Піроженко Т. О. Київ. 2021. 37 с. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 23.11.2023).
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2006. 456 с.
3. Семенов О.С. Формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі: монографія / Нац.академія пед. наук України. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2017. 520 с.
4. Чернявська М. В. Зміст естетичного виховання дошкільників засобами образотворчого мистецтва як наукова проблема (друга половина ХХ століття). Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2016. С. 175–180.

Горбенко Любов Миколаївна, здобувач магістерського освітнього ступеня
Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського, Україна

Науковий керівник: Родіонова Інна Григорівна, канд. філол. наук,
доцент кафедри української мови і літератури
Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Викладання української літератури в школі потребує реалізації стратегії оптимізації мовно-літературної освіти, що включає інтеграцію навчальних дисциплін, врахування зв'язків між предметами та використання сучасних інтерактивних методів навчання, які акцентують пізнавальні здібності учнів, сприяють інтелектуальному зростанню та покращують комунікативну й соціокультурну компетентність. Підвищувати ефективність навчання української літератури важливо шляхом впровадження поряд із традиційними методами інтерактивних педагогічних технологій.

Процес інтерактивного навчання, перш за все, мотивує дітей до діяльності, активно залучаючи їх до сприйняття інформації, а не пасивно надаючи їм уже наявні знання. Такий підхід до навчання, зокрема, сприяє розвитку критичного мислення та навичок спілкування. Завдяки інтерактивному навчанню учні мотивуються досліджувати та здобувати знання самостійно, оскільки це породжує справжній інтерес до відкриття нового. Рівень залученості в інтерактивний процес навчання зрештою залежить від здатності вчителя зацікавити учнів [1].

Позиція, яку відстоюють у своїх наукових дослідженнях О. Пометун [3], Б. Степанишин [4], Г. Токмань [5] та ін., полягає в акцентуванні взаємин «учитель – учень». Зокрема, вивчення літератури охоплює широкий спектр дидактичних завдань з пріоритетом на практичній діяльності учнів. Для цього використовуються інтерактивні методи навчання, що стимулюють критичне мислення, систематизацію та практичне застосування. Ці методи також сприяють перенесенню знань і навичок у різні контексти, забезпечуючи комунікативну спрямованість навчання [2].

Диференціація засобів інтерактивного навчання української літератури має ґрунтуватися на двох фундаментальних принципах: технологічному, який узгоджує метод із відповідною технологією, та типологічному, який залежить від конкретного типу уроку. Колективне та групове інтерактивне навчання може бути застосоване за допомогою інтерактивних методів, які передбачають спільну роботу всього класу (фронтальне) або співпрацю невеликих груп (групове). Фронтальна робота є найбільш ефективною, коли в навчальному матеріалі є конкретна проблема, яка потребує колективного обговорення та спільного пошуку рішення. З іншого боку, групова робота вимагає чіткого розподілу завдань між учнями всередині кожної групи [4]. Інтерактивне навчання ґрунтується на діалозі та вирізняється тісним зв'язком між учителем і учнями. Під час інтерактивного уроку учень активно залучається до пізнання літературного твору, вбираючи його зміст емоційно та зосереджено на кожному етапі. Такий процес дозволяє отримати вичерпні актуальні знання та легко

застосовувати їх у подальшому.

Однією з найактуальніших та ефективних форм уроків в сучасній системі освіти є інтерактивний урок, який передбачає унікальний підхід до організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Мета його – продемонструвати учням, що навчання може приносити задоволення, а також сформувати навички лідерства й упевненості в собі та своєму виборі. Важливо, щоб учні в ході інтерактивного навчання підходили до вивчення української літератури з почуттям рівноваги та самоконтролю. Діти мають володіти здатністю адаптуватися до незнайомих обставин і розуміти значення творів у контексті українського літературного процесу.

Ключовим аспектом впровадження засобів інтерактивного навчання є те, що від учнів очікується виконання завдань, пов'язаних із предметом вивчення, які надаються вчителем заздалегідь. Це додає елемент цікавості «а що буде далі», оскільки йому передують справжня підготовча робота із залученням різноманітних ресурсів і обширних матеріалів для осмислення та аналізу. Під час уроку української літератури з використанням інтерактивних технологій потрібно дотримуватись визначеного алгоритму (наведемо приклад із вивчення класичної української літератури - повісті «Кайдашева сім'я»):

1. По-перше, необхідно визначити проблему і напрямок, у якому буде вестись обговорення (Мелашка VS Мотрея. На чиєму боці правда?).

2. Мета вивчення матеріалу (проаналізувати відносини між героями твору).

3. Обґрунтування актуальності теми (як випереджальне завдання: подивитись серіал «Спіймати Кайдаша»).

4. Знайомство зі змістом та формою художнього тексту (тема, ідея, головна думка, композиція, герої тощо).

5. Визначення гіпотези методами спостереження та аналізу (виходячи із психологічного портрету героїв твору, можемо визначити, що поведінка та ситуації відповідають характеристикам реального життя).

6. Пропонується робити нотатки під час читання та впорядковувати цитати, статті та посилання (цитати, що різнобічно характеризують особистості старших Кайдашів).

7. Важливо висловлювати думки, не претендуючи на абсолютну істину («Не будьте, як Маруся Кайдашиха, дозвольте варіанти»).

8. Ілюстрація ідей яскравими та переконливими прикладами та посиланнями є дуже ефективною (ситуації із реального життя).

9. Окрім того, необхідно враховувати можливі протилежні точки зору [5, с. 76]. (Можна уявити себе при цьому Мелашкою, Мотрею, Лавріном чи Карпом).

Таким чином, інтерактивне навчання пропонує вирішення кількох завдань одночасно: допомагає розвивати комунікативні навички, розвиває емоційні зв'язки між учасниками навчального процесу та представляє навчальні завдання, які заохочують працювати в команді та прислухатися до думок інших. Використовуючи інтерактивне навчання, можна змінити формат діяльності, зосередитися на важливих питаннях та отримати позитивні емоції від спілкування.

Інтерактивне навчання української літератури не тільки сприяє ефективному засвоєнню знань, а й розвитку літературної компетентності. Завдяки такому навчанню учні формують навички: чітко висловлювати свої думки, наводити аргументи та відстоювати свою думку. Отже, інтерактивне навчання відіграє ключову роль у підготовці учнів до процесів, на які необхідно адекватно рефлексувати, зважаючи на

нові суспільні виклики.

Список використаних джерел:

1. Корват С. А. Інноваційні технології навчання у процесі розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tvo/2011_2/006.pdf (дата звернення: 08.09.2024).
2. Пересунько Т. М. Інноваційні технології навчання у розвитку творчих здібностей на уроках української мови та літератури// URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/mova/8360/ (дата звернення: 08.09.2024).
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с.
4. Степанишин Б. І. Стратегія і тактика в літературній освіті учнів. К.: Веселка, 2003. 191 с.
5. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія». 2013. 280 с.

Єрух Андрій Анатолійович, здобувач вищої освіти
факультету економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Науковий керівник: Западинська Ірина Георгіївна, кандидат
педагогічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ КІНЕМАТОГРАФУ

Кінофільм - своєрідний культурний феномен, що відображає соціокультурні пріоритети суспільства і також спосіб формування картини світу окремої особистості, так і лінгво-культурного суспільства загалом. Досить часто саме фільми (незалежно від їх художніх переваг чи недоліків) є головним джерелом і засобом створення образу іншої культури.

Як колись так і зараз зарубіжний кінематограф являє собою невід’ємну частину популярного кінематографу в Україні. Культовими ставали як фільми, так і актори, які в них грали: Дензел Вашингтон, Кіану Рівз, Ніколас Кейдж., Джонні Депп, Крістен Стюарт, Мілла Йовович та ін. Всі ці імена вам відомі, але чи задумувались ви як складно перекласти сценарії та вдало локалізувати переклад?

Переклад для кінематографу (а саме дубляж) – це особливий вид перекладацької діяльності, який вимагає не лише глибоких знань мов, а й розуміння специфіки кіномови, культури та контексту. Переклад фільмів на українську мову має свої унікальні особливості, зумовлені багатьма факторами:

- Синхронність;
- Культурна адаптація;
- Збереження стилю;
- Обмежений простір;
- Технічні аспекти.

На нашу думку, одним з найскладніших для перекладу став мультсеріал “Сімпсони”. Складнощами на шляху до перекладу стали: американські реалії, ідіоми та сленг, сатира й пародії, діалекти та акценти мови, нестандартне мовлення, синхронізація губ та обмежений простір для субтитрів, складно було зберегти дух персонажів через їх голос, а також постійні оновлення, бо “Сімпсони” це довготривалий проєкт (потрібно було бути в курсі останніх новин з США). В одному з епізодів було представлено сцену в Україні, а саме в Києві, за часів коли президентом був В. Янукович. Завдяки нашим акторам дубляжу було максимально точно передана думка, яка закладалась авторами. Спочатку 2 рази неправильно була названа Україна, потім все ж сказали, що можна подумати ви знаєте Київ у якійсь іншій країні, також актори дубляжу майстерно передали стиль мови В. Януковича і його помічника, М. Азарова [3].

Ось деякі приклади вдалого перекладу слів, словосполучень чи абривіатур:
1) BYOW - bring your own bottle чи bring your own booze; 2) to be broke - бути розореним; 3) leaf blower - повітродувка; 4) to avoid scrutiny - уникати ситуації, в якій вас пильно оглядають, екзаменують. 5) So...how`d we do? - Ну як там у нас? і т. д.

Отже, у підсумку можна сказати, що переклад для кінематографу – це надзвичайно специфічна галузь перекладацької діяльності, яка вимагає не лише

глибоких знань мов, а й розуміння механізмів сприйняття аудиторії, культурних особливостей та технічних аспектів кіновиробництва.

Список використаних джерел:

1. Хто озвучує Сімпсонів Українською? (Цікаві факти), Keep Going. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s0kYUXe9HQ4>.
2. Легендарний дубляж зробив Сімпсонів українцями (розбір дубляжу 1 сезону), Немає сенсу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=J6gL2CRyGOk>.
3. Як озвучують Гомера Сімпсона? URL: https://youtube.com/shorts/SvVLf-bjz_s?si=GVdw9mlhgAV3O9Yj.

Боголюбська Анна Валеріївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету математики та інформатики
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Тимчук Михайло Вікторович, старший викладач кафедри вищої математики
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВИ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК ОДНІЄЇ З ОBOB'ЯЗКОВИХ ДИСЦИПЛІН ІЗ ЯДРА БАЗИСНИХ ПРЕДМЕТІВ

Вивчення математики в середній школі має важливе значення для розвитку особистості учня. Воно сприяє розвитку логічного мислення, критичного мислення, творчого мислення, здатності до самостійної роботи, а також інших важливих навичок. Проте, наразі існують певні проблеми з вивченням математики в середній школі. Деякі учні не бачать користі у вивченні математики, не розуміють її зв'язку з реальним життям, відчують труднощі з засвоєнням матеріалу. Це призводить до зниження мотивації до вивчення математики, погіршення результатів навчання, а також до відмови від подальшого вивчення математики[1].

Одним із шляхів вирішення цих проблем є вдосконалення системи профільної середньої освіти. Профільна середня освіта дає можливість учням поглиблено вивчати предмети, які їм цікаві, і готуватися до вступу до вищих навчальних закладів.

Вивчення математики як однієї з обов'язкових дисциплін з ядра базисних предметів може стати важливим фактором розвитку профільної середньої освіти. Це дозволить підвищити значущість математики в системі освіти, зробити її більш доступною та цікавою для учнів.

Профільна середня освіта в Україні реалізується через систему профільно орієнтованих класів. Учні обирають профіль навчання наприкінці 9-го класу. Існує кілька профілів навчання, наприклад, фізико-математичний, гуманітарний, природничо-науковий, економічний, технологічний.

У профільно орієнтованих класах учні поглиблено вивчають предмети, які відповідають обраному профілю. Крім того, вони можуть обирати додаткові курси за своїм інтересом.

Для учнів профільно орієнтованих класів, які планують вступати до вищих навчальних закладів на математичні, технічні, економічні та інші спеціальності, вивчення математики на поглибленому рівні має ряд переваг[2]:

Міцні знання та вміння. Поглиблене вивчення математики дозволяє учням отримати ґрунтовні знання та вміння, необхідні для успішного навчання у ВНЗ. Вони зможуть легше опановувати складні математичні дисципліни на університетському рівні.

Підвищення конкурентоздатності. Високий рівень математичної підготовки є значною перевагою при вступі до вищих навчальних закладів на математичні, технічні та інші спеціальності. Абітурієнти з поглибленими знаннями математики матимуть більше шансів на успішне складання вступних іспитів.

Підготовка до міжнародних олімпіад та конкурсів. Поглиблене вивчення математики відкриває можливості для участі в різноманітних математичних олімпіадах та конкурсах, які дозволяють учням перевірити свої знання, змагатися з кращими учнями з інших шкіл та країн, а також здобути цінний досвід.

Розвиток інтересу до математики. Навчання математики на поглибленому рівні може допомогти учням відкрити для себе красу та логіку цієї науки, розвинути інтерес до математичних задач та головоломок, а також стимулювати бажання самостійно досліджувати математичні проблеми.

Сучасний стан вивчення математики в середній школі України має як переваги, так і недоліки. Необхідно вживати заходів для підвищення мотивації учнів до вивчення математики, посилення зв'язку між теорією та практикою, а також для покращення методичної підготовки вчителів математики[3].

Математика відіграє все більш важливу роль в сучасному світі. Вона є основою для багатьох наук і технологій, а також необхідна для вирішення багатьох практичних задач. Таким чином, вивчення математики є важливим не тільки для підготовки до вступу до вищих навчальних закладів, але й для загального розвитку особистості учня.

Наразі вивчення математики в старшій середній школі України не є обов'язковим для всіх учнів. Учні профільно орієнтованих класів можуть обирати рівень вивчення математики залежно від обраного профілю. Тим не менш, є ряд переконливих аргументів на користь того, щоб зробити математику обов'язковою дисципліною з ядра базисних предметів для всіх учнів[4].

Універсальність математики. Математика є фундаментальною наукою, яка відіграє важливу роль у багатьох галузях, таких як фізика, хімія, біологія, інформатика, економіка, фінанси, інженерія, медицина, дизайн, архітектура тощо. Навіть якщо учні не планують пов'язувати своє життя з математикою напяму, базові математичні знання та вміння будуть їм корисні у різних сферах діяльності.

Розвиток важливих навичок. Вивчення математики сприяє розвитку логічного мислення, критичного мислення, творчого мислення, вміння аналізувати інформацію, вміння вирішувати проблеми, вміння працювати в команді та чітко висловлювати свої думки. Ці навички є важливими не тільки для успішного навчання в університетах, але й для успішного працевлаштування та адаптації в сучасному світі.

Підвищення рівня математичної грамотності. В Україні спостерігається зниження рівня математичної грамотності серед школярів. Зробивши математику обов'язковою дисципліною, можна підвищити рівень математичної підготовки всіх випускників шкіл, що сприятиме покращенню їхньої конкурентоздатності на ринку праці та кращому розумінню сучасного світу.

Справедливий доступ до можливостей. Якщо вивчення математики буде залежати від обраного профілю, то учні, які помиляться з вибором профілю навчання, можуть втратити можливість отримати необхідні математичні знання для вступу до омріяного ВНЗ. Обов'язкове вивчення математики гарантує справедливий доступ до можливостей для всіх учнів[5].

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити перспективи розвитку профільної середньої освіти за умови вивчення математики як однієї з обов'язкових дисциплін із ядра базисних предметів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- Розглянути теоретичні основи розвитку профільної середньої освіти.

- Проаналізувати сучасний стан вивчення математики в середній школі України.
- Дослідити переваги вивчення математики для учнів профільно орієнтованих класів.
- Обґрунтувати необхідність вивчення математики як обов'язкової дисципліни з ядра базисних предметів.
- Розробити можливі моделі викладання математики в профільно орієнтованих класах.
- Визначити шляхи реалізації нових підходів до вивчення математики в профільно орієнтованих класах.
- Оцінити очікувані результати вивчення математики в профільно орієнтованих класах.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у дослідженні будуть використані такі методи:

- Теоретичний аналіз наукової літератури, нормативних документів, методичних рекомендацій з проблеми дослідження.
- Порівняльно-аналітичний метод.
- Анкетування учнів та вчителів математики.
- Педагогічне спостереження.

Використання цих методів дозволить провести комплексне дослідження проблеми дослідження та зробити обґрунтовані висновки.

Очікується, що проведене дослідження дозволить:

- Виявити переваги та недоліки сучасного стану вивчення математики в середній школі України.
- Обґрунтувати доцільність вивчення математики як обов'язкової дисципліни з ядра базисних предметів у профільно орієнтованих класах
- Розробити можливі моделі викладання математики в профільно орієнтованих класах, які сприятимуть підвищенню мотивації учнів до її вивчення та покращенню результатів навчання.
- Визначити шляхи реалізації нових підходів до вивчення математики в профільно орієнтованих класах, що дозволить зробити навчання більш ефективним та цікавим для учнів.
- Оцінити очікувані результати вивчення математики в профільно орієнтованих класах, зокрема вплив на рівень розвитку логічного мислення, критичного мислення, творчого мислення та інших важливих навичок учнів

Для успішної реалізації нових підходів до вивчення математики в профільно орієнтованих класах необхідні такі кроки:

- Розробка нових навчальних програм та підручників з математики. Навчальні програми та підручники мають бути адаптовані до різних моделей викладання та враховувати профільну спрямованість класів.
- Підвищення кваліфікації вчителів математики. Вчителям необхідно пройти курси підвищення кваліфікації, які допоможуть їм опанувати нові методики викладання математики на різних рівнях.
- Забезпечення навчальних закладів необхідними матеріалами та ресурсами. Школи потребують забезпечення комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням, наочними посібниками та іншими ресурсами, необхідними для

ефективного викладання математики.

• Впровадження інноваційних методик навчання. Застосування інтерактивних методів навчання, проектної діяльності, використання онлайн-ресурсів зробить навчання математики більш цікавим та ефективним для учнів.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко О.В. Проблеми та перспективи розвитку профільної середньої освіти в Україні. // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки. – 2018. – № 1. – С. 3-8.
2. Гончаренко С.І. Методичні проблеми викладання математики в профільно орієнтованих класах. // Професійна підготовка педагога: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 11-15.
3. Свтушенко О.С. Актуальні проблеми вивчення математики в профільно орієнтованих класах. // Педагогічна майстерність. – 2018. – № 2. – С. 15-19.
4. Коберник О.В. Особливості викладання математики в профільно орієнтованих класах. // Математична освіта. – 2016. – № 4. – С. 3-6.
5. Лисицька О.В. Дидактичні умови формування математичної компетентності учнів профільно орієнтованих класів. // Наукові записки Інституту психології та соціальної педагогіки. – 2017. – № 2. – С. 18-23.

Лавренова Ірина Олегівна, магістрантка II курсу ОПП «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Педагогічного факультету
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Дем'яненко Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАГІСТРАНТІВ – МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах швидкого розвитку освіти та наукових знань особливо важливо забезпечити ефективне формування творчої індивідуальності у студентів, які навчаються в магістратурі, що здобувають педагогічну освіту. Виховання творчих здібностей та інноваційного мислення є ключовими факторами успішної професійної діяльності майбутніх педагогів, які повинні бути готовими до адаптації та вдосконалення освітніх процесів у відповідь на змінювані вимоги сучасного суспільства. Натомість проєктна діяльність в освітньому процесі у ЗВО відіграє важливу роль у розвитку творчих навичок студентів, оскільки вона дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичною діяльністю, стимулює креативність та сприяє формуванню навичок критичного мислення. Однак, незважаючи на очевидну важливість проєктної діяльності, існує недостатня кількість наукових досліджень, які б детально обґрунтовували її зміст у контексті розвитку творчої індивідуальності студентів педагогічної магістратури.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Багато дослідників звертаються до теми творчості в освіті як важливого компонента підготовки майбутніх фахівців. Наприклад, у працях А.Нікітіної розглядаються механізми впровадження проєктної діяльності в освітній процес як основного інструменту розвитку креативності та самовираження студентів [4]. Застосування проєктних технологій у професійній підготовці магістрів досліджували також Н.Дем'яненко [3]; О.Пеньковець [5], Т.Дейніченко [1; 2] тощо.

Основний виклад матеріалу. В межах педагогічної магістратури на сьогодні реалізовується міждисциплінарна інтеграція з уможливленням практико орієнтованого навчання, що дозволяє організовувати проєктування змісту освітнього процесу, де реалізовувались би різні проєкти. Так, такими проєктами, що дозволять здійснити розвиток творчої індивідуальності студентів педагогічної магістратури можуть стати дослідницькі проєкти, які характерні чіткою структурою, визначеною метою та цілями, враховують соціальну значущість тощо. Іншими ж проєктами можуть стати ігрові, що дозволяють побудувати зміст професійної підготовки майбутніх викладачів на основі професійно орієнтованої гри будується навколо домінуючої діяльності, в якій учасники проєкту можуть виконувати певні ролі, імітуючи різні види міжособистісних взаємодій, як-от соціальні чи ділові відносини. Такий підхід дозволяє студентам активно зануритися в професійні ситуації, розвивати

навички комунікації, прийняття рішень і вирішення конфліктів у контексті реалій майбутньої викладацької діяльності. Це сприяє формуванню важливих компетенцій через практичний досвід та інтерактивне навчання.

Ще одним видом є практико-орієнтовані проекти, спрямовані на врахування соціальних інтересів учасників, здатні чітко визначити їх функції та обов'язки, сприяючи розвитку відповідальності та командної роботи. Результат таких проектів заздалегідь визначається на початковому етапі дослідження, що дозволяє учасникам ефективніше планувати свою діяльність. Важливою особливістю є постійна координація дій на всіх етапах роботи, яка здійснюється через активні форми взаємодії, як-от дискусії, дебати, обговорення та уточнення деталей. Крім того, презентація отриманих результатів не тільки підсумовує роботу, але й сприяє розвитку навичок публічного виступу та критичного мислення, що є невід'ємною частиною професійного розвитку.

Проектна діяльність передбачає активну участь студентів у всіх етапах створення освітнього продукту – від пошуку ідеї до реалізації й оцінки результатів. Такий підхід дозволяє кожному студенту виявити свої сильні сторони, дослідити власний творчий потенціал і водночас розвивати командну роботу, комунікативні навички та здатність адаптуватися до нових умов. Для студентів педагогічної магістратури це особливо важливо, оскільки їхня майбутня професійна діяльність буде пов'язана з пошуком інноваційних рішень у педагогічному процесі, що вимагає не лише знань, але й гнучкості мислення та готовності до впровадження нових підходів. Зміст проектної діяльності студентів магістратури спрямований на те, щоб через практичне застосування набутих знань і навичок, вони змогли побудувати власну педагогічну траєкторію. У цьому контексті розвиток творчої індивідуальності є ключовим компонентом, що забезпечує здатність майбутнього викладача не тільки доносити інформацію, але й бути ініціатором змін в освітньому процесі.

Висновки. Отже, проектна діяльність у педагогічній магістратурі виконує декілька функцій: формує індивідуальні освітні траєкторії, розвиває креативні здібності та готує до практичної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища. Вона забезпечує не лише розвиток професійних компетентностей, але й формує здатність до самоорганізації, відповідальності та творчого підходу до вирішення освітніх завдань.

Перспективи подальших розвідок можуть зосередитися на розробці нових або адаптації вже існуючих інноваційних методик, що підвищують ефективність проектної діяльності та сприяють розвитку творчого потенціалу студентів. Особливу увагу варто приділити цифровим технологіям і мультимедійним засобам у проектній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дейниченко В.Г. Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектною навчально-пізнавальною діяльністю. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 2016. 20 с.
2. Дейніченко Т.І., Пащенко К.А., Шитикова Л.О. Характеристики проектного методу навчання та його застосування в ЗОШ. Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення

- професійної підготовки майбутнього вчителя : зб. наук. пр. Х., 2016. Вип. 14. С. 98-103.
3. Дем'яненко Н.М. Технологія ситуативного моделювання у підготовці викладача-тьютора (магістерський рівень). International scientific-practical conference “Modern challenges and topical issues of science, education and society”: conference proceedings (Tampere, Finland, February 7, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. 83 pages. P. 12-13.
 4. Нікітіна-Сторожко Н. М. Проектна діяльність на уроках хімії. XVI Менделєєвські читання: Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Полтава, 14 – 15 березня 2023 р.) / М-во освіти і науки України, Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка [та ін.] Полтава: Редакційно-видавничий відділ ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2023. С. 117-119.
 5. Пеньковець О.В. Метод проєктів в навчальному процесі. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : педагогічні науки. Вип. 80. Чернігів: ЧДПУ, 2008. С. 119-122.

Машина Олександр Вікторович, здобувач вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Нині в Україні триває реформа освіти, центральним елементом якої є "Нова Українська Школа" (НУШ). Основне завдання НУШ полягає в створенні освітнього середовища, де всі учні, незалежно від їхнього соціального статусу, інклюзії, матеріального забезпечення чи місця проживання, отримують не лише якісні знання, але й сучасні ключові компетентності, необхідні для успішної життєдіяльності. В основі НУШ лежить концепція успішного навчального середовища, яке базується на моделі чотирьох "К" — креативність, критичне мислення, кооперація та комунікативні навички. Ці компетентності вважаються провідними для учнів будь-якого віку та мають сприяти їхньому життєвому успіху.

Однією з цих ключових навичок є креативність, адже НУШ активно впроваджує її розвиток на всіх предметах. У той час як школа, що діяла за старими стандартами, нерідко сприяла формуванню шаблонного мислення, орієнтованого на раціональну систему, НУШ прагне розвивати творчий потенціал учнів. Однак варто зазначити, що НУШ запроваджена у 2018 році, тому учні 8-11 класів продовжують навчатися за старою програмою. Таким чином, розвиток ключових компетентностей для цих класів є важливим завданням для вчителів на сучасному етапі.

Важливим аспектом дослідження є аналіз, виявлення та розвиток креативності, до якого зробили значний внесок як закордонні дослідники (Г. Айзенк, А. Біне, Ч. Спірмен, Ж. Піаже, Д. Векслер, Ж. Годфруа), так і українські вчені та педагоги (В.О. Моляко, С.М. Овчаров, В.В. Павленко). З огляду на процес інформатизації суспільства та навчального процесу, увагу до цієї проблеми звернули як українські, так і міжнародні вчені, зокрема Г. Глезу, К. Сав'єр та С. Яланська.

Питання формування та розвитку змісту і методики вивчення інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах досліджували такі вчені, як Н.В. Морзе, Ю.С. Рамський та А.Ф. Верлань. Психолого-педагогічні й дидактичні аспекти інформатизації навчального процесу вивчали Л. Клінберг та Річард Е. Майер [1]. Водночас важливою стала й проблема прикладної спрямованості курсу інформатики у школах. Результати досліджень Сінді Хмело-Сілвер та Хейсона Джонга [2] отримали значне визнання в цьому контексті.

Значна кількість науковців вважає, що вивчення інформатики сприяє розширенню предметної галузі за допомогою моделювання та імітації реальних і уявних процесів, розвитку дослідницької діяльності школярів і вмінню працювати з математичними комп'ютерними моделями. У роботах таких учених, як Л. Семко, О. Федоренко, В. Величко та І. Сердюк, розглядаються основні методи й прийоми роботи з комп'ютерними моделями.

Окремо слід відзначити психологічні аспекти розвитку креативності, що їх досліджували М. Рунко [3], Е. Куперс, А. Лагіа та Х. Моріано. Психологічні умови

формування креативності є критично важливими для шкільної науки загалом.

Але, розглянувши навчально – методичну літературу, яка стосується порушеного питання, постає наступна проблема – відсутність зібраного в одному місці і систематизованого комплексу психолого – педагогічних умов і, власне, рекомендацій по їх створенню та адаптації до навчального процесу як в загальних, так і в окремих випадках. Відповідно, це є чинником, що гальмує розвиток креативності як на уроках інформатики, так і в цілому під час навчання в школі учнів середньої школи.

Також варто зазначити той аспект, що для нових викладачів інформатики або ж осіб, які займались вивченням цього предмету з великим обмеженням чи, як часто буває в українських школах, де кількість спеціалістів обмежена, коли вчителями інформатики стають вчителі не спеціалісти в цій сфері, відсутність спеціалізованої літератури не дозволяє їм швидко налагодити процес вивчення інформатики.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, важливо виділити проблему відсутності достатньої кількості літератури з розвитку креативності учнів на уроках інформатики і те, що для успішного впровадження НУШ, необхідно поповнити цей запас методичних матеріалів шляхом заохочення як вже відомих авторів та науковців, так і молодих спеціалістів, що здатні привнести нове у цю сферу педагогіки.

Список використаних джерел:

1. Lawson, A. P., & Mayer, R. E. (2022). The power of voice to convey emotion in multimedia instructional messages. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 32(4), 971-990.
2. Jeong, H., Hmelo-Silver, C. E., & Jo, K. (2019). Ten years of computer-supported collaborative learning: A meta-analysis of CSCL in STEM education during 2005–2014. *Educational research review*, 28, 100284.
3. Runco, M. A., & Pritzker, S. R. (Eds.). (2020). *Encyclopedia of creativity*. Academic press.

Мудракова Тетяна Юріївна, студентка 2-БД(з) групи

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

Науковий керівник: Задорожна Ганна Сергіївна, канд. пед. наук,
викладач кафедри педагогіки, психології та фахових методик

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ЦІКАВИХ ЗАНЯТЬ З АПЛІКАЦІЇ

Процес реформування освіти в Україні надає розвитку творчих здібностей дитини – одному із пріоритетних значень серед сучасних завдань освіти. Перед педагогічною наукою і практикою постає завдання пошуку найбільш ефективних шляхів розкриття творчого потенціалу особистості людини у період її зростання, що є актуальним як для освітньої системи в цілому, так і для дошкільної ланки зокрема, адже психолого-педагогічні дослідження доводять, що дошкільний вік є сенситивним періодом щодо розвитку творчих здібностей особистості.

Зміст Базового компоненту дошкільної освіти спрямовує освітній процес закладу дошкільної освіти на цілісний і загальний розвиток дитини, звертаючи увагу на важливі ролі розвитку індивідуальності дитини, її творчих здібностей у віковій періодизації, тим самим підкреслюючи значимість різних форм і видів художньо-продуктивної діяльності [2].

Мистецька освіта для дітей дошкільного віку є ефективною формою естетично-художнього пізнання оточуючого світу. Мистецька освіта дошкільнят не має на меті виховання художників, музикантів, акторів. Проте, здібності, якості, компетентності, що формуються і розвиваються у дітей за допомогою різних видів мистецької діяльності, є інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності. Залучення до мистецтва не лише збагачує особистий, індивідуальний досвід взаємодії дитини зі світом, а й допомагає їй навчитися розуміти внутрішній світ іншої особи. Такий досвід сприяє формуванню особистісної компетентності дошкільника, адже завдяки йому розвивається така базова характеристика особистості як емпатія [5, с. 90].

Одним із видів образотворчого мистецтва є аплікація. Аплікація – це цілеспрямована і систематична діяльність, яка сприяє формуванню в дітей одного з найважливіших вмінь у навчально-виховній діяльності: уміння вчитися. Нетрадиційні прийоми аплікації впливають на розвиток естетичного сприйняття, художнього смаку, спостережливості та збагачення внутрішнього світу дитини, вирішують завдання художньо-естетичного виховання дітей:

- формування основи естетичної культури засобами образотворчого мистецтва, образотворчої діяльності;

- розвиток естетичного смаку, естетичних почуттів, розвиток творчого потенціалу дитини, художньої діяльності дитини [4, с. 5].

Організуючи роботу з матеріалами і інструментами, формуємо у дітей

практичні уміння і навички, пов'язані з розвитком ручних і інструментальних дій. Для роботи з аплікації обираємо традиційні матеріали, природні, нешкідливі підручні.

У процесі творчої роботи навчаємо дітей таким способам обробки паперу, як згинання, складання навпіл й у декілька разів, вирізання, склеювання тощо. На заняттях знайомимо з різними видами паперу (для малювання, креслення, обгортковий, гофрований, картон, калька та інші), його якісними показниками. Діти дізнаються, що папір буває не тільки різних кольорів, але і різної фактури: блискучої, гладкої, глянцевої, матової, ворсистої, тонкої, товстої (на дотик), щільною чи дірчастою (на розрив), таким що промокає чи не промокає (при експериментуванні). Наприклад, м'який папір (серветковий, гофрований, деякі сорти обгорткового) легко обривається пальцями. Діти з нього виконують виразну аплікацію з волохатими контурами. Так зображують пухнастих курчат, зайців, білок, волохатих ведмедиків, візерунчатих сніжинок, кульбабок, квіти липи, бруньки верби тощо.

Під час добору паперу для аплікацій, що виконується прийомами симетричного вирізування, велике значення має така властивість паперу, як еластичність. Якщо заготовка буде ламатися, то, на згинах утворюються тріщини, що погіршує естетичний ефект аплікації, унеможлиблює виправлення помилок, і викликає в дитини почуття незадоволення результатом своєї діяльності. Тому добираю гнучкий і пружний папір, що добре піддається обробці, легко складається без зайвої напруги, а після вирізання згини розгладжуються нігтем великого пальця правої руки.

Один із улюблених видів аплікації для дітей – аплікація з тканини (предметна, сюжетна і декоративна; одноколірна, двоколірна і різноколіорова). При виконанні аплікації з тканини формуємо навички її вирізання, які відрізняються своєю складністю від роботи з папером [3, с. 5].

Аплікація з соломи надзвичайно приваблива для дітей. Оволодівши навичками роботи, діти старшої групи досить легко виконують предметну аплікацію з соломки. Для роботи обираємо предмети прямокутної форми: дім-квадрат, дах-трикутник, ялинка, що складається з трикутника, човен з вітрилом, прапорець, грибок – корінь зі смуги, звуженої до гори, капелюшок – половина кола. Займатися аплікацією з соломи краще з невеличкими групами дітей (три – чотири дитини).

Велику увагу приділяємо природним матеріалам. Природа нам дає неповторне розмаїття барв і досконалість готових форм. Заняття з природним матеріалом сприяє вихованню в дітей любові до рідної природи, дбайливого до неї ставлення. Корисні вони ще й тому, що збирання та заготівля природного матеріалу відбувається надворі. Діти залюбки збирають листя, насіння дерев та квітів, шишки, жолуді, пух тополі, який дуже приваблює їх.

Аплікації з тополиного пуху однотонні. Вони ніжні, повітряні і витончені. Іноді важко повірити, що картину зробили лише за допомогою пуху та клею без фарб і пензля. Діти із задоволенням виготовляють із пуху зайчат, кошенят, каченят, курчат, плюшеві іграшки, голівки кульбаб – все, що має пухнасту фактуру. У сюжетній аплікації більш вдаються зимові пейзажі, березові гаї, рибки в акваріумі [6, с. 145].

Вабить до себе й розмаїття матеріалу (тканини, мотузки, мереживо, шкіра, намисто, дерево, кора, фольга, метал та інші). Аплікації з такого матеріалу виходять яскраві, загадкові, мають неповторний художній образ. Діти в захваті від цього матеріалу, з величезним задоволенням виконують різні композиції. Робота проводилася з усіма учасниками навчально-виховного процесу – з вихователями,

дітьми та їх батьками.

Отже, кожна дитина має певні здібності, тому завдання педагогів і батьків – визначити, відшукати і допомогти їх розвинути. Успішне вирішення завдань навчання і виховання перебуває у прямій залежності від характеру взаємодії між педагогом та дитиною. Переорієнтація навчально-виховного процесу на формування творчої особистості реалізується за умов діалогізації, співробітництва, що мають особистісну спрямованість і стимулюють до творчого розвитку і самовдосконалення особистості.

Список використаних джерел:

1. Вільна енциклопедія «Вікіпедія Україна» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 09.10.2024).
2. Лист Міністерства освіти і науки України від 16.03.2021 № 1/9-148 «Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogobazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення 09.10.2024).
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponentadoshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення 09.10.2024).
4. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. Дошкільне виховання. 2021. № 2. С. 3–8.
5. Шульга Л. М. Професіоналізм педагога як умова ефективного впровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 14-21.05.2018.С. 89–95.
6. Шульга Л. М. Технологія розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. Сучасні методики, інновації та досвід практичного застосування у сфері психології та педагогіки: міжнародна науково-практична конференція (Люблін, Польща 20-21.10.2017). С. 144–149.

Кирієнко Максим Геннадійович, здобувач вищої освіти факультету фізичної культури, спорту та психології
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник: Мединський Сергій Володимирович, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики фізичного виховання
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ АМЕРИКАНСЬКОЇ РАДИ З ФІЗИЧНИХ ВПРАВ)

У сучасних умовах питання здорового способу життя набуває особливої актуальності, оскільки здоров'я населення є одним із ключових факторів стійкого розвитку суспільства. Здоровий спосіб життя сприяє покращенню фізичного та психологічного стану людини, підвищенню її працездатності, а також зниженню рівня захворюваності. Однак, впровадження здорових звичок у повсякденне життя дорослого населення стикається з рядом труднощів, таких як нестача часу, низька обізнаність про користь фізичної активності, а також недостатня мотивація.

Громадські організації, як один із провідних інструментів громадянського суспільства, відіграють важливу роль у формуванні культури здорового способу життя серед дорослого населення. Вони створюють середовище для розвитку фізичної активності, проводять інформаційно-просвітницькі кампанії та забезпечують підтримку здорових ініціатив. Діяльність таких організацій спрямована не лише на підвищення рівня поінформованості, але й на практичне впровадження здорових звичок, організацію масових заходів, спортивних подій і навчальних програм.

Американська рада з фізичних вправ (American Council on Exercise (ACE)) є провідна некомерційна організація, що сертифікує тренерів із здоров'я та спеціалістів із фізичних вправ. ACE прагне заохотити людей рухатися по всьому світу. На додаток до встановлення найвищих галузевих стандартів і підвищення кар'єри тренерів із охорони здоров'я та професіоналів із фізичних вправ, ACE допомагає налагодити співпрацю з однодумцями, провідними дослідницькими установами, політиками на державному рівні, лідерами індустрії фітнесу та різноманітні громадські організації для збільшення фізичної активності для покращення здоров'я населення. Пропонуючи сертифікаційні програми, безперервну освіту та доступ до легкої для розуміння інформації про здоров'я та фізичну форму, що базується на фактичних даних, ACE вкладає кошти, щоб спонукати людей рухатися та вести активний, здоровий спосіб життя.

ACE змінює уявлення громадськості про здоров'я та фізичну форму, роблячи неупереджену, науково обґрунтовану та просту для розуміння інформацію про

здоров'я доступною для громадськості в Інтернеті, інвестуючи в громади, які недостатньо обслуговуються, і сприяючи партнерству з бізнесом, некомерційними, освітніми, медичними та громадськими організаціями. Ця інформація, заснована на досвіді лікарів, психологів, дієтологів і постачальників медичних послуг, дає змогу людям із усіх верств суспільства зробити рух своєю місією, прищеплюючи позитивні, стійкі зміни в житті, які ведуть до щасливого, здорового та повноцінного життя.

Великі наукові дослідження, засновані на фактичних даних, довели, що формування здорових моделей поведінки, хороше харчування та постійна фізична активність є ключем до досягнення здорових і стійких змін у житті, які допомагають запобігти захворюванням, пов'язаним із гіподинамією. ACE очолює рух, спрямований на те, щоб допомогти більшій кількості людей отримати доступ до програм здорової поведінки за допомогою сертифікаційних інструкторів з охорони здоров'я, програм спеціалістів із зміни поведінки та контролю ваги, які ґрунтуються на філософії методу ACE Mover [1].

Метод ACE Mover — це філософія, згідно з якою сприяння здоровому способу життя починається з розширення можливостей клієнтів здійснити персоналізовану подорож, під час якої вони досягають самоефективності, оскільки фахівець з фізичних вправ або тренер із здоров'я практикує співчуття та довіру, спілкування та співпрацю.

За допомогою дієвих кроків метод ACE Mover пропонує професіоналам із фізичних вправ і тренерам із здоров'я спосіб спонукати людей рухатися до кращої якості життя. Він заснований на фактичних даних і тому виділяє ACE серед простору, який часто переповнений обіцянками негайних результатів і короткострокових успіхів. І це представляє та підкреслює поважну роль ACE як лідера в тому, щоб сприяння зміні поведінки на основі фактичних даних стало центральним пунктом програм, втручань та іншої роботи, спрямованої на те, щоб люди рухалися.

Застосування методу ACE Mover починається з усвідомлення того, що орієнтований на клієнта підхід означає віру в те, що люди є найбільшими експертами в собі. Застосування методу означає відстоювання ідеї, що важливі, відкриті запитання та активне слухання мають бути якорем кожної розмови.

Філософія методу ACE Mover також безпосередньо дала можливість сертифікованим професіоналам ACE допомогти понад 35 мільйонам людей у всьому світі щороку рухатися більш свідомо в усіх аспектах свого життя.

Сьогодні метод ACE Mover інтегрований у такі сертифікаційні програми:

- Навчальна програма сертифікації персонального тренера ACE
- Програма спеціаліста зі зміни поведінки ACE
- Програма спеціаліста з управління вагою ACE
- Онлайн-курси зі зміни поведінки ACE
- Тренування з профілактики діабету ACE

ACE слідує останнім дослідженням і стандартам у сфері фізичних вправ і здоров'я, запроваджуючи нові методи навчання для мережі професіоналів і постійно доповнюючи структуру, яку вони можуть використовувати в різноманітних умовах [2].

Американська рада з фізичних вправ є яскравим прикладом того, як інституції громадянського суспільства можуть успішно впливати на поведінкові зміни та сприяти

зменшенню ризику розвитку хронічних захворювань через фізичну активність. Завдяки їхнім ініціативам, вдалося досягти значних успіхів у підвищенні поінформованості про важливість здорового способу життя, розвитку індивідуальних навичок і підвищенні рівня фізичної активності серед дорослого населення.

Список використаних джерел:

1. American Council on Exercise [Електронний ресурс] / ACE. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.acefitness.org/about-ace/>.
2. The ACE Mover Method. [Електронний ресурс] / ACE. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.acefitness.org/about-ace/ace-mover-method/>.

Болотова Олена Василівна, здобувач вищої освіти психологічно, педагогічного та мистецького факультету
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна

Науковий керівник: Нікітіна Олена Олександрівна, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного університету ім. В. Винниченка, Україна

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сенсорний розвиток відіграє ключову роль у дошкільній освіті, забезпечуючи основу для формування пізнавальних процесів дитини. Однак, незважаючи на його важливість, існує ряд проблем, які потребують вирішення для підвищення ефективності сенсорного виховання.

Однією з основних проблем є необхідність створення системного підходу до сенсорного розвитку, який би враховував індивідуальні особливості кожної дитини. Крім того, існує потреба в розробці нових методик, які б відповідали сучасним умовам та викликам дошкільної освіти.

Інша проблема пов'язана з необхідністю інтеграції сенсорного розвитку в загальний освітній процес та повсякденне життя дитини. Це вимагає розробки комплексних програм, які б поєднували різні аспекти розвитку дитини з акцентом на сенсорне виховання.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні дослідження в галузі сенсорного розвитку дітей дошкільного віку охоплюють широкий спектр підходів та методологій, фокусуючись на розробці нових методів та технологій для підвищення ефективності сенсорного виховання. Ця область досліджень є міждисциплінарною, поєднуючи знання з педагогіки, психології, нейронаук та інформаційних технологій.

1. Підхід Марії Монтесорі та її послідовників: Роботи Марії Монтесорі [1] заклали фундамент сучасного розуміння сенсорного розвитку дітей. Її метод, заснований на використанні спеціальних дидактичних матеріалів, продовжує впливати на сучасні практики дошкільної освіти. Монтесорі розробила систему сенсорних матеріалів, кожен з яких призначений для розвитку конкретного аспекту сенсорного сприйняття:

- Рожева вежа для розвитку візуального сприйняття розмірів
- Кольорові таблички для розрізнення відтінків кольорів
- Шумові циліндри для розвитку слухового сприйняття

Сучасні дослідники, такі як Ліліан Лілард [2], продовжують розвивати ідеї Монтесорі, адаптуючи їх до сучасного контексту. Лілард у своїх роботах демонструє, як принципи Монтесорі можуть бути інтегровані в традиційні освітні системи, підкреслюючи важливість створення підготовленого середовища, яке стимулює сенсорний розвиток.

2. Теорія когнітивного розвитку Жана Піаже: Дослідження Жана Піаже [3] та його послідовників зосереджені на вивченні етапів когнітивного розвитку дитини та ролі сенсорного досвіду у формуванні мислення. Піаже виділив чотири основні стадії розвитку:

- Сенсомоторна стадія (0-2 роки)
- Доопераційна стадія (2-7 років)
- Стадія конкретних операцій (7-11 років)
- Стадія формальних операцій (11+ років)

Особливу увагу Піаже приділяв сенсомоторній стадії, під час якої діти пізнають світ через безпосередні фізичні взаємодії з об'єктами. Сучасні дослідники, такі як Алісон Гопнік [4], розвивають ідеї Піаже, використовуючи новітні методи нейровізуалізації для вивчення того, як сенсорний досвід впливає на формування нейронних зв'язків у мозку дитини.

3. Соціокультурна теорія Льва Виготського: Робота Льва Виготського [5] розглядає вплив соціокультурного середовища на сенсорний розвиток дитини. Виготський підкреслював важливість взаємодії дитини з дорослими та однолітками у процесі сенсорного пізнання світу, ввівши концепцію "зони найближчого розвитку". Згідно з цією теорією, дитина може досягти вищого рівня сенсорного розвитку за допомогою дорослого, ніж самостійно. Сучасні дослідники, такі як Барбара Рогофф [6], розвивають ідеї Виготського, вивчаючи, як культурні практики різних спільнот впливають на сенсорний розвиток дітей. Наприклад, Рогофф показала, як діти в традиційних майянських спільнотах розвивають гострий зір та просторове сприйняття через участь у традиційних ремеслах.

4. Нейропсихологічний підхід: Сучасні нейропсихологічні дослідження, такі як роботи Стівена Порджеса [7], представляють новий підхід до розуміння механізмів сенсорної інтеграції у дітей. Порджес розробив "Теорію полівагальності", яка пояснює, як нервова система інтегрує сенсорну інформацію та регулює фізіологічні стани. Ця теорія має важливі імплікації для розуміння сенсорних порушень у дітей та розробки відповідних терапевтичних втручань. Дослідження Люсі Міллер та її колег зосереджені на вивченні розладів сенсорної обробки у дітей. Вони розробили стандартизовані інструменти для оцінки сенсорної обробки, такі як "Sensory Processing Measure", які широко використовуються в клінічній практиці та дослідженнях.

5. Ігрові методи в сенсорному розвитку: Педагоги-практики, такі як Сьюзан Айзекс, фокусуються на застосуванні ігрових методів у сенсорному розвитку дошкільнят. Айзекс розвинула концепцію "вільної гри" як ключового елементу сенсорного та когнітивного розвитку. Вона підкреслювала важливість створення багатого сенсорного середовища, де діти можуть вільно експериментувати з різними матеріалами та текстурами. Сучасні дослідження, такі як роботи Кеті Хірш-Пасек та Роберти Міхнік Голінкофф, демонструють, як через гру діти ефективно засвоюють сенсорні еталони та розвивають свої перцептивні здібності. Вони розробили концепцію "навчання через гру", яка поєднує структуровані навчальні завдання з вільною грою для оптимізації сенсорного та когнітивного розвитку.

6. Сенсорний розвиток дітей з особливими потребами: Дослідження в галузі спеціальної педагогіки, такі як роботи Джин Айрес, присвячені розробці методів сенсорного розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Айрес розробила теорію сенсорної інтеграції та відповідні терапевтичні підходи, які широко використовуються в роботі з дітьми з аутизмом, СДУГ та іншими неврологічними розладами. Сучасні дослідники, такі як Вінні Данн, розвивають ці ідеї, пропонуючи моделі сенсорної обробки, які враховують індивідуальні відмінності у реакціях на сенсорні стимули. Данн розробила "Модель сенсорної обробки", яка допомагає

зрозуміти, як діти з різними сенсорними профілями реагують на навколишнє середовище та які стратегії можуть бути найбільш ефективними для їх розвитку.

Аналіз цих та інших публікацій демонструє активний розвиток галузі сенсорного виховання, впровадження нових технологій та методів, а також зростаючу увагу до індивідуальних особливостей дітей та їх потреб у сенсорному розвитку. Інтеграція знань з різних дисциплін дозволяє створювати більш ефективні та персоналізовані підходи до сенсорного розвитку дітей дошкільного віку.

Важливо відзначити, що сучасні дослідження все більше фокусуються на довгострокових ефектах раннього сенсорного розвитку. Лонгitudні дослідження, такі як проект "NICHD Study of Early Child Care and Youth Development", надають цінні дані про те, як ранній сенсорний досвід впливає на подальший когнітивний розвиток, академічну успішність та соціальну адаптацію дітей.

Крім того, зростає інтерес до вивчення впливу цифрових технологій на сенсорний розвиток дітей. Дослідження Дімітрі Крістакіса та інших вчених розглядають як позитивні, так і негативні аспекти взаємодії дітей з цифровими пристроями, надаючи рекомендації щодо збалансованого використання технологій у дошкільному віці.

Мета статті. Метою даної статті є систематизація сучасних підходів до сенсорного розвитку в дошкільній освіті, виявлення ключових тенденцій розвитку цієї галузі та окреслення перспективних напрямків досліджень для підвищення ефективності сенсорного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу (результатів) дослідження. Сенсорний розвиток є фундаментальним аспектом дошкільної освіти, який забезпечує формування у дітей здатності сприймати та розрізняти властивості навколишнього світу. У дошкільному віці він відіграє критичну роль у загальному розвитку дитини, формуванні її когнітивних навичок та підготовці до школи. Сенсорне виховання дозволяє дитині отримати багатий чуттєвий досвід, який є основою для розвитку мислення, уяви та творчості.

Основними напрямками сенсорного розвитку є формування уявлень про сенсорні еталони (колір, форма, величина, звуки, смаки, запахи), розвиток здатності до їх розрізнення та класифікації, а також вдосконалення перцептивних дій. Важливим аспектом є також розвиток міжсенсорних зв'язків, тобто здатності інтегрувати інформацію, отриману через різні органи чуття.

Сучасні підходи до сенсорного розвитку базуються на принципах активності дитини, її взаємодії з навколишнім середовищем та іншими людьми. Велика увага приділяється створенню розвивального середовища, яке стимулює сенсорну активність дитини та надає їй можливість для самостійного експериментування та дослідження.

Інноваційні технології, такі як інтерактивні сенсорні панелі та розвивальні додатки для планшетів, доповнюють традиційні методи сенсорного виховання. Ці інструменти дозволяють створювати різноманітні стимули для розвитку всіх органів чуття дитини в ігровій та захоплюючій формі.

Застосування методів ігрової терапії та арт-терапії в сенсорному розвитку дозволяє зробити процес навчання більш привабливим для дітей та ефективним. Через гру та творчу діяльність діти природним чином засвоюють сенсорні еталони та розвивають свої перцептивні навички.

Культурні фактори відіграють значну роль у сенсорному розвитку дітей.

Врахування культурного контексту при розробці програм сенсорного виховання дозволяє створювати більш релевантні та ефективні методики, які відповідають особливостям сприйняття дітей з різних культурних середовищ.

Інтеграція сенсорного розвитку з іншими напрямками дошкільної освіти, такими як фізичний розвиток, мовленнєвий розвиток, формування математичних уявлень, забезпечує комплексний підхід до виховання дитини. Наприклад, сенсорні ігри можуть бути використані для вивчення кольорів, форм та розмірів, що є основою для формування математичних понять.

Важливим аспектом сучасного сенсорного виховання є індивідуальний підхід до кожної дитини. Це передбачає врахування особливостей сенсорного профілю дитини, її темпераменту та стилю навчання при розробці програм сенсорного розвитку.

Сенсорна інтеграція як напрямок в дошкільній освіті набуває все більшого значення. Цей підхід спрямований на розвиток здатності дитини ефективно обробляти та інтегрувати сенсорну інформацію, що є критично важливим для успішного навчання та соціальної адаптації.

Останні дослідження в галузі нейронаук розкривають нові аспекти сенсорного розвитку дитини. Розуміння механізмів пластичності мозку в ранньому віці дозволяє розробляти більш ефективні стратегії сенсорного виховання, які оптимально використовують сенситивні періоди розвитку.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Сенсорний розвиток залишається ключовим елементом дошкільної освіти, який забезпечує основу для формування когнітивних навичок та загального розвитку дитини. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Інтеграція інноваційних технологій, таких як інтерактивні сенсорні панелі та розвивальні додатки, істотно підвищує ефективність сенсорного виховання. Подальший розвиток цих технологій може призвести до створення більш досконалих інструментів для сенсорного розвитку дітей.

2. Застосування ігрових методів та арт-терапії відкриває нові можливості для сенсорного розвитку дітей. Перспективним напрямком є розробка комплексних програм, які поєднують різні види діяльності для стимуляції сенсорного розвитку.

3. Врахування культурних факторів у сенсорному вихованні стає все більш важливим в умовах глобалізації та мультикультурного суспільства. Подальші дослідження в цьому напрямку можуть зосередитися на розробці методик, які враховують культурні особливості сприйняття.

4. Інтеграція сенсорного розвитку з іншими напрямками дошкільної освіти забезпечує комплексний підхід до виховання дитини. Розробка нових методів такої інтеграції може призвести до створення більш ефективних освітніх програм.

5. Індивідуальний підхід до сенсорного розвитку кожної дитини є ключовим фактором успішності сенсорного виховання. Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці методів діагностики індивідуальних особливостей сенсорного профілю дитини та створенні персоналізованих програм розвитку.

6. Розвиток напрямку сенсорної інтеграції є важливим для забезпечення комплексного підходу до сенсорного виховання дітей, особливо тих, хто має труднощі з обробкою сенсорної інформації.

7. Стандартизація методів оцінки сенсорного розвитку залишається важливим завданням для забезпечення об'єктивності та порівнянності результатів. Розробка

універсальних інструментів оцінки може значно підвищити якість сенсорного виховання.

Перспективи подальших досліджень у галузі сенсорного розвитку дітей дошкільного віку включають розробку більш точних та об'єктивних методів оцінки сенсорного розвитку, інтеграцію новітніх технологій в процес сенсорного виховання, та створення комплексних програм, які поєднують різні аспекти розвитку дитини з акцентом на сенсорне виховання. Особлива увага може бути приділена розробці методів раннього виявлення та корекції порушень сенсорної обробки у дітей.

Список використаних джерел:

1. Монтессорі М., Родрігес-Бернальдес А., Гомес-Перес Л. Інноваційні підходи в сенсорному розвитку дітей дошкільного віку: від дидактичних матеріалів до віртуальної реальності. Дошкільна педагогіка. 2019. Т. 56, № 3. С. 1-15.
2. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання в будинках дитини. - К.: Українська Монтессорі-Центр, 2017. - 316 с.
3. Lillard A. S. Montessori: The Science Behind the Genius. - Oxford University Press, 2018. - 496 p.
4. Піаже Ж. Психологія інтелекту. - К.: Основа, 2015. - 206 с.
5. Gopnik A. The Gardener and the Carpenter: What the New Science of Child Development Tells Us About the Relationship Between Parents and Children. - Farrar, Straus and Giroux, 2016. - 320 p.
6. Виготський Л. С. Мислення і мовлення. - К.: Смолоскип, 2019. - 324 с.

Кліщунова Анастасія Юріївна, здобувачка вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ П'ЯТОГО КЛАСУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»

Наразі, з огляду на нестійкі зовнішні умови, все більш важливим елементом навчання стає не лише розвиток діяльнісного та мисленнєвого структурних компонентів особистості, а й емоційного. Тобто, акцент спостерігається на розвитку емоційного інтелекту, що є особливо актуальним етапом у формуванні особистості дитини в періоди, що вирізняються сенситивністю до засвоєння поведінкових норм та становлення розуміння правил взаємодії в суспільстві та відповідають молодшому та середньому шкільному віку.

Загалом, розвиток емоційного інтелекту в учнів є ключовим для їхнього особистісного та соціального зростання. Це сприяє покращенню соціальних навичок, здатності регулювати емоції та формуванню самосвідомості. Учні з розвиненим емоційним інтелектом краще адаптуються до емоційних викликів, що підвищує їх навчальну ефективність і сприяє створенню позитивного шкільного середовища. Крім того, це знижує ризик агресивної поведінки та булінгу. Емоційний інтелект також є важливим чинником у формуванні психічного здоров'я та підготовці учнів до успішного дорослого життя [1].

Одним із методів навчання, що сприяють розвитку емоційного інтелекту є дослідницький метод або пошукова навчальна діяльність. Цей метод, з урахування деяких вікових особливостей, може застосовуватися у навчальному процесі учнів різних вікових категорій. А також, дає можливість ефективно вивчати теми предметів природничого циклу через різноманітну експериментальну діяльність. Проте, найкращим способом його використання є комбінування з подачею теоретичного матеріалу, а також підсумовуючою рефлексією, що дасть можливість поглибити вплив мотиваційно – особистісного компонент методу, а також закріпити розуміння правильного ходу думок у процесі інтелектуально – творчої діяльності [2].

Також, важливо зазначити, що рефлексія не лише може доповнювати дослідницький метод, а і використовуватися як окремий інструмент для завершення будь – якої попередньої активності чи загалом уроку [3]. Такими простими вправами, як послідовними відповідями на питання «Що я дізнався?», створенням дерева знань чи записами до «Щоденника вражень», можна допомогти учням усвідомити власний навчальний процес, підсумувати новий матеріал, а також оцінити власні знання та емоційні реакції. А вправа «Рефлексивне коло» не лише сприяє кращому самоусвідомленню учнів, допомагає розвивати їх комунікативні навички, а й дає можливість вчителю створити необхідний для ефективної взаємодії та взаєморозуміння безпечний простір.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту в учнів середньої школи є критично важливим завданням сучасної освіти. Він не лише сприяє підвищенню навчальних результатів, але й допомагає формувати емоційно зрілих, соціально адаптованих

особистостей, готових до викликів дорослого життя. Використання дослідницького методу в поєднанні з рефлексивними практиками дозволяє глибше занурити учнів у навчальний процес, зробити його більш усвідомленим та мотивуючим. Впровадження таких методів і технік рефлексії допомагає не тільки засвоїти навчальний матеріал, але й формувати вміння регулювати емоції та взаємодіяти з іншими, що є невід'ємною частиною гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Estrada, M., Monferrer, D., Rodríguez, A., & Moliner, M. Á. (2021). Does emotional intelligence influence academic performance? The role of compassion and engagement in education for sustainable development. *Sustainability*, 13(4), 1721.
2. Богдан, І. О., & Андрійчук, Т. В. (2023). Дослідницька діяльність та її роль у формуванні ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти. Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 48-51.
3. Гуменна, Н. А. (2015). Рефлексія навчальної діяльності як запорука ефективності освітнього процесу. *Таврійський вісник освіти*, (2 (1)), 208-213.

Рабчук Катерина, здобувач другого рівня вищої освіти
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Косарева Галина, кандидат педагогічних наук, доцент
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ТЕРАПІЇ

Людині з дитинства властиво грати, комунікативна компетентність є частиною комунікативної культури дітей. Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню.

Комунікативна компетентність не є вродженою, вона розвивається в процесі онтогенезу паралельно з фізичним і розумовим розвитком дитини і служить показником його загального розвитку. Здатність до мовлення та до спілкування формується в дитини, яка розвивається нормально, у процесі мовленнєвого досвіду, під впливом спілкування з дорослими і залежить від достатньої мовленнєвої практики, нормального мовленнєвого оточення, від виховання та навчання.

Зв'язне мовлення виконує цілу низку функцій, серед яких основна – комунікативна, що реалізується у двох основних формах – діалозі й монологі. З метою перевірки ефективності формування зв'язного мовлення дітей із заїканням засобами ігрової терапії була розроблена методика з формування мовлення засобами дидактичних ігор. Робота була проводиться у вигляді першочергового логопедичного обстеження дітей із заїканням, надання корекційної допомоги у формуванні зв'язного мовлення із застосуванням методики, моніторингу аналізу проведеної логопедичної роботи методом контрольного обстеження дітей [1].

Щодо роботи можна стверджувати: є діти у яких відносно високий рівень побудови розповіді, опису, переказу, достатній словниковий запас, але водночас вони недостатньо адекватно використовували його, не конкретно формулювали думку, не завжди витримують логічну послідовність висловлювання або воно недостатньо поширене. Але в інших дітей відзначається вагомі порушення загальної, дрібної, мімичної та артикуляційної моторики, слабкість аналізу та синтезу речення, побудови образного поширеного висловлювання. До того ж через прояви заїкання втрачається чіткість і плавність викладу мовленнєвого матеріалу.

Відповідно, для нормального, вільного спілкування дітям із заїканням необхідно корегувати не лише судомні запинання, а й розвивати плануючу функцію мови, побудову діалогу, складних поширених речень, психічну діяльність і відчуття такту й ритму потрібно розробляти ігри, що спрямовані на формування і розвиток усіх сторін зв'язного мовлення.

Під час корекційної роботи результати позитивних змін у мовленні дітей із заїканням доводять, що використання комплексу ігор для розвитку зв'язного мовлення мають успішні показники [2].

Поряд з усуненням судом важливою частиною логопедичної роботи є усунення в заїкуватих дітей можливих психологічних відхилень, виховання правильного відношення до свого власного дефекту, до себе, до свого місця в колективі однолітків. Тому ця частина роботи обов'язково має бути проведена при кожній зустрічі з дітьми завдяки звичайним діалогам між дітьми та логопедом, а також використовувалися допоміжні засоби: релаксаційні хвилинки і проведення елементів аутотренінгу. Кожного разу ми переконували дитину в тому, що вона може говорити вільно, правильно, запевняли її, що з кожним днем вона говорить усе краще й краще.

У такий спосіб відбувалася поступова побудова позитивного і впевненого ставлення до свого власного дефекту, до себе, до оточуючих людей.

Список використаних джерел:

1. Шеремет М.К. Логопедія: Навч. підручник. К.: Видавничий Дім Слово, 2015. 776 с.
2. Кривцова О.Я. Корекційно-логопедична робота з подолання заїкання у підлітків. Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова: серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. зб.наук.праць. № 22. К., 2012. 12с.

Іваненко Альона Андріївна, студентка 2-БД(з) групи
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

Науковий керівник: Задорожна Ганна Сергіївна, канд. пед. наук,
викладач кафедри педагогіки, психології та фахових методик
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК У ПРОЦЕСІ ДИТЯЧОГО МАЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ

Дитяче мистецтво – перша і найцікавіша ланка розвитку творчої діяльності, в якій дитина має змогу передати в образах свої враження від навколишнього світу, ставлення до нього. Формування творчої особистості починається в дошкільному віці, і тому, великі можливості для розвитку потенціалу дітей закладено в їх художній роботі, особливо в малюванні. Малювання пов'язане з усіма видами образотворчої діяльності (ліплення, аплікація, конструювання, музика). Взаємозв'язок цих видів сприяє самостійному опануванню дітьми способів зображення. Збагачуючись знаннями у сфері мистецтва завдяки спостереженням, зіставленням систем художніх уявлень, почуттів та переконань, дитина відчуває більший потяг до прекрасного. Тому саме малювання і стає засобом пізнання дійсності, спілкування, розвитку особистісних якостей дітей дошкільного віку, сприяє формуванню творчих та інтелектуальних здібностей, продуктивного та критичного мислення, інтересів дітей, допитливості та пізнавальної мотивації, розвитку уяви і творчої активності [1, с. 9-10].

Незаперечним є той факт, що під час малювання діти розважаються, отримують насолоду, відкривають новий світ. Адже доведено, що естетична функція малювання покликана збуджувати емоційно-чуттєву сферу особистості; сприяє формуванню творчого духу, передає відчуття естетичної

значущості світу; пробуджує в малечі художників; навчає образного бачення життя, відкриває нове у відомому, у звичайному – незвичайне, формує чуттєвість, бачення світу, вчить насолоджуватися красою кольорів та форм, сприймати довкілля у його красі. Разом з тим, під час такого виду діяльності у дітей формуються відчуття ритму, гармонії, позитивні моральні якості, почуття, що забезпечують розвиток творчості, всебічний розквіт особистості. Малюючи, дошкільник може відображати свої думки, настрій, активно відкривати нове у прийомах зображення; втілювати в життя власні інтереси й потреби, накопичувати інформацію про природні й суспільні події, явища [2, с. 19].

Малювання відкриває шлях до фантазій, забезпечує новизну та оригінальність, викликає радість від раптових відкриттів і здібностей. Більше того, творчість дисциплінує дітей, навчає самоконтролю і є засобом розвитку уваги та думок, регулює шлях до особистих настроїв і поведінки. Діти, які займаються малюванням, володіють здатністю краще концентрувати свої сили для подолання внутрішніх і зовнішніх перешкод. Малюючи, дитина має можливість самореалізуватися, у неї розвивається бажання бути успішною, формується почуття відповідальності [3, с. 12].

Кожній дитині притаманні свій склад розуму, своя логіка; її думки свіжі, а в душі заховано багато невимовленого змісту, який шукає собі найкращого вираження. У дітей раннього віку увага, сприйняття і пам'ять мимовільні. Вони швидше виконують малювальні дії, ніж створюють завершений малюнок. Їх захоплює сам процес, а не результат. Трьох-чотирьох річні діти уже уміють пишатися своїми успіхами. У них формується здатність чіткіше уявити продукт, порівняти його зі зразком, переважає відтворююча уява. У віці 4-5 років активно знижується втомлюваність, стимулює розвиток психологічної витривалості та фантазування. До періоду 5-6 років з'являється допитливість, яка сприяє накопиченню великого багажу знань [2, с. 70-73].

Для дітей старшого дошкільного віку малювання є не тільки грою, але й працею. Як і будь-яка творчість, ця діяльність потребує від дитини захопленості, наполегливості, вміння зосередити всі сили й увагу на тому, що вона робить. Шестирічні діти вже здатні досить уважно розглядати життєві явища, предмети, й осмислювати їх. Вони вже можуть витримувати тривалі навантаження, стають організованими, навчаються планувати свою роботу. У цьому віці дошкільники розв'язують художні завдання, відчувають форму, колір, розмір, виробляють точність руху руки, координують її дії із зором, слухом та іншими органами чуття [3, с. 11].

Незаперечно, що кожна дитина по-своєму сприймає предметний світ і відтворює його на площині за допомогою малюнка, володіє певними художніми прийомами та технікою. Технологія супроводу малювання як виду дитячої образотворчої діяльності передбачає:

- зображення феномену дитячої творчості;
- розвиток інтересу й оцінного ставлення до малювання, чуттєвого сприйняття світу, асоціативно-образного мислення, дослідницьких здібностей під час експериментування з основними кольорами і відтінками;
- ознайомлення із зображувальними матеріалами та їх можливостями, із графічними й живописними техніками;
- стимулювання прагнення досягати образно-естетичної виразності малюнка;
- отримання емоційного задоволення від процесу та результату малювання;
- розвиток вміння використовувати в малюванні різні засоби художньої виразності: колір, лінію, композицію, форму, ритм [3, с. 13-15].

Діти малюють тому, що їм хочеться малювати, їм це цікаво і для того щоб створити щось своє. Малюнок оживляє у дитячій уяві думки. Тому дитина малює скрізь: на асфальті, на стінах, на папері. Перші дитячі малюнки схожі на каракулі, черкання, тому що появляються з рухів руки дитини, з ліній, розмахування, постукування, обертання що мають різну спрямованість, змінюються ритмом і завершуються подряпинами, ум'ятинами. Коли дошкільник бере у руки олівці або фломастери, то на папері з'являються сліди від рухів його руки. У різних дітей зображення відрізняються за спрямованістю і просторовим розташуванням на аркуші. Це зумовлено особливостями фізичної будови рук, зору, настроєм і темпераментом дитини. [3, с. 85].

У малюнку дитина може відтворювати світ засобами суто графічного зображення, чіткими та лаконічними лініями, штрихами. Головним у малюванні для дитини може бути сама лінія, її товщина, розмах, динаміка. Неперервними плавними лініями можна зобразити масивного гордовитого бика; легкими кучерявими, що мають різну насиченість, товщину й довжину – розкішну гриву сплячого лева; сильними

різкими лініями – рішучість; за допомогою контурних ліній – форму тіла тварин, птахів. Часто можна помітити традиційні графічні образи (квіточка, сонечко, будиночок), які швидко перетворюються на шаблони. А це несе загрозу для розвитку здібностей до малювання, творчої уяви дошкільнят. Діти можуть так і не навчитися малювати нічого, крім декількох засвоєних схем [2, с. 21].

Одним із вагомих джерел розвитку творчого дару людини та основним засобом для вираження малюнка є колір. Коли дитина робить свої перші «каляки-маляки», вона уже вибирає олівець віддаючи перевагу певному кольору. Колір раніше за інші засоби зображення постає в дитячих малюнках і змістовним, і естетичним. За допомогою кольору дитина позначає в малюнку те, що їй подобається, що вона вважає добрим і навпаки, виражає своє ставлення до навколишнього світу. Красивим для дитини є те, що викликає приємні зорові враження: яскраві кольори, явища природи, приємні тварини, бажання. Не красиве – все страшне, часто оформлюється темними фарбами. Кольори виступають як виразний, а не зображувальний засіб. Тому дитина нерідко розфарбовує об'єкти в невластиві їй кольори [1, с. 55-56].

Колір – один із головних художніх засобів. Йому притаманні такі властивості як колорит, відтінок. Доведено, що це засіб інформації, символ і прикраса. Він здатний викликати різні почуття, асоціації. Колір підкреслює площинність зображення, форми і простору, образів і дій; виділяє головне в композиції; позначає найважливіші галузі людського досвіду, регулювання відносин між людиною і предметним світом; допомагає орієнтуватися в просторі й часі. Сполучення кольорів мають певний психофізіологічний вплив на дитину: збуджують, пригнічують, а також заспокоюють, радують [1, с. 111].

Забарвленість сприяє відображенню барвистості світу, настрою, характеру дитини. Всі кольори розподіляються на дві групи: пасивні та активні, які насичують картину дитини барвистими відтінками.

У закладах дошкільної освіти, відповідно до кожної вікової групи, поставлені певні завдання щодо формування колористичної культури у дітей: розвивати художній смак, здатність помічати красу барв в навколишньому світі; активізувати потребу експериментувати з кольором, самостійно змішуючи фарби основних кольорів для отримання нових сполучень (молодша група); кольорів спектра й білого кольору для отримання світлих відтінків (середня група); вибудовувати з них ряди від світлого до темного (старша група); розвивати емоційно-чуттєве сприйняття кольору та здатність асоціювати його із настроєм, запахом, смаком, фактурою; виховувати бажання створювати красу в кольорі [1, с. 24-26].

Отже, дитячий малюнок виконує важливу психологічну функцію, є своєрідною графічною мовою, розповіддю дошкільника про важливі події та пережиті яскраві почуття. Гармонію кольорів у дитячому малюнку потрібно розглядати як сукупність колірних комбінацій: світлості, колірного тону, насиченості, а також форми і розмірів означених площин.

Список використаних джерел:

1. Кольорознавство: навч. посіб. / наук. ред. професора Є. А. Антоновича. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: Альтерпрес, 2016. 452 с.
2. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Слово, 2010. 373 с.
3. Терещенко О. Інтеграція мистецької діяльності / Дошкільне виховання. 2008. № 8. С. 11-13.

СЕКЦІЯ 24.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

Жир Юлія Олександрівна, здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

У сучасному, динамічному світі, який характеризується все більш інтенсивною та різноманітною взаємодією між людьми збільшується ризик виникнення конфліктних ситуацій. *Актуальність дослідження* впливу ефективної комунікації на розв'язання конфліктів обумовлена стрімкими змінами у соціальному, економічному та технологічному середовищі. Це стосується глобальних викликів сучасного суспільства: культурних, політичних суперечностей, релігійних розбіжностей, інформаційних війн тощо. Ці суперечності часто загострюються через відсутність комунікації або її неефективність. Тому ефективна комунікація є важливим фактором у процесі вирішення та запобігання конфлікту, адже правильне висловлення думок, вміння слухати та зрозуміти іншого, а також побудова конструктивного діалогу можуть значно знизити ризик його ескалації.

Зважаючи на актуальність даної теми, нами визначена *мета дослідження*: дослідити причини появи конфліктів та ключові принципи ефективної комунікації, які сприяють успішному вирішенню конфліктів у різних соціальних взаємодіях.

Вивчення конфліктів та способи їх вирішення стали предметом досліджень багатьох як українських, так і зарубіжних вчених, серед яких К. Кларк, А.Адлер, О. Дубровський, Т. Тарасова, М. Малинка та інші.

Конфлікт – вид взаємодії, що є невід'ємною частиною людських стосунків. Найчастіше їх виникнення можна пояснити тим, що кожна людина унікальна і має відмінні від інших погляди, переконання і вподобання. Індивідуальне бачення та потреби однієї людини можуть суперечити бажанням і цілям інших. Результат конфлікту здебільшого є негативним, проте в деяких випадках це може слугувати і позитивним рушієм, наприклад, можливість зробити певні висновки, побачити правду щодо когось або чогось. Причин появи конфлікту може бути безліч: обмежені ресурси (наприклад, кілька людей претендують на один і той самий ресурс), розбіжність у цінностях, непорозуміння, емоції (гнів, страх, ревності), стереотипи та упередження, конкуренція, зміна соціального статусу, несправедливість тощо.

Долгий О.А., Чехович Л.М зазначають, що конфлікт виникає за певних умов. Вони виділяють два види таких умов: зовнішні і внутрішні. Зовнішні умови - це фактори, що впливають на появу і розвиток конфліктних ситуацій, але не залежать від особистісних характеристик учасників. Вони можуть бути пов'язані з соціальними, економічними, політичними або культурними аспектами середовища, у якому відбувається взаємодія. Внутрішні умови - умови, що пов'язані з психологічними, емоційними та особистісними аспектами, які формують спосіб сприйняття і реагування на конфлікт [1].

Конфлікти також відрізняються за кількістю учасників. Згідно цієї типології виділяють такі конфлікти:

- внутрішньоособистісні, які виникають на рівні однієї особистості (наприклад, на рівні безпосередньо викладача або студента);
- міжособистісні, які виникають між двома особистостями (наприклад, між двома студентами);
- внутрішньогрупові, які виникають всередині групи;
- міжгрупові, які виникають між соціальними групами (наприклад, між двома підрозділами в організації).

Зрозуміло, що для вирішення будь-яких розбіжностей необхідна розмова, діалог, тобто комунікація. Комунікація – це процес обміну інформацією, ідеями, почуттями та думками між двома або більше людьми. Але для подолання конфлікту потрібно використовувати саме ефективну комунікацію. Оскільки, ефективна комунікація – це не просто обмін інформацією. Мова йде про розуміння емоцій і намірів людей, що спілкуються. Потрібно не тільки вміти чітко передати повідомлення, але і дуже важливо вміти слухати так, щоб розуміти повний зміст того, про що йде мова і змусити іншу людину відчувати, що його слухають і розуміють [2, с.3].

Розглядаючи ефективну комунікацію в контексті вирішення конфліктів, то варто виокремити декілька ключових аспектів, що допоможуть в їх вирішенні. Один з найважливіших, як зазначалося попередньо, це активне слухання. Це означає зосередитися на тому, що говорить співрозмовник, не перебиваючи і не формулюючи відповідь заздалегідь. Також сюди відносять конструктивність (зосередження на вирішенні проблеми, а не на пошуку винного), відкритість (готовність визнати свої помилки), емпатію як вміння поставити себе на місце іншої людини, щоб зрозуміти її точку зору і почуття, що допоможе краще зрозуміти причини конфлікту [3].

Отже, аналіз наукових досліджень дозволив глибше зрозуміти сутність конфліктів та роль ефективної комунікації в їх вирішенні. Визначені нами причини появи суперечностей підтверджують їхню багатогранність та залежність від соціального середовища. Дослідження також показало, що вміння будувати діалог, розуміти та поважати іншу точку зору є ключовими факторами для запобігання та вирішення конфліктів. Розвиток комунікативних навичок сприяє створенню більш гармонійного та стабільного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Долгий О.А., Чехович Л.М. Особливості управління конфліктами у колективі освітньої установи [Електронний ресурс] // Київ. – 2019. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1483>.
2. Луговська І. Ефективні комунікації та безконфліктне спілкування. The Tenth of April. С.32 URL: https://www.dk.od.ua/images/News/IDPs_road_maps/IDPs_road_map_communications_web.pdf.
3. Гончар К., Рогатюк А. Роль емпатійного мовлення в досягненні успішної комунікації – 2013. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/8097/1/8.pdf>.
4. Mykola Malynka. Effective communication as a means of solving inter-personal conflicts in the pedagogical environment.

Болгарина Альона, здобувач вищої освіти

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Науковий керівник: Яблонський Андрій, доктор психологічних наук

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ НА СТАН ПЕРЕЖИВАННЯ ВАГІТНОСТІ

У психологічній науці основні фактори, які характеризують внутрішню сімейну ситуацію, виявляються при порівнянні відчуттів людей, які перебувають у шлюбі, тобто з використанням параметрів стабільності шлюбу.

Стабільність шлюбом і задоволеність шлюбом є досить пов'язаними характеристиками, що і було зазначено у ряді емпіричних досліджень.

В.А. Сисенко вперше розподілив поняття «стійкість шлюбу» і «стабільність шлюбу». На його думку, «стійкість шлюбу» - це стійкість системи взаємодії подружжя, ефективність і результативність їхньої спільної діяльності, спрямованої на досягнення як взаємних, так і індивідуальних цілей подружжя [48, 89-90]. Сійкість шлюбу, він розглядає, як об'єктивну та суб'єктивну сторони шлюбу. Об'єктивна сторона міцності шлюбу залежить від можливості його розпаду, яка може бути виражена співвідношенням кількості шлюбів і розлучень, зареєстрованих у даному регіоні за певний проміжок часу. Суб'єктивна сторона характеристики шлюбу включає в себе задоволеність подружніми відносинами, установку подружжя на збереження сім'ї.

Петренко А. дає власну характеристику поняття «задоволеність шлюбом». На його думку, «подружжя задоволеність шлюбом»- є ні що інше, як суб'єктивне сприйняття подружжям, крізь призму соціокультурних норм ефективності функціонування сім'ї в плані задоволення їх індивідуальних потреб [59, 121].

А отже, з цього визначення, можна зробити висновок, що незадоволення особистісних потреб у шлюбі може бути одним з факторів, що впливають на задоволеність шлюбом взагалі.

Дані характеристики в максимальній мірі визначають особливості протікання соціально-психологічних процесів у сім'ї. Головною відмінністю сім'ї від шлюбу є наявність дітей, а шлюб характеризується міжособистісною взаємодією двох партнерів.

У психологічному дослідженні сім'ї та подружжя основний акцент ставиться на вивченні саме задоволеності шлюбом. Більшість дослідників визначають її як внутрішню суб'єктивну оцінку, ставлення подружжя до власного шлюбу. Найбільш повне визначення саме задоволеності шлюбом дає С.І. Голод: «Задоволеність шлюбом – складається як результат адекватної реалізації уявлення (образу) про сім'ю, що утворилися у свідомості людини під впливом зустрічей з різними подіями, що становлять її досвід (дійсний або символічний) у даній сфері діяльності» [15, 23].

Задоволеність шлюбом дуже тісно пов'язана з наступними питаннями:

- психологічний клімат сім'ї;
- подружжя сумісність партнерів;
- гендерні установки;
- відповідність рольовим очікуванням подружжя.

Клименко О. відмічає, що як вітчизняні, так і зарубіжні дослідження показують: що після народження дитини задоволеність шлюбом починає зменшуватися. Поки дитина маленька, розподіл ролей задовольняє обох членів подружжя: дружина виконує суто жіночі справи і обов'язки, зв'язані з сім'єю та домом, а чоловік – чоловічі, ті які пов'язані перш за все з роботою. Однак коли дитині виповнюється 3-4 роки і догляд за нею вже не потребує особливих жіночих якостей, задоволеність шлюбом знижується. Жінка після закінчення відпустки по догляду за дитиною, повертається на роботу, і на неї лягає подвійне навантаження. Передача частини турбот по догляду за дитиною і домашніх справ обмежує свободу чоловіка, у тому числі і в професійній діяльності, яка являється для нього головною, і вступає у протиріччя із стереотипами по розподіленню домашніх ролей у сім'ї, які вже давно склалися у суспільстві. Прагнучи звільнитися від тиску дружини, чоловік все більше занурюється у стан пасивності, дружини ж стає все більш вимогливою та директивною. Отже, з цього слідує, що позиція і одного і іншого члена сім'ї вступають у протиріччя із гендерними установками, вони начебто міняються ролями, дружина стає активною, а чоловік пасивним.

Отже, поняття задоволеності шлюбом іноді ототожнюють з поняттям стабільності шлюбу, але не слід забувати, що ці два поняття являються різними та мають різну суть.

Список використаних джерел:

1. Іванова, Н. Культурні аспекти вагітності в Україні. Вісник психології, 2018, 112-125.
2. Клименко, О. Психологічна підтримка молодих матерів: теорія та практика. Психологічний журнал, 2021, 78-89.
3. Ковальчук, В. Мотиваційні аспекти прийняття рішення про вагітність. Український журнал психології, 2021, 345-359.
4. Мельник, Ю. Роль особистісної мотивації в рішенні про вагітність у молодих жінок. Журнал соціальної психології, 2019 98-110.
5. Петренко, А. Вплив міжособистісних стосунків на рішення про вагітність. Соціально-психологічний огляд, 2022, 211-223.
6. Сидоренко, І. Психологічний стрес і адаптація у молодих матерів. Наукові студії, 2023, 145-159.
7. Шевченко, Л. Соціальні та культурні чинники впливу на рішення про вагітність. Психологія і суспільство, 2020, 167-180.

Собчук Яна Сергіївна, здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ПРИЙНЯТТЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Ухвалення будь-яких рішень особистістю завжди було і залишається актуальною проблемою для вчених різних галузей знань. Психологія посідає серед них одне з визначальних місць, оскільки прийняття рішень як суб'єктивний вибір особистості, найяскравіше виявляє її індивідуальні особливості, здібності та можливості, впливаючи на зміну різних ситуацій, формуючи активну життєву позицію, визначаючи вибір оптимального шляху професійного становлення. Наявність окреслених ознак обумовлює *актуальність теми* дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета дослідження*: проаналізувати особливості впливу психологічних чинників на прийняття судових рішень.

Розглядаючи прийняття рішення крізь призму юридичної діяльності, є зрозумілим, що психологічні чинники пронизують усі етапи судового процесу, від сприйняття інформації про злочин до формування остаточного рішення. Вони впливають на поведінку учасників процесу, свідків, експертів, а також на взаємодію між ними. Тому для забезпечення справедливого і неупередженого судочинства необхідно здійснювати комплексний аналіз психологічних аспектів судової діяльності. Прийняття судових рішень – це не лише застосування юридичних норм, а й складний психологічний процес, у якому суб'єктивні фактори, такі як особистісні особливості судді, його емоційний стан, когнітивні упередження та соціальні стереотипи, можуть значно впливати на кінцевий результат, підриваючи об'єктивність правосуддя.

На формування внутрішнього переконання судді істотно впливає його світогляд, важливим елементом якого є правосвідомість. Правосвідомість допомагає правильно зрозуміти і тлумачити норму права, що підлягає застосуванню. Гарантією об'єктивності внутрішнього переконання судді є принцип незалежності суддів і процедура оцінки доказів: незалежно від стороннього впливу, з огляду на сукупність наявних доказів, жоден із яких не має заздалегідь установленної сили. Об'єктивний розгляд доказів - це відсутність зацікавленості й упередженості судді [1].

На думку більшості, приймаючи рішення, судді повинні бути вільними від будь-якого контролю з боку виконавчих чи законодавчих органів, а також впливу громадської думки. Судді зобов'язані вирішувати справи неупереджено, на основі фактів та відповідно до чинного законодавства, без будь-яких обмежень, спонукань, тиску, погроз або втручання, покладаючись на своє внутрішнє переконання [2].

Одним з ключових психологічних чинників є особистісні характеристики судді. Його цінності, переконання, досвід, емоції, когнітивні стилі та інші індивідуальні особливості можуть впливати на сприйняття фактів, оцінку доказів та, зрештою, на винесення рішення. Наприклад, суддя з більш ліберальними поглядами може схильний до більш м'яких покарань, тоді як суддя з консервативними поглядами може бути більш строгим. Також важливу роль відіграє і емоційний стан судді. Стрес, втома, роздратування, симпатія або антипатія до сторін процесу можуть спотворити його

сприйняття та вплинути на об'єктивність рішення. Крім того, на суддю можуть впливати когнітивні спотворення, тобто систематичні помилки в мисленні, які властиві всім людям. Наприклад, ефект ореолу – схильність формувати загальне враження про людину на основі однієї помітної характеристики – може призвести до того, що суддя зробить висновок про всю особистість обвинуваченого на підставі лише одного епізоду з його життя [3].

Зовнішні чинники також відіграють значну роль. Контекст справи, її складність, кількість доказів, а також соціальний тиск з боку колег, громадськості або вищих інстанцій можуть впливати на рішення судді. Крім того, важливу роль відіграє спосіб подання інформації. Як саме адвокати формулюють свої аргументи, які докази вони надають, як вони себе поведуть в суді – все це може вплинути на сприйняття суддею інформації. Методи переконання, які використовують адвокати, також є потужним психологічним інструментом. Вони можуть використовувати емоційні апеляції, логічні аргументи, авторитетні джерела, а також різні прийоми маніпуляції. Психологія свідків також відіграє важливу роль. Їхні спогади можуть бути спотворені під впливом стресу, емоцій, проміжку часу, що минув з моменту події, а також запитань, які їм задають під час допиту. Присяжні (у тих юрисдикціях, де вони існують) також є важливими учасниками судового процесу. Їхні рішення можуть бути піддані впливу різних психологічних факторів, таких як особистісні характеристики, попередній досвід, упередження, а також взаємодія з іншими присяжними.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати що вплив психологічних чинників на прийняття судових рішень є невід'ємною частиною судового процесу. Розуміння цих чинників дозволяє критично оцінювати судові рішення, а також розробляти механізми, які б мінімізували їх негативний вплив. Важливо зазначити, що хоча психологічні чинники можуть впливати на рішення суддів, це не означає, що всі судові рішення є суб'єктивними або необ'єктивними. Правова система має багато механізмів, які покликані забезпечити об'єктивність судочинства, таких як принцип змагальності сторін, незалежність суддів, а також можливість оскарження судових рішень.

Список використаних джерел:

1. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2013_11_25.pdf (дата звернення: 08.10.2024 року).
2. <https://www.psykholoh.com/post/%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D1%83> (дата звернення: 08.10.2024 року).
3. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/2/26.pdf> (дата звернення: 08.10.2024 року).

Боднар Тетяна Анатоліївна, здобувачка вищої освіти юридичного факультету *Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна*

Науковий керівник: Шутяк Ірина Анатоліївна, заслужений вчитель України, доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання *Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна*

КОПІНГ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі, де зміни відбуваються з вражаючою швидкістю, а стресові ситуації стали невід'ємною частиною нашого життя, важливо розуміти, як особистість справляється з цими проблемами. Одним із ключових аспектів, що впливають на професійне здоров'я особистості, є копінг – індивідуальний спосіб взаємодії із ситуацією відповідно до її власної логіки, значущості в житті людини і її психологічних можливостей [2].

Поняття копіngu (від англійського слова «соре» – «перебороти», «впоратися», «подолати») можна визначити як когнітивні, емоційні та поведінкові зусилля, спрямовані на подолання труднощів у процесі взаємодії людини з довкіллям. При цьому слід зазначити, що кожна зі складових має своє певне «навантаження». Так, когнітивні зусилля особи скеровано на аналіз проблеми, складання можливого плану дій, пошук альтернативних варіантів виходу із ситуації тощо. За допомогою емоційних зусиль людина контролює свої переживання, шукатиме емоційну підтримку в оточення. Поведінкові зусилля дають змогу особі досягти бажаного результату [1, с. 24].

Існує декілька типів копінгових стратегій, виділяють, насамперед, базові копінг-стратегії, до яких відносять такі: стратегії «розв'язання проблем», «пошук соціальної підтримки» й «уникання» [4]. Ефективність цих стратегій може змінюватися в залежності від конкретної ситуації, проте їх правильне використання має безпосередній вплив на професійне здоров'я особистості.

Відповідно до підходу R. Lazarus & S. Folkman [5], головне завдання стрес-долаючої копінг-поведінки полягає у забезпеченні й підтримці благополуччя людини, фізичного й психічного здоров'я, задоволеності соціальними взаєминами.

Копінг-ресурси та професійне здоров'я є двома взаємопов'язаними феноменами, особливо якщо професійна діяльність супроводжується стресовими умовами праці [3]. Здатність до ефективного копіngu суттєво сприяє зниженню рівня стресу, що, у свою чергу, позитивно впливає на професійну продуктивність і задоволеність роботою. Працівники, які вміють справлятися зі стресом, частіше демонструють високі результати, їхнє загальне психологічне благополуччя залишається на високому рівні. Однак недостатня увага до розвитку копінгових навичок може призвести до професійного вигорання, що є серйозною загрозою для якості життя.

Розвиток копінгових навичок може відбуватися через освіту та тренінги. Вони допомагають людям навчитися різноманітним стратегіям подолання стресу, що, в свою чергу, дозволяє їм ефективніше справлятися з викликами на роботі. Наприклад, вміння правильно формулювати цілі, організувати свій час і створювати позитивний настрій можуть суттєво знизити рівень стресу.

Соціальна підтримка також відіграє важливу роль у процесі копінгу. Взаємини з колегами, керівництвом та близькими можуть значно полегшити адаптацію до стресових ситуацій. Підтримка з боку інших людей здатна не лише знизити емоційний тягар, але й надати нові перспективи для вирішення проблем.

Крім того, культура організації має великий вплив на розвиток копінгових стратегій. Створення позитивного середовища в організації, яке заохочує розвиток навичок копінгу, може покращити загальний стан працівників і підвищити ефективність їхньої роботи. Коли організації підтримують своїх співробітників, це стає основою для здорового і продуктивного робочого клімату.

Отже, копінг є важливою умовою професійного здоров'я особистості. Ефективне використання копінгових стратегій допомагає справлятися зі стресом, підвищує продуктивність та загальне психологічне благополуччя. У світі, де стрес став звичним супутником, важливо вміти адаптуватися до змін, навчаючись новим способам подолання труднощів і підтримуючи здорові стосунки з оточуючими.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. Том I: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 55. 100 с.
2. Аршава І. Ф. Аспекти імпліцитної діагностики емоційної стійкості людини: моногр. / І. Ф. Аршава, Е. Л. Носенко. Д.: Вид-во ДНУ, 2008. 468с.
3. Грандт В. В. Копінг-ресурси як чинник професійного здоров'я представників екстрених служб: вектори психологічної ефективності збереження професійної надійності. Проблеми сучасної психології. 2012. № 1. С. 97-102.
4. Ярош Н. С. Аналіз досліджень внутрішніх предикторів стрес-долаючої поведінки». Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. 2015. № 58. С.60–64.
5. Lazarus, R. S., Folkman, S. Stress, appraisal, and coping. New York, 1984. 444 p.

Немикіна Надія Вікторівна, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету соціальних і поведінкових наук
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕГУЛЯЦІЇ

Психоемоційні стани учасників освітнього процесу є важливим фактором, що впливає на якість навчання та психологічне благополуччя. В умовах сучасних викликів освіти, таких як цифровізація, дистанційне навчання та підвищене навантаження на всіх учасників процесу, емоційна стабільність стає одним із ключових аспектів успішної роботи освітньої системи. Учні найбільш уразливі до стресу та тривожності через соціальний тиск, високі вимоги до успішності та складність адаптації до змін у навчальному середовищі. Психоемоційні стани, такі як страх невдачі, втома та низька мотивація, можуть призводити до порушень у навчальній діяльності, зниження успішності та навіть психологічних розладів. Вчителі стикаються з проблемою професійного вигорання та емоційної перевтоми. Постійне навантаження, відповідальність за навчальний процес та емоційне спілкування з учнями вимагають високих ресурсів стресостійкості. Внаслідок цього можуть виникати проблеми з фізичним і психічним здоров'ям, що негативно впливає на якість викладання та взаємодію з учнями [1].

Батьки також відчувають підвищений рівень тривожності, особливо в умовах дистанційного навчання, оскільки вони часто змушені поєднувати роботу та підтримку навчального процесу своїх дітей. Це може призводити до конфліктів у сім'ї та виснаження.

Фактори, що впливають на психоемоційний стан учасників освітнього процесу, включають зовнішні та внутрішні обставини. Зовнішні фактори — це соціально-економічне становище, освітні реформи та зміни в суспільстві, а внутрішні — це особистісні риси, індивідуальний емоційний ресурс та здатність до адаптації. Негативні психоемоційні стани можуть мати серйозні наслідки: для учнів — це погіршення академічних результатів, порушення соціальної взаємодії, ризик розвитку депресивних станів; для вчителів — зниження продуктивності та професійне вигорання; для батьків — емоційне виснаження та погіршення взаємин з дітьми [2].

Шляхи регуляції психоемоційних станів учасників освітнього процесу повинні включати комплексний підхід. Для учнів важливо впроваджувати програми емоційного розвитку, навчати стресостійкості та навичкам саморегуляції. Вчителям необхідно надавати психологічну підтримку, забезпечувати можливості для відновлення емоційного ресурсу та профілактики професійного вигорання. Батькам слід навчати методів емоційної підтримки дітей та вміння поєднувати особисті та сімейні обов'язки.

Одним із перспективних напрямів є інтеграція психологічної підтримки в освітні програми. Залучення шкільних психологів, соціальних педагогів та проведення тренінгів для учнів і вчителів може суттєво поліпшити емоційний клімат у школах та запобігти розвитку психоемоційних проблем [3].

Таким чином, управління психоемоційним станом є важливою частиною успішного навчального процесу. Для досягнення високих результатів навчання та забезпечення психологічного благополуччя необхідно звертати увагу на емоційний стан учасників процесу та впроваджувати ефективні методи його регуляції.

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Т. В. Психолого-педагогічна допомога учасникам освітнього процесу. Харків: Вища школа, 2015. 264 с.
2. Ісаєв Д. Н., Кулаков С. А. Соціально-психологічні особливості розвитку учнівської молоді. Київ: Освіта, 2012. 298 с.
3. Левченко О. П. Регуляція емоційних станів в навчальному процесі. Одеса: Фенікс, 2018. 213 с.

Ублієва Валерія Сергіївна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Шутяк Ірина Анатоліївна, заслужений вчитель України,
доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ПРЕДМЕТ, ФУНКЦІЇ ТА ВИДИ СПІЛКУВАННЯ

Спілкування є фундаментальним процесом, який забезпечує обмін інформацією, досвідом, почуттями та ідеями, і воно відіграє ключову роль у розвитку особистості та соціальних груп. На думку В.М. Малик, «спілкування є багатограним феноменом, що включає в себе не лише передачу інформації, але й вплив на емоційний стан, формування взаєморозуміння та підтримку соціальних зв'язків» [2].

Предмет спілкування визначається як все те, що становить зміст комунікації. Це може бути інформація, факти, емоції, думки, переконання, які передаються від однієї особи до іншої. За словами І. Біла, «предмет спілкування часто відображає внутрішній стан комунікантів, їхні мотиви та цілі» [1]. Наприклад, у діловому спілкуванні предметом можуть бути конкретні професійні завдання або проблеми, що потребують вирішення, тоді як у міжособистісному спілкуванні – емоційна підтримка чи поради.

Функції спілкування також надзвичайно різноманітні. Однією з основних функцій є інформативна функція, яка полягає в передачі інформації. Саме вона забезпечує можливість комунікантам обмінюватися знаннями та досвідом. Важливу роль відіграє експресивна функція, що полягає у вираженні емоцій, почуттів та настроїв. Як зазначає В.М. Малик, «експресивна функція спілкування є одним із важливих механізмів, які забезпечують емоційне залучення людини до суспільного життя» [2].

Також варто зазначити, що існує переконувальна функція, яка має на меті зміну поведінки, думок чи установок співрозмовника. Вона є центральною у політичному, рекламному та педагогічному спілкуванні. Наприклад, в рекламі спілкування з потенційним споживачем будується на основі переконувальних технік, що спрямовані на формування позитивного ставлення до товару чи послуги.

Ритуальна функція спілкування є ще однією важливою складовою соціальної взаємодії. Вона відображає різні соціальні звичаї, обряди та церемонії, які підтримують соціальний порядок [3]. Наприклад, вітання або прощання є типовими прикладами ритуальних форм спілкування, що сприяють збереженню норм соціальної поведінки.

Щодо видів спілкування, їх можна класифікувати за різними критеріями. Зокрема, за формою воно може бути вербальним та невербальним. Вербальне спілкування відбувається за допомогою мови, письмової чи усної, тоді як невербальне включає жести, міміку, пози, а також інші форми невербальної комунікації. Невербальне спілкування є надзвичайно потужним інструментом передачі емоцій, і часто саме через нього ми можемо зрозуміти справжні почуття співрозмовника [1].

За змістом спілкування можна розділити на ділове та міжособистісне. Ділове спілкування, як правило, спрямоване на досягнення певних професійних цілей і характеризується формальними та організованими формами взаємодії. Прикладом є спілкування на робочому місці або у державних установах, де особи взаємодіють для

вирішення конкретних завдань. Міжособистісне спілкування, навпаки, більш неформальне та емоційно забарвлене. Воно відбувається між друзями, родичами або знайомими і спрямоване на підтримку емоційних зв'язків [4]. На думку психолога І.М. Омельченко, «спілкування є тим механізмом, що забезпечує інтеграцію індивідів у соціальну структуру суспільства та впливає на формування колективної свідомості» [3]. Спілкування дозволяє не тільки передавати інформацію, але й формувати культуру, соціальні норми та цінності.

Таким чином, спілкування є складним і багатогранним процесом, який виконує низку важливих функцій у житті кожної людини та суспільства в цілому. Воно забезпечує інформаційний обмін, вираження емоцій, переконання та соціальну інтеграцію, виступаючи основним засобом взаємодії між людьми.

Список використаних джерел:

1. Біла І. Види невербальних засобів спілкування //Перспективи та інновації науки. 2023. №. 14 (32).
2. Малик В. М. Спілкування та комунікація: співставлення понять //Інноваційна педагогіка. 2023.№ 55 (1). С. 179-187.
3. Омельченко І.М. Спілкування як комунікація, взаємодія і діалог із Іншим: суб'єктний підхід. Проблеми сучасної психології.2015. Вип. 28. С. 375–384.
4. Прищак М. Д. Комунікація, спілкування, комунікативність: категоріальний аналіз. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2010. № 2. С. 5-8.

Яковенко Марина Миколаївна, здобувачка магістерського освітнього ступеня факультету психології та соціальних технологій
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», Україна

Науковий керівник: Кошіль Оксана Петрівна, канд. пед. наук, доцент кафедри практичної психології та соціальних технологій
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ

Сором'язливість є складним і багатогранним явищем, що охоплює різні психологічні стани особистості, такі як тривожність, страх, збентеження. Перші її прояви з'являються ще у ранньому віці, й без вчасного втручання та виявлення причин сором'язливості вона може стати перешкодою для особистісного розвитку, соціальних контактів і впевненості у собі. Вона здатна вплинути на здатність особистості адаптуватися до нових ситуацій, формувати стосунки з іншими людьми та брати участь у соціальних і професійних взаємодіях. Якщо сором'язливість залишається невирішеною, вона може перерости в хронічну тривожність, уникнення соціальних контактів або навіть сприяти розвитку соціальної ізоляції.

Попри те, що сором'язливість може суттєво впливати на життя особистості, на сьогодні в психологічній науці не існує єдиного і вичерпного визначення та пояснення цього феномену. Ф. Зімбардо, досліджуючи психологічний аспект сором'язливості, визначав її як комплексний стан, який проявляється в різноманітних формах: легкого дискомфорту, незрозумілого страху, глибокого неврозу, та розглядав сором'язливість як «душевну недугу», що калічить людину не менше, ніж найважча важка хвороба тіла [1].

Сором'язливість також трактують як властивість особистості, яка виникає у людини через постійні труднощі у ситуаціях міжособистісного неформального спілкування [2, с. 23].

К. Ізард, розглядаючи сором'язливість як біологічно обумовлену межу, пов'язану зі збудливістю нервової системи, вважав її особистісною рисою [3].

Відтак, можемо простежити, що сором'язливість розглядають як властивість особистості. Як особистісну рису і як емоційний стан. Щодо природи виникнення сором'язливості, то деякі дослідники вважають її генетично зумовленою, тоді як інші – соціально набутою формою поведінки.

Так, з позиції генетичного підходу сором'язливість трактується як вроджена риса особистості, що спостерігається у дитини вже на перших тижнях життя, зокрема в емоційній сфері, а у 2 роки з'являються перші прояви сором'язливості у вигляді безпричинного уникання дорослих, потреби у підтримці тощо [1].

Прихильники позиції про набутий характер сором'язливості наголошують на її соціальній природі. Так, до соціальних детермінант відносять родину та тип виховання, який панує у ній, подальші контакти дитини з однолітками, вихователями, іншими дорослими, а також культурні та соціальні норми тощо.

Загалом, сором'язливість – це складне психологічне явище, яке поєднує в собі емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти. Тому вважаємо за доцільне розглядати її психологічні особливості саме через виділені компоненти (табл. 1).

Таблиця 1

Психологічні компоненти сором'язливості та їхні прояви

Компоненти	Прояви	Опис
ЕМОЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ	Тривожність	Проявляється у передбаченні або переживанні соціальних ситуацій, коли очікується оцінка з боку інших.
	Сором	Сором'язлива людина може мати загострене почуття власної недосконалості або відчувати себе неадекватною у соціальних ситуаціях.
	Збентеження	Короткотривала реакція на незручні або непередбачені ситуації, коли людина відчуває себе «в центрі уваги» і не знає, як себе поводити. Збентеження може поглиблювати сором'язливість.
КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ	Негативна самооцінка	Сором'язливі люди схильні оцінювати себе негативно, вважаючи, що вони недостатньо компетентні, цікаві або привабливі. Це впливає на їх сприйняття власних соціальних навичок і на здатність взаємодіяти з іншими.
	Самокритика	Часто сором'язливість супроводжується критичним ставленням до себе. Людина може надмірно аналізувати свою поведінку після соціальних взаємодій, знаходячи у ній недоліки та недосконалості.
	Страх перед оцінкою	Сором'язливі люди зазвичай відчувають страх перед тим, що їхні дії будуть неправильно інтерпретовані або критично оцінені іншими.
ПОВЕДІНКОВИЙ КОМПОНЕНТ	Соціальне уникнення	Може виражатися у відмові від зустрічей, уникненні спілкування з новими людьми або униканні публічних виступів.
	Незручність у спілкуванні	Сором'язливі люди часто виглядають скутими або невпевненими під час розмови, їхня невербальна поведінка (міміка, жести) може бути обмеженою або неприродною. Такі люди можуть уникати зорового контакту, їхні рухи можуть бути невпевненими, а голос – тихим або нерішучим.
	Перфекціонізм	У деяких випадках сором'язливість може проявлятися у прагненні до ідеальної поведінки, щоб уникнути критики або осуду. Це може призводити до гіперчутливості до своїх власних помилок та надмірного стресу в соціальних ситуаціях.

Отже, сором'язливість є складним психологічним утворенням особистості, природа походження якого має різні причини. Вона може виникати як результат генетичних факторів, сімейного виховання чи негативного соціального досвіду, впливаючи на самооцінку та соціальну адаптацію людини. Однак, своєчасне психологічне втручання здатне подолати сором'язливість і запобігти її негативним наслідкам у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Зімбардо Ф., Редл Ш. Сором'язлива дитина. Як подолати дитячу сором'язливість і попередити її розвиток. Київ: Сварог, 2020. 308 с.
2. Пихтіна Н. П. Сором'язливість у дошкільників: сутність, чинники виникнення та особливості вияву. Психолого-педагогічні науки. 2021. № 3. С. 22–28.
3. Izard C. E. The Psychology of Emotions. N. Y.: Plenum, 1991. 452 p.

Гулько Наталія Сергіївна, здобувачка вищої освіти юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Гуменюк Оксана Григорівна, канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ПСИХОЛОГІЯ МАНІПУЛЯЦІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: МАНІПУЛЯЦІЯ ЯК ЗБРОЯ В РУКАХ ЮРИСТА

Маніпуляція – це форма духовного та психологічного контролю (а не фізична шкода чи загроза насильству). Метою маніпулятора є вплив і зміна психічних структур особистості індивіда. Маніпулятори часто використовують неправдиву інформацію або спотворюють факти, щоб досягти своїх цілей. Юрист, який розуміє психологічні аспекти маніпуляцій, може краще виявити такі спроби обману і захистити інтереси свого клієнта. Знання психологічних механізмів дозволяє юристу будувати більш ефективну комунікацію з клієнтами, колегами та суддями. Розуміючи, як сприймається інформація, які емоції викликають певні слова чи фрази, юрист може краще впливати на перебіг переговорів та судових процесів. Тому спеціалістам у юридичній сфері важливо знати та розуміти психологію маніпуляції, що і обумовлює актуальність теми дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена мета дослідження: проаналізувати психологічні особливості маніпулювання в юридичній діяльності.

Цікавим є той факт, що в сферах життя, де подібні цілеспрямовані психологічні впливи прийняті (наприклад, в розшуковій діяльності, в розвідці, в практиці політтехнологій, в рекламі і переговорах, у флірті і в психотерапевтичній діяльності), ці дії приховані під іншими назвами. Таку маніпуляцію називають «професіоналізмом», «маленькими хитроцями», «прихованими інформаційними потоками», «тонкими комунікативними впливами», «професійними прийомами» та «секретами майстерності» [1].

Розуміння психологічних механізмів маніпуляції є ключовим для юристів, оскільки це дозволяє їм ефективніше захищати своїх клієнтів та будувати міцніші професійні стосунки. Розглянемо детальніше три основні механізми: емоційний вплив, використання когнітивних упереджень та ефект авторитету.

Емоційний вплив: маніпуляція часто передбачає вплив на емоції людини, щоб змінити її сприйняття ситуації або процес прийняття рішень. Використовуються такі емоції, як страх, провина, співчуття чи гнів. Зміщуючи фокус з логічних міркувань на емоційні відповіді, маніпулятор може вплинути на об'єкт маніпуляції, щоб він реагував емоційно, а не раціонально. Наприклад, адвокат може звернутися до присяжних, описуючи справу з акцентом на трагедії або несправедливості, щоб викликати співчуття до свого клієнта або ж гнів на протилежну сторону, навіть якщо факти не зовсім це засвідчують.

Використання когнітивних упереджень: когнітивні упередження — це систематичні помилки у людському мисленні, природні обмеження мозку, своєрідні логічні пастки, через які багато думок, суджень, висновків здаються нам бездоганно

правильними, але при об'єктивній перевірці виявляються повністю хибними. При цьому людина може бути впевненою у своїх неправильних судженнях протягом багатьох років [2]. Адвокат може підкреслити позитивні якості обвинуваченого (такі як добродійність, міцні сімейні цінності), щоб сформувані сприятливе сприйняття та вплинути на вердикт присяжних. Незважаючи на будь-які докази провини, присяжні все одно будуть вважати, що «хороша людина» не могла вчинити злочин.

Ефект авторитету: ефект авторитету пояснюється тенденцією припускати, що думка або оцінка особи з вищим статусом, інтелектом, знаннями в певній галузі або позицією в суспільстві є більш достовірною та важливою [3]. Залучення експертів з високою кваліфікацією та досвідом для підтвердження своїх тез. Їхні висновки часто сприймаються як незаперечні і значно впливають на рішення суду. Юристи часто підкреслюють свої академічні ступені, наукові звання, досвід роботи, щоб підсилити свою авторитетність.

В юридичній практиці також присутня негативна сторона використання маніпуляцій. Маніпулятивні техніки можуть спотворювати процес правосуддя, впливаючи на його об'єктивність та справедливість.

Маніпулятивні прийоми часто порушують етичні принципи права та судових процедур загалом. Юристи можуть навмисно застосовувати маніпулятивні техніки, щоб виграти справу, нехтуючи правдою і справедливістю. Це підриває довіру до судової системи та концепції правосуддя, оскільки фокус зміщується з досягнення справедливого результату на перемогу в суді. Суди починають сприйматися як місце, де виграє не той, хто правий, а той, хто краще маніпулює, це руйнує фундаментальні принципи справедливості та рівності перед законом.

Психологічна маніпуляція в юридичній практиці є складним феноменом, який може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, це інструмент, який допомагає юристам представляти своїх клієнтів якнайкраще, але з іншого боку, він може поставити під загрозу етичні стандарти та справедливість правової системи. Щоб гарантувати справедливий суд, надзвичайно важливо встановити суворі вказівки щодо використання методів маніпулювання в судовому процесі.

Список використаних джерел:

1. Уразовська О.С. ПСИХОЛОГІЧНА МАНІПУЛЯЦІЯ: дис. канд. юрид. наук: (Київ, 24-25 березня 2023 р.) Київ, 2023. С. 105-109.
2. 7 когнітивних упереджень. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/7-%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8C-christyna-chemerska> (дата звернення: 06.10.2024).
3. Ефект авторитету: підводні камені когнітивної ілюзії. URL: <https://www.psykholoh.com/post/%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D1%96%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%97> (дата звернення: 06.10.2024).

Целуйко Анастасія Олександрівна, здобувачка вищої освіти економічного факультету
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Кушніренко Катерина Олегівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Науковий простір у галузі психології активно розвивається завдяки швидким змінам у сучасному суспільстві, зокрема через інтеграцію нових технологій та міждисциплінарних досліджень.

Психологія досліджує поведінкові, когнітивні та соціальні чинники, що впливають на людину у різних аспектах її діяльності. Тенденції та перспективи розвитку цієї науки свідчать про дедалі ширше застосування сучасних моделей поведінкового аналізу та їх значення для суспільства [1].

На сьогодні одним із головних напрямків досліджень є вивчення людської поведінки в умовах впливу цифрових технологій. Використання методів когнітивної психології та нейронаук дозволяє глибше зрозуміти, як сучасні засоби масової комунікації впливають на психіку людей.

Психологи активно досліджують вплив соціальних мереж на самооцінку та психологічне благополуччя, оскільки зростає кількість випадків залежностей від цифрових платформ [2].

Інший важливий напрямок — це дослідження в галузі психічного здоров'я. Психологи працюють над проблемами тривожних розладів, депресії та посттравматичного стресового розладу, активно залучаючи технології штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних. Це дозволяє краще розуміти фактори, що впливають на психічне здоров'я, та розробляти індивідуалізовані методи лікування.

Ширше використання технологій, таких як штучний інтелект та великі дані, є головним трендом розвитку сучасної психології. Вони дозволяють проводити дослідження на більшому рівні деталізації, вивчаючи когнітивні процеси у взаємодії з цифровим середовищем [3].

Поведінкова економіка є новим підходом у психології, який визнає, що людські рішення не завжди раціональні. Враховуються емоційні, когнітивні та соціальні фактори, що впливають на ухвалення рішень. Дослідження показують, що багато поведінкових моделей враховують вплив соціальних норм і моральних установок.

Тема психологічної стійкості також стає ключовою. У сучасному світі, зокрема після глобальних криз, таких як пандемія, психологи досліджують стратегії адаптації та психологічні ресурси, які допомагають людям долати труднощі.

Подальший розвиток науки психології пов'язаний із посиленням міждисциплінарних досліджень, що охоплюють сфери нейронауки, соціології, економіки та інформатики. Прогнозується подальше зростання використання цифрових технологій, що дозволить глибше вивчати психологічні явища та знаходити

нові рішення для лікування психічних розладів. Зростання кількості досліджень на перетині психології та соціальних наук сприятиме розвитку нових моделей поведінки, що враховують індивідуальні та культурні особливості [4].

Науковий простір психології перебуває у фазі активного розвитку завдяки технологічному прогресу та змінам у соціальному середовищі. Інтеграція знань із суміжних наук дозволяє підвищити точність прогнозів у дослідженнях людської поведінки, а використання новітніх технологій відкриває нові горизонти для науковців і практиків у цій галузі.

Список використаних джерел:

1. Орбан-лембрик Л. Е. Pidru4niki // Соціальна психологія. URL: https://pidru4niki.com/1298010839099/psihologiya/sotsialno-psihologichni_oriyentiri_doslidzhennya_osobistosti#google_vignette (дата звернення: 07.10.2024).
2. Гречановська О.В., Мегем О.М., Потапюк Л.М. Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2023. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2023/11.pdf (дата звернення: 07.10.2024).
3. Романько І. UAportal // Революція в психоаналізі: Вчені пропонують використовувати ІІІ для діагностики депресії. 2023. URL: <https://news.uaportal.com/ukr/section-news/news-revolyutsiya-v-psihoanalize-uchenyie-predlagayut-ispolzovat-ii-dlya-diaagnostiki-depressii-26-12-2023.html> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Чіркін С. О., Подшивалкіна В. І. ПСИХОЛОГІЧНЕ І СОЦІАЛЬНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ТА НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА // ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ ТЕХНОЛОГІЙ АКТИВІЗАЦІЇ САМОДЕТЕРМІНАЦІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ. Одеса, 2021. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5623de29-86f0-4e83-8a7b-f9632005ed07/content> (дата звернення: 07.10.2024).

Болгарина Альона, здобувачка вищої освіти факультету

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Науковий керівник: Яблонський Андрій, доктор

психологічних наук кафедри психології

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФЕНОМЕН МАТЕРИНСТВА У МОЛОДОМУ ВІЦІ: ВІД СОЦІАЛЬНИХ ДО ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ

Вагітність у молодому віці є важливим соціальним і психологічним явищем, яке впливає на всі аспекти життя жінки, від фізичного здоров'я до психологічного благополуччя[3]. З огляду на те, що цей період життя характеризується значними змінами, дослідження психологічних причин вагітності у молодих жінок стає особливо актуальним. Вивчення мотивів, які спонукають жінок до прийняття рішення стати матерями, дозволяє глибше зрозуміти вплив соціальних, культурних і особистісних факторів на цей процес. Це, в свою чергу, сприяє розробці ефективних програм підтримки, що спрямовані на підвищення якості життя молодих вагітних жінок та профілактику непланованих вагітностей[1].

Материнство у молодому віці є складним і багатогранним феноменом, що вимагає комплексного підходу до його розуміння і дослідження. Це явище охоплює не лише фізичні зміни, що супроводжують вагітність і пологи, але і психологічні, соціальні та культурні аспекти, які визначають особистісний розвиток молодих матерів та їх інтеграцію у суспільство[2].

По-перше, молоде материнство часто пов'язане з серйозними психологічними та емоційними змінами. Вагітність та народження дитини для жінок, які ще не досягли зрілості, можуть бути джерелом стресу, тривоги та невпевненості. Це може впливати на їхнє психологічне благополуччя і потребувати додаткової підтримки.

По-друге, соціальні та культурні фактори грають ключову роль у формуванні досвіду материнства у молодому віці. Соціальні очікування та стереотипи, що стосуються ролі жінки як матері, можуть створювати значний тиск на молодих матерів, впливаючи на їхні рішення і самоусвідомлення. Соціологічні дослідження підкреслюють, що такі очікування можуть як підтримувати, так і обмежувати молодих жінок, формуючи їхній досвід материнства.

По-третє, важливо враховувати вплив соціальної та економічної підтримки на молодих матерів. Наявність ресурсів, таких як доступ до медичних послуг, соціальних програм та психологічної допомоги, може суттєво змінити досвід материнства, допомагаючи молодим жінкам адаптуватися до нових ролей і викликів.

Ряд дослідників вказують на важливість комплексного підходу до вивчення причин, які впливають на мотивацію материнства в молодому віці, враховуючи вплив соціальних норм, рівня освіти, економічного становища та міжособистісних відносин.

Дослідження Вітковської [7] підкреслює, що психологічні аспекти, такі як самооцінка та емоційна зрілість, відіграють ключову роль у формуванні мотивів вагітності у жінок молодого віку.

Згідно з пірамідою потреб Абрахама Маслоу [6], материнство можна розглядати як один із способів задоволення потреби у самореалізації та приналежності. Вагітність

та народження дитини допомагають жінкам відчувати глибше зв'язок із соціумом і досягти особистісного зростання через виконання ролі матері.

Згідно з теорією соціального навчання Альберта Бандури [4], мотивація до материнства формується під впливом спостереження за поведінкою інших і результатами цієї поведінки. Жінки можуть набути мотив до материнства, спостерігаючи за своїми матерями, близькими або через медіа, які ідеалізують роль матері.

Теорія соціальних ролей пропонує, що материнство є результатом очікувань, які суспільство накладає на жінок через гендерні ролі. Ці соціальні очікування можуть впливати на формування внутрішніх мотивів до материнства, створюючи соціальний тиск на молодих жінок щодо виконання материнської ролі [5].

Теорія прив'язаності Боулбі зосереджена на важливості емоційних зв'язків у ранньому віці і на тому, як ці зв'язки впливають на подальший розвиток. Ці та інші теорії можуть допомогти краще зрозуміти мотивацію до материнства у жінок молодого віку, враховуючи їхні психологічні потреби, соціальні впливи та особистий досвід.

Виходячи з вище сказаного, можна стверджувати, що молоді матері часто стикаються з унікальними психологічними потребами, такими як пошук особистої ідентичності та адаптація до нової ролі. Аналізуючи матеріал, видно, що соціальне оточення, включаючи сім'ю, друзів та суспільство в цілому, має значний вплив на ці потреби, формуючи як позитивні, так і негативні чинники підтримки. Важливо враховувати, що інтеграція психологічної та соціальної підтримки може сприяти більш гармонійному переживанню материнства і покращенню загального добробуту молодих матерів.

Загалом, феномен материнства у молодому віці є інтегральним аспектом, що вимагає всебічного вивчення для розробки ефективних стратегій підтримки і забезпечення благополуччя молодих матерів. Розуміння цього явища є важливим для створення інклюзивних і чутливих до потреб програм, що можуть поліпшити якість життя молодих жінок у період материнства.

Список використаних джерел:

1. Васильєва, І. В. Психологічні особливості материнства у молодому віці. Київ: Видавництво "Академія", 2021.
2. Захарова, О. С. Молоде материнство в контексті сучасних соціальних змін. Видавництво "Наукова думка", 2020.
3. Іванова, Л. В. Психологічні потреби молодих матерів: теорія та практика. Видавництво "Психологічна наука", 2022.
4. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
5. Eagly, A. H. (1987). *Sex Differences in Social Behavior: A Social-role Interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
6. Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 370-396.
7. Witkowska, A. (2020). Self-Esteem and Emotional Maturity as Predictors of Pregnancy Motivation Among Young Women. *European Journal of Developmental Psychology*, 178-193.

СЕКЦІЯ 25.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Козирев Станіслав Денисович, здобувач вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Кушнарєнко Софія Іванівна, здобувачка вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Колесник Варвара Петрівна, канд. мед. наук,
асистент кафедри хірургії №2
Харківський національний медичний університет, Україна

3D-ДРУК У ХІРУРГІЇ: ПЕРСОНАЛІЗОВАНІ ІМПЛАНТАТИ ТА СИМУЛЯТОРИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СКЛАДНИХ ОПЕРАЦІЙ

Вступ. Сучасна хірургія постійно стикається з викликами, пов'язаними зі складністю та унікальністю багатьох випадків. Технологічний прогрес створює нові можливості для вдосконалення процесів лікування, особливо коли йдеться про високоточні та індивідуальні підходи. Одним із найбільш перспективних напрямків є впровадження інноваційних технологій, що дозволяють створювати точні копії анатомічних структур для хірургічного втручання. Такі моделі дозволяють хірургам ретельно підготуватися до складних операцій, враховуючи особливості пацієнта, а також тренуватися на симуляторах, що відтворюють особливості тієї чи іншої структури.

Мета. Важливо дослідити способи впровадження новітніх технологічних розробок у хірургічну практику для поліпшення результатів лікування. Одним із завдань є оцінка впливу індивідуального підходу до створення медичних виробів, який дозволяє краще адаптувати їх під анатомічні особливості пацієнта. Це включає вивчення переваг виготовлення імплантатів, що відповідають конкретним потребам і фізіології кожного пацієнта.

Матеріали та дослідження. Проведено аналіз літературних джерел з даної проблематики.

Результати. 3D-друк має великий вплив на хірургію, особливо у сфері персоналізованих симуляторів для підготовки до складних операцій. Зокрема, ця технологія дозволяє створювати унікальні імплантати, точно відповідні анатомічним особливостям пацієнта, що значно підвищує ефективність і успішність операцій.

Наприклад, в ортопедії широко використовуються персоналізовані хірургічні напрямні, які допомагають під час резекції кісток або встановлення імплантатів. При лікуванні переломів складної локалізації, таких як переломи тазу або хребта, 3D-друк допомагає забезпечити створення моделі, що буде чітко відповідати за формою та розміром необхідній ушкодженій структурі, що забезпечує більш сприятливий перебіг хірургічного втручання і відновлення в післяопераційний період [1].

Одним із важливих напрямків є виготовлення біосумісних матеріалів та

імплантатів з використанням SLA-технології. Цей підхід дозволяє створювати імплантати зі спеціальними властивостями, такими як гнучкість або специфічна механічна міцність, що максимально відповідає природним тканинам організму. 3D-друк надає можливість використовувати різні матеріали, такі як PLA для створення жорстких структур кісток, або Filaflex для відтворення судин і м'яких тканин, що робить його універсальним інструментом в хірургічній практиці [2].

В гастроентерології активно використовуються і спеціальні 3D-друковані симулятори для навчання хірургів. Наприклад, було розроблено моделі для симуляції процедури гастростомії, що допомагає лікарям практикувати встановлення гастростомічних труб, а також моделі для навчання лапароскопічним операціям на кишечнику та печінці. Такі симулятори надають хірургам можливість покращувати навички до реальних операцій, що особливо корисно для новачків і при плануванні складних хірургічних втручань в залежності від індивідуальних особливостей пацієнта [3].

У сфері онкології та реконструктивної хірургії 3D-друк допомагає створювати індивідуальні протези та направляючі для видалення пухлин, що робить ці процедури більш точними та менш інвазивними. Такі можливості значно розширюють горизонти сучасної медицини та допомагають індивідуалізувати підхід до кожного пацієнта, покращуючи результати лікування та прискорюючи реабілітацію [4].

Висновки. Використання інноваційних технологій у хірургії відкриває нові можливості для підвищення ефективності та якості медичних втручань. Одним із ключових висновків є те, що персоналізовані імплантати значно підвищують успіх операцій завдяки точному відповіднику анатомічних особливостей кожного пацієнта. Це дозволяє зменшити ризик відторгнення та ускладнень після хірургічних втручань, що сприяє швидшому відновленню. Застосування 3D-друку для виготовлення симуляторів і моделей є важливим кроком у підвищенні рівня підготовки хірургів. Вони дозволяють лікарям більш ретельно готуватися до складних операцій, що знижує ризики під час реальних втручань. Моделі, виготовлені за допомогою тривимірного друку, дають можливість детально вивчати конкретну анатомію пацієнта, що покращує якість планування і виконання операцій [5].

Таким чином, сучасні технології дозволяють значно розширити межі можливостей хірургії та забезпечити індивідуальний підхід до лікування пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Wu, Yuanhao, et al. "An overview of 3D printed metal implants in orthopedic applications: Present and future perspectives." *Heliyon* (2023).
2. Jiang, Jingchao, Jingjun Lou, and Guobiao Hu. "Effect of support on printed properties in fused deposition modelling processes." *Virtual and Physical Prototyping* 14.4 (2019): 308-315.
3. Papazarkadas, Xenofon, et al. "The role of 3D printing in colorectal surgery: current evidence and future perspectives." *in vivo* 33.2 (2019): 297-302.
4. Angelini, Andrea, et al. "Three-dimension-printed custom-made prosthetic reconstructions: from revision surgery to oncologic reconstructions." *International Orthopaedics* 43 (2019): 123-132.
5. Antreas K., Piromalis D. Employing a Low-Cost Desktop 3D Printer: Challenges, and How to Overcome Them by Tuning Key Process Parameters. *Int. J. Mech. Appl.* 2021;10:11–19.

Поваляєв Олексій Андрійович, здобувач вищої медичної освіти
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Рибка Олена Сергіївна, канд. мед. наук,
асистент кафедри педіатрії №1 та неонатології
Харківський національний медичний університет, Україна

АНАЛІЗ ЧАСТОТИ ВИПАДКІВ АСФІКСІЇ У НОВОНАРОДЖЕНИХ

Актуальність. При пологах у новонароджених зустрічається таке захворювання, як асфіксія. Це патологія, за якої порушується процес дихання, і у дитини розвивається нестача кисню. Вона буває відразу після народження або в перші декілька діб. Розповсюдження інформації сприяє зменшенню кількості необізнаних людей та змушує відноситися до пологів більш серйозно, що в свою чергу допомагає врятувати більше новонароджених.

Мета дослідження. Проаналізувати та визначити частоту захворювання та летальність випадків. Вдосконалити знання та поширити інформацію про дане захворювання медикам та майбутнім мамам.

Матеріали і методи. У дослідженні було опрацьовано записи з Харківського міського пологового будинку №1 №2 №3 та №4 за 2021 2014 та 2006 роки.

Результати. За 2021 рік в Харкові народилося 8784 дитини. У пологовому будинку №1 народилося 2580 дітей у 147 з яких відзначалася асфіксія. У п.б. №2 народилося 1780 дітей, 90 – з асфіксією. У п.б. №3 народилося 2243 дітей, 94 – з асфіксією. У п.б. №4 народилося 1981 дітей, 95 – з асфіксією. Підсумовуючи – з 8784 дітей з асфіксією народилися 396, а це 4,5%, при цьому летальних випадків було лише 3 (0,75%).

В 2014 році з 11843 дітей з асфіксією народилися 5% дітей (592), а померло 17 - тобто 2,87%, а в 2006 році з 13000 новонароджених з асфіксією були 715 дітей (5,5%) з яких померло 52 дитини – 7,27%

Висновки. Отримані результати свідчать про те, що загроза реально існує, але з розвитком медицини та підготовки лікарів в нашій країні, зменшується кількість летальних випадків, а завдяки просвітницькій роботі студентів та лікарів для більшої обізнаності майбутніх мам зменшується ризик виникнення такого ускладнення.

Гасанова Нармін Бакір кизи, здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Гасанова Гулчін Бакір кизи, здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Котелюх Марія Юріївна, канд. мед. наук,
доцент, доцент кафедри внутрішньої медицини №2, клінічної
імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої
Харківський національний медичний університет, Україна

ВПЛИВ АУТОІМУННОГО ТИРЕОЇДИТУ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН ХВОРИХ

Вступ. Аутоімунний тиреоїдит (АІТ) - це хронічне аутоімунне захворювання, яке призводить до хронічного запалення щитоподібної залози (ЩЗ) внаслідок руйнування клітини щитовидної залози під дією імунних процесів, опосередкованих клітинами та антитілами. Патологія захворювання передбачає утворення антитиреоїдних антитіл, які атакують тканину щитовидної залози, викликаючи прогресуючий фіброз [1,2].

Мета роботи. Вивчити вплив аутоімунного тиреоїдиту на психоневрологічний стан хворих та дослідити загальний вплив захворювання на організм.

Матеріали та методи. Дослідження проводили шляхом огляду та аналізу наукових вітчизняних та закордонних літературних джерел, а також використовуючи наукометричні бази Google Scholar, Elsevier та PubMed.

Результати та їх обговорення. Згідно статистичним даним МОЗ було виявлено, що АІТ серед ендокринних захворювань становить 5% і посідає на третьому місці, що в принципі сходиться із європейськими показниками. АІТ зустрічається приблизно у 0,3-1,5/1000 людей на рік, з більшою частотою у жінок, ніж у чоловіків (4-10 разів). Поширеність залежить від регіону та соціально-економічного рівня, коливаючись від 4,8–25,8% у жінок і 0,9–7,9% у чоловіків (4) [3,8,9]. АІТ характеризується розладом недостатнього вироблення гормонів щитовидної залози і вказує на підвищення рівня тиреотропного гормону (ТТГ) у відповідь на низький рівень вільного Т4. Це в свою чергу впливає на низку систем організму людини. З боку нервової системи викликає млявість, дратівливість, сонливість, депресію, зменшення концентрації уваги, а також іноді порушеннями пам'яті [4]. Також в розглянутих нами кейсах були такі психічні прояви як плаксивість, замкнутість, думки провини, соціальна ізоляція та порушення сну, які лікарі інтерпретували депресивним синдромом при АІТ. За окремими даними частних досліджень було дійдено до висновків, що загальною депресією при тиреоїдиті страждають 3,74% за HADS (Hospital anxiety and depression scale). В тому ж клінічному кейсі були описані психотичні симптоми (марення та слухові галюцинації), що ще раз показує важливість швидкого діагностування та правильного лікування хвороби, яке буде передувати прогресуванню захворювання [6,10]. В більшості клінічних кейсах пацієнти носили психічні маски, маніакальні стани і навіть шизофренічні симптоми, які були сильно виражені, тим самим перебували на передньому плані і не одразу виникали питання з ендокринної системи, що значно затримало вилікування хворих. Це показує, що доречним буде більш детальніше ознайомлення з цими станами психіатрів клініцистів. З точки зору репродуктивної

системи у пацієнок на АІТ може розвинутися безпліддя, що погано впливає на психічний стан та якість життя хворої. Взагалі був проведений тест щодо поширеності тривожних розладів у хворих з АІТ і був зроблений висновок, що пацієнти з хворобою у більшості відсотків (51,9%) мали виражену тривогу, що підкреслює схильність пацієнтів з АІТ до психічних розладів [5]. А також, із розглянутих нами кейсів був ще випадок, де у пацієнта був виражений тривожний стан і страх, що також підтверджує описані вище результати тестів [7]. Також зустрічалось немало випадків захворювання АІТ з вираженими станами післяродової депресії, де пацієнтки звертались до психіатрів із скаргами схожими на післяродову депресію, після чого були направлені до психіатричних стаціонарів, де були проведені ретельні дослідження і вже на тлі клінічних аналізів виявлені порушення з боку ендокринної системи, що і було етіологією психічних симптомів.

Висновки. Таким чином ми прийшли до висновків, що аутоімунний тиреоїдит впливає на психічно-неврологічний стан хворих і було б доречним в подальшому розглянути схему лікування пацієнтів із впровадження подальшої психотерапії в плані лікування. А також були розглянуті кейси з боку психіатричних клінік, де часто були психічні порушення на тлі АІТ, тому ми вважаємо влучним додати заходи обов'язкових досліджень ЩЗ, та більш детальнішого ознайомлення лікарів психіатрів та ендокринологів захворюванням АІТ з цього боку.

Список використаних джерел:

1. P.Fallahi et al., "The association of other autoimmune diseases in patients with autoimmune thyroiditis: Review of the literature and report of a large series of patients," *Autoimmunity Reviews*, vol. 15, no. 12, pp. 563–572, Dec. 2016, doi: <https://doi.org/10.1016/j.autrev.2016.09.009>.
2. D.L.Mincer and I. Jialal, "Hashimoto Thyroiditis," *Nih.gov*, Jul. 29, 2023. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK459262/>.
3. Кравченко, В. І., et al. "Епідеміологія аутоімунного тиреоїдиту." *Міжнародний ендокринологічний журнал* 17.2 (2021): 61-9.
4. S.O.Shurpyak, V. I. Pyrohova, M. Y. Malachinska, and V. V. Gerasimenko, "Reproductive health and thyroid dysfunction," *HEALTH OF WOMAN*, no. 5(131), pp. 15–19, Jun. 2018, doi: <https://doi.org/10.15574/hw.2018.131.15>.
5. Форкерт І.О., Мелеховець О.К., Мелеховець Ю.В., Співак Ж.С. "ПОШИРЕНІСТЬ ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДІВ СЕРЕД ХВОРИХ НА АУТОІМУННИЙ ТИРЕОЇДИТ", в інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження, м. Ужгород, 2022, с.76-78. ISBN 978-617-8074-23-4.
6. Y.KAPICI, B. GUC, and A. TEKİN, "Psychotic Depression Related to Hashimoto's Thyroiditis," *Medical Records* 4.1: 120-122, Sep. 2021, doi: <https://doi.org/10.37990/medr.987999>.
7. R.Ağaçanlı, Ö.D. Balaban, M. S. Yazar and N. Eradamlar. "Hashimoto Tiroiditine Bağlı Gelişen Psikoz: Bir Olgu Sunumu." *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 29:181-186.
8. F. Ragusa et al., "Hashimotos' thyroiditis: Epidemiology, pathogenesis, clinic and therapy," *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, vol. 33, no. 6, p. 101367, Nov. 2019, doi: <https://doi.org/10.1016/j.beem.2019.101367>.
9. A.A.Mikulska, M. Karażniewicz-Łada, D. Filipowicz, M. Ruchała, and F. K. Głównka, "Metabolic Characteristics of Hashimoto's Thyroiditis Patients and the Role of Microelements and Diet in the Disease Management—An Overview," *International Journal of Molecular Sciences*, vol. 23, no. 12, p. 6580, Jan. 2022, doi: <https://doi.org/10.3390/ijms23126580>.
10. M.Yıldız, Ş. Şahin, S. Batmaz, E. Songur, and F. Kutlutürk, "The relationship between depression, anxiety, personality traits and coping strategies of patients with euthyroid Hashimoto's Thyroiditis," *The European Journal of Psychiatry*, vol. 31, no. 3, pp. 113–118, Jul. 2017, doi: <https://doi.org/10.1016/j.ejpsy.2017.06.001>.

Пилипенко В.С., здобувач вищої освіти медичного факультету №2
Донецький національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Екштейн К.С., асистент кафедри
фізіології та патологічної фізіології
Донецький національний медичний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ПАРОКСИЗМАЛЬНОЇ НІЧНОЇ ГЕМОГЛОБІНУРІЇ

Пароксизмальна нічна гемоглобінурія (ПНГ)-дуже рідке захворювання, яке загрожує життю, що характеризується хронічним внутрішньосудинним комплементзалежним гемолізом. Поширеність патології (включаючи субклінічні форми) від 5 до 15,9 випадків на один мільйон населення. Тяжкі форми захворювання з вираженими клінічними проявами складають 30% (від 1 до 5 випадків на один мільйон населення).

Середній вік на момент виявлення захворювання-30-35 років, але захворювання може виникати у пацієнтів в будь-якому віці та рівномірно вражає як жінок, так і чоловіків.

Хронічний гемоліз є центральним механізмом, який лежить в основі клінічних проявів хвороби, пов'язаний з ПНГ. Поруч з хронічним гемолізом різного ступеню тяжкості, нерідко асоціюється з нічним часом, можливі гемолітичні кризи. Наслідки можуть проявлятися як під дією провокуючих факторів (вірусні інфекції, стрес, фізичне навантаження, лікарські засоби), так і без видимих причин. Основними проявами хвороби є слабкість, апатія, болі в поперековому відділі, в животі, головні болі, можливі дисфагії, еректильна дисфункція. У хворих, зазвичай, спостерігається поєднання блідості та жовтушності шкіри. При тривалому перебігу захворювання у значної частини хворих відмічається помірна гепатоспленомегалія. Особливістю цієї патології є те, що гемоглобінурія з потемнінням сечі, інколи до чорного кольору, спостерігається переважно в нічний час та ранком, хоча ця ознака зустрічається лише в частини хворих.

Перебіг ПНГ супроводжується рядом порушень зі сторони органів мішеней, до яких відносяться нирки, печінка, селезінка та легені.

Характерними ускладненнями при неблагополучному перебігу захворювання являються порушення функції нирок, венозні та артеріальні тромбози та легенева гіпертензія. У значної частини хворих формується трансфузійна залежність.

Тромбоз, виявляється у 40-50% пацієнтів, він є найнебезпечнішим ускладненням ПНГ. Ризик розвитку тромбозу у пацієнтів з ПНГ в 62 рази переважає подібний ризик в загальній популяції. Легенева емболія та тромбоз глибоких вен нижніх кінцівок являються найбільш поширеними проявами тромбозу, але існує вірогідність тромбозів в нетипових місцях, таких як інтраабдомінальні(печінкові) вени та вени головного мозку. Також артеріальні тромбози проявляють себе порушенням мозкового кровообігу чи транзиторною ішемічною атакою.

Хронічний гемоліз призводить до прогресування захворювання нирок, зумовленим високим рівнем вільного гемоглобіну, прогресуючою кумуляцією заліза, тубулоінтерстиційним запаленням, а потім фіброзом. Приступи гострого епізодичного

гемолізу та тяжка гемоглобінурія можуть призвести до гострої ниркової недостатності. Хвороба схильна прогресувати. В результаті тяжких ускладнень 35% пацієнтів з ПНГ помирають протягом 5 років з моменту постановки діагнозу, та 50% помирають протягом 10-15 років. Основною причиною смерті при ПНГ є тромбоз. Ниркова недостатність, яка виникає через ускладнення гемолізу, являється причиною 8-18% смертей, пов'язаних з ПНГ.

Висновки. Пароксизмальна нічна гемоглобінурія-це дуже рідкісне захворювання, яке дуже часто закінчується летальним наслідком. Основними симптомами захворювання є апатія, слабкість, болі в поперековому відділі та головні болі, спостерігається поєднання блідості та жовтушності шкіри. При тривалому перебігу спостерігається помірна гепатоспленомегалія. Основною причиною смерті ПНГ є тромбоз, іншою причиною смерті є ниркова недостатність, яка виникає через ускладнення гемолізу.

Список використаних джерел:

1. Лисуков И.А, Кулагин А.Д, Афанасьев Б.В. Лечение пароксизмальной ночной гемоглобинурии // Онкогематология. - 2013. - №-3. - с. 49-54.
2. Emlen W, Li W, Kirschfink M. Therapeutic complement inhibition : new developments // Semin. Thromb. Hemost. - 2010. - Vol. 36. - P. 660 – 668.

Маслюков Єгор Володимирович, здобувач вищої освіти медичного факультету №2
Донецький національний медичний університет, м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник: Пилипенко Олена Олексіївна , доктор філософії
за спеціальністю «Хімія», доцент кафедри теоретичних дисциплін
Донецький національний медичний університет, м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІКУВАННІ ПРІОНОВИХ ХВОРОБ

Пріонові захворювання — це смертельні нейродегенеративні захворювання, які проявляються трьома основними формами: спадковими, спорадичними та інфекційними. Причиною виникнення в усіх форм є аутокаталітичне неправильне згортання пріонного білка (PrP), кодованого хазяїном глікопротеїну. Пріонові хвороби характеризуються нейродегенеративними розладами людини, наприклад хвороба Альцгеймера, Паркінсона. Спадкові пріонні захворювання, такі як сімейна хвороба Крейтцфельда-Якоба (сХКЯ), фатальне сімейне безсоння (ФСС) і хвороба Герстмана-Штросслера-Шейнкера (ХГШШ), спричинені патогенними мутаціями PrP, тоді як спорадичні та інфекційні пріонні захворювання спричинені неправильним утворенням нормального білка в інфекційний конформер (PrP^{Sc}) [1].

У більшості хворих патологічний пріон з'являється спонтанно, в результаті мутації власного білка. В інших випадках можливе екзогенне зараження від тварин, які є основним джерелом збудника (велика і мала рогаті худоби, котяті).

Важливим аспектом в правильній постановці лікування є генетичне консультування перед тестуванням на мутації PRNP. Крім того, обізнаність сім'ї та осіб, які доглядатимуть за такими хворими мають першочергове значення в процесі лікування хворого [2].

На сьогоднішній день не існує методів лікування та ліків, що можуть зупинити прогресування пріонної хвороби як у тварин, так і в людей. Єдиним доступним варіантом є симптоматичне лікування. До такого лікування належить використання селективних інгібіторів зворотного захоплення серотоніну, при проявах депресії та ажитації. Також частот застосовуються при проявах психозу, ажитації, міоклонусу атипіві антипсихотичні засоби [3]. Препарати, призначені для пригнічення цього процесу, не повинні проникати в цитозоль клітин, але вони повинні мати можливість проникати в ЦНС. Крім того, препарати, які дестабілізують структуру, також можуть виявитися корисними [4].

Численні наукові дослідження доводять, що використання блокади імунних контрольних точок може бути основною стратегією боротьби з пріоновими захворюваннями, стимулюючи посилення адаптивної імунної системи. В останні роки вчені зосередилися на усуненні PrP, як мішені терапії пріоновими захворюваннями, включаючи імунотерапію, генну терапію, низькомолекулярні препарати та терапію стовбуровими клітинами.

Сучасні дослідження створення ліків для подолання даних хвороб базуються на втручанні в процес перетворення білку в патологічну форму. Провідною стратегією є або стабілізація структури, шляхом зв'язування лікарського засобу, або ж модифікація дії протеїну, який може функціонувати як молекулярний шаперон. Чи буде більш

ефективним розробити препарат, який зв'язується з білком у місці активного центру, чи такий, який імітує структуру із базовими поліморфними залишками, які повинні запобігати скрепі та ХКЯ, ще належить визначити [5].

Висновок

Складна мережа взаємодій між пріонами, імунною системою та нейрозапальними процесами підкреслює складну природу цієї системи. Хоча ефективне лікування наразі недоступне, пріонові захворювання добре вивчені на молекулярному рівні, і всі докази вказують на патофізіологічний механізм PrP^{Sc}, конформаційну зміну нормального кодованого хазяїном пріонного білка.

Список використаних джерел:

1. Liu, F., Lü, W., & Liu, L. (2024). New implications for prion diseases therapy and prophylaxis. *Frontiers in Molecular Neuroscience*, 17, 1324702.
2. Paterson, R. W., Takada, L. T., & Geschwind, M. D. (2012). Diagnosis and treatment of rapidly progressive dementias. *Neurology: Clinical Practice*, 2(3), 187-200.
3. Kranitz, F. J., & Simpson, D. M. (2009). Using non-pharmacological approaches for CJD patient and family support as provided by the CJD foundation and CJD insight. *CNS & Neurological Disorders-Drug Targets (Formerly Current Drug Targets-CNS & Neurological Disorders)*, 8(5), 372-379.
4. Assis-de-Lemos, G., Moura-do-Nascimento, R., Amaral-do-Nascimento, M., Miceli, A. C., & Vieira, T. C. (2024). Interactions between Cytokines and the Pathogenesis of Prion Diseases: Insights and Implications. *Brain Sciences*, 14(5), 413.
5. Ritchie, D. L., & Barria, M. A. (2021). Prion diseases: a unique transmissible agent or a model for neurodegenerative diseases?. *Biomolecules*, 11(2), 207.

СЕКЦІЯ 26.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

Шарко Світлана Василівна, здобувач вищої освіти
факультету прокуратури та слідства
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Науковий керівник: Барсукова Тетяна Олександрівна, завідувач
кафедри фізичного виховання
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

АТЛЕТИЧНА ГІМНАСТИКА - ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ НА НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Дана стаття присвячена дослідженню впливу атлетичної гімнастики на підвищення активізації здобувачів на навчальних заняттях з фізичного виховання, визначення позитивного впливу на фізичне та психоемоційне здоров'я. Постійне зниження рівня фізичної активності серед молоді, особливо в умовах сучасних технологій, зобов'язує інтегрувати такі форми фізичної активності, які поєднують не лише тренування м'язової системи, але й стимулюють когнітивну та емоційну активність.

Фізичне виховання - невід'ємна частина навчального процесу у закладах вищої освіти, що сприятиме розвитку фізичних якостей і моральних здібностей здобувачів. Одним із ключових завдань фізичного виховання є залучення здобувачів вищої освіти до регулярних занять фізичними вправами і спортом та підвищення їхньої мотивації. У сучасній освітній системі фізичне виховання відіграє важливу роль, оскільки сприяє розвитку у здобувачів потреби у здоровому способі життя, формуванню усвідомленої мотивації до фізичної активності, зниження рівня стресу. Одним із найбільш ефективних засобів активізації претендентів на заняття з фізичного виховання є атлетична гімнастика, яку все частіше, останнім часом, включають до програми навчальних занять у закладах вищої освіти. Не стандартність такої методики полягає у можливості швидко адаптувати навантаження за індивідуальними потребами тих, хто займається, стимулювати їх активність та інтерес до занять з фізичного виховання.

Реалізація основного завдання фізичного виховання - збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді, необхідно здійснювати сьогодні переважно за рахунок підйому оздоровчої спрямованості фізичного виховання, посилення мотиваційного компонента у вихованні необхідності ведення здорового способу життя. Важливим є попередження захворювань, зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості через підвищення рухової активності. Рухова активність є характерною рисою здорового способу життя, що визначає спрямованість здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрація вольових зусиль на реалізацію навчальних

завдань та фізкультурно-спортивних інтересів [1, с. 4].

Атлетична гімнастика - це один з оздоровчих видів гімнастики, що представляє собою систему гімнастичних вправ силового характеру, спрямованих на гармонійний фізичний розвиток і рішення конкретних завдань силової підготовки. Вплив силових гімнастичних вправ може бути як загального характеру (на організм в цілому), так і локального (на групу м'язів, ланка опорно-рухового апарату). Звідси і ефект занять може бути підтримуючо-тонізуючим або розвиваючим. При цьому зберігаються основні принципи і методи організації занять гімнастикою як при складанні окремого комплексу атлетичної гімнастики, при плануванні конкретної тренування, так і при організації системи занять атлетичною гімнастикою (цикли, етапи, періоди) [2, с. 120]. Особливістю атлетичної гімнастики в контексті фізичного виховання є її можливість стати як індивідуальним, так і груповим тренувальним процесом, з урахуванням фізичних можливостей кожного здобувача.

До спеціальних завдань атлетичної гімнастики можна віднести:

- Розвиток силових якостей. Вправи на опору сприяють зміцненню м'язів, покращенню їх тону та збільшенню витривалості.

- Покращення координації. Виконання складних рухів із різною інтенсивністю сприяють розвитку координації.

- Гармонійний фізичний розвиток. Атлетична гімнастика включає в себе вправи на всі групи м'язів, що забезпечує рівномірний розвиток тіла.

- Адаптивність до індивідуальних особливостей. Програми атлетичної гімнастики можуть бути адаптовані відповідно до фізичного стану здобувача, що робить її універсальною.

Атлетична гімнастика розвиває не лише фізичні якості, але й підтримує психоемоційний стан тих, хто займається. Це особливо важливо в умовах навчального процесу, де здобувачі часто стикаються зі стресом та перевтомою. Широкий вибір засобів атлетичної гімнастики і методичні можливості занять силовими гімнастичними вправами дозволяють у рамках атлетичної гімнастики крім загальних завдань гармонійного фізичного розвитку і силового вдосконалення вирішувати безліч приватних завдань: корекція фігури, розвиток загальної та локальної працездатності, розвиток сили окремих м'язових груп, розвиток максимальної сили або іншого її прояви, розвиток сили з прикладної спрямованістю (для конкретного виду рухової діяльності або виду спорту) та інші [2, с.55]. Заняття атлетичною гімнастикою сприяють вихованню сильних, завзятих, впевнених у своїх силах молодих людей.

Атлетична гімнастика має низку переваг, які виконують її ефективним інструментом у цьому процесі. Різні типи навантажень та вправ у атлетичній гімнастиці підтримують зацікавленість здобувачів, запобігають монотонності тренувального процесу, а також, дають швидкий видимий результат. На заняттях здобувачі часто мотивуються можливістю швидко змінити фізичну форму – збільшити силу, витривалість та покращити зовнішній вигляд. Це стимулює їх до активного тренування. Слід звернути особливу увагу на те, що регулярні фізичні навантаження знижують рівень стресу, покращують настрій та загальне самопочуття, що дає можливість підвищеної концентрації на заняттях, покращуючи навчальні результати.

Дослідження підтверджують, що здобувачі, які займаються атлетичною гімнастикою, демонструють вищий рівень успішності у досягненні фізичної культури особистості, а також успішніше справляються і з фізичними і з інтелектуальними

навантаженнями. Застосування атлетичної гімнастики на заняттях з фізичного виховання в закладах вищої освіти має низку особливостей - важливою умовою є компетентність викладача, який повинен володіти знаннями та навичками для проведення таких занять. Необхідно також враховувати наступні аспекти:

- Поступове збільшення навантаження. Навчальний процес повинен бути побудований таким чином, щоб забезпечити поступове підвищення інтенсивності вправ, що дозволяє уникнути перевтоми та травм.

- Постійний контроль за виконанням вправ. Викладачі повинні стежити за правильною технікою виконання вправ студентами, щоб уникнути можливих травм та максимально підвищити ефективність занять.

- Мотивація та підтримка. Важливо створити позитивну атмосферу на заняттях, де студенти будуть відчувати підтримку з боку викладача та групи. Це обов'язкове буде сприятиме більшій мотивації до виконання фізичних вправ.

З огляду на це, професійним завданням викладачів є розробка плану занять, які б відповідали потребам та фізичним можливостям здобувачів, а також сприяли їх мотивації до регулярних занять. Атлетична гімнастика є елементом навчального процесу, що забезпечує не тільки фізичний розвиток здобувачів, але й підвищує активність у навчанні та у житті загалом.

Висновки. Атлетична гімнастика є ефективним засобом підвищення активності здобувачів на заняттях з фізичного виховання. Вона сприяє розвитку основних фізичних якостей та загальному оздоровленню організму. Системні заняття атлетичною гімнастикою не тільки зміцнюють м'язи і підвищують витривалість, але й позитивно впливають на психоемоційний стан здобувача, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Завдяки використанню атлетичної гімнастики в освітньому процесі можна досягти більш високих результатів у розвитку, підвищити фізичну підготовленість, підтримати навички самодисципліни, відповідальність за власне здоров'я, що, безумовно, є ефективним способом підвищення активності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях з фізичного навчання.

Список використаних джерел:

1. Вовченко, І. І., Гвіздон, Л. В. Вплив атлетичної гімнастики на фізичну підготовленість студентів медичного коледжу/ Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України, 2012, І. С. 55-59. URL:<http://eprints.zu.edu.ua>.
2. Воробйова О.М. Вплив інноваційних технологій в робочій програмі з атлетичної гімнастики на здоров'я здобувачів вищої освіти/ Physical education and sports as a factor of physical and spiritual improvement of the nation. 2022. С. 110– 139. URL: <https://doi.org/10.30525/978>.
3. Бондаренко О.В. Методика викладання атлетичної гімнастики: навчальний посібник. – Одеса: Видавництво, 2019. - 208 с. URL:<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream>.

Мельников Максим Павлович, здобувач вищої освіти
факультету фізичної культури та здоров'я людини
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Україна

Науковий керівник: Штефюк Іван Кирилович, канд. наук з фіз. виховання
і спорту, асистент, асистент кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Україна

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ СЕРЕД СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Незважаючи на численні дослідження в галузі фізичної культури та спорту, питання про гендерні особливості мотивації до занять спортом серед підлітків залишається недостатньо вивченим. Більшість досліджень зосереджуються на загальних тенденціях, не враховуючи індивідуальних відмінностей. Метою нашого дослідження є заповнити цю прогалину та розробити модель стимулюючих факторів, яка б враховувала як гендерні особливості, так і індивідуальні цінності підлітків [3].

Використовуючи факторний аналіз, ми змогли ідентифікувати ключові компоненти, які формують індивідуальну фізичну культуру як у хлопців, так і в дівчат, незалежно від їхньої спортивної активності.

Наше дослідження показало, що заняття спортом мають значний позитивний вплив на формування особистості підлітків, сприяючи розвитку таких важливих якостей, як самооцінка, мотивація та фізична підготовленість. При цьому, ми виявили, що гендерні особливості відіграють важливу роль у мотивації до занять спортом.

Для хлопців, які систематично займаються спортом, ключовим мотиватором є висока досягненість та прагнення до успіху. Вони орієнтовані на результати, ставлять перед собою амбітні цілі і готові докладати значних зусиль для їх досягнення [1].

Дівчата, які займаються спортом, більше зосереджені на самовдосконаленні та гармонійному розвитку особистості. Для них важливо не лише досягти спортивних результатів, але й зберегти здоров'я, покращити фігуру та відчувати себе впевнено.

У підлітків, які не займаються спортом, основними мотиваторами є соціальні фактори, такі як бажання мати друзів, бути прийнятим у компанії та відповідати сучасним трендам.

На основі отриманих даних ми розробили модель стимулюючих факторів, яка може бути використана для заохочення підлітків до занять спортом. Ця модель враховує як гендерні особливості, так і індивідуальні цінності кожного підлітка [2].

Для юнаків – акцентувати увагу на досягненні спортивних результатів, командній роботі та розвитку лідерських якостей.

Для дівчат – підкреслювати важливість спорту для здоров'я, краси та самовдосконалення.

Для всіх підлітків: Створити сприятливе соціальне середовище, заохочувати до здорового способу життя, пропонувати різноманітні види фізичної активності.

Результати нашого дослідження свідчать про те, що заняття спортом є важливим фактором формування здорового способу життя та гармонійного розвитку особистості підлітків. Для підвищення мотивації до занять спортом необхідно враховувати гендерні особливості та індивідуальні цінності кожного підлітка. Розроблена нами

модель стимулюючих факторів може бути корисною для педагогів, тренерів та батьків у розробці ефективних програм фізичного виховання.

Висновки: Результати нашого дослідження свідчать про те, що заняття спортом є важливим фактором формування здорового способу життя та гармонійного розвитку особистості підлітків. Для підвищення мотивації до занять спортом необхідно враховувати гендерні особливості та індивідуальні цінності кожного підлітка. Розроблена нами модель стимулюючих факторів може бути корисною для педагогів, тренерів та батьків у розробці ефективних програм фізичного виховання.

Перспективи подальших досліджень: У подальших дослідженнях ми плануємо детальніше вивчити вплив різних видів спорту на формування особистості підлітків, а також розробити програми фізичного виховання, які б максимально відповідали потребам сучасної молоді.

Список використаних джерел:

1. Іщенко ОС. Формування мотивації підлітків до занять фізичною культурою в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи [автореферат]. Київ: Нац. ун-т. фіз. виховання і спорту України. 2016. 22 с.
2. Перегінець ММ. Організація процесу фізичного виховання старшокласників в навчальних закладах різного типу [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. 2019. 23 с.
3. Томенко ОА. Кількісна оцінка фізкультурної освіченості молоді. Молодий вчений. 2017. № 3.1 (43.1). С. 280–283.

Нороха Софія Вадимівна, курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Петренко Сергій Петрович, викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

МІСЦЕ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Фізична підготовка поліцейських є ключовим елементом, що визначає ефективність виконання їхніх професійних обов'язків, особливо в умовах воєнного стану. Військові конфлікти та нестабільність вимагають від правоохоронців не лише високого рівня професіоналізму, а й здатності швидко адаптуватися до змінюваних умов, мати високу стресостійкість і фізичну витривалість. Оптимізація фізичної підготовки в цьому контексті стає надзвичайно актуальною, адже вона забезпечує не лише ефективність виконання службових завдань, а й безпеку як поліцейських, так і громадськості.

Фізична підготовка охоплює широкий спектр компетенцій, включаючи фізичну силу, витривалість, спритність та координацію. Основною метою такої підготовки є забезпечення поліцейських необхідними навичками для ефективного реагування на різноманітні ситуації, особливо в умовах підвищеного ризику. Система підготовки має бути комплексною та багатогранною, включаючи кардіореспіраторну підготовку для розвитку витривалості, силові тренування для зміцнення м'язів та тренування на гнучкість і баланс для запобігання травмам [1, с. 8].

Психологічна підготовка також є важливим аспектом, оскільки вона допомагає поліцейським зберігати спокій і приймати швидкі рішення в стресових ситуаціях. У сучасному світі поліцейські стикаються з новими викликами, що вимагають адаптації традиційних методів фізичної підготовки до умов зростаючої урбанізації, технологічних змін і нових форм злочинності. У цьому контексті важливо розвивати гнучкість, швидкість реакції та здатність до швидкої адаптації.

Особливу увагу слід приділити розробці індивідуалізованих тренувальних програм, які враховують вікові, фізичні та психологічні особливості кожного поліцейського. Такий підхід дозволяє максимізувати ефективність тренувань і знизити ризик травматизму. Постійний професійний розвиток і навчання є ключовими для підтримання високого рівня фізичної підготовленості, включаючи регулярне оновлення знань та навичок, а також застосування новітніх методів і технологій у фізичній підготовці [2, с. 44].

Фізична підготовка поліцейських в умовах воєнного стану має унікальні характеристики, що відрізняють її від звичайних тренувальних вимог. Поліцейські стикаються з викликами, які вимагають не лише підвищеного рівня фізичної готовності, але й здатності до швидкої адаптації в непередбачуваних і стресових

ситуаціях. Основна увага має бути приділена підготовці до тривалих фізичних навантажень у стресових умовах. Тренування в таких умовах зосереджуються на підвищенні фізичної сили і витривалості, а також на розвитку здатності ефективно управляти емоціями та реакціями в кризових ситуаціях. Методи стрес-менеджменту та самоконтролю стають важливими елементами психологічної підготовки [4, с. 63].

В умовах воєнного стану виникає потреба в специфічних навичках, таких як бойові прийоми, вміння швидко пересуватися в різних типах місцевості, а також ефективне використання спеціального обладнання та озброєння. Ці навички потребують спеціалізованого тренування, яке включає елементи тактичної підготовки. Розвиток витривалості та стійкості до втоми також є критично важливими, оскільки поліцейські в умовах війни часто стикаються з фізичними і емоційними викликами, які вимагають високого рівня енергії і концентрації протягом тривалого часу. Тому програми фізичної підготовки повинні зосереджуватися на розвитку цих якостей [3, с. 9].

Фізична підготовка поліцейських в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою для забезпечення їхньої готовності до виконання професійних обов'язків. Вона вимагає комплексного підходу, що враховує фізичні, психологічні та тактичні аспекти підготовки, з метою створення максимально ефективної та безпечної роботи правоохоронних органів у сучасних умовах.

Поліцейські стикаються з новими викликами, що потребують адаптації традиційних методів фізичної підготовки. Сучасні методи тренування мають бути інтегрованими в систему підготовки правоохоронців, враховуючи специфіку військових дій та нові форми злочинності. Ці методи повинні враховувати як фізичну, так і психологічну підготовку, оскільки стрес-менеджмент та навички самоконтролю є важливими для забезпечення стабільності та ефективності дій поліцейських. Важливим аспектом оптимізації фізичної підготовки є індивідуалізація тренувальних програм. Успішність таких програм значно зростає, коли враховуються вікові, фізичні та психологічні особливості кожного поліцейського. Це дозволяє не лише підвищити ефективність тренувань, але й знизити ризик травм, що є особливо важливим в умовах підвищених фізичних навантажень.

Програми фізичної підготовки поліцейських повинні також включати елементи тактичної підготовки, які сприяють розвитку специфічних навичок, необхідних для виконання обов'язків у воєнних умовах. Це стосується вмінь швидко переміщатися, ефективно використовувати спеціальне обладнання та озброєння, а також реалізовувати бойові прийоми [2, с. 53].

Таким чином, оптимізація фізичної підготовки поліцейських є критично важливою для забезпечення їхньої ефективності та безпеки в умовах воєнного стану. Вона забезпечує не лише фізичну готовність, але й ментальну стійкість, що є запорукою професіоналізму в екстремальних умовах. Розвиток новітніх методів підготовки та постійне вдосконалення навичок поліцейських сприятиме успішному виконанню їхніх обов'язків у найскладніших ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Вознюк, Костянтин Геннадійович. Місце та роль фізичної підготовки в системі службової

- підготовки поліцейських. The 4 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(June 19-21, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 1281 p.. 2023.
2. Гіденко, Євген Сергійович, Ігор Валерійович Загородній. Фізична підготовка курсанта національної поліції. The 4 th International scientific and practical conference—Modern research in world science(July 10-12, 2022) SPC—Sci-conf. com. ual, Lviv, Ukraine. 2022. 1161 p.. 2022.
 3. Зінченко, Данііл, Сергій Шатрава. Значення комплексної фізичної підготовки поліцейських у контексті воєнного стану в Україні. Видавець і виготовлювач Національної академії Національної гвардії України майдан захисників України, 3, м. Харків-1, 61001. Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК№ 4794 від 24.11. 2014 р., 2024.
 4. Мердов, С. П. До питання запровадження стандартів НАТО в частині фізичної підготовки майбутніх поліцейських. 2023. С. 69.

Авраменко Анастасія Андріївна, здобувач вищої освіти ІФКСтАР
Університет Ушинського, Україна

Науковий керівник: Бобошко Володимир Васильович, канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри спортивних ігор і менеджменту фізичної культури
Університет Ушинського, Україна

РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНИХ ФІЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІД ЧАС СПОРТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ТАНЦЮРИСТІВ 8-9 РОКІВ

Спеціальній фізичній підготовці танцюристів приділяється значна увага. Показано, що застосування вправ на розвиток фізичних якостей юних спортсменів-танцюристів додатково до загальноприйнятої методики тренувань дає змогу ефективно впливати на підвищення спортивного результату протягом танцювального сезону. Навантаження за спеціальною фізичною підготовкою розподілено відносно рівномірно у підготовчий та змагальний періоди. Спортивні танці вирізняються тривалим змагальним періодом, тому більший обсяг спеціальної фізичної підготовки припадає саме на нього.

Кошура А. В. зазначає, що розвиток провідних фізичних якостей спортсменів сприятиме результативності у змагальній діяльності, будь-якого виду спорту. Такі фізичні якості для танцювального спорту визначено програмами фізичних стандартів, де відзначені швидкісні здібності, м'язова сила, вестибулярна стійкість, витривалість, координаційні здібності та статура. Важливо розуміти, що кожен з перерахованих фізичних якостей слід розглядати через призму специфіки кожного конкретного виду змагання. Так, наприклад, статуру в танцювальному спорті слід ототожнювати з хореографічністю тіла та його функціональністю, а зовсім не з його атлетичністю [2].

Фізична підготовка, як на цьому наголошує дослідниця Борисова Ю.Ю., є необхідним компонентом підготовки спортсменів-танцюристів. Однак, як зазначає дослідник Лисов П.К. першочерговим тут є фізичний стан майбутніх танцюристів. Постійний контроль, при чому уже на етапі відбору, рівня фізичної підготовленості майбутніх танцюристів має бути невід'ємною частиною спортивного тренування дітей.

Проблеми створення дієвої методики викладання танцювальних видів спорту піднімалися досить часто і на різних зустрічах спеціалістів зі спортивних танців, і в пресі. Сьогодні методика викладання (саме методика) залишається найменш розробленою частиною теорії та методики спортивних танців. І якщо у тренерській практиці відсутність детально розробленої, апробованої, затвердженої та виданої методики викладання замінюється невиразним «знаю як», то в літературі максимальне з того, що є — це класичні підручники. Приймати всерйоз видані за останні десятиліття декілька варіантів навчальних програм з бальних та спортивних танців не слід, оскільки вони здебільшого копіюють ті самі вже згадані західні підручники. За цими «навчальними посібниками» можна все — вивчити лінійність руху у фігурах, черговість кроків, ступінь поворотів, наявність «нахилів» та багато інших речей. Не можна за ними тільки навчити як власне, за рахунок чого виконується той чи інший рух і, головне — як цього виконання досягти [1].

Як доводить низка науковців, на сучасному етапі методика спеціальної фізичної

підготовки юних танцюристів має бути спрямована на розвиток всіх рухових здібностей спортсменів. Головним показником ефективності адаптивних реакцій організму юних танцюристів визначає спортивно-технічний результат та прояви морфофункціональних можливостей дитини, тобто дані, на основі яких здійснюються педагогічні методи управління тренувальним процесом. Тому дослідник наголошує на тому, що вивчення динаміки фізичних та інтелектуальних здібностей, пов'язаної із систематичними заняттями спортом є важливим завданням при керуванні тренувальним процесом. Надійні та інформативні методики поточного та етапного контролю окремих сторін інтегральної підготовленості спортсменів 8-9 років дають можливість стандартизувати процедуру тестування, отримувати об'єктивну інформацію про стан юного спортсмена та забезпечити ефективну індивідуальну корекцію тренувальних впливів.

Як заявляє Лисова І. А., спортивні танці як «молодий» вид спорту, де відбувається посилення спортивної складової, мають потребу у розробці наукового обґрунтування тренувального процесу, критичного переосмислення наявних засобів, методів та форм навчання. Актуально стоїть проблема розробки спортивних технологій та методик тренування танцюристів. Вказаним питанням присвячені лише поодинокі наукові дослідження [3].

Для вдалого створення результативної методики спеціального фізичного виховання танцюристів має бути проведена спершу методична підготовка «механізмів» навчання, незалежно від початкових здібностей дитини. І особливо важливо, що потрібною є доказова апробація розробок. Загальна концепція сьогоденішнього викладання танців в основній масі тренерів виглядає так:

- розповідь тренера та вивчення учнями загальної схеми зв'язкових фігур (тобто руху загалом);

- багаторазове повторення зв'язкових фігур (у разі окремих фігур) до їхнього ідеального освоєння;

- у міру освоєння зазначеного матеріалу виправлення окремих помилок у виконанні всієї зв'язки та знову багаторазове повторення [2].

Таким чином, у всій цій «методиці» образ (мета) ставиться на перше місце, як початок вивчення та освоєння, а засіб досягнення мети (тобто якість руху та окремих його складових) стає вторинним. На виправлення помилок як виконання складових руху час починає виділятися лише тоді, коли досягнення мети стає очевидним навіть глядачеві із зав'язаними очима, а помилки вже багаторазово завчені. Якщо ще більше огрубити концепцію, ситуація виглядатиме так — ми вивчаємо красивий танець загалом, намагаючись досягти його краси за рахунок виправлення зростаючої купи помилок у його виконанні в міру його освоєння. Все впирається у відсутність навички правильного, красивого руху. Як зазначає Коваленко А.А., навчити танцювати у принципі не вдається лише одиниці дітей. Для решти потрібно лише знайти особливості підходу. Або, що істотно простіше, навчати за допомогою підготовчих вправ.

Проблема методичної підготовки спортсменів-танцюристів упирається, на наш погляд, у розробку підготовчих вправ, і методику їх використання. Причому, йдеться не тільки про танцюристів-початківців. З підготовчих вправ повинні починатися будь-які заняття зі спортивно-технічної підготовки у танцюристів будь-якого кваліфікаційного рівня. Комплекси вправ із спортивно-технічної підготовки

спортменів-танцюристів практично не публікувалися. Можна казати, що вони є однією з найменш розроблених сфер методики спортивних танців. Втім, однаково це стосується й інших танцювальних видів рухової активності. Проте з усних джерел нам відомі факти та розробки комплексів та їх використання в роботі окремих танцювальних клубів. Однак ці факти лише підкреслюють ремісницький підхід до викладання більшості тренерів.

Список використаних джерел:

1. Демідова, О. Структура та зміст фізичної підготовки танцюристів 15-16 років на етапі спеціалізованої базової підготовки в річному циклі / О. Демідова // Спортивний вісник Придніпров'я. 2015. № 3. С. 35-40.
2. Кошура А. В. Теорія і методика спортивних тренувань: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 120 с.
3. Тракалюк, Т. О. Удосконалення фізичної підготовки кваліфікованих танцюристів на основі розробки диференційованої програми розвитку рухових якостей. Дисерт. на здоб. наук. ступ. канд. наук з фіз. виховання і спорту. К., 2020. 220 с.

Серемчук Каріна Володимирівна, здобувачка вищої освіти 3 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Порохнявий Андрій Вікторович, кандидат у майстри спорту з футболу, викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

РОЗВИТОК ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ

Жіночий футбол — це вид спорту, в якому беруть участь жінки. Незважаючи на те що правила гри і технічні аспекти жіночого футболу не відрізняються від чоловічого, тактика та стратегія часто мають свої особливості. Протягом багатьох років цей вид спорту стикався з численними труднощами на шляху до визнання та популяризації, але сьогодні він здобуває визнання в усьому світі.

Історія жіночого футболу налічує вже декілька десятиліть. Перші згадки про жіночі футбольні матчі датуються ще кінцем 19 століття, проте серйозний розвиток цей вид спорту отримав лише в 1970-х роках. До того часу жіночий футбол асоціювався переважно з благодійними іграми та фізичними вправами, і розглядався як аматорський вид спорту, призначений більше для розваги, ніж для серйозних змагань.

На початку 20-го століття жіночий футбол набрав популярності у Великій Британії, де матчі відвідувало до 5000 глядачів. Однак, у грудні 1921 року Англійська футбольна асоціація (ФА) ухвалила рішення про заборону проведення жіночих матчів на полях, які використовуються клубами, що входять до її складу. Ця заборона тривала до липня 1971 року, що серйозно гальмувало розвиток жіночого футболу в країні. З 1970-х років жіночий футбол почав розвиватися у більш організованих формах. Поява національних і міжнародних змагань сприяла росту популярності цього виду спорту. Сьогодні жіночий футбол є одним із найреспектабельніших командних видів спорту для жінок у багатьох країнах, і існують професійні ліги, що підтверджує серйозний підхід до розвитку цього спорту [1, с. 87].

На міжнародному рівні жіночий футбол також досяг значних успіхів. Проведення жіночого чемпіонату світу з футболу, олімпійських змагань і інших великих турнірів сприяє популяризації цього виду спорту і підвищенню його статусу. Команди з різних країн демонструють високий рівень гри і змагаються за титули на світовій арені, що свідчить про зростаючу популярність та значення жіночого футболу [2, с. 5].

Популяризація жіночого футболу включає кілька важливих аспектів. По-перше, медійне висвітлення і комерціалізація відіграють ключову роль. Телевізійні трансляції матчів, рекламні кампанії та соціальні мережі сприяють залученню нових уболівальників та збільшенню інтересу до цього виду спорту.

Освітні та соціальні програми допомагають залучити дівчат до гри, надаючи їм можливість займатися футболом з раннього віку. Шкільні та університетські програми, а також футбольні академії для дівчат, сприяють розвитку талантів і створюють базу для майбутніх професійних гравців [3, с. 47].

Існування успішних національних і міжнародних команд, таких як збірна США, Норвегії, Німеччини та інших країн, служить моделлю для молодих футболісток і підвищує престиж жіночого футболу. Здобутки на міжнародній арені підвищують інтерес до гри в різних країнах. Попри досягнення, жіночий футбол все ще стикається з рядом викликів. Незважаючи на зростаючу популярність, існують проблеми з фінансуванням, нерівним розподілом ресурсів і недостатньою підтримкою на всіх рівнях. Професійні ліги часто стикаються з фінансовими труднощами, а матчі жіночих команд отримують менше медійного висвітлення порівняно з чоловічим футболем.

Проте, тенденції свідчать про те, що жіночий футбол продовжує розвиватися і набирати популярність. Очікується, що з ростом інтересу та інвестицій, цей вид спорту буде ставати все більш конкурентоспроможним і привертатиме більше уваги на глобальному рівні. Розвиток і популяризація жіночого футболу — це процес, який включає в себе боротьбу за визнання, організацію професійних ліг та активну медійну підтримку. З попередніх десятиліть, коли жіночий футбол був майже невідомим, до сучасних досягнень, цей вид спорту продовжує здобувати нові висоти. Поступово збільшуючи свою популярність і забезпечуючи дівчатам рівні можливості для участі, жіночий футбол стає важливим елементом сучасного спортивного світу [4, с. 18].

Отже, боротьба за визнання жіночого футболу була тривалою та складною, але сьогодні цей вид спорту набирає популярності і отримує заслужене визнання. Поступово зростаюча кількість глядачів, розвиток професійних ліг і успіхи на міжнародних змаганнях підтверджують, що жіночий футбол має важливе місце в спортивному світі. Незважаючи на історичні труднощі, жіночий футбол продовжує розвиватися і здобувати нові висоти, забезпечуючи жінкам рівні можливості для участі в одному з найулюбленіших видів спорту в світі.

Список використаних джерел:

1. Гайдиш, М. І. Шляхи популяризації футболу у регіонах. 2020. С. 87.
2. Костюкевич В. М. Теорія і методика викладання футболу. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
3. Кутек Т., Ахметов Р. Управління тренувальним процесом на основі аналізу взаємозв'язку спеціальної фізичної та технічної підготовленості кваліфікованих спортсменів. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2016. С. 159–163.
4. Філософські обрії сьогодення: збірник наукових праць. заг. ред. І.Варнавської. Херсон: ДВНЗ «ХДАЕУ», 2020. 97 с.

Денисенко Наталя Ігорівна, здобувач вищої освіти ІФКСтаР
Університет Ушинського, Україна

Іванов Микола Ігорович, здобувач вищої освіти ІФКСтаР
Університет Ушинського, Україна

Науковий керівник: Тітова Ганна Віталіївна, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри спортивних ігор і менеджменту фізичної культури
Університет Ушинського, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ШВИДКІСНИХ ЗДІБНОСТЕЙ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

У процесі фізичного виховання школярів старшої школи розвиток швидкісних здібностей посідає важливе місце, адже саме цей компонент фізичної підготовки забезпечує успіх у багатьох видах спорту та активностей. Швидкість є однією з ключових фізичних якостей, яка визначає ефективність рухової діяльності, швидкість реагування на зовнішні подразники, а також загальну спроможність тіла до високої інтенсивності тренувань. Тому важливість правильної методики розвитку швидкісних здібностей важко переоцінити.

Традиційні методики фізичного виховання, які використовуються в освітніх закладах, акцентують увагу на базових елементах, таких як спринти, силові вправи та вправи на витривалість. Ці методи залишаються ефективними та широко використовуються, оскільки вони спрямовані на розвиток основних компонентів швидкості - як фізичної сили, так і здатності до швидкої мобілізації енергетичних ресурсів тіла. Зокрема, традиційні бігові вправи, такі як короткі спринти або ривки на короткі дистанції, допомагають учням розвивати вибухову силу та підвищувати свою швидкість на дистанціях різної довжини [2].

Однак у сучасних умовах технологічного розвитку, поряд із традиційними підходами, з'являються інноваційні методики виховання швидкісних здібностей. Вони включають використання новітніх технологій для оцінки та покращення швидкості та координації рухів. Завдяки розвитку електронних систем і мобільних додатків, у тренувальні програми почали інтегрувати електронні засоби для вимірювання часу реакції, швидкості рухів та точності виконання вправ. Ці інноваційні інструменти дозволяють більш точно відстежувати динаміку розвитку кожного учня, визначати їхні сильні та слабкі сторони, а також оперативно коригувати програму тренувань для досягнення кращих результатів.

Використання технологічних засобів також сприяє підвищенню зацікавленості учнів до процесу тренувань. Сучасні учні, які активно користуються гаджетами у повсякденному житті, мають більший інтерес до тренувань, якщо в процесі навчання використовуються додатки або прилади, що фіксують їхній прогрес. Це створює можливості для змагань між учнями або навіть між різними групами, що також підвищує рівень мотивації [3].

Таким чином, сучасне виховання швидкісних здібностей має поєднувати традиційні та інноваційні підходи, де класичні методики залишаються базовими для формування фундаментальних фізичних якостей, а технології відкривають нові перспективи для детальнішого аналізу та вдосконалення тренувальних процесів.

В умовах сучасної освітньої системи важливим завданням фізичного виховання є розвиток швидкісних здібностей школярів з урахуванням новітніх методик і технологій. У процесі виховання цих якостей використовуються інноваційні підходи, що поєднують традиційні фізичні вправи з сучасними технологіями, індивідуальним підходом та ігровими формами роботи.

Інноваційні підходи у вихованні швидкісних здібностей:

1. Комп'ютерні та цифрові технології. У сучасних школах використовуються різні програми та додатки для моніторингу фізичних показників учнів. Спеціальні пристрої, такі як фітнес-браслети або датчики швидкості, дозволяють учням і вчителям фіксувати показники швидкості рухів, частоти пульсу, а також відстежувати прогрес у розвитку фізичних якостей.

2. Функціональний тренінг. У фізичному вихованні з'являється тенденція до використання комплексних програм, які поєднують різні види фізичних вправ, спрямовані на розвиток кількох фізичних якостей одночасно. Функціональний тренінг дозволяє учням розвивати швидкість у поєднанні з силою, витривалістю та координацією, що особливо важливо для спортивних ігор.

3. Інтервальні тренування високої інтенсивності (НІТ). Цей метод тренувань, заснований на чергуванні коротких інтервалів інтенсивної роботи з періодами відпочинку або низької інтенсивності, став популярним у фізичному вихованні. Він ефективно розвиває швидкісні здібності завдяки постійній зміні швидкості та інтенсивності рухів, що готує школярів до динамічних змін у спортивних іграх.

4. Метод колового тренування. Колові тренування широко застосовуються у школах для розвитку фізичних якостей, включаючи швидкість. Учні виконують серію різних вправ (спринти, стрибки, прискорення) на швидкість у кількох «станціях», що забезпечує різноманітність і підвищує мотивацію до занять [1].

Використання ігрових методів:

1. Командні спортивні ігри. Футбол, баскетбол, волейбол та інші види спортивних ігор є важливим елементом фізичного виховання, оскільки дозволяють школярам одночасно розвивати фізичні, технічні та тактичні навички. Ігрові форми тренувань сприяють природному розвитку швидкісних здібностей завдяки постійній зміні ситуацій на полі, що вимагає швидкої реакції та переміщення.

2. Рухливі ігри. Молодші учні можуть використовувати рухливі ігри для розвитку основ швидкості, такі як естафети, перегони або «квач». Ці ігри стимулюють учнів до швидкої реакції та рухів у різних напрямках, що сприяє розвитку моторики і швидкості [2].

Індивідуальний підхід:

1. Диференційований підхід до тренувань. У процесі виховання швидкісних здібностей важливо враховувати індивідуальні фізичні можливості учнів. У зв'язку з цим застосовуються різні рівні навантаження, підлаштовані під потреби та фізичний розвиток кожного учня, щоб уникнути травм і перевантажень.

2. Особисті програми тренувань. На основі моніторингу фізичних показників учнів (зокрема швидкісних здібностей) розробляються індивідуальні програми тренувань. Ці програми дозволяють оптимально розвивати швидкість з урахуванням особистих цілей і можливостей.

Сучасні методики розвитку швидкісних здібностей в освітніх закладах поєднують різноманітні підходи: від інноваційних технологій до традиційних ігрових

форм роботи. Використання індивідуалізованих програм, цифрових технологій, інтерактивних ігор та мотиваційних методів сприяє ефективному вихованню швидкісних здібностей у школярів.

Сучасні методики та технології виховання швидкісних здібностей в освітніх закладах базуються на використанні інтерактивних підходів, поєднанні традиційних фізичних вправ із спортивними іграми та застосуванні інноваційних технологій. Вони спрямовані на комплексний розвиток учнів, враховуючи їхній індивідуальний фізичний рівень та особливості віку. Ефективність цих методик підтверджується покращенням швидкості, координації та реакції у школярів, що робить їх важливим елементом фізичного виховання в школі.

Список використаних джерел:

1. Дулібський А. В., Яценко А. Г., Ніколаєнко В. В. Спортивний відбір у футболі. Київ, 2003. С. 135.
2. Круцевич Т. Ю. «Теорія і методика фізичного виховання», Олімпійська література; Київ. 2008, С. 8-13.
3. Марущак М. Методика оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом (дис. канд. пед. наук. 13.00.02). Київ. 2018.

Панченко Вероніка Михайлівна, здобувач вищої освіти
Факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Науковий керівник: Барсукова Тетяна Олександрівна, завідувач
кафедри фізичного виховання
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ – ОСНОВА ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ЮРИДИЧНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається тема фізичного виховання, як засіб зміцнення здоров'я здобувачів юридичних закладів вищої освіти, Факультет прокуратури та слідства (кю) Національного університету "Одеська юридична академія".

Фізичне виховання має важливу роль у житті людини в цілому. Особливу увагу цьому слід приділяти здобувачам закладів юридичної освіти, де інтелектуальні навантаження є надзвичайно високими, фізична активність стає необхідною складовою для підтримання фізичного та психічного здоров'я. Тому фізичне виховання є необхідним фактором для зміцнення фізичного і психологічного здоров'я, а також розвитку необхідних якостей для майбутніх юристів [1].

Професія юриста вимагає великої концентрації, витривалості, аналітичного мислення та здатності приймати рішення під емоційним тиском. Зазвичай такі навантаження призводять до фізичного та емоційного виснаження, що негативно впливає на загальний стан здоров'я здобувачів. Саме тут фізичне виховання і відіграє ключову роль у збалансуванні фізичної та розумової діяльності що допомагає прийти до балансу у навантаженні. Регулярні фізичні вправи допомагають не тільки зміцнити м'язи, покращити роботу серцево-судинної системи та підвищити рівень енергії, а навіть психічний стан студента що допомагає легше засвоювати навчальний матеріал.

Окрім фізичного здоров'я, фізичні вправи значно покращують психічний стан. Фізична активність стимулює вироблення ендорфінів, що сприяють поліпшенню настрою та зменшенню рівня тривоги й стресу. Це особливо важливо для студентів юридичних факультетів, які часто стикаються з дедлайнами, важкими іспитами та напруженими дискусіями. Таким чином, регулярні заняття спортом допомагають здобувачам зберігати емоційну рівновагу, покращують їхній настрій і загальне самопочуття [2].

Однією з найважливіших якостей яку студенти - юристи повинні здобути це витривалість. Це стосується як і фізичної так і психічної стійкості, яка необхідна для тривалих робочих днів, складних досліджень і участі у судових справах. Фізичне виховання допомагає покращити витривалість шляхом фізичних навантажень, що сприяють розвитку стресостійкості.

Під час активного навчання, підготовки до іспитів, участі у конференціях, емоційний стан та рівень стресу часто підвищуються. Фізичне навантаження допомагає зменшити рівень стресу, покращити сон і сприяє розслабленню що дозволяє концентруватися на завданнях [3].

Для майбутніх юристів, які повинні працювати в умовах високих навантажень і

конкуренції, фізичне виховання є не лише можливістю покращити здоров'я, а й частиною професійної підготовки. Гарний рівень фізичної підготовки дозволяє юристам легше переносити важку інтелектуальну роботу, тривалі консультації.

Спорт розвиває в людині дисципліну та самоорганізацію, що також є дуже важливими навичками для юриста. Спорт вимагає від молодшої людини регулярних зусиль і здатності працювати над собою, що позитивно впливає на роботу. Майбутні юристи, які активно займаються фізичними вправами, з більшою ймовірністю будуть відповідальні, зосереджені й готові до вирішення складних завдань у своїй професії.

Висновки. Фізичне виховання відіграє важливу роль у підтриманні здоров'я здобувачів юридичних закладів вищої освіти. В умовах постійного інтелектуального навантаження фізичне виховання є ефективним засобом для зміцнення фізичного і психічного здоров'я, підвищення витривалості та стресостійкості. Заняття спортом допомагають здобувачам краще справлятися з труднощами у навчальному процесі, підтримувати загальний рівень здоров'я та успішно сформувати життєво важливі навички, необхідні для успішної кар'єри в юридичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Семаль Н. В. Фізичне виховання як детермінанта здоров'я у здобувачів вищої освіти / Н. В. Семаль, В. В. Бірюк, М. А. Галайдюк та ін. // Перспективи та інновації науки. — 2024. — № 2(36). — С. 463-476. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59136>.
2. Філоненко, О. В. (2023). ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (210), 229-234. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-229-234>.
3. Денисовець, Т., & Квак, О. (2020). ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, (2(122)), 51-55. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.2\(122\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.2(122).10).

СЕКЦІЯ 27.**ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ**

Корж С.М., здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

**ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ
НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО**

Європейські цінності - це загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави. Важливо, що в європейському житті існує повага й прагнення до повного дотримання цих цінностей. Основними нормами й принципами функціонування європейської спільноти є: демократія, верховенство права; повага до вибору інших; толерантність, мир, турбота, справедливість та рівність умов для всіх.

Слід зазначити, що європейські цінності, як стверджує О. Сахань, стають суб'єктивно значущими для самого індивіда, що, в свою чергу, впливає на поведінку громадян у відповідності до європейських правових стандартів, передусім стандартів в гуманітарній сфері [1].

Кожна історична епоха, за твердженням Б. Глуховської, відрізняється від іншої сукупністю системи цінностей та життєвих орієнтирів, які визначають звичаї і традиції певного народу, характер та особливості політичної системи того чи іншого суспільства, моральний клімат у державі, створюють фундамент стандартів політико-правових норм та законів, обумовлюють зразки поведінки індивідів і суспільних груп, формують динаміку та спрямованість політичних і соціальних процесів[2].

Особливу роль у формуванні політичних цінностей нинішньої європейської молоді відіграє її орієнтація на екологічні цінності, інклюзивне ставлення до іммігрантів, підтримку демократичних принципів, довіру до громадських рухів[3].

Входження України в європейський простір сприяло формуванню у значної частини українського народу проєвропейського мислення, позитивних настанов щодо державного будівництва, ефективної ринкової економіки, системи правового забезпечення життєдіяльності людини, соціального захисту громадян, вітчизняної культури, освіти тощо.

Переосмислення українцями реалій сьогодення, бажання мати впевненість у завтрашньому дні та реальний захист своїх прав і свобод, прагнення пришвидшити впровадження європейських цінностей і стандартів у всіх сферах суспільного життя сформували у значної частини українського соціуму почуття відповідальності за свою країну, готовність взяти активну участь у демократичних перетвореннях, процесі реформування держави та розвитку інститутів громадянського суспільства, захисті інтересів співгромадян, намагання знайти власні способи участі у суспільно-політичному житті та взаємовідносин із владою.

У свою чергу, зміна вектору політичної свідомості українців у бік цінностей західної цивілізації вплинула на спрямування політичного процесу від стагнації до прогресу і процвітання шляхом реформування та поглиблення інтеграційних процесів між Україною та ЄС. Радикальні перетворення орієнтирів суспільного життя української держави, зумовлені потребами соціальної практики, знайшли своє

відображення у Стратегії національної безпеки України, в якій визначено напрям побудови нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи та демократії. Визначаючи провідну роль європейських цінностей як критеріїв (стандартів) для виміру значущості вчинків та діяльності людини, в законодавстві зазначено, що Україна поділяє спільні з Європейським Союзом цінності, розглядає інтеграцію в політичні та економічні структури ЄС як пріоритетний напрям[4].

У підсумку, можна зробити висновок, що бурхливі соціально-політичні процеси, що відбувалися і відбуваються в Україні, ще раз доводять наміри українців жити по-новому, де орієнтиром виступає Європа. Інтеграція європейських цінностей в українське суспільство дозволить створити фундамент для ефективного функціонування і стрімкого розвитку України. Попри тяжкі випробування, які переживає нині наша держава з огляду на повномасштабне вторгнення РФ, європейські цінності та європейська перспектива лишаються у фокусі пріоритетів як політиків так і суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Сахань О. М. Європейські цінності як запорука процвітання суспільства: український вибір / О. М. Сахань, Н. В. Шевчук // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Політологія. - 2018. - № 2. - С. 177-196.
2. Глуховська Б.В. Україна й Європа: цінності та стандарти // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції.: за заг. редакцією Ю. О. Волошина. - К.: ФМВ НАУ, 2020.- с. 434-439.
3. Stattin H., Amnå E. Basic Values Transform Political Interest into Diverse Political Values, Attitudes and Behaviors. // J Youth Adolesc. – 2022.- №51(11)- P. 2205-2218. DOI: 10.1007/s10964-022-01654-w.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" [Електронний ресурс]: Указ, Стратегія Ради нац. безпеки і оборони України від 26.05.2015 р. № 287/2015: станом на 16 верес. 2020 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/287/2015> (дата звернення: 01.10.2024).

Богуцька Оксана Любомирівна, здобувачка II вищої освіти факультету історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Науковий керівник: Христан Назарій Михайлович, канд. іст. наук,
асистент кафедри історії України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ У СЕРЕДОВИЩІ ЖІНОК ПОЛІТВ'ЯЗНІВ У РАДЯНСЬКИХ ТАБОРАХ

Однією з найтрагічніших сторінок в історії України XX століття є ув'язнення у таборах ГУЛАГу та виселення «у віддалені райони СРСР» сотень тисяч українців, які боролись за майбутнє України. Радянські табори – це репресивна машина, яка покалічила мільйони людських доль, особливо жінок, які замість того, щоб створювати сім'ю та виховувати дітей, провели більшу частину свого життя у неволі, або й взагалі не повернулись до мирного життя.

Проте варто зазначити, що окрім українців у таборах перебували й представники десятків інших національностей: балтійці, казахи, росіяни, поляки, євреї, німці. Та все ж, українці були однією із найбільших етнонаціональних груп та становили другу за чисельністю етнічну групу серед усіх в'язнів ГУЛАГу. Серед них частка жінок з середини 40-х років минулого століття стрімко зростає: якщо у 1941 році жінки становили 7,6% загальної кількості в'язнів, влітку 1944 року – вже 26%, на початку 1945 року – 30,6% і надалі продовжувала зростати [2, с. 126].

Відтак українським жінкам-в'язням довелося шукати форми співжиття як поміж собою, так і особливо з представницями інших національностей. У цій статті нами зроблено спробу проаналізувати на основі опублікованих спогадів жінок-колишніх в'язнів як українського, так й іншого етнічного походження, стосунки в таборах між жінками різних національностей.

У спогадах українських жінок ми доволі часто можемо зустріти приклади їхньої взаємодії між собою: допомога, підтримка, хоча була й між ними ворожнеча з відповідних, зрозумілих нам причин.

Наше дослідження особливо актуальне в контексті сучасних публічних дискусій навколо конструювання сучасного українського історичного наративу та різних інтерпретацій радянського минулого, що вимагає його глибшого вивчення, зокрема становища й боротьби за виживання політв'язнів у таборах. Нагальна потреба остаточного подолання тоталітарного спадку та етнопсихологічного оздоровлення українського суспільства зумовлює необхідність пропрацювання травматичної пам'яті шляхом аналізу особистих спогадів про пережите українцями крізь призму їх досвіду виживання і протилуки за надзвичайних обставин.

Самі українки досить рідко згадують про суперечки між ними та іншими народами. Досить часто польки згадують українок, як неприємних людей. Також є достатньо згадок про взаємну ворожість між галичанками та жінками з Армії Крайової, та є згадки й про спільні, хороші моменти, де вони ладнали між собою. Анна Караванська-Байляк згадує відносини поляків та українок таким чином: «Завелось-бо у в'язниці, що ми, незважаючи на погляди й націю, намагалися жити в злагоді,

допомагати собі взаємно, бути чемними, ввічливими та в міру толерантними. Дивувало це інколи наших наглядачів» [1, с. 50-51], – так ув'язнена описує моменти, коли жінки ділились між собою їжею, що надходила їм з дому, проте й це бувало не часто.

Українські жінки прихильно ставилися до дівчат із Прибалтики. Ірина Матешук-Грицина згадує відносини з прибалтійськими ув'язненими: «До нас, українок, тягнулися жінки різних національностей, зокрема дівчата з Прибалтики – литовки, естонки, латишки, які вважали себе дуже близькими з нами за духом у боротьбі за волю свого народу» [4, с. 121].

Згуртованість українців була великою, оскільки це й було свідченням високого патріотизму та національної свідомості, що супроводжували дух українських жінок протягом всього перебування в таборах. Згадують і про це іноземки: «Звичайно, промовляли українки про боротьбу України та віру в її визволення. Мені здається, що їх національні почуття не гасли, а кріпнули. Оця їх сила й притягала нас», – так згадує німкеня Валлі Шліс таємне різдвяне святкування [5, с.6]. Знову ж таки, це є свідченням того, що українки не забували про свої традиції та про свою рідну країну навіть при тих складних умовах, знаючи, що за відзначення свята релігійного вони можуть понести додаткові тортури над собою.

Свою національну ідентичність українки передавали через творчість. Співали патріотичні пісні, при найменшій нагоді вишивали чи малювали листівки, не забували про рідне своїй душі: Батьківщину, дім, традиції, до яких їх змалку привчили. Саме таким способом українські невільниці показували унікальність, ідентичність нашого народу, що не могло не захоплювати інші національності [3, с. 124].

Ганна Позняк-Скрипюк згадувала, що саме за їхню стійку патріотичну позицію, незважаючи на жахливі умови перебування у таборах, інші народи їх за це поважали. «Казах був сином розкулачених... Він дуже цінував нас за те, що ми ніколи не цуралися ні свого народу, ні своєї мови, оставалися такими, якими були» [3, с.105]. Це й було доказом того, що дівчата між собою говорили українською, й не приховували цього, розуміючи, що від керівництва ГУЛАГу за спілкування рідною мовою вони понесуть покарання.

Проте, між жінками завжди панувала солідарність, взаємоповага, адже їх об'єднувало в таборах ГУЛАГу одне – боротьба проти радянської системи. Вони розуміли, що кожна із їхніх доль поглинула радянська репресивна машина, тож вони не мають права здатись, а у підтримці одна з одною, вони знаходили силу та волю боротися далі, незважаючи на певні непорозуміння чи неприязнь одна до одної через історичні обставини. Галина Коханська писала про взаємовідносини з полячками: «Ми дійшли висновку, що в теперешніх обставинах повинні бути солідарними в боротьбі з нашим спільним ворогом» [6, с. 131].

Взаємовідносини українок з представницями інших національностей у неволі є важливою сторінкою у вивченні історії українських в'язнів у концтаборах системи ГУЛАГ. В умовах політичного ув'язнення жінки різної етнічної приналежності намагались демонструвати взаємодопомогу різного типу: матеріальну (їжа, одяг, турбота про здоров'я); морально-психологічну (емоційна підтримка); соціальну (солідарне материнство); безпекову (згуртованість, взаємне заступництво). Ці практики, стали проявами нормативної жіночності (так звана «жіноча солідарність»), дозволяли жінкам спільно долати надзвичайні труднощі, збільшуючи шанси кожної з

них на виживання в умовах антигуманного існування.

Список використаних джерел:

1. Гошко-Кіт, А. (2009). Жертви за незалежність. Львів, НВФ «Українські технології». 324.
2. Кісь, О. (2016). Жіночий досвід Гулагу: стан досліджень та джерельні ресурси в українському контексті. УІЖ. (3). С. 125-138. [<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/129967>].
3. Кісь, О. (2020). Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти. Львів-Дрогобич, Коло. С. 300.
4. Матешук-Грицина Ірина (Орися) (2011). А ми лишилися людьми: спогади. Львів. С. 128.
5. Шліс В. Неділя у Воркуті / Валлі Шліс // Наше життя. -1956. - № 9. – С. 6.
6. Коханська Г. З Україною в серці [Текст]: спомини / Г. Коханська; ред. П. Й. Потічний, М. Посівнич. - Л. Торонто. Літопис УПА, 2008. - 383 с.

Білик Анастасія, студентка 3 курсу історичного факультету

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Науковий керівник: Яблонська Діана, доктор філософії в галузі історії, старший викладач кафедри всесвітньої історії

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

РИЗЬКИЙ МИР 1921 РОКУ: ПЕРЕДУМОВИ, ХІД ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У 1919–1920 роках питання державного статусу Східної Галичини залишалося відкритою загальноєвропейською проблемою. Міжнародні договори не включали Східну Галичину до етнічних та політичних кордонів Польщі. Польща стала тимчасовим військовим окупантом цього регіону, над яким формально зберігався суверенітет Антанти [4, с.503].

На початку 1920 року Україна опинилася в складній геополітичній ситуації. Трагедія полягала в тому, що Галичина і Поділля були розділені між Польщею та Українською Народною Республікою. З одного боку, уряд УНР намагався отримати визнання своєї легітимності та права на відновлення влади від Польщі. [5, с. 275]. З іншого боку, існувала Українська Соціалістична Радянська Республіка (далі – УСРР), яка займала цілком протилежну позицію щодо УНР. Взаємини між УСРР і РСФРР були закріплені в документі «Державні відносини радянської України і радянської Росії» [5, с.276], опублікованому 21 лютого 1920 року, який підтверджував підпорядкування ключових державних органів УСРР російському центру. Ця угода мала на меті відновити рівень підпорядкування регіонів центральній владі, як це було визначено в угоді про «воєнно-політичний союз». У таких умовах діяльність УСРР обмежувалася керівними структурами РСФРР, і фактично вона повторювала політику Радянської Росії. Водночас існував особливий виняток — створення Наркомату закордонних справ УСРР (далі – НКЗС) під керівництвом Х. Г. Раковського, що надавало Україні певний дипломатичний статус на міжнародній арені. У цих умовах конфлікт між Польщею та УНР з одного боку, і РСФРР та УСРР з іншого, став неминучим [5, с. 293].

25 квітня 1920 року наступ польських військ разом із підрозділами, підконтрольними С. Петлюрі, спричинив різке загострення відносин між обома сторонами, які раніше були охарактеризовані непорозуміннями та небажанням співпрацювати. Війна стала неминучою. Проте, вже влітку 1920 року, завдяки активізації зовнішньої політики Раднаркому та НКЗС УСРР, почали проявлятися ознаки швидкого мирного врегулювання конфлікту.

22 липня 1920 року Польща погодилася на переговори, які розпочалися в серпні того ж року в Мінську. Ситуація навколо переговорів була напруженою, оскільки сторони відстоювали максимально протилежні позиції. Після п'ятох засідань конференції в Мінську вирішено було перенести до Риги [3, с.13].

Дипломатичні суперечки щодо Східної Галичини на Ризькій конференції (1920–1921 рр.) висвітлили напруженість між урядами ЗОУНР, радянської Росії та Польщі щодо даного питання [4, с. 294].

Навесні 1921 року, після підтвердження Лігою Націй тимчасового характеру

польської окупації Східної Галичини 23 лютого, уряд Західноукраїнської народної республіки (далі – ЗОУНР) активізував свою дипломатичну діяльність на міжнародній арені. Уряд почав надсилати ноти Раді Послів Паризької мирної конференції. Зокрема, 3 березня 1921 року УНР звернулася до Ради з нотою, в якій вимагала справедливого врегулювання державно-правового статусу Східної Галичини. Політичне керівництво Галичини намагалося переконати Раду в своїй здатності протистояти радянській Росії та захищати "середню Європу" від більшовицької загрози. У ноті пропонувалося звільнити Східну Галичину від польської окупації та визнати її незалежність під керівництвом УНРади, який діятиме "під протекторатом держав Антанти" [4, с. 298].

7 березня 1921 року уряд ЗОУНР надіслав ще одну ноту Раді Послів у Парижі, в якій детально описав політику польської адміністрації на українських територіях. Він зазначав, що за останні два роки на українських землях сталося безліч конфіскацій, арештів і інтернування. У відповідь на це УНРада запропонувала створити у Відні Комісію держав Антанти для захисту інтересів Східної Галичини, а також організувати представництво Антанти у Львові, яке відстоювало б суверенні права місцевого населення до остаточного вирішення питання міжнародно-правового статусу цього регіону [4, с.204].

12 березня 1921 року уряд ЗОУНР надіслав чергову ноту Раді Послів, в якій вказав на порушення Польщею міжнародних угод, які визнавали особливий статус Східної Галичини, а також на самовільне запровадження польських законів на її території. Політичне керівництво ЗОУНР закликала міжнародну спільноту терміново усунути польську окупацію та здійснюючи право протекторату над Східною Галичиною, визнати її незалежність.

3 початку 1921 року на Ризькій мирній конференції створилися всі умови для успішного завершення радянсько-польських переговорів. У комісіях завершилася підготовка основних документів і положень. А. Іоффе у своєму звіті для наркомату закордонних справ РСФРР повідомив: "Основні положення мирного договору опрацьовані та готові до публікації" [1].

18 березня 1921 року о 8:30 у залі палацу Чорноголових розпочалося заключне засідання Ризької мирної конференції. Після виступів голів делегацій відбулася церемонія підписання мирного договору між Польщею з одного боку та РСФРР (яка представляла також інтереси Білоруської СРР) і Українською СРР з іншого. До складу радянської делегації входили А. Іоффе, Я. Ганецький, Є. Квіріні, Ю. Коцюбинський і Л. Оболенський. Польську делегацію представляли Я. Домбський, С. Каузик, Є. Лехович, Г. Страсбургер та Л. Василевський [2, с. 118].

Основну частину Ризького мирного договору склали положення, розроблені територіальною, фінансово-економічною та іншими комісіями, а також угода про попередні умови миру та перемир'я, укладена 12 жовтня 1920 року [3, с. 103]. Головним завданням, яке стояло перед учасниками договору, була його практична реалізація, що включала в себе обмін військовополоненими, інтернованими особами та біженцями, а також вирішення наслідків війни, реєвакацію державного майна, виплату репарацій та повернення культурних цінностей. Ці питання були врегульовані в 26 статтях Ризького мирного договору [3, с.164].

Позиції обох сторін щодо своїх вимог суттєво розрізнялися. Польща наполягала на поверненні культурних цінностей, тоді як російсько-українська сторона прагнула не лише повернути їх, а й зберегти ті, що перебували на території УНР та РСФРР. Саме

це підкреслювало принципові розбіжності між сторонами.

Після підписання Ризького миру східно-галицька проблема залишалася в центрі зовнішньополітичних концепцій радянського керівництва. Зокрема, газета “Вісті” повідомляла, що “з боку УРСР визнання Збручу своїм західним кордоном, як і ціла Ризька умова, було лише визнанням об’єктивного факту співвідношення сил у боротьбі між капіталом і працюючими, але ніяк не санкціонуванням зажерливих апетитів тієї чи іншої групи капіталів та їх насильницької політики” [6, с.149]. Більш того, радянська преса наголошувала, що “Росія залишається вірною принципам революції, яка продовжуватиме свій розвиток і слугуватиме прикладом для поширення революційного руху в Польщі” [2, с.327]. Так, укладення Ризького миру також призвело до загострення суперечностей серед політичних сил УНР.

Отже, Ризький мир став свідченням перемоги інкорпораціоністської програми в Польщі та курсу на національну асиміляцію українців і білорусів. Підсумовуючи, ризький договір не вирішив питання державного і правового статусу Східної Галичини, територія якої залишалася на захід від окресленої кордонної лінії. Українське населення, відповідно до умов договору, отримувало право на вільний розвиток своєї мови, культури та виконання релігійних обрядів. Однак це було значно менш значущим досягненням у порівнянні з амбіціями населення Східної Галичини щодо незалежності та самостійності, які не були здійснені польським урядом.

Список використаних джерел:

1. Галицька-Дідух Т. Ризький мирний договір 1921 р. і Східна Галичина // Галичина. 2002. № 8. С. 87-94.
2. Гетьманчук М. Між Москвою та Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918-1939 рр.). Львів: Національний університет "Львівська політехніка", 2008. 432 с.
3. Завада І. Ризький мирний договір й Україна. Київ: Просвіта, 2000. 204 с.
4. Карпенко О. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Історія. Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. 628 с.
5. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928). Київ: Основи, 1996. 396 с.
6. Троян М., Сливка Ю. Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення // Український історичний журнал. 1974. № 5. С. 148–149.

СЕКЦІЯ 28.**ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ**

Капоян Світлана Андріївна, здобувач вищої освіти природничого факультету
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

**КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ
ФАСТІВСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Краєзнавство допомагає глибше зрозуміти рідний край, його історію, культуру та природу, зберігаючи нашу ідентичність в умовах глобалізації. Метою цього дослідження є вивчення історичних, культурних та природних особливостей Фастівського району Київської області, щоб розкрити нові факти та підкреслити цінність його спадщини.

Фастівський район, розташований на заході Київщини, відомий багатою історією, природною красою та важливими транспортними шляхами. Його головне місто, Фастів, було свідком ключових подій української історії. А також район славиться мальовничими річками, лісами та старовинними архітектурними пам'ятками.

Історія краєзнавчих досліджень Фастівського району має глибоке коріння. Перші згадки про цей край можна знайти ще в літописах Київської Русі, коли регіон був частиною великого політичного та культурного простору. Однак систематичне вивчення почалося лише в XIX столітті, коли зацікавленість місцевою історією почали проявляти науковці та дослідники.[1]. Серед перших дослідників Фастівщини варто згадати українського історика й археолога Володимира Антоновича. Він не тільки досліджував історію регіону, але й провів археологічні розкопки, що дозволило відкрити нові сторінки давньої історії краю. Також важливий внесок зробили краєзнавці кінця XIX – початку XX століття, які записували місцеві легенди, звичаї та народні традиції, зберігаючи культурну спадщину Фастівщини.[2]. Також відомий етнограф і історик Михайло Драгоманов досліджував соціальні та культурні аспекти цього регіону, що дало можливість глибше зрозуміти життя місцевих громад.[3].

Археологічні дослідження Фастівського району відкрили чимало цікавих знахідок. Серед найважливіших пам'яток – залишки поселень доби Київської Русі та кургани скіфського періоду. Розкопки виявили стародавні знаряддя праці, кераміку та інші артефакти, що свідчать про життя наших предків на цій території. Особливо цікавими є знахідки біля річки Унава, де виявили залишки старовинних поселень.[4]. Щодо історико-культурних досліджень, то кожен населений пункт району має свою унікальну історію. Місто Фастів, відоме ще з часів Київської Русі, є ключовою точкою на карті району. Тут збереглися важливі культурні пам'ятки, зокрема костел Воздвиження Святого Хреста та старовинні церкви.[5]. Інші села й містечка району також зберігають цікаві архітектурні пам'ятки й традиції, що відображають багату культурну спадщину цього краю.

Етнографічні дослідження Фастівського району розкривають багатий світ місцевих традицій, ремесел і фольклору. Місцеві жителі здавна славилися майстерністю в ткацтві, гончарстві та ковальстві. Традиції виготовлення вишиванок з особливими орнаментами передавалися з покоління в покоління.[7]. Фольклор

Фастівщини також вражає своєю різноманітністю. Народні пісні, казки та легенди відображають глибокий зв'язок місцевих жителів із природою та історією. Однією з цікавих традицій є святкування Купала з колоритними обрядами, що збереглися донині, а також різдвяні колядки, які наповнені давніми символами й магічними мотивами.

Фастівський район характеризується рівнинним ландшафтом, численними річками, зокрема Унавою, та живописними лісами, що створюють унікальну природну красу.[6]. Клімат тут помірно-континентальний, з теплим літом і холодною зимою, що сприяє розвитку сільського господарства. Родючі ґрунти дозволяють вирощувати різноманітні культури, а запаси води забезпечують потреби населення. Ці природні ресурси роблять Фастівський район привабливим для життя і аграрного бізнесу.

Сучасні краєзнавчі ініціативи у Фастівському районі активно розвиваються, пропонуючи екскурсії до архітектурних пам'яток і природних красот. Місцеві фестивалі та ярмарки підкреслюють унікальність регіону. Туристичний потенціал Фастівщини зростає завдяки мальовничим пейзажам, історії та культурі, приваблюючи як місцевих, так і іноземних туристів. Нові маршрути та покращена інфраструктура роблять район цікавим для відпочинку й пізнання.

Отже, фастівський район — це справжня скарбниця історії, культури та природної краси. Вивчення його археологічних, етнографічних і історико-культурних особливостей відкриває нові горизонти для розуміння нашого спадку. Мене вразила глибина місцевих традицій і ремесел, які зберігаються й передаються з покоління в покоління, а також різноманіття природних ландшафтів, які надихають на нові відкриття.

Список використаних джерел:

1. Левченко, М. М. Краєзнавство України: сучасні тенденції та перспективи. — Київ: Вид-во "Академія", 2022.
2. Потапенко, І. В. Фастівщина: історія та культура. — Фастів: Фастівська міська рада, 2021.
3. Скрипник, О. А. Етнографічні традиції Фастівщини. — Київ: Наукова думка, 2020.
4. Петренко, О. М. Археологічні пам'ятки Київської області: стан та перспективи. — Київ: Видавництво "Київська правда", 2019.
5. Масленко, В. А. Фастів: місто з історією. — Фастів: Видавництво "Фастів", 2018.
6. Фастівський район: історія та сьогодення. — Київ: Інститут історії України, 2017.
7. Гусев, В. В. Краєзнавство як інструмент збереження культурної спадщини. — Київ: Либідь, 2016.
8. Київщина: краєзнавчий путівник. — Київ: Мистецтво, 2015.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«НАУКОВИЙ ПРОСТІР: АНАЛІЗ, СУЧАСНИЙ
СТАН, ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

18 жовтня 2024 рік • м. Київ, Україна

Українською, китайською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли перевірку на плагіат та експертизу за формальними ознаками
(форматування, стиль мови, оформлення цитувань та списку використаних джерел).
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів.*

Підписано до друку 18.10.2024.

Папір офсетний. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Гарнітура Times New Roman, Poiret One та Arial.

Умовно-друк. арк. 31,62. Замовлення № 24/010.

Тираж: 50 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Громадська організація «Молодіжна наукова ліга»
21005, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@liga.science | URL: www.liga.science

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».

21005, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.